

ПРОЕКТ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Житомирської
обласної ради
від

ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2024-2030 РОКИ

Книга 1

Житомир 2024

	с.
ВСТУП	4
1. Загальний опис області	6
2. Інформація про наявність містобудівної документації на території області, аналіз щодо її актуальності та ступінь її реалізації	146
3. Інформація про наявність регіональної стратегії розвитку, аналіз щодо її актуальності та ступеня реалізації	174
4. Аналіз негативних впливів (зокрема бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій) та оцінка їх наслідків (збитків), що призвели до необхідності розроблення програми	187
5. Аналіз ресурсів території для відновлення життєдіяльності області	195
6. Інформація щодо необхідності підготовки території (зокрема здійснення розмінування, демонтажу зруйнованих будівель та споруд, рекультивації земель)	217
7. Інформація щодо технічної можливості, економічної доцільності відновлення населених пунктів (територій), що постраждали внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій	219
8. Обґрунтовані пропозиції щодо відновлення навколишнього природного середовища, збереження та розвитку природоохоронних територій та об'єктів	220
9. Інформація щодо технічної можливості, економічної доцільності відновлення інженерно-транспортної, енергетичної інфраструктури, інфраструктури електронних комунікаційних мереж, об'єктів водогосподарської інфраструктури (зокрема інженерної інфраструктури меліоративних систем)	247
10. Обґрунтовані пропозиції щодо зміни функціонального призначення окремих територій області (які мають вплив на інтереси декількох територіальних громад) з урахуванням існуючої забудови та наявної містобудівної документації	614
11. Обґрунтовані пропозиції щодо перенесення об'єктів виробничої сфери (які мають вплив на інтереси декількох територіальних громад) ..	661
12. Загальні підходи та пропозиції щодо комплексного відновлення, розвитку території області та заходи для їх реалізації з урахуванням норм і нормативів щодо просторового планування та землекористування, захисту навколишнього природного середовища та природних ресурсів, забезпечення населення закладами і послугами, що в них надаються, охорони культурної спадщини, розвитку транспорту та інженерної інфраструктури тощо	675
13. Попередній фінансово-економічний розрахунок заходів для забезпечення комплексного відновлення області	681
14. Пропозиції щодо джерел фінансування заходів для забезпечення комплексного відновлення області	685
Література	686

ВСТУП

Програма комплексного відновлення Житомирської області на 2024-2030 роки (далі – ПКВ ЖО) розробляється на підставі Розпорядження Житомирської обласної військової адміністрації від 08.06.2023 № 236 (зі змінами).

Замовником проєкту ПКВ ЖО є Департамент регіонального розвитку Житомирської обласної державної адміністрації.

Розробником ПКВ ЖО є ТОВ «УКРНПЩИВІЛЬБУД» за участі Поліського національного університету, низки провідних науковців – представників вищих навчальних закладів та наукових установ України (список авторського колективу наведено в Додатку 3). В роботі над ПКВ ЖО брали участь структурні підрозділи ЖОДА, територіальні органи центральних органів виконавчої влади, районні державні адміністрації, виконавчі органи міських, селищних, сільських територіальних громад. Вихідні дані для розроблення ПКВ ЖО були надані їх держателями.

ПКВ ЖО розроблена відповідно до вимог Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» та постанови Кабінету Міністрів України від 14.10.2022 р. № 1159 «Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них».

ПКВ ЖО визначає основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення і включає в себе комплекс заходів для забезпечення відновлення території області, що постраждала внаслідок збройної агресії проти України або яка є місцями концентрації соціально-економічних, інфраструктурних, екологічних чи інших кризових явищ.

ПКВ ЖО сприятиме впровадженню таких сучасних підходів та практик розвитку регіону, територіальних громад, населених пунктів та частин їх територій, як людиноцентризм та соціальна справедливість, раціональне просторове планування, забезпечення балансу розселення та розміщення робочих місць, стала міська мобільність, інклюзивність, енергоефективність, екологічність, збереження культурного розмаїття та національної пам'яті, а також відповідати Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Крім вищенаведених, при розробленні ПКВ ЖО враховано вимоги наступних нормативно-правових актів, нормативних та методичних документів:

- Закон України «Про засади державної регіональної політики»;
- Закон України «Про будівельні норми»;
- Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності»;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- Конвенція про права осіб з інвалідністю та Факультативний протокол до цієї Конвенції, ратифіковані Законом України № 1767-VI від 16.12.2009;
- Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»;
- постанова КМУ від 18.07.2023 № 731 «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад»;
- розпорядження КМУ від 14.04.2021 № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»
- розпорядження КМУ від 25.04.2023 № 372-р «Про затвердження плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»

- розпорядження КМУ від 02.04.2024 № 297-р «Про внесення змін до плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»
- постанова КМУ від 30.06.2021 № 668 «Про затвердження Порядку влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури або їх розумного пристосування»
- постанова КМУ від 14.02.2023 № 152 «Деякі питання забезпечення умов безбар'єрності, енергоефективності та вимог цивільного захисту»;
- Постанова КМУ від 07.7.2017 № 406 «Про затвердження переліку будівельних робіт, які не потребують документів, що дають право на їх виконання, та після закінчення яких об'єкт не підлягає прийняттю в експлуатацію»
- Постанова КМУ від 11.05.2011 № 560 «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»
- Постанова КМУ від 14.10.2022 № 1160 «Про затвердження Порядку розроблення, здійснення експертизи та застосування проектів повторного використання у будівництві та внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р. № 560 і від 23 травня 2011 р. № 554»
- Наказ Мінрегіону від 5.08.2017 № 204 «Деякі питання здійснення експертизи проектної документації на будівництво об'єктів» (МЮ від 18.09.2017 № 1140/31008)
- Наказ Мінрегіону від 16.05.2011 № 45 «Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів» (МЮ від 01.06.2011 № 651/19389)
- ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення.
- ДСТУ Б ISO 21542:2013 Будинки і споруди. Доступність і зручність використання побудованого життєвого середовища (ISO 21542:2011, IDT)
- Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»
- Ст. 9 – щодо встановлення у ліцензійних вимогах умов про доступність місць провадження господарської діяльності для маломобільних груп населення
- Постанова КМУ від 12.04.2017 № 257 «Про затвердження Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва»
- Наказ Мінрегіону від 10.11.2017 № 298 «Про затвердження форми паспорта об'єкта будівництва» (МЮ від 01.12.2017 № 1460/31328)
- Наказ Мінрегіону від 06.08.2022 № 144 «Про затвердження Методики проведення обстеження та оформлення його результатів» (МЮ від 09.08.2022 № 898/38234)
- Постанова КМУ від 30.12.2015 № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» (в ред. ПКМУ від 24.03.2021 № 365)
- Постанова КМУ від 30.11.2016 № 929 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів)»
- Постанова КМУ від 02.03.2016 № 285 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики»
- Постанова КМУ від 02.03.2016 № 286 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини згідно з переліком, затвердженим Міністерством охорони здоров'я»
- Постанова КМУ від 25.04.2018 № 410 «Про договори про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій»

- Постанова КМУ від 26.05.2021 № 537 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю»
- Методичні рекомендації Мінінфраструктури до постанови КМУ від 14.10.2022 № 1159;
- Моделювання мереж надання публічних сервісів та послуг. КМУ, 2019.

1. ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ОБЛАСТІ

1.1. Основні дані у числовому вигляді

Житомирська область, один із важливих регіонів України, що володіє багатим історичним спадком і відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку країни. Створена у 1937 році, область продемонструвала значні трансформації, впливаючи на культурний ландшафт і економічні тенденції регіону. Область розташована на півночі України, включає територію між $49^{\circ}31'$ і $51^{\circ}41'$ північної широти та $27^{\circ}12'$ і $29^{\circ}46'$ східної довготи. Її загальна площа складає приблизно 29,9 тис. км². Житомирська область має кордон з Республікою Білорусь, а також межує з Рівненською, Хмельницькою, Київською та Вінницькою областями. Це стратегічне положення забезпечує їй важливі транспортні коридори та робить великий внесок у розвиток туризму та транзитного потенціалу (Рис.1.1).

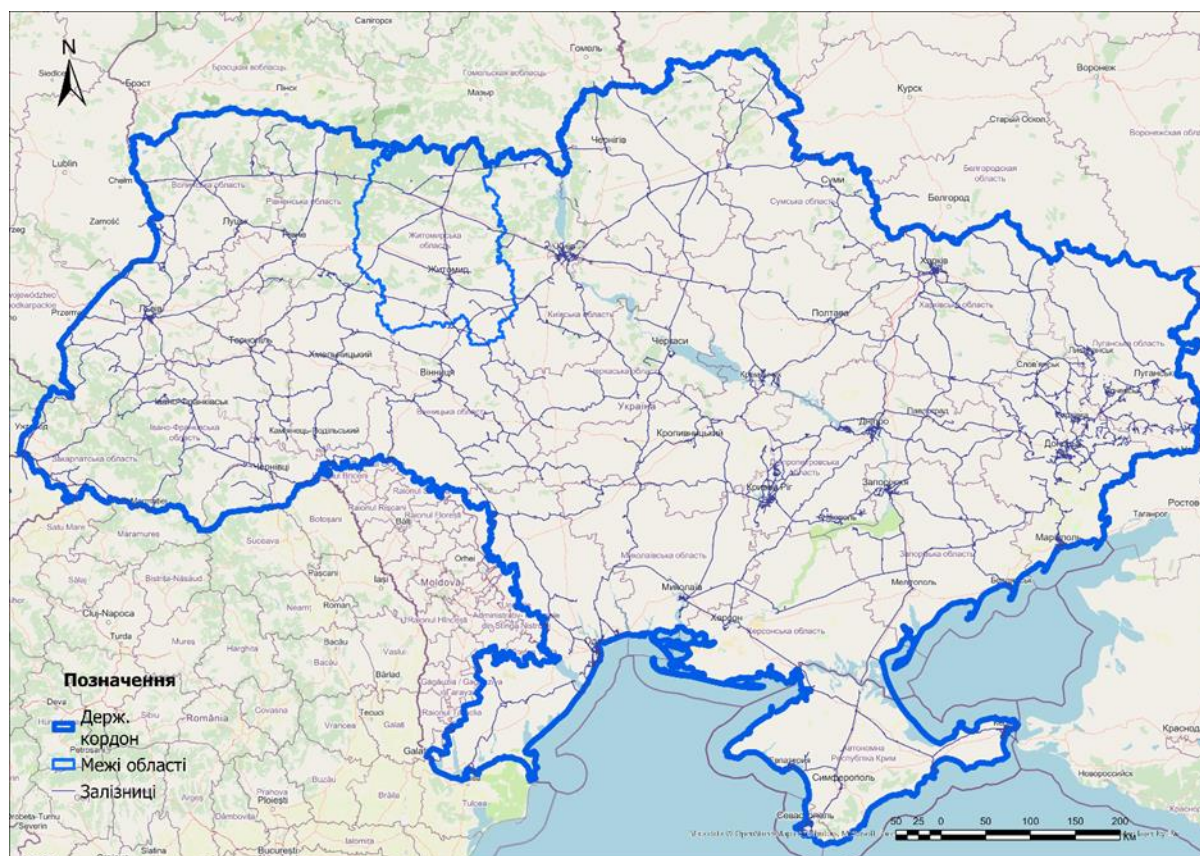

Рис. 1.1.1 Географічне розташування Житомирської області

Стратегічне становище області забезпечує важливі транспортні та економічні зв'язки, а також сприяє розвитку туризму та природокористування. Територія області характеризується різноманітним рельєфом, великою кількістю лісів, річок та озер, що робить її одним з екологічно чистих регіонів країни. Її площа становить 29,9 тис. км², або біля 5% всієї території України. За цим показником область займає п'яте місце серед інших областей (після Одеської, Дніпропетровської, Чернігівської, Харківської). Протяжність області з півночі на південь 230 км, з заходу на схід – 170 км. Географічний центр області знаходиться у селі Кам'яний Брід.

Використання земель

Для детального аналізу використання земель Житомирської області було проведено два аналізи: 1) аналіз землекористування на основі офіційної статистики за 2017 – 2021 рр.; 2) аналіз земного покриття та його зміни за період 2016-2022 рр. на основі ГІС та аналізу космічних знімків з космічних апаратів Sentinel-1 та Sentinel-2. Слід зазначити, що структура земельного

покриву за даними, отриманими в результаті обробки супутникових знімків (Рис.1.1.2), і за даними офіційної статистики дещо відрізняються (Табл.1.1.1), тобто за допомогою ГІС-технологій неможливо виділити всі землі певного класу в рамках офіційної статистики, оскільки ГІС технології дають можливість класифікувати земну поверхню виключно в кольоровій гамі, а офіційна статистика базується на правовому статусі земельних ділянок.

Аналіз використання земель Житомирської області на основі офіційної статистики

Житомирська область має значний земельний фонд, що складає 2982,7 тис. га станом на 1 січня 2022 року. Розподіл земельних ресурсів у регіоні відображає широкий спектр використання, від сільськогосподарських до лісгосподарських, що має значний вплив на соціально-економічний розвиток області (Табл. 1.1.1).

Сільськогосподарські землі займають 1,5 млн га, із них в обробітку організованих форм господарювання 551,9 тис.га. Ця категорія земель є визначальною для агропромислового комплексу регіону. Аграрний сектор Житомирської області спеціалізується на вирощуванні зернових, технічних культур, багаторічних насаджень, зокрема хмелю та плодово-ягідних культур, а також на тваринництві, що є основою для розвитку переробних підприємств і виробництва продовольчих товарів.

Землі, що належать особистим селянським господарствам, становлять 760,4 тис. га. Це підкреслює значення особистих селянських господарств, які відіграють критичну роль у забезпеченні продовольчої безпеки та місцевому самозабезпеченні, формуючи економічну базу на мікрорівні.

Землі лісгосподарських підприємств, які займають 1048,1 тис. га, вказують на важливість лісових ресурсів. Ліси не тільки сприяють збереженню біорізноманіття та екологічної рівноваги, але й забезпечують деревину для промисловості та енергетики. Лісове господарство також є основою для розвитку рекреаційних зон і екотуризму.

Структура земельного фонду Житомирської області, 2017-2021рр.

Основні види земель та угідь	2017		2018		2019		2020		2021	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100	2982,7	100
1. С.-г. угіддя, з них:	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6	1510,1	50,6
рілля	1112,7	37,3	1112,7	37,3	1112,7	37,3	1112,7	37,3	1112,7	37,3
перелogi	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1	62,1	2,1
багаторічні насадження	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8	23,4	0,8
сіножаті і пасовища	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4	311,9	10,4
2. Ліси та інші лісовкриті площі	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7	1123,4	37,7
з них вкриті лісовою рослинністю	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3	1024,0	34,3
3. Забудовані землі	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0	89,0	3,0
4. Відкриті заболочені землі	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4	101,2	3,4
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі,	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3	38,3	1,3

Основні види земель та угідь	2017		2018		2019		2020		2021	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями)										
6. Інші землі	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4	72,1	2,4
Усього земель (суша)	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4	2934,1	98,4
Території, що покриті поверхневими водами	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6	48,6	1,6

Землі промислових підприємств і підприємств транспорту та зв'язку (14,1 тис. га та 29,9 тис. га відповідно) є фундаментом для інфраструктурного розвитку. Вони сприяють розвитку промисловості та забезпеченню ефективних логістичних ланцюжків, що є ключовими для економічного зростання.

Землі закладів освіти та оборони (33,1 тис. га) відіграють стратегічну роль, підтримуючи розвиток освітніх і оборонних структур, що забезпечує соціальну стабільність та безпеку регіону.

Землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення (20,4 тис. га) відіграють важливу роль у збереженні природного і культурного спадку, що стимулює розвиток туризму та підвищує якість життя місцевих мешканців.

Землі водогосподарських підприємств (10,9 тис. га) є важливими для управління водними ресурсами, що включає забезпечення населення питною водою, зрошенням та забезпеченням потреб промисловості.

Державні землі, що не надані у власність або користування (470,4 тис. га), мають потенціал для майбутнього використання у сферах, які вимагають значних земельних ресурсів, таких як розвиток нових промислових зон або екологічних проєктів.

Узагальнюючи, земельний фонд Житомирської області відіграє вирішальну роль у всіх аспектах її розвитку. Ефективне управління земельними ресурсами є ключовим для стимулювання економічного зростання, підтримки соціальної стабільності, забезпечення екологічної стійкості та розвитку культурного потенціалу регіону. Використання цих ресурсів має велике значення не тільки для поточного стану, але й для майбутнього сталого розвитку Житомирської області.

Аналіз використання земель Житомирської області на основі космічних та ГІС технологій

Використання земель є важливим фактором аналізу будь-якої території, зокрема Житомирської області. В рамках проєкту відновлення Житомирської області досліджується використання земель завдяки методам супутникового моніторингу та офіційної статистичної інформації, що дозволяє сформулювати детальне розуміння використання землі впродовж 2016-2023 років.

Основою аналізу використання земель Житомирської області на основі ГІС технологій є аналіз космічних знімків з таких космічних апаратів як Sentinel-1 та Sentinel-2:

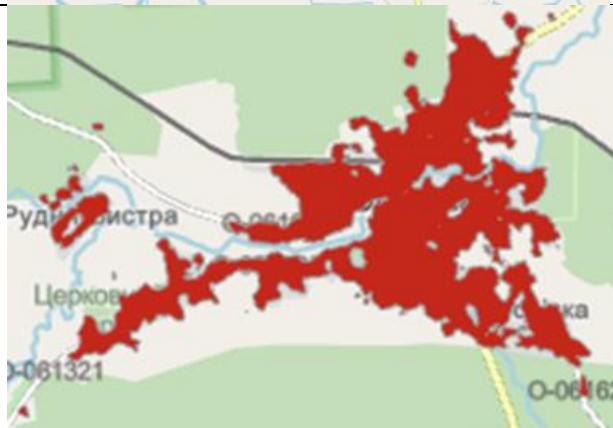
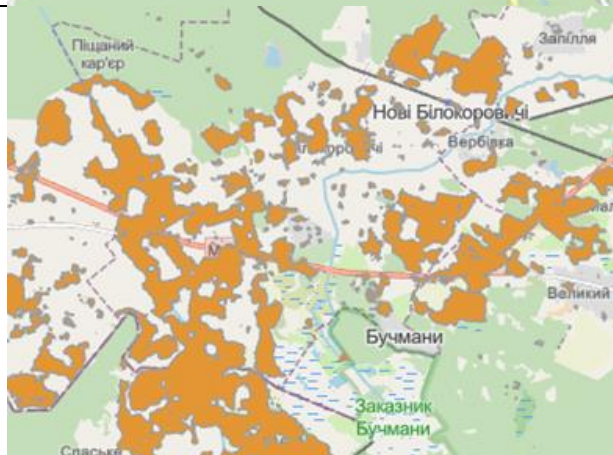
Sentinel 1 - це радіолокаційний супутник, який надає інформацію про земну поверхню у режимі будь-якої погоди. Він дозволяє збирати інформацію про земний покрив, проникаючи через хмари, туман або інші атмосферні перешкоди. Дозволяє збирати інформацію про земний покрив кожні 12 днів.

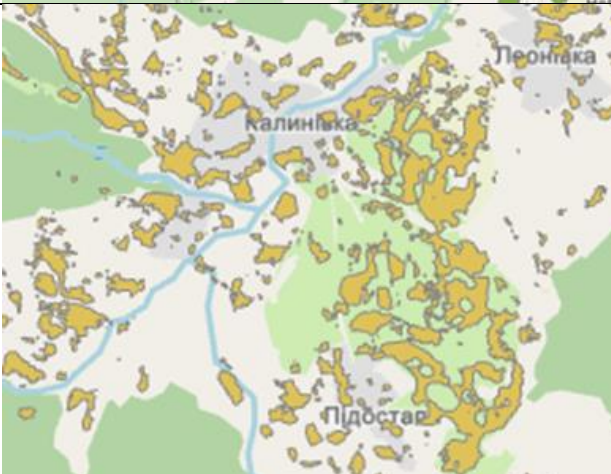
Sentinel 2 - це оптичний супутник, що збирає дані про земний покрив відносно кольору і властивостей земної поверхні. Він використовується для моніторингу стану довкілля, лісами, міським середовищем, тощо. Враховуючи те, що це оптичним супутником, він не дозволяє якісно збирати інформацію про земний покрив в умовах атмосферних перешкод.

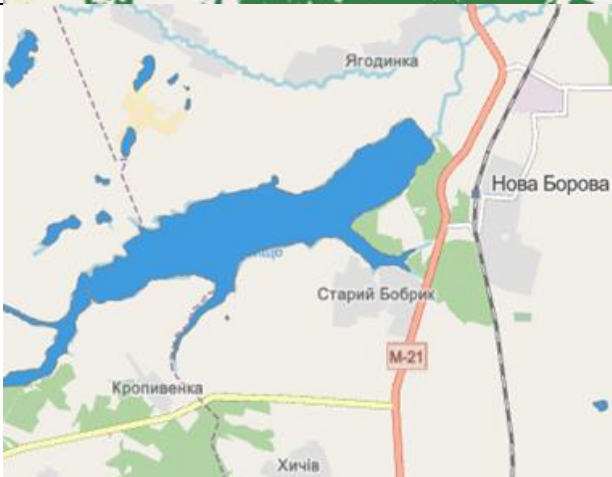
За допомогою ГІС технологій та супутникового моніторингу було сформовано перелік класів, що відповідають за тип покриття. Вони є відмінними від тих класів і типів, що сформовані Державною службою статистики, але дозволяє сформулювати загальне бачення про структуру використання землі в Житомирській області. В таблиці 1.1.2 наведено перелік всіх класів, та приклад відображення їх на карті.

Таблиця 1.1.2

Площа, частка та типологія земного покриття Житомирської області на космічних та ГІС технологій у 2023 році

№	Тип покриття	Приклад	Площа,к м ²	Частка, %
1	Оголена земля		45,8	0,16
2	Забудовані землі		1097,8	3,72
3	Культивовані угіддя		9274,98	31,44

№	Тип покриву	Приклад	Площа,к м ²	Частка, %
4	Заболочені землі		12,75	0,04
5	Трав'янисті цинози		1402,22	4,75
6	Кущі та чагарники		1148,27	3,89

№	Тип покриття	Приклад	Площа,к м ²	Частка, %
7	Заліснені території		16340,15	55,39
8	Водні угіддя		177,44	0,6

Відповідно аналізу отриманих даних (Рис. 3) було визначено, що 55,4% території житомирської області становлять заліснені території (Рис.4), при цьому відповідно офіційних статистичних даних, в яких представлено показник «Ліси та інші лісовкриті площі», частка лісів становить 37,7 %. Другий за площею клас земного покриття Житомирської області – це культивовані угіддя, які становлять 31,4%. При цьому відповідно офіційної статистики [1] підклас «рілля» класу «Сільськогосподарські угіддя» становить 37,3%. Наступними за часткою площі Житомирської області є такі класи як травянисті ценози, кущі та забудовані землі з відповідними частками 4,8%, 3,9% та 3,7% відповідно.

Земний покрив будь яких територій є динамічною системою, що може змінюватися під впливом різних факторів (природних, антропогенних тощо). При цьому дані офіційної статистики не дають можливості визначити динамічні зміни земного покриття (Табл. 1.1.3), тоді як дані отримані на основі аналізу супутникових зображень з використанням геоінформаційних технологій дає можливість прослідкувати динаміку зміни основних класів земного покриття (Табл.1.1.4).

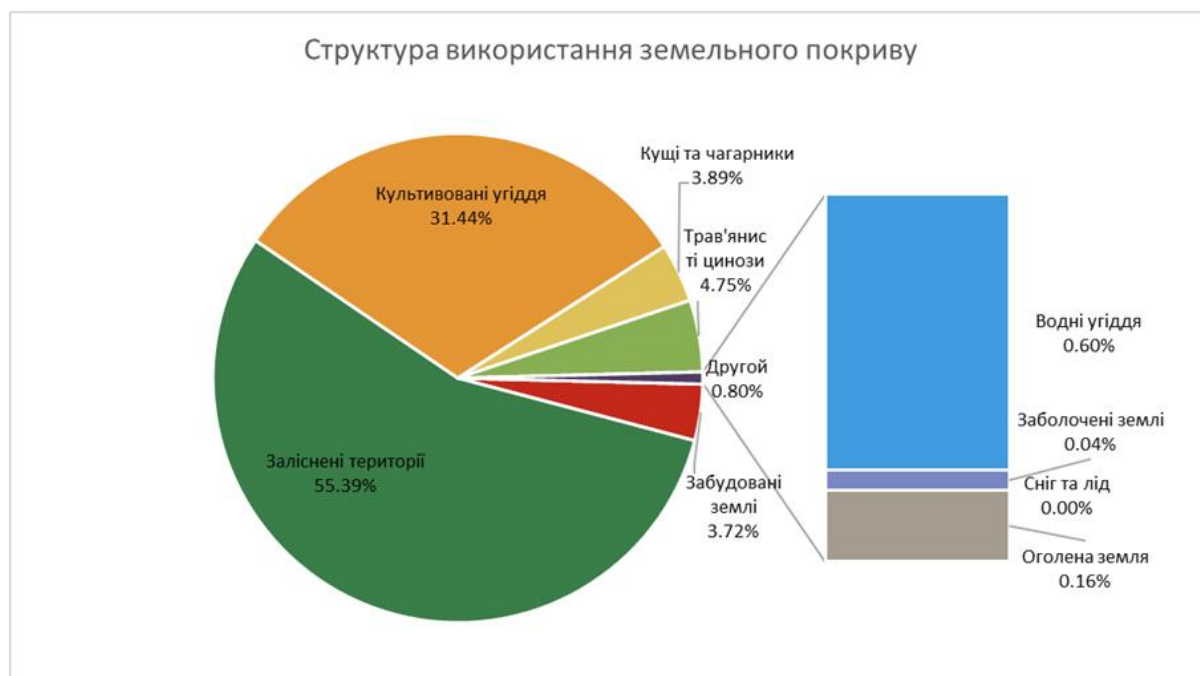

Рис. 1.1.3. Структура використання земельного покриття в 2023р.

З іншої сторони аналіз земного покриття дозволяє визначити та проаналізувати динамічність земного покриття. На основі проведених досліджень можна визначити зміни впродовж 2016-2023 років для кожного з дев'яти класів. Так, можна визначити чітку тенденцію до зростання кількості заліснених територій, сільськогосподарських угідь та оголеної землі у порівнянні з 2016 роком. З іншої сторони значно зменшилась частка інших важливих класів земного покриття таких як водні угіддя, кущі та чагарники, трав'яністі цинози тощо.

Таблиця 1.1.3

Динаміка використання земель Житомирської області на основі аналізу супутникових зображень в км², 2016-2023 рр.

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Водні угіддя	↓ 182,05	⇒ 185,32	↑ 197,75	↑ 196,62	⇒ 186,94	↑ 194,66	↑ 196,48	↓ 177,44
Заболочені землі	↓ 12,67	↓ 12,2	⇒ 13,17	↓ 12,73	↓ 12,64	↓ 10,73	↑ 17,23	↓ 12,75
Забудовані землі	↑ 1158,41	↑ 1137,01	↑ 1132,67	⇒ 1123,01	↓ 1082,61	⇒ 1107,85	↓ 1069,66	↓ 1097,81
Заліснені території	↓ 15495,2	⇒ 15935,7	⇒ 16010,9	↓ 15679,8	↓ 15649,01	⇒ 15807,2	↓ 15413,92	↑ 16340,15
Культивовані угіддя	↓ 7710,35	⇒ 8508,79	⇒ 9001,53	⇒ 9155,59	↑ 9426,62	↑ 9613,01	↑ 9958,45	↑ 9274,98
Кущі та чагарники	↑ 2148,38	↓ 1257,1	↓ 1044,44	↓ 1385,21	⇒ 1494,18	↓ 1202,8	↓ 1321,88	↓ 1148,27
Оголена земля	⇒ 41,01	↓ 29,8	↓ 32,69	↑ 52,44	↑ 50,33	↓ 35,69	⇒ 42,8	↑ 45,8
Сніг і лід	↑ 20,55	↓ 1,27	↑ 29,95	↓ 0,13	↓ 0,07	↓ 3,99	↓ 2,4	↓ 0,01
Трав'яністі цинози	↑ 2659,12	↑ 2426,62	⇒ 2025,22	⇒ 1879,1	↓ 1577,77	↓ 1515,86	↓ 1453,24	↓ 1402,22

Найбільший вплив на зміну структури земного покриття мав процес децентралізації та початок війни з росією. Децентралізація це потужні соціально-економічні зміни, які мали особливий вплив на села та їх життєдіяльність. Основні характеристики децентралізації включають в себе:

- 1) Покращений контроль за землями територіальних громад;
- 2) Збільшення наповненості місцевих бюджетів;
- 3) Покращення процесу управління саме на місці.

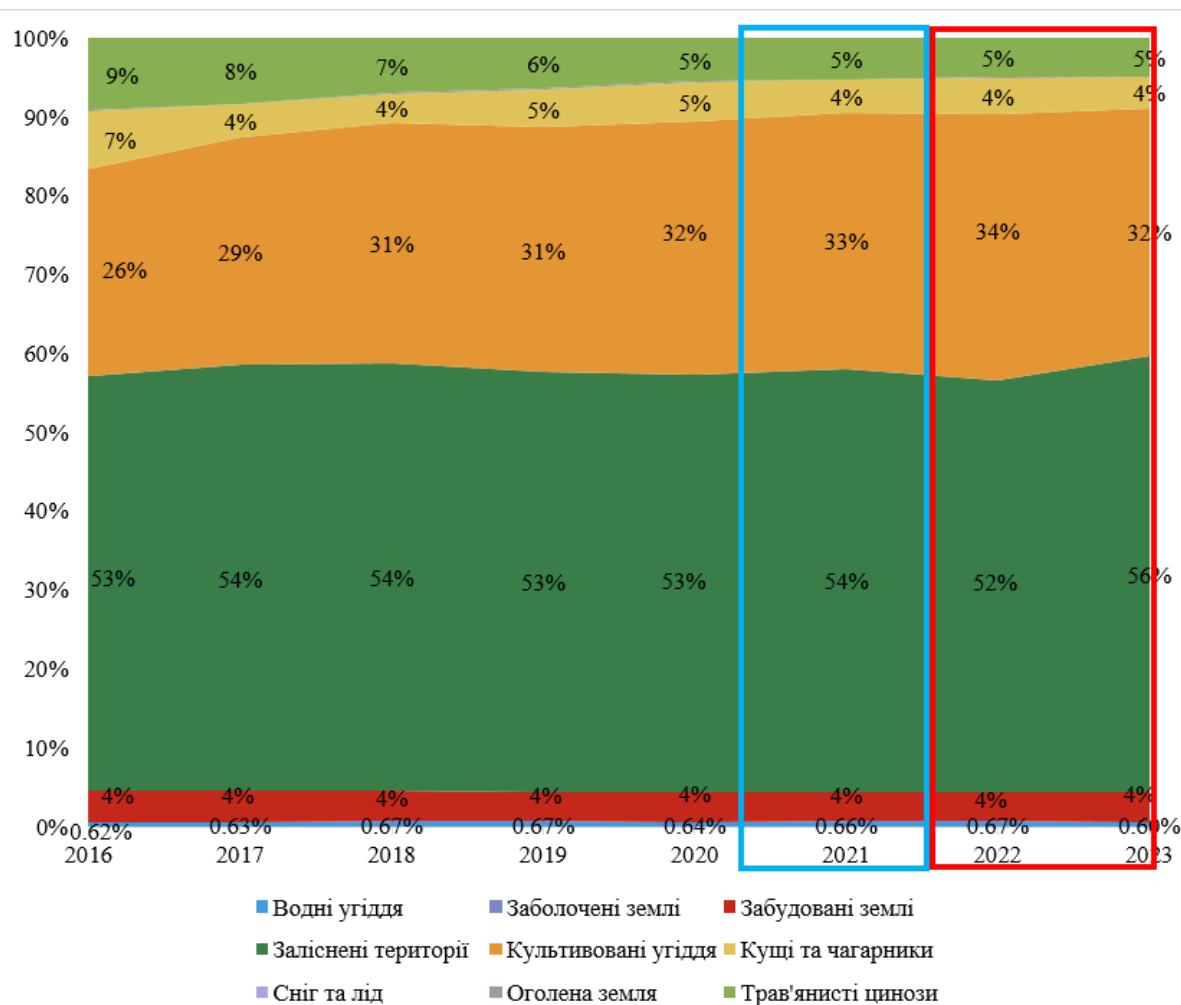
Як результат, підвищення якості управління на місцевому рівні покращив аудит земельних ресурсів. Значна кількість ділянок, які були покриті кущами, чагарниками та трав'янистими цинозами перейшли в клас культивованих угідь.

Іншим важливим фактором впливу на використання земельного покриття став початок повномасштабної війни. Активні бойові дії, релокація населення та бізнесу, знищення штучних споруд та навмисне затоплення територій спричинили значні зміни в структурі земного покриття в 2022 році.

Так, прослідковується значне збільшення заболоченої землі в 2023 році, що пояснюється спуском води задля недопустимості просування російської військової техніки на північні території Житомирської області.

Кількість культивованих угідь в 2023 році в порівнянні з 2022 роком зменшилось, що пояснюється нестабільним становищем у зв'язку з війною та дефіцитом пального на початку війни. При цьому більшість культивованих угідь перейшли у трав'янисті цинози.

Про занедбання та недостатню обробку земного покриття свідчить те, що значно зросла частка лісів, при цьому основу приросту становили культивовані угіддя, трав'янисті цинози, кущі та чагарники.

Синій квадрат – децентралізація

Червоний – війна

Рис. 1.1.4. Динаміка зміни структури земельного покриття Житомирської області в 2023р.

Найбільш динамічно змінними класами земного покриття за останні 8 років були культивовані угіддя та заліснені території. Так частка культивованих угідь в 2016 році становила 26% або 7710 км², тоді як у 2023 році збільшилася на 8% або на 1564 км² і становила 32%. В свою чергу частка заліснених територій збільшилася з 53% до 56% або на 845 км². При цьому за 2022 рік частка культивованих досягла свого максимуму – 34%, а заліснені території свого мінімуму 52%. Такі аномальні показники пов'язані безпосередньо з військовим станом та нестабільним соціально-економічним станом в регіоні.

Загалом потрібно відмітити, що з рис.1.1.5. можна відмітити три часові тренди за період дослідження: 2016-2021 рр., 2021-2022 рр., 2022-2023 рр., кожен із зазначених трендових періодів пов'язаний із рядом соціально-економічних факторів.

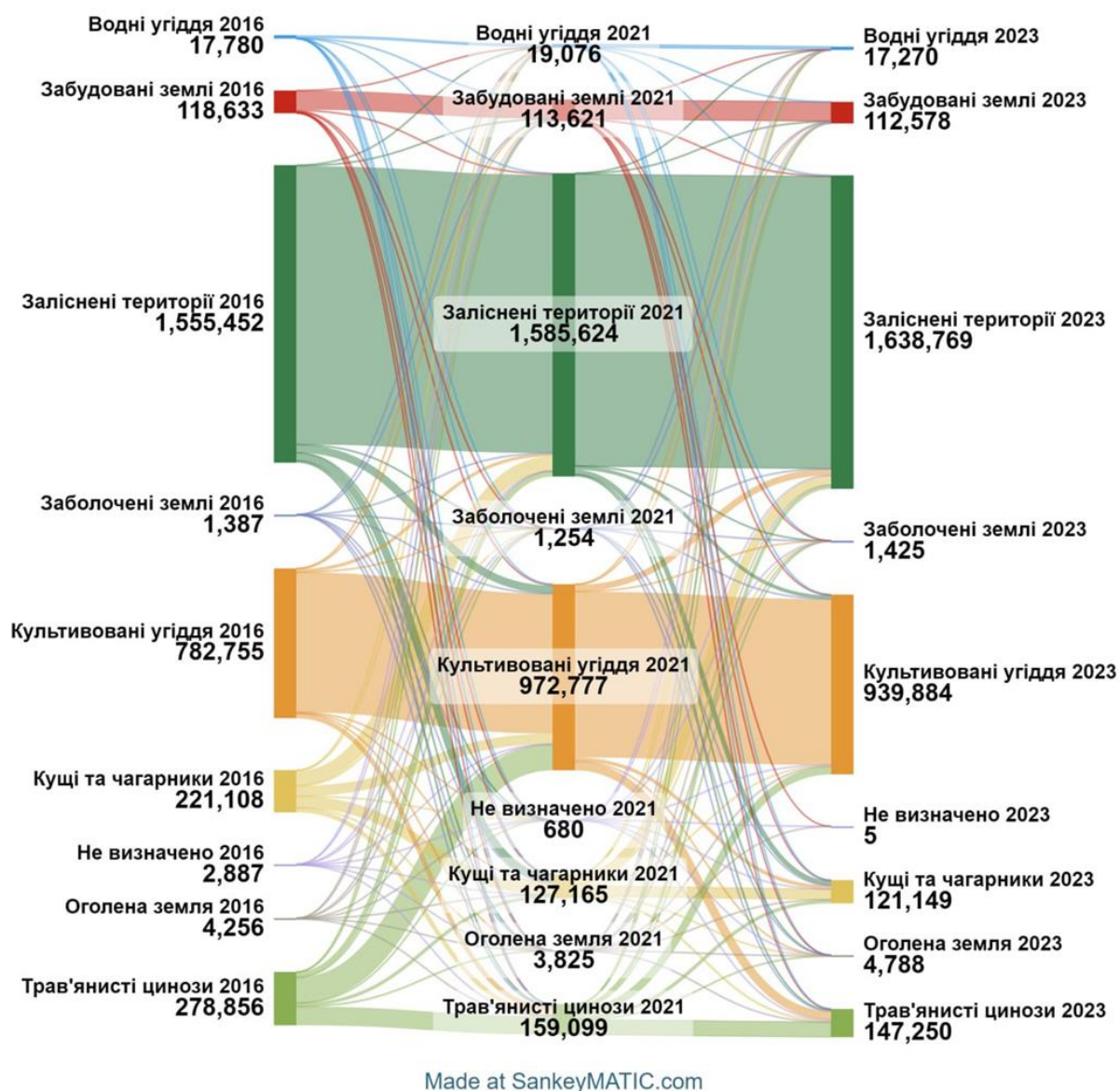

Рис. 1.1.5. Діаграма перерозподілу класів земного покриття Житомирської області

У 2023 році 56% площі Житомирської області знаходились під лісовкритими територіями. З цих територій 34% припадали на міські територіальні громади, 36% на селищні і 30% на сільські. Заліснені території складаються з державних, комунальних лісів, лісів закріплених за іншими лісокористувачами та інших лісовкритих територій (сади, посадки, заліснені ділянки землі, болота, закинуті землі тощо). Саме друга категорія піддається катастрофічному зменшенню (-2,5% у 2022 р. порівняно із 2021 р.) у зв'язку із російською агресією проти України, яка негативно вплинула на ціну та стабільність поставок основних енергетичних ресурсів для опалення житла (дрова, газ, електроенергія).

Сільське господарство Житомирської області розвивається за рахунок екстенсифікації. Відповідно геоінформаційного аналізу у 2023 році 32% території Житомирської області систематично використовуються для вирощування сільськогосподарських культур. З цих територій 23% припадали на міські територіальні громади, 43% на селищні і 33% на сільські. За останні сім років відбулось суттєве зростання площ культивованих угідь на 30%. Експансія людини в природне середовище у вигляді розорювання природних біоценозів більше присутня на міських територіях, за рахунок розвитку логістичної інфраструктури (дороги, залізниця, залізничні станції) як фактор інвестиційної привабливості.

В структурі земного покриву Житомирської області трав'янистий покрив займає 5%, але поступово зменшується. По всіх типах територіальних громад спостерігалось зменшення до 2021 року (щорічно на 10%), тоді як у 2022 році падіння суттєво сповільнилося в сільських та селищних територіальних громадах, а у міських – зупинилося. Така динаміка пов'язана із двома факторами: 1) частина городів сільських домогосподарств засіяли травою у зв'язку з тим, що чоловіки були мобілізовані до ЗСУ в результаті російської агресії, а вирощування трави вимагає найменше людських затрат; 2) російська агресія спричинила нестачу певних продуктів харчування та їх значне здорожчання, при цьому утримання великої рогатої худоби (ВРХ) забезпечує харчами сільське домогосподарство. Тому у 2022 році більшість приплоду від ВРХ було не реалізовано і залишено для подальшого утримання, в свою чергу збільшення ВРХ вимагає більше кормів, важливим компонентом яких є трава, але в 2023 році зайву худобу почали здавати враховуючи нові реалії, що спричинило населення зменшенню поголів'я на 18.4 тис. або на 16% станом на 1 січня 2024 року.

Забудовані землі виступають одним із індикаторів розвитку промисловості. Забудовані землі Житомирської області становлять 3,7% у 2023 році, при цьому спостерігається суттєве зменшення на 9,7% порівняно з 2021 роком. Таке суттєве зменшення пояснюється руйнуванням старих колгоспних будівель, таких як закинуті комплекси для утримання сільськогосподарських тварин, сховища для сільськогосподарської продукції тощо.

Кущі та чагарники у 2023 році становили 4,4% всіх територій, при цьому спостерігалось за досліджуваний період суттєве зменшення на 39%, або на 27 тис. га. Таке зменшення пов'язано в першу чергу з експансією сільського господарства. Сільськогосподарські товаровиробники поступово розчищають та починають здійснювати обробіток попередньо закинутих або заболочених сільськогосподарських ділянок.

Найбільш чутливими та мінливими на території Житомирської області є такі класи земельного покриву, як трав'янисті ценози, чагарники та заболочені території, які є основою природних екосистем. Саме ці класи за період дослідження були найбільш трансформовані в культивовані угіддя.

Розподіл класів земного покриву на рівні громад

Аналіз земного покриву громад на основі космічних знімків та геоінформаційних системах (ГІС), дозволяє з високою точністю визначити структуру та розподіл різних типів земель. Використання цих передових технологій є критично важливим для об'єктивної оцінки та ефективного управління природними ресурсами, забезпечуючи необхідні дані для

планування використання земель, екологічного моніторингу та розробки політик в областях охорони довкілля та сталого розвитку.

Таблиця 1.1.4

**Структура земного покриття громад Житомирської області на основі ГІС технологій,
2023 рік**

Клас земного покриття	Водні угіддя		Заболочені землі		Забудовані землі		Заліснені території		Культивовані угіддя		Кущі та чагарники		Не визначено		Оголена земля		Трав'янисті цинози	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Громада																		
Андрушівська	3.8	0.8	0.5	0.09	20.8	4.2	101.5	20.8	337.2	69	4.3	0.9	0.2	0.03	0.2	0	20.4	4.2
Андрушівська	2.0	1.8	0.1	0.07	4.6	4.2	10.4	9.5	90.6	82.4	0.4	0.4	0.0	0	0.0	0	1.9	1.7
Баранівська	0.7	0.2	0.1	0.03	7.5	1.9	255.1	64.6	71.4	18.1	24.3	6.2	0.0	0	0.3	0.1	35.7	9
Баранівська	0.7	0.2	0.1	0.03	7.5	1.9	255.1	64.6	71.4	18.1	24.3	6.2	0.0	0	0.3	0.1	35.7	9
Березівська	0.4	0.2	0.0	0	15.0	8.3	116.0	64	26.2	14.4	9.8	5.4	0.0	0	0.2	0.1	13.7	7.6
Бердичівська	1.7	2.6	0.2	0.3	20.3	31.1	20.4	31.3	15.1	23.2	4.0	6.1	0.1	0.22	0.0	0	3.4	5.3
Брониківська	0.3	0.1	0.0	0	10.3	2.9	169.4	48.1	107.6	30.5	18.2	5.2	0.0	0	0.4	0.1	46.2	13.1
Брусилівська	2.8	0.6	0.5	0.09	27.2	5.5	93.9	18.9	335.5	67.4	10.2	2	0.0	0	0.6	0.1	26.8	5.4
Білокорівська	0.2	0.3	0.0	0.02	5.1	6	54.7	64.8	12.6	15	4.9	5.8	0.0	0	0.0	0	6.9	8.1
Волицька	1.7	1.3	0.4	0.31	6.2	4.8	20.2	15.8	91.3	71.6	1.3	1	0.1	0.06	0.0	0	6.4	5
Високівська	0.4	0.5	0.0	0.01	3.4	4.5	15.7	20.4	48.0	62.6	1.8	2.3	0.0	0.03	0.1	0.1	7.4	9.6
Вишівська	0.7	0.6	0.1	0.07	5.8	5	51.5	44.4	36.6	31.5	8.7	7.5	0.0	0	0.1	0.1	12.7	10.9
Вільшанська	2.2	1.2	0.4	0.24	7.4	4.2	47.3	26.8	95.8	54.3	3.3	1.9	0.1	0.04	0.1	0	19.9	11.3
Вчорайшівська	3.8	1.8	0.1	0.07	6.9	3.2	24.3	11.3	170.2	79	1.0	0.5	0.0	0	0.0	0	8.9	4.1
Городишківська	1.5	5	0.2	0.65	1.8	5.9	24.3	81.7	0.1	0.3	1.6	5.3	0.0	0	0.0	0.1	0.3	1.1
Городишківська	1.0	0.3	0.0	0.01	5.3	1.4	352.8	92.3	4.0	1	11.1	2.9	0.0	0	0.0	0	8.1	2.1
Гориньківська	0.1	0.1	0.0	0.01	3.5	3.3	66.7	63	16.3	15.4	11.0	10.4	0.0	0	0.6	0.6	7.6	7.2
Гришковецька	1.3	0.8	0.1	0.06	11.0	6.4	46.9	27.3	101.0	58.8	2.0	1.1	0.3	0.17	0.0	0	9.1	5.3
Гладківська	0.4	0.2	0.0	0.02	5.2	3.6	113.5	77.4	11.5	7.9	10.5	7.1	0.0	0	0.6	0.4	4.9	3.3
Глибочицька	0.9	0.6	0.0	0.01	14.3	9.8	57.0	39	58.5	40	5.0	3.4	0.0	0.01	0.2	0.2	10.2	7
Довбишська	0.2	0.1	0.0	0.01	7.0	3.9	149.7	83.5	8.4	4.7	7.6	4.2	0.0	0.01	0.0	0	6.3	3.5
Дубрівська	0.3	0.2	0.0	0.02	5.1	3.7	36.6	26.7	71.6	52.3	2.4	1.7	0.0	0	0.4	0.3	20.6	15
Ємільчинська	1.3	0.1	0.2	0.02	22.0	1.9	792.5	67.9	191.5	16.4	44.5	3.8	0.0	0	0.2	0	100	9.9
Житомирська	1.3	1.8	0.0	0	41.6	57.1	14.2	19.4	12.1	16.7	0.8	1.1	0.0	0.01	0.1	0.1	2.7	3.7
Звягельська	0.7	0.3	0.0	0.01	25.8	13	76.6	38.7	76.2	38.5	6.2	3.2	0.0	0	0.0	0	12.4	6.3
Іршанська	3.6	1.9	0.2	0.09	6.1	3.1	133.5	68.8	17.4	8.9	17.6	9.1	0.0	0.01	5.7	3	9.9	5.1
Коростенська	2.7	0.4	0.1	0.02	36.5	5.7	346.4	54.3	149.5	23.5	54.4	8.5	0.1	0.01	2.1	0.3	45.6	7.1
Коростишівська	1.5	0.4	0.0	0	19.4	5.7	169.3	50	118.2	34.9	13.7	4	0.0	0.01	0.4	0.1	16.0	4.7
Корнинська	4.4	2.3	0.1	0.08	9.9	5.2	63.0	33	102.4	53.7	5.9	3.1	0.0	0	0.1	0.1	4.9	2.6
Краснопільська	2.2	0.8	0.1	0.03	6.9	2.6	48.6	18.1	188.0	70.1	2.1	0.8	0.2	0.07	0.0	0	20.2	7.5
Квітнева	4.7	3.7	0.5	0.39	7.4	5.8	18.6	14.6	93.1	73.4	0.6	0.5	0.0	0	0.0	0	2.1	1.6
Курненська	0.3	0.1	0.0	0	9.9	3.9	106.6	41.5	93.7	36.5	9.3	3.6	0.0	0.01	0.1	0	37.2	14.5
Лугинська	2.0	0.2	0.2	0.02	14.7	1.9	588.5	74.2	88.5	11.2	53.4	6.7	0.0	0	0.5	0.1	45.2	5.7
Любарська	5.5	0.9	0.7	0.12	24.5	4.1	91.0	15.1	428.3	71.2	3.2	0.5	0.0	0	0.1	0	48.4	8
Малинська	7.1	0.8	0.5	0.05	29.5	3.3	587.7	65.8	138.6	15.5	90.1	10.1	0.4	0.05	1.8	0.2	36.9	4.1
Миропільська	1.2	0.9	0.1	0.04	7.9	6.1	54.9	42	56.7	43.4	1.6	1.2	0.0	0	0.0	0	8.3	6.3
Народичівська	1.4	0.1	0.3	0.03	10.6	1	736.4	72.8	140.7	13.9	80.7	8	0.2	0.02	1.4	0.1	39.9	3.9
Новоборівська	4.5	2.7	0.2	0.13	7.3	4.4	89.9	54.1	32.7	19.6	12.5	7.5	0.0	0.01	1.9	1.1	17.3	10.4

Клас земного покриття	Водні угіддя		Заболочені землі		Забудовані землі		Заліснені території		Культивовані угіддя		Кущі та чагарники		Не визначено		Оголена земля		Трав'янисті цинози	
	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%	тис. га	%
Громада	2.8	0.8	0.2	0.06	17.0	5.1	177.4	53	102.4	30.6	18.0	5.4	0.4	0.13	0.5	0.2	16.3	4.9
Новоуївинська	4.3	0.4	0.1	0.01	31.5	2.6	872.7	71	192.2	15.6	68.3	5.6	0.1	0.01	2.1	0.2	57.5	4.7
Олевська	3.3	0.2	0.2	0.01	34.7	2	1453.1	85.2	52.6	3.1	88.2	5.2	0.2	0.01	1.1	0.1	71.7	4.2
Оліївська	1.5	0.6	0.2	0.06	17.6	7.4	87.1	36.5	98.2	41.1	9.9	4.1	0.0	0	0.1	0	24.2	10.1
Попільнянська	5.4	1.3	0.5	0.12	21.4	5.4	60.6	15.2	299.8	75.4	2.3	0.6	0.0	0	0.0	0	7.8	2
Потіївська	0.4	0.2	0.0	0	4.2	2	113.6	55.5	56.4	27.6	16.0	7.8	0.0	0	0.2	0.1	13.9	6.8
Піщівська	0.6	0.4	0.0	0.01	4.6	3	63.2	41.2	68.4	44.6	1.0	0.6	0.0	0	0.0	0	15.7	10.2
Пулинська	0.6	0.1	0.1	0.02	16.4	3.9	190.1	45.4	147.6	35.3	16.0	3.8	0.0	0.01	0.1	0	47.4	11.3
Радомишльська	5.5	0.8	0.3	0.05	29.3	4.3	303.0	44.7	248.2	36.6	40.9	6	0.7	0.11	0.3	0	49.2	7.3
Райгородська	2.8	1.4	0.2	0.12	10.5	5.3	47.2	23.6	127.2	63.7	2.4	1.2	0.1	0.04	0.0	0	9.3	4.6
Романівська	2.1	0.4	0.0	0.01	18.0	3.2	330.9	58	154.5	27.1	24.7	4.3	0.3	0.05	0.1	0	39.5	6.9
Ружинська	14.2	2.4	0.7	0.11	23.4	4	74.2	12.7	448.0	76.9	2.1	0.4	0.0	0	0.0	0	19.6	3.4
Семенівська	2.4	1.4	0.1	0.04	7.8	4.5	35.8	20.8	114.1	66.2	3.5	2.1	0.3	0.19	0.5	0.3	7.7	4.5
Словечанська	2.9	0.3	0.1	0.01	11.4	1.1	898.3	85.6	64.7	6.2	49.8	4.7	0.2	0.02	0.7	0.1	20.8	2
Старосілецька	1.3	0.6	0.1	0.03	9.8	4.7	60.1	29	111.8	54	7.9	3.8	0.0	0.02	0.5	0.3	15.6	7.5
Станишівська	3.3	1.5	0.3	0.15	18.1	8	67.2	29.7	122.8	54.2	4.5	2	0.3	0.12	0.5	0.2	9.7	4.3
Стрийська	1.1	0.7	0.0	0	8.7	5.3	46.9	28.7	78.9	48.2	5.4	3.3	0.0	0	0.4	0.3	22.3	13.6
Тетерівська	7.5	3.2	0.1	0.03	11.1	4.7	181.0	77.1	7.9	3.4	16.2	6.9	0.2	0.07	0.2	0.1	10.6	4.5
Ушомирська	3.4	0.7	0.1	0.03	14.5	2.8	331.4	64.4	73.0	14.2	44.4	8.6	0.0	0.01	5.2	1	42.5	8.3
Харитонівська	0.6	0.4	0.0	0	4.0	2.5	136.7	83	9.2	5.6	10.7	6.5	0.1	0.04	0.1	0	3.1	1.9
Хорошівська	4.1	0.9	0.1	0.03	19.1	4.1	225.0	47.8	129.8	27.6	28.0	5.9	0.0	0	0.5	0.1	63.7	13.5
Червоненська	1.0	0.8	0.3	0.25	6.0	4.8	15.6	12.5	95.5	76.4	1.1	0.9	0.3	0.21	0.3	0.2	5.0	4
Черняхівська	1.4	0.3	0.1	0.03	19.2	4.5	133.0	31.4	205.5	48.5	19.0	4.5	0.6	0.14	0.7	0.2	44.4	10.5
Чоповицька	0.1	0.1	0.0	0	8.8	3.1	157.1	55.6	77.3	27.4	19.7	7	0.0	0	0.2	0.1	19.3	6.8
Чижівська	1.5	0.4	0.0	0.01	9.1	2.6	251.1	72.4	46.5	13.4	13.0	3.8	0.0	0	0.1	0	25.5	7.4
Чуднівська	3.8	0.9	0.1	0.03	19.4	4.7	129.9	31.5	215.4	52.2	10.6	2.6	0.1	0.04	0.2	0	32.9	8
Швайківська	2.3	2.2	0.3	0.33	5.7	5.5	24.2	23.1	61.7	59	2.4	2.3	0.1	0.1	0.1	0.1	7.7	7.4
Ярвська	0.1	0.1	0.0	0.01	8.6	4.2	32.3	15.8	146.7	71.9	0.5	0.3	0.0	0	0.0	0	15.8	7.7
Чорнобильська зона відчуження	0.0	0	0.0	0	0.0	0	133.7	93	0.2	0.1	9.7	6.7	0.0	0	0.0	0	0.2	0.2

Земельний аналіз допомагає зрозуміти, як землі використовуються в населених пунктах, а також які території піддаються впливу антропогенної діяльності чи залишаються природними. Отримані дані є важливими для влади, громадських організацій, дослідницьких інститутів та бізнесу, які займаються питаннями управління земельними ресурсами, збереженням біорізноманіття, а також адаптацією та мінімізацією впливу зміни клімату.

Громади, що мають найбільш заліснені території: Городницька (92,3 % до загальної площі громади), Довбиська (83,5% до загальної площі громади), Олевська (85,2% до загальної площі громади), Словечанська (85,6% до загальної площі громади), Харитонівська (83% до загальної площі громади) (Рис. 1.1.6).

Найбільше покриття трав'янистими ценозами мають наступні громади: Брониківська (13,% до загальної площі громади), Дубрівська (15% до загальної площі громади), Курненська (14,5% до загальної площі громади), Стрийська (13,6% до загальної площі громади), Хорошівська (13,5% до загальної площі громади) (Рис. 1.1.8).

Оцінка географічних особливостей Житомирської області

Характеристика ґрунтів

Неоднорідність хімічного та механічного складів ґрунтотворних порід, добре розвинений мезо- і мікрорельєф при загальній рівнинній поверхні, близьке залягання ґрунтових вод, різноманітність рослинних формацій зумовили строкатий ґрунтовий покрив більшої частини Житомирської області. У номенклатурному списку ґрунтів виділено 50 генетичних груп (Рис.1.1.10). В межах однієї групи ґрунтові види відрізняються між собою морфологічною будовою, ступенем і характером оглеєння, механічним складом, ґрунтотворними породами. Зміна основних типів ґрунтів спостерігається в напрямку з півночі на південь. Північна частина території представлена переважно дерново-підзолистими ґрунтами, які поступово замінюються сірими опідзоленими та чорноземами опідзоленими, а на півдні сірими, темно-сірими і чорноземами. Домінуюче місце займають дерново- підзолисті ґрунти. Їх загальна площа 916,4 тис. га. Друге місце за поширенням займають чорноземи 263,8 тис. га, потім дернові 225,0, сірі лісові 177,4, лучні 126,0 та болотні 105,0 тис. га. Отже, напрямок сільськогосподарської діяльності в Житомирській області визначається, головним чином, властивостями дерново-підзолистих ґрунтів.

Територія поліської частини області, переважно, представлена дерново-підзолистими, сірими опідзоленими, дерново-глейовими та болотними ґрунтами. Найбільшу площу в структурі сільськогосподарських угідь займають дерново-підзолисті ґрунти.

Поряд з дерново-підзолистими ґрунтами, в зоні Полісся поширені дерново-глейові і болотні ґрунти, сірі лісові (окремими островами), а в південних районах зони чорноземно-лучні й лучно-чорноземні.

Серед дернових ґрунтів найбільш поширені дернові глейові, що займають площу 212,5 тис. га. Половина цієї площі використовується як кормові угіддя. Друга – в складі ріллі. В ріллю включені, головним чином, ті площі на яких виконані роботи з регулювання водно-повітряного режиму.

Дернові ґрунти формуються під лучною трав'янистою рослинністю на зниженнях рельєфу в улоговинах стоку, на заплавних і борових терасах річок. За глибиною профілю вони зустрічаються слабзорозвинені та розвинені.

Болотні ґрунти поширені на площі 84,8 тис. га, з них понад 70% в північних районах зони, їх площа становить 8,0–12,5 тис. га, їх участь в складі ріллі менше одного відсотка, крім Олевського району, де кількість болотних ґрунтів у складі ріллі становить 18%. Це, в більшості, осушені торф'яно-болотні ґрунти. Болотні ґрунти представлені болотними, лучно-болотними, торф'яно-болотними та торфово-болотними відмінами. Більшу частину року вони знаходяться в перезволоженому стані, відрізняються поганими агрофізичними властивостями (в'язкі, злиті).

Сірі лісові ґрунти в поліській зоні зустрічаються відносно рідше. Помітні їх площі мають місце в Коростенському та Житомирському районах. В Коростенському районі на території Овруцько-Словечанського кряжу сформувались ясно-сірі лісові ґрунти на лесових породах. Кряж характеризується складним водно-ерозійним рельєфом.

Південна частина області, займає 19% території, розташована в зоні Лісостепу, ґрунтовий покрив якої різко відрізняється від ґрунтового покриття північної та центральної частин області. Домінуючими ґрунтами тут є чорноземи. Їх площа в складі сільськогосподарських угідь становить 281,8 тис. га, або 66%. Серед них найбільше представлені чорноземи неглибокі малогумусні, чорноземи глибокі, чорноземи опідзолені, чорноземи реградовані, чорноземи лучні.

Сформувались чорноземи на вододільних плато під трав'янистою рослинністю при глибокому заляганні ґрунтових вод. Серед них переважають ґрунти середньосуглинкового складу, рідше легкосуглинкового.

Чорноземи неглибокі включають малогумусні, карбонатні, вилугувані, слабо- та середньозмиті їх відміни. Другою генетичною групою ґрунтів, що займає значну територію в зоні Лісостепу, є чорноземи типові або глибокі. Сформувались вони на плато і лесових терасах, де материнською породою виступають пилувато-суглинкові леси.

До чорноземів глибоких входять такі відміни: чорноземи глибокі малогумусні, в тому числі середньозмитих 30,2%; чорноземи глибокі малогумусні карбонатні, в тому числі середньозмитих 8,2%; чорноземи глибокі малогумусні вилугувані, в тому числі сильнозмитих 7%.

Отже, значна площа чорноземів глибоких середньо- і сильнозмита. Чорноземи глибокі займають широкі плоскі вододіли та їх слабохвилясті схили. 32,2 тис. га в ґрунтовому покриві Лісостепової зони займають чорноземи реградовані. В їх складі мають місце слабо- і середньозмиті відміни, які зустрічаються невеликими ділянками на схилах.

В лісостеповій зоні окремими масивами на вододілах та їх схилах залягають сірі лісові ґрунти, з них найбільш поширені темно-сірі легкосуглинкові відміни. Їх загальна площа становить 67,9 тис. га. Використовуються, головним чином, як орні землі. Родючість їх досить висока.

Кормові угіддя в лісостеповій зоні представлені чорноземно-лучними, лучними, дерново-глейовими карбонатними та болотними ґрунтами. Загальна їх площа дорівнює 79,2 тис. га. Однак майже половина цих земель перебуває в обробітку і використовується, головним чином, під овочеві і частково кормові культури. Луки і пасовища в лісостеповій зоні займають 45,4 тис. га і становлять 11% від сільськогосподарських угідь.

Чорноземно-лучні ґрунти розташовані здебільшого на низьких рівнях лесових терас, на високих рівнях річкових заплав, в балкоподібних долинах, неглибоких замкнених западинах вододілів. Утворились вони під трав'янистою рослинністю при постійному зв'язку з неглибокими ґрунтовими водами. Їх механічний склад пилувато-легко і середньосуглинковий.

Серед лучних ґрунтів найбільш поширеною групою є середньоглибокі, високо- та глибокоскипаючі. Сформувались вони серед чорноземів малогумусних на терасах середнього рівня і на зниженнях плато в гідроморфних умовах при постійному капілярному зв'язку з ґрунтовими водами, при періодичному затопленні паводковими або дощовими водами.

Серед чорноземів опідзолених в западинах з високим рівнем залягання ґрунтових вод зустрічаються лучні опідзолені ґрунти.

В лісостеповій зоні нараховується 23,5 тис. га дерново-глейових ґрунтів, з них 12,5 тис. га перебуває в обробітку. Це переважно легкосуглинкові відміни. Ці ґрунти тривалий час навесні перезволожені, влітку оптимально забезпечені вологою. Тому найкраще їх використовувати в луко-пасовищних сівозмінах.

Аналіз ґрунтового покриву свідчить про те, що в області мають перевагу ґрунти з дуже низькою природною родючістю, а саме: дерново-підзолисті, дернові та болотні, які від загальної площі обстежених земель становлять 69%. Досить близько за родючістю до них стоять ясно-сірі лісові ґрунти. Їх питома вага у ґрунтовому покриві складає 6%. Таким чином, 75% площі сільськогосподарських угідь потребує спеціальних прийомів підвищення родючості. Крім цього, піщані та глинисто-піщані ґрунти, які широко поширені в області, в окремі роки, особливо навесні, схильні до вітрової ерозії. Коефіцієнт розорювання піщаних та глинисто-піщаних ґрунтів становить 0,80.

Тільки четверта частина ґрунтового покриву представлена відносно родючими ґрунтами чорноземами, чорноземно-лучними, лучними та сірими лісовими. Основним недоліком чорноземно-лучних та лучних ґрунтів є їх перезволоження, особливо навесні та восени. Недоліком же чорноземів та сірих лісових ґрунтів є їх слабка стійкість до прояву ерозійних процесів. Площинний змив та лінійний розмив спостерігаються на значних територіях, особливо на тих, що зайняті чорноземами типовими, де еродовано близько 50% площі. Коефіцієнт розорювання цієї території дуже високий і дорівнює 0,84.

За інтенсивністю змиву ґрунтів природно-сільськогосподарські райони за підвищенням модуля змиву варіюють в діапазоні від 8,2–8,4 т/га до 57 т/га в Коростенському районі.

На даний час проблема полягає в тому, що еродовані землі включені в рілля, спосіб використання якої не враховує особливостей стану ґрунту. Незбалансоване антропогенне навантаження в ландшафтах області призвело до дестабілізації екологічної ситуації та викликало активізацію цілої низки деградаційних процесів ґрунтів: заболочування, ерозію, погіршення фізичних та фізико-хімічних властивостей. Обсяги деградованих земель в області сягають 113,5 тис. га, з них змито 43,7 тис. га, дефльовано 1,8 тис. га, заболочено 11,5 тис. га, перезволожено 56,5 тис. га.

Ґрунтоутворюючі породи

В межах області найбільш поширеними ґрунтоутворюючими породами є морени, водно-льодовикові відклади, леси. Значно меншу площу займають алювій давній та сучасний, делювій, елювій, глини.

Морена зустрічається окремими островами на пагорбах та їх схилах. Частіше вона виступає як підстилаюча порода, на якій залягають флювіогляціальні піщано-суглинкові відклади. Матеріал, що входить до її складу, неоднорідний, переважно суглинковий з включенням валунів, гальки, гравію. За мінералогічним складом морена характеризується високим вмістом алюмосилікатів, що збагачені полутораокислами алюмінію та заліза. Основні лужноземельні метали наявні в дуже невеликих кількостях. Тому вона бідна на поживні речовини, кількість яких становить соті й тисячні долі відсотку. Морена має несприятливі водно-фізичні властивості, а саме: низьку водопроникність (крім піщаних відмін), високу щільність та в'язкість.

Водно-льодовикові відклади, як і морена, несортвані, але відрізняються від неї значно меншими розмірами кам'янистої частини. Більшість часточок має розмір 2-4 мм. Механічний склад водно-льодовикових відкладів представлений середньо- і крупнозернистими пісками та супісками. Колір їх ясно-жовтий чи ясно-сірий. В складі пісків, головним чином, міститься кварц з домішкою зерен польового шпату. Ці породи мають високу водопроникність, низьку вологоємність, незначну водопіднімальну здатність, бідні на поживні речовини. Вміст калію, кальцію 0,33%, фосфору 0,008%. Суттєву частку хімічного складу займають окисли алюмінію 0,37%.

Таким чином, гірські породи, що мають льодовикове походження і вкривають територію зони Полісся, за своїми властивостями несприятливі для формування ґрунтів високої якості.

Лес майже суцільним шаром вкриває корінні породи плато і високі тераси річкових долин в лісостеповій частині області. Це розсипчаста, крихка, однорідна, тонкопориста осадова порода. Часто вона має домішки карбонатів у вигляді пліснявіння та прожилок. Механічний склад лесів середньосуглинковий і пилувато-суглинковий. Вони легко розмиваються водою, високопористі (45- 50%), карбонатні (10-15%). Мінералогічний склад лесів дуже багатий. В них, поряд з кварцом (70%), наявні польові шпати, рогова обманка, слюди, гідрослюди, каолінит, монтморилоніт, байделіт, які містять багато хімічних елементів, у тому числі поживних. Лес

також характеризується високою вологоємністю, водопіднімальною здатністю, помірною водопроникністю, доброю аерацією.

Лесоподібні породи за своїм складом подібні до лесу. Відрізняються від останнього тільки шаруватістю, наявністю прошарків гальки, піску, відсутністю мінералів типу апатитів та піроксенів. Отже, лес та лесоподібні породи за своїми властивостями сприятливі для формування ґрунтів з високою родючістю.

Алювіальні відклади утворились під впливом проточних вод. Вони зосереджені в долинах річок. Їх характерною ознакою є добра диференційованість часточок за розмірами, окатаність і шаруватість. Розрізняють сучасні і давні алювіальні породи. Першими складені заплавні, а другими надзаплавні тераси річок. Гранулометричний склад сучасного алювію неоднорідний: від гравійно-галькового і піщаного в прирусловій до суглинково-глинистого в притерасній частинах. Характерною ознакою сучасних відкладів є їх постійне оновлення нашаруваннями, які щорічно відкладаються. Це явище відіграє позитивну роль у формуванні ґрунтів.

Дельювіальні породи поширені в балках лісостепової зони. Механічний склад їх дуже різноманітний. Це продукт змиву лесів та лесоподібних порід зі схилів балок.

Елювіальні породи залягають невеликими площами на вершинах підвищень. За забарвленням і мінеральним складом подібні до порід, з яких утворились. За механічним складом це, найчастіше, кам'янисті супіски.

У Житомирському районі переважають дерново-середньо- і слабопідзолисті супіщані і суглинкові ґрунти, які відрізняються високим ступенем плодючості та хорошими водопрониклими властивостями. Це створює сприятливі умови для вирощування широкого спектра сільськогосподарських культур, включаючи зернові, бобові, олійні культури, а також картоплю та овочі. Рекомендується впровадження збалансованого землеробства з застосуванням органічних та мінеральних добрив для підтримки та покращення родючості ґрунтів, а також використання сучасних агротехнологій для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору регіону.

Бердичівський район вирізняється наявністю високородючих чорноземів, які є ідеальними для інтенсивного землеробства, особливо для вирощування зернових, цукрових буряків, соняшнику, та інших культур, що вимагають поживних речовин. Важливо звернути увагу на збереження структури та родючості цих ґрунтів шляхом ротації культур, застосування органічних добрив та обмеження інтенсивного використання хімічних засобів. Ефективне управління водними ресурсами та заходи з протиерозійного захисту також мають велике значення для підтримки сталого аграрного розвитку в районі.

Коростенський район характеризується значною площею дерново-підзолистих ґрунтів з глейовими властивостями, що робить їх менш придатними для традиційного землеробства порівняно з іншими районами. Проте, ці ґрунти можуть бути ефективно використані для вирощування лісових культур, а також певних видів зернових та кормових культур, які добре адаптовані до вологих умов. Застосування дренажних систем та методів природного землеробства може сприяти покращенню водного режиму ґрунтів та збільшенню їх продуктивності, що, в свою чергу, дозволить розширити асортимент вирощуваної аграрної продукції.

Звягельський район має значну площу дерново-прихованопідзолистих піщаних та глинисто-піщаних ґрунтів, що робить район особливо придатним для вирощування лісових насаджень та деяких спеціалізованих культур, адаптованих до піщаних ґрунтів, таких як ягідні культури. Важливо звернути увагу на збереження вологи та боротьбу з ерозією ґрунту через застосування мульчування та висаджування багаторічних рослин, що допоможе забезпечити стабільність екосистеми та підвищити урожайність.

Таблиця 1.1.5

Розподіл ґрунтів між районами Житомирської області, га

Тип ґрунту	Житомирський	Бердичівський	Коростеньський	Звягельський
Дернові опідзолені ґрунти та оглеєні їх види	108467	41233	137781	155185
Дерново-прихованопідзолисті піщані та глинисто-піщані ґрунти (борові піски)	134102	0	258527	70317
Дерново-середньо- і сильнопідзолисті глейові супіщані та суглинкові ґрунти	111208	0	199432	191990
Дерново-середньо-і слабопідзолисті супіщані і суглинкові ґрунти	291592	56240	388090	315653
Дерново-слабо-і середньопідзолисті піщані та глинисто-піщані ґрунти	156453	4355	131504	3629
Дерново-слабопідзолисті глейові піщані та глинисто-піщані ґрунти	75405		196774	127743
Лучні та чорноземно-лучні ґрунти	88699	14942	4632	27102
Торфовища низинні та торфово-болотні ґрунти	2542	0	73792	21542
Ясно-сірі опідзолені ґрунти	105582	71664	15784	41093
Чорноземи опідзолені	98190	72552		3589
Лучно-болотні ґрунти	1711	0	588	0
Темно-сірі опідзолені ґрунти	54957	56030	0	0
Темно-сірі та сірі реградовані ґрунти	7699	10243	0	0
Чорноземи глибокі малогумусні	16874	29790	0	0
Чорноземи глибокі малогумусні вилугзовані	77458	65149	0	0
Чорноземи неглибокі слабогумусовані та малогумусні	71815	74489	0	0

Клімат

Клімат Житомирської області помірно-континентальний. Територія області знаходиться у двох природно-кліматичних зонах: лісостепу (19 %) та Поліссі (81 %). Ці території суттєво відрізняються геологічною будовою, ландшафтною структурою, ґрунтами, лісистістю, ступенем сільськогосподарського освоєння території та видовим складом рослинного світу, у тому числі - районованих сільськогосподарських культур. В структурі гідрографічної сітки області великих річок немає, середніх річок – вісім: Тетерів, Случ, Уж, Ірша, Уборть, Ствига, Ірпінь та Словечна, загальною довжиною в межах області – 999,6 км. В області нараховується 2 822 річки загальною протяжністю 13,7 тис. км, із них 329 - довжиною більше 10 км, протяжністю 6 692 км і 2 493 - довжиною менше 10 км, протяжністю 7 062 км. В області налічується 54 водосховища об'ємом більше 1 млн. куб. м. Їх загальна площа - 7,7 тис. га, сумарний об'єм - 184,4 млн. куб. м. На Житомирщині є 1 827 ставків, сумарним об'ємом 176, 98 млн. куб. м.

Клімат Житомирської області помірно-континентальний, з теплим вологим літом і м'якою хмарною зимою. Середня багаторічна температура найхолоднішого місяця (січня) становить мінус 6°, найтеплішого (липня) +18°. Середня річна температура в області становить +6° - +7° (Рис. 1.1.12). Найбільші морози бувають у січні та лютому і досягають -30°. Тривалість безморозного періоду 150 – 170 днів (Рис. 1.1.11). Тривалість періоду з середньодобовими температурами вище 0° становить 240 – 260 днів. Вегетаційний період (дні з середньою температурою повітря вище 5°) продовжується від другої декади квітня до третьої декади жовтня. Середні дати весняних заморозків на ґрунті 5 – 10 травня, найпізніші – у першій половині червня. Вигідне розміщення громади (в центрі Житомирської області) слідує середньому значенню середньорічної температури (С) на території Житомирської області та Черняхівської СТГ (Рис.1.1.10, Рис. 1.1.13).

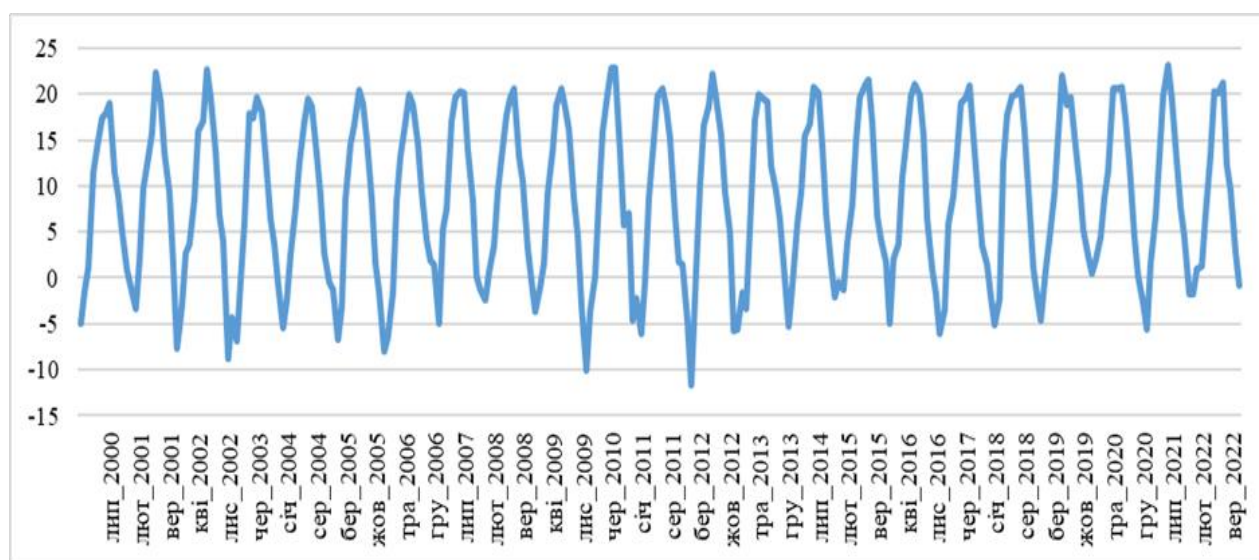

Рис. 1.1.10. Середньомісячна температура (С) на території Житомирської області (2000-2022 рр.)

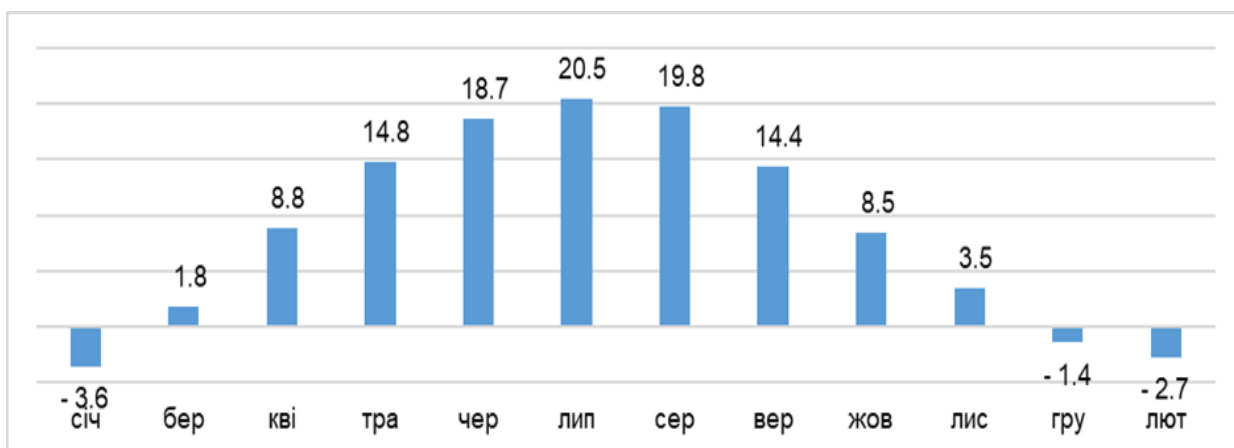

Рис. 1.1.11. Середньомісячна температура (°C) на території Черняхівської СТГ в середньому за 2000-2022 рр.

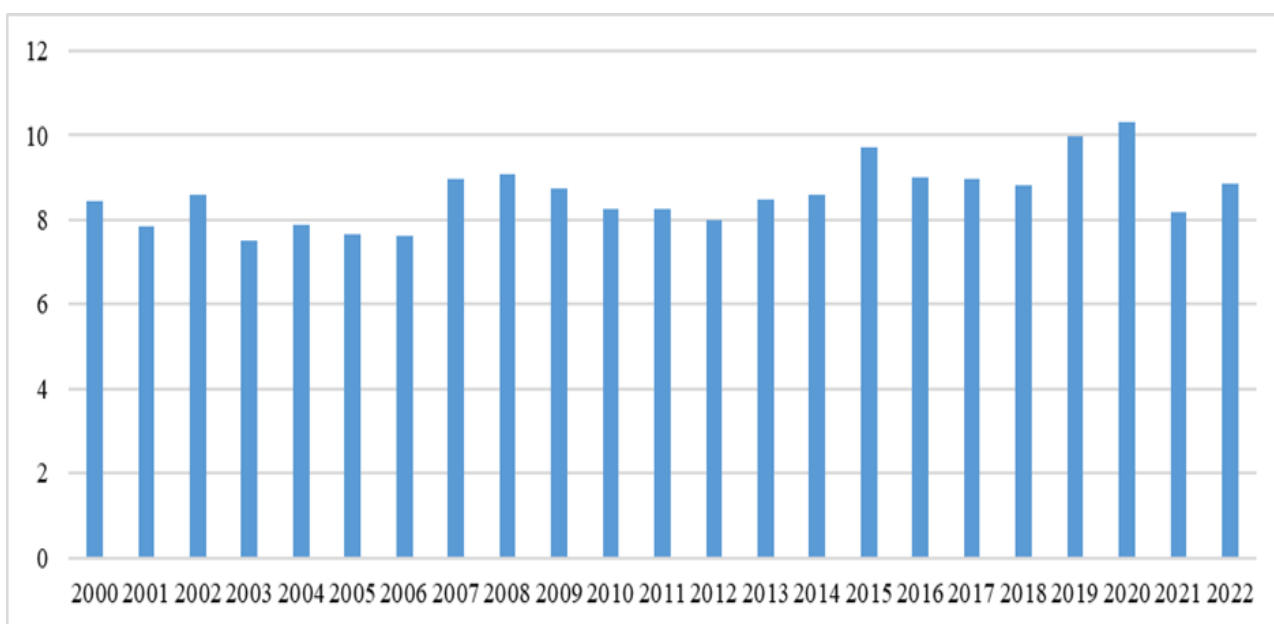

Рис. 1.1.12. Середньорічна температура (°C) на території Житомирської області та Черняхівської СТГ (2000-2022 рр.)

На території області протягом року випадає 550 – 600 мм опадів (Рис. 1.1.14). Максимум опадів припадає на літні місяці: червень, липень, серпень (40 – 45% річної кількості опадів). Влітку досить часто бувають зливи, грози. Сума опадів у період активної вегетації становить 300 – 350 мм (Рис. 1.1.15, Рис. 1.1.16).

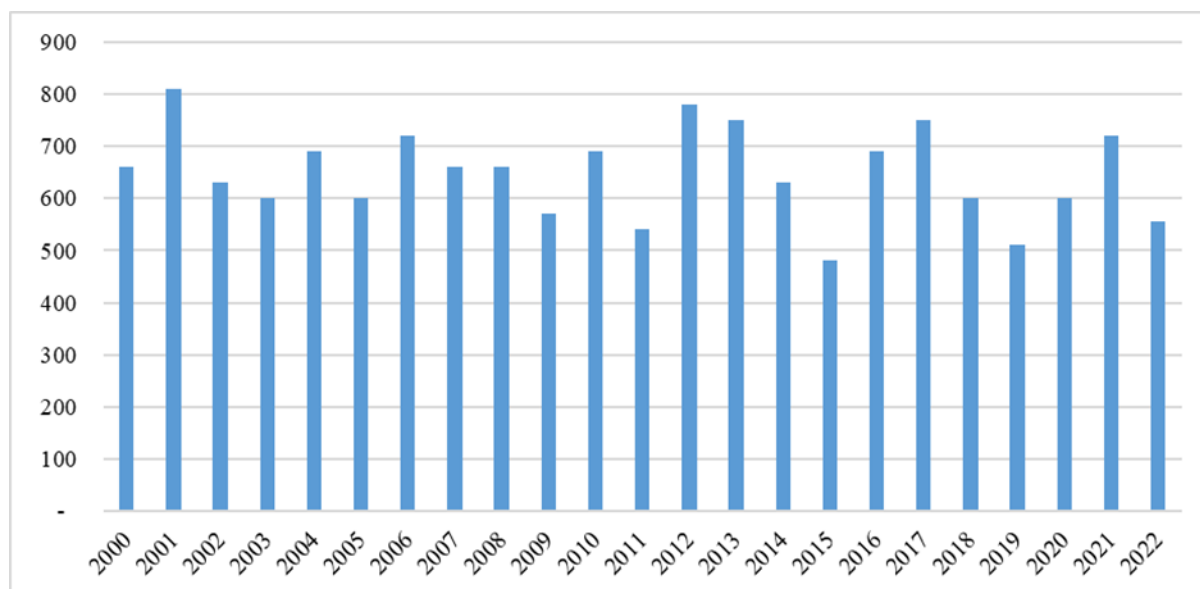

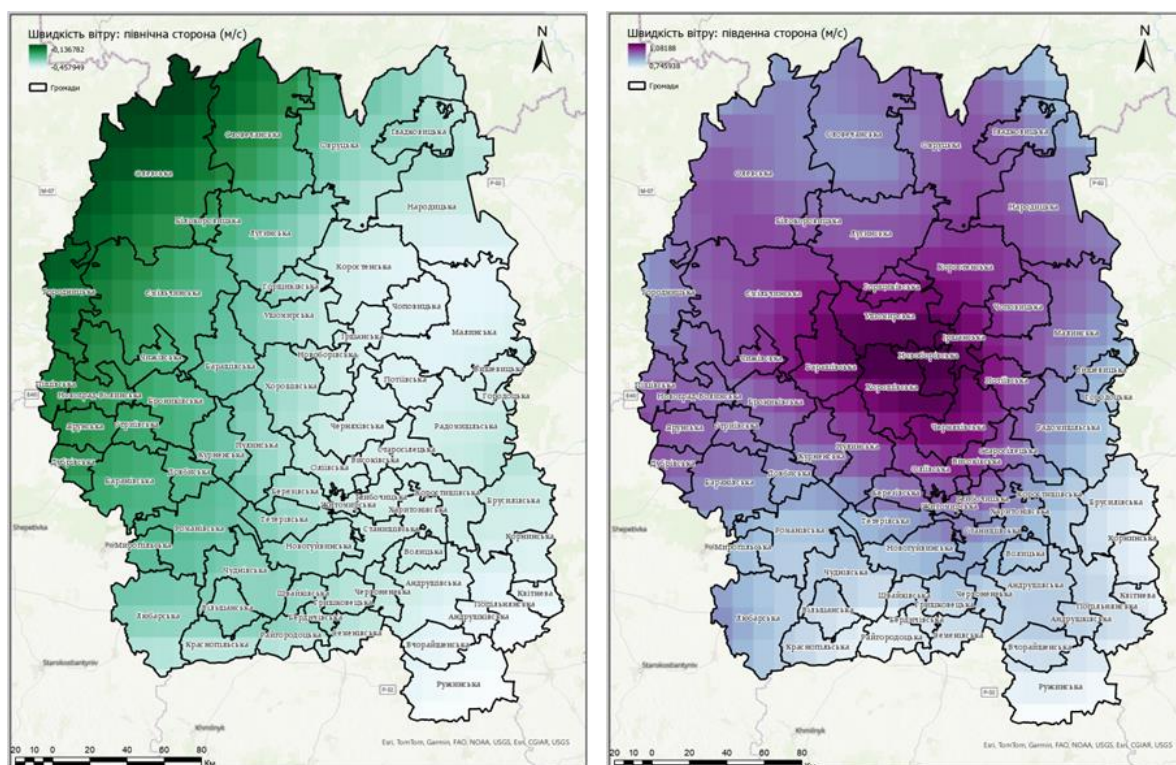
Рис. 1.1.15. Середньорічна кількість опадів (мм) на території Житомирської області та Черняхівської СТГ (2000-2022 рр.)

Сніговий покрив у більшості районів області рівномірний (10 – 30 см) і триває 95 – 110 днів, але нестійкий через часті відлиги. В цілому він достатній для захисту озимини від вимерзання і накопичення ґрунтової вологи.

Відсутність гірських масивів сприяє вільному переміщенню повітряних мас різного походження, що обумовлює значну мінливість погодних процесів в окремі сезони (Рис. 8.). Взимку спостерігається хмарна погода – результат проходження циклонів, опади можуть випадати як у вигляді снігу, так і дощу – при глибоких тривалих відлигах, а також проходженні атлантичних і південних циклонів.

Взимку на Житомирщині розрізняються теплі і холодні зими. Теплі зими характеризуються частими виходами атлантичних циклонів з суцільною хмарністю і опадами у вигляді мокрого снігу, дощу й мряки. При цьому добовий хід температури повітря практично відсутній, а середні місячні температури на 5° – 7° перевищують норму. Холодні зими спостерігаються при переважному пануванні антициклонної погоди, викликані вторгненням арктичних мас, формуванням місцевих антициклонів. При цьому середні температури бувають на 7° – 9° нижчими від норми.

Початок весняного сезону, який характеризується переходом середньої добової температури через 0° у бік зростання, відбувається в середині березня, через $+5^{\circ}$ температура по всій області переходить близько 10 квітня. Цей час вважають за початок вегетаційного періоду. За весну випадає опадів 120 – 130 мм. Травень буває іноді посушливим і час від часу тут виникають пилові бурі, які видувують верхні шари сухого ґрунту.

Північна складова 10-метрового вітру

0,12 м/с

Східна складова 10-метрового вітру

0,8 м/с

Рис. 1.1.16. Середня швидкість вітру на території Житомирської області за 2022 р.

Літо починається з кінця травня і закінчується на початку вересня. У середньому літній період достатньо теплий і вологий: середні місячні температури всіх літніх місяців перевищують 18° , за цей період випадає 200 - 250 мм опадів, тобто 40 % їх річної норми. Влітку часто спостерігаються грози з інтенсивними зливовими дощами, коли за одну добу може випасти 100 мм опадів. В середньому на кожний літній місяць припадає 5-7 грозових днів. Дві-три грози за літо супроводжуються випаданням граду. Найбільш сухим і сонячним є місяць серпень.

Перший місяць осені – вересень – сухий і сонячний. Пізніше збільшується хмарність, частіше починають випадати облогові дощі, які мають важливе значення для передзимового зволоження ґрунту і нагромадження в ньому вологи. Жовтень може бути сухим і сонячним, з нічними приморозками і туманами. Такі періоди одержали назву «бабиного літа». При цьому в жовтні можливі температури $+25^{\circ}$, $+26^{\circ}$. Кінець осені відзначається різким посиленням циклонічної діяльності. В цей час часто спостерігаються тривалі облогові дощі і тумани. Наприкінці листопада по всій області може утворитися сніговий покрив, хоча снігопади зрідка можливі протягом всієї осені.

Геологічна будова території Житомирської області

Геологічна будова території області пов'язана з її положенням в північно-західній частині Українського кристалічного щита. В його основі гірські породи докембрійського віку, які представлені гранітами, гнейсами, лабрадоритами і кварцитами. Вони залягають неглибоко, а також нерідко виходять на денну поверхню. Це явище спостерігається досить часто на вододілах річок Случ, Тетерів, Ірша, Уборть, Смолка та інших. Найбільш древніми породами є тетерево-бугська серія гнейсів, магматито-гранітоїдний кіровоградсько-житомирський та чуднівсько-бердичівський комплекс порід. Тетерево-бугська серія гнейсів включає біотито-, амфіболо-, піроксено-плагіоклазові гнейси. Тут зустрічаються кристалічні вапняки, сланці, мармури. Ці породи широко представлені в центральній частині області (райони Брусилів, Житомира, Звягеля), де вони часто виходять на денну поверхню. Кристалічні вапняки та мармури залягають, головним чином, біля селищ Біла Криниця, Брусилів, Козіївка.

У верхів'ях рік Тетерів, Гуйва, Гнилоп'ять залягають сірі граніти і мігматити, які належать до чуднівсько-бердичівського комплексу порід. Кіровоградсько-житомирський комплекс порід типу мігматитів, сірих та рожево-сірих гранітів, гранодіоритів утворює невеликі поля біля Житомира, Звягеля, Коростишева, Корнина.

Значну територію області займає велике складно побудоване геологічне тіло під назвою Коростенський плутон. В його складі молоді породи середнього протерозою граніти-рапаківі, рапаківі- подібні, роговообманково-біотитові, граніто-порфіри, лабрадорити, габро-анортозити. Найбільш розповсюджені з них граніти-рапаківі рожеві середньозернисті, а також біотитороговообманкові. У північній частині плутона зустрічаються кварцові порфіри. Овруцьке та Білорозівське підвищення складаються з порід верхнього протерозою. Вони представлені діабазами, порфіритами, туфитами. Тут зустрічаються сірі та рожевувато-сірі пісковики, гравеліти, сланці. Вони відрізняються великою міцністю та низькою теплопровідністю (рис. 1.1.18).

Всі породи докембрію у верхній частині вивірені, тріщинуваті й вкриті осадовими породами крейдового та третинного віку. Це, переважно, каоліни. Товщина їх іноді досягає більше 10 м. У південній частині області на кристалічних породах залягають сіро-зелені різнозернисті глауконітові піски з прошарками пісковиків. У верхів'ях річки Уж, між Коростишевом і Радомишлем, біля Хорошева незначними товщами залягають палеогенові відклади, які представлені пісковиками, пісками, глинами.

Четвертинні відклади розміщені практично на всій території області за винятком тих площ, де спостерігаються виходи на денну поверхню корінних порід. Генетичні комплекси порід четвертинного віку представлені льодовиковими і водно-льодовиковими відкладами. Іноді зустрічаються алювіальні, алювіально-озерні, озерні, еолові, елювіальні, делювіальні та органогенні відклади.

В північній частині області четвертинні відклади представлені льодовиковими моренними суглинками, флювіогляціальними пісками, алювіальними і озерно-алювіальними глинами, суглинками, пісками, а також болотними й озерно-болотними формуваннями (торф, мергель та ін.).

Льодовикові відклади вкривають плато, його схили та вододільні рівнини. Еолові відклади мають місце на підвищених ділянках рельєфу та на борових річкових терасах. Елювіальні відклади залягають у місцях виходу на поверхню корінних порід. Вони прив'язані до схилів річкових долин, балок, ярів. Делювіальні відклади займають незначну площу і зустрічаються лише невеликими островами в Коростенському і Звягельському районах. В південній частині області в межах Бердичівської міської та Романівської селищної і

Попільнянського селищної ТГ найбільшу територію вкривають солово-делювіальні, делювіальні та алювіальні породи леси, лесоподібні суглинки. В долинах річок поширені алювіальні, алювіально-озерні відклади. В місцях виходу корінних порід залягає елювій продуктів їх вивітрювання. Потужність четвертинних відкладів на різних елементах рельєфу різна і становить: морени 1-10 м, водно-льодовикові 2-1 м, леси - 10-12 м.

Загалом, геологічна будова Житомирської області є досить різноманітною і має велике значення для розвитку природних ресурсів та промисловості регіону. Український щит являє собою стійкі тектонічні структури, між якими знаходяться рухомі зони глибоких розломів. На півдні території на поверхні лежать леси.

Хвилясту рівнину поділяють яри і балки. Нахил рельєфу в бік долин річок. Деякі населені пункти в Житомирській області знаходяться на схилі річки, балки, яру на лесових ґрунтах. Внизу розрізу міцні докембрійські породи кристалічного щита. Лесові породи є гарним водопором. У зв'язку з інтенсивною антропогенною діяльністю людини вони почали посилено обводнюватися – почалися процеси підтоплення. Також при зволоженні властивості лесових ґрунтів сильно погіршуються – почали розвиватися зсувні процеси. Велику небезпеку представляють зсувні процеси на лівому березі Кам'янки і Тетерева (Житомир), там кут схилів доходить до тридцяти градусів, висота схилу – до тридцяти метрів.

Рельєф

Рельєф Житомирської області формується під впливом природних процесів, таких як водно-вітрові та льодовикові дії, та має велике значення для сільського господарства, транспортної інфраструктури та інших аспектів життя регіону.

Будова поверхні території області пов'язана з поверхнею кристалічного щита і являє собою низовину з абсолютними висотами близько 200 м. При цьому, найвищі місця на поверхні збігаються з найбільш високо піднятими корінними породами (рис. 1.1.19).

Поліська низовина - це велике геоморфологічне утворення, геоструктурні елементи якого характеризуються малою потужністю осадових порід. Докембрійські породи тут виходять на поверхню не тільки в долинах річок, але і на вододілах. На території поліської низовини зустрічаються моренні, зандрові, акумулятивні та терасові рівнини. Моренні рівнини хвилясті з наявністю горбів, озів, камів. Зандрові рівнини, які займають площу Центрального Полісся, характеризуються наявністю солових форм дюн, гряд, увалів. Ці форми рельєфу також розвинуті на заплавних терасах річок і міжріччях, складених алювіальними пісками.

Характерною ознакою всіх рівнин є те, що значну їх територію займають різні за розміром, формою і глибиною замкнуті форми рельєфу западини, лощини, які, в переважній більшості, заболочені. Процеси водної ерозії в цій частині території області можливі лише в окремі роки, а процеси вітрової ерозії тут проявляються частіше. Наявність еолових форм рельєфу на території зони свідчить про те, що тут мають місце вітроерозійні процеси. Це пов'язано з високою питомою вагою земель нестійких в протидефляційному відношенні. Піщані та глинисто-піщані відміни їх займають 46 % ріллі зони. Вітроерозійні процеси спостерігаються в основному у весняно-літній період, коли ґрунт розпорошений обробітком і не захищений рослинністю. На Поліссі 38 % пилових бур відбувається навесні, 46% влітку, 13% восени і лише 3% - взимку.

Водна ерозія в умовах Полісся проявляється в більшій мірі на території Словечансько-Овруцької височини, що чітко виділяється в рельєфі поліської низовини. Складена вона, головним чином, ерозійно нестійкими лесовими породами і, як наслідок, прорізана густою мережею глибоких ярів та балок. Площа височини відносно невелика і складає 1% від площі сільськогосподарських угідь зони.

Таким чином, рельєф зони Полісся характеризується незначними амплітудами коливань висот, загальною вирівняністю та западинністю. Все це сприяє формуванню ґрунтів гігморфного ряду. Лісостепова зона розташована в північно-східній частині Волинсько-Подільської височини і в північній частині Волинського плато. Поверхня території хвиляста рівнина, що розчленована ярами та балками. Пухкий за своїм складом карбонатний лес легко розмивається. Тому тут яри і балки більш глибокі.

Вододіли між балками широкі, схили їх орієнтовані в різних напрямках. Крутість схилів від 2 до 10° і більше. Це сприяє розвитку поверхневого змиву ґрунту. Найбільший прояв цих процесів спостерігається в Ружинської селищної, Попільнянської селищної, Любарської селищної ТГ. Тут найвища питома вага еродованих ґрунтів.

В Поліссі рельєф рівнинний, лише місцями випирають відроги давніх кристалічних порід або піщані дюни, бархани. Але тим не менш інженерно-геологічні вишукування Житомир необхідно здійснювати перед початком будівництва, щоб надалі уникнути негативних впливів на довкілля. Нахил рельєфу в північно-західному напрямку. В Поліссі в Олевському районі є дивовижне місце (державний заказник), де стародавні льодовики залишили нагромадження величезних валунів, що нагадують скам'янілі хатини людей. З інженерно-геологічних процесів в Житомирській області широко розвинені зсуви. В рамках урядової програми в області проводилися дослідження, розроблялися інженерні заходи для захисту від зсувів.

Річкова мережа (за даними Державного агентства управління водними ресурсами р. Прип'ять)

Площа Житомирської області 29,9 тис.км² (4,9% території України). Вона повністю розміщена в межах басейна Дніпра. Найбільша частина області належить басейну правої притоки Дніпра - р. Прип'яті (54%); в басейні Тетерева розміщено 38% її території, в басейні Ірпеня - 3,5%, в басейні Росі 4,5% (табл. 1.1.7., рис. 1.1.20).

Рельєф області в основному рівнинний, підземні води приймають незначну участь в формуванні стоку рік. Основу його складають атмосферні опади. Більшість рік беруть початок в області, лише Роставиця, Гуйва, Гнилоп'ять і Случ беруть початок в сусідніх областях і приносять незначні транзитні ресурси. Тому у всіх орієнтовних водогосподарських розрахунках (плани водоспоживання, оперативні баланси) область, як правило, базується на стоку, що формується в межах області.

Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних. До 70% стоку річок припадає на весняну повінь або літні паводки і лише до 30% на решту року.

В літню межень значна частина рік південних районів в сухі роки пересихає, що робить неможливим водозабір з них без будівництва підпірних споруд, ставків та водосховищ.

Таблиця 1.1.6

Загальні відомості про водні об'єкти та водні ресурси області

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Кількість, шт.
1	Середні річки	шт	8
	• їх загальна довжина	км	996,6
2	Малі річки	шт	321
	• їх загальна довжина	км	5695
3	Струмки менші 10 км	шт	2493
	• їх загальна довжина	км	7062

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Кількість, шт.
4	Поверхневі водні ресурси		
	• в середній рік	млн.м ³	3320
	маловодний Р-75%	млн.м ³	2200
	маловодний Р-95%	млн.м ³	1170
5	Водосховища (більше 1 млн.м ³)		
	• їх загальна площа	га	7705.3
	сумарний об'єм	млн.м ³	184,4
6	Ставки (до 1 млн.м ³)	млн.м ³	1826
	їх загальна площа	га	11974,9
	• сумарний об'єм	млн.м ³	151,2
7	Запаси підземних вод		
	а) прогнозні	млн.м ³	242,5
	б) затверджені експлуатаційні	млн.м ³	86,8

Згідно з наведеною вище класифікацією в структурі гідрографічної сітки області великих річок немає, середніх річок вісім:

- р. Случ загальною площею водозбірного басейну (далі площею басейну) 13800 км² (в межах
- р.Уборть загальною площею басейну 5820 км² (в межах області разом з притоками 3800 км²) і довжиною 292 км (в межах області 170,6 км);
- р. Ствига загальною площею басейну 5440 км² (в межах області разом з притоками – 428 км²) і довжиною 178 км (в межах області 1 км); р.Словечна загальною площею басейну 2670 км² (в межах області разом з притоками -600 км²) і довжиною 158 км (в межах області - 40 км); •
- р.Уж загальною площею басейну 8080 км² (в межах області разом з притоками 6016 км² і довжиною 256 км (в межах області 159 км); р. Тетерів загальною площею басейну 15100 км² (в межах області разом з притоками – 10981 км²) і довжиною 365 км (в межах області 276км);
- р.Ірша загальною площею басейну 3070 км² (в межах області разом з притоками - 3064 км²) і довжиною 132 км (в межах області 126 км);
- р.Ірпінь загальною площею басейну 3340 км² (в межах області разом з притоками - 897 км²) і довжиною 153 км (в межах області 43 км).

Річка Рось в межах області не протікає, лише протікають її притоки. Загальна площа басейну 12800 км² (в межах області притоки 1298 км²), довжиною 346 км (в межах області притоки - 322,5 км).

Малих річок довжиною понад 10 км 321, їх загальна довжина становить 5695 км. Малих річок (струмків, водотоків) довжиною менше 10 км є 2493, їх загальна довжина становить 7062 км.

Таким чином всього річок понад 10 км на території Житомирщини є 329, їх загальна довжина 6691,6 км. Всього на території області несуть свої води 2818 річок загальною довжиною 13,7 тис.км.

Кількість малих річок (струмків, водотоків) довжиною менше 10 км на території області потребує подальшого уточнення в зв'язку з різним підходом авторів довідкової літератури до їх визначення.

На Житомирщині чимало великих озер. Найбільші з них — Чорне, Озерянське, Дуже, Дідове, Прибиловецьке — розташовані в басейні річки Уборть.

Оцінка географічних особливостей у форматі SWOT-аналізу

Житомирська область – один з важливих регіонів України, який відіграє вагомую роль у соціально-економічному розвитку країни. Вона характеризується багатим природним і культурним спадком, а також стратегічним розташуванням, що забезпечує їй важливі транспортні коридори та економічні зв'язки з сусідніми областями та Республікою Білорусь. Завдяки різноманітному рельєфу, великій кількості лісів, річок та озер, Житомирська область є одним з екологічно чистих регіонів України, що створює сприятливі умови для розвитку туризму та природокористування.

Враховуючи ці особливості, SWOT-аналіз допомагає виявити сильні та слабкі сторони регіону, а також можливості та загрози, що впливають на його розвиток. SWOT-аналіз дозволяє систематизувати інформацію про географічні особливості Житомирської області та визначити ключові напрями для її розвитку. Це є важливим етапом у розробці програми комплексного відновлення Житомирської області на 2024-2030 роки, яка спрямована на модернізацію, реконструкцію та нове будівництво об'єктів, а також забезпечення їх матеріальної підтримки.

Таблиця 1.1.7

SWOT аналіз географічних особливостей

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Природні ресурси: Область має різноманітні природні ресурси, такі як родючі землі, корисні копалини, велика кількість річок та лісів.</p> <p>Географічне положення: Розташування на перехресті транспортних маршрутів сприяє розвитку туризму та торгівлі.</p> <p>Клімат: Помірний клімат з досить теплим літом та помірною зимою створює комфортні умови для життя та розвитку сільського господарства.</p> <p>Річки: Наявність річкових водних ресурсів сприяє розвитку рибальства та забезпечує регіон достатньою кількістю води.</p> <p>Геологічні ресурси: Наявність корисних копалин, таких як піски, глини та інші, сприяє розвитку будівельної та промислової сфери.</p> <p>Диверсифікованість земельного покриву: наявність різних видів земного покриву, що створює позитивний екологічний баланс</p> <p>Наявність різних типів ґрунтів: дає можливість для розвивати сільське господарство, створювати кормові угіддя, або використовувати території як ресурсну базу для енергетичних ресурсів (торф'яники).</p>	<p>Використання земель: Неефективне використання земельних ресурсів може призвести до знеекологізації та зменшення родючості ґрунтів.</p> <p>Кліматичні ризики: Зміни клімату можуть призвести до небезпеки для сільського господарства та інших галузей економіки.</p> <p>Високий рівень опадів та вологості: Високий рівень опадів та вологості може спричинити проблеми з вирощуванням деяких культур та сприяти розвитку патологічних процесів у ґрунті.</p> <p>Відсутність високих гір: Відсутність гірських районів обмежує можливості для розвитку гірського туризму та екстремальних видів спорту.</p> <p>Потенційні проблеми з геологією: Певні геологічні особливості можуть створювати проблеми для будівництва та інфраструктурних проєктів.</p> <p>Залісненість територій: більше половини території Житомирської області становлять ліси, що не дозволяє в повній мірі використовувати ресурсний потенціал</p> <p>Поділ на зони за типом ґрунтів: спостерігається поступовий перехід земель що більш придатні до сільського господарства в лісовий тип ґрунтів з півдня на північ Житомирської області.</p>

Можливості	Загрози
<p>Розвиток сільського господарства: Використання сучасних технологій та вдосконалення методів вирощування може підвищити врожайність та розвиток сільського господарства.</p> <p>Екологічний туризм: Збереження та відновлення природних екосистем може стати основою для розвитку екологічного туризму та природоохоронних проєктів.</p> <p>Використання водних ресурсів: Розвиток гідроенергетики та водного туризму може стати додатковим джерелом доходу та розвитку інфраструктури.</p> <p>Промисловий розвиток: Використання геологічних ресурсів може стати основою для розвитку промисловості та будівництва.</p> <p>Технологічний розвиток: Впровадження новітніх технологій у сільському господарстві, промисловості та туризмі може збільшити продуктивність та конкурентоспроможність регіону.</p> <p>Збільшення кількості сільськогосподарських земель: лише третина Житомирської області покриті культивованими угіддями, що дозволяє збільшити їх кількість за рахунок інших класів.</p> <p>Диверсифікація районів за типом ґрунтів: кожен район мають свої переваги згідно їх типів ґрунтів, що дозволяє їм спеціалізуватися на розвитку тих напрямків обробки земель, що будуть найбільш ефективними.</p>	<p>Зміни клімату: Погіршення кліматичних умов, таких як зменшення опадів або збільшення екстремальних погодних явищ, може негативно вплинути на сільське господарство та екосистеми.</p> <p>Екологічні проблеми: Забруднення навколишнього середовища та водних ресурсів може призвести до спаду якості води та ґрунту, що негативно вплине на здоров'я людей та екосистеми.</p> <p>Економічна нестабільність: Економічні кризи та нестабільність можуть призвести до зменшення інвестицій та розвитку, а також до збільшення безробіття та соціальних проблем.</p> <p>Недостатнє використання природних ресурсів: Неефективне використання земельних ресурсів та водних ресурсів може призвести до деградації ґрунтів та екосистем, а також до конфліктів через доступ до води.</p> <p>Соціальні проблеми: Масова міграція населення до міст та за кордон може призвести до зменшення чисельності сільського населення та втрати культурних та соціальних цінностей.</p> <p>Конфлікти через природні ресурси: Конфлікти через використання природних ресурсів, таких як земельні конфлікти або боротьба за доступ до води, можуть спричинити соціальні та економічні проблеми.</p> <p>Укрупнення основних класів земного покриву: збільшення культивованих угідь, залісненої території та забудованої землі, спричиняє зменшення площі інших важливих класів.</p> <p>Ерозійні процеси та перезволоженості: значна кількість ґрунтів в Житомирській області схильна до ерозійності та перезволоженості, що спричиняє складності при обробці цих земель.</p>

Сильні сторони

Житомирська область має ряд географічних переваг, які сприяють її економічному та соціальному розвитку. Однією з головних сильних сторін є вигідне географічне положення області. Розташована на півночі України, вона межує з Республікою Білорусь та такими областями як Рівненська, Хмельницька, Київська та Вінницька. Це забезпечує важливі транспортні коридори, які сприяють розвитку логістики, транзитного потенціалу та економічних зв'язків з іншими регіонами України та сусідніми країнами.

Житомирська область також характеризується значними природними ресурсами. Лісові масиви, що займають понад 37% території області, є важливим джерелом деревини, а також сприяють розвитку деревообробної промисловості та екотуризму. Ліси також відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття та підтримці екологічного балансу. Крім того, велика кількість річок та озер забезпечує регіон водними ресурсами, необхідними для сільськогосподарства, промисловості та рекреаційного туризму.

Різноманітний рельєф Житомирської області, включаючи горбисті місцевості, рівнини, річкові долини та озера, створює сприятливі умови для розвитку різних видів туризму. Туристи можуть насолоджуватися природною красою регіону, займатися активним відпочинком, таким як піший туризм, рибальство та водні види спорту. Це сприяє розвитку туристичної інфраструктури та створенню нових робочих місць у сфері туризму.

Крім того, Житомирська область має багату культурну спадщину, що включає численні історичні пам'ятки, архітектурні об'єкти та культурні заходи. Це приваблює туристів та сприяє розвитку культурного туризму. Історичні міста та села області, такі як Житомир, Коростень, Бердичів, мають значний потенціал для розвитку туристичної інфраструктури та залучення інвестицій у цю сферу.

Загалом, Житомирська область має значні сильні сторони, які створюють сприятливі умови для її економічного та соціального розвитку. Вигідне географічне положення, наявність природних ресурсів, різноманітний рельєф та багата культурна спадщина є основними перевагами регіону, які можуть бути використані для залучення інвестицій, розвитку туризму та підвищення рівня життя населення.

Слабкі сторони

Попри значний потенціал, Житомирська область стикається з рядом слабких сторін, які можуть обмежувати її розвиток. Однією з головних проблем є нерівномірний розподіл природних ресурсів. Хоча область має значні лісові масиви та водні ресурси, їх розподіл по території є нерівномірним, що може ускладнювати їх ефективне використання та управління. Деякі райони області можуть відчувати дефіцит водних ресурсів або недостатню кількість лісів, що впливає на їх економічний розвиток.

Ще однією слабкою стороною є низька родючість ґрунтів на значній частині території області. Більшість ґрунтів Житомирської області, зокрема дерново-підзолисті, дернові та болотні, мають низьку природну родючість. Це обмежує продуктивність сільськогосподарських угідь та вимагає застосування спеціальних агротехнічних заходів для підвищення родючості ґрунтів. Крім того, піщані та глинисто-піщані ґрунти схильні до вітрової ерозії, що також впливає на стабільність сільськогосподарського виробництва.

Відсутність розвиненої інфраструктури в деяких районах області також є серйозною проблемою. Недостатній розвиток дорожньої та транспортної інфраструктури обмежує можливості для розвитку туризму, промисловості та логістики. Деякі райони області можуть бути важкодоступними, що ускладнює транспортування товарів та надання послуг. Це також впливає на залучення інвестицій та створення нових робочих місць у цих районах.

Крім того, Житомирська область стикається з проблемами екологічного характеру. Неконтрольована вирубка лісів, забруднення водних об'єктів та деградація природних ландшафтів можуть призвести до зниження екологічної стійкості регіону. Це також впливає на збереження біорізноманіття та якості життя населення. Екологічні проблеми вимагають уваги та ефективного управління для збереження природних ресурсів та забезпечення сталого розвитку області.

Ще однією слабкою стороною є економічна нестабільність та залежність від зовнішніх ринків. Житомирська область, як і інші регіони України, стикається з економічними викликами, зокрема через залежність від експорту сільськогосподарської продукції та інших товарів. Коливання світових цін, зміни в торговельних умовах та політична нестабільність можуть

негативно вплинути на економічний розвиток регіону. Це вимагає диверсифікації економіки та розвитку внутрішнього ринку для зменшення залежності від зовнішніх факторів.

Можливості

Житомирська область має значний потенціал для розвитку, який можна реалізувати за допомогою ефективного управління природними ресурсами, розвитку інфраструктури та залучення інвестицій. Однією з основних можливостей є розвиток екологічного туризму. Враховуючи наявність численних природних парків, заповідників та річок, область має всі умови для залучення туристів, які цінують активний відпочинок на природі. Розвиток туристичної інфраструктури, створення нових туристичних маршрутів та пропаганда природного потенціалу регіону можуть сприяти зростанню туристичного потоку та створенню нових робочих місць.

Ще однією можливістю є впровадження сучасних технологій у сільському господарстві. Використання інноваційних агротехнологій, зокрема точного землеробства, може значно підвищити продуктивність сільськогосподарських угідь та знизити витрати на виробництво. Впровадження систем автоматизованого зрошення, добрив та захисту рослин дозволить оптимізувати використання ресурсів та забезпечити стабільні врожаї. Крім того, розвиток органічного землеробства та виробництво екологічно чистої продукції можуть підвищити конкурентоспроможність регіону на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Житомирська область також має потенціал для розвитку альтернативної енергетики. Використання біомаси, зокрема лісових ресурсів, для виробництва біоенергетики може сприяти енергетичній незалежності регіону та зменшенню викидів парникових газів. Крім того, розвиток сонячної та вітрової енергетики може забезпечити додаткові джерела енергії для області та створити нові робочі місця у сфері відновлюваної енергетики. Інвестиції у розвиток альтернативної енергетики також сприятимуть зменшенню залежності від традиційних джерел енергії та підвищенню енергетичної безпеки регіону.

Розвиток інфраструктури є ще однією важливою можливістю для Житомирської області. Покращення дорожньої мережі, розвиток транспортних коридорів та модернізація логістичних центрів сприятимуть економічному зростанню регіону. Це дозволить знизити витрати на транспортування товарів, покращити доступність ринків збуту та залучити нових інвесторів. Крім того, розвиток інфраструктури сприятиме підвищенню якості життя населення, забезпечуючи доступ до послуг та робочих місць у різних районах області.

Загрози

Житомирська область також стикається з рядом загроз, які можуть негативно вплинути на її розвиток. Однією з основних загроз є зміни клімату, які можуть призвести до збільшення частоти природних катастроф, таких як повені, посухи та лісові пожежі. Це може негативно вплинути на сільськогосподарське виробництво, знищити врожаї та зменшити продуктивність земель. Крім того, зміни клімату можуть вплинути на якість водних ресурсів, призводячи до їх дефіциту у деяких районах області.

Дефіцит водних ресурсів є ще однією серйозною загрозою для Житомирської області. Враховуючи, що значна частина області розташована в зоні Полісся, де водні ресурси є важливими для сільського господарства та промисловості, їх дефіцит може обмежити можливості для розвитку цих галузей. Недостатня кількість води для зрошення може призвести до зниження врожаїв та втрат у сільськогосподарському виробництві. Крім того, забруднення водних об'єктів внаслідок промислової діяльності та неконтрольованих скидів стічних вод може погіршити якість води та вплинути на здоров'я населення.

Ще однією загрозою є неконтрольована вирубка лісів, яка може призвести до зменшення біорізноманіття та деградації природних ландшафтів. Ліси Житомирської області є важливим ресурсом для деревообробної промисловості та екотуризму, але їхнє неконтрольоване використання може призвести до зниження екологічної стійкості регіону. Вирубка лісів також може призвести до ерозії ґрунтів, зниження якості водних ресурсів та втрат біорізноманіття.

Порівняльні переваги

Житомирська область має ряд порівняльних переваг, які можуть бути використані для її розвитку. Однією з головних переваг є значні лісові ресурси, які забезпечують можливості для розвитку деревообробної промисловості та екотуризму. Ліси області є важливим джерелом деревини, яка використовується у будівництві, виробництві меблів та інших галузях. Крім того, ліси створюють сприятливі умови для розвитку рекреаційного туризму, залучаючи туристів до природних парків та заповідників.

Географічне положення області надає їй стратегічне значення для розвитку логістики та транзиту. Розташована на перетині важливих транспортних коридорів, Житомирська область має вигідні умови для розвитку транспортної інфраструктури та логістичних центрів. Це сприяє залученню інвестицій, покращенню економічних зв'язків з іншими регіонами України та сусідніми країнами, а також зниженню витрат на транспортування товарів.

Різноманітний рельєф області створює сприятливі умови для розвитку різних видів туризму. Туристи можуть насолоджуватися природною красою регіону, займатися активним відпочинком, таким як піший туризм, рибальство та водні види спорту. Це сприяє розвитку туристичної інфраструктури та створенню нових робочих місць у сфері туризму. Крім того, наявність річок та озер забезпечує можливості для розвитку рибальства та водного туризму.

Житомирська область також має багату культурну спадщину, що включає численні історичні пам'ятки, архітектурні об'єкти та культурні заходи. Це приваблює туристів та сприяє розвитку культурного туризму. Історичні міста та села області, такі як Житомир, Коростень, Бердичів, мають значний потенціал для розвитку туристичної інфраструктури та залучення інвестицій у цю сферу. Культурні заходи та фестивалі також сприяють залученню туристів та підвищенню іміджу регіону.

Виклики

Одним з основних викликів для Житомирської області є необхідність ефективного управління природними ресурсами для забезпечення сталого розвитку. Це вимагає розробки та впровадження стратегій, спрямованих на збереження лісів, охорону водних ресурсів та раціональне використання земельних ресурсів. Важливо також забезпечити збалансований розвиток інфраструктури в усіх районах області, щоб зменшити нерівномірність у розподілі ресурсів та можливостей. Це включає розвиток дорожньої мережі, транспортних коридорів та логістичних центрів.

Виклики, пов'язані зі змінами клімату, також потребують уваги та ефективного управління. Зміни клімату можуть вплинути на сільськогосподарське виробництво, водні ресурси та екологічну стійкість регіону. Необхідно розробити та впровадити стратегії адаптації до змін клімату, зокрема впровадження стійких сільськогосподарських практик, заходів з охорони водних ресурсів та збереження біорізноманіття. Крім того, важливо забезпечити підготовку населення та підприємств до змін клімату та їхніх наслідків.

Ризики

Житомирська область стикається з рядом ризиків, які можуть вплинути на її розвиток. Основним ризиком є можливість екологічної деградації через неконтрольовану експлуатацію природних ресурсів, зокрема вирубку лісів та забруднення водних об'єктів. Неконтрольована вирубка лісів може призвести до зниження біорізноманіття, ерозії ґрунтів та зменшення якості водних ресурсів. Забруднення водних об'єктів, внаслідок промислової діяльності та скидів стічних вод, може негативно вплинути на здоров'я населення та екологічну стійкість регіону.

Зміни клімату також представляють серйозний ризик для Житомирської області. Збільшення частоти природних катастроф, таких як повені, посухи та лісові пожежі, може призвести до втрат у сільськогосподарському виробництві, знищення врожаїв та зменшення продуктивності земель. Це може негативно вплинути на економічний розвиток регіону та якість життя населення. Крім того, зміни клімату можуть вплинути на якість водних ресурсів та зменшити їх доступність у деяких районах області.

Економічна нестабільність та залежність від зовнішніх ринків також представляють ризик для Житомирської області. Коливання світових цін на сільськогосподарську продукцію, політичні зміни та економічні кризи можуть негативно вплинути на економічний розвиток регіону. Це може призвести до зниження доходів сільськогосподарських підприємств, втрат робочих місць та зменшення інвестицій. Залежність від експорту продукції робить економіку області вразливою до зовнішніх факторів, що вимагає розвитку внутрішнього ринку та диверсифікації економіки.

Протидія

Для протидії вказаним загрозам та ризикам необхідно вжити ряд заходів. По-перше, важливо впровадити ефективні механізми контролю за використанням природних ресурсів та забезпечити їх раціональне використання. Це включає запровадження системи моніторингу лісів, заходів з охорони водних ресурсів та раціонального землекористування. Важливо також розробити та впровадити стратегії адаптації до змін клімату, зокрема впровадження стійких сільськогосподарських практик та заходів з охорони водних ресурсів. Крім того, необхідно розвивати інфраструктуру та створювати умови для залучення інвестицій у регіон. Розвиток дорожньої мережі, транспортних коридорів та логістичних центрів сприятиме економічному зростанню та покращенню доступності ринків збуту. Це також дозволить знизити витрати на транспортування товарів та покращити економічні зв'язки з іншими регіонами України та сусідніми країнами.

Для зменшення залежності від зовнішніх ринків та забезпечення стабільного економічного розвитку регіону необхідно розробити стратегії диверсифікації економіки. Це включає підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток внутрішнього ринку та залучення інвестицій у різні галузі. Важливо також забезпечити підтримку сільськогосподарських підприємств та промисловості для підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

На основі проведеного SWOT-аналізу можна зробити висновок, що Житомирська область має значний потенціал для розвитку завдяки своїм природним та географічним особливостям. Водночас, існує ряд викликів та ризиків, які потребують уваги та ефективного управління. Для успішної реалізації програми комплексного відновлення Житомирської області доцільно використати природні ресурси, зокрема лісові та водні, а також впроваджувати сучасні технології в сільському господарстві та енергетиці. Важливо також розвивати інфраструктуру та створювати умови для сталого економічного зростання та збереження екологічної стійкості регіону.

Аналіз демографічного стану на рівні населених пунктів

Вхідні дані

Для проведення аналізу демографічного стану на рівні населених пунктів у Житомирській області було здійснено анкетування кожного населеного пункту в усіх громадах. Зібрані дані охоплюють періоди станом на 01.01.2022 рік, 01.01.2023 рік та 01.01.2024 рік. Репрезентативність отриманих даних підтверджується високим рівнем участі населених пунктів: 81% у 2022 році, 82% у 2023 році та 88% у 2024 році (Табл. 1.1.9). Такий рівень охоплення забезпечує достатню кількість інформації для формування об'єктивної картини демографічних процесів у регіоні. Збільшення відсотку охоплених населених пунктів свідчить про поступове поліпшення якості зібраних даних та зростання їхньої точності.

Залучення значної частини населених пунктів у кожному з періодів дає змогу отримати повноцінне уявлення про тенденції змін чисельності населення, рівень народжуваності, смертності, міграційні процеси та інші ключові демографічні показники. Дані є достатньо розгалуженими, щоб відобразити як загальні регіональні тенденції, так і специфічні особливості окремих громад. Таким чином, з огляду на високу залученість населених пунктів і послідовне збільшення частки охоплення, можна стверджувати, що зібрані дані є репрезентативними для проведення глибокого та точного аналізу демографічного стану Житомирської області. Це дозволяє робити обґрунтовані висновки та рекомендації для подальшого соціально-економічного планування і розвитку регіону.

Таблиця 1.1.8

Кількість населених пунктів Житомирської області на рівні територіальних громад, які прийняли участь в анкетуванні щодо аналізу демографічного стану

Громада	2021		2022		2023	
	так	ні	так	ні	так	ні
Андрушівська	25		25		25	
Андрушківська	6		6		6	
Баранівська	35		35		35	
Барашівська	36		36		36	
Бердичівська	3		3		3	
Березівська	16		16		16	
Білокоровицька	3		3		3	
Брониківська	33		33		33	
Брусилівська	37		37		37	
Високівська	5		5		5	
Вишевицька	7		7		7	
Вільшанська	12		12		12	
Волицька	6	2	6	2	6	2
Вчорайшенська	10	3	10	3	10	3
Гладковицька	11		11		11	
Глибочицька	13		13		13	
Городницька	13		13		13	
Городоцька	3		3		3	
Горщиківська	10		10		10	
Гришковецька	17		17		17	
Довбиська	3	13	3	13	3	13
Дубрівська		12		12		12
Ємільчинська	72		72		72	
Житомирська	2		2		2	

Громада	2021		2022		2023	
	так	ні	так	ні	так	ні
Звягельська	15		15		15	
Іршанська	14		14		14	
Квітнева	9		9		9	
Корнинська	10		10		10	
Коростенська	44		44		44	
Коростишівська	29		29		29	
Краснопільська	17		17		17	
Курненська	27		27		27	
Лугинська		49		49	49	
Любарська		48		48	48	
Малинська	1	76	1	76	1	76
Миропільська	8		8		8	
Народицька	1	64	1	64	1	64
Новоборівська	18		18		18	
Новогуйвинська	24		24		24	
Овруцька	67	24	67	24	68	23
Олевська	55	1	55	1	55	1
Оліївська	21		21		21	
Піщівська	11		11		11	
Попільнянська	23		23		23	
Потіївська	24		24		24	
Пулинська	32	8	32	8	32	8
Радомишльська	49		49		49	
Райгородоцька	21		21		21	
Романівська	51		51		51	
Ружинська	37		37		37	
Семенівська		14	14		14	
Словечанська	35		35		34	1
Станишівська	21		21		20	1
Старосілецька	16		16		16	
Стрийська	9		9		9	
Тетерівська	15		15		15	
Ушомирська	45	1	45	1	45	1
Харитонівська	13		13		13	
Хорошівська	57		57		57	
Червоненська	7		7		7	
Черняхівська	37		37		37	
Чижівська	27		27		27	
Чоповицька	27		27		27	
Чуднівська	35		35		35	
Швайківська	8		8		8	
Ярунська	14		14		14	
Всього населених пунктів	1352	315	1366	301	1462	205
	81%	19%	82%	18%	88%	12%

Кількість населення в розрізі населених пунктів

Кількість населення є одним з ключових показників для оцінки демографічної ситуації в області. За даними на 2021-2023 роки, спостерігаються значні коливання чисельності населення в різних населених пунктах Житомирської області. Зокрема, більші міста області демонструють тенденцію до зменшення населення, тоді як у сільських населених пунктах інколи спостерігається навіть незначне зростання, що може бути пов'язане з внутрішньою міграцією та переселенням мешканців з міських територій.

Таблиця 1.1.9

Групування населених пунктів за кількістю населення у 2023 р.

Група	Кількість населених пунктів	Кількість населення	Середня кількість населення
Подані некоректні дані	4	-	-
0	11	0	0
до 50	294	6901	23
від 50 до 100	185	14091	76
від 100 до 500	654	166811	255
від 500 до 1000	210	141226	673
від 1000 до 5000	107	201361	1882
від 5000 до 20000	17	135185	7952
від 20000	5	418776	83755

Групи населення та їх характеристика

1. Населені пункти без населення (0 осіб). Ця група включає населені пункти, які на даний момент не мають постійного населення. Це пов'язано з різними факторами, включаючи міграцію населення, економічний спад або природні катастрофи. Такі населені пункти потребують комплексного підходу для визначення причин їх занедбаності та розробки планів для можливого відновлення або консервації.

2. Населені пункти з населенням до 50 осіб. Ця група включає невеликі села та хутори, де проживає невелика кількість людей. Часто такі населені пункти мають обмежений доступ до соціальних і медичних послуг, а також до транспортної інфраструктури. Це створює додаткові виклики для їх розвитку та інтеграції в загальний соціально-економічний контекст регіону.

3. Населені пункти з населенням від 50 до 100 осіб. Ця група населених пунктів також є малонаселеною, однак вони мають трохи більший людський потенціал порівняно з попередньою групою. Ці населені пункти потребують підтримки для покращення інфраструктури та створення нових робочих місць, що допоможе утримати та збільшити кількість населення.

4. Населені пункти з населенням від 100 до 500 осіб. Ця група є однією з найчисельніших за кількістю населених пунктів. Вона представляє середні за розміром села, які можуть мати досить розвинену інфраструктуру і соціальні послуги. Проте для подальшого розвитку їм потрібні інвестиції в економіку та інфраструктуру.

5. Населені пункти з населенням від 500 до 1000 осіб. Ця група включає населені пункти, які мають значний демографічний потенціал. Вони потребують підтримки в розвитку місцевої економіки та інфраструктури, що дозволить забезпечити стабільний ріст населення та підвищення рівня життя мешканців.

6. Населені пункти з населенням від 1000 до 5000 осіб. Ця група представляє малі міста та великі села. Вони є важливими центрами економічної активності та соціальних послуг у регіоні. Для цих населених пунктів важливо підтримувати високий рівень інфраструктури та створювати нові можливості для зайнятості.

7. Населені пункти з населенням від 5000 до 20000 осіб. Ця група включає середні міста, які є ключовими центрами регіону. Вони мають значний вплив на економіку та соціальну структуру області. Потрібно забезпечити сталий розвиток цих населених пунктів шляхом інвестицій у бізнес, освіту та охорону здоров'я.

8. Населені пункти з населенням понад 20000 осіб. Ця група включає великі міста, які є економічними і культурними центрами регіону. Вони мають найвищу чисельність населення та потребують комплексного підходу до управління та розвитку. Особлива увага повинна приділятися покращенню міської інфраструктури, екології та забезпеченню високої якості життя.

Аналіз кількості населення в розрізі населених пунктів Житомирської області демонструє значну різноманітність та вказує на різні потреби та виклики для кожної групи населених пунктів. Важливо враховувати ці особливості при розробці програм відновлення та розвитку регіону, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів та створення сприятливих умов для проживання та розвитку населення.

Частка неповнолітніх та людей пенсійного віку

Розгляд вікової структури населення дозволяє оцінити потреби у соціальних послугах для різних вікових груп, а також зрозуміти демографічні тенденції в регіоні. Нижче наведено аналіз частки неповнолітніх та людей пенсійного віку у різних групах населених пунктів Житомирської області.

Таблиця 1.1.10

Групування населених пунктів за часткою неповнолітніх та людей пенсійного віку у 2023 р.

Кількість населення	Середнє з часткою неповнолітніх	Середнє з часткою людей пенсійного віку
до 50	11%	37%
від 50 до 100	15%	32%
від 100 до 500	17%	28%
від 500 до 1000	18%	27%
від 1000 до 5000	18%	24%
від 5000 до 20000	17%	29%
від 20000	17%	27%

1. Населені пункти з населенням до 50 осіб. У найменших населених пунктах частка людей пенсійного віку є найвищою, що свідчить про значне старіння населення та потребу в розробці спеціальних заходів для підтримки літніх людей.
2. Населені пункти з населенням від 50 до 100 осіб. Невеликі населені пункти характеризуються високою часткою людей пенсійного віку та нижчою часткою неповнолітніх, що свідчить про потенційні демографічні виклики, пов'язані зі старінням населення.
3. Населені пункти з населенням від 100 до 500 осіб. У цій групі відносно високий відсоток населення складають люди пенсійного віку. Це вказує на необхідність забезпечення відповідних соціальних і медичних послуг для цієї вікової групи.

4. Населені пункти з населенням від 500 до 1000 осіб. У цій групі спостерігається збалансована вікова структура, що є позитивним показником для сталого розвитку громади.
5. Населені пункти з населенням від 1000 до 5000 осіб. Ця група має збалансовану вікову структуру з відносно високою часткою неповнолітніх та значною часткою людей пенсійного віку. Потрібно забезпечити інфраструктуру для підтримки освітніх та соціальних потреб.
6. Населені пункти з населенням від 5000 до 20000 осіб. Середні міста мають значну частку людей пенсійного віку, що вимагає розвитку соціальної інфраструктури для підтримки цієї категорії населення.
7. Населені пункти з населенням понад 20000 осіб. У великих містах частка людей пенсійного віку є найбільшою серед усіх груп, що потребує розробки спеціальних програм для підтримки цієї категорії населення.

Аналіз частки неповнолітніх та людей пенсійного віку в різних групах населених пунктів Житомирської області демонструє значні відмінності у віковій структурі населення. Це вказує на необхідність врахування специфічних потреб кожної групи при розробці програм соціального захисту, освіти та охорони здоров'я. Особлива увага повинна приділятися найменшим населеним пунктам, де частка людей пенсійного віку є найвищою, а також великим містам, де потреба в соціальних послугах для пенсіонерів є найбільшою.

Кількість осіб, що виїхали з території територіальної громади та кількість внутрішньо переміщених осіб

Аналіз міграційних процесів є важливим елементом для розуміння соціально-економічних умов у Житомирській області. Зібрані дані щодо кількості осіб, що виїхали з території громади, та кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) за період з 2021 по 2023 роки допомагають визначити тенденції міграції та основні виклики, з якими стикаються громади.

Таблиця 1.1.11

Аналіз кількості внутрішньо переміщених осіб

Кількість населення	Кількість осіб, що виїхали з території територіальної громади			Кількість осіб, що в'їхали до території територіальної громади (внутрішньо переміщені особи)		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
0	3	0	0	37	192	0
до 50	135	118	133	81	739	311
від 50 до 100	211	176	207	232	981	544
від 100 до 500	1876	1797	1674	3757	11145	6076
від 500 до 1000	1311	1243	1169	1936	8087	2882
від 1000 до 5000	2038	1957	1563	3127	13197	5597
від 5000 до 20000	1304	1229	1652	2338	9934	8239
від 20000	2591	2488	3585	3320	18565	23439

Аналіз міграційних процесів у Житомирській області за період з 2021 по 2023 роки показує цікаві тенденції, що відображають зміни в демографічній ситуації та соціально-економічних умовах регіону. Дані про кількість осіб, що виїхали з території громади, та кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) дають можливість оцінити рівень мобільності населення та адаптивність громад до нових викликів.

Кількість осіб, що виїхали з території громади значно коливається залежно від категорії. Найменша кількість мігрантів, менше 50 осіб, спостерігається в громадах з найнижчою міграційною активністю. У 2021 році таких випадків було 135, у 2022 році – 118, а у 2023 році – 133. Ця стабільність може свідчити про низький рівень економічної активності або обмежені можливості для міграції в цих громадах. У категорії від 100 до 500 осіб спостерігається стабільний відтік населення з невеликим зменшенням у 2023 році. Це може свідчити про покращення економічних умов або підвищення соціальної стабільності, що зменшує потребу в міграції. З іншого боку, категорія від 500 до 1000 осіб демонструє постійне зниження міграційної активності з 1311 осіб у 2021 році до 1169 осіб у 2023 році.

Найбільш значущі зміни спостерігаються у категорії від 20000 осіб. Тут кількість виїжджаючих зростає від 2591 осіб у 2021 році до 3585 осіб у 2023 році, що вказує на значний відтік населення. Це може бути наслідком соціально-економічних змін, які стимулюють людей шукати кращі умови життя в інших регіонах або країнах. На противагу цьому, кількість ВПО суттєво зросла за всіма категоріями. У 2021 році до регіону приїхало 3320 осіб у категорії від 20000 осіб, а у 2023 році — вже 23439 осіб. Це свідчить про збільшення кількості ВПО, які шукають притулок у Житомирській області, що може бути пов'язано з ескалацією конфлікту в інших регіонах України.

Загалом, дані показують дві ключові тенденції: зростання відтоку населення з громади у більшості категорій та збільшення кількості ВПО, які шукають нове місце проживання. Це вказує на важливість соціально-економічних і політичних факторів у формуванні демографічних змін. Громадам Житомирської області необхідно розробляти ефективні стратегії для підтримки ВПО та забезпечення стійкого розвитку, аби мінімізувати негативний вплив міграційних процесів на регіон.

Таблиця 1.1.12

Кількість осіб, що виїхали з території територіальної громади та кількість внутрішньо переміщених осіб на рівні територіальних громад

Громада	Кількість осіб, що виїхали з території територіальної громади			Кількість осіб, що в'їхали до територіальної громади (внутрішньо переміщені особи)		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Андрушівська	315	287	286	102	1441	582
Андрушківська	58	71	55	3500	1116	492
Баранівська	-	-	363	-	-	684
Барашівська	50	62	78	1101	361	294
Бердичівська	680	160	175	460	4802	4463
Березівська	155	111	65	28	371	378
Білокорівська	12	6	13	0	160	88
Брониківська	128	113	119	0	301	168
Брусилівська	146	171	93	901	2676	990
Високівська	37	25	27	5	70	30
Вишевицька	48	40	41	176	154	114
Вільшанська	83	125	82	11	385	79
Волицька	106	117	12	162	100	108
Вчорайшенська	69	51	29	1525	8	40
Гладковицька	63	78	51	0	101	40
Глибочицька	32	83	87	11	421	30
Городницька	115	84	85	8	801	201
Городоцька	35	41	37	11	66	8
Горщиківська	29	30	29	5	172	162

Громада	Кількість осіб, що виїхали з території територіальної громади			Кількість осіб, що в'їхали до територіальної громади (внутрішньо переміщені особи)		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Гришковецька	193	206	267	15	591	173
Довбиська	0	0	57	0	0	0
Дубрівська						
Ємільчинська	273	238	185	500	3603	585
Житомирська	1442	2048	2046	2211	11880	14360
Звягельська	49	35	34	622	88	74
Іршанська	82	83	36	21	595	443
Квітнева	59	74	36	30	1442	1096
Корнинська	59	52	45	0	1910	1910
Коростенська	0	0	982	0	0	2720
Коростишівська	498	316	409	200	2415	2447
Краснопільська	99	104	75	53	398	107
Курненська	83	45	50	99	93	64
Лугинська			124			647
Любарська			204			742
Малинська	0	0	0	0	0	0
Миропільська	142	121	95	3	1023	24
Народицька	0	0	0	0	0	0
Новоборівська	124	132	134	0	284	291
Новогуйвинська	339	180	100	53	1012	670
Овруцька	509	470	393	40	1012	1882
Олевська	0	0	7	3	0	90
Оліївська	55	63	0	0	876	517
Піщівська	65	45	13	0	85	70
Попільнянська	233	208	230	5	4156	632
Потіївська	26	26	28	4	1032	598
Пулинська	75	63	62	0	700	74
Радомишльська	369	353	334	0	0	1890
Райгородоцька	82	60	49	44	165	113
Романівська	363	285	321	2099	2818	2234
Ружинська	567	599	579	16	6878	199
Семенівська		36	40		85	68
Словечанська	138	161	97	0	245	0
Станишівська	195	69	86	54	560	167
Старосілецька	54	54	20	0	759	650
Стрийська	48	70	51	130	103	94
Тетерівська	134	87	58	0	18	48
Ушомирська	148	126	110	108	471	186
Харитонівська	3	20	20	0	250	1
Хорошівська	100	101	89	0	1076	1088
Червоненська	108	66	67	2	29	36
Черняхівська	321	278	264	187	903	711
Чижівська	83	71	56	0	248	90
Чоповицька	73	35	88	3	42	21

Громада	Кількість осіб, що виїхали з території територіальної громади			Кількість осіб, що в'їхали до території територіальної громади (внутрішньо переміщені особи)		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Чуднівська	10	277	198	40	872	118
Швайківська	57	48	58	95	108	27
Ярунська	47	48	59	148	317	180

Аналіз міграційних процесів на рівні територіальних громад Житомирської області за період з 2021 по 2023 роки надає цінну інформацію про динаміку виїзду та в'їзду населення. За цей період спостерігаються значні варіації між громадами щодо кількості осіб, які виїхали з території громади, та кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які прибули до цих громад.

У 2021 році найбільша кількість осіб, що виїхали з громади, була зафіксована у Житомирській громаді (1442 особи), Бердичівській громаді (680 осіб) та Коростенській громаді (1391 особа). Ці цифри вказують на значний відтік населення з цих регіонів. Водночас такі громади, як Білокоровицька (12 осіб), Високівська (37 осіб) та Городоцька (35 осіб), мали найнижчі показники виїзду, що може свідчити про стабільність або відсутність значних факторів, що впливають на міграцію. У 2022 році кількість виїжджаючих зменшилася у багатьох громадах, проте Житомирська громада продовжувала мати високі показники (2048 осіб), що свідчить про сталість міграційних тенденцій. У 2023 році тенденція залишилася подібною, з високими показниками виїзду в Житомирській громаді (2046 осіб) та Коростенській громаді (982 особи).

Щодо кількості внутрішньо переміщених осіб, у 2021 році найбільше ВПО було зафіксовано у таких громадах, як Андрушківська (3500 осіб), Бердичівська (460 осіб) та Баранівська (2131 особа). Це свідчить про значне навантаження на місцеву інфраструктуру та соціальні послуги, які мають бути пристосовані до потреб переселенців. У 2022 році значно зросла кількість ВПО у Житомирській громаді (11880 осіб), Коростенській громаді (2796 осіб) та Ружинській громаді (6878 осіб), що вказує на нові виклики для місцевої влади у забезпеченні належних умов для життя. У 2023 році Житомирська громада знову лідирувала за кількістю ВПО (14360 осіб), а також високі показники спостерігалися у громадах Романівська (2241 особа) та Коростенська (2720 осіб).

Ці дані свідчать про значні міграційні процеси у громадах Житомирської області, які були зумовлені вторгненням РФ та подальшими подіями. Високі показники виїзду населення можуть бути пов'язані з пошуком кращих умов життя або безпеки. Водночас велика кількість ВПО вказує на необхідність створення умов для їх інтеграції, включаючи доступ до житла, медичних послуг, освіти та ринку праці. Для сталого розвитку регіону важливо розробити програми підтримки, які включають покращення інфраструктури, створення нових робочих місць та забезпечення належного соціального захисту. Це допоможе знизити рівень виїзду населення та забезпечити належну підтримку для внутрішньо переміщених осіб, сприяючи їх успішній інтеграції в нових громадах.

Аналіз демографічних тенденцій по групах населених пунктів Житомирської області

Демографічні показники, такі як кількість працездатного та непрацездатного населення, а також частка чоловіків і жінок у працездатному віці, є важливими для оцінки соціально-економічного стану регіону. Аналіз цих показників по різних групах населених пунктів

дозволяє краще зрозуміти потенціал трудових ресурсів та потреби у соціальних послугах. Нижче наведено аналіз демографічних тенденцій по групах населених пунктів Житомирської області.

Населені пункти з населенням до 50 осіб характеризуються відносно низьким рівнем працездатного населення: 30% чоловіків та 35% жінок. Непрацездатне населення становить 27%. Це вказує на те, що значна частка населення є працездатного віку, але кількість людей у цих малих населених пунктах є обмеженою, що може створювати виклики для економічного розвитку.

У групі населених пунктів з населенням від 50 до 100 осіб працездатне населення складає 32% чоловіків та 34% жінок, тоді як непрацездатне населення становить 29%. Ця група також має значну частку працездатного населення, проте невеликі розміри населених пунктів можуть обмежувати можливості для місцевого економічного розвитку та залучення інвестицій.

Таблиця 1.1.13

Концентрація працездатного населення в населених пунктах

Кількість населення	к-сть \ частка \ концентрація працездатного населення чоловіки			к-сть \ частка \ концентрація працездатного населення жінки			к-сть \ частка \ концентрація непрацездатного населення		
	к-сть	частка	концентрація	к-сть	частка	концентрація	к-сть	частка	концентрація
до 50	2131	30%	1%	2501	35%	1%	1916	27%	1%
від 50 до 100	4641	32%	1%	4909	34%	1%	4081	29%	1%
від 100 до 500	55397	33%	14%	55923	34%	16%	47560	29%	17%
від 500 до 1000	47232	33%	12%	46993	33%	13%	41054	29%	15%
від 1000 до 5000	69866	34%	18%	64108	31%	18%	55499	27%	20%
від 5000 до 20000	46566	34%	12%	43363	32%	12%	33715	25%	12%
від 20000	172737	41%	43%	141872	34%	39%	94836	23%	34%

Населені пункти з населенням від 100 до 500 осіб мають 33% працездатних чоловіків та 34% працездатних жінок, а також 29% непрацездатного населення. Це вказує на стабільну структуру працездатного населення, що може бути сприятливим для місцевої економіки.

У групі населених пунктів з населенням від 500 до 1000 осіб 33% складають працездатні чоловіки та 33% працездатні жінки, тоді як непрацездатне населення становить 29%. Ці населені пункти мають відносно збалансовану демографічну структуру, що сприяє соціально-економічному розвитку.

Населені пункти з населенням від 1000 до 5000 осіб мають трохи вищий відсоток працездатного населення: 34% чоловіків та 31% жінок, а непрацездатне населення становить 27%. Ця група демонструє дещо кращі показники працездатності, що є позитивним фактором для економічного розвитку.

У населених пунктах з населенням від 5000 до 20000 осіб 34% складають працездатні чоловіки, 32% — жінки, а непрацездатне населення становить 25%. Це вказує на відносно високий рівень працездатного населення, що створює добрі умови для економічного розвитку та зростання.

Населені пункти з населенням понад 20000 осіб мають найвищий відсоток працездатного населення: 41% чоловіків та 34% жінок, тоді як непрацездатне населення становить 23%. Це свідчить про високий потенціал для економічного розвитку та інвестицій.

Аналіз демографічних тенденцій по групах населених пунктів Житомирської області показує, що більші населені пункти мають вищий відсоток працездатного населення, що створює сприятливі умови для економічного розвитку. Водночас, малі населені пункти стикаються з викликами через обмежену кількість працездатного населення та менші можливості для розвитку інфраструктури. Для забезпечення сталого розвитку регіону необхідно враховувати ці особливості при плануванні соціально-економічних програм та інвестиційних проєктів.

Сильні сторони

Високий відсоток працездатного населення у великих населених пунктах. У групах населених пунктів з населенням понад 20 000 осіб частка працездатного населення чоловіків становить 41%, а жінок — 34%. Це створює сприятливі умови для економічного розвитку та залучення інвестицій.

Збалансована вікова структура в середніх населених пунктах. Населені пункти з населенням від 500 до 5000 осіб мають відносно збалансовану структуру працездатного населення та непрацездатного населення, що сприяє сталому розвитку громади.

Високий рівень внутрішньої міграції. Значна кількість внутрішньо переміщених осіб свідчить про мобільність населення та можливість для інтеграції нових жителів у громадах.

Слабкі сторони

Низький рівень працездатного населення у малих населених пунктах. Населені пункти з населенням до 100 осіб мають обмежену кількість працездатного населення, що може створювати виклики для місцевого економічного розвитку та залучення інвестицій.

Висока частка непрацездатного населення у найменших населених пунктах. У населених пунктах з населенням до 50 осіб частка непрацездатного населення становить 27%, що вимагає значних ресурсів для забезпечення соціальних послуг.

Значний виїзд населення з малих населених пунктів. Виїзд населення з найменших населених пунктів свідчить про проблеми з умовами життя та працевлаштуванням, що потребує вирішення на регіональному рівні.

Основні проблеми

Зменшення населення у малих населених пунктах. Виїзд працездатного населення та висока частка непрацездатного населення у малих населених пунктах створюють ризики для їх подальшого існування.

Високий рівень непрацездатного населення. Висока частка непрацездатного населення у найменших населених пунктах вимагає розробки спеціальних програм для забезпечення їх соціальних потреб.

Недостатня інфраструктура та соціальні послуги. Обмежений доступ до соціальних та медичних послуг у малих населених пунктах потребує покращення інфраструктури.

Завдання

Розвиток інфраструктури у малих населених пунктах.

Створення нових робочих місць та підтримка малого бізнесу через грантові програми та пільгове кредитування.

Інвестування у розвиток транспортної інфраструктури для покращення доступу до робочих місць та соціальних послуг.

Підтримка соціальних програм для незапрацездатного населення

Розробка та впровадження програм соціальної допомоги та підтримки літніх людей та незапрацездатного населення.

Забезпечення доступу до медичних послуг через розвиток телемедицини та мобільних медичних пунктів.

Інтеграція внутрішньо переміщених осіб

Розвиток економічних та соціальних ініціатив для сприяння інтеграції новоприбулих жителів у громадах.

1.2 Аналіз системи розселення та адміністративно-територіального розподілу області

Обласним центром Житомирської області, а також центром обласної системи розселення є м. Житомир. Згідно з постановою КМУ від 17.07.2020 № 807 «Про утворення та ліквідацію районів» Житомирська область поділена на 4 райони. Замість 23-х районів було створено Бердичівський, Житомирський, Коростенський та Звягельський райони (Рис.1.2.1, Табл. 1.2.1). Має 12 міст, з яких 5 обласного значення - Бердичів, Житомир, Коростень, Малин, Звягель та інші міста - Андрушівка, Баранівка, Коростишів, Овруч, Олевськ, Радомишль, Чуднів, 43 селища міського типу, 1619 сільських населених пунктів.

Таблиця 1.2.1

Райони Житомирської області

№	Назва району	Площа, км ²	Населення, тис. осіб (станом на 1 січня 2022 р.)	Осіб на 1 км ²
1	Бердичівський район	3015	156,419	52
2	Житомирський район	10507	606,433	58
3	Звягельський район	5238	164,972	31
4	Коростенський район	11072	251,208	23
	Разом	29832	1179,032	40

25 жовтня 2020 року завершився перший етап реформи із децентралізації – відбулися вибори у 66 територіальних громадах області, за результатами яких було утворено 12 міських, 22 селищних та 32 сільських територіальних громад. 60% населення області проживає в міських населених пунктах, тоді як решта 40% – в сільських.

Таблиця 1.2.1

Розподіл громад за типами

№	Тип громад	Кількість громад	Площа, км ²	Частка (%)
1	Міська територіальна громада	12	9067,6	30,4
2	Селищна територіальна громада	22	11496,8	38,5
3	Сільська територіальна громада	32	9267,6	31,1
	Разом	66	29832	100

На рис. 1.2.2 чітко прослідковується групування міського населення навколо великих міст Житомирської області, таких як Житомир, Бердичів, Коростень та Звягель. Також частина міського населення знаходиться в менших містах, що розкидані в межах області, але вони є значно меншими за районні центри.

Сільське населення є більш розосередженим на території Житомирської області. Проте перш за все прослідковується зменшення кількості сільського населення з півдня на північ. Також існують центри тяжіння сільського населення, навколо Житомира, Звягеля, Любара, Олевська.

На рис. 1.2.4. відображено результати аналізу забезпеченості населення автобусним перевезенням станом на 01.01.2022 р. та автобусних маршрутів станом на 2023 р. (у взаємозв'язку з концентрацією населення). Аналіз засвідчив раціональну побудову автобусних маршрутів для максимального забезпечення обслуговування населення.

Таблиця 1.2.3

Основні показники системи розселення районів Житомирської області

Район	Кількість НП	Рівень урбанізації	Щільність населення	Густота поселень	Індекс концентрації	Індекс розселення	Середня людність сіл	Густота сільських поселень
Бердичівський	162	0.62	51.29	0.054	0.03	1.27	397	0.049
Житомирський	684	0.64	57.68	0.065	0.15	1.43	338	0.062
Звягельський	293	0.55	31.47	0.056	-0.04	0.78	265	0.054
Коростенський	529	0.56	24.66	0.049	-0.14	0.61	236	0.047

Таблиця 1.2.3 надає основні показники системи розселення районів Житомирської області. Ці показники включають кількість населених пунктів (НП), рівень урбанізації, щільність населення, густоту поселень, індекс концентрації, індекс розселення, середню людність сіл та густоту сільських поселень.

1. Кількість населених пунктів - показує загальну кількість поселень у кожному районі. Наприклад, у Бердичівському районі – 162, у Житомирському – 684, у Звягельському – 293, а в Коростенському – 529.
2. Рівень урбанізації - демонструє частку міського населення у загальній чисельності населення району. Бердичівський район має рівень урбанізації 0.62, Житомирський – 0.64, Звягельський – 0.55, а Коростенський – 0.56.
3. Щільність населення - демонструє кількість людей на квадратний кілометр. Наприклад, у Бердичівському районі щільність населення складає 51.29 осіб/км², у Житомирському – 57.68 осіб/км², у Звягельському – 31.47 осіб/км², а в Коростенському – 24.66 осіб/км².
4. Густота поселень - показує кількість поселень на квадратний кілометр. У Бердичівському районі густота поселень складає 0.054 поселень/км², у Житомирському – 0.065, у Звягельському – 0.056, а в Коростенському – 0.049.
5. Індекс концентрації - показник, який визначає концентрацію населення в певних центрах або агломераціях. Позитивні значення вказують на високу концентрацію, негативні – на низьку. Наприклад, у Бердичівському районі цей індекс складає 0.03, у Житомирському – 0.15, у Звягельському – -0.04, а в Коростенському – -0.14.
6. Індекс розселення - показує рівномірність розподілу населення в межах району. Вищі значення вказують на більш рівномірний розподіл. У Бердичівському районі індекс розселення становить 1.27, у Житомирському – 1.43, у Звягельському – 0.78, а в Коростенському – 0.61.

7. Середня людність сіл розраховується як середня кількість людей, що проживають у селі. Наприклад, у Бердичівському районі середня людність сіл становить 397 осіб, у Житомирському – 338 осіб, у Звягельському – 265 осіб, а в Коростенському – 236 осіб.
8. Густота сільських поселень - показник який розраховується як кількість сільських поселень на квадратний кілометр. У Бердичівському районі густота сільських поселень складає 0.049 поселень/км², у Житомирському – 0.062, у Звягельському – 0.054, а в Коростенському – 0.047.

Ці показники дають змогу проаналізувати та зрозуміти особливості розселення населення в різних районах Житомирської області, а також визначити тенденції та проблеми, пов'язані з урбанізацією та розподілом населення.

Житомирський район має найбільшу кількість населених пунктів - 684. Це може вказувати на значну площу району та історично склалося так, що в цьому районі зосереджено багато поселень. Коростенський район з 529 населеними пунктами також демонструє велику кількість поселень. Звягельський район налічує 293 населені пункти, а Бердичівський — 162, що вказує на менш щільну мережу поселень у порівнянні з першими двома районами (Рис.1.2.5.).

Житомирський район має найвищий рівень урбанізації — 0.64, що означає, що 64% населення району проживає в міських населених пунктах. Це може свідчити про розвиток міської інфраструктури та економічну активність у цьому районі. Бердичівський район з рівнем урбанізації 0.62 має трохи менше міське населення, але все ж є значно урбанізованим. Коростенський та Звягельський райони мають рівень урбанізації 0.56 та 0.55 відповідно, що також вказує на значну частку міського населення, але трохи нижчу порівняно з Житомирським і Бердичівським районами (Рис. 1.2.6.).

Житомирський район має найвищу щільність населення — 57.68 осіб на квадратний кілометр, що може свідчити про високий рівень заселеності та економічну привабливість району. Бердичівський район зі щільністю населення 51.29 осіб/км² також демонструє високий рівень заселеності. Звягельський район має щільність населення 31.47 осіб/км², що значно нижче порівняно з Житомирським та Бердичівським районами, але все ж вказує на помірний рівень заселеності. Коростенський район з найнижчою щільністю населення — 24.66 осіб/км² — може має більші території з меншим рівнем заселеності (Рис. 1.2.7.).

Найвища густота поселень спостерігається в Житомирському районі з показником 0.065, що вказує на щільну мережу населених пунктів у цьому районі. Звягельський та Коростенський райони мають густоту поселень 0.056 і 0.049 відповідно, що є помірними показниками. Найнижча густота поселень спостерігається у Бердичівському районі з показником 0.054 (Рис. 1.2.8.).

Житомирський район має найвищий індекс концентрації 0.15, що свідчить про високу концентрацію населення в міських та густонаселених пунктах. Бердичівський район з індексом 0.03 також має значну концентрацію населення, тоді як Коростенський та Звягельський райони мають від'ємні індекси -0.14 та -0.04 відповідно, що вказує на меншу концентрацію населення в цих районах (Рис. 1.2.9.).

Житомирський район з індексом 1.43 має найвищий рівень розселення, що вказує на високу інтенсивність заселення території району. Бердичівський район з індексом 1.27 також має високий рівень розселення. Звягельський та Коростенський райони мають індекси 0.78 та 0.61 відповідно, що свідчить про помірний рівень розселення у цих районах (Рис. 1.2.10).

Найвища середня кількість людей в селах спостерігається в Житомирському районі з показником 338 осіб, що вказує на більші розміри сільських населених пунктів. Бердичівський район має середню кількість 397 осіб на село, що є найвищим показником серед усіх районів.

Звягельський та Коростенський райони мають середню кількість людей в селах 265 та 236 осіб відповідно, що свідчить про менш щільну заселеність сільських територій у цих районах (Рис. 1.2.11).

Найвища густота сільських поселень спостерігається у районах з більш розвиненою інфраструктурою та більшими площами сільськогосподарських угідь. Це зокрема Житомирський та Бердичівський райони. Водночас у районах, де є менша площа сільськогосподарських угідь або більше лісів, густота поселень є нижчою (Рис. 1.2.12).

Основні показники системи розселення громад Житомирської області

Громада	Кількість НП	Щільність населення	Густота поселень	Індекс концентрації	Індекс розселення	Середня людяність сіл
Андрушівська	25	0.32	0.00041	-0.0043	0.79	467
Андрушківська	6	0	0.00043	-0.0015	0.68	753
Баранівська	35	0.64	0.00058	0.0006	1.03	276
Барашівська	36	0.16	0.00072	-0.011	0.34	164
Бердичівська	3	0.98	0.00036	0.0594	22.5	606
Березівська	16	0	0.0007	-0.0029	0.62	356
Білокоровицька	3	0.63	0.00028	0.0012	1.33	2076
Брониківська	33	0	0.00074	-0.0083	0.45	242
Брусилівська	37	0.32	0.00059	-0.0087	0.58	287
Високівська	5	0	0.00052	-0.002	0.39	303
Вишевицька	7	0	0.00048	-0.0017	0.65	542
Вільшанська	12	0	0.00054	-0.0022	0.71	527
Волицька	8	0	0.0005	-0.0009	0.83	762
Вчорайшенська	13	0	0.00048	-0.0048	0.47	463
Гладковицька	11	0	0.0003	-0.0101	0.17	278
Глибочицька	13	0	0.0007	0.0029	1.46	833
Городницька	13	0.64	0.00027	-0.0093	0.42	242
Городоцька	3	0.99	0.0008	0.0018	2.4	39
Горщиківська	10	0	0.00075	-0.0022	0.51	272
Гришковецька	17	0.37	0.00078	0.002	1.27	460
Довбиська	16	0.88	0.00071	-0.0014	0.81	69
Дубрівська	12	0	0.00069	-0.0041	0.3	171
Ємільчинська	72	0.27	0.00049	-0.0298	0.39	241
Житомирська	2	0.99	0.00022	0.2174	71.73	1613
Іршанська	14	0.76	0.00057	0.0005	1.06	190
Квітнева	9	0	0.00056	-0.0019	0.64	452
Корнинська	10	0.35	0.00042	-0.0035	0.57	441

Громада	Кількість НП	Щільність населення	Густота поселень	Індекс концентрації	Індекс розселення	Середня людяність сіл
Коростенська	44	0.86	0.00055	0.0329	2.22	240
Коростишівська	29	0.79	0.00068	0.0113	1.79	232
Краснопільська	17	0.42	0.0005	-0.0054	0.52	272
Курненська	27	0	0.00083	-0.0043	0.61	304
Лугинська	49	0.27	0.00049	-0.0197	0.41	255
Любарська	48	0.08	0.00063	-0.0038	0.85	506
Малинська	77	0.76	0.00068	0.0035	1.09	155
Миропільська	8	0.61	0.00049	0.0006	1.11	409
Народицька	65	0.28	0.00051	-0.034	0.2	117
Новоборівська	18	0.75	0.00086	0.0015	1.21	148
Новоград-Волинська	15	0.9	0.0006	0.0428	6.13	430
Новоуївинська	24	0.4	0.00057	0.0003	1.02	496
Овруцька	91	0.43	0.00059	-0.0218	0.58	229
Олевська	57	0.34	0.00027	-0.0446	0.38	423
Оліївська	21	0	0.00069	-0.0035	0.65	376
Піщівська	11	0	0.00057	-0.003	0.53	375
Попільнянська	23	0.55	0.00046	-0.0007	0.96	406
Потіївська	24	0	0.00093	-0.0059	0.32	140
Пулинська	40	0.41	0.00076	-0.0071	0.6	194
Радомишльська	49	0.54	0.00057	-0.0072	0.75	248
Райгородоцька	21	0	0.00083	-0.0026	0.7	335
Романівська	51	0.47	0.00071	-0.0084	0.65	200
Ружинська	37	0.35	0.00051	-0.0078	0.68	382
Семенівська	14	0	0.00064	-0.0037	0.5	310
Словечанська	35	0	0.00027	-0.0355	0.19	292
Станишівська	21	0	0.00073	0.0019	1.2	654
Старосілецька	16	0.33	0.00061	-0.0028	0.68	297
Стрийська	9	0	0.00044	-0.0031	0.56	513

Громада	Кількість НП	Щільність населення	Густота поселень	Індекс концентрації	Індекс розселення	Середня людяність сіл
Тетерівська	15	0	0.00051	-0.0025	0.74	588
Ушомирська	46	0.22	0.00071	-0.0106	0.51	236
Харитонівська	13	0	0.00063	-0.0046	0.33	212
Хорошівська	57	0.38	0.00096	-0.0038	0.81	218
Червоненська	7	0	0.00044	-0.0034	0.36	380
Черняхівська	37	0.53	0.00069	-0.0009	0.95	274
Чижівська	27	0	0.00062	-0.0088	0.4	260
Чоповицька	27	0.24	0.00075	-0.0057	0.52	220
Чуднівська	35	0.49	0.00067	-0.0015	0.92	307
Швайківська	8	0	0.00061	-0.001	0.77	579
Ярунська	14	0	0.00055	-0.0022	0.74	541

Таблиця 1.2.4 демонструє основні показники системи розселення громад Житомирської області, що включають кількість населених пунктів (НП), щільність населення, густоту поселень, індекс концентрації, індекс розселення та середню людяність сіл. Наведемо детальний аналіз цих показників:

1. Кількість населених пунктів (НП). Це показник кількості поселень у кожній громаді. Найбільше: Ємільчинська (72), Малинська (77), Овруцька (91). Найменше: Бердичівська (3), Білокоровицька (3), Городоцька (3). Найбільша кількість населених пунктів спостерігається у громадах з великою територією і більш розвиненою інфраструктурою, що дозволяє більш ефективно використовувати території для проживання населення (Рис. 1.2.13).
2. Щільність населення. Визначається як кількість людей на квадратний кілометр. Найбільша: Житомирська (71.73), Новоград-Волинська (6.13), Коростенська (2.22). Найменша: Малинська (0.0035), Любарська (0.0038), Овруцька (0.0218). Громади з більш високою щільністю населення розташовані ближче до обласного центру або мають кращі умови для розвитку сільського господарства та промисловості, що сприяє збільшенню щільності населення (Рис. 1.2.14).
3. Густота поселень. Це кількість поселень на квадратний кілометр. Найбільша: Городоцька (0.0008), Гришковецька (0.00078), Новоборівська (0.00086). Найменша: Оліївська (0.00069), Ємільчинська (0.00049), Піщівська (0.00057). Найвища густота поселень спостерігається у громадах, де є більше сільськогосподарських угідь та розвинена інфраструктура, що забезпечує кращі умови для проживання та ведення господарської діяльності (Рис. 1.2.15).
4. Індекс концентрації. Показує рівень концентрації населення в окремих центрах чи агломераціях. Найбільший: Житомирська (0.2174), Бердичівська (0.0594), Новоград-Волинська (0.0428). Найменший: Народицька (-0.034), Олевська (-0.0446), Ємільчинська (-0.0298). Громади з високим індексом концентрації мають більше містечок та селищ, що вказує на більшу концентрацію населення в цих населених пунктах порівняно з іншими громадами (Рис. 1.2.16).
5. Індекс розселення. Відображає рівномірність розподілу населення по території громади. Цей індекс показує рівномірність розподілу населення в межах громади. Відповідно до рисунку, громади з високим індексом розселення, такі як Житомирська (індекс 71.73) та Бердичівська (індекс 22.5), мають більш концентроване населення, що може бути пов'язано з наявністю великих міст та розвиненою інфраструктурою. Інші громади, як Потіївська (індекс 0.32) та Хорошівська (індекс 0.81), мають значно нижчий індекс, що вказує на більш рівномірний розподіл населення по всій території громади, без явно виражених центрів концентрації населення (Рис. 1.2.17).
6. Середня людяність сіл. Це середня кількість жителів у селах громади. Найбільша: Білокоровицька (2076), Житомирська (1613), Глибочицька (833). Найменша: Барашівська (164), Городницька (242), Гладковицька (278). Громади з найбільшою середньою кількістю людей в селах свідчить про наявність великих сіл з розвиненою інфраструктурою та можливостями для сільського господарства. Водночас, такі громади які мають найменшу середню кількість населення в селах, що може вказувати на відсутність великих поселень або ж недостатню інфраструктурну розвиненість, яка не сприяє концентрації населення (Рис. 1.2.18).

1.3. Аналіз демографічних змін в регіоні з урахуванням внутрішньо-переміщених осіб, їх зайнятості та рівня соціального забезпечення

1.3.1. Загальна характеристика демографічної ситуації в Житомирській області

Житомирська область, розташована на півночі України, є важливим регіоном як з економічної, так і з соціальної точки зору. До війни, населення області характеризувалося стабільністю та повільним, але стабільним зниженням чисельності через природний спад та міграційні процеси. Демографічна структура області складалася переважно з осіб середнього та старшого віку, з відносно низьким рівнем народжуваності та високим рівнем смертності.

Розподіл населення був нерівномірним, із значною концентрацією в обласному центрі - місті Житомирі, а також у деяких інших міських агломераціях, таких як Бердичів, Коростень та Новоград-Волинський. Сільські райони мали значно меншу густоту населення та були більш уразливими до демографічних змін.

Житомирська область зазнала значних демографічних змін за період з 1990 по 2021 роки. Згідно з наведеними даними, чисельність наявного населення в регіоні зменшувалася з року в рік (Рис. 1.3.1). Цей тренд відображає загальноукраїнські тенденції депопуляції, зумовлені економічними, соціальними та політичними чинниками.

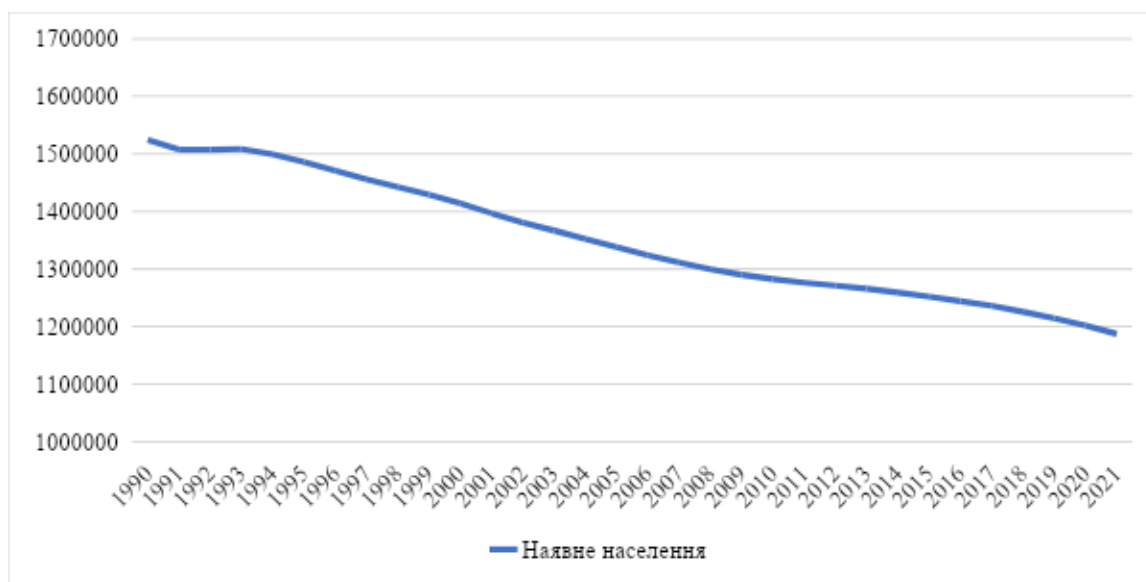

Рис. 1.3.1 Динаміка середньорічної чисельності наявного населення Житомирської області

Протягом аналізованого періоду спостерігається сталий спад чисельності населення. З 1990 до 2021 року чисельність населення зменшилася на 337,837 осіб. Найбільш значне скорочення чисельності населення відбулося в 90-х роках, що було зумовлено соціально-економічними кризами після розпаду Радянського Союзу. Після різкого зменшення чисельності населення у 90-х роках, темпи скорочення дещо сповільнилися у 2000-х. У 2010-х роках зменшення чисельності населення продовжувалося, хоча і менш швидкими темпами. Військовий конфлікт на сході України та анексія Криму вплинули на демографічну ситуацію в країні, включаючи Житомирську область, спричинивши додаткові міграційні процеси.

Демографічна ситуація в Житомирській області характеризується тривалим та поступовим скороченням чисельності населення протягом 1990-2021 років. Це явище відображає загальнонаціональні тенденції, зумовлені комплексом соціально-економічних та

політичних факторів. Для подальшого розвитку регіону необхідно розробляти стратегії, спрямовані на покращення демографічної ситуації, зокрема через підтримку народжуваності, створення сприятливих умов для молодих сімей та залучення внутрішньо переміщених осіб до активного суспільного життя.

Зміни у розподілі населення між міськими та сільськими районами є важливим показником демографічних тенденцій та розвитку регіону. З 1990 по 2022 рік загальна чисельність населення Житомирської області зменшилася як у міських, так і у сільських районах. У 1990 році загальна чисельність населення становила 1,537,500 осіб, з яких 826,000 осіб проживали у міських районах, а 711,500 осіб - у сільських. У 2022 році загальна чисельність населення становила 1,179,032 осіб, з яких 703,260 осіб проживали у міських районах, а 475,772 осіб - у сільських.

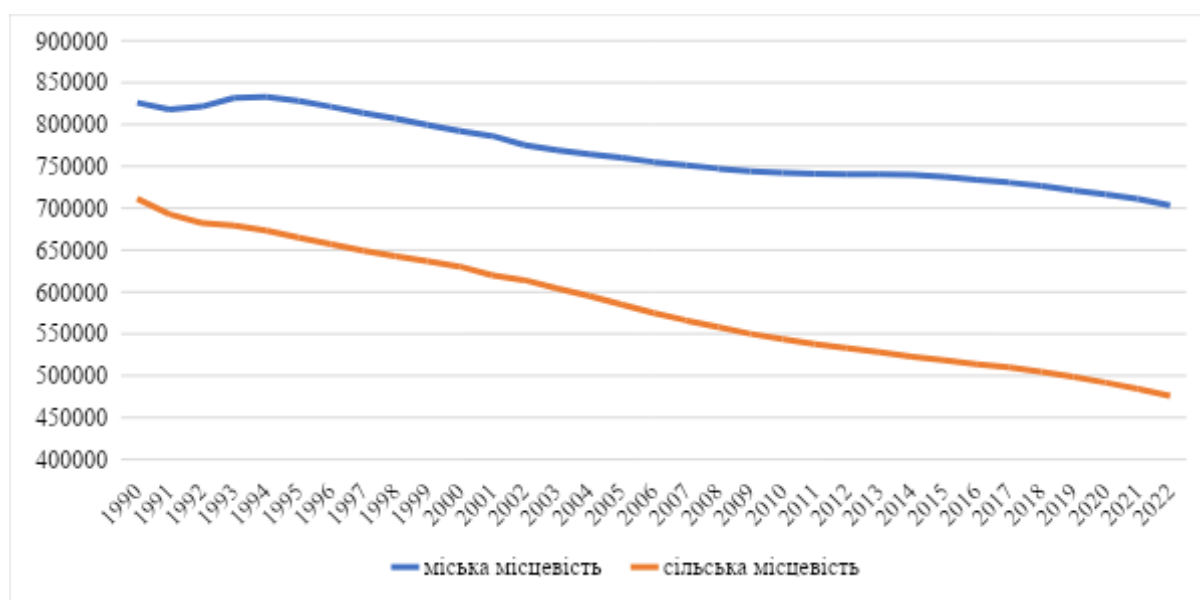

Рис. 1.3.2. Динаміка розподілу наявного населення за типом місцевості Житомирської області

В 1990 році міське населення становило 826,000 осіб. У 2022 році чисельність міського населення зменшилася до 703,260 осіб. Загальне зменшення міського населення склало 122,740 осіб протягом 32 років. В 1990 році сільське населення становило 711,500 осіб. У 2022 році чисельність сільського населення зменшилася до 475,772 осіб. Загальне зменшення сільського населення склало 235,728 осіб протягом 32 років.

Сільське населення зменшувалося швидше, ніж міське. Це може бути зумовлено відтоком молоді до міст, нижчою народжуваністю та вищою смертністю у сільській місцевості. Внутрішня міграція населення з сільських районів до міських є однією з основних причин зменшення сільського населення. У пошуках кращих економічних можливостей, молодь та працездатне населення переїжджають до міст.

Загальні тенденції зменшення народжуваності та старіння населення впливають як на міські, так і на сільські райони. Зменшення кількості молодого населення призводить до загального зниження чисельності населення. Військовий конфлікт на сході України також вплинув на міграційні процеси, хоча його вплив на Житомирську область був меншим порівняно з прифронтовими областями.

Розподіл наявного населення Житомирської області за типом місцевості показує стійку тенденцію до зменшення чисельності як міського, так і сільського населення. Проте, сільське

населення зменшується швидшими темпами, що свідчить про внутрішню міграцію та відтік населення до міст. Для покращення демографічної ситуації в регіоні необхідно розробляти та впроваджувати стратегії підтримки сільських районів, створювати робочі місця та умови для збереження молоді в сільських громадах.

Дані про загальний приріст або скорочення населення у міській та сільській місцевості Житомирської області за період з 1990 по 2021 рік демонструють важливі тенденції у демографічних змінах регіону. З 1990 року Житомирська область спостерігає загальне скорочення населення як у міських, так і у сільських районах. У міській місцевості за цей період відзначаються роки з незначним приростом населення, такі як 1991 рік (+4.3), 1992 рік (+12.5), 1993 рік (+1.4), і 2012 рік (+0.4). Однак у більшості років спостерігається скорочення чисельності міського населення, з найбільшими значеннями у 2001 році (-14.9) та у 2021 році (-11.1) (Рис.1.3.3).

Сільська місцевість, навпаки, демонструє стійке скорочення населення у всі роки без винятку. Найбільші втрати чисельності населення зафіксовані у 1990 році (-26.5), 2000 році (-16.6), 2004 році (-17.1), 2005 році (-17.6) і 2021 році (-17.9). Це свідчить про значний відтік населення з сільської місцевості до міських районів або в інші регіони країни. Періоди з найменшими втратами населення у міських районах (з 2010 по 2014 роки) можуть свідчити про деяку стабілізацію або уповільнення темпів депопуляції у цей час. Проте, починаючи з 2015 року, темпи скорочення знову зросли, і ця тенденція зберігалася до 2021 року. Загальні тенденції вказують на те, що демографічні виклики в Житомирській області залишаються серйозними. Відтік населення, особливо з сільської місцевості, призводить до зменшення чисельності населення, старіння населення, а також втрати трудового потенціалу. Ці тенденції потребують активних заходів з боку регіональної влади для підтримки та розвитку як міських, так і сільських громад, створення робочих місць та покращення умов життя для запобігання подальшій депопуляції.

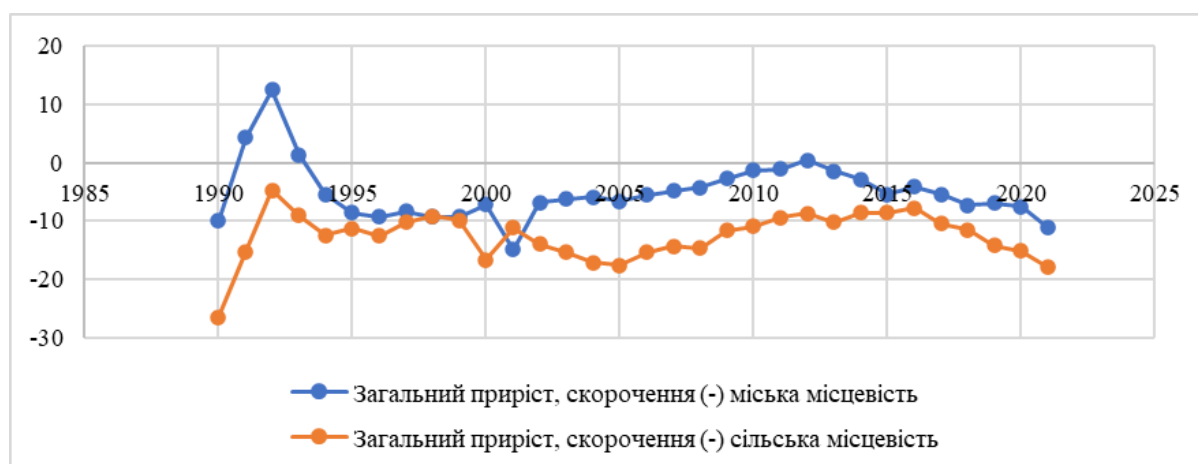

Рис.1.3.3. Загальний приріст, скорочення (-) населення Житомирської області

Дані про загальний і природний приріст або скорочення населення у міській та сільській місцевості Житомирської області за період з 1990 по 2021 рік демонструють ключові демографічні тенденції регіону. Загальний приріст або скорочення населення відображає баланс між народжуваністю, смертністю та міграційними процесами. З 1990 року загальний приріст населення у міській місцевості був переважно негативним, за винятком кількох років. Зокрема, у 1991 році спостерігався приріст у +4.3, а у 1992 році - +12.5. Однак, в інші роки населення міських районів зменшувалося, з найбільшими втратами у 2001 році (-14.9) та у 2021

році (-11.1). У сільській місцевості, загальний приріст був стабільно негативним, з найзначнішими втратами у 1990 році (-26.5), 2000 році (-16.6), 2004 році (-17.1) та 2021 році (-17.9).

Природний приріст або скорочення населення відображає різницю між народжуваністю та смертністю. У міських районах природний приріст був переважно позитивним лише на початку 90-х років, наприклад, у 1990 році (+4.6) та 1991 році (+3.8). З 1995 року природний приріст став негативним, що свідчить про перевищення смертності над народжуваністю. У сільських районах природний приріст був стабільно негативним протягом всього періоду, що підкреслює проблеми з народжуваністю і високу смертність (Рис.1.3.4).

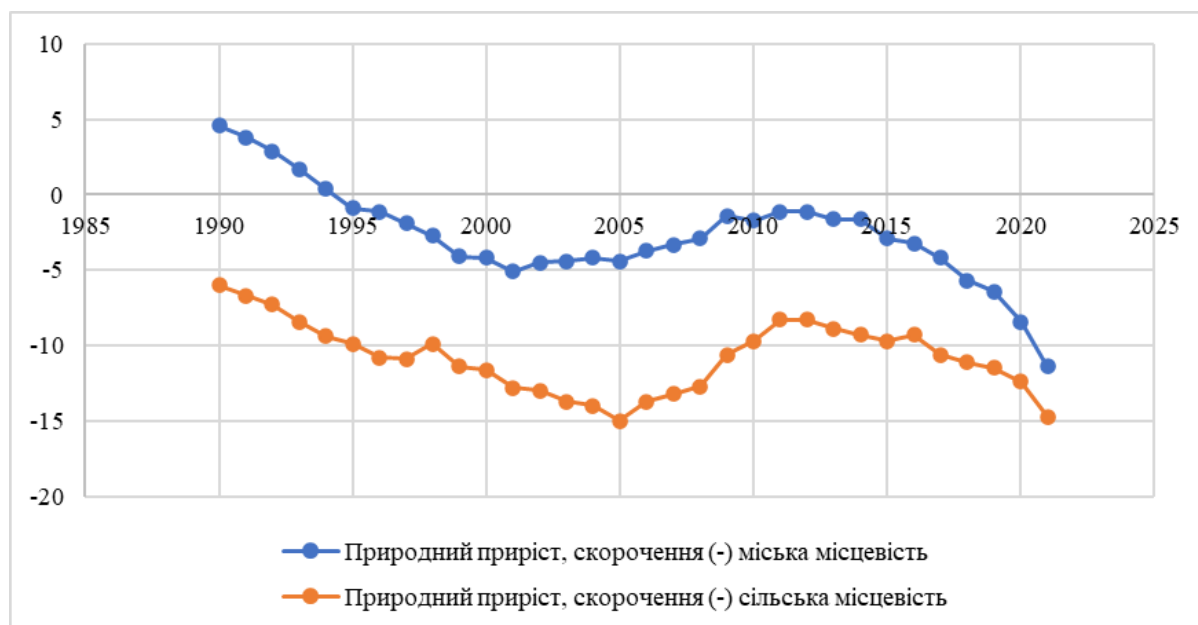

Рис.1.3.4. Природний приріст, скорочення (-) населення Житомирської області

Ці демографічні виклики вимагають комплексного підходу для їх вирішення. Необхідно розробляти стратегії, спрямовані на підтримку народжуваності, створення робочих місць, поліпшення умов життя як у міських, так і у сільських районах. Особливо важливо зосередитися на створенні умов для збереження молоді у регіоні, забезпеченні доступу до якісної освіти та медичних послуг, а також на стимулюванні економічного розвитку для запобігання подальшій депопуляції.

Дані про чисельність населення Житомирської області у 2022 році, розділені за віковими групами та статтю, дають нам глибоке розуміння демографічної структури регіону. У молодшій віковій групі (0-9 років) чисельність чоловіків і жінок є майже рівною. Наприклад, у віці 1 рік чоловіків 4,353, а жінок 4,140; у віці 5 років чоловіків 5,833, а жінок 5,527. Цей тренд зберігається до підліткового віку, де різниця між чисельністю чоловіків і жінок незначна. У працездатному віці (20-59 років) чисельність населення поступово зростає, досягаючи піку у віковій групі 30-39 років. У віці 30 років чисельність чоловіків становить 8,776, а жінок 8,026; у віці 35 років чисельність чоловіків становить 9,750, а жінок 8,819. Це свідчить про значну частку населення працездатного віку, що є позитивним показником для економічного розвитку регіону (Рис.1.3.5).

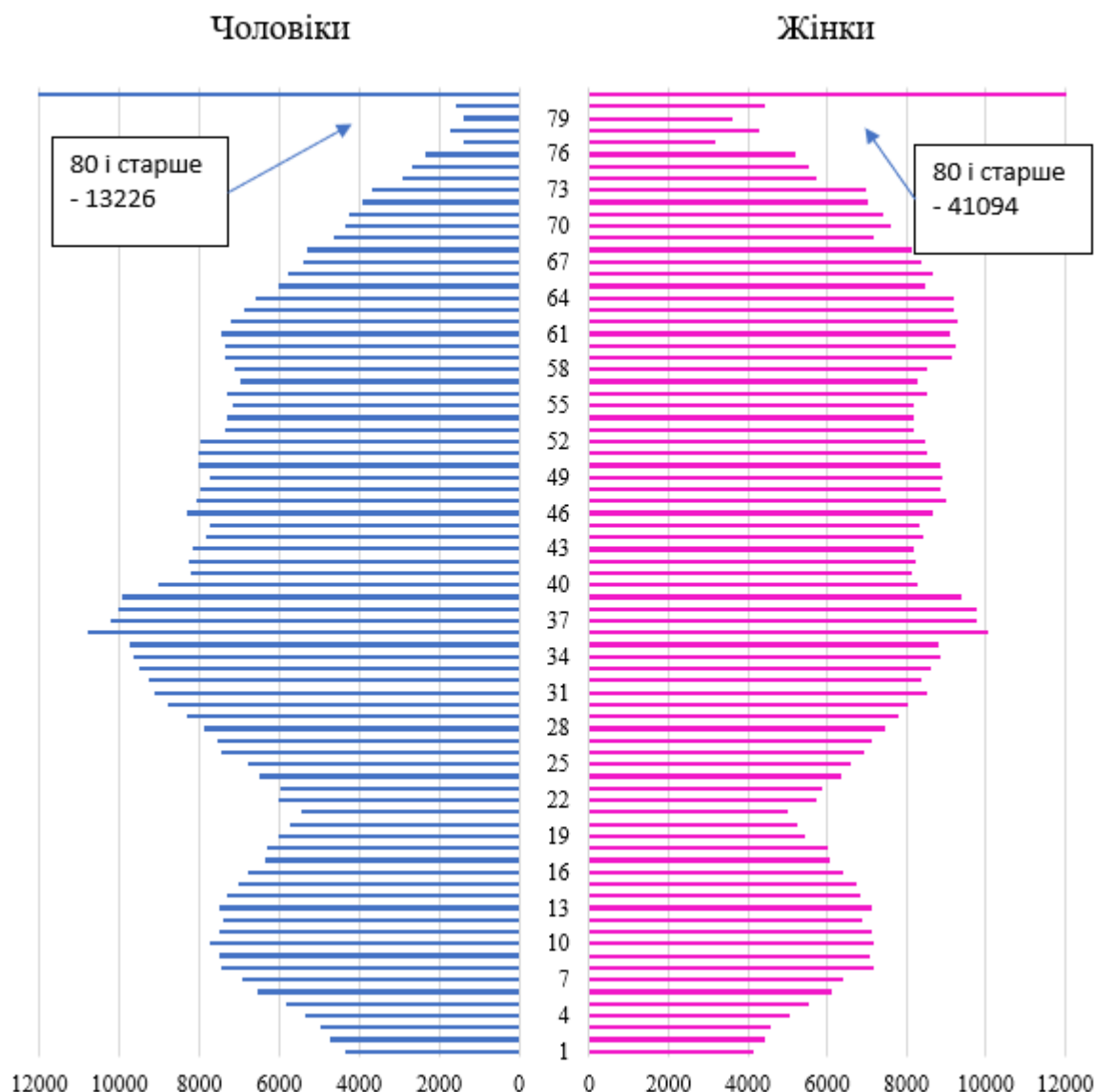

Рис.1.3.5. Статеві-віковий розподіл населення Житомирської області

У віковій групі 60 років і старше спостерігається суттєве збільшення чисельності жінок порівняно з чоловіками. У віці 70 років чисельність чоловіків становить 4,339, а жінок 7,622; у віці 80 років і старше чисельність чоловіків становить 13,226, а жінок 41,094. Це свідчить про вищу середню тривалість життя жінок порівняно з чоловіками.

Ця структура вікового та статевих складу населення має важливі наслідки для соціальної політики. Велика частка населення працездатного віку створює потенціал для економічного зростання, але також вимагає створення робочих місць та відповідної інфраструктури. Висока чисельність населення похилого віку потребує додаткових ресурсів у сфері охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Загалом, демографічна ситуація у Житомирській області вказує на необхідність комплексного підходу до планування соціально-економічного розвитку регіону, враховуючи особливості вікового та статевих складу населення.

Дані про народжуваність, смертність та природний приріст населення Житомирської області за період з 2017 по 2021 рік показують тривожні демографічні тенденції. Число

народжень з року в рік зменшується. У 2017 році було зареєстровано 11,645 народжень, що становить 9.4 на 1000 осіб наявного населення. У наступні роки ця цифра постійно знижувалась: у 2018 році - 10,612 (8.7 на 1000 осіб), у 2019 році - 9,619 (7.9 на 1000 осіб), у 2020 році - 9,151 (7.6 на 1000 осіб), і у 2021 році - 8,544 (7.2 на 1000 осіб). Це свідчить про зниження рівня народжуваності в області (Рис. 1.3.6).

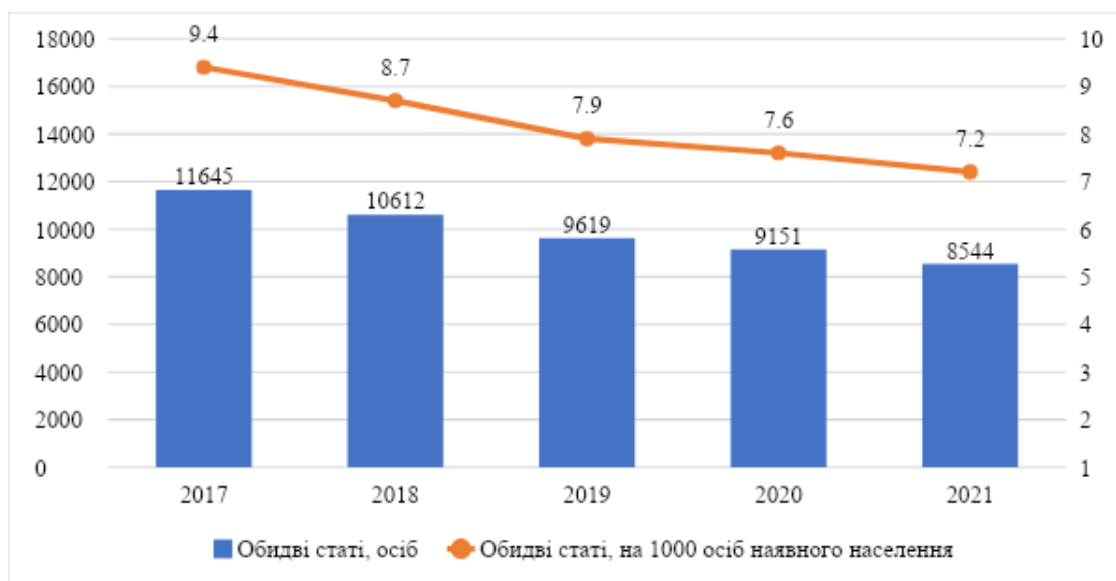

Рис.1.3.6. Динаміка чисельності живонароджених Житомирської області

Показники смертності, навпаки, збільшуються. У 2017 році було зафіксовано 20,000 смертей (16.2 на 1000 осіб наявного населення). У 2018 році ця цифра зросла до 20,227 (16.5 на 1000 осіб), у 2019 році - до 19,933 (16.4 на 1000 осіб), у 2020 році - до 21,212 (17.6 на 1000 осіб), і у 2021 році - до 23,679 (19.9 на 1000 осіб). Ці дані вказують на зростання смертності в регіоні, що може бути пов'язано з погіршенням загального стану здоров'я населення, старінням населення та іншими факторами (Рис. 1.3.7).

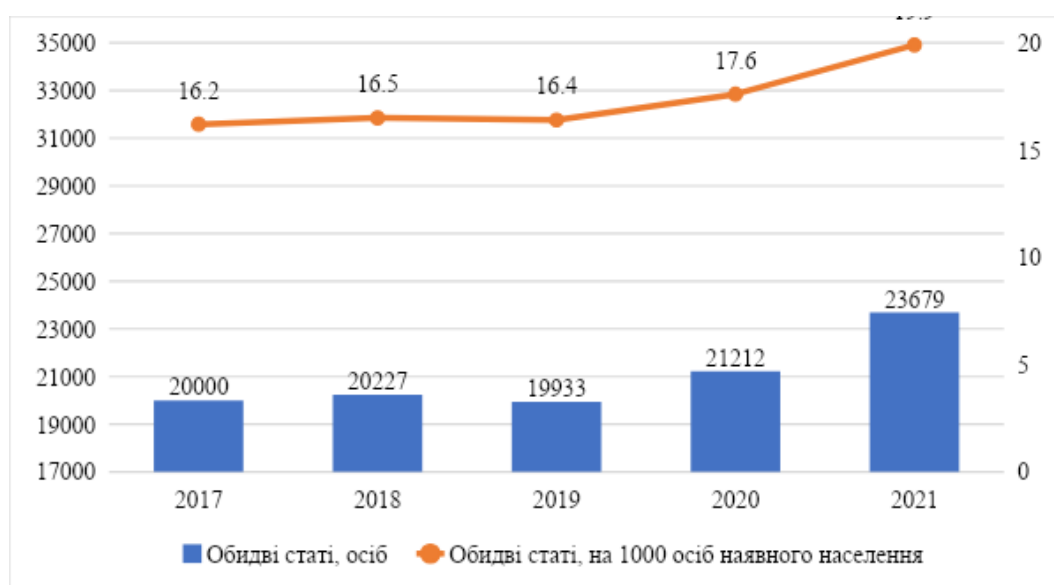

Рис.1.3.7. Динаміка чисельності померлих Житомирської області

Природний приріст населення, що є різницею між числом народжень та смертей, постійно негативний. У 2017 році цей показник становив -8,355 осіб (-6.8 на 1000 осіб наявного населення). У наступні роки негативний природний приріст збільшувався: у 2018 році -9,615 осіб (-7.8 на 1000 осіб), у 2019 році -10,314 осіб (-8.5 на 1000 осіб), у 2020 році -12,061 осіб (-10 на 1000 осіб), і у 2021 році -15,135 осіб (-12.7 на 1000 осіб). Це свідчить про значне перевищення смертності над народжуваністю (Рис. 1.3.8.).

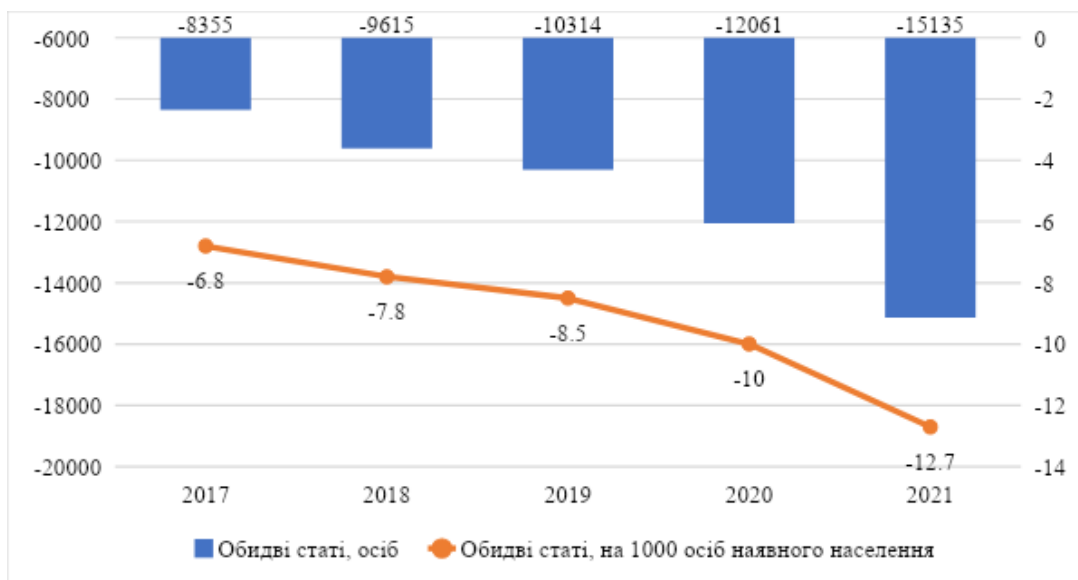

Рис.1.3.8. Природний приріст населення Житомирської області

Ці демографічні показники відображають серйозні виклики для Житомирської області. Зниження народжуваності та зростання смертності призводять до негативного природного приросту, що вимагає активних заходів для покращення ситуації. Необхідно розробляти та впроваджувати політики, спрямовані на підтримку народжуваності, покращення охорони здоров'я, забезпечення соціального захисту та створення сприятливих умов для життя населення в області.

1.3.2. Внутрішньо переміщені особи (ВПО) в Житомирській області

Загальна чисельність та розподіл ВПО

У Житомирській області з початку бойових дій знайшли прихисток понад 119 тисяч вимушених переселенців. В області фактично проживає майже 63,0 тис. внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО). Із загальної кількості ВПО 17,6 тис. дітей, 3,0 тис. осіб з інвалідністю та 491 багатодітна родина.

Розподіл за регіоном походження. Найбільша кількість ВПО прибуває з Донецької області – 10,075 осіб, що становить найбільшу частку серед усіх регіонів походження. З Луганської області переміщено 3,406 осіб, що також є значною кількістю. З АР Крим та м. Севастополь прибуло 354 особи, з Харківської області – 3,638 осіб, з Запорізької області – 2,254 особи, а з Херсонської області – 4,030 осіб. Ці дані вказують на те, що Житомирська область стала притулком для людей з різних регіонів, які постраждали від конфліктів (Рис. 1.3.9).

Рис.1.3.9. Географічний розподіл походження ВПО в Житомирській області

Соціально-демографічний профіль. В соціально-демографічному розрізі, діти становлять 15,706 осіб, що є значною часткою серед ВПО. Це вказує на необхідність створення умов для навчання та виховання дітей у нових громадах. Особи з інвалідністю складають 3,080 осіб, що потребує особливої уваги з боку медичних та соціальних служб. Решта категорій населення, які складають 39,301 особу, включають працездатне населення, пенсіонерів та інших категорій осіб.

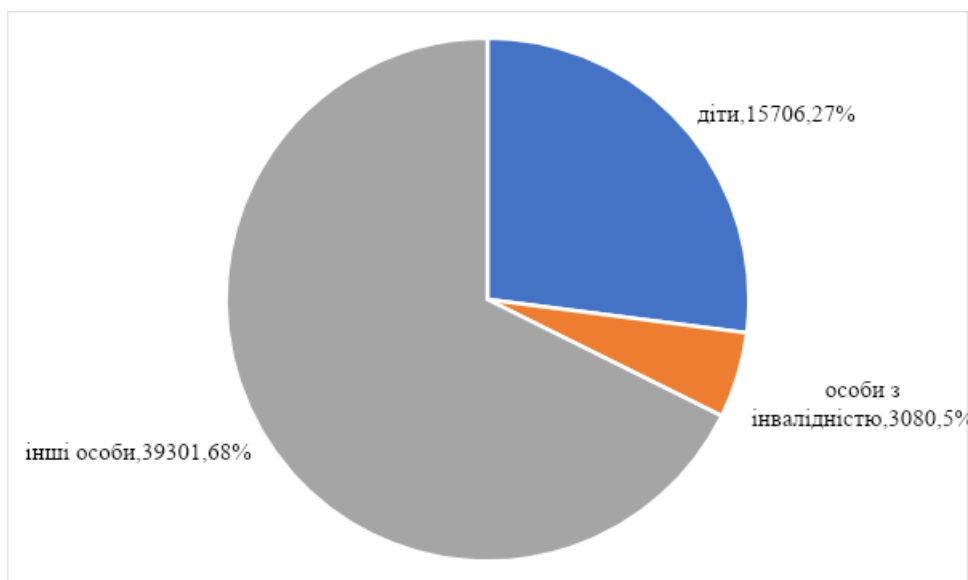

Рис.1.3.10. Соціально-демографічний розподіл ВПО в Житомирській області

Аналіз вікової структури показує, що значна частина ВПО є працездатного віку – 27,102 осіб. Це вказує на потенціал для економічного розвитку та інтеграції в місцевий ринок праці. Пенсіонери складають 10,988 осіб, що потребує забезпечення належного рівня соціального захисту та медичного обслуговування. Діти, яких налічується 15,706 осіб, потребують доступу до освіти та догляду.

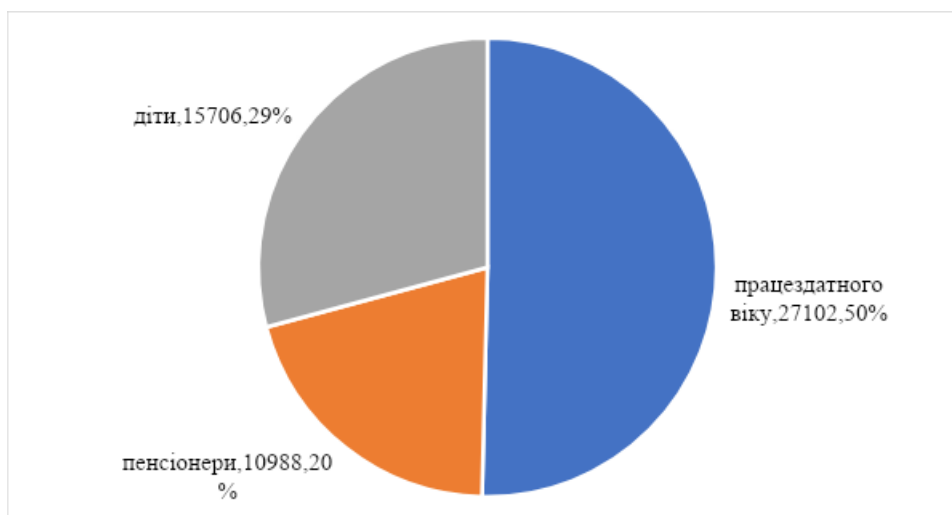

Рис.1.3.11. Соціальний розподіл ВПО в Житомирській області

Статевий склад. Жінки серед ВПО складають 26,774 осіб, що перевищує кількість чоловіків, яких налічується 15,698 осіб. Це може вказувати на те, що багато родин залишають чоловіків у зоні конфлікту або на роботі, тоді як жінки з дітьми переїжджають у безпечніші регіони.

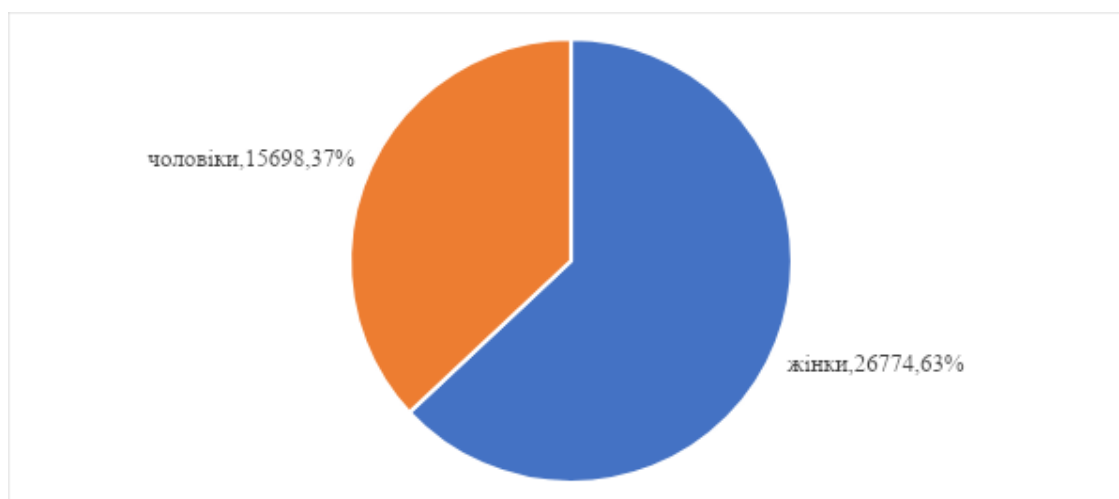

Рис.1.3.12. Статевий розподіл ВПО в Житомирській області

Дані про ВПО в Житомирській області вказують на значну кількість переміщених осіб з різних регіонів України, що потребують всебічної підтримки. Основні виклики включають забезпечення житлом, доступ до освіти, медичних послуг та працевлаштування. Важливим аспектом є інтеграція ВПО у місцеві громади та забезпечення їхнього соціального захисту. Розробка комплексних програм підтримки та співпраця між державними та недержавними організаціями є ключовими для покращення якості життя ВПО в регіоні.

За даними територіальних громад у 29 місяцях компактного проживання розміщено 396 евакуйованих осіб, яким надано першу необхідну допомогу (одяг, засоби гігієни, продукти харчування). Переважна більшість ВПО проживають у приватному секторі.

Аналіз даних про внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у Житомирській області виявляє значні відмінності у розподілі та частці ВПО по громадах. Найбільша кількість ВПО проживає

у Житомирській міській раді – 11,111 осіб, що складає 4% від загальної чисельності населення міста. Інші міські громади, такі як Бердичівська (4,367 осіб), Звягельська (2,116 осіб) та Коростенська (2,707 осіб) також мають значну кількість ВПО, що вказує на важливість міських центрів у прийомі та підтримці переселенців. Це може бути пов'язано з більш розвинутою інфраструктурою та можливостями працевлаштування в міських районах. Наприклад, у Бердичівській міській раді ВПО складають 6% від загальної чисельності населення, що свідчить про високу щільність переселенців у цьому регіоні.

Розподіл ВПО у сільських та селищних громадах показує, що в деяких районах частка ВПО до загальної чисельності населення значно вища. Наприклад, у Брусилівській селищній раді ВПО складають 42% від загальної чисельності населення, що є найвищим показником серед усіх громад. Інші громади з високою часткою ВПО включають Корнинську (33%), Старосілецьку (12%) та Пулинську (9%) сільські ради. Це свідчить про значну потребу у підтримці та інтеграції ВПО у сільських районах, де можливості працевлаштування та доступ до послуг можуть бути обмеженими. Дані також показують, що у громадах з меншою часткою ВПО, таких як Високівська (1%), Глибочицька (1%) та Швайківська (1%) сільські ради, виклики з інтеграцією можуть бути менш значущими, але все одно потребують уваги для забезпечення належної підтримки переселенців (Рис.1.3.13, Рис.1.3.14).

Разом з тим евакуація маломобільних груп населення з небезпечних регіонів відбувається, у тому числі, і до комунальних установ системи соціального захисту населення області. На сьогодні 345 ВПО перебувають у 12 інтернатних установах соціального захисту населення області. Область повністю взяла на себе витрати за їх утримання, проживання, харчування та медичне забезпечення.

Більшість ВПО, які проживають на території області, потребують вирішення житлових, питань, матеріальної, соціальної та інших видів допомоги. Зокрема ВПО стикаються з проблемами розміщення, забезпеченням належних умов проживання, харчування, створення належних умов перебування дітей у закладах дошкільної та загальної середньої освіти, отримання одягу, доступ до медичних закладів.

Обов'язкова евакуація з окремих областей, зокрема з Донецької області, передбачає взяття на себе з боку області зобов'язань відповідальності за розміщення осіб та задоволення їх первинних базових потреб.

Приміщення переселенців в області проходить через середньострокове врегулювання внутрішньо переміщених запитів один із першочергових завдань, що потребують злагодженого та оперативного рішення.

Ураховуючи невизначеність та затяжність на невизначеність тривалості воєнного стану в Україні, розв'язання існуючої проблеми ВПО та забезпечення першочергових життєво необхідних потреб цієї категорії населення вимагає комплексних організаційних та фінансових матеріальних заходів на території області.

Житомирська обласна служба зайнятості активно працює над підтримкою внутрішньо переміщених осіб (ВПО), допомагаючи їм знайти роботу, пройти професійне навчання та брати участь у тимчасових роботах. У період з січня по червень 2024 року служба надала послуги значній кількості ВПО (Табл. 1.3.1).

Таблиця 1.3.1

Надання послуг Житомирською обласною службою зайнятості ВПО у січні-травні 2024 р.

	Отримували послуги, осіб	з них, мали статус безробітного, осіб	Працевлаштовано, осіб	з них:		Проходили професійне навчання, осіб	Отримали ваучер на навчання, осіб	Брали участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру, осіб	Станом на 01.07.2024	
				працевлаштовано безробітних з компенсацією роботодавцю витрат на оплату праці (стаття 24 ¹ ЗУ "Про зайнятість населення"), осіб	працевлаштовано з компенсацією витрат на оплату праці під час дії воєнного стану (постанова КМУ від 20.03.2022 р. № 331), осіб				Отримували послуги, осіб	з них, мали статус безробітного, осіб
Усього по області	1,265	1,050	446	8	140	45	2	10	571	520
Бердичівська філія	228	159	58	0	14	7	1	2	90	67
Житомирська філія	613	533	241	4	81	21	1	5	277	266
Коростенська філія	283	249	79	4	23	15	0	2	145	131
Звягельська філія	141	109	68	0	22	2	0	1	59	56

Загалом, за цей період послуги отримали 1,265 осіб, з яких 1,050 мали статус безробітного. Це свідчить про високий рівень звернень до служби зайнятості серед ВПО. Працевлаштовано було 446 осіб, з яких 8 отримали компенсацію роботодавцю витрат на оплату праці за статтею 24¹ ЗУ "Про зайнятість населення", а 140 - за постановою КМУ від 20.03.2022 №331. Професійне навчання пройшли 45 осіб, ваучер на навчання отримали 2 особи, а участь у громадських та інших роботах тимчасового характеру взяли 10 осіб. Станом на 1 липня 2024 року, 571 особа продовжувала отримувати послуги, з яких 520 мали статус безробітного.

Розподіл по філіях

- **Бердичівська філія.** Отримали послуги 228 осіб, з них 159 мали статус безробітного. Працевлаштовано було 58 осіб, 14 пройшли професійне навчання, 7 отримали ваучер на навчання, 1 особа брала участь у тимчасових роботах. Станом на 1 липня 2024 року, 90 осіб продовжували отримувати послуги, з яких 67 мали статус безробітного.
- **Житомирська філія.** Отримали послуги 613 осіб, з них 533 мали статус безробітного. Працевлаштовано було 241 особу, з яких 4 отримали компенсацію за статтею 24¹, а 81 - за постановою КМУ №331. Професійне навчання пройшли 21 особа, 1 отримала ваучер на навчання, 5 осіб брали участь у тимчасових роботах. Станом на 1 липня 2024 року, 277 осіб продовжували отримувати послуги, з яких 266 мали статус безробітного.
- **Коростенська філія.** Отримали послуги 283 осіб, з них 249 мали статус безробітного. Працевлаштовано було 79 осіб, з яких 4 отримали компенсацію за статтею 24¹, а 23 - за постановою КМУ №331. Професійне навчання пройшли 15 осіб, 2 брали участь у тимчасових роботах. Станом на 1 липня 2024 року, 145 осіб продовжували отримувати послуги, з яких 131 мали статус безробітного.
- **Звягельська філія.** Отримали послуги 141 особа, з них 109 мали статус безробітного. Працевлаштовано було 68 осіб, 22 пройшли професійне навчання, 2 брали участь у тимчасових роботах. Станом на 1 липня 2024 року, 59 осіб продовжували отримувати послуги, з яких 56 мали статус безробітного.

Дані свідчать про ефективну роботу Житомирської обласної служби зайнятості з підтримки ВПО. Велика кількість осіб, які отримали статус безробітного та послуги з працевлаштування, вказує на високий рівень потреби в цій допомозі серед ВПО. Особливої уваги заслуговує Житомирська філія, яка обслуговує найбільшу кількість ВПО та демонструє високі показники працевлаштування.

Водночас, існують виклики, такі як недостатня кількість осіб, які беруть участь у професійному навчанні та тимчасових роботах. Це вказує на потребу у розширенні програм навчання та створенні додаткових можливостей для тимчасової зайнятості.

Загалом, Житомирська обласна служба зайнятості досягає значних результатів у підтримці ВПО, але необхідно продовжувати роботу над удосконаленням програм та послуг, щоб забезпечити їхню ефективну інтеграцію в економічне життя області.

Відзначимо, що демографічна ситуація у Житомирській області зазнала значних змін за останні три десятиліття. З 1990 по 2021 рік чисельність населення області зменшилася з 1,524,100 до 1,187,263 осіб, що свідчить про значне скорочення населення на 337,837 осіб. Основними чинниками цього скорочення є високий рівень смертності, низька народжуваність та міграційні процеси. Особливо швидке зменшення чисельності населення відбувалося у 90-х роках, що було пов'язано з економічними та соціальними кризами після розпаду Радянського Союзу. Ці фактори продовжують впливати на демографічну ситуацію й сьогодні, викликаючи тривожні тенденції у зменшенні населення.

Демографічний розподіл між міськими та сільськими районами Житомирської області також показує значні зміни. Міське населення зменшилося з 826,000 осіб у 1990 році до 703,260 осіб у 2022 році, тоді як сільське населення зменшилося з 711,500 до 475,772 осіб за той самий період. Це свідчить про внутрішню міграцію населення з сільських районів до міських у пошуках кращих економічних можливостей. Високий рівень смертності та низька народжуваність у сільських районах ще більше посилюють ці тенденції. Для покращення демографічної ситуації в регіоні необхідно впроваджувати стратегії, спрямовані на підтримку сільських громад, створення робочих місць та умов для збереження молоді.

Ще один важливий аспект, який потребує уваги, це стан внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в області. З початку бойових дій у Житомирській області знайшли прихисток понад 119 тисяч переселенців. Найбільша кількість ВПО прибуває з Донецької області (10,075 осіб), що становить найбільшу частку серед усіх регіонів походження. Значна частка ВПО також прибуває з Луганської, Харківської, Запорізької та Херсонської областей. Переважна більшість ВПО проживають у приватному секторі, що створює значні виклики для забезпечення їх належним житлом та соціальними послугами.

Аналіз даних про ВПО показує, що найбільша кількість переселенців проживає у Житомирській міській раді (11,111 осіб), а також у таких міських громадах як Бердичівська, Звягельська та Коростенська. Сільські та селищні громади, такі як Брусилівська та Корнинська, також мають високу частку ВПО до загальної чисельності населення. Це свідчить про необхідність розробки та впровадження ефективних програм підтримки та інтеграції ВПО, враховуючи особливості різних територіальних громад.

Житомирська обласна служба зайнятості відіграє ключову роль у підтримці ВПО, надаючи їм послуги з працевлаштування, професійного навчання та участі у тимчасових роботах. За період з січня по червень 2024 року служба надала послуги 1,265 особам, з яких 1,050 мали статус безробітного. Працевлаштовано було 446 осіб, що вказує на високий рівень ефективності роботи служби. Проте існують виклики, такі як недостатня кількість осіб, які беруть участь у професійному навчанні та тимчасових роботах, що вимагає розширення програм навчання та створення додаткових можливостей для тимчасової зайнятості.

Отже, для покращення демографічної ситуації у Житомирській області необхідно впроваджувати комплексні стратегії, спрямовані на підтримку народжуваності, створення робочих місць, поліпшення умов життя як у міських, так і у сільських районах, а також інтеграцію ВПО у місцеві громади. Особливо важливо зосередитися на створенні умов для

збереження молоді у регіоні, забезпеченні доступу до якісної освіти та медичних послуг, а також на стимулюванні економічного розвитку для запобігання подальшій депопуляції.

Сильні сторони:

1. **Активна робота служби зайнятості.** Житомирська обласна служба зайнятості активно підтримує ВПО, надаючи їм послуги з працевлаштування та професійного навчання. За період з січня по червень 2024 року було працевлаштовано 446 осіб, що свідчить про ефективну роботу служби.
2. **Висока частка ВПО у міських громадах.** Міські громади, такі як Житомирська, Бердичівська, Звягельська та Коростенська, мають значну кількість ВПО. Це створює можливості для розвитку інфраструктури та економічного зростання завдяки збільшенню населення та робочої сили.
3. **Підтримка місцевих громад.** В деяких громадах, таких як Брусилівська та Корнинська, ВПО складають значну частку населення, що сприяє соціальній згуртованості та інтеграції переселенців у місцеве життя. Місцеві ініціативи та підтримка з боку громад також відіграють важливу роль у цьому процесі.
4. **Комплексний підхід до задоволення потреб ВПО.** Область впроваджує системні заходи для забезпечення соціальних, медичних та освітніх потреб ВПО, включаючи надання житла, охорону здоров'я, соціальний захист та доступ до освіти. Це сприяє кращій інтеграції та підвищенню якості життя переселенців.

Слабкі сторони.

1. **Значне скорочення населення.** За період з 1990 по 2021 рік чисельність населення області зменшилася на 337,837 осіб, що свідчить про депопуляцію та міграційні втрати. Високий рівень смертності та низька народжуваність є основними чинниками цього скорочення.
2. **Недостатня кількість осіб, що проходять професійне навчання.** Незважаючи на зусилля служби зайнятості, кількість ВПО, які проходять професійне навчання або беруть участь у тимчасових роботах, залишається недостатньою. Це вказує на необхідність розширення програм навчання та створення додаткових можливостей для тимчасової зайнятості.
3. **Висока залежність від міських центрів.** Значна кількість ВПО зосереджена в міських громадах, що створює додаткове навантаження на міську інфраструктуру та послуги. Сільські громади, які могли б прийняти більше ВПО, потребують розширення своїх можливостей для надання належної підтримки переселенцям.
4. **Недостатня підтримка сільських громад.** Сільські громади стикаються з труднощами в інтеграції ВПО через обмежені ресурси та інфраструктуру. Високий рівень смертності та міграції з сільських районів також посилює ці проблеми, що потребує додаткових заходів підтримки з боку держави та регіональної влади.
5. **Необхідність покращення умов життя та працевлаштування.** ВПО стикаються з проблемами у пошуку роботи та належних умов проживання. Необхідно розробити стратегії, спрямовані на створення нових робочих місць, розвиток житлового фонду та поліпшення умов життя для переселенців, особливо у сільських та віддалених районах.

Заходи

1. Забезпечення комплексної підтримки соціальних потреб ВПО

Для забезпечення належного рівня життя та соціального благополуччя внутрішньо переміщених осіб (ВПО) необхідно впроваджувати системні заходи, спрямовані на задоволення їх соціальних потреб. Це включає надання якісних соціальних послуг, медичної допомоги, психологічної підтримки та доступу до культурних і спортивних заходів. Особливу увагу слід приділити дітям, особам з інвалідністю та багатодітним родинам, забезпечуючи їх специфічні потреби.

2. Посилення соціальної згуртованості та підвищення рівня соціально-економічного розвитку громад

Розбудова соціальної згуртованості та підвищення рівня соціально-економічного розвитку і стійкості територіальних громад є ключовими для успішної інтеграції ВПО. Це вимагає розробки програм, що сприятимуть зміцненню зв'язків між місцевим населенням та ВПО, розвитку інфраструктури, створенню нових робочих місць та залученню інвестицій. Підтримка місцевого бізнесу, розвиток освітніх та культурних закладів також сприятимуть підвищенню рівня життя в громадах.

3. Гарантування права на житло, охорону здоров'я, соціальний захист, зайнятість та освіту

Для забезпечення права на житло необхідно розробити та впровадити програми з будівництва та реконструкції житлового фонду, що буде доступний для ВПО. Охорона здоров'я повинна включати доступ до якісних медичних послуг, профілактичних програм та психологічної підтримки. Соціальний захист має забезпечити фінансову підтримку та доступ до соціальних послуг. Для зайнятості та освіти слід створити можливості для професійного навчання, підвищення кваліфікації та працевлаштування, а також забезпечити доступ до шкіл та інших освітніх закладів для дітей ВПО.

4. Розширення можливостей працевлаштування та професійного розвитку ВПО

Розширення можливостей працевлаштування для ВПО є критично важливим для їх економічної стабільності та інтеграції в громади. Це включає розробку програм з професійної підготовки, перекваліфікації, створення нових робочих місць, а також підтримку підприємницької діяльності серед ВПО. Важливою є співпраця з роботодавцями для стимулювання працевлаштування ВПО з компенсацією витрат на оплату праці.

5. Створення сприятливих умов для проживання та навчання ВПО

Необхідно забезпечити ВПО комфортними умовами проживання, включаючи доступ до якісного житла, комунальних послуг та інфраструктури. Для навчання слід створити додаткові місця в школах, дитячих садках, організувати курси адаптації та підтримки для дітей. Створення сприятливих умов для проживання та навчання включає також розвиток культурних та спортивних програм, що сприятимуть інтеграції ВПО в місцеві громади.

1.4. Демографічний прогноз

1.4.1. Прогноз народжуваності

Як було показано у звіті «Аналіз демографічної ситуації в Житомирській області на початку XXI ст.», актуальність даних про чисельність і статеві-віковий склад населення Житомирської області вже на початок 2022 р. була сумнівною через тривалу відсутність перепису населення. Це сильно впливає на надійність відносних показників природного руху, зокрема щодо народжуваності.

Починаючи з 2022 р., повномасштабна війна призвела до відсутності детальних даних, необхідних для поглибленого аналізу народжуваності, які надавав Держстат України. Тому в 2022—2023 рр. є можливість орієнтуватися лише на загальні числа народжених, які публікуються Міністерством юстиції України.

Відповідно показники сумарної народжуваності за 2022—2023 рр. були згенеровані таким чином, щоб вони відповідали числам живонароджених за даними Мінюсту. Повікові коефіцієнти народжуваності, на яких базується сумарний показник, за ці роки були знайдені лінійною екстраполяцією тренду попередніх років.

Результати обчислень свідчать, що показник сумарної народжуваності в 2022 р. впав до 0.91 дитини на жінку. Тоді як у 2023 р. він зріс до майже 1 дитини на жінку (табл. 1.4.1).

Таблиця 1.4.1

Окремі показники народжуваності в Житомирській області, аналіз і прогноз

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Народжених (осіб):									
Реалістичний	6865*	6942*	6500	7000	8448	9291	9802	10083	10235
Оптимістичний	6865*	6942*	7100	8827	10127	11000	11536	11840	11973
Показник сумарної народжуваності (дітей на 1 жінку):									
Реалістичний	0.91**	0.97**	0.94	1.02	1.20	1.28	1.32	1.36	1.38
Оптимістичний	0.91**	0.97**	1.03	1.25	1.37	1.45	1.50	1.54	1.56

Джерело: авторські розрахунки.

** дані Міністерства юстиції України*

*** авторська оцінка на основі доступних даних*

Окрім невизначеності майбутнього, яка під час демографічного прогнозування долається розробкою кількох варіантів або кількох тисяч симуляцій, до цього прогнозу додається невизначеність, обумовлена невідомою тривалістю війни. Вочевидь, невідомо як реагуватиме репродуктивна поведінка населення України. Видається некоректним і розробка прогнозу методом аналогії. Адже народжуваність в Україні до і під час Другої Світової була на значно вищому рівні. Іншою була й соціально-економічна структура населення. Проведення аналогій із сучасними війнами в інших країнах також не видається можливим через різні причини. Основною є відсутність надійної (або й будь-якої) статистики в більшості регіонів із активними бойовими діями, такими як Ірак і Сирія. Народжуваність під час війни в Азербайджані та війни в Боснії та Герцеговині також сильно відрізняється через інший соціально-економічний і релігійний склад населення.

Тому під час розробки прогнозу народжуваності для найближчих років (2024—2025 рр.) було вирішено не сильно відхилятися від зареєстрованих чисел народжених за даними Мінюсту (табл. 1.4.1).

Для наступних років прогноз народжуваності розроблявся, зважаючи на досягнутий в Україні, зокрема в Житомирській області рівень сумарного показника народжуваності. Як було показано у звіті «Аналіз демографічної ситуації в Житомирській області на початку ХХІ ст.», цей показник у 2002—2019 рр. коливався в межах 1.2—1.7 дитини на жінку. З огляду на поточну ситуацію та досягнутий рівень народжуваності близько 1, видається доцільним обмежити оптимістичний варіант прогнозу на рівні 1.56 дитини на жінку. Доволі різке зростання народжуваності в 2025 р., згідно цього варіанту, зумовлене гіпотезою про реалізацію відкладених народжень після закінчення війни. В основу реалістичного варіанту покладено показник до 1.38 дитини на жінку (табл. 1.4.1).

Числа народжених формуються автоматично, на основі добутку повікових коефіцієнтів народжуваності (які складають сумарний показник, визначений раніше) та чисельності жінок у відповідних вікових групах репродуктивного періоду.

Загальні коефіцієнти народжуваності зростатимуть до 8.7‰ в 2030 р. за реалістичним варіантом і до 9.8‰ — за оптимістичним варіантом прогнозу.

1.4.2. Прогноз смертності й очікуваної тривалості життя

Прогноз смертності ускладнюється не лише неактуальністю поточної оцінки чисельності населення, а й невідомою повнотою реєстрації померлих. Зокрема, число смертей у 2022 р. в Житомирській області за даними Міністерства юстиції (19704 осіб) наблизилось до кількості смертей у 2019 р. — 19933 осіб, тобто до пандемії Covid-19. Неактуальність поточної оцінки чисельності населення не дає змоги зрозуміти, чи це спричинено різким скороченням чисельності населення області внаслідок виїзду за межі області (або країни в цілому), чи справді смертність під час повномасштабної війни стала нижче, ніж під час Covid-19. Не вдається також з'ясувати, чи входять до статистики Міністерства юстиції смерті військовослужбовців і, якщо входять, до даних якої області (за місцем смерті чи за місцем призову) такі випадки потрапляють. Можливо, що смерті внаслідок воєнних дій взагалі не потрапляють до даних Мінюсту.

Також немає можливості з'ясувати розподіл смертей за статтю та віком, що є необхідним для обчислення тривалості життя. Усе це спричиняє цілковиту невизначеність щодо поточних показників тривалості життя. Наприклад, моделювання показує, якщо дані Мінюсту щодо числа померлих в Житомирській області є повними й точними, а чисельність і вікова структура населення близька до оцінки Держстату на початок 2022 р., то повномасштабна війна взагалі не позначилася на тривалості життя її мешканців, а функція дожиття за статтю та віком майже точно відповідає тій, яка спостерігалася в 2019 р.

Тому, на відміну від народжуваності, було вирішено не спиратися на дані Мінюсту щодо смертей, а зробити власну оцінку можливого впливу війни, як прямого (через загибель військовослужбовців), так і опосередкованого (через зниження рівня життя, погіршення доступу до якісних медичних послуг тощо).

Моделювання показує, що навіть незначна додаткова кількість смертей у призовному віці спричиняє істотне зниження тривалості життя внаслідок утрат життєвого потенціалу порівняно молодими людьми. Тому «базовий» рівень смертності, який спостерігався в 2019 р., було скореговано на погіршення рівня життя, а середню очікувану тривалість життя при народженні встановлено на рівні 62.4—62.5 року для чоловіків на період війни (табл. 1.4.2). Для жінок цей показник залишився дещо нижчим за досягнутий у 2019 р., а саме 75.8—75.9 року. Знову ж таки, слід розуміти, що тривалість війни невідома, як невідомий її вплив на рівень і динаміку смертності.

Таблиця 1.4.2

Оцінка й прогноз середньої очікуваної тривалості життя при народженні в Житомирській області, років

	2022*	2023*	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Реалістичний:									
Чоловіки	62.4	62.5	62.5	63.6	64.0	64.2	64.4	64.6	64.8
Жінки	75.8	75.8	75.8	75.9	76.0	76.1	76.2	76.4	76.5
Оптимістичний:									
Чоловіки	62.4	62.5	62.6	63.7	64.8	65.1	65.4	65.7	66.0
Жінки	75.8	75.8	75.9	76.1	76.2	76.4	76.6	76.8	77.0

Джерело: авторські розрахунки

Можна припустити, що наступного ж року після закінчення війни показники тривалості життя швидко повернуться до довоєнного рівня. Подальше зростання тривалості життя в повоєнний період зумовлюватиметься покращенням рівня життя та доступності якісних медичних послуг. А саме, за реалістичним варіантом, у повоєнні роки середня очікувана тривалість життя при народженні зростатиме на 0.20 та 0.12 року на рік у чоловіків і жінок відповідно й досягне 64.8 та 76.5 року в 2030 р. (табл. 2).

За оптимістичним варіантом, середня очікувана тривалість життя при народженні зростатиме на 0.30 та 0.20 року на рік у чоловіків і жінок відповідно й досягне 66.0 та 77.0 року в 2030 р. (табл. 2). Такі темпи є цілком досяжними й спостерігаються в різних країнах Європи протягом десятиліть.

Прогноз чисельності померлих за відповідними варіантами наведено в Додатках.

1.4.3. Прогноз міграцій населення

Міграційна ситуація у Житомирській області в 2002-2021 рр. була досить нестабільною, щорічне сальдо міграції зазвичай мало від'ємні значення. Механічний приріст коливався в межах від -3,2 до 0,9 тис. осіб. У 2021 році, до початку повномасштабного російського вторгнення в Україну, сальдо міграції в області становило -1,3 тис. осіб, що на понад 1 тис. осіб більше, ніж у 2002 році – це вказувало на певну стабілізацію демографічних процесів.

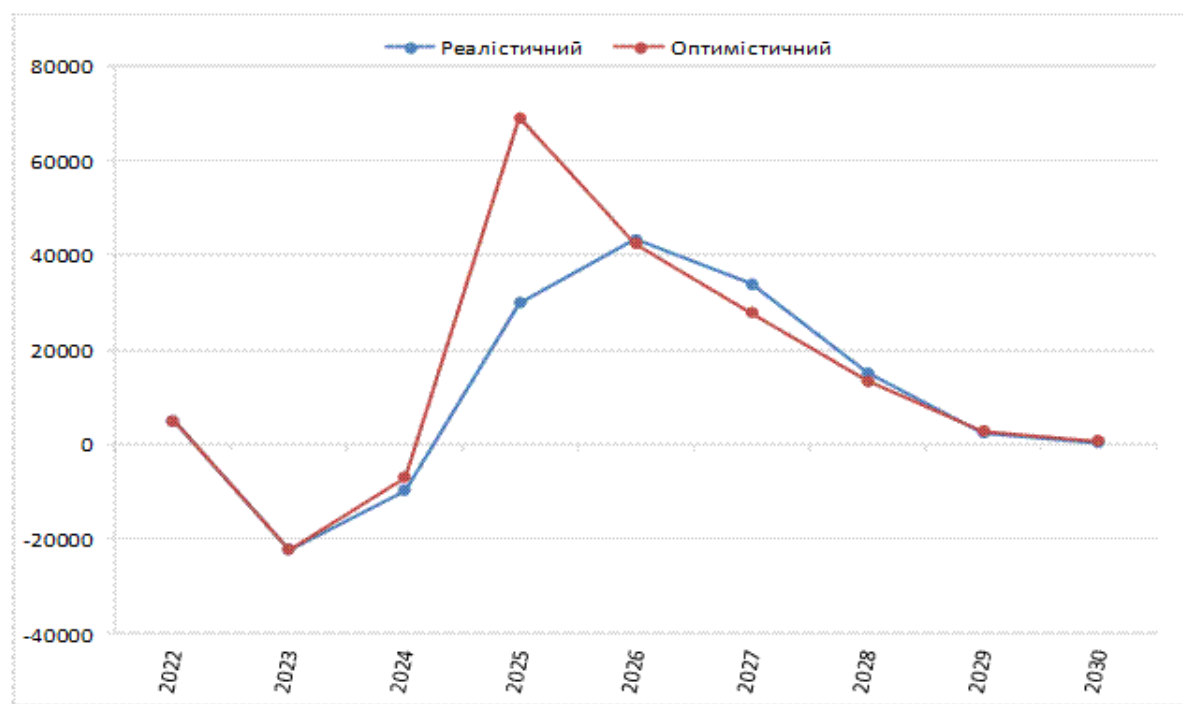

Рис. 1.4.1. Сальдо міграцій населення Житомирської області протягом 2022-2030 рр. за варіантами прогнозу, осіб

Авторська оцінка міграційних потоків 2022 та 2023 років вказала на строкату динаміку сальдо міграції (рис. 14.1), що безумовно пов'язано із триваючою російською повномасштабною військовою агресією. Майбутній розвиток Житомирщини відбуватиметься під впливом повернення частини вимушених зовнішніх мігрантів та трансформацій внутрідержавної міграції. З одного боку, відчуватиметься вплив сусіднього Столичного регіону (м.Києва та Київської області) як серйозного конкурента за рівнем привабливості для мігрантів,

з іншого боку, в умовах повоєнного відродження очікується формування нового центру економічного розвитку в центральній Україні, до якого, зокрема, увійде більша частина Житомирської області (крім північних громад), що сприятиме осіданню ВПО і притоку нових контингентів мігрантів. Міграційну привабливість Житомирської області може підвищити впровадження і реалізація стратегій розвитку смарт-спеціалізації регіону й утворення різнопрофільних кластерів, а також створення і збереження робочих місць та поліпшення бізнес-середовища для розвитку малого та середнього підприємництва.

За *реалістичним варіантом* прогнозу інтенсивність прибуття мігрантів (включаючи поверненців, ВПО та нових контингентів) після війни, як очікується, перевищить інтенсивність вимушеного їх вибуття після початку повномасштабного вторгнення. Починаючи з 2025 року і до кінця прогнозного горизонту регіон матиме стабільно додатне значення сальдо міграції (рис. 14.1). Так, величина міграційного сальдо в останні роки прогнозного горизонту у регіоні складатиме в середньому 1,2 тис. осіб.

Згідно з *оптимістичним варіантом* прогнозу міграційна ситуація на Житомирщині буде більш сприятливою. Очікується, що сальдо міграції регіону в останні роки прогнозного горизонту становитиме в середньому майже 1,6 тис. осіб, яке в 3 рази менше, ніж значення оцінки сальдо міграції у 2022 р. (рис. 1.4.1), що може бути результатом зростанням (на перспективу) соціально-економічної ролі регіону.

1.4.3. Прогноз чисельності та статеві-вікового складу населення Житомирської області й адміністративних районів

Оскільки з 2022 р. Держстат України перестав надавати актуальні статистичні дані щодо населення, нами була здійснена оцінка чисельності та статеві-вікового складу населення Житомирської області на початок 2023 та на початок 2024 рр (див. рис. 1.4.2). Метод оцінки — когортно-компонентний. Початковий статеві-віковий розподіл — дані Держстату на початок 2022 р., число народжених в 2022 та 2023 рр. — дані Мінюсту, повікова модель смертності в 2022 та 2023 рр. — авторська оцінка (див. п. 1.4.2), величина міграційних потоків у 2022 та 2023 рр. — авторська оцінка на основі розрізнених даних щодо вимушеної міграції в умовах повномасштабного вторгнення. Отримана таким чином чисельність населення області є досить близькою до оцінок міжнародних організацій.

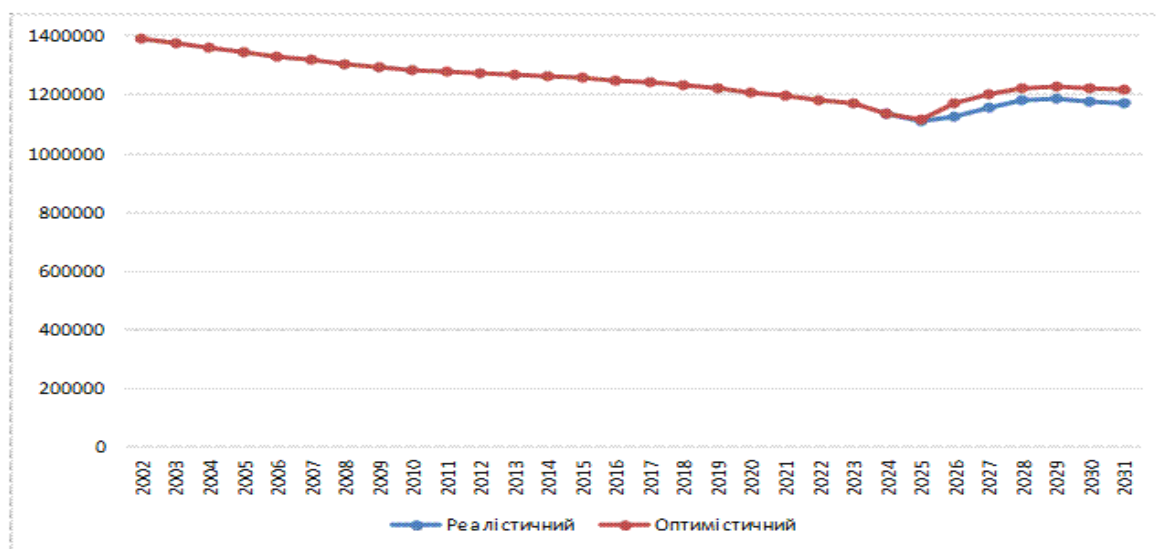

Рис. 1.4.2. Чисельність населення Житомирської області у 2002–2031 рр. за варіантами прогнозу, осіб

Реалістичний варіант прогнозу передбачає спочатку поступове збільшення, а потім поступове зменшення чисельності населення Житомирщини, на кінець прогнозованого періоду кількість жителів регіону стане меншою на 15,9% відносно 2002 року – і складатиме 1 168,8 тис. осіб (рис. 1.4.2). В середньому чисельність жителів регіону буде збільшуватися протягом прогнозного періоду на близько 4 тис. осіб щорічно.

На початку прогнозного горизонту (2024 р.) серед мешканців Житомирської області превалювали жінки, які складали 52,4% від загальної чисельності населення. Протягом років прогнозу розглянута перевага збільшиться на 1,1 в.п. і частка жінок на початок 2031 р. становитиме 53,5% (рис.1.4. 3).

На кінець прогнозного горизонту (2031 р.) більше половини (60,8%) жителів регіону перебуватиме у працездатному віці, що на 1,7 відсоткових пунктів більше, ніж на початку прогнозного горизонту.

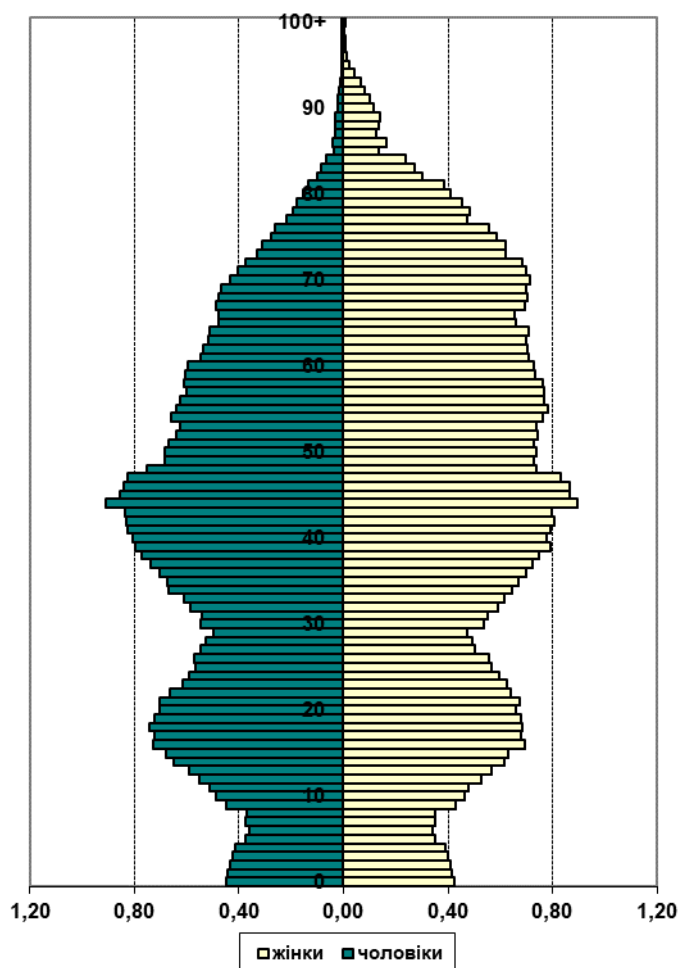

Рис. 1.4.3. Статеві-вікова структура населення Житомирської області на початок 2031 рр., реалістичний варіант прогнозу

Майже незмінним залишиться процес старіння населення: на кінець прогнозного періоду, відносно початку 2024 р., частка осіб віком 60 років і старше у регіоні зменшиться на 0,1 в.п. і дорівнюватиме 24,5%.

За даним варіантом прогнозу, частка дітей віком до 15 років у регіоні до 2031 року зменшиться на 1,7 в.п. у порівнянні з 2024 роком і становитиме 13,4%.

Згідно з *оптимістичним варіантом* прогнозу Житомирську область очікує значне збільшення чисельності населення на 7,3% відносно початку 2024 року. На кінець прогнозного горизонту чисельність населення регіону становитиме 1217,0 тис. осіб.

Протягом років прогнозу перевага жінок у структурі населення Житомирщини зросте на 1,2 в.п. і їхня частка на початок 2031 р. складатиме 53,6%. Трансформація вікового складу населення регіону спричинить збільшення частки осіб працездатного віку на кінець прогнозного періоду на 1,2 в.п. (до 60,3%). Абсолютна чисельність осіб даної категорії збільшиться у області на майже 64 тис. осіб (рис.1.4.4).

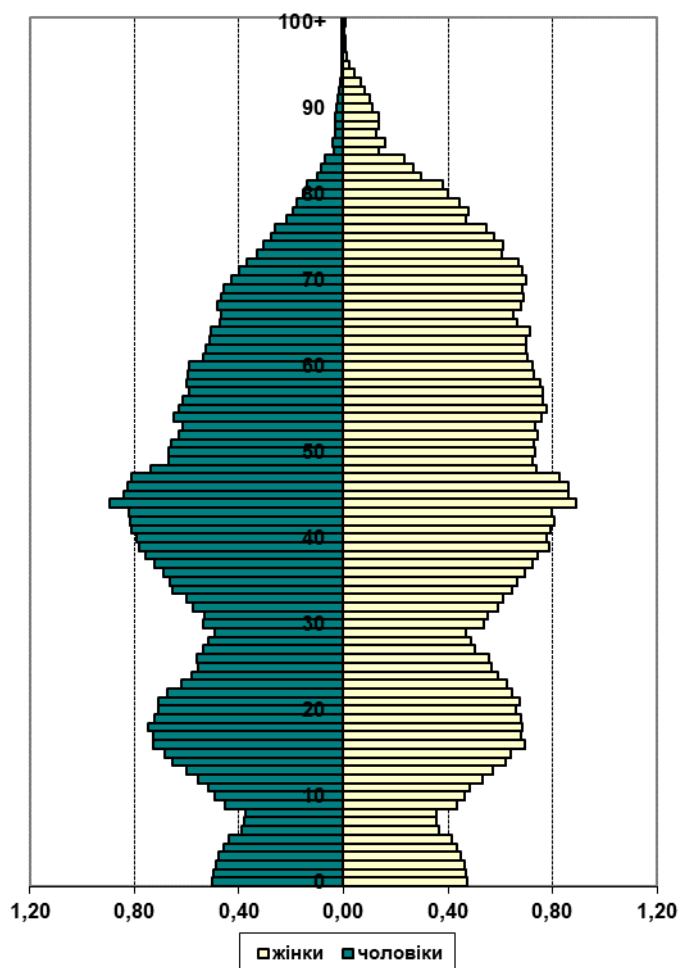

Рисунок 1.4.4. Статеві-вікова структура населення Житомирської області на початок 2031 рр., оптимістичний варіант прогнозу

У регіоні спостерігатиметься незначне згортання процесу старіння населення. Якщо у 2024 р. частка осіб віком 60 років і старше складала 24,6% населення регіону, то до 2031 р. вона зменшиться на 0,4 в.п. і становитиме 24,2%.

Загалом, у регіоні на кінець прогнозного періоду на 0,9 в.п. зменшиться частка дітей віком до 15 років порівняно з 2024 р. (із 15,1% до 14,2%).

За обома варіантами прогнозу найвищі темпи приросту чисельності населення очікуються в Житомирському районі, найменші – в Бердичівському.

Прогноз чисельності населення Житомирської області в розрізі адміністративних районів та територіальних громад наведено в Додатках 1.3, 1.4).

1.5 Аналіз та визначення потреби у будівництві житла для дитячих будинків сімейного типу, в яких виховується не менше як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Сімейні форми виховання, особливо дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ), є ключовим елементом у системі захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Вони забезпечують дітей необхідною підтримкою, турботою та стабільністю, що сприяє їхньому гармонійному розвитку. Забезпечення належних умов проживання для таких сімей є одним з найважливіших завдань державної політики. У цьому звіті розглядається аналіз потреби у будівництві нового або реконструкції наявного житла для ДБСТ, в яких виховується від 5 до 10 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

1.5.1. Стан мережі ДБСТ в Житомирській області

У Житомирській області спостерігається позитивна динаміка зростання кількості ДБСТ та прийомних сімей, що сприяє забезпеченню дітей відповідними умовами для життя.

З 2004 по 2024 рік у Житомирській області спостерігається значне зростання як кількості дітей у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, так і кількості таких сімейних форм. Кількість дітей у ДБСТ зросла з 10 у 2004 році до 450 (станом на 31 жовтня 2024 р.) у 2024 році (Рис.1.5.1), при цьому кількість ДБСТ збільшилася з 4 у 2005 році до 72 у 2024 році (Рис.1.5.2). Це свідчить про розвиток мережі ДБСТ як стабільної форми сімейного виховання.

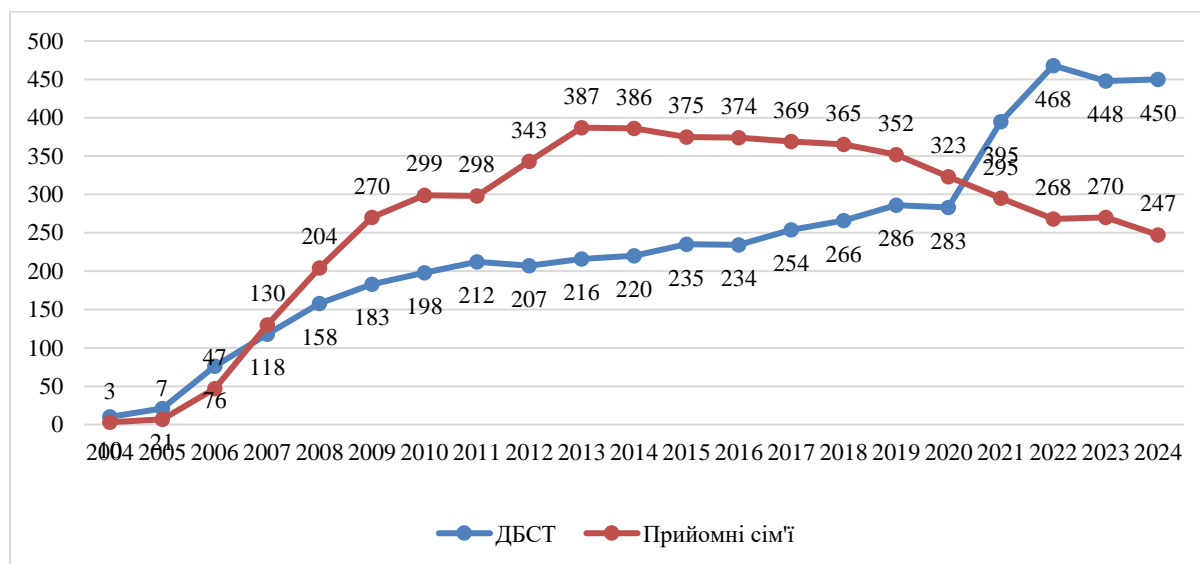

Рис. 1.5.1. Кількість дітей у ДБСТ та прийомних сім'ях (2004-2024)
2024 р. - (станом на 31.10. 2024 на основі опитування представників ТГ)

У прийомних сім'ях кількість дітей також зросла, досягнувши пікового значення 387 дітей у 2013 році, хоча після 2020 року спостерігається поступове зменшення цього показника, до 268 дітей у 2022 році. Кількість прийомних сімей збільшувалася до 2014 року, коли досягла 202 сімей, але згодом також почала зменшуватися, досягнувши 140 сімей у 2022 році. Ці дані відображають загальну тенденцію до зростання сімейних форм виховання, при цьому зниження показників після 2020 року може бути пов'язане з соціально-економічними змінами та початком активних бойових дій на території країни, що вплинули на динаміку розвитку прийомних сімей.

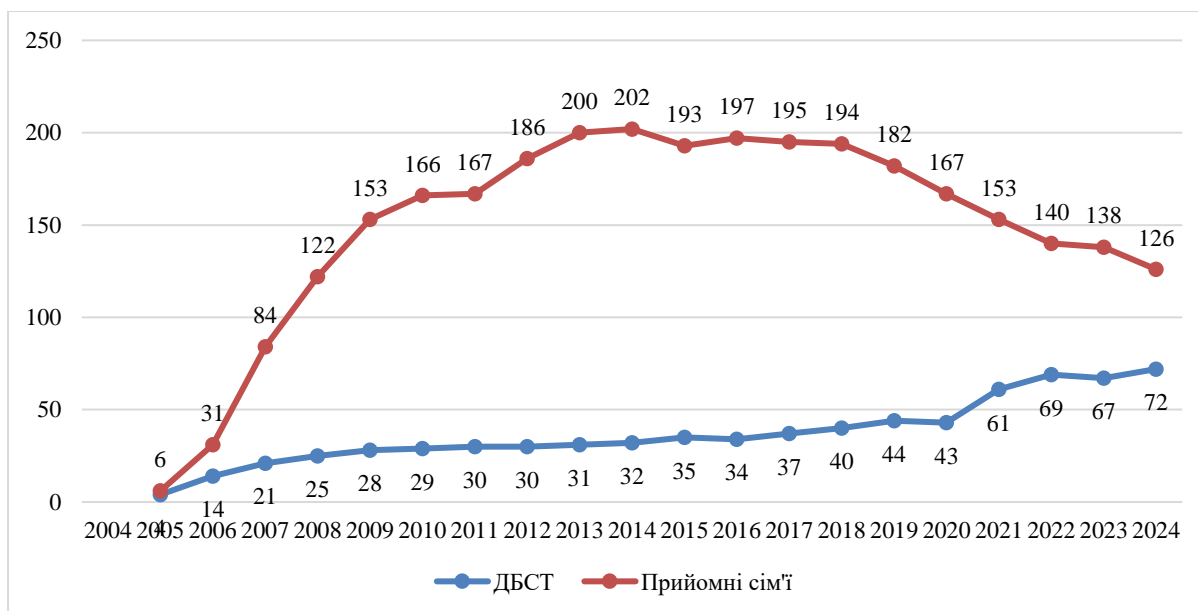

Рис. 1.5.2. Кількість ДБСТ та прийомних сім'ях (2004-2024)

2024 р. - (станом на 31.10. 2024 на основі опитування представників ТГ)

Розвиток мережі ДБСТ та прийомних сімей відображає зростання підтримки з боку держави та громадських організацій у забезпеченні дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, належними умовами проживання та виховання. Однак, незважаючи на позитивну динаміку, існує низка проблем, які потребують вирішення для забезпечення стабільності та подальшого розвитку цієї системи.

1.5.2. Аналіз опитування ДБСТ

Опитування дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ), проведене у 2024 році, дозволило виявити актуальні проблеми та потреби цих родин. В опитуванні взяли участь всі функціонуючі ДБСТ в Житомирській області, що дозволило отримати детальну картину стану та умов проживання дітей, а також визначити основні напрямки для покращення.

За результатами опитування, 24 ДБСТ мають власне житло, 30 проживають у службовому житлі і 18 проживають у житлі, яке належить релігійним організаціям. Зважаючи на значну роль ДБСТ у забезпеченні належних умов проживання, утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, територіальні громади повинні сприяти збільшенню комунального житла для цих родин. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564, громади мають обов'язок забезпечити належні житлові умови для ДБСТ, що є важливим кроком у зміцненні соціальної підтримки та стабільності для таких сімей. Розширення мережі комунального житла не тільки сприятиме розвитку сімейних форм виховання, а й підвищить рівень соціальної інтеграції дітей, надаючи їм можливість рости та розвиватися в комфортних умовах під турботливим наглядом.

Забезпечення дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ) мікроавтобусами є нагальною потребою для підвищення їхньої мобільності та доступу до необхідних послуг. На даний момент лише 18 ДБСТ володіють власним мікроавтобусом, тоді як більше 50 залишаються без належного транспортного забезпечення. Відсутність транспорту суттєво обмежує можливості батьків-вихователів та дітей у доступі до медичних, освітніх і соціальних установ, а також ускладнює організацію виїзних заходів та різних активностей. Наявність транспорту сприятиме більшій інтеграції дітей у соціальне середовище, забезпечуючи можливість своєчасного отримання медичної допомоги, участі у культурних та освітніх заходах.

Отже, для забезпечення належного рівня підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, необхідно посилити увагу до будівництва житла для дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ) та розширення комунального житлового фонду, оскільки це є обов'язком територіальних громад згідно з чинним законодавством. Важливим аспектом також є забезпечення транспортними засобами, оскільки більшість ДБСТ не мають мікроавтобусів, що обмежує мобільність та доступ до необхідних послуг. Ці заходи сприятимуть створенню стабільного середовища для гармонійного розвитку дітей, їхньої соціальної інтеграції та забезпечать належні умови для виховання і повноцінного життя.

1.5.3. Перспективи будівництва та реконструкції житлових приміщень для ДБСТ

Житлові умови для дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ) є ключовим аспектом забезпечення належного рівня виховання та розвитку дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Одним із напрямків покращення таких умов є будівництво нових житлових будівель та реконструкція наявних споруд. Цей розділ розглядає перспективи будівництва та реконструкції житла для ДБСТ в різних громадах Житомирської області на основі наявної інформації щодо земельних ділянок та будівель, які можуть бути використані для облаштування житла.

Наявність земельних ділянок. Важливим аспектом для розвитку інфраструктури ДБСТ є наявність вільних земельних ділянок, де можна побудувати нові житлові споруди. За зібраною інформацією, найбільша кількість вільних ділянок наявна у Житомирській громаді (4), що створює значні перспективи для розвитку нових житлових об'єктів. Також значний потенціал мають Баранівська, Барашівська, та Гришковецька громади, кожна з яких має по 2 вільні земельні ділянки.

Наявність будівель для реконструкції. Окрім нових будівель, важливим аспектом є реконструкція існуючих споруд, які можуть бути пристосовані для потреб ДБСТ. Житомирська громада також виділяється найбільшою кількістю таких будівель (4). Інші громади, які мають будівлі для реконструкції включають Баранівська, Барашівська, Гришковецька, Звягельська (по 2 будівлі) (Рис.2).

Перелік громад з вказаними показниками виглядає наступним чином:

- **Андрушківська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Баранівська:** 2 земельні ділянки, 2 будівлі.
- **Барашівська:** 2 земельні ділянки, 2 будівлі.
- **Березівська:** 1 земельна ділянка, будівель немає.
- **Брусилівська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Високівська:** 1 земельна ділянка, будівель немає.
- **Вишевицька:** 1 земельна ділянка, будівель немає.
- **Вільшанська:** 2 земельні ділянки, будівель немає.
- **Городницька:** земельних ділянок немає, 1 будівля.
- **Городоцька:** 1 земельна ділянка, будівель немає.
- **Горциківська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Гришковецька:** 2 земельні ділянки, 2 будівлі.
- **Житомирська:** 4 земельні ділянки, 4 будівлі.
- **Звягельська:** 2 земельні ділянки, 2 будівлі.
- **Курненська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Миропіль:** 1 земельна ділянка, будівель немає.
- **Новоборівська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Овруцька:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Олевська:** земельних ділянок немає, 1 будівля.
- **Оліївська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.

- **Піщівська:** 1 земельна ділянка, будівель немає.
- **Попільнянська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Потіївська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Райгородоцька:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Ружинська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Ушомирська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Харитонівська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Хорошівська:** 1 земельна ділянка, будівель немає.
- **Червоненська:** земельних ділянок немає, 1 будівля.
- **Чижівська:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Чоповицька:** 1 земельна ділянка, 1 будівля.
- **Чуднівська:** 2 земельні ділянки, 1 будівля.
- **Швайківська:** земельних ділянок немає, 2 будівлі.

Загальний підсумок показує, що наявні 38 вільних земельних ділянок та 33 будівлі, які можуть бути використані для потреб ДБСТ з подальшою реконструкцією. Це може створити значний потенціал для розвитку ДБСТ в Житомирській області. Важливими кроками будуть не лише будівництво нових житлових об'єктів, але і ефективна реконструкція існуючих будівель.

1.5.3. Потреба у будівництві та реконструкції будівель для ДБСТ

У Житомирській області щороку спостерігається значна кількість дітей, які отримують статус дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування – від 400 до 500 осіб. З цієї кількості в середньому 75% дітей влаштовуються під опіку/піклування до своїх родичів, тоді як 25% потребують влаштування до інших форм сімейного виховання, зокрема розміщення у дитячих будинках сімейного типу (ДБСТ).

Таблиця 1.5.1

Динаміка кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також розрахункова потреба у дитячих будинках сімейного типу (ДБСТ) у Житомирській області (2017–2023 роки)

Рік	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Всього дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	926	1020	1053	1003	998	994	1016
Кількість дітей які перебувають під опікою	180	258	278	246	204	201	165
Частка під опікою	5%	5%	5%	5%	4%	4%	2%
Частка без опіки	5%	5%	5%	5%	6%	6%	8%
Набули статусу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	77	33	94	37	76	45	63
Кількість дітей без опіки	6	09	25	35	26	18	31
Розрахункова потреба в ДБСТ з	0	1	3	4	3	2	3

максимальною кількістю дітей (10)							
-----------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

З огляду на це, щорічна потреба у створенні нових ДБСТ становить близько 10-14 одиниць. Це формує стабільний попит на житло для ДБСТ, що вимагає від місцевих органів влади активного залучення ресурсів для будівництва або реконструкції житлових приміщень для таких родин, аби забезпечити стабільні умови для життя і виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування.

Проблемні питання:

1. **Діти, які перебувають поза сімейним оточенням.** Недостатня кількість ДБСТ створює умови для збільшення дітей в інституційних закладах, що порушує їх право на виховання в сім'ї, обмежує їх розвиток та спілкування у соціумі.
2. **Обмежена мобільність.** Відсутність власного транспорту у 73% ДБСТ суттєво обмежує доступ дітей до медичних, освітніх та соціальних послуг. Лише 18 ДБСТ мають власний мікроавтобус, що знижує рівень соціальної інтеграції дітей.

Висновки. Житомирська область має постійно зростаючу потребу у створенні належних умов для виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Щороку від 400 до 500 дітей отримують цей статус, і хоча близько 75% із них влаштовуються під опіку/піклування до родичів, решта потребують альтернативних форм виховання, зокрема влаштування у ДБСТ. Щорічна потреба у створенні 10-14 ДБСТ та забезпеченні їх житлом формує постійний попит на будівництво та реконструкцію приміщень. Реалізація цих заходів сприятиме створенню стабільного середовища для дітей, їхньої соціальної інтеграції та забезпечить належні умови для виховання, що є важливим кроком у забезпеченні їх прав та розвитку.

1.6. Аналіз та визначення потреби у будівництві (реконструкції) спеціалізованих житлових будинків (спеціалізовані житлові будинки, соціальні гуртожитки, малі групові будинки) для осіб похилого віку, осіб з інвалідністю, де надаватимуться соціальні послуги підтриманого проживання.

Інтернати в Житомирській області відіграють важливу роль у системі соціального захисту, надаючи необхідну підтримку та опіку дітям, які цього потребують. За змодельованим реалістичним сценарієм спостерігається динаміка змін у чисельності та потребах дітей, які перебувають в інтернатних закладах.

Аналіз показує, що кількість дітей, які потребують інтернатних закладів, змінюється щорічно, що викликає необхідність регулярного перегляду потужностей та ресурсів цих установ. Згідно з прогнозами (1.4. Демографічний прогноз - реалістичний), у найближчі роки очікується зменшення чисельності дітей у віковій категорії 0-16 років.

Незважаючи на це зменшення, зберігається актуальність підтримання і розвитку мережі інтернатних закладів для забезпечення належних умов проживання та виховання дітей. Також важливо враховувати додаткову потребу в місцях в інтернатах, яка може виникати через різні соціально-економічні фактори.

Таким чином, Житомирська область потребує постійного моніторингу та адаптації інтернатної системи для задоволення змінюваних потреб населення, зокрема дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Розвиток інфраструктури, підвищення якості послуг та забезпечення належного фінансування є ключовими аспектами для досягнення цієї мети.

Таблиця 1.6.1

Аналіз кількості дітей та їх частка

Роки на 01.01	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Прогнозна кількість дітей (0- 16), осіб	21708 1.5	21130 8.6	20115 5.2	20481 2.6	21348 9.7	218415 .9	21717 7.0	21153 2.0	204936 .7
Прогнозна частка дітей, %	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2

Відповідно реалістичного прогнозу кількості населення Житомирської області в розрізі вікових груп, прогнозується поступове зменшення кількості дітей у віковій категорії 0-16 років протягом наступних років: від 217082 осіб у 2023 році до 204937 осіб у 2030 році (табл. 1.6.1). При цьому частка дітей у відсотках має тренд до зменшення (18,4 % у 2023 році до 17,5% у 2031 році) із незначним зростанням у 2024 та у 2028 р.р. (рис.1.6.1). Прогнозні дані вказують на зменшення кількості дітей у Житомирській області в найближчі роки. Цей тренд може бути наслідком демографічних змін, зниження народжуваності або міграційних процесів. Незважаючи на стабільну частку дітей у відсотках, абсолютна кількість дітей зменшується, що свідчить про необхідність перегляду ресурсів та послуг, які надаються інтернатами для дітей. Це також може вплинути на планування та фінансування інтернатних закладів, оскільки зменшення кількості дітей потребує відповідного коригування потужностей і ресурсів цих установ.

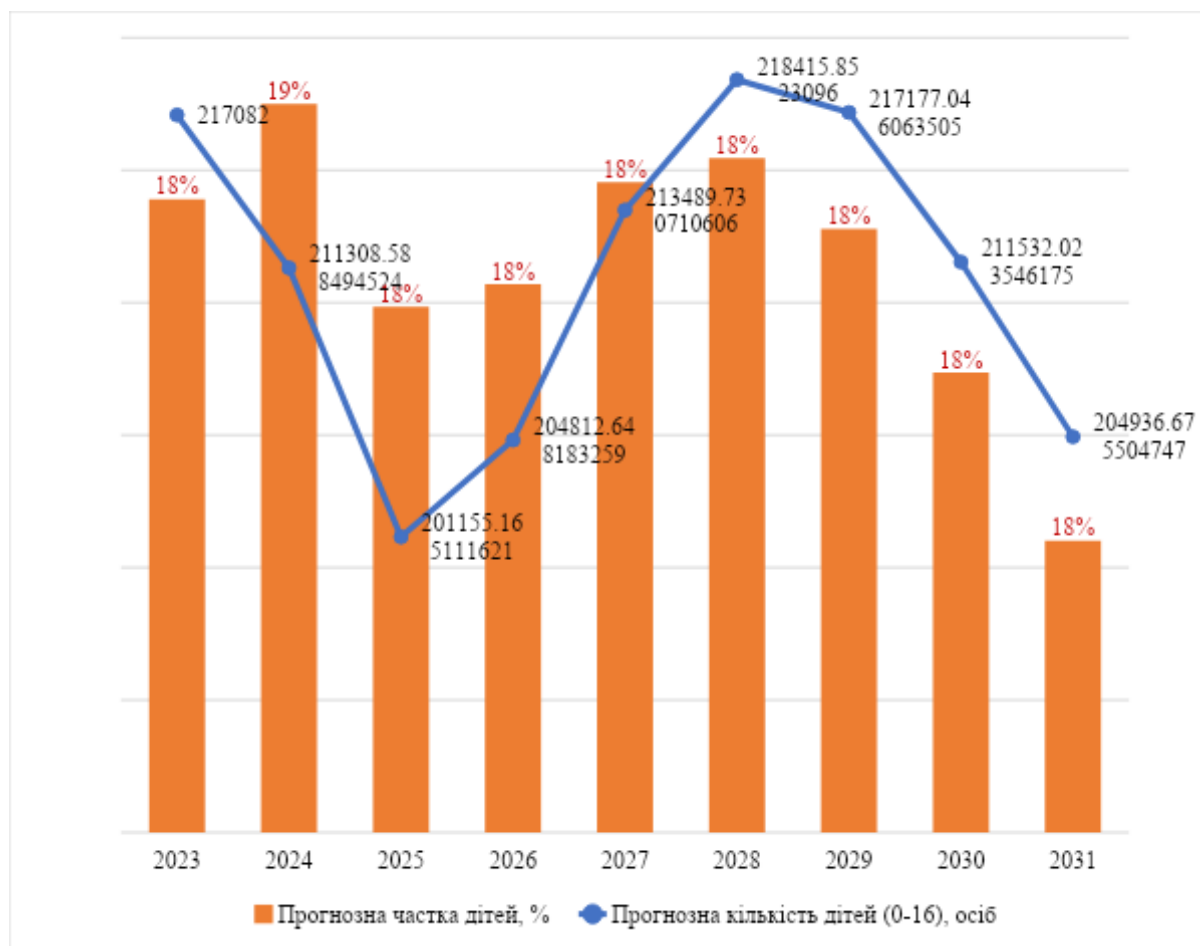

Рис. 1.6.1. Прогнозована кількість та частка дітей (за реалістичним сценарієм)

Прогнозування потреби у наповненні інтернатних закладів до 2030 р. (табл. 1.6.2) виконане із застосуванням метода пропорційності та припущення, що частка дітей, які потребують інтернатного утримання, буде зберігатися протягом прогнозного періоду (0,77% від кількості усіх дітей).

Таблиця 1.6.2

Прогнозна потужність дитячих інтернатів

Роки на 01.01.	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Потреба в місцях в дитячих інтернатах	1672	1627	1549	1577	1644	1682	1672	1629	1578
Потужність дитячих інтернатів (станом на 2023 р.)	1672	1672	1672	1672	1672	1672	1672	1672	1672
Додаткова щорічна потреба місць в дитячих інтернатах	0	-45	-123	-95	-28	10	0	-43	-94
Додаткова акумульована потреба місць в дитячих інтернатах	0	-45	-169	-263	-292	-282	-282	-325	-419

Прогнозні дані свідчать про те, що потреба в місцях у дитячих інтернатах поступово зменшується з 1672 місць у 2023 році до 1578 місць у 2030 році (рис.1.6.2). Це свідчить в перспективі про надлишок місць порівняно з потребами. Систематичне зниження додаткової щорічної потреби вказує на наявність надлишку місць в дитячих інтернатах, що вимагає переоцінки їхньої потужності та можливої оптимізації мережі цих закладів. Цьому процесу має сприяти й розширення мережі ДБСТ.

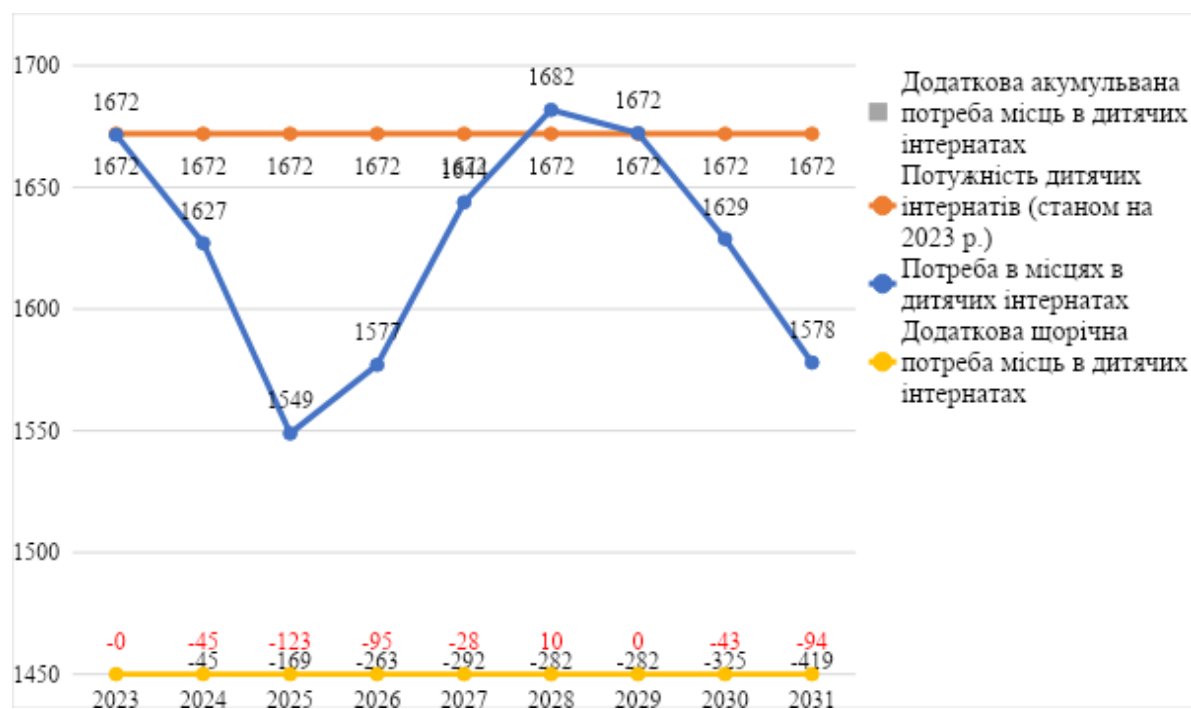

Рис 1.6.2. Аналіз потужності інтернатів та потреб у місцях (за реалістичним сценарієм)

Аналогічний методичний підхід застосовано до прогнозування розвитку мережі геріатричних закладів.

В умовах стрімкого старіння населення, розширення мережі геріатричних закладів стає не просто бажаним, а критично необхідним заходом. Прогнозні дані свідчать, що частка людей похилого віку (60 років і старше) у загальній структурі населення буде залишатися високою, з показником близько 25% протягом наступних років. Це обумовлює зростаючу потребу в спеціалізованих місцях для проживання та догляду за людьми похилого віку (рис.1.6.3). У 2023 році кількість людей похилого віку, які перебували на інтернатному утриманні, становила 0,79 % від усіх осіб цієї вікової групи. Примінивши цю частку до прогнозної кількості людей похилого віку, отримуємо прогнозну потребу у місцях в геріатричних закладах (табл. 1.6.3).

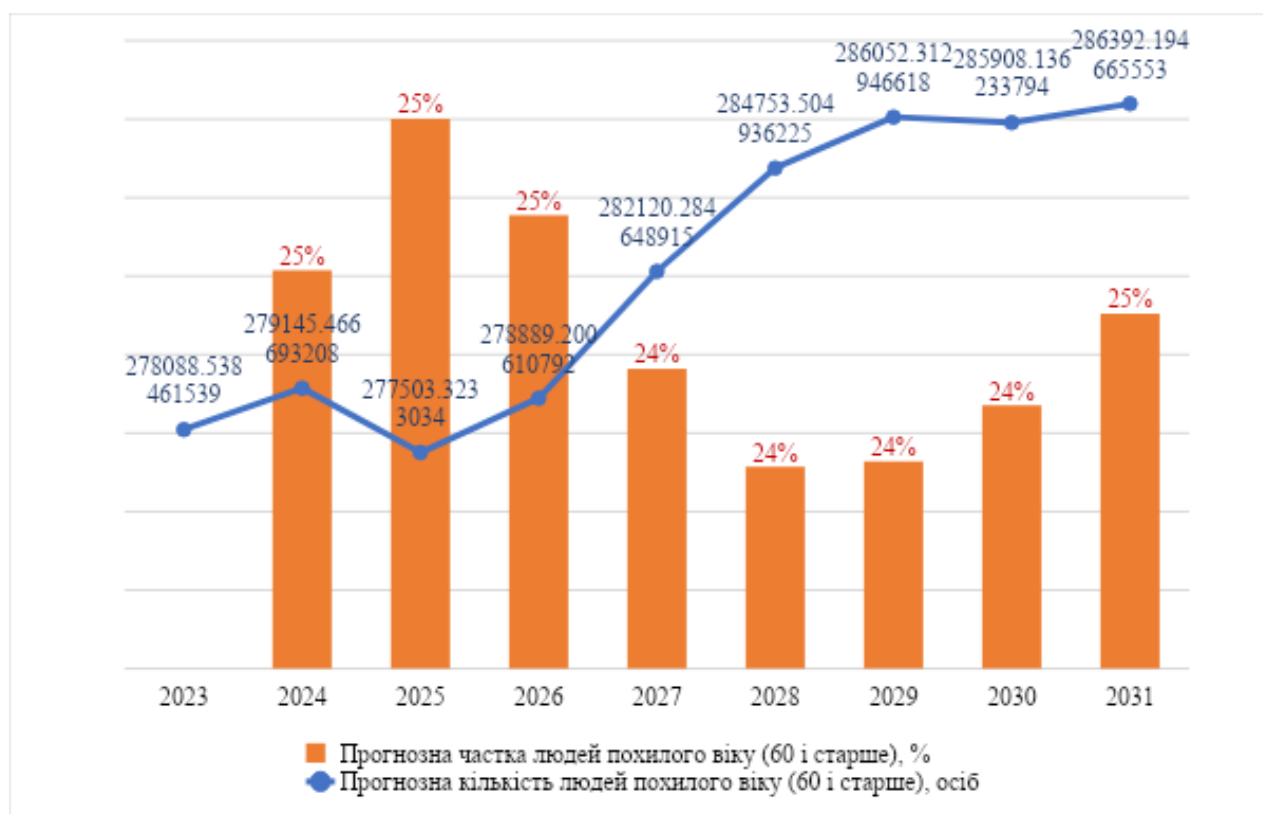

Рис. 1.6.3. Кількість та частка населення похилого віку (за реалістичним сценарієм)

Таблиця 1.6.3

Прогнозна потужність геріатричних закладів

Роки на 01.01.	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Потреба в місцях в геріатричних інтернатах	2195	2233	2220	2231	2257	2278	2288	2287	2291
Потужність геріатричних інтернатів (станом на 2023 р.)	2195	2195	2195	2195	2195	2195	2195	2195	2195
Додаткова акумульована потреба місць в	0	38	25	36	62	83	93	92	96

Роки на 01.01.	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
геріатричних інтернатах									
Додаткова щорічна потреба місць в геріатричних інтернатах	0	38	63	99	161	244	338	430	526

Прогнозована потреба в місцях у геріатричних інтернатах зростає з 2195 місць у 2023 році до 2291 місць у 2030 році, що пов'язано із поступовим зростанням кількості літніх людей, які потребують догляду в спеціалізованих закладах. Відповідно, додаткова акумульована потреба в місцях у геріатричних інтернатах зростає до 526,1 місць у 2030 році. Цей показник відображає зростаючий дефіцит місць у геріатричних закладах, що виникає через збільшення попиту на такі послуги. Це свідчить про необхідність щорічного збільшення кількості місць у геріатричних інтернатах, щоб задовольнити зростаючий попит (рис.1.6.4). Така ситуація вимагає негайних дій щодо розширення існуючої інфраструктури та створення нових закладів для задоволення зростаючого попиту.

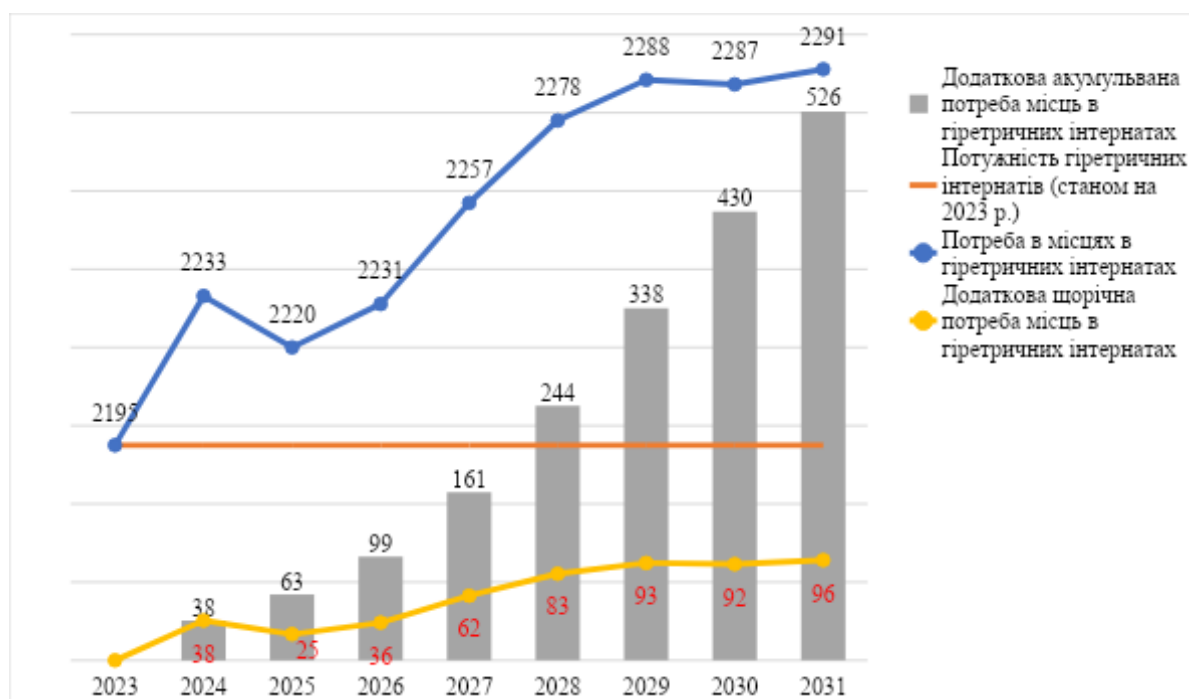

Рис. 1.6.4. Аналіз потреби в геріатричних закладах (за реалістичним сценарієм)

На основі аналізу можна зробити висновок, що розвиток мережі геріатричних закладів є критично важливим і невідкладним завданням. Частка літнього населення, яке потребує догляду, залишається стабільно високою на рівні 24-25% протягом 2023-2030 років, при цьому абсолютності існуючих геріатричних інтернатів залишаються незмінними тна кількість осіб похилого віку поступово зростає. Пона рівні 2195 місць, що призводить до значного дефіциту місць для літніх людей, які потребують спеціалізованого догляду. Прогнозована додаткова акумульована потреба в місцях у геріатричних закладах зростає з 0 у 2023 році до понад 500 місць у 2030 році. Це підкреслює необхідність стратегічного планування та інвестування в

розширення мережі геріатричних інтернатів. Потрібно будувати нові та модернізувати існуючі заклади, щоб забезпечити належний рівень догляду за літніми людьми. Важливим аспектом також є підготовка кваліфікованого персоналу, який буде здатний надавати якісні послуги догляду. Впровадження сучасних технологій може підвищити ефективність роботи закладів та покращити умови проживання для літніх людей. Розширення мережі геріатричних закладів сприятиме:

- покращенню якості життя людей похилого віку – забезпечення комфортних умов проживання та кваліфікованого медичного догляду.
- розвантаженню сімей – надання професійної підтримки родинам, які доглядають за своїми літніми родичами.
- ефективному використанню ресурсів охорони здоров'я – запобігання перевантаженню лікарень та інших медичних закладів.

Для забезпечення стабільного розвитку мережі геріатричних закладів необхідна політична підтримка та розробка державних програм, спрямованих на підтримку літнього населення. Ці заходи сприятимуть не лише поліпшенню якості життя людей похилого віку, але й розвантаженню сімей, які доглядають за ними, та ефективному використанню ресурсів охорони здоров'я. В цілому, інвестиції в розвиток геріатричних закладів матимуть позитивний вплив на соціально-економічний розвиток країни, забезпечуючи гідне життя для старшого покоління.

Проблема 1. Недостатня кількість місць в геріатричних закладах для людей похилого віку у зв'язку зі стрімким зростанням частки літнього населення.

Проблема 2. Зменшення потреби в місцях у дитячих інтернатах внаслідок зменшення кількості дітей у віковій категорії 0-16 років, що призводить до надлишку місць у цих закладах.

- **Завдання для програми:** Провести оптимізацію мережі дитячих інтернатів шляхом переоцінки їхньої потужності, перерозподілу ресурсів і забезпечення належного фінансування для утримання і розвитку інтернатів відповідно до змінюваних потреб.
- **Завдання для програми:** Розширити мережу геріатричних закладів шляхом будівництва нових і модернізації існуючих установ, забезпечити відповідне фінансування та підготувати кваліфікований персонал для надання якісних послуг догляду за літніми людьми.

1.7. Аналіз та визначення потреби у будівництві житла для молоді, багатодітних сімей, внутрішньо-переміщених осіб

Проблема забезпечення житлом молоді, багатодітних сімей та внутрішньо-переміщених осіб (ВПО) в Житомирській області є надзвичайно актуальною. Ефективне вирішення цієї проблеми вимагає комплексного підходу, який включає аналіз існуючих програм кредитування, оцінку їхньої ефективності та виявлення потреб у додаткових заходах для забезпечення житлових потреб різних соціальних груп.

Для молоді в області діють три основні програми кредитування з метою придбання житла:

- Програма зі ставкою 3%, що фінансується за кошти області та міста;
- Програма зі ставкою 7%, що фінансується за кошти статутного фонду;
- Програма для ВПО, що фінансується німецьким урядом (тимчасово не фінансується державою).
 - Програма кредитування зі ставкою 3% є одним із ключових механізмів підтримки молоді в Житомирській області. Згідно з даними за 2021- 2023 роки, спостерігається поступове зростання попиту на цю програму.

Таблиця 1.7.1

Показники програми кредитування з пільговою ставкою 3%

Показник/роки	2021	2022	2023
Черга, осіб	-	-	45
Надано кредитів, од.	5	1	6
Сума кредитів, тис. грн.	2885.8	697.4	4616.4

У 2023 році черга на отримання кредиту за цією програмою склала 45 осіб. Це значне зростання порівняно з попередніми роками, коли черга була відсутня. Збільшення черги свідчить про зростаючий попит на програму, що може бути обумовлено покращенням умов кредитування або підвищенням обізнаності серед молоді про існування цієї програми.

Кількість наданих кредитів також зросла. У 2021 році було надано 5 кредитів, що є початковим рівнем активності програми. У 2022 році кількість кредитів різко знизилася до 1, що може бути наслідком різних факторів, пов'язаних з початком повномасштабного вторгнення рф: зменшення фінансування, економічні труднощі населення, організаційні проблеми. Однак у 2023 році кількість наданих кредитів збільшилася до 6, що свідчить про відновлення або навіть перевищення початкового рівня активності програми.

Сума виданих кредитів також показує позитивну динаміку. У 2021 році вона становила 2,885,800 грн. У 2022 році сума значно знизилася до 697,347 грн, що співпадає з різким зниженням кількості виданих кредитів. Однак у 2023 році сума виданих кредитів значно збільшилася - до 4,616,379 грн, що свідчить про зростання активності програми.

- Програма кредитування зі ставкою 7% фінансується за кошти статутного фонду і також показує значне зростання інтересу та фінансової підтримки.

Таблиця 1.7.2

Показники програми кредитування з пільговою ставкою 7%

Показник/роки	2021	2022	2023
Черга, осіб	-	-	36
Надано кредитів, од.	1	3	9
Сума кредитів, тис. грн.	995.4	2369.9	11591.2

Кількість наданих кредитів поступово зростає. У 2021 році було надано лише 1 кредит, що може бути пов'язано з низькою обізнаністю про програму або її обмеженими фінансовими можливостями на початковому етапі. У 2022 році кількість наданих кредитів зросла до 3, що показує поступове збільшення активності програми. У 2023 році кількість наданих кредитів значно збільшилася до 9, що свідчить про суттєве покращення програми, її популярність та довіру серед молоді. У 2023 році черга на отримання кредиту за цією програмою склала 36 осіб, що вказує на значний інтерес до програми серед молоді та на те, що попит перевищує можливості програми з надання кредитів.

Сума виданих кредитів також значно зросла. У 2021 році вона становила 995,399 грн., що вказує на невелику кількість виданих кредитів та, можливо, обмежені фінансові ресурси. У 2022 році сума виданих кредитів зросла до 2,369,874 грн., що відповідає збільшенню кількості наданих кредитів. У 2023 році сума виданих кредитів різко зросла до 11,591,178 грн., що свідчить про значне збільшення фінансування та ефективності програми.

- Програма кредитування для внутрішньо-переміщених осіб фінансується німецьким урядом і стикається з наступними викликами. У 2023 році черга на отримання кредиту за цією

програмою склала 66 осіб, що свідчить про високий попит серед ВПО. Однак кількість наданих кредитів зменшується. У 2021 році було надано 3 кредити, що є початковим рівнем активності програми. У 2022 році кількість наданих кредитів зменшилася до 2, що може вказувати на певні труднощі у фінансуванні або організації програми. У 2023 році кредити взагалі не надавалися, що може бути наслідком припинення фінансування з боку німецького уряду або інших фінансових та організаційних проблем.

Таблиця 1.7.3

Показники програми кредитування для внутрішньо- переміщених осіб			
Показник/роки	2021	2022	2023
Черга, осіб	-	-	66
Надано кредитів, од.	3	2	-
Сума кредитів, тис. грн.	2756.2	1530.6	-

Сума виданих кредитів також відображає цю тенденцію. У 2021 році вона становила 2,756,232 грн, що є значною сумою для старту програми. У 2022 році сума виданих кредитів зменшилася до 1,530,572 грн, що відображає зменшення кількості наданих кредитів. У 2023 році кредити не видавалися, що підтверджує припинення або значні труднощі у фінансуванні програми.

Висновки та рекомендації

Аналіз програм кредитування молоді для придбання житла показує різну динаміку ефективності та попиту. Програми зі ставками 3% і 7% демонструють зростання активності та збільшення суми виданих кредитів у 2023 році. Це свідчить про покращення умов кредитування, підвищену обізнаність про програми та збільшення фінансування. Однак програма для ВПО стикається з труднощами: попит зростає, але кількість та сума наданих кредитів зменшується, що може свідчити про фінансові або організаційні проблеми.

Поряд з описаними вище програмами в області діють регіональні програми: "Програма забезпечення молодих сімей та одиноких молодих громадян житлом в м. Коростень на 2021-2024 роки" (Коростенська програма), "Обласна програма «Розвиток молодіжної політики Житомирщини» на 2021-2025 роки" (Обласна програма), "Програма забезпечення житлом на території Житомирської міської територіальної громади на 2023-2027 роки" (Програма Житомирської міської громади) та "Порядок використання коштів, передбачених у бюджеті Житомирської міської територіальної громади на виконання заходів Програми забезпечення житлом на території Житомирської міської територіальної громади на 2023-2027 роки" (Порядок Житомирської міської громади).

- Програма забезпечення молодих сімей та одиноких молодих громадян житлом в м. Коростень на 2021-2024 роки:
- **Цільова аудиторія:** Молоді сім'ї та одинокі молоді громадяни.
- **Механізм:** Надання пільгових довготермінових кредитів на будівництво (реконструкцію) та придбання житла.
- **Фінансування:** Міський та державний бюджети, інші джерела.
- **Обсяг фінансування:** 5552,9 тис. грн. на 2021-2024 роки.
- **Очікуваний результат:** Забезпечення житлом молодих сімей та одиноких молодих громадян, покращення демографічної ситуації.
- Обласна програма "Розвиток молодіжної політики Житомирщини" на 2021-2025 роки:
- **Цільова аудиторія:** Молодь (14-35 років).

- **Механізм:** Комплексний підхід, що включає житлове кредитування, розвиток самозайнятості, підтримку здорового способу життя, неформальну освіту тощо.
- **Фінансування:** Обласний бюджет, інші бюджети місцевого самоврядування, інші джерела.
- **Обсяг фінансування:** 21580,0 тис. грн на 2021-2025 роки.
- **Очікуваний результат:** Створення умов для ефективної соціалізації та самореалізації молоді.
- Програма забезпечення житлом на території Житомирської міської територіальної громади на 2023-2027 роки:
- **Цільова аудиторія:** Мешканці Житомирської міської територіальної громади, включаючи ВПО.
- **Механізм:** Іпотечне кредитування, надання часткової компенсації відсотків за кредитами.
- **Фінансування:** Міський та державний бюджети, інші джерела.
- **Обсяг фінансування:** 147374 тис. грн. на 2023-2027 роки.
- **Очікуваний результат:** Забезпечення житлом 110 сімей, будівництво (придбання) 6,5 тис. кв. м житла, введення в експлуатацію 148 квартир для ВПО.
- Порядок використання коштів, передбачених у бюджеті Житомирської міської територіальної громади на виконання заходів Програми забезпечення житлом на території Житомирської міської територіальної громади на 2023-2027 роки:
- **Цільова аудиторія:** Молоді сім'ї та одинокі молоді громадяни.
- **Механізм:** Часткова компенсація відсотків за іпотечними кредитами на будівництво (придбання) житла.
- **Умови:** Першочергове право мають працівники комунальних установ.
- **Фінансування:** Міський бюджет.

Для забезпечення житлових потреб молоді, багатодітних сімей та ВПО необхідно взяти низку заходів:

1. **Забезпечення стійкого фінансування програм кредитування:** Для забезпечення стабільного фінансування програм кредитування для молоді та ВПО необхідно залучити додаткові джерела фінансування, зокрема міжнародних партнерів та донорів. Це дозволить забезпечити стабільність програм і збільшити кількість наданих кредитів.
2. **Підвищення обізнаності про програми кредитування:** Важливо провести інформаційні кампанії для підвищення обізнаності серед молоді, багатодітних сімей та ВПО про існуючі програми кредитування. Це включає розробку інформаційних матеріалів, проведення семінарів та тренінгів, а також використання соціальних мереж для поширення інформації.
3. **Забезпечення моніторингу та оцінки ефективності програм:** Важливо впровадити механізми моніторингу та оцінки ефективності програм кредитування для молоді та ВПО. Це дозволить вчасно виявляти проблеми та вносити необхідні корективи для покращення умов кредитування.
4. **Розробка нових програм для підтримки багатодітних сімей:** Для забезпечення житлових потреб багатодітних сімей необхідно розробити нові програми підтримки, що враховують їхні специфічні потреби. Це може включати спеціальні програми кредитування, субсидії на придбання житла або надання соціального житла.
5. **Інтеграція програм кредитування у загальну стратегію розвитку регіону:** Важливо інтегрувати програми кредитування для молоді, багатодітних сімей та ВПО у загальну стратегію розвитку Житомирської області. Це дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення проблеми забезпечення житлом та сприяти сталому розвитку регіону.

Забезпечення житлових потреб молоді, багатодітних сімей та внутрішньо-переміщених осіб є важливим кроком на шляху до соціально-економічного розвитку Житомирської області. Впровадження зазначених заходів дозволить забезпечити стабільне фінансування програм кредитування, підвищити обізнаність населення про існуючі можливості та забезпечити прозорість процедур участі у програмах.

Завдання для ПКВ:

1. Забезпечити стаке фінансування програми кредитування для внутрішньо-переміщених осіб, залучивши додаткові джерела фінансування та підтримку міжнародних партнерів.
2. Розробити та впровадити механізми підвищення обізнаності серед молоді та багатодітних сімей про наявні програми кредитування для придбання житла, забезпечивши прозорість умов та процедур участі.

Реєстр майна, яке може бути пристосоване для тимчасового проживання внутрішньо-переміщених осіб у Житомирській області наведено у Додатку 1.7 (відповідно до листа Департаменту соціального захисту населення Житомирської ОВА №4413/14 від 26.11.2024)

1.8 Інформація про розроблення та затвердження місцевих програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури, програм підвищення стійкості територіальних громад до кризових ситуацій, викликаних припиненням або погіршенням надання важливих для життєдіяльності послуг чи для здійснення життєво важливих функцій.

Останніми роками в Україні значно зросла увага до питань безпеки та стійкості критичної інфраструктури, що зумовлено зростанням загроз національній безпеці, зокрема, військових конфліктів, економічних санкцій, техногенних та природних катастроф. Відповідно, це вимагає активізації зусиль з боку місцевих владних структур у плануванні та реалізації заходів, спрямованих на підвищення стійкості та безпеки критичних об'єктів інфраструктури.

Розвиток місцевих програм забезпечення безпеки критичної інфраструктури в Житомирській області можна проаналізувати на прикладах 35 територіальних громад, які розробили та впровадили комплексні заходи для вирішення цих важливих завдань. Ці програми мають на меті не лише захист від можливих загроз, але й забезпечення стійкого функціонування об'єктів в умовах змінних викликів (Рис.1.8.1).

Програми територіальних громад спрямовані на забезпечення безпеки, стійкості, прогнозування загроз та оперативне відновлення критичної інфраструктури після можливих аварій або криз. До критичної інфраструктури належать об'єкти, які забезпечують життєво важливі функції громади, включно з енергопостачанням, водопостачанням, охороною здоров'я, транспортом та іншими послугами.

Програми також передбачають заходи з удосконалення системи відповідей на надзвичайні ситуації, що включають організацію аварійно-відновлювальних робіт та створення резервів матеріально-технічних ресурсів. Значну увагу приділяється також підготовці персоналу, здатного ефективно діяти в умовах кризи.

Ключовим аспектом ефективності будь-якої програми є її належне фінансування. Програми фінансуються з місцевих бюджетів, державних фондів та інших джерел, не заборонених законодавством. Важливим є планування бюджетних видатків таким чином, щоб вони відповідали поточним та прогнозованим потребам громади.

Серед викликів, з якими стикаються місцеві органи влади при впровадженні програм, є необхідність стратегічного планування та управління ризиками. Планування включає аналіз

потенційних загроз, оцінку вразливостей та розробку відповідних реагувань. На цій основі формується комплексний підхід до забезпечення стійкості критичної інфраструктури, що передбачає врахування як технічних аспектів безпеки, так і соціальних, економічних та екологічних факторів.

Період реалізації

Періоди реалізації програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури у територіальних громадах України варіюються, в залежності від конкретних умов та потреб кожної громади. Зі згаданих вами даних, видно, що більшість програм плануються на термін від 2 до 4 років. Ось деякі приклади:

Період 2021-2025 роки

Громади - Андрушівська та Миропільська громада

Цілі:

1. Забезпечення захисту населення та територій від надзвичайних ситуацій
2. Підвищення протипожежного захисту
3. Розробка та впровадження заходів для запобігання пожежам
4. Поліпшення матеріально-технічного забезпечення пожежних підрозділів

Період 2024-2026 роки

Громади: Курненська, Червоненська, Новоборівська, Городницька громада

Цілі:

1. Забезпечення безпеки критичної інфраструктури
2. Підвищення стійкості громади до кризових ситуацій
3. Розробка прогнозів та організаційних заходів для запобігання кризам
4. Навчання персоналу щодо реагування на кризові ситуації

Період 2024-2027 роки

Громади: Новоград-Волинська громада

Цілі:

1. Забезпечення стійкості критичної інфраструктури
2. Встановлення систем фізичного захисту
3. Розробка контрольно-моніторингових систем
4. Адаптація до змінюваних умов та швидке відновлення після впливу загроз

Цілі програм

Аналіз цілей місцевих програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури дозволяє виявити спільні та унікальні аспекти, відображаючи стратегічні пріоритети територіальних громад. Ці програми спрямовані на забезпечення безперервності функціонування критичної інфраструктури, адекватну реакцію на надзвичайні ситуації, і захист населення.

Спільні цілі.

1. Забезпечення безпеки критичної інфраструктури - підходи до забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури часто згадуються в програмах, що підкреслює важливість захисту об'єктів від несанкціонованого доступу, терористичних актів, техногенних та природних загроз.
2. Підвищення стійкості громад до кризових ситуацій – майже усі програми мають за мету забезпечити стійкість територіальних громад до різноманітних викликів, які можуть призвести до припинення надання життєво важливих послуг.

3. Прогнозування та запобігання кризовим ситуаціям – включає розробку прогнозних заходів та систем, які допомагають вчасно реагувати на потенційні загрози, мінімізувати їх наслідки, і ефективно відновлюватися після криз.

Унікальні цілі

Забезпечення життєдіяльності населення - Новоборівська громада акцентує на важливості забезпечення життєдіяльності населення під час криз, включаючи забезпечення енергії, води, охорони здоров'я тощо.

Розробка і впровадження інноваційних заходів - деякі громади планують ввести сучасні контрольно-моніторингові системи, що дозволяють ефективніше контролювати стан критичної інфраструктури.

Стратегічне планування

Програми також передбачають створення матеріальних резервів і розробку оперативних планів для швидкого реагування на надзвичайні ситуації, що забезпечує готовність громади до будь-яких викликів.

Аналіз цілей програм засвідчує комплексний підхід громад до забезпечення безпеки критичної інфраструктури та готовності до кризових ситуацій. Ці програми не лише покращують здатність громади протистояти потенційним загрозам, а й сприяють створенню більш стійкого та безпечного середовища для мешканців.

Завдання програми

Програми забезпечення безпеки критичної інфраструктури мають детально визначені завдання, які вказують на конкретні дії та ініціативи, необхідні для досягнення встановлених цілей. Наступний аналіз демонструє загальні та специфічні завдання різних територіальних громад.

Загальні завдання

- 1) Забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури:
 - Встановлення та оновлення фізичних засобів захисту.
 - Впровадження контрольно-моніторингових систем.
- 2) Запобігання проявам несанкціонованого втручання:
 - Розробка та реалізація систем захисту від несанкціонованого доступу.
 - Навчання персоналу заходам реагування на кризові ситуації.
- 3) Підготовка та реагування на надзвичайні ситуації:
 - Організація оперативного реагування на кризи.
 - Розробка планів евакуації та ліквідації наслідків криз.
- 4) Підвищення стійкості інфраструктури та громади:
 - Формування резервних запасів необхідних матеріалів та ресурсів.
 - Оновлення і модернізація інфраструктури для забезпечення її більшої стійкості до зовнішніх загроз.

Специфічні завдання

Городоцька громада - Забезпечення енергозабезпечення, водопостачання, охорони здоров'я, транспортного забезпечення та продовольчого забезпечення на випадок криз.

Словечанська громада - Реалізація системи централізованого пожежного спостереження; Створення добровільних пожежних дружин та пожежно-технічних комісій.

Пулинська громада - Підтримка в належному стані об'єктів критичної інфраструктури з особливою увагою до їх відновлення після аварій та інших надзвичайних ситуацій.

Аналіз завдань програм підкреслює їх важливість для забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури. Ці завдання спрямовані на створення умов, які допоможуть

громадам адаптуватися до змінних умов, забезпечити своєчасне реагування на надзвичайні ситуації та мінімізувати ризики та наслідки можливих криз.

Фінансування

Програми забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури залежать від адекватного фінансування для їх ефективної реалізації. Фінансування цих програм часто походить з різноманітних джерел, що включають місцеві бюджети, державні фонди, приватні інвестиції та міжнародну підтримку. Аналіз фінансування надає змогу оцінити структуру і достатність ресурсів, виділених на реалізацію програм у різних територіальних громадах.

Джерела фінансування

1. Місцеві бюджети:

- Найчастіше використовуване джерело фінансування, оскільки більшість програм забезпечення безпеки та стійкості є ініціативами місцевих органів влади. Це джерело є основним для багатьох громад, включаючи Пулинську, Городоцьку та Словечанську громади.

2. Кошти підприємств, установ та організацій:

- Залучення фінансів від приватних і державних підприємств, що мають інтерес у стабільності та безпеці критичної інфраструктури. Ємільчинська та Миропільська громади використовують це джерело для підтримки своїх ініціатив.

3. Благодійні фонди та інші кошти:

- Фінансування через благодійні внески та неурядові організації, яке дозволяє доповнювати бюджетні асигнування. Ємільчинська громада використовує благодійні фонди для додаткового фінансування.

4. Державні фонди та міжнародна допомога:

- Хоча конкретні дані відсутні, деякі програми можуть фінансуватися через державні програми або за допомогою міжнародних грантів і підтримки, особливо у сферах, що стосуються відновлення інфраструктури після криз та стихійних бід.

Структура фінансування

- Програми забезпечення безпеки критичної інфраструктури часто потребують значних капітальних вкладень на початковому етапі, особливо для закупівлі обладнання та технологій.
- Поточні витрати на утримання та експлуатацію систем безпеки також формують значну частку бюджету.
- Непередбачувані витрати, які можуть виникати в результаті надзвичайних ситуацій або непланованих аварій.
- Проблеми та виклики
- Недостатність фінансування може суттєво впливати на здатність громад впроваджувати ефективні заходи безпеки.
- Залежність від обмежених місцевих бюджетів та волатильність економічного середовища можуть створювати додаткові ризики для стійкості програм.
- Забезпечення прозорості та ефективності у використанні коштів є критично важливим для підтримки довіри громадян та інвесторів.
- Фінансування програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури вимагає добре продуманої стратегії та різноманітних джерел фінансування. Це включає в себе не лише забезпечення необхідних бюджетних асигнувань, але й ефективне управління ресурсами для забезпечення максимальної ефективності кожної вкладеної гривні.

Очікувані результати

Очікувані результати програм, що забезпечують безпеку і стійкість критичної інфраструктури, відіграють ключову роль у визначенні успіху та ефективності впроваджених заходів. Ці результати не лише мають забезпечити безперервне і безпечне надання життєво важливих послуг, але й відновлювати та адаптувати інфраструктуру до змінюваних умов або потенційних загроз.

Підвищення стійкості до кризових ситуацій:

Метою більшості програм є забезпечення, що інфраструктура може витримати і швидко відновитися після різних видів криз, включаючи природні катастрофи, техногенні аварії, чи навіть соціальні чи економічні шоки. Наприклад, Червоненська та Пулинська громади прагнуть до підвищення стійкості до кризових ситуацій, що викликані припиненням надання важливих послуг.

Забезпечення функціонування критичної інфраструктури:

Важливість безперебійного функціонування критичної інфраструктури, як-от енергопостачання, водопостачання, медичні та транспортні системи. Програми, такі як у Новоборівській і Городницькій громадах, акцентують на забезпеченні безперервності послуг в умовах різних викликів.

Покращення протипожежної безпеки:

Специфічні програми, зокрема в Миропільській громаді, спрямовані на підвищення пожежної безпеки в населених пунктах, що включає зміцнення матеріально-технічної бази пожежних служб та організацію навчань населення з питань пожежної безпеки.

Розвиток місцевих програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури є ключовим компонентом стратегії національної безпеки України. Ефективне впровадження цих програм не тільки підвищує рівень безпеки в громадах, але й забезпечує їх стійкість у відповідь на різноманітні кризові виклики. Успіх цих заходів залежить від узгодженості дій всіх заінтересованих сторін, включаючи урядові агенції, місцеве самоврядування, приватний сектор та громадськість.

1. Проблеми

- **Недостатнє фінансування:** Недостатність фінансових ресурсів є однією з основних проблем при впровадженні програм безпеки та стійкості критичної інфраструктури. Багато громад залежить від обмежених місцевих бюджетів та благодійних внесків.
- **Вразливість до кризових ситуацій:** Громади стикаються з різноманітними загрозами, включаючи природні катастрофи, техногенні аварії, економічні та соціальні кризи. Невідповідність між прогнозами та реальними подіями може призвести до недостатньої готовності.
- **Низький рівень технічного забезпечення:** Слабка матеріально-технічна база та відсутність сучасних контрольно-моніторингових систем у багатьох громадах ускладнюють оперативне реагування на кризові ситуації.

2. Сильні сторони

- **Розвиток місцевих програм:** Впровадження програм забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури в 35 територіальних громадах Житомирської області демонструє зростання уваги до цих питань на місцевому рівні.
- **Комплексний підхід:** Програми включають заходи з удосконалення системи реагування на надзвичайні ситуації, створення резервів матеріально-технічних ресурсів та навчання персоналу.

- **Підтримка різних джерел фінансування:** Використання місцевих бюджетів, коштів підприємств, благодійних фондів та державних фондів дозволяє залучити різноманітні ресурси для реалізації програм.

3. Слабкі сторони

- **Недостатня координація:** Відсутність ефективної координації між різними рівнями влади та зацікавленими сторонами може призвести до дублювання зусиль та витрат.
- **Відсутність стратегічного планування:** Необхідність стратегічного планування та управління ризиками часто недооцінюється, що призводить до неефективного використання ресурсів та недостатньої підготовки до можливих загроз.
- **Залежність від обмежених ресурсів:** Висока залежність від місцевих бюджетів та благодійних внесків робить програми вразливими до економічних коливань та обмежень у фінансуванні.

4. Заходи щодо відновлення або покращення стану

- **Покращення фінансування:** Залучення додаткових джерел фінансування, включаючи міжнародні гранти та інвестиції, для забезпечення стійкості програм. Планування бюджетних видатків з урахуванням поточних та прогнозованих потреб громади.
- **Посилення координації:** Створення ефективної системи координації між місцевими органами влади, підприємствами, благодійними фондами та громадськістю для узгодження дій та раціонального використання ресурсів.
- **Розвиток матеріально-технічної бази:** Модернізація та оновлення інфраструктури, впровадження сучасних контрольно-моніторингових систем, створення резервів матеріально-технічних ресурсів.
- **Навчання та підготовка персоналу:** Організація регулярних тренувань та навчань для персоналу та населення щодо реагування на кризові ситуації. Створення системи підготовки кадрів, здатних ефективно діяти в умовах кризи.
- **Інтеграція стратегічного планування:** Розробка довгострокових стратегічних планів, які включають аналіз потенційних загроз, оцінку вразливостей та розробку відповідних реагувань. Це дозволить забезпечити комплексний підхід до забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури.

1.9 Аналіз галузевої структури економіки Житомирської області, визначення основних проблемних питань

Розуміння галузевої структури економіки є важливим аспектом для розробки ефективних економічних стратегій та політик. Цей аналіз зосереджується на дослідженні різних категорій суб'єктів господарювання у період з 2016 по 2021 рік, з метою виявлення тенденцій та основних проблем, з якими стикається економіка області.

Аналіз галузевої структури проведено на трьох рівнях, кожен наступний з яких деталізує попередній:

Рівень 1: структурування господарського комплексу на виробничу сферу та сферу надання послуг.

Рівень 2: галузеве структурування за системою визначених кількісних параметрів, що дасть можливість деталізувати виробничу сферу та сферу надання послуг.

Рівень 3: узагальнення результатів розрахунку кількісних параметрів за видами економічної діяльності на основі методу інтегрального оцінювання. Багаторівневий аналіз

дозволить створити аналітичний базис для наступного прийняття рішення щодо максимально ефективної спеціалізації Житомирської області.

Структура господарського комплексу передбачає наявність головних двох складових частин, зокрема виробничу сферу, у якій виробляються матеріальні блага, і сферу послуг (невиробничу сферу), яка здебільшого надає послуги населенню (рис. 1.9.1).

Рис. 1.9.1. Структура господарського комплексу Житомирської області (2020 р.)

В основу покладено показник обсягу виробленої продукції (товарів, послуг) у вартісному виразі за наявними даними 2020 року. За результатами визначено, що у структурі господарського комплексу переважають галузі виробничої сфери (69 %), у той час як на сферу надання послуг припадає 31 %, що складає третину від загальної сукупності.

Виробнича сфера Житомирської області представлена галузями промисловості, що у загальній її структурі охоплює 61,0 %; сільського, лісового та рибного господарства – 33,0 % та будівництва – 6,0 % (рис. 1.9.2).

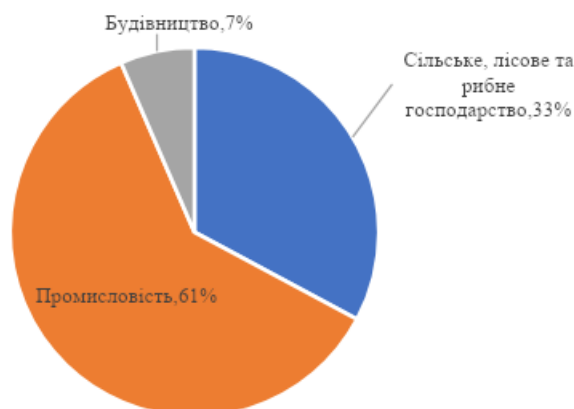

Рис. 1.9.2. Структура основних галузей виробничої сфери господарського комплексу Житомирської області (2020 р.)

Водночас у структурній динаміці галузей виробничої сфери за обсягом виробленої продукції у період 2014-2020 рр. спостерігається приріст будівництва на 79,8 %; сільського, лісового та рибного господарства – 72,8 % та галузей промисловості – 59,6 %.

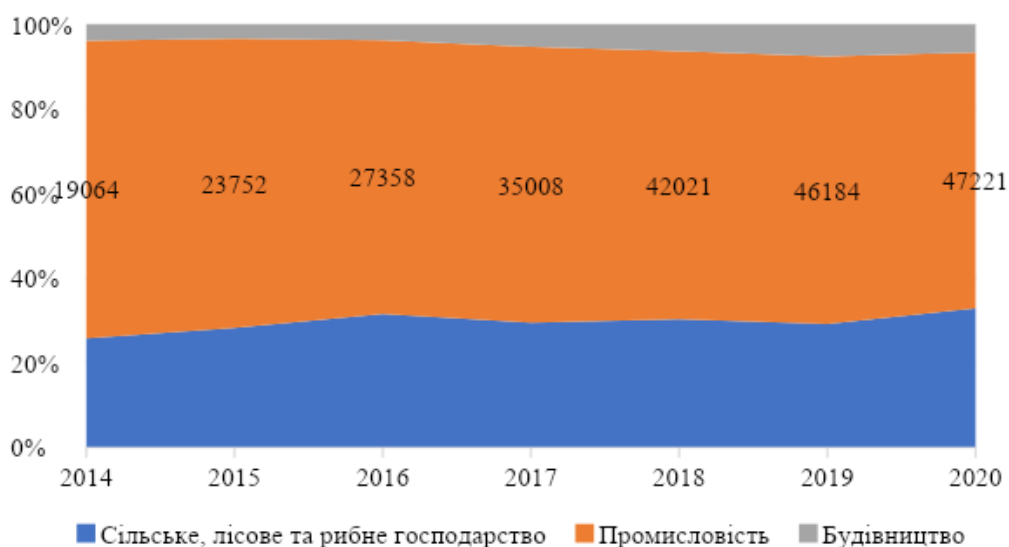

Рис. 1.9.3. Структурна динаміка основних галузей виробничої сфери за обсягом виробленої продукції у Житомирській області

З метою деталізації галузевої структури економіки Житомирської області з урахуванням видів економічної діяльності виробничої сфери та сфери надання послуг передбачено використання не одного загально прийнятого показника – обсягу виготовленої продукції у вартісному вираженні, а й системи відповідних кількісних параметрів, що уможливить моніторинг як економічного, так і соціального аспектів складу та співвідношення галузей національного господарства регіону у процесі аналізу. В якості параметрів оцінювання обрано такі показники:

1. кількість господарюючих суб'єктів. Даний показник слід розглядати в якості як економічного, так і соціального індикатора активності у розрізі окремої галузі. Зокрема, можна припустити, що чим більшою є кількість господарюючих суб'єктів у розрізі конкретної галузі, тим більше у ній зайнято працюючих, що свідчитиме про високий внесок у соціальний розвиток області. Крім того, велика кількість діючих господарюючих суб'єктів зазвичай забезпечується функціонуванням значної кількості представників малого та середнього бізнесу (особливо для сфери надання послуг), які є носіями та джерелом інноваційного розвитку економіки країни;
2. обсяг виготовленої продукції у вартісному вираженні, який є основним показником галузевої структури та відображає економічний ефект функціонування галузі;
3. обсяг реалізованої продукції у вартісному вираженні, що слід розглядати як індикатор фінансового ефекту від діяльності господарюючих суб'єктів у межах галузей економіки;
4. кількість зайнятих, що включає кількість найманих працівників та зайнятих фізичних осіб-підприємців і відображає доступний людський ресурс у межах галузі;
5. продуктивність праці, що визначається як відношення обсягу виробленої продукції до середньорічної кількості працюючих. Даний показник є ключовим індикатором, що відображає ефективність використання трудових ресурсів у межах галузі;
6. обсяг інвестицій, як індикатор залучення капітальних ресурсів у галузь.

Таблиця 1.9.1

Динаміка кількості діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, од.

Код за КВЕД-2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021 / 2014 (у відсотках)
A	2023	2146	2003	2034	2101	2180	2095	2006	-0,85
B+C+D+E	5303	5416	5216	5104	5248	5352	5083	4875	-8,78
F	1166	1206	1141	1067	1133	1257	1243	1284	9,19
G	34693	33890	30514	26598	25230	25117	24775	23446	-47,97
H	3710	3725	3290	2773	2595	2756	2816	2744	-35,20
I	1367	1378	1385	1325	1381	1492	1630	1573	13,10
J	2122	2198	2378	2668	3089	3624	4164	5028	57,80
K	174	217	220	175	151	174	185	187	6,95
L	1642	1568	1565	1586	1656	1710	1578	1557	-5,46
M	2314	2755	2527	2318	2322	2447	2520	2574	10,10
N	770	849	805	763	819	894	926	981	21,51
P	185	196	202	207	220	264	286	291	36,43
Q	404	438	439	420	484	649	762	747	45,92
R	265	287	251	209	218	239	261	250	-6,00
S	2313	2378	2265	2553	2719	2847	2921	2876	19,58
Усього	58451	58647	54201	49800	49366	51002	51245	50419	-15,93

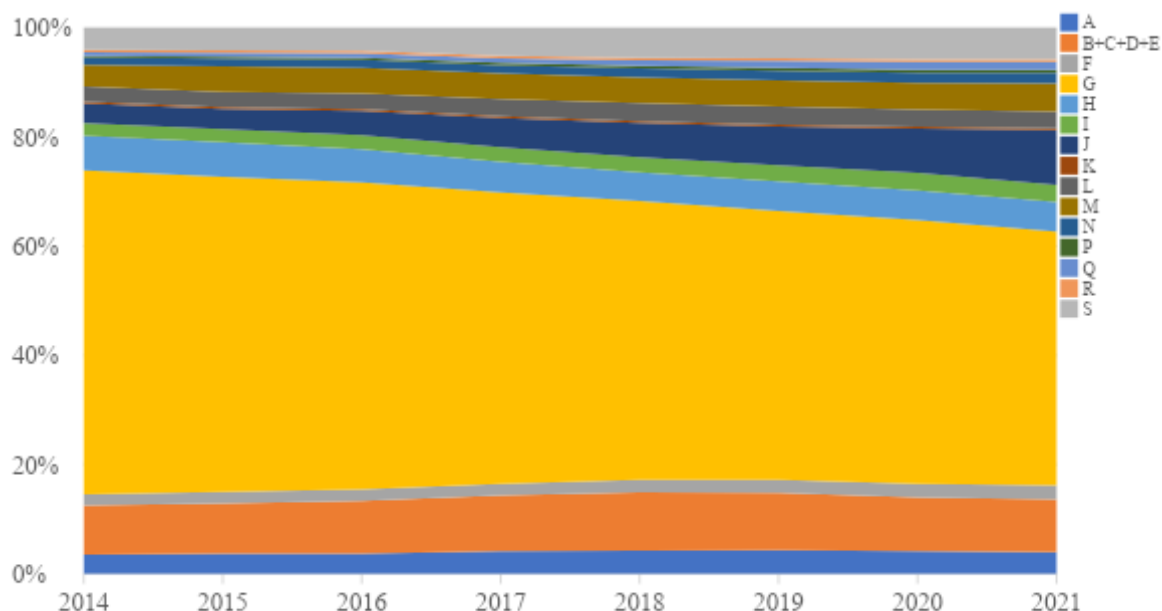

Рис. 1.9.4. Динаміка галузевої структури за кількістю діючих суб'єктів господарювання у Житомирській області

За результатами аналізу динаміки галузевої структури спостерігається від'ємний тренд за сектором G (*Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*) та H (*Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність*), що свідчить про значне скорочення кількості суб'єктів господарювання зазначених видів економічної діяльності. Значний приріст у динаміці за кількістю суб'єктів господарювання відмічається у секторах J (*Інформація та телекомунікації*) та Q (*Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги*).

За галузевою структурою найбільшу частку займають сектори G (*Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*) – 46,5 %, J (*Інформація та телекомунікації*) – 10,0 %, B+C+D+E (*Промисловість*) – 9,7%. Сектор A (*Сільське, лісове та рибне господарство*) має відносно незначну частку – 4,0%, що може вказувати на меншу кількість суб'єктів у цих галузях порівняно з іншими.

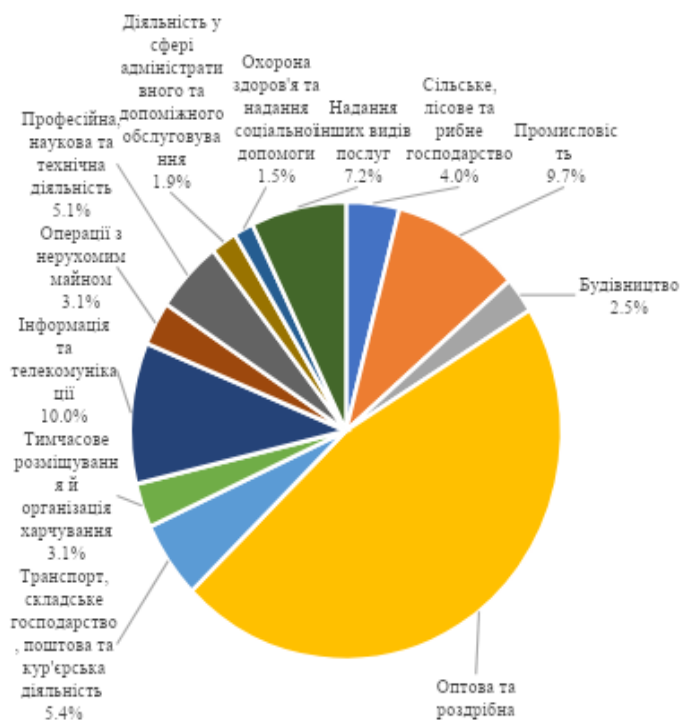

Рис. 1.9.5. Галузева структура за кількістю діючих суб'єктів господарювання (2021 р.), %

Структура за обсягом виробленої продукції вказує на розподіл виробництва між різними галузями, що дозволяє визначити домінуючі сектори для розвитку економіки регіону, які формують економічну активність регіону (табл. 1.9.2).

Таблиця 1.9.2

Динаміка обсягу виробленої продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності, млн грн

Код за КВЕД–2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 / 2014 (у відсотках)
A	6950	9777	13288	15743	20081	21287	25544	72,8
B+C+D+E	19064	23752	27358	35008	42021	46184	47221	59,6
F	1024	1145	1565	2787	4149	5466	5076	79,8
G	4755	4978	6229	8536	9698	13077	17210	72,4
H	1760	2039	2754	3158	5819	4419	4224	58,3
I	190	205	303	440	572	737	722	73,7
J	624	845	1288	1828	2390	2894	3709	83,2
K	30	34	47	69	94	93	110	72,2
L	521	432	636	878	1035	1177	1140	54,3
M	401	477	790	1098	1372	1722	1960	79,5
N	470	326	421	620	902	1030	1023	54,1
P	29	37	49	73	91	119	130	77,4
Q	111	159	204	269	494	1666	4390	97,5
R	25	30	54	85	74	97	119	78,7
S	141	151	194	285	370	583	517	72,7
Усього	36097	44387	55182	70876	89162	100552	113094	68,1

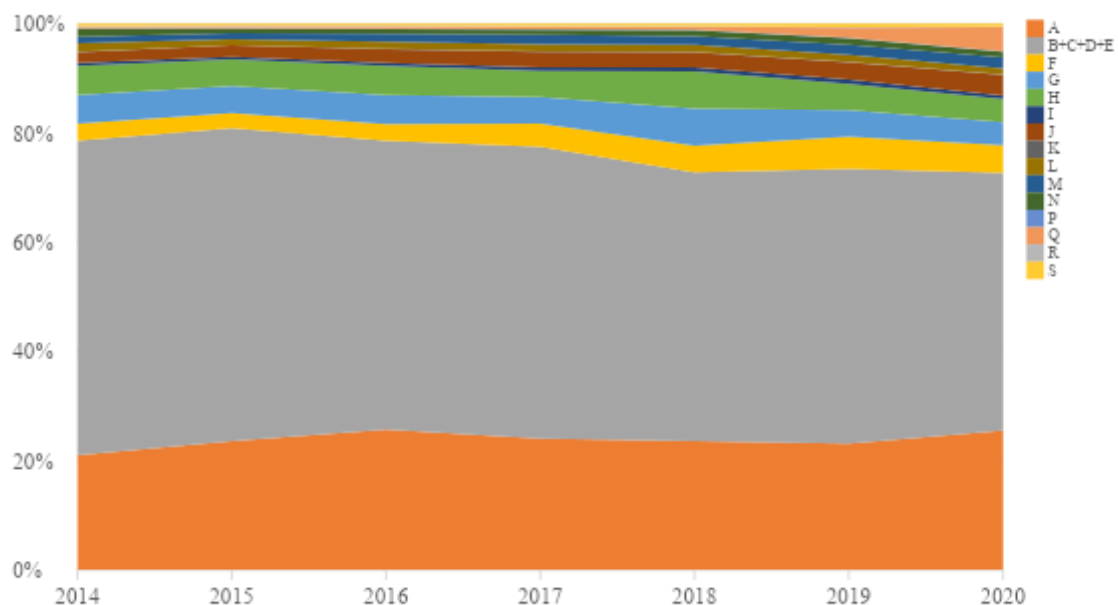

Рис. 1.9.6. Динаміка галузевої структури за обсягом виробленої продукції (товарів, послуг) у Житомирській області

Таким чином, збільшення кількості суб'єктів господарювання секторів Q (*Охорони здоров'я та надання соціальної допомоги*) та J (*Інформація та телекомунікація*) сприяло приросту обсягу вироблених послуг у динаміці – 97,5 % та 83,2 % відповідно. За галузевою структурою домінує сфера виробництва, зокрема сектори B+C+D+E (*Промисловість*) – 42,0 %, а також галузі сектора A (*Сільське, лісове та рибне господарство*) – 23,0 %. Водночас, незважаючи на скорочення кількості суб'єктів господарювання у динаміці за сектором G (*Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*), його частка у загальній галузевій структурі складає 15 %, що вказує на лідируючу позицію у сфері надання послуг (рис. 1.9.7).

Рис. 1.9.7. Галузева структура за обсягом виробленої продукції (2020 р.¹), %

Обсяг реалізованої продукції за галузевою структурою вказує на сектори економіки, які забезпечують основну частину продажів у регіоні, аналіз яких дозволить виявити сильні та слабкі сторони галузей, а також прийняти рішення щодо розподілу ресурсів і розвитку секторів економіки Житомирської області (табл. 1.9.3).

Таблиця 1.9.3

Динаміка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності, млн грн

Код за КВЕД–2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021 / 2014 (у відсотках)
A	5624	9077	13507	14810	16533	20839	21979	26803	79,0
B+C+D+E	20055	24717	32919	40054	47842	47960	51220	63539	68,4
F	1038	1207	1647	2965	4535	5337	4737	5835	82,2
G	14983	17346	31829	38479	46736	48382	49990	68883	78,2
H	1840	2502	3166	3480	6006	4857	4478	5629	67,3
I	278	340	454	597	767	955	900	1317	78,9
J	679	1028	1405	1854	2430	2882	3737	5339	87,3
K	46	55	57	68	95	95	109	131	65,2
L	547	754	721	950	1104	1237	1153	1600	65,8
M	421	572	847	1079	1469	1642	1912	2424	82,6
N	577	415	464	649	991	1084	1070	1417	59,3
P	31	40	52	75	104	118	130	178	82,6

¹ Дані галузевої структури за обсягом виробленої продукції надані за 2020 р. згідно наявного оновлення офіційної статистичної інформації

Код за КВЕД– 2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021 / 2014 (у відсот- ках)
Q	110	177	214	271	543	1602	4202	5344	97,9
R	27	35	48	85	88	126	121	154	82,3
S	159	187	217	300	384	589	539	723	78,0
Усього	46415	58451	87548	105716	129627	137704	146276	189317	75,5

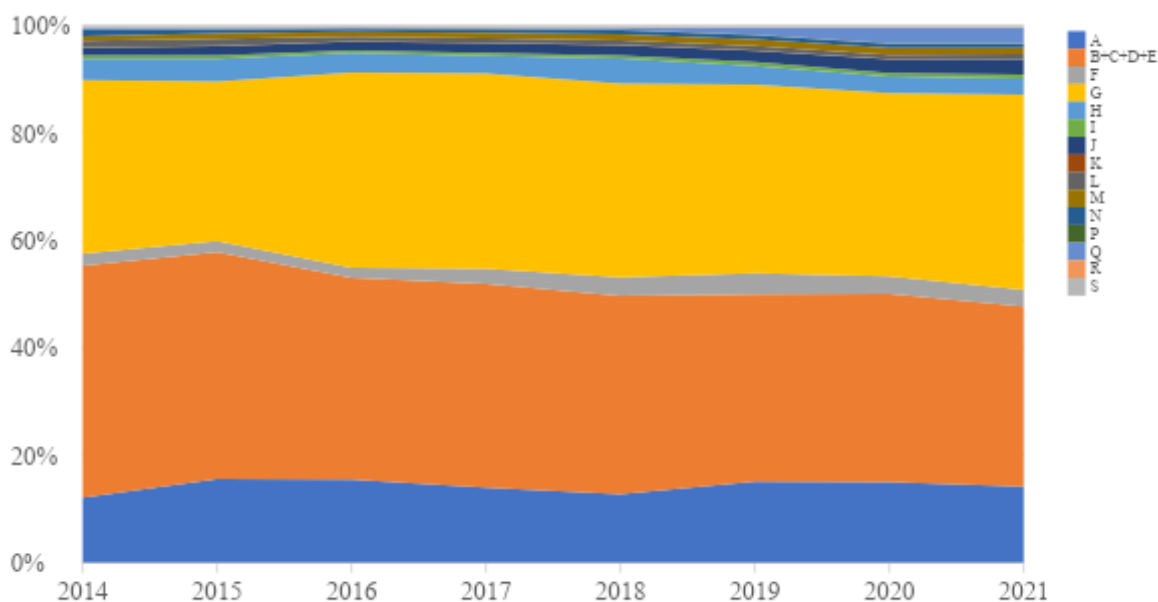

Рис. 1.9.8. Динаміка галузевої структури за обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) у Житомирській області

Динаміка галузевої структури за обсягом реалізованої продукції (товарів, послуг) свідчить про попит на послуги за секторами Q (Охорони здоров'я та надання соціальної допомоги) та J (Інформація та телекомунікація) беручи до уваги той факт, що їх приріст у динаміці становить 97,9 % та 87,3 % відповідно. У галузевій структурі на відміну від обсягу виробленої продукції, лідируючі позиції займає невиробнича сфера, зокрема сектор G (Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів) з часткою у загальній галузевій структурі – 36 %. Відповідно сектори B+C+D+E (Промисловість) та A (Сільське, лісове та рибне господарство) охоплюють 34,0 % та 14 % (рис. 1.9.9).

Рис. 1.9.9. Галузева структура за обсягом реалізованої продукції (2021), %

Зайнятість населення за галузями відображає розподіл праці в економіці, що дозволяє здійснити оцінку в забезпеченні робочих місць та вплив на соціальну сферу області. Аналіз кількості зайнятого населення за галузевою структурою є важливим для визначення тенденцій у зайнятості, виявлення секторів, які вимагають більшої уваги у сфері розвитку та навчання, а також для забезпечення балансу між попитом і пропозицією на ринку праці, а також для прогнозування потреб у робочій силі та планування розвитку економіки (табл. 1.9.4).

Таблиця 1.9.4

Динаміка кількості зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, ос.

Код за КВЕД–2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021 / 2014 (у відсотках)
A	23401	22749	23548	23900	23376	23774	22360	22171	-5,5
B+C+D+E	65125	62025	65386	66800	69259	67108	64876	63980	-1,8
F	4760	4108	4268	4900	5433	6523	5665	5710	16,6
G	62919	56860	55888	54600	56669	56392	55202	55274	-13,8
H	11641	10994	10423	10000	10159	9800	9859	9430	-23,4
I	4281	3764	4166	4600	5316	5558	5188	5010	14,6
J	4260	3981	4160	4700	4906	5398	5780	7033	39,4
K	314	330	331	300	246	266	266	280	-12,1
L	4080	3826	4016	4300	4394	4174	3686	3975	-2,6
M	4896	4749	4267	3900	4124	4139	4186	4296	-14,0
N	4315	4733	4748	4300	3915	3937	3733	3942	-9,5

Код за КВЕД– 2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021 / 2014 (у відсот- ках)
P	567	606	624	700	636	672	652	600	5,5
Q	1500	1900	1970	2000	6476	16403	24496	23678	93,7
R	433	794	824	800	956	1076	1009	958	54,8
S	3732	3403	3272	3400	3667	3823	3777	3820	2,3
Усього	196224	184822	187891	189200	199532	209043	210735	210157	6,6

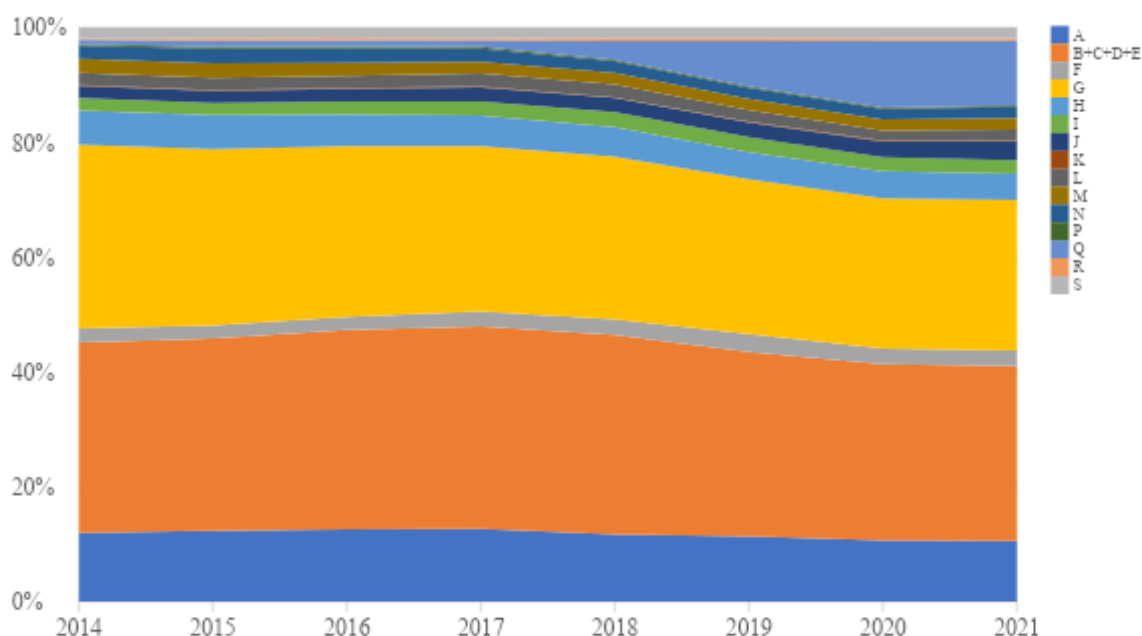

Рис. 1.9.10. Динаміка галузевої структури за кількістю зайнятих працівників у суб'єктів господарювання

Тенденція збільшення кількості суб'єктів господарювання за сектором Q (*Охорони здоров'я та надання соціальної допомоги*), а також значного приросту у динаміці за обсягом вироблених та реалізованих послуг, обумовлює зростання кількості зайнятих працівників у вказаному секторі на 93,7 %. Домінуючі позиції сектору J (*Інформація та телекомунікація*) за дослідженими кількісними параметрами пояснюють зростання кількості зайнятих працівників у динаміці на 39,4 %. Водночас, незважаючи на значну питому вагу у галузевій структурі сектору G (*Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*) за усіма кількісними параметрами, спостерігається від'ємна тенденція у динаміці (рис. 1.9.11).

Рис. 1.9.11. Галузева структура за кількістю зайнятих працівників у діючих суб'єктів господарювання (2021 р.)

Продуктивність праці за галузевою структурою вказує на ефективність використання праці у секторах економіки, що вимірюється співвідношенням виробленої продукції або послуг на одиницю праці. Висока продуктивність праці свідчить про ефективне використання ресурсів, високий рівень технологічного розвитку, якісний управлінський підхід та інноваційність у відповідних секторах. Низька продуктивність праці, навпаки, може свідчити про потребу в удосконаленні процесів, підвищенні кваліфікації працівників та впровадженні нових технологій тощо. Аналіз продуктивності праці за галузевою структурою дозволяє виявити найбільш ефективні сектори економіки, а також ті, де можна покращити продуктивність шляхом впровадження нових методів та технологій, навчання та розвитку персоналу табл. 1.9.5).

Таблиця 1.9.5

Динаміка продуктивності праці за видами економічної діяльності, тис. грн

Код за КВЕД–2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 / 2014 (у відсотках)
A	297	430	564	659	859	895	1142	74
B+C+D+E	293	383	418	524	607	688	728	60
F	215	279	367	569	764	838	896	76
G	76	88	111	156	171	232	312	76
H	151	185	264	316	573	451	428	65
I	44	55	73	96	108	133	139	68
J	146	212	310	389	487	536	642	77
K	97	103	141	231	381	349	412	76
L	128	113	158	204	236	282	309	59
M	82	100	185	281	333	416	468	82

Код за КВЕД– 2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 / 2014 (у відсотках)
N	109	69	89	144	230	262	274	60
P	52	62	78	105	143	176	199	74
Q	74	84	104	134	76	102	179	59
R	58	38	65	107	77	90	118	50
S	38	44	59	84	101	153	137	72
Усього	184	240	294	375	447	481	537	66

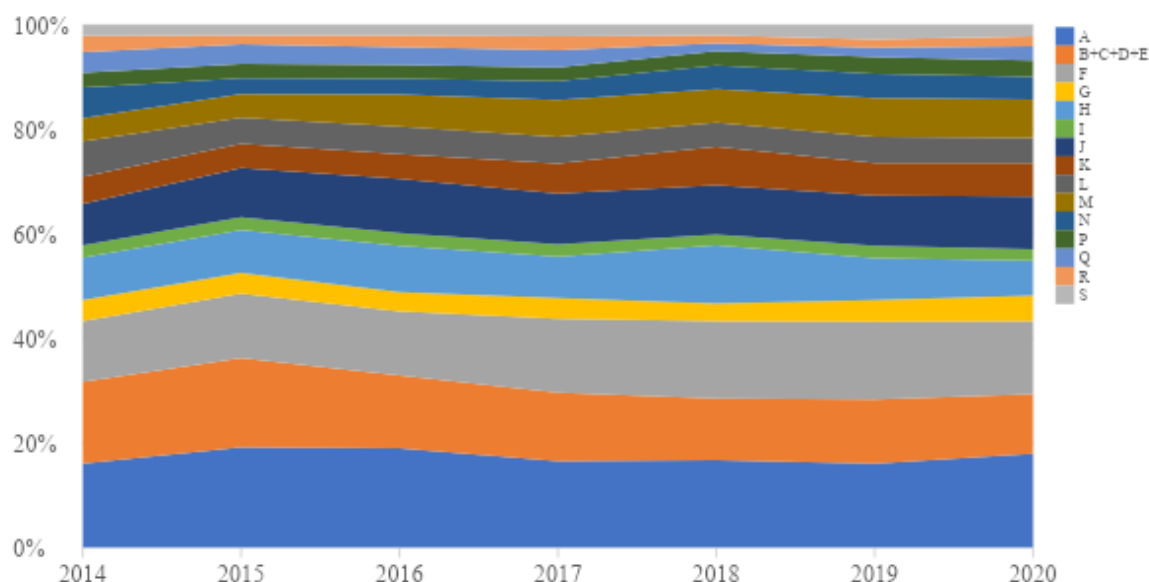

Рис. 1.9.12. Динаміка галузевої структури за продуктивністю праці

У контексті галузевої структури за продуктивністю праці уваги заслуговує сектор М (*Професійна, наукова та технічна діяльність*), оскільки з тенденцією до збільшення у динаміці обсягу вироблених та реалізованих послуг (79,5 % та 82,6 %), спостерігається суттєве зменшення кількості зайнятих працівників у зазначеному секторі, продуктивність праці яких значно підвищується (82,0 %).

Поступове збільшення у динаміці кількості суб'єктів господарювання у секторі J (*Інформація та телекомунікація*), обсягу вироблених та реалізованих послуг обумовлюють збільшення зайнятих працівників (39,4 %) та підвищення їх продуктивності праці (77,0 %).

Рис. 1.9.13. Галузева структура за продуктивністю праці (2021 р.)

Обсяг капітальних інвестицій за галузевою структурою вказує на розподіл інвестиційних ресурсів між різними галузями економіки, дозволяє зрозуміти, які галузі або сектори привертають уваги інвесторів і де спостерігається найбільша активність в інвестиційному процесі. Аналіз обсягу капітальних інвестицій за галузевою структурою важливий для виявлення потенційно перспективних напрямів для інвестицій та оцінки ефективності регіональної політики щодо стимулювання інвестицій у сектори економіки (табл. 1.9.6).

Таблиця 1.9.6

Динаміка обсягу капітальних інвестицій за видами економічної діяльності, тис. грн.

Код за КВЕД– 2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021 / 2014 (у відсот- ках)
A	561171	939850	1391189	2724726	2385795	1797425	1989616	2293470	75,5
B+C+D+E	1218546	1362909	1980965	2567710	3434517	3661378	2765023	3707235	67,1
F	440394	814873	650450	701529	732323	718857	476177	501915	12,3
G	261724	171607	438287	358465	431857	341443	371831	767649	65,9
H	59090	113204	141978	100509	197060	124643	316923	221154	73,3
I	7277	4848	3197	3425	2862	1871	1871	1871	-288,9
J	12847	18998	16825	25029	30311	31558	13893	12882	0,3
K	1127	1127	244	464	228	170	170	170	-562,9
L	46648	79732	55287	114686	120821	152461	30244	65561	28,8
M	8720	4140	8721	8076	20105	32553	6721	12480	30,1
N	10843	19195	26427	111787	74208	45458	8307	30977	65,0
O	191065	427446	647503	759220	1090741	1330616	2807464	3196908	94,0
P	22941	14742	19451	71232	87003	84598	86538	78711	70,9
Q	39804	53203	165255	130086	105653	123587	388611	583987	93,2
R	16729	10733	20545	22827	16716	17289	3011	3167	-428,2
S	7827	7827	7184	22248	12142	3040	5321	5586	-40,1
Усього	2908767	4046449	5575524	7724036	8744360	8468966	9273741	11485744	74,7

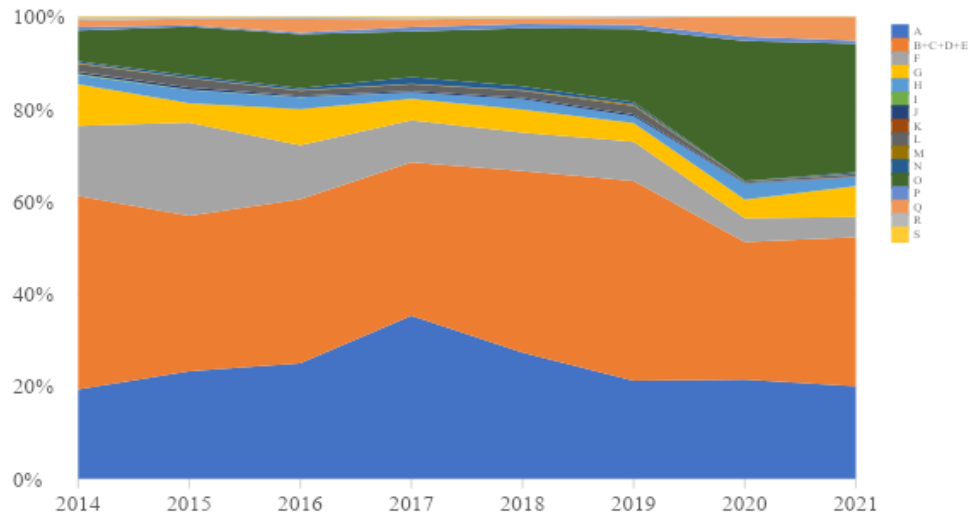

Рис. 1.9.14. Динаміка галузевої структури за обсягом капітальних інвестицій

За результатами дослідження відмічається приріст інвестицій в сектор Q (*Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги*) – 91,72 %. Водночас з позитивною динамікою до розвитку, варто сфокусувати увагу на мотивуванні працівників охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, оскільки спостерігається тенденція до зниження продуктивності їх праці. Позитивним явищем є збільшення обсягу капітальних інвестицій у динаміці сектору М (*Професійна, наукова та технічна діяльність*) – 66,65 %.

У галузевій структурі звітного періоду значна частина капітальних інвестицій окрім секторів B+C+D+E (*Промисловість*) та А (*Сільське, лісове та рибне господарство*) – 23,0 % та 20,0 % відповідно, припадає на сектор О (*Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування*) – 28,0 %, який за статистичними даними виділяється як окремий сектор з 2021 року.

Рис. 1.9.15. Галузева структура за обсягом капітальних інвестицій (2021 р.)

За підсумками деталізованого дослідження галузевої структури за визначеними кількісними параметрами з метою виокремлення базових галузей економіки регіону та виявлення тенденцій до їх розвитку здійснено комплексну рейтингову оцінку (табл. 1.9.7).

Таблиця 1.9.7

Комплексна рейтингова оцінка галузевої структури за визначеними кількісними параметрами (2021²)

Код за КВЕД –2010	Визначені кількісні параметри					
	Кількість суб'єктів господарювання	Обсяг виробленої продукції	Обсяг реалізованої продукції	Кількість зайнятих	Продуктивність праці	Обсяг капітальних інвестицій
A	7	2	3	4	1	3
B+C+D+E	3	1	2	1	3	2
F	10	4	4	7	2	4
G	1	3	1	2	8	6
H	5	6	5	5	6	7
I	8	11	9	8	13	14
J	2	7	6	6	4	10
K	15	15	15	15	7	13
L	9	9	9	10	9	9
M	6	8	8	9	5	11
N	11	10	11	11	10	12
O	-	-	-	-	-	1
P	13	14	14	14	11	8
Q	12	5	7	3	12	5
R	14	13	13	13	15	15
S	4	12	12	12	14	10

Для аналізу секторальних змін здійснено узагальнення галузевої структури економіки у динаміці в межах визначених кількісних параметрів за допомогою комплексної рейтингової оцінки (табл. 1.9.8).

² Дані показники галузевої структури згідно статистичної інформації надані за 2021 р., окрім обсягу виготовленої продукції, оскільки крайні оновлення лише 2020 р.

Таблиця 1.9.8

Комплексна рейтингова оцінка за динамікою галузевої структури в межах визначених кількісних параметрів (2014-2021 р.р.³)

Код за КВЕД –2010	Кількісні визначені параметри					
	Кількість суб'єктів господарювання	Обсяг виробленої продукції	Обсяг реалізованої продукції	Кількість зайнятих	Продуктивність праці	Обсяг капітальних інвестицій
A	10	8	7	10	7	3
B+C+D+E	13	12	11	8	12	6
F	8	3	6	4	4	11
G	15	10	9	13	3	7
H	14	13	12	15	10	4
I	6	7	8	5	9	14
J	1	2	2	3	2	12
K	9	11	14	12	5	16
L	11	14	13	9	13	10
M	7	4	4	14	1	9
N	4	15	15	11	11	8
O	-	-	-	-	-	1
P	3	6	3	6	6	5
Q	2	1	1	11	14	2
R	12	5	5	2	15	15
S	5	9	10	7	8	13

Рейтинговий підхід є підставою для проведення інтегральної оцінки галузевої структури за визначеними кількісними параметрами за звітний період та у динаміці (табл. 1.9.9 та 1.9.10). Встановлено, що ключовими у галузевій структурі регіону є галузі B+C+D+E (*Промисловість*), A (*Сільське, лісове та рибне господарство*) та G (*Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*). Саме ці галузі, які характеризуються сформованою та ефективно функціонуючою ресурсною базою й інфраструктурою) доцільно розглядати в якості підґрунтя у процесі обґрунтування оптимальної галузевої Житомирської області.

³ Дані показники галузевої структури згідно статистичної інформації надані за 2021 р., окрім обсягу виготовленої продукції, оскільки крайні оновлення лише 2020 р.

Таблиця 1.9.9

Інтегральна оцінка галузевої структури за визначеними кількісними параметрами (2021 р.)

Код за КВЕД–2010	Нормовані коефіцієнти						Інтегральний коефіцієнт
	Кількість суб'єктів господарювання	Обсяг виробленої продукції	Обсяг реалізованої продукції	Кількість зайнятих	Продуктивність праці	Обсяг капітальних інвестицій	
A	0.14	0.50	0.33	0.25	1.00	0.33	0.43
B+C+D+E	0.33	1.00	0.50	1.00	0.33	0.50	0.61
F	0.10	0.25	0.25	0.14	0.50	0.25	0.25
G	1.00	0.33	1.00	0.50	0.13	0.17	0.52
H	0.20	0.17	0.20	0.20	0.17	0.14	0.18
I	0.13	0.09	0.11	0.13	0.08	0.07	0.10
J	0.50	0.14	0.17	0.17	0.25	0.10	0.22
K	0.07	0.07	0.07	0.07	0.14	0.08	0.08
L	0.11	0.11	0.11	0.10	0.11	0.11	0.11
M	0.17	0.13	0.13	0.11	0.20	0.09	0.14
N	0.09	0.10	0.09	0.09	0.10	0.08	0.09
O	-	-	-	-	-	1.00	-
P	0.08	0.07	0.07	0.07	0.09	0.13	0.08
Q	0.08	0.20	0.14	0.33	0.08	0.20	0.17
R	0.07	0.08	0.08	0.08	0.07	0.07	0.07
S	0.25	0.08	0.08	0.08	0.07	0.10	0.11

Таблиця .1.9.10

Інтегральна оцінка галузевої структури за показниками динаміки (2014-2021 р.р.)

Код за КВЕД– 2010	Нормовані коефіцієнти						Інтеграль- ний коефіцієнт
	Кількість суб'єктів господарю- вання	Обсяг виробленої продукції	Обсяг реалізованої продукції	Кількість зайнятих	Продук- тивність праці	Обсяг капіталь-них інвестицій	
A	0.10	0.13	0.14	0.20	0.14	0.33	0.17
B+C+D+E	0.08	0.08	0.09	0.25	0.08	0.17	0.13
F	0.13	0.33	0.17	0.50	0.25	0.09	0.24
G	0.07	0.10	0.11	0.15	0.33	0.14	0.15
H	0.07	0.08	0.08	0.13	0.10	0.25	0.12
I	0.17	0.14	0.13	0.40	0.11	0.07	0.17
J	1.00	0.50	0.50	0.67	0.50	0.08	0.54
K	0.11	0.09	0.07	0.17	0.20	0.06	0.12
L	0.09	0.07	0.08	0.22	0.08	0.10	0.11
M	0.14	0.25	0.25	0.14	1.00	0.11	0.32
N	0.25	0.07	0.07	0.18	0.09	0.13	0.13
O	-	-	-	-	-	1.00	-
P	0.33	0.17	0.33	0.33	0.17	0.20	0.26
Q	0.50	1.00	1.00	0.18	0.07	0.50	0.54
R	0.08	0.20	0.20	1.00	0.07	0.07	0.27
S	0.20	0.11	0.10	0.29	0.13	0.08	0.15

Узагальнені результати інтегральної оцінки галузевої структури за визначеними кількісними параметрами (2021) свідчать про високі значення за секторами В+С+D+E (*Промисловість*), G (*Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*) та А (*Сільське, лісове та рибне господарство*) – 0,61, 0,52 та 0,43 відповідно. Провідними секторами за інтегральною оцінкою галузевої структури у динаміці (2014-2021), визначено Q (*Охорони здоров'я та надання соціальної допомоги*) та J (*Інформація та телекомунікація*) – 0,54 відповідно. Тенденція до значного зростання у динаміці фіксується за сектором М (*Професійна, наукова та технічна діяльність*) – 0,32 та F (*Будівництво*) – 0,27.

На основі наданого аналізу галузевої структури економіки Житомирської області можна зробити наступні висновки та надати рекомендації щодо подальшого розвитку регіональної економіки:

1. **Галузева структура і динаміка.** Житомирська область демонструє різноманітність у галузевій структурі з чітко вираженими лідерами у виробничій сфері, що забезпечують промисловими та продовольчими товарами, та сфері надання послуг, які здійснюють обслуговування. Ключовими драйверами економіки області залишаються сектори В+С+D+E (*Промисловість*) та А (*Сільське, лісове та рибне господарство*), виробляючи значну частину регіонального ВВП. Сфера послуг, зокрема сектори Q (*Охорони здоров'я та надання соціальної допомоги*) та J (*Інформація та телекомунікація*), показують високий потенціал зростання, що відображається у активізації інвестиційної діяльності та приросту продуктивності праці найманих працівників.
2. **Проблемні сектори.** Аналіз галузевої структури виявив декілька проблемних секторів, де спостерігається зниження кількості зайнятих та найманих працівників, зокрема у секторах Н (*Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність*) та G (*Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів*), що може бути пов'язано із зовнішніми економічними умовами, змінами у споживчій поведінці, а також необхідністю модернізації існуючих управлінських підходів.
3. **Інвестиційна активність.** Значні обсяги капітальних інвестицій спрямовані у сектор Q (*Охорони здоров'я та надання соціальної допомоги*) та О (*Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування*), що зумовлено глобальними трендами та національними викликами в умовах військових дій на території України. Водночас, важливим є збереження інвестиційної активності у традиційні галузі, зокрема сектори В+С+D+E (*Промисловість*) та А (*Сільське, лісове та рибне господарство*) з метою підтримки їх конкурентоспроможності.
4. **Ринок праці.** В регіоні спостерігається динаміка зміни зайнятості, зокрема зростання у секторах з високими технологіями та послугами, що вимагає від регіональних освітніх установ адаптувати навчальні програми для задоволення потреб ринку праці. Сектори зі зниженням зайнятості потребують додаткового аналізу для виявлення причин негативних тенденцій та розробки заходів щодо їх стабілізації. Особлива увага має бути приділена транспортному сектору та сектору торгівлі, де необхідно стимулювати інноваційний розвиток та впровадження новітніх технологій для підвищення їх ефективності та конкурентоздатності.
5. **Соціальний розвиток.** Покращення соціальної інфраструктури та підвищення якості наданих соціальних послуг вимагає подальшого збільшення інвестицій у сектор Q (*Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги*). Це забезпечить кращий захист та обслуговування місцевого населення, зокрема в умовах старіння населення та збільшення потреби в медичних послугах.

Основні проблемні питання

Промисловість.

У контексті аналізу галузевої структури економіки Житомирської області, особливу увагу варто приділити проблемам промислового сектора, які зумовлені зовнішніми воєнними діями та внутрішніми економічними викликами. Центральним чинником, що впливає на промисловість регіону, є тривала російська збройна агресія проти України, що призводить до значних збоїв у виробництві, пошкодженню інфраструктури, а також створює серйозні загрози безпеці працівників та об'єктів.

Промисловий сектор стикається з рядом критичних проблем, що загострилися під час військового стану:

Логістичні перешкоди. Воєнний стан спричинив значні ускладнення у логістиці, утруднюючи закупівлю необхідної сировини та компонентів, а також розподіл готової продукції. Труднощі з транспортуванням посилюються пошкодженнями інфраструктури та ризиками безпеки.

Зростання вартості енергоресурсів та сировини. Вартість палива та інших енергоносіїв значно зросла, частково через перебої у глобальних поставках. Це збільшення цін, у комбінації з подорожчанням імпортованої сировини, підвищує загальну собівартість продукції.

Нестабільність виробництва. В умовах постійних загроз та невизначеності, стабільність роботи промислових підприємств є важко досяжною. Це відбивається на плануванні виробництва та можливостях виконання контрактів.

Потреба у капіталовкладеннях. Значна потреба у фінансуванні для відновлення пошкодженого обладнання та модернізації виробничих потужностей є великою проблемою. Інвестиції потрібні також для адаптації до нових ринкових умов та технологічних стандартів.

Зниження попиту. Економічні потрясіння, пов'язані з воєнними діями та глобальними змінами в курсах валют, призвели до різкого зниження купівельної спроможності як в Україні, так і за кордоном. Це веде до скорочення попиту на вітчизняну продукцію, особливо на ті види, які сильно залежать від експорту.

З огляду на ці проблеми, для підтримки та розвитку промислового сектору Житомирської області необхідно вжити цілеспрямованих заходів, що включають зміцнення інфраструктури, поліпшення умов логістики, забезпечення стабільності виробництва, і стимулювання внутрішнього та зовнішнього інвестиційного потоку.

Сільське господарство

У зв'язку з воєнною агресією росії проти України, аграрний сектор Житомирської області зіткнувся з численними викликами, що негативно позначаються на його стабільності та продуктивності. Ці виклики охоплюють широкий спектр економічних, соціальних та екологічних аспектів.

Збільшення витрат на виробництво. Ціни на паливно-мастильні матеріали та мінеральні добрива суттєво зросли, що зумовлено перебоями у глобальних ланцюгах поставок та зростанням цін на світових ринках. Це впливає на собівартість агропродукції, роблячи проведення комплексу польових робіт значно дорожчим.

Дефіцит робочої сили. Через мобілізацію до Збройних Сил України, аграрний сектор відчуває гострий дефіцит кваліфікованих працівників для проведення польових робіт, що може спричинити затримки в сівбі та зборі врожаю.

Логістичні ускладнення. Зменшення кількості логістичних маршрутів для експорту аграрної продукції ускладнює її доставку до кінцевих споживачів. Це призводить до збільшення залишків продукції на складах, що створює ризик її псування та втрати прибутків.

Зменшення поголів'я худоби. Високі витрати на утримання та годівлю великої рогатої худоби в умовах підвищення цін на корми спричинили скорочення їх чисельності, що може негативно позначитись на м'ясній галузі.

Проблеми з ідентифікацією худоби. Відсутність ефективних механізмів реєстрації та контролю за ідентифікацією худоби ускладнює управління галуззю та забезпечення відповідності стандартам якості.

Зростання кислотності ґрунтів. Збільшення площ з кислими ґрунтами призводить до зниження урожайності сільськогосподарських культур, що вимагає додаткових витрат на вапнування та інші агрономічні заходи.

Потреба у радіологічному контролі. Необхідність повторного обстеження виведених із користування угідь у зоні відселення потребує значних ресурсів для забезпечення безпечного використання цих територій.

Зменшення обсягів органічного виробництва. Скорочення кількості підприємств та площ, які займаються вирощуванням органічних культур, знижує обсяги виробництва екологічно чистих продуктів, що позначається на іміджі регіону як виробника здорових продуктів харчування.

Ці проблеми вимагають комплексного підходу до вирішення, включаючи державну підтримку аграріїв, оптимізацію логістики, стимулювання органічного виробництва, та впровадження новітніх агротехнологій для підвищення ефективності використання ресурсів.

Будівництво та житлова політика

Сектор будівництва та житлова політика в Житомирській області стикається з рядом серйозних викликів, які вимагають негайного втручання та стратегічних рішень на державному та регіональному рівнях:

Потреба у відновленні інфраструктури. Велика кількість об'єктів соціальної та інфраструктурної мережі потребує капітального ремонту або реконструкції. Ситуація ускладнюється через пошкодження, спричинені воєнними діями. Необхідно розробити програми для швидкого відновлення пошкодженої інфраструктури, включно з новим будівництвом та капітальними ремонтами.

Фінансові перешкоди для громадян. Складність у доступі до банківських кредитів та інших фінансових ресурсів для будівництва або придбання житла значно зросла під час воєнного стану. Це вимагає розгляду альтернативних фінансувань та підтримки, наприклад, через державні субсидії або спеціальні програми кредитування.

Проблема внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Велика кількість ВПО, які не забезпечені фінансово, потребують житла для тимчасового проживання. Необхідно створити та розширити програми забезпечення тимчасового житла для цих осіб, а також розглянути можливість довгострокового рішення їхніх житлових потреб.

Дефіцит будівельних матеріалів. Підприємства будівельної індустрії зіштовхуються з недостатньою забезпеченістю необхідними будівельними матеріалами, особливо місцевого виробництва. Це вимагає зусиль з розширення місцевого виробництва матеріалів або знаходження альтернативних джерел постачання.

Обмежені ресурси для відновлення. Неспроможність будівельних підприємств області значно зміцнити свою матеріально-технічну базу, частково через дефіцит фінансових ресурсів, ставить під загрозу швидке відновлення регіону. Інтенсифікація залучення приватних інвесторів та міжнародної донорської допомоги може стати рішенням.

Недостатній розвиток містобудівного кадастру. Існує необхідність у вдосконаленні містобудівного кадастру на всіх рівнях – від районів до громад для забезпечення ефективного планування та реалізації будівельних проєктів.

Задля адресації цих проблем потрібна цілеспрямована діяльність уряду та місцевої влади, спрямована на створення стабільного середовища для відновлення та розвитку будівельного сектора, а також на забезпечення доступного житла для всіх верств населення.

Транспортна інфраструктура та дорожнє будівництво

Транспортна інфраструктура та дорожнє будівництво в Житомирській області зазнають значних викликів, що обумовлені як триваючими військовими діями, так і

загальним станом інфраструктури. Серед основних проблем, що потребують невідкладного вирішення, можна виділити наступні:

Стан дорожньої мережі. Більша частина автомобільних доріг загального користування місцевого значення перебуває у незадовільному стані. Це стосується як капітального ремонту, так і поточного середнього ремонту. Значна протяжність доріг потребує не лише ремонту, але й повної реконструкції.

Пошкодження інфраструктури внаслідок війни. Автомобільні дороги та штучні споруди, такі як мости та тунелі, зазнали серйозних руйнувань через збройні дії. Це вимагає комплексних заходів щодо їхнього відновлення.

Порушення вагових обмежень. Постійне пошкодження дорожнього покриття через перевезення великоваговими та великогабаритними транспортними засобами, які порушують встановлені обмеження. Недотримання цих правил призводить до швидкого зносу доріг та необхідності їх частішого ремонту.

Проблематика автобусних перевізників. Деякі автобусні перевізники працюють з порушенням законодавчих вимог України, що стосується якості наданих послуг, так і безпеки пасажирських перевезень. Це вимагає підвищення контролю з боку регуляторних органів.

Пільговий проїзд. Існують складнощі з перевезенням пільгових категорій громадян, зокрема щодо забезпечення їх прав на безоплатний проїзд відповідно до законодавства. Проблема вимагає розробки чіткіших механізмів впровадження та контролю.

Недостатня кваліфікація та розвиток кадрів. Сектор стикається з дефіцитом кваліфікованих спеціалістів, що ускладнює процеси будівництва та ремонту доріг, а також забезпечення якості дорожніх робіт.

З огляду на ці виклики, важливо розробити комплексні програми відновлення інфраструктури, забезпечення належного фінансування та впровадження інноваційних технологій в дорожнє будівництво. Також критично важливим є підвищення рівня відповідальності та контролю за діяльністю транспортних підприємств для покращення якості послуг, що надаються громадянам.

Комунальна інфраструктура та альтернативна енергетика

Сектор комунальної інфраструктури та альтернативної енергетики в Житомирській області стикається з критичними викликами, що впливають на якість життя громадян та сталість економічного розвитку регіону. Основні проблеми включають:

Зношеність основних фондів. Більшість обладнання у сфері комунальних послуг має високий ступінь зношування. Це стосується зокрема систем водопостачання та котелень, де необхідна термінова модернізація обладнання для підвищення ефективності та надійності їх роботи.

Фінансові обмеження. Існує значний дефіцит фінансових ресурсів для належного утримання та модернізації інфраструктури. Це ускладнює не тільки поточну експлуатацію систем, але й планування їх розвитку на майбутнє.

Проблема з побутовими відходами. Великі обсяги неперероблених побутових відходів продовжують накопичуватися на полігонах для відходів, що не є небезпечними. Це створює екологічні ризики та вимагає впровадження ефективних систем їх переробки.

Відсутність розподіленої генерації. Наявність централізованої системи постачання електроенергії та відсутність альтернатив у вигляді розподіленої генерації призводять до тривалих відключень електроенергії, особливо в умовах збільшеного навантаження чи технічних поломок.

Недостатнє оснащення житлового фонду засобами обліку. Не всі житлові будинки оснащені засобами для обліку теплової енергії, що ускладнює контроль за її споживанням та розподіл витрат між мешканцями.

Для вирішення цих проблем необхідно залучати інвестиції для модернізації існуючої інфраструктури, розробляти та впроваджувати проекти з альтернативної енергетики, а також стимулювати впровадження інноваційних технологій для переробки відходів. Крім

того, важливо забезпечити повсюдне встановлення засобів обліку енергії в житлових фондах.

Туризм

Сектор туризму у Житомирській області зазнає серйозних викликів, які впливають на його розвиток та конкурентоспроможність. Основні проблеми включають:

Відсутність якісної інфраструктури. Багато з туристичних «магнітів» області стикаються з відсутністю якісної інфраструктури через обмеження у фінансуванні. Недостатнє утримання та розвиток об'єктів туризму призводить до зменшення їх привабливості для відвідувачів.

Обмеження доступності до територій. У зв'язку з пошкодженням культурної інфраструктури області під час війни з росією, деякі туристичні об'єкти стали недоступними для відвідувачів. Це обмежує можливості планування та організації подорожей.

Недостатність ресурсів для розвитку. Недостатня фінансова підтримка у секторі туризму призводить до обмеження можливостей з планування та впровадження нових ініціатив, спрямованих на просування області на національному та міжнародному туристичних ринках.

Потреба у підвищенні представленості. Для залучення більшої кількості туристів необхідно підвищити рівень представленості області на національних та міжнародних туристичних ринках. Це включає в себе розвиток ефективних маркетингових стратегій та активну промоцію туристичних принад області.

Для подолання цих проблем необхідно забезпечити інвестиції у розвиток туристичної інфраструктури, розробити стратегії відновлення та збереження культурних об'єктів, а також активно залучати місцевих та міжнародних інвесторів до реалізації проектів у сфері туризму.

1.10 Аналіз інвестиційного потенціалу та привабливості Житомирської області

Інвестиційний потенціал є одним із ключових чинників, що визначає економічний розвиток та конкурентоспроможність регіону, оскільки залучення інвестицій сприяє зростанню виробництва та створенню нових робочих місць, стимулює технологічний розвиток, впливає на підвищення якості життя населення та зміцнення соціально-економічної стабільності. Для аналізу інвестиційного потенціалу Житомирської області застосовано комплексний підхід, що охоплює економічні, соціальні, інфраструктурні та інституційні складові, які дозволяють виявити сильні та слабкі сторони регіону, виявити наявні ресурси і можливості, а також розробити стратегії для ефективного використання економічного потенціалу з метою підвищення інвестиційної привабливості. У процесі дослідження особлива увага приділялася ключовим аспектам, що визначає інвестиційний клімат Житомирської області, зокрема економічній стабільності, рівню розвитку інфраструктури, наявності ресурсів, політичній стабільності тощо. Оцінку інвестиційної привабливості проведено на основі соціометричного методу дослідження з урахуванням бачення респондентів щодо факторів впливу, потенційних ризиків та можливостей для капіталовкладення, перспективи інвестиційного розвитку територіальних громад. На підставі результатів проведеного аналізу інвестиційного потенціалу та привабливості Житомирської області розроблено пропозиції для стратегічних планів та прийняття управлінських рішень.

Ключовим показником економічної активності та розвитку регіону є валовий регіональний продукт (ВРП), що відображає сумарну вартість усіх кінцевих товарів та послуг, вироблених за певний період часу та дозволяє оцінити економічну потужність регіону (рис. 1.10.1).

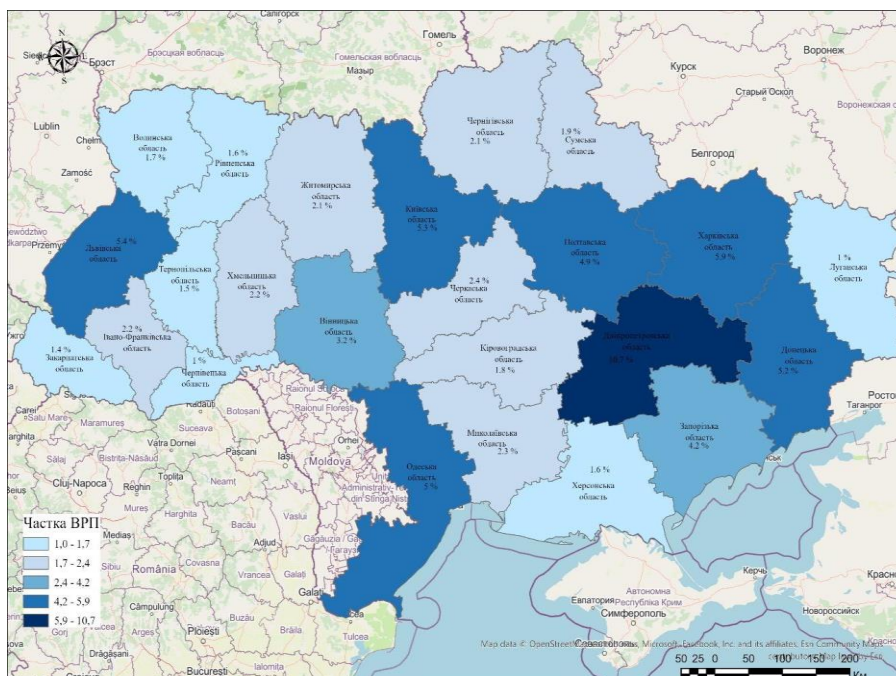

Рис. 1.10.1. Частка регіонів у загальному обсязі ВВП країни, %

Житомирська область за часткою ВВП у розмірі 2,1% розташовується в нижньому середньому діапазоні серед інших областей України, що свідчить про її помірний внесок у національну економіку.

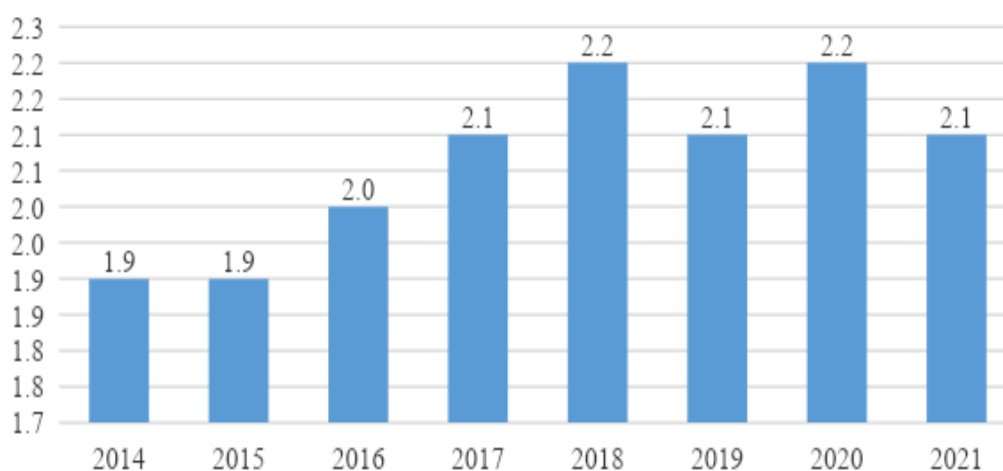

Рис. 1.10.2. Динаміка частки регіону у загальному обсязі ВВП країни, %

Динаміка частки регіону у загальному обсязі ВВП за період 2016-2021 рр. свідчить про поступове зростання економічного потенціалу Житомирської області. Незначні коливання у межах 0,1-0,2% викликані економічними деструктивними чинниками, однак загальна тенденція залишається без суттєвих змін.

Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту у цінах попереднього року є важливим інструментом для вимірювання реального економічного зростання регіону, що дозволяє проаналізувати динаміку виробництва, виключаючи вплив інфляції, та надає надійну основу для прийняття інвестиційних рішень та економічного планування (рис. 1.10.3).

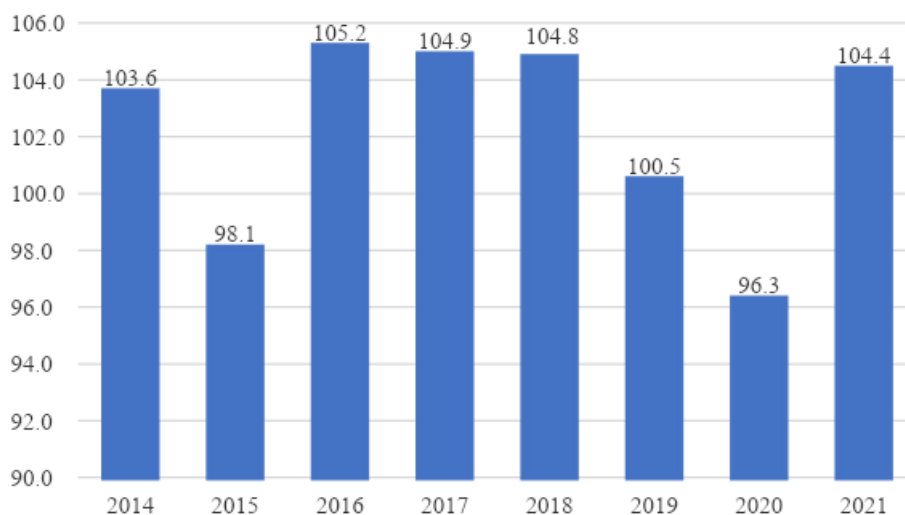

Рис. 1.10.3. Динаміка індексу фізичного обсягу ВРП (у цінах попереднього року), %

Значення індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту Житомирської області за період 2014-2021 рр. вказує на коливання від 96,3 % до 105,2 % реального обсягу виробництва товарів та послуг, що є ознакою мінливості економічної ситуації в регіоні. Зокрема, у 2015 р. індекс фізичного обсягу ВРП становив 98,1 % через економічну кризу, спричинену політичною нестабільністю, військовим конфліктом на сході України та анексією Криму. У 2019-2020 рр. індекс знизився до 96,3%, що спричинено наслідками пандемії COVID-19. Зростання значення до 104,4 % у 2021 р. свідчать про відновлення економіки регіону.

Темп приросту ВРП значною мірою залежить від діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємства, аналіз яких допомагає виявити сильні та слабкі сторони економічної діяльності в Житомирській області та визначити напрями для інвестиційного розвитку (табл. 1.10.1).

Таблиця 1.10.1

**Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємства
Житомирської області
(2016-2021 р.р.)**

Рік	Усьо го	У тому числі								
		підприємства					фізичні особи-підприємці			
		усьог о	вел икі	серед ні	малі	з них	усьог о	суб'єкти середньо го підприє мництва	суб'єкти малого підприє мництва	з них
						мікро- підпри ємства				суб'єкти мікро- підприєм ництва
Кількість діючих суб'єктів господарювання, одиниць										
2016	54201	5930	5	380	5545	4503	48271	11	48260	48107
2017	49800	6491	5	378	6108	5061	43309	11	43298	43108
2018	49366	6913	6	405	6502	5409	42453	11	42442	42194
2019	51002	7306	7	439	6860	5729	43696	10	43686	43412
2020	51245	7060	7	449	6604	5512	44185	11	44174	43952
2021	50419	7028	8	437	6583	5521	43391	10	43381	43165

Рік	Усьо го	У тому числі								
		підприємства					фізичні особи-підприємці			
		усьог о	вел икі	серед ні	малі	з них	усьог о	суб'єкти середньо го підприє мництва	суб'єкти малого підприє мництва	з них
мікро- підпри ємства	суб'єкти мікро- підприєм ництва									
Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць										
2016	436	48	0	3	45	36	388	0	388	387
2017	403	53	0	3	50	41	350	0	350	349
2018	402	56	0	3	53	44	346	0	346	344
2019	420	60	0	4	56	47	360	0	360	358
2020	426	59	0	4	55	46	367	0	367	366
2021	425	59	0	4	55	46	366	0	366	364
Кількість зайнятих працівників, осіб										
2016	187891	114440	7523	71210	35707	13301	73451	1080	72371	69660
2017	189237	117734	7746	72370	37618	14733	71503	998	70505	67097
2018	199532	123167	8225	77316	37626	14250	76365	1025	75340	70958
2019	209043	131418	8883	86057	36478	13826	77625	1045	76580	71732
2020	210735	135160	8867	89239	37054	13985	75575	1179	74396	70200
2021	210157	136092	11748	85835	38509	15185	74065	1209	72856	68952
Кількість найманих працівників, осіб										
2016	137902	112722	7523	71166	34033	11813	25180	1069	24111	21553
2017	144004	115810	7746	72321	35743	13024	28194	987	27207	23989
2018	155508	121596	8225	77288	36083	12821	33912	1014	32898	28764
2019	162977	129048	8883	86020	34145	11705	33929	1035	32894	28320
2020	165240	133850	8867	89205	35778	12784	31390	1168	30222	26248
2021	164971	134297	11748	85809	36740	13488	30674	1199	29475	25787
Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн грн										
2016	87548	73595	16288	40789	16518	5522	13953	182	13771	12999
2017	105716	88774	19025	46310	23439	7793	16942	202	16740	15723
2018	129627	108572	25162	56164	27246	9086	21054	190	20864	19471
2019	137704	113446	25690	57584	30172	9168	24258	721	23537	22387
2020	146276	119235	22350	61082	35803	11219	27042	845	26197	25146
2021	189317	152570	39288	71781	41501	13941	36747	1194	35553	33946

Аналіз таблиці свідчить, що у 2021 р. у порівнянні з 2016 р. загальна кількість суб'єктів господарювання зменшилася на 7 %, що відбулося за рахунок зменшення фізичних осіб-підприємців на 10 %. Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення зменшилася з 436 одиниць у 2016 р. до 425 у 2021 р. Загальна кількість зайнятих працівників зросла на 12 %, тобто з 187 тис. у 2016 р. до 210 тис. у 2021 р. Відповідно, на 20 % зросла кількість найманих працівників, оскільки збільшення відбулося з 137 тис. у 2016 р. до 164 тис. у 2021 р., що свідчить про укрупнення суб'єктів малого підприємництва. Зростання обсягу реалізованої продукції зріс з 87 млн грн у 2016 р. до 189 млн грн у 2021 р. вказує на посилення економічної активності суб'єктів господарювання та підвищення їх продуктивності.

Рис. 1.10.4. Кількість суб'єктів господарювання Житомирської області у розрізі районів, од. (2021)

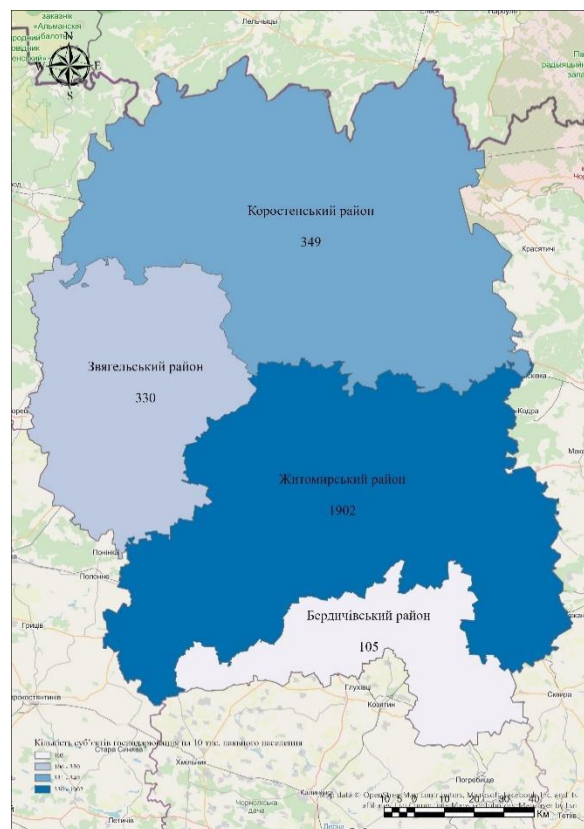

Рис. 1.10.5. Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, од. (2021)

Беручи до уваги кількість суб'єктів господарювання, у тому числі на 10 тис. осіб наявного населення, економічну стабільну демонструє Коростенський район завдяки розвинутій бізнес-інфраструктурі та потенційно високому рівню конкуренції. Звягельський та Бердичівський райони потребують залучення додаткових інвестицій для підтримки та стимулювання їх підприємницької діяльності. Найактивнішим економічним центром області з найбільшою кількістю суб'єктів господарювання є Житомирський район.

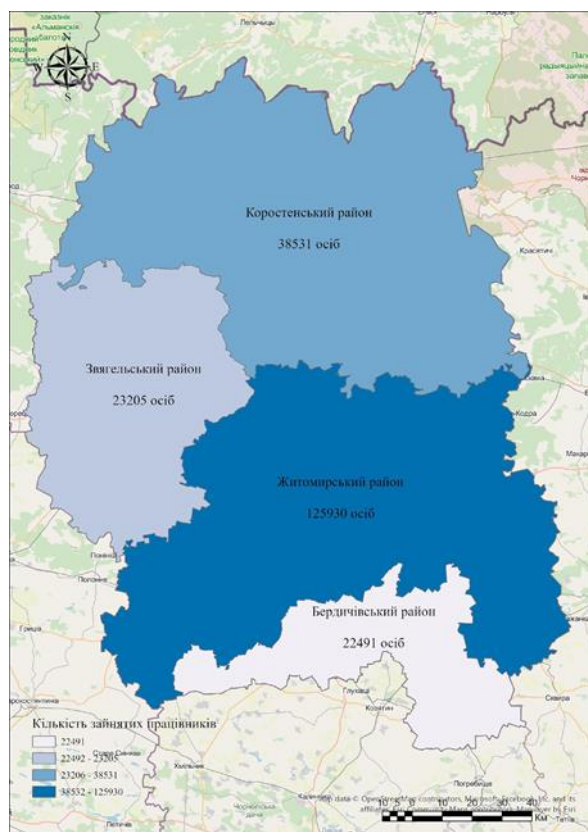

Рис. 1.10.6. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання, од. (2021)

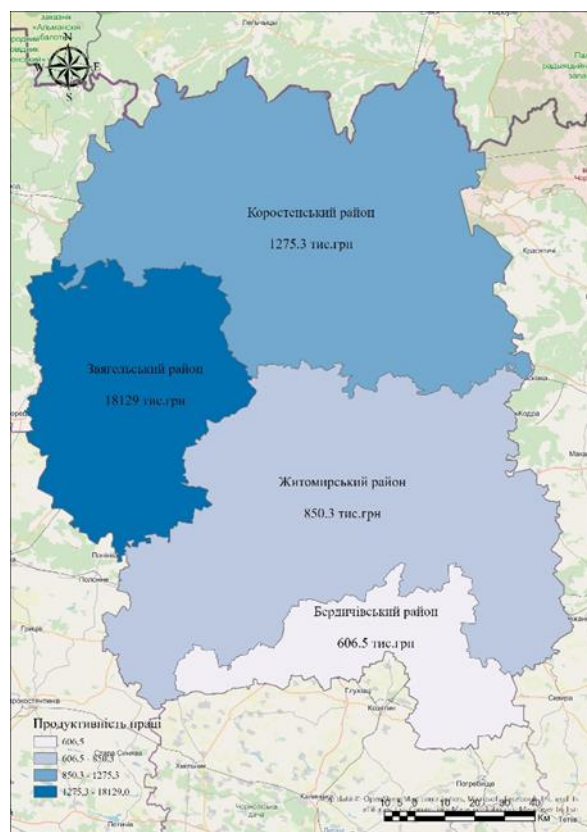

Рис. 1.10.7. Продуктивність праці у розрізі районів, грн (2021)

Зосередженість суб'єктів господарювання у Житомирському районі обумовлює високу зайнятість працівників, однак помірну продуктивність праці, що вказує на низьку ефективність використання робочої сили. Залучені інвестиції можуть спрямовуватися на підвищення продуктивності праці через модернізацію технологій, навчання персоналу, автоматизації бізнес-процесів тощо. Звягельський район видається найпривабливішим для інвестицій через поєднання помірної кількості зайнятих працівників та високої їх продуктивності праці, оскільки інвестори зазвичай шукають регіони, де робоча сила є ефективною і здатна генерувати високу додану вартість, що може призвести до збільшення кількості суб'єктів господарювання. Бердичівський район є привабливим для цільових інвестицій на створення умов для підвищення продуктивності праці та залучення робочої сили з метою активізації підприємницької діяльності.

Значний вплив на економічні тенденції має платоспроможний попит, соціальна стабільність та зростання споживчого регіонального ринку, що визначається високими доходами та витратами населення (рис. 1.10.8).

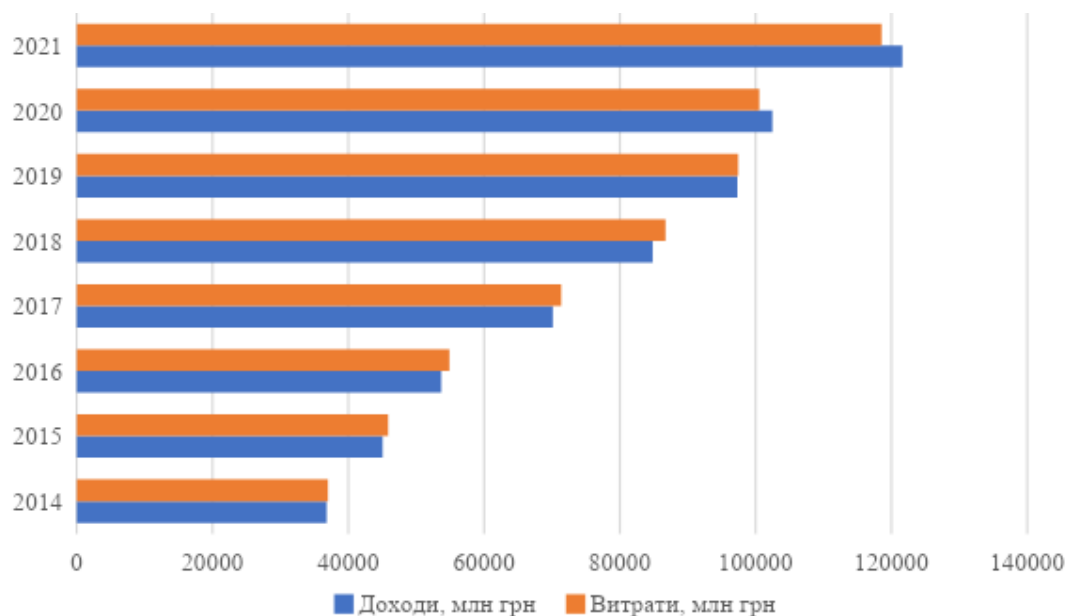

Рис. 1.10.8. Динаміка обсягів доходів та витрат населення регіону (2021 р.)

За період 2014-2021 рр. спостерігається стабільне зростання доходів та витрат населення. Доходи зросли з 36814 млн. грн. у 2014 р. до 121614 млн. грн. у 2021 р., що свідчить про потенціал для розвитку внутрішнього ринку у регіоні. Значно менше зростали витрати населення, зокрема з 37002 млн. грн. у 2014 р. до 118550 млн. грн. у 2021 р. Перевищення темпів приросту витрат над доходами вказує на високий рівень споживання, що обумовлює необхідність посилення економічної активності.

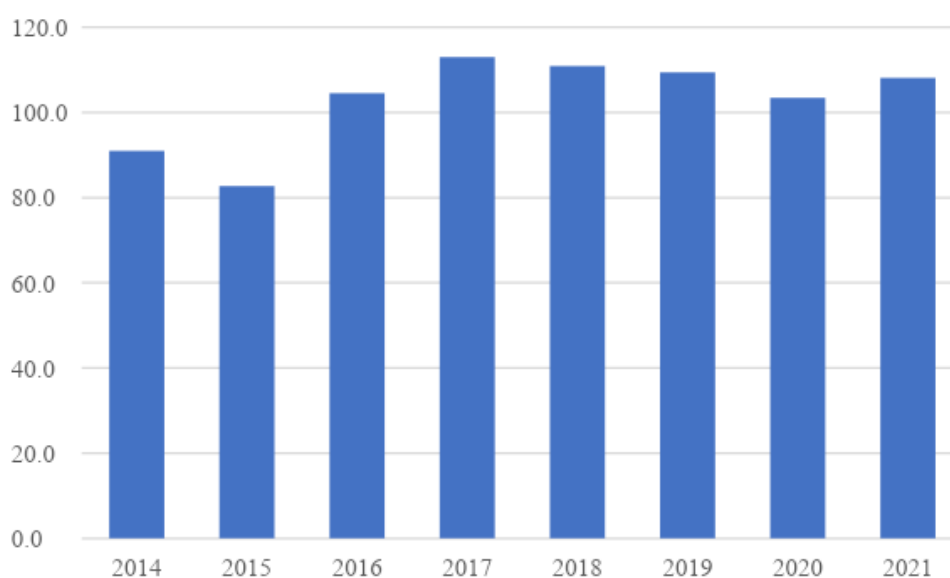

Рис. 1.10.9. Динаміка реального наявного доходу у % до попереднього року

Індекс реального наявного доходу населення у % до попереднього року демонструє відносне зниження у 2014 та 2015 рр. (на 9 % та 17,3 % відповідно), що підтверджує факт ускладненої економічної ситуації у регіоні. Однак, приріст індексу у 2016 р., досягаючи максимуму у 2017 р. (113%) свідчить про відносну стабілізацію та економічне відновлення. В

цілому за період 2016-2021 рр. спостерігається підвищення реального наявного доходу населення, що вказує на високий рівень купівельної їх спроможності та необхідності збільшення обсягів капітальних інвестицій для економічної активізації (рис. 1.10.10).

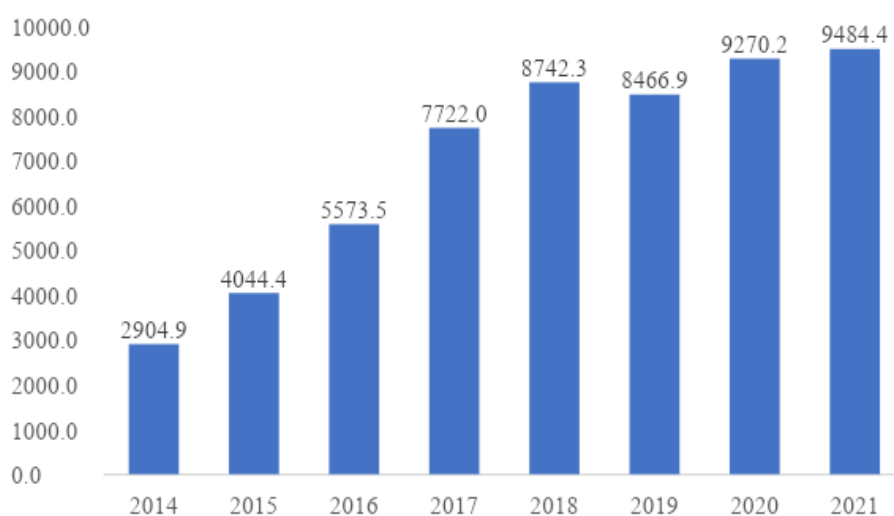

Рис. 1.10.10. Динаміка обсягу капітальних інвестицій, млн. грн.

Динаміка обсягу капітальних інвестицій у період 2014-2016 рр. демонструє стабільне зростання, що, разом із підвищенням реального наявного доходу, створює сприятливий клімат для інвестування у різні сектори економіки. Темп приросту у 2021 р. відносно 2014 р. становить 5,8 % (рис. 1.10.11).

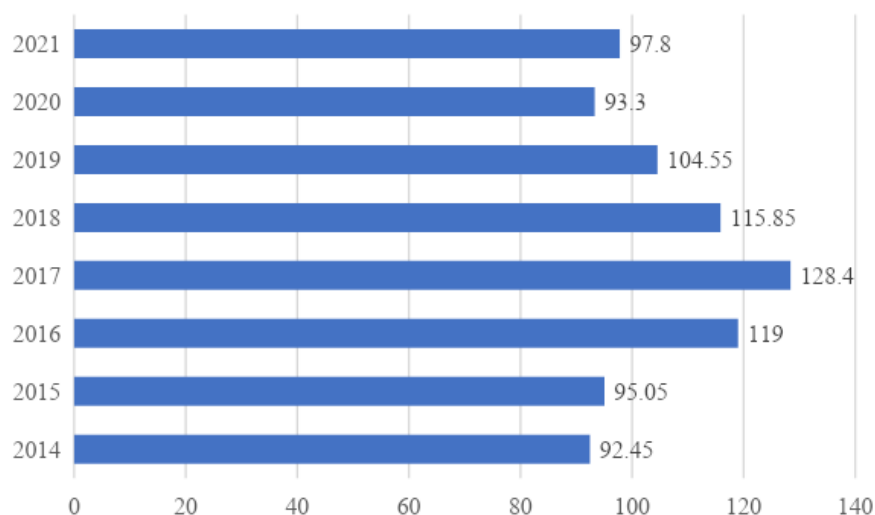

Рис. 1.10.11. Динаміка середньорічних темпів приросту капітальних інвестицій, %

Стратегічний розподіл капітальних інвестицій за видами активів впливає на економічний розвиток, створюючи сприятливі умови для ведення бізнесу. Відтак, найбільші обсяги інвестицій за даними 2021 р. спрямовувались на інженерні споруди, зокрема мости, дороги, комунікації (3515,82 млн грн), машини, обладнання та інвентар (2817,19 млн грн), нежитлові будівлі (1021,11 млн грн), що свідчить про акцент на розвиток інфраструктури та виробничих потужностей регіону (рис. 1.10.12).

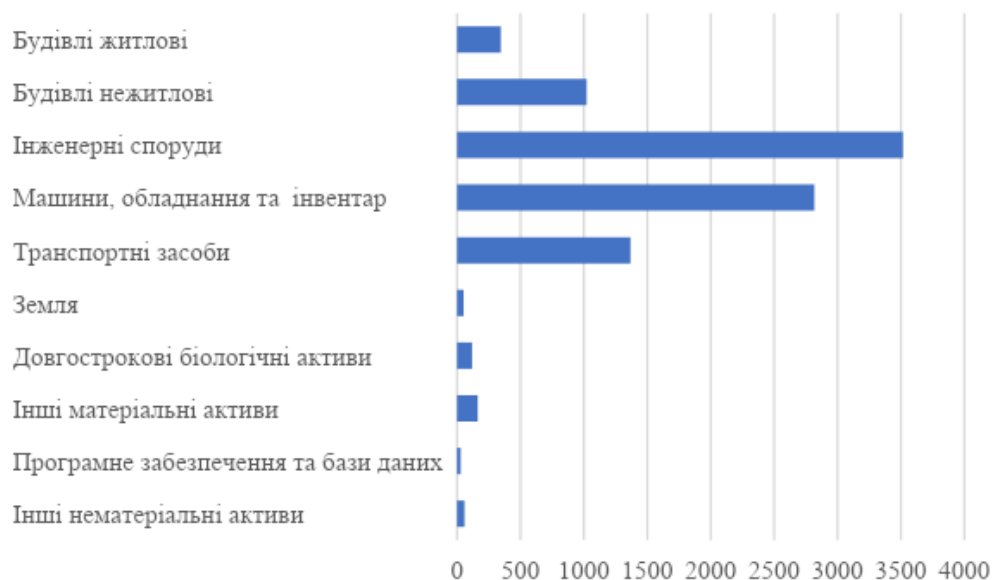

Рис. 1.10.12. Обсяг капітальних інвестицій за видами активів (2021 р.),
млн. грн.

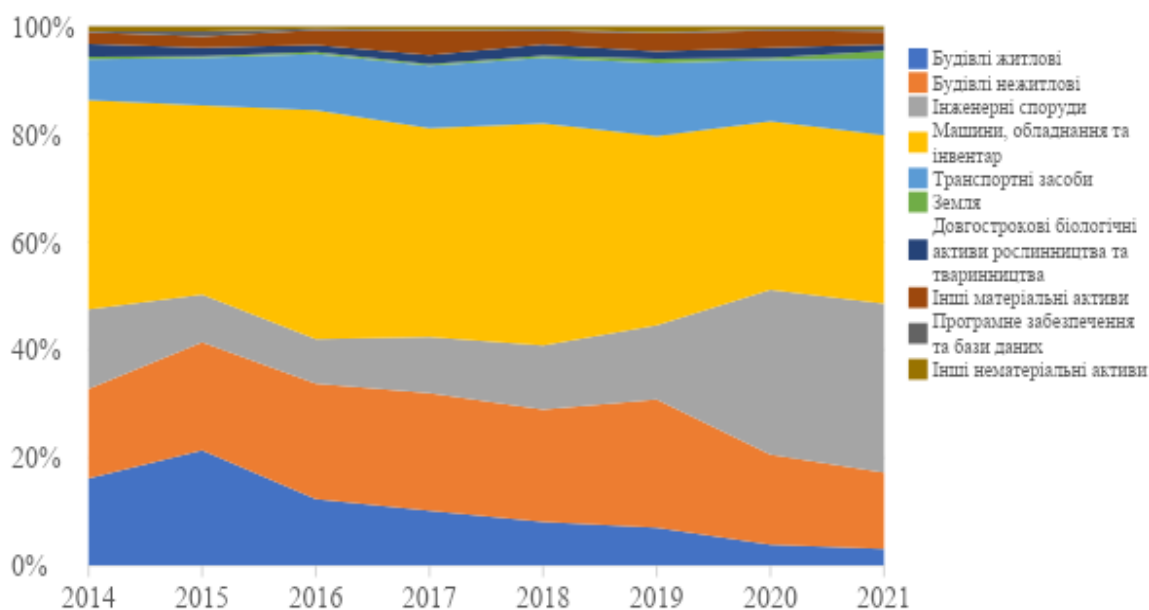

Рис. 1.10.13. Структурна динаміка обсягу капітальних інвестицій за видами активів

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування вказують на можливості залучати кошти, забезпечуючи економічну стабільність регіону. Найбільша частка фінансування здійснюється за рахунок власних коштів підприємств та організацій, що вказує на стратегічні перспективи розвитку та високий потенціал економічної активності регіону. Упродовж 2020-2021 рр. значно зростає обсяг фінансування з державних та місцевих бюджетів на підтримку інфраструктури та реалізацію соціальних проектів, що свідчить про посилення підтримки уряду за рахунок державних програм та підтверджує активність місцевих органів влади у економічному розвитку регіону. Доступність кредитів банків та інших позик підкреслюють ефективність фінансової системи регіону, що сприяє активізації бізнес-середовища (рис. 1.10.14 та 1.10.15).

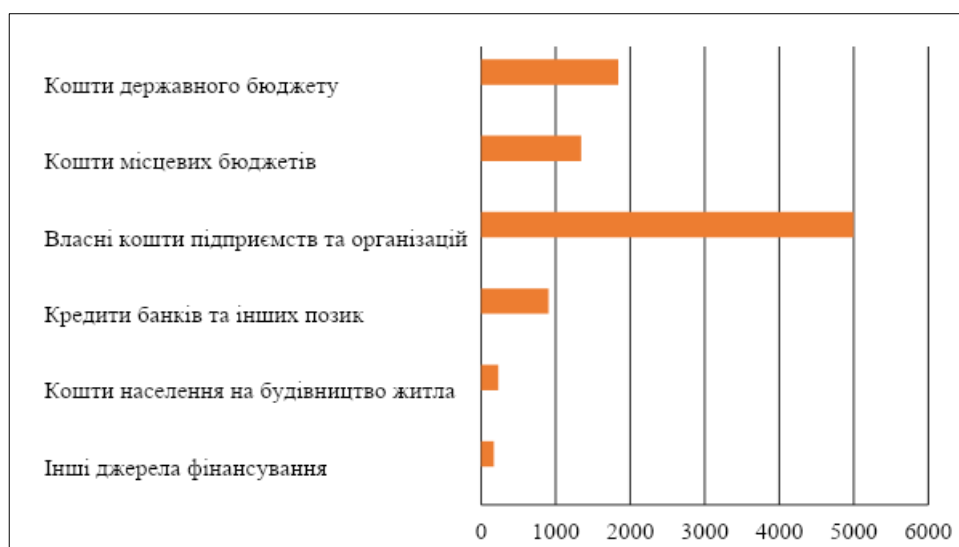

Рис. 1.10.14. Обсяг капітальних інвестицій за джерелами фінансування (2021 р.), млн. грн.

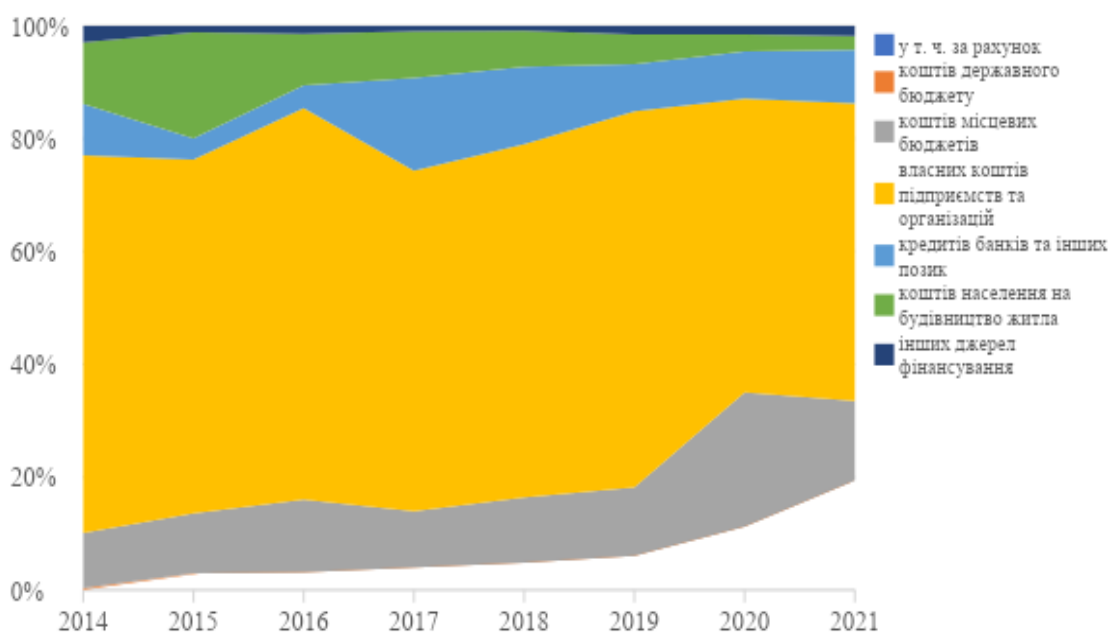

Рис. 1.10.15. Структурна динаміка обсягу капітальних інвестицій за джерелами фінансування

Високі обсяги зовнішньої торгівлі товарами, як експорт, так і імпорт, позитивно впливають на інвестиційну привабливість регіону, оскільки свідчать про економічну відкритість, конкурентоспроможність та доступ до глобальних ринків, що є важливими факторами для активізації інвестиційної діяльності. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі товарами у Житомирській області вказує на стабільне зростання імпорту та відносно коливання обсягу експорту (рис. 1.10.16).

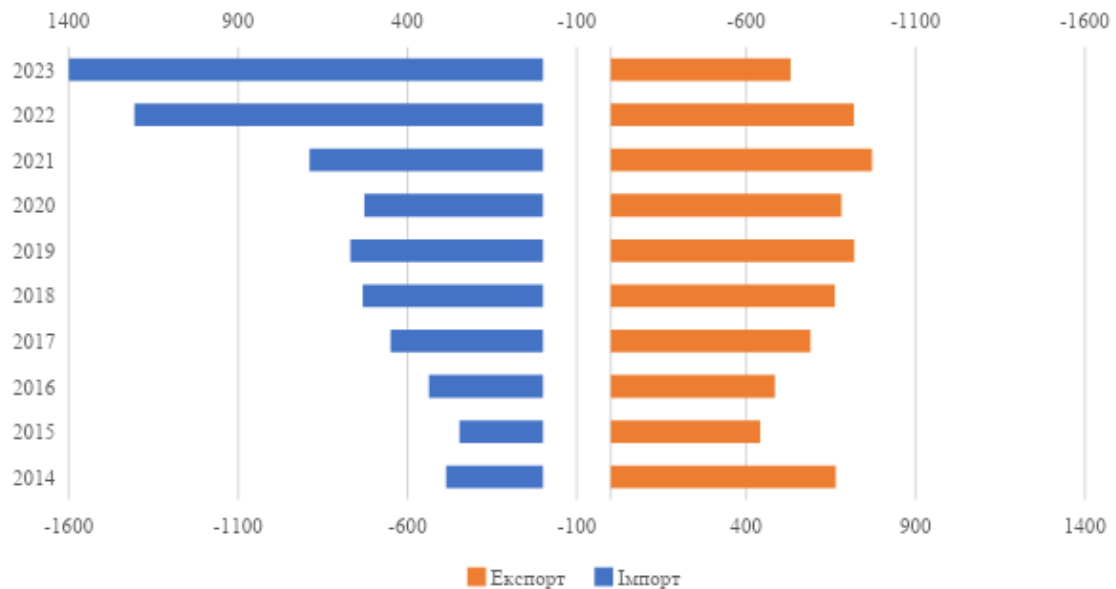

Рис. 1.10.16. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі товарами, млн. грн.

У період 2022-2023 рр. обсяг імпорту значно перевищує експорт, що відбувається внаслідок зниження виробничої потужності у регіоні, часткове порушення логістичних маршрутів та транспортних шляхів, втрату традиційних ринків збуту через політичну нестабільність та військову ситуацію. Водночас зростання обсягів зовнішньої торгівлі товарами свідчать про активну участь Житомирської області у міжнародній торгівлі, що демонструє динамічний економічний розвиток та високий потенціал для економічного зростання.

Для моніторингу інвестиційної привабливості територіальних громад застосовано соціометричний метод дослідження, за результатами якого визначено фактори та оцінено їх вплив, ідентифіковано ключові перешкоди для активізації інвестиційної діяльності, обґрунтовано заходи для покращення інвестиційного клімату у регіоні.

Географічне розташування визначено одним з найважливіших факторів, що впливають на інвестиційну привабливість, оскільки зручність транспортних сполучень, наявність природних ресурсів та доступність до ринків збуту активізують залучення інвестицій. Соціальна складова як фактор інвестиційної привабливості включає рівень освіти та кваліфікацію працівників, доступ до якісних медичних послуг та високий рівень зайнятості. Економічне становище характеризується розвитком інфраструктури для ведення бізнесу, наявністю промислових зон, підтримкою малого та середнього підприємництва та фінансовою стабільністю регіону, що суттєво впливає на інвестиційну привабливість територіальної громади. Вагоме значення, особливо для компаній, що орієнтуються на екологічно чисте виробництво, має прийнятний екологічний стан громади, оскільки є привабливою для інвесторів, які прагнуть дотримуватися

екологічних стандартів та соціальної відповідальності. Критично важливим фактором для інвестування є ефективність роботи місцевої влади, що визначається прозорістю та швидкістю прийняття рішень, рівнем бюрократії, можливістю підтримки інвесторів та наявністю стимулів для ведення бізнесу.

Результати відповідей респондентів демонструють вагомість кожного фактора за 5-ти бальною шкалою. Вплив географічного розташування на інвестиційну привабливість громади оцінено більшістю респондентів на 5 балів (53,27 %).

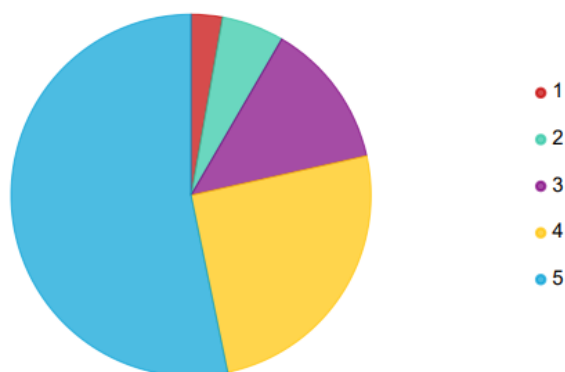

Рис. 1.10.17. Вплив географічного розташування громади на інвестиційну привабливість

Вплив соціальної складової на інвестиційну привабливість оцінено на 4 та 3 бали, тобто 45,79 % та 23,36 % відповідно, що визначено за соціальною стабільністю громади, культурним розвитком та середнім рівнем життя населення (рис. 1.10.18).

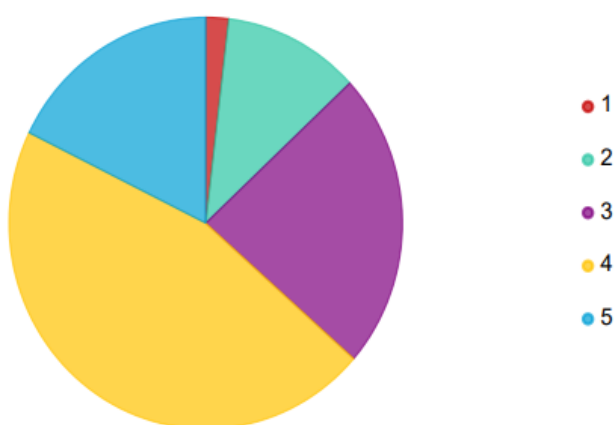

Рис. 1.10.18. Вплив соціальної складової на інвестиційну привабливість громади

Лише 20,56 % респондентів відзначили високий рівень економічного стану власної громади, тобто на 5 балів. Більшістю опитаних визначили економічний потенціал та стабільність фінансової системи громад на 4 (34,58 %) та 3 бали (32,71 %).

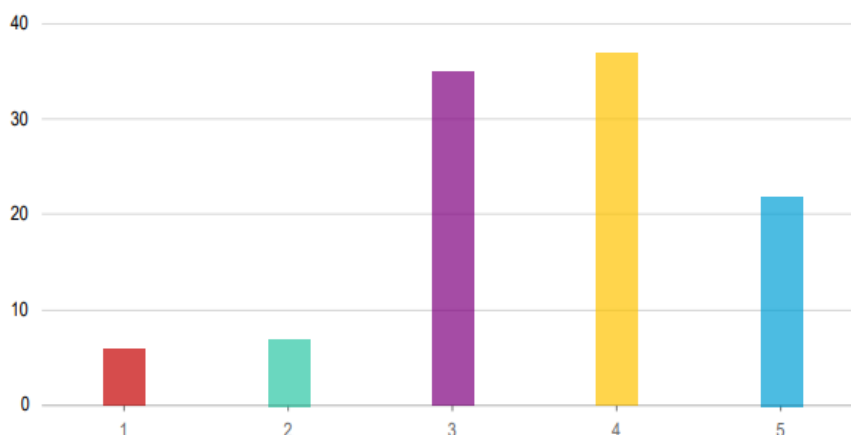

Рис. 1.10.19. Вплив економічного становища громади на інвестиційну привабливість

Значний вплив екологічного стану громади, зокрема 3 (21,5 %), 4 (35,51 %) та 5 балів (29,91 %), зумовлено посиленням інтересу до сталого розвитку та актуалізацією екологічних питань (рис. 1.10.20).

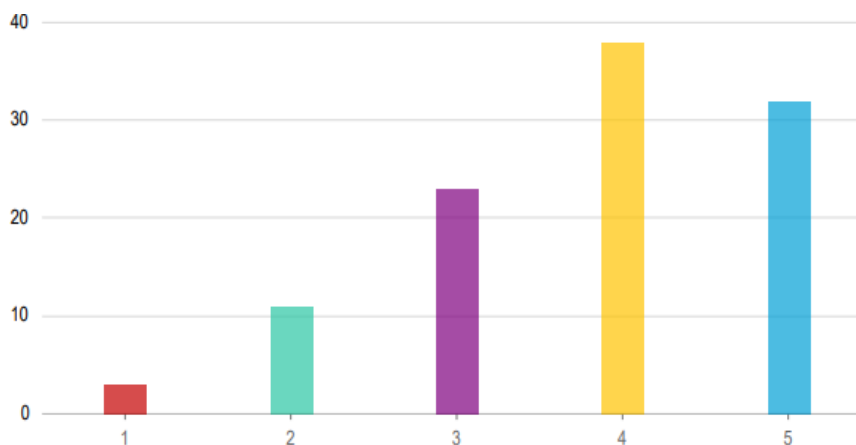

Рис. 1.10.20. Вплив екологічного стану на інвестиційну привабливість громади

Ефективність роботи місцевої влади та її вплив на формування інвестиційної привабливості оцінено більшістю респондентів на 5 балів (53,27 %), що визначається стабільністю управління та надійністю законодавства, підтримкою бізнесу та сприянням у співпраці, розвитком інфраструктури (рис. 1.10.21).

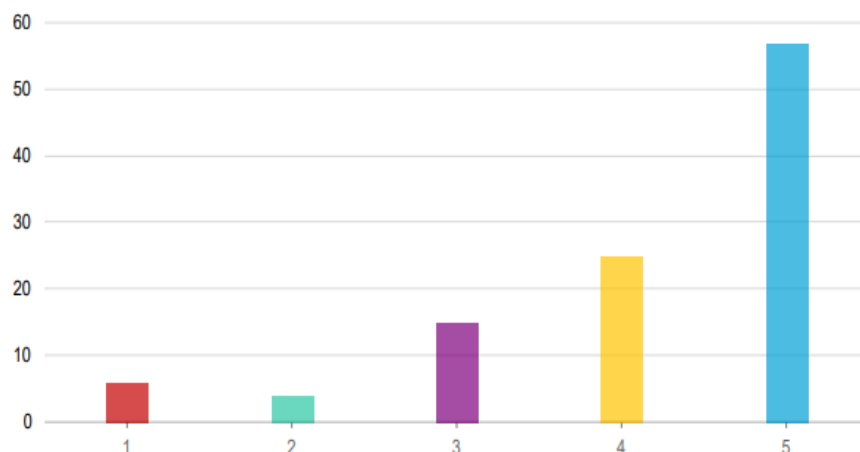

Рис. 1.10.21. Вплив ефективної роботи місцевої влади на інвестиційну привабливість громад

Оцінка факторів впливу на формування інвестиційної привабливості громади дозволяє зрозуміти, які саме аспекти є найбільш значущими для потенційних інвесторів для капіталовкладення. Найважливішими факторами для формування інвестиційної привабливості громади визначено географічне розташування та ефективність роботи місцевої влади. Високі оцінки підкреслюють їх значущість для інвесторів. Водночас, екологічний стан, соціальна складова та економічне становище, також відіграють важливу роль, але мають меншу вагу в загальній оцінці привабливості (рис. 1.10.22).

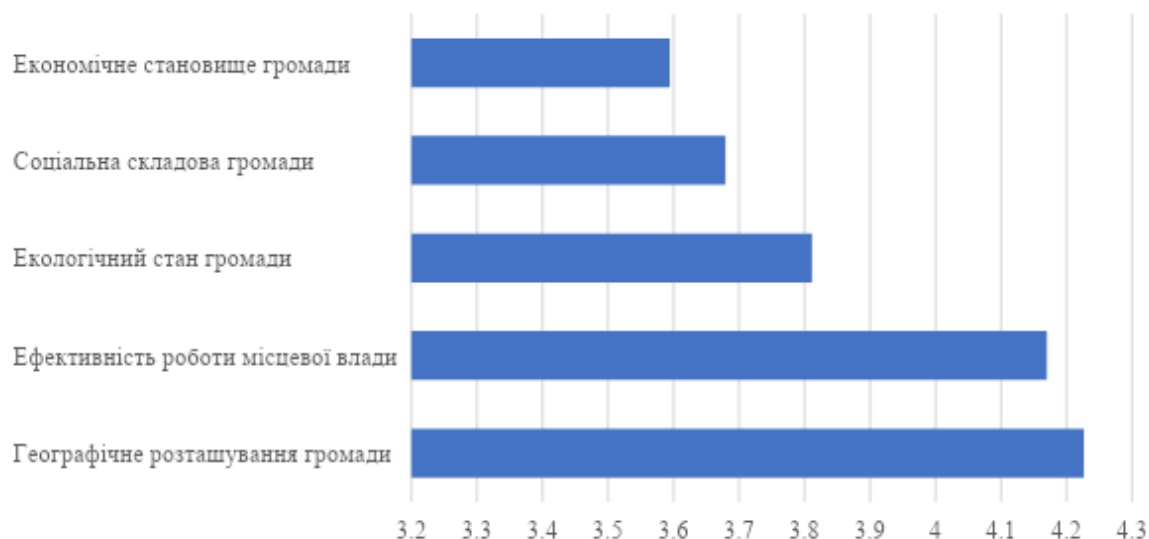

Рис. 1.10.22. Оцінка факторів впливу на формування інвестиційної привабливості громади, бал

За узагальненими результатами оцінки факторів впливу на формування інвестиційної привабливості, найбільшу вагомість (4,22 бали) має географічне розташування громади, тобто зручність транспортних шляхів, доступ до сировинних ресурсів, близькість до ринків збуту, що сприяє залученню інвестицій. Фактор ефективності роботи місцевої влади також отримав високу оцінку (4,16 балів), що вказує на важливість прозорого та швидкого прийняття рішень, підтримку та створенню сприятливих умов для ведення бізнесу. Екологічний стан оцінено на 3,81 бали, що є важливим фактором, особливо для громад, які підтримують принципи соціальної відповідальності та екологічної стійкості. Фактори соціальної складової та економічного стану отримали найнижчу оцінку серед запропонованих, проте їх вплив залишається суттєвим на формування інвестиційної привабливості громад.

Аналіз ключових факторів впливу дозволяє виокремити сильні та слабкі сторони кожної окремої громади. Для прикладу, Любарська, Малинська, Брониківська, Глибочицька, Березівська, Баранівська, Курненська, Новоград-Волинська та інші громади отримали найвищу оцінку 5 балів за вигідне географічне розташування. Високі оцінки (5 балів) отримали Любарська, Малинська, Брониківська, Глибочицька, Березівська, Білокоровицька, Бердичівська, Піщівська та Краснопільська громади, де забезпечений доступ до якісних медичних послуг, високий рівень зайнятості. Найвищі оцінки в 5 балів свідчать про стабільне економічне становище та розвиток Любарська, Малинська, Брониківська, Глибочицька, Білокоровицька, Новоград-Волинська, Вільшанська, Народицька, Овруцька, Миропільська громади. Оцінку екологічного стану у 5 балів визначено у Любарській, Малинській, Брониківській, Глибочицькій, Березівській, Білокоровицькій, Баранівській, Курненській, Новоград-Волинська Гришковецькій, Стриївській та інших громад. Високу ефективність роботи місцевої влади оцінили у Любарській, Малинській, Брониківській, Глибочицькій, Березівській, Білокоровицькій, Баранівській, Бердичівській, Курненській, Гришковецькій, Стриївській та інших громадах.

За результатами дослідження ідентифіковано слабкі сторони за факторами впливу на інвестиційну привабливість територіальних громад. Зокрема, недостатньо зручне географічне розташування, на думку опитаних респондентів, негативно впливає на інвестиційну привабливість у Корнинській, Миропільській та Черняхівській громадах. Соціальні проблеми знижують інвестиційну привабливість у Радомишльській, Попільнянській, Андрушівській, Коростишівській та Тетерівській громадах. Оцінений у 2 бали економічний стан Швайківської, Ружинської, Тетерівської громад, свідчить про економічні труднощі та недостатню інфраструктуру для розвитку бізнесу. Екологічні проблеми, за результатами оцінювання в 1-2 бали, мають деструктивний вплив у Андрушівській, Ружинській, Коростишівській, Словечанській, Горщиківській, Миропільській, Черняхівській громадах. Низьку ефективність місцевої влади визначили у Миропільській громаді (табл. 1.10.2).

Таблиця 1.10.2

Оцінка інвестиційної привабливості громад за факторами впливу

Громада	Географічне розташування громади	Соціаль-на складова громади	Економічне становище громади	Екологічний стан громади	Ефективність роботи місцевої влади	Середнє значення
Любарська	5	5	5	5	5	5,0
Малинська	5	5	5	5	5	5,0
Брониківська	5	5	5	5	5	5,0
Глибочицька	5	5	5	5	5	5,0
Березівська	5	5	4	5	5	4,8
Білокоровицька	4	5	5	5	5	4,8
Баранівська	5	4	4	5	5	4,6
Курненська	5	4	4	5	5	4,6
Бердичівська	5	5	4	4	5	4,6
Новоград-Волинська	5	4	5	4	5	4,6
Гришковецька	5	4	4	5	5	4,6
Стрийська	5	4	4	5	5	4,6
Вільшанська	5	3	5	4	5	4,4
Новоборівська	5	4	3	5	5	4,4
Потіївська	4	4	4	5	5	4,4
Піщівська	5	5	3	5	4	4,4
Краснопільська	5	5	4	4	4	4,4
Народицька	4	3	5	5	5	4,4
Червоненська	5	4	4	4	4	4,2
Гладковицька	5	3	4	4	5	4,2
Овруцька	3	4	5	4	5	4,2
Харитонівська	5	4	4	3	5	4,2
Ємільчинська	4	4	4	5	4	4,2
Чуднівська	5	4	4	4	4	4,2
Коростенська	4	4	4	4	4	4,0
Вчорайшенська	4	4	3	4	5	4,0
Високівська	5	3	4	3	5	4,0
Пулинська	4	4	3	5	4	4,0
Чоповицька	5	4	3	3	5	4,0
Ярунська	4	4	3	4	5	4,0
Станишівська	5	3	4	4	4	4,0
Новогуйвинська	5	3	3	4	5	4,0
Райгородоцька	4	4	4	4	4	4,0
Дубрівська	4	3	3	5	5	4,0
Швайківська	4	4	2	5	5	4,0
Семенівська	5	3	3	4	5	4,0
Радомишльська	5	2	4	4	5	4,0
Барашівська	5	3	3	3	5	3,8
Старосілецька	4	4	4	3	4	3,8

Громада	Географічне розташування громади	Соціальна складова громади	Економічне становище громади	Екологічний стан громади	Ефективність роботи місцевої влади	Середнє значення
Попільнянська	5	2	4	3	5	3,8
Брусилівська	5	4	3	3	4	3,8
Олевська	3	4	3	4	5	3,8
Корнинська	2	3	4	4	5	3,6
Романівська	4	4	3	4	3	3,6
Андрушівська	5	2	4	2	4	3,4
Ружинська	5	4	2	2	4	3,4
Хорошівська	5	3	3	3	3	3,4
Коростишівська	5	2	4	2	4	3,4
Іршанська	3	3	4	3	4	3,4
Городницька	3	3	3	3	4	3,2
Словечанська	5	4	3	1	3	3,2
Горщиківська	3	4	4	2	3	3,2
Вишевицька	3	3	3	3	4	3,2
Тетерівська	4	2	2	4	3	3,0
Миропільська	2	4	5	1	2	2,8
Черняхівська	1	4	3	2	3	2,6

Деталізований моніторинг ключових факторів на основі узагальнених середніх значень дозволяє здійснити градацію громад за високим, середнім та низьким рівнем інвестиційної привабливості. За результатами Любарська, Малинська, Брониківська, Глибочицька, Березівська, Білокоровицька громади отримали максимальні оцінки за всіма факторами, що свідчить про їхній високий потенціал для залучення інвестицій. Більшість громад Житомирської області мають середній рівень інвестиційної привабливості за рахунок прояву сильних сторін, однак потребують підсилення за окремим визначеними факторами, що дозволить підвищити рівень їх інвестиційної привабливості. Андрушівська, Ружинська, Хорошівська, Коростишівська, Іршанська, Городницька, Словечанська, Горщиківська, Вишевицька, Тетерівська, Миропільська, Черняхівська громади визначено з низькою інвестиційною привабливістю, що вказує на необхідність цілеспрямованих зусиль для створення сприятливого середовища для покращення інвестиційного клімату.

Значущими перешкодами для прямих іноземних інвестицій в Україну, за результатами опитування респондентів, визначено військовий конфлікт з росією (4,5 бали), що підвищує рівень ризикованості та невизначеності для бізнес-середовища. Відсутність дієвих заходів боротьби з корупцією оцінено у 4,33 бали, що створює умови для несправедливої конкуренції та передбачає додатковими витрати на ведення бізнесу. Значною перешкодою (3,94 бали) є недосконала судова система, яка потребує перезапуску, оскільки інвестори вимагають надійних та справедливих судових процесів для захисту власних прав. Нестабільність та складність законодавства (3,78 балів) створюють додаткові ризики для інвесторів, оскільки часті зміни у законах та регуляціях ускладнюють довгострокове планування та ведення бізнесу. Масштабна трудова міграція (3,68 балів) є значною перешкодою для інвестиційної привабливості через відтік робочої сили за кордон, що послаблює ринок праці в Україні та може негативно впливати на доступність кваліфікованих працівників для компаній. Коливання валюти та нестабільність

фінансової системи (3,51 бали) створюють додаткові ризики для інвесторів, які можуть втратити кошти через девальвацію або інші фінансові кризи. Складність податкової системи та бюрократія (3,26 бали) ускладнюють ведення бізнесу на, збільшують витрати на податкове адміністрування. Обмеження на рух капіталу та валютні операції (3,25 бали) створюють перешкоди для міжнародних інвесторів, які потребують свободи у переведенні коштів для здійснення інвестування. Зловживання владою з боку правоохоронних органів, такі як рейдерські захоплення або необґрунтовані перевірки є додатковим ризиком, що негативно впливає на інвестиційну привабливість у регіоні (рис. 1.10.23).

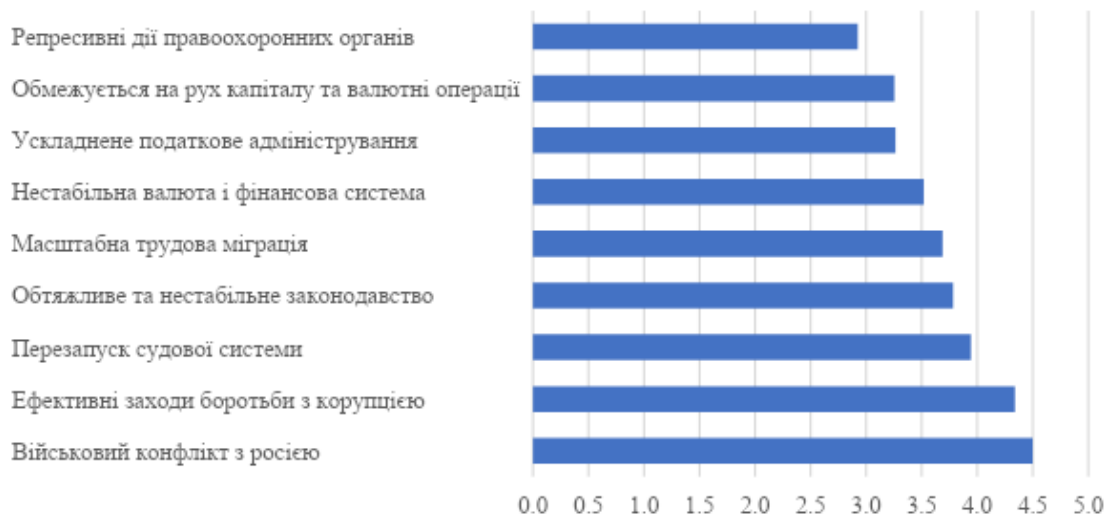

Рис. 1.10.23. Перешкоди прямим іноземним інвестиціям в Україну, бал

Для поліпшення інвестиційного клімату необхідно вирішити базові проблеми, що дозволить створити більш сприятливі умови для залучення іноземного капіталу в Україну. Аналіз запропонованих заходів для покращення інвестиційної привабливості територіальних громад дає можливість сфокусувати увагу на першочергових кроках, а саме: найважливішим заходом для залучення прямих інвестицій, що створює привабливі умови, знижуючи ризики та підвищуючи потенційну інвестиційну прибутковість є надання законодавчих гарантій фінансових заохочень, таких як податкові пільги або субсидії, (4,16 бали). Інвестиції в інфраструктуру та логістику, такі як будівництво доріг, розвиток транспортних мереж та модернізація комунікацій (4,12 бали), є другим за важливістю заходом, що сприяє покращенню доступності регіону та знижує витрати на перевезення товарів. Перегляд умов Угоди про Асоціацію з ЄС для розширення доступу до європейського ринку (3,83 бали) може значно підвищити інвестиційну привабливість, відкриваючи нові можливості для експорту та співпраці з європейськими компаніями. Реформа правоохоронних органів, спрямована на зниження корупції та зловживань (3,74 бали), є важливим кроком для створення безпечного та справедливого середовища для бізнесу. Відхід від демократичних цінностей має суперечливу оцінку, оскільки відхід від демократичних принципів може призвести до негативних наслідків для інвестиційного клімату в довгостроковій перспективі, незважаючи на потенційні короткострокові вигоди, однак оцінено респондентами у 3,58 бали. Досягнення домовленостей з МВФ (3,49 бали) щодо отримання кредитного траншу може стабілізувати фінансову ситуацію в країні та підвищити довіру інвесторів. Перехід на західний геополітичний курс (3,24 бали)

може відкрити нові можливості для співпраці та залучення інвестицій з країн Заходу. Дефолт за державними запозиченнями має низьку оцінку (3,02 бали), однак призводить до втрати довіри інвесторів та міжнародних партнерів, що значно погіршує інвестиційний клімат. Масштабна приватизація (2,80 бали) може сприяти залученню інвестицій у державні підприємства за умови прозорих процедур та справедливих умов для всіх учасників ринку (рис. 1.10.24).

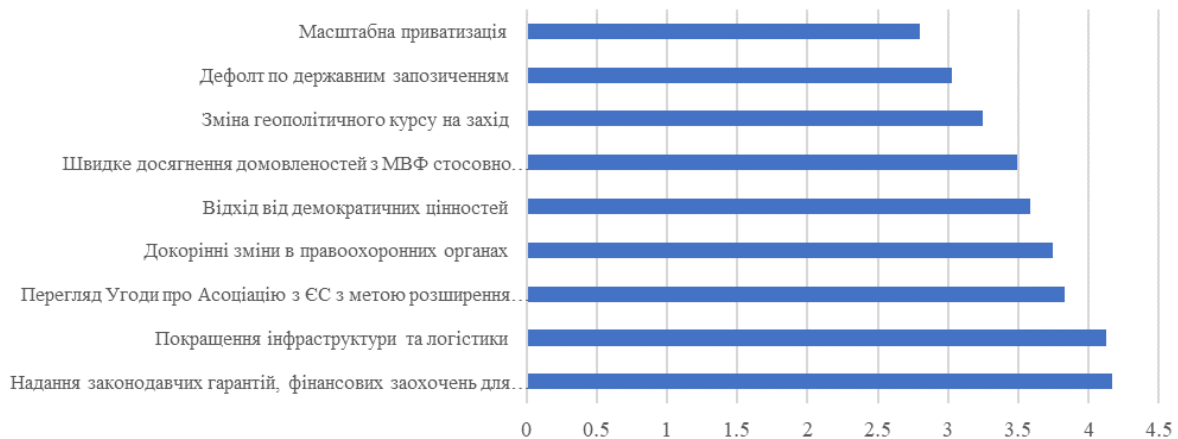

Рис. 1.10.24. Необхідні заходи для покращення інвестиційної привабливості територіальних громад, бал

Таким чином, для покращення інвестиційної привабливості територіальних громад варто зосередитися на наданні законодавчих гарантій та фінансових стимулів для інвесторів, покращенні інфраструктури та логістики, беручи до уваги умови співпраці з ЄС. Важливим заходом, що дозволить підвищити рівень інвестиційної привабливості є необхідні реформи в правоохоронних органах та досягнення домовленостей з МВФ. Інші заходи, такі як зміна геополітичного курсу або масштабна приватизація, можуть мати додатковий позитивний ефект, але потребують ретельного планування та перегляду умов їх реалізації.

Проблеми та завдання для їх вирішення для підвищення інвестиційної привабливості області

1. Розвиток інфраструктури та логістики:

- **Проблеми:**

- Низька якість доріг та мостів, що ускладнює транспортне сполучення між районами області.
- Нерівномірний доступ до високошвидкісного інтернету, що обмежує можливості для бізнесу в сільських та віддалених районах.
- Відсутність сучасних логістичних центрів, що знижує ефективність транспортування товарів і послуг.

- **Завдання:**

- Реконструкція та будівництво нових доріг і мостів для покращення транспортної інфраструктури.

- Забезпечення рівномірного доступу до високошвидкісного інтернету в усіх населених пунктах області.
- Створення сучасних логістичних хабів для підвищення ефективності транспортування товарів.

2. Підвищення якості життя та соціальної стабільності:

- Проблеми:
 - Низька якість освіти та недостатній доступ до сучасних навчальних центрів.
 - Недостатнє забезпечення населення якісними медичними послугами.
 - Обмежений доступ до культурних та соціальних проектів, що впливає на умови життя населення.
- Завдання:
 - Інвестиції в модернізацію навчальних закладів та створення сучасних освітніх центрів.
 - Розвиток медичної інфраструктури для покращення доступу до медичних послуг.
 - Підтримка культурних та соціальних проектів для покращення умов життя населення.

3. Активізація зовнішньої торгівлі та міжнародного співробітництва:

- Проблеми:
 - Обмежені торговельні зв'язки з країнами ЄС та іншими міжнародними партнерами.
 - Відсутність сприятливих умов для експорту місцевої продукції.
 - Низька популяризація інвестиційного потенціалу регіону на міжнародному рівні.
- Завдання:
 - Розширення торговельних зв'язків з країнами ЄС та іншими міжнародними партнерами.
 - Створення сприятливих умов для експорту місцевої продукції.
 - Організація міжнародних бізнес-форумів та виставок для популяризації інвестиційного потенціалу регіону.

4. Проведення профільних заходів для залучення іноземних інвесторів та партнерів:

- Проблеми:
 - Відсутність регулярних міжнародних бізнес-форумів та конференцій у Житомирі.
 - Недостатня кількість галузевих виставок та презентацій для демонстрації економічного потенціалу області.
 - Обмеженість міжнародних партнерств через недостатню кількість візитів делегацій місцевої влади та бізнес-спільноти до інших країн.
 - Недостатня кількість зустрічей з представниками інвестиційних фондів для обговорення перспективних проектів.
 - Відсутність платформи для обміну досвідом між іноземними та місцевими підприємцями.
- Завдання:
 - Організація регулярних міжнародних бізнес-форумів та конференцій у Житомирі.
 - Проведення галузевих виставок та презентацій для демонстрації економічного потенціалу області.
 - Організація візитів делегацій місцевої влади та бізнес-спільноти до інших країн для встановлення міжнародних партнерств.

- Проведення зустрічей з представниками інвестиційних фондів для обговорення перспективних проєктів.
- Створення платформи для обміну досвідом між іноземними та місцевими підприємцями.

5. Активізація ІТ сектору:

- Проблеми:
 - Недостатня кількість спеціалізованих ІТ-освітніх програм та курсів для підготовки кваліфікованих кадрів.
 - Відсутність сучасних ІТ-інкубаторів та технопарків для підтримки стартапів та інноваційних проєктів.
 - Обмежена взаємодія між місцевими ІТ-компаніями та міжнародними технологічними корпораціями.
 - Низький рівень інвестицій у розвиток ІТ-інфраструктури та технологічних рішень в області.
 - Відтік талановитих ІТ-фахівців в інші регіони або за кордон через відсутність перспектив розвитку на місцевому рівні.
- Завдання:
 - Запровадження спеціалізованих ІТ-освітніх програм та курсів для підготовки кваліфікованих кадрів.
 - Створення сучасних ІТ-інкубаторів та технопарків для підтримки стартапів та інноваційних проєктів.
 - Розширення взаємодії між місцевими ІТ-компаніями та міжнародними технологічними корпораціями.
 - Залучення інвестицій у розвиток ІТ-інфраструктури та технологічних рішень в області.
 - Створення сприятливих умов для утримання та повернення талановитих ІТ-фахівців до регіону.

6. Активізація органічного землеробства:

- Проблеми:
 - Недостатня обізнаність місцевих сільськогосподарських товаровиробників щодо технологій органічного землеробства.
 - Відсутність спеціалізованих навчальних програм та курсів для підготовки фермерів до органічного землеробства.
 - Недостатня кількість сертифікованих органічних господарств в області.
 - Обмежені можливості для збуту органічної продукції на внутрішньому та міжнародному ринках.
 - Відсутність підтримки для переходу фермерських господарств на органічні методи виробництва.
- Завдання:
 - Проведення інформаційних кампаній та семінарів для фермерів щодо технологій органічного землеробства.
 - Запровадження спеціалізованих навчальних програм та курсів для підготовки фермерів до органічного землеробства.
 - Створення сертифікаційних центрів для органічних господарств.
 - Розширення можливостей для збуту органічної продукції на внутрішньому та міжнародному ринках.

- Надання фінансової підтримки для фермерів, які переходять на органічні методи виробництва.

7. Розробка програм промоції природних ресурсів області (добувана промисловість, деревопереробка):

- Проблеми:
 - Низька обізнаність потенційних інвесторів про природні ресурси Житомирської області.
 - Недостатня підтримка та просування добувної та деревообробної промисловості.
 - Відсутність спеціалізованих заходів для промоції природних ресурсів області.
- Завдання:
 - Розробка та впровадження інформаційних кампаній для популяризації природних ресурсів Житомирської області.
 - Проведення спеціалізованих форумів та виставок для залучення інвесторів у добувну та деревообробну промисловість.
 - Створення інтерактивних онлайн-платформ для представлення потенціалу природних ресурсів області та можливостей для інвесторів.
 - Налагодження співпраці з міжнародними організаціями для підтримки проектів з видобутку та переробки природних ресурсів.
 - Забезпечення технічної та фінансової підтримки для підприємств, що працюють у сфері видобутку та переробки деревини.

8. Стимулювання повернення середнього та малого бізнесу, які імігрували з початком війни:

- Проблеми:
 - Втрата значної кількості середнього та малого бізнесу через еміграцію з початком війни.
 - Відсутність стимулів для повернення підприємців, які покинули область.
 - Складнощі в реінтеграції бізнесу в економіку області після повернення.
- Завдання:
 - Розробка та впровадження програм підтримки для бізнесу, що повертається, включаючи фінансові стимули та податкові пільги.
 - Організація інформаційних кампаній для інформування підприємців про можливості та підтримку, доступні в області.
 - Проведення консультаційних та навчальних семінарів для підприємців з метою полегшення їхнього повернення та реінтеграції.
 - Створення "єдиного вікна" для бізнесу, що повертається, для спрощення адміністративних процедур.
 - Підтримка створення бізнес-інкубаторів для сприяння розвитку та реінтеграції малих та середніх підприємств в економіку області.

9. Стимулювання та підтримка територіальних громад у створенні індустріальних парків

- Проблеми:
 - Відсутність необхідної інфраструктури та ресурсів у багатьох територіальних громадах для створення індустріальних парків.
 - Недостатня обізнаність місцевих громад про переваги та можливості індустріальних парків.

- Відсутність фінансової підтримки та інвестицій для розвитку індустріальних парків.
- Складнощі у залученні інвесторів через низьку популяризацію регіону та індустріальних парків.
- Відсутність співпраці між громадами, місцевою владою та бізнесом для реалізації проектів індустріальних парків.
- Завдання:
 - Розвиток інфраструктури:
 - Надання фінансової підтримки для будівництва та модернізації інфраструктури, необхідної для створення індустріальних парків (дороги, електроенергія, водопостачання, каналізація, телекомунікації).
 - Фінансова підтримка та інвестиції:
 - Запровадження програм грантів та безвідсоткових кредитів для територіальних громад на створення індустріальних парків.
 - Створення фондів підтримки індустріальних парків, що фінансуються за рахунок державних та міжнародних грантів.
 - Популяризація та залучення інвесторів:
 - Проведення маркетингових кампаній та участь у міжнародних виставках для популяризації індустріальних парків Житомирської області.
 - Організація бізнес-форумів та зустрічей з потенційними інвесторами для представлення можливостей індустріальних парків.
 - Співпраця з торговими палатами та міжнародними організаціями для залучення іноземних інвесторів.
 - Співпраця та партнерство:
 - Створення платформ для співпраці між територіальними громадами, місцевою владою та бізнесом для спільної реалізації проектів індустріальних парків.
 - Підтримка створення кластерів та асоціацій індустріальних парків для обміну досвідом та координації діяльності.

10. Промисловість:

- Проблеми:
 - Логістичні перешкоди, що ускладнюють закупівлю сировини та розподіл готової продукції.
 - Зростання вартості енергоресурсів та сировини, що підвищує загальну собівартість продукції.
- Завдання:
 - Створення альтернативних логістичних маршрутів та вдосконалення існуючих для забезпечення безперебійного постачання сировини.
 - Залучення інвестицій для розвитку енергозберігаючих технологій та відновлюваних джерел енергії для зниження витрат на енергоносії.

11. Сільське господарство:

- Проблеми:
 - Дефіцит робочої сили через мобілізацію до Збройних Сил України.
 - Логістичні ускладнення для експорту аграрної продукції.
- Завдання:

- Впровадження механізації та автоматизації в аграрному секторі для зменшення залежності від людської праці.
- Розробка та впровадження нових логістичних схем для забезпечення стабільного експорту продукції.

12. Будівництво та житлова політика:

- Проблеми:
 - Потреба у відновленні пошкодженої інфраструктури.
 - Дефіцит будівельних матеріалів.
- Завдання:
 - Розробка програм швидкого відновлення інфраструктури із залученням міжнародної допомоги.
 - Створення умов для розвитку місцевого виробництва будівельних матеріалів.

13. Транспортна інфраструктура та дорожнє будівництво:

- Проблеми:
 - Порушення вагових обмежень, що призводить до пошкодження доріг.
 - Проблематика автобусних перевізників, які працюють з порушенням законодавчих вимог.
- Завдання:
 - Запровадження системи контролю за дотриманням вагових обмежень на дорогах.
 - Підвищення контролю за діяльністю автобусних перевізників для забезпечення безпеки пасажирських перевезень.

14. Комунальна інфраструктура та альтернативна енергетика:

- Проблеми:
 - Зношеність основних фондів комунальних послуг.
 - Недостатнє оснащення житлового фонду засобами обліку теплової енергії.
- Завдання:
 - Модернізація обладнання у сфері комунальних послуг для підвищення ефективності та надійності їх роботи.
 - Повсюдне встановлення засобів обліку теплової енергії в житлових фондах для покращення контролю за споживанням та розподілом витрат.

Ці заходи та відповідні завдання сприятимуть розвитку інвестиційного потенціалу Житомирської області, стимулюватимуть економічне зростання, покращення якості життя населення та підтримку сталого розвитку регіону.

1. Проблеми

- **Економічна нестабільність:** Значні коливання індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту (ВРП) через внутрішні та зовнішні чинники, такі як економічна криза, військовий конфлікт на сході країни, анексія Криму та наслідки пандемії COVID-19.
- **Зменшення кількості суб'єктів господарювання:** За період з 2016 по 2021 рік загальна кількість суб'єктів господарювання зменшилася на 7%, що відбулося за рахунок зменшення фізичних осіб-підприємців на 10%.
- **Інфраструктурні проблеми:** Недостатній розвиток інфраструктури, що обмежує можливості для залучення нових інвестицій.
- **Високий рівень корупції:** Корупція та неефективна робота судової системи створюють бар'єри для інвесторів.

- **Нестабільне законодавство:** Часті зміни у законодавстві створюють невизначеність для інвесторів та ускладнюють довгострокове планування.
- 2. Сильні сторони**
- **Географічне розташування:** Вигідне географічне розташування, яке сприяє розвитку логістики та транспорту.
 - **Економічна активність:** Зростання обсягів реалізованої продукції з 87 млн грн у 2016 р. до 189 млн грн у 2021 р., що вказує на підвищення економічної активності суб'єктів господарювання та їх продуктивності.
 - **Ріст зайнятості:** Зростання загальної кількості зайнятих працівників на 12% та найманих працівників на 20% за період з 2016 по 2021 рік.
 - **Інвестиційний потенціал:** Темп росту обсягів капітальних інвестицій у 2021 р. порівняно з 2014 р. склав 1058%.
 - **Динамічний розвиток сектору послуг:** Сектори інформаційних технологій та охорони здоров'я демонструють значний приріст за кількістю суб'єктів господарювання та обсягами реалізованої продукції.
- 3. Слабкі сторони**
- **Високі витрати на виробництво:** Збільшення вартості енергоресурсів та сировини підвищує загальну собівартість продукції.
 - **Проблеми з інфраструктурою:** Недостатній розвиток інфраструктури обмежує можливості для залучення нових інвестицій та ускладнює логістичні операції.
 - **Соціально-економічні проблеми:** Зменшення кількості суб'єктів господарювання та відтік робочої сили впливають на економічну активність регіону.
- 4. Заходи щодо відновлення або покращення стану**
- **Покращення інфраструктури:** Інвестування у розвиток транспортної та логістичної інфраструктури для покращення інвестиційного клімату та залучення нових інвесторів.
 - **Антикорупційні заходи:** Проведення ефективних заходів боротьби з корупцією та перезапуск судової системи для створення сприятливих умов для інвесторів.
 - **Підтримка підприємництва:** Надання законодавчих гарантій та фінансових заохочень для нових прямих інвесторів, а також підтримка малого та середнього бізнесу через доступ до кредитних ресурсів та субсидій.
 - **Розвиток людського капіталу:** Адаптація навчальних програм для задоволення потреб ринку праці та підвищення кваліфікації робочої сили.
 - **Екологічні ініціативи:** Впровадження екологічних програм для покращення стану навколишнього середовища та підвищення привабливості регіону для інвесторів.
 - **Залучення інвестицій:** Активна промоція інвестиційних можливостей регіону на національному та міжнародному рівнях, а також розвиток співпраці з міжнародними організаціями та інвесторами.

Враховуючи все вищезазначене можна сформулювати наступний перелік завдань.

1. Покращення надання адміністративних послуг.

- 1.1. Організація та модернізація системи адміністративних послуг.** Розширення мережі центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), спрощення адміністративних процедур, моніторинг якості обслуговування, навчання та

тренінги для персоналу, покращення матеріально-технічної бази, забезпечення прозорості інформації про послуги, цифровізація послуг, аналіз та впровадження кращих практик з інших регіонів.

- 1.2. **Покращення доступності та безбар'єрності.** Забезпечення умов для зручного доступу до послуг для всіх громадян, включаючи осіб з інвалідністю, та підвищення якості послуг.
2. **Фінансова та інвестиційна підтримка бізнесу.**
 - 2.1. **Полегшення доступу до фінансових ресурсів.** Забезпечення підприємців інформацією про доступні кредитні програми та фінансову допомогу, підтримка інноваційних проєктів, субсидування відсоткових ставок за кредитами, підтримка фермерських господарств та нових підприємців, залучення міжнародної технічної допомоги.
3. **Інформаційна та ресурсна підтримка підприємництва.**
 - 3.1. **Розвиток інформаційної підтримки бізнесу.** Публікація інформаційних матеріалів, проведення рекламних кампаній, покращення комунікацій між владою та бізнесом, організація освітніх заходів, таких як семінари та тренінги.
 - 3.2. **Популяризація підприємництва.** Визнання та заохочення успішних підприємців, підтримка соціальної відповідальності в бізнесі, сприяння підприємництву серед внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб з інвалідністю.
 - 3.3. **Сприяння екологічному розвитку бізнесу.** Підтримка впровадження «зелених» технологій та практик сталого споживання у бізнесі.
4. **Розвиток інфраструктури для підприємництва.**
 - 4.1. **Створення та розвиток бізнес-інфраструктури.** Підтримка створення бізнес-хабів, інкубаторів, коворкінг-центрів, розвиток інноваційної та соціально-побутової інфраструктури.
 - 4.2. **Організаційна підтримка інноваційних проєктів.** Сприяння реалізації проєктів у сфері ІТ, енергоефективності, «зеленого» туризму, народних промислів, що спрямовані на виробництво конкурентоспроможної продукції.
5. **Створення та щорічне оновлення інвестиційного паспорта Житомирської області.**

2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАЯВНІСТЬ МІСТОБУДІВНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ ОБЛАСТІ, АНАЛІЗ ЩОДО ЇЇ АКТУАЛЬНОСТІ ТА СТУПЕНЮ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

2.1. Аналіз реалізації Схеми планування території Житомирської області (актуальність, потреба оновлення)

Схема планування території (СПТ) Житомирської області була затверджена рішенням обласної ради від 07.03.2018 р. № 966.

Згідно ДБН Б.1.1-13:2021 її основними завданнями було:

- визначення територій, розвиток яких потребує державної підтримки, забезпечення охорони навколишнього природного середовища, сталого використання і відтворення природних ресурсів та екосистем;
- розвитку національної екологічної мережі на регіональному рівні, інженерно-транспортної, соціальної інфраструктури, охорони культурної спадщини;
- розроблення раціональної планувальної організації території регіону в частині:
 - забезпечення оптимальних умов проживання населення, раціонального використання природних ресурсів, розвитку галузей господарського комплексу, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення цивільного захисту, зокрема пожежної та техногенної безпеки,
 - врахування вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту на відповідній території,
 - збереження цінних об'єктів культурної спадщини, захисту населених пунктів і територій від небезпечних геологічних та гідрогеологічних процесів, створення транспортної та інженерної інфраструктури.

В СПТ було розраховано 2 варіанти перспективної (на 01.01.2033 р.) чисельності населення області. За оптимістичним прогнозом вона мала становити 1,215 млн.осіб, за реалістичним - 1,1 млн.осіб. При розробленні СПТ для розрахунків було прийнято за основу оптимістичний варіант. За відкритими даними на 01.01.2022 р. кількість населення області складала 1,179 млн.осіб. Таким чином, оптимістичний варіант СПТ може реалізуватись у період дії ПКВ. Тому передбачені в СПТ заходи, які базуються на прогнозній чисельності населення області, можуть бути враховані в ПКВ.

Серед основних завдань планування території області – забезпечення раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та культурної спадщини, захисту населених пунктів і територій від небезпечних геологічних та гідрогеологічних процесів. Для вирішення цього завдання були представлені дані про такі особливості території:

- 1) кліматичні, геологічні та інші природні умови, зображаються ділянки прояву небезпечних геологічних, гідрогеологічних та геоморфологічних процесів, які мають вплив на містобудівне освоєння території;
- 2) території та об'єкти природно-заповідного фонду, інші природоохоронні території, встановлені згідно з затвердженою проектною документацією, а також інші фактори та планувальні обмеження, що впливають на здійснення містобудівної та господарської діяльності.

Вони відображені на кресленнях:

- Комплексна оцінка території. Схема природно-ресурсного потенціалу. Основний зміст креслення – геодані про мінерально-сировинні ресурси (родовища корисних копалин),

території природно-заповідного фонду, складові елементи екологічної мережі, умовні природні ландшафти (ліси і заболочені землі).

- Комплексна оцінка території. Схема природно-техногенної небезпеки території – креслення зосереджене на аналізі поширення техногенних об'єктів, які можуть становити небезпеку для навколишнього середовища: території складування та утилізації відходів, виробничі об'єкти. Вказані зони радіаційного забруднення із класами за рівнем забруднення і потребою у відселенні населення. Представлені осушені території.

- Схема прогнозного стану навколишнього природного середовища. На кресленні представлені геодані про охоронні зони і об'єкти, необхідність впровадження заходів щодо забезпечення захисту від небезпечних процесів, проекти об'єкти, які можуть становити екологічну небезпеку, цінні території (ПЗФ, екомережа і цінні землі) і небезпечні території (радіаційно забруднені і із техногенним навантаженням). Відповідно до представленого змісту на цьому кресленні вказані (продубльовані) наявні в області ареали, які вже пов'язані із екологічними проблемами різного типу (хімічне забруднення, радіаційне забруднення, підтоплення, затоплення і зсуви). Щодо прогнозу, то умовно тільки проектні сміттєпереробні та сміттєсортувальні підприємства або місця видобування титанових руд вказують на локації, де ймовірні екологічні ризики.

- Схема захисту території і населених пунктів від небезпечних геологічних та гідрогеологічних процесів – представлені заходи щодо рекультивації порушених територій, захисту території від небезпечних процесів населених пунктів, захисту території від небезпечних процесів лінійних об'єктів, захисту території від небезпечних процесів. Слід відзначити, що позначення території осушення без вказання заходів щодо управління цими територіями, не визначений стан таких територій. Позначення поширення торфовищ і еродованих земель не відповідає реальній ситуації в області. Так, єдиний ареал еродованих земель позначений західніше міста Овруч, хоча найбільше поширення еродованих земель – у південній «лісостеповій» частині області. Поширення торфовищ, які мають високе значення для збереження біорізноманіття і регулювання водного режиму, мають набагато більше поширення на території області.

- Проектний план СПТ Житомирської області інтегрує по суті регіональну схему екологічної мережі, яка інтерпретується як території переважного оздоровчого та туристично-рекреаційного використання. При цьому враховано поширення умовно природних ландшафтів – лісів і водно-болотних угідь. Вказані території природно-заповідного фонду, проте без пропозицій перспективного розширення природно-заповідного фонду. У проектному плані не враховані особливості функціонування ландшафтів Житомирської області, які суттєво впливають на напрямки розвитку території. Наприклад, біотична структура ландшафтів і цінні біотопи, басейнова структура та особливості функціонування малих річок, поєднання цінних ґрунтів та ареалів, чутливих до ерозії тощо. Не враховано, що на території області досить значна частка сільськогосподарських земель не використовується, зайнята лісовими насадженнями. Цінні території, які ідентифіковані як екологічна мережа, включені у склад територій переважного оздоровчого та туристично-рекреаційного використання, без урахування природних особливостей різних частин області, які би могли бути визначені і проаналізовані у масштабі розроблення СПТ (1:200000). Особливість Житомирської області – наявність широких заплав річок і поширення водно-болотних угідь також не враховано у проектному плані.

Загальна характеристика природних умов і екологічного стану представлені у пояснювальній записці СПТ Житомирської області.

Таким чином, у Схемі планування території Житомирської області не у повній мірі враховані особливості природних умов та екологічного стану, особливості функціонування ландшафтів, не подається додаткових матеріалів щодо еколого орієнтованого обґрунтування планувальних рішень. Зовсім не висвітлене питання змін клімату та адаптації ландшафтів до таких змін.

Аналіз реалізації заходів щодо розвитку транспортної інфраструктури Схеми планування території Житомирської області виявив наступне:

Залізничний транспорт – *передбачалось*:

- провести електрифікацію ділянки залізниці, по якій пройдуть траси міжнародних залізничних коридорів. *Роботи виконано*;

- електрифікувати залізничну гілку сполученням Бердичів – Житомир – вихід на Фастів. *Роботи не виконано*;

- електрифікувати ділянки Житомир –Звягель, Житомир- Коростень, Житомир-Коростишів. *Роботи не виконано*;

- будівництво другої колії на перегоні Фастів – Житомир – Бердичів. *Роботи не виконано*.

Повітряний транспорт – *передбачалось*:

- що основним аеропортом, з якого будуть виконуватися пасажирські та вантажні перевезення в межах Житомирської області, буде аеропорт, зведений на базі існуючого аеродрому, що знаходиться поблизу населеного пункту Озерне. *Роботи не виконано*;

- провести реконструкцію існуючого аеропорту “Житомир”, зокрема споруд аеропорту та злітно-посадкової смуги з метою його використання для спортивної авіації, а також для приймання-відправлення чартерних рейсів. *Роботи не виконано*;

- влаштування гелікоптерних майданчиків поблизу міжнародного автомобільного коридору Європа-Азія та Критський №3, а також в наступних містах області: Житомир, Коростень, Коростишів, Бердичів, Звягель, Малин, Овруч. На сьогодні вертолітні майданчики діють тільки на території аеропорту Житомир.

Автомобільні дороги – *передбачалось*:

- реконструкція обходу міста Житомира (від с. Глибочиця до с. Іванівка), що є ділянкою міжнародної автомобільної дороги М-06 Київ – Чоп загальною довжиною 22,13 км. *Роботи тривають*;

- будівництво двох нових транспортних розв’язок у двох рівнях на перетині з автомобільними дорогами С060716 під’їзд до с. Вереси на км 134+024 та С060710 Житомир – Вільськ через Кам’янку на км 145+193. *Роботи тривають*;

- улаштування розв’язки в одному рівні в с. Світін на км 136+767. *Роботи виконано*;

- перевлаштування транспортної розв’язки у двох рівнях типу «Лист конюшини» на перетині автодороги М-06 Київ – Чоп з автодорогою М-21 Виступовичі – Житомир на км 138+904. *Роботи виконано*;

- будівництво проектних ділянок автомобільних доріг:

- ділянки автомобільної дороги, яка з’єднає обхідні дороги Житомира та Коростишева. *Роботи не виконано*;
- проектної автомобільної дороги між населеними пунктами Ємільчине та Бараши. *Роботи не виконано*;
- ділянку автомобільної дороги регіонального значення з західного боку від селища Червоноармійськ (Пулини). *Роботи не виконано*;

- реконструкція проїзних частин доріг державного значення (міжнародні, національні та регіональні) з підвищенням їх технічної категорії:

- М-07 Київ – Ковель – Ягодин (на Люблін). *Виконано за параметрами II категорії;*
- Н-03 Житомир- Чернівці (від с. Висока Піч до межі з Хмельницькою областю). *Роботи не виконано;*
- Р-02 Київ-Іванків-Овруч (від м. Овруч до межі Київської області). *Роботи не виконано;*
- Р-18 Житомир-Попільня- Сквир- Володарка- Ставище (2 ділянки). *Роботи не виконано;*
- Р-31 Бердичів-Хмільник-Літин (від сел. Обухівка до межі з Вінницькою областю). *Роботи не виконано;*
- Р-49 Васьковичі-Шепетівка (окремі ділянки з категорією нижче II). *Роботи не виконано;*
- М-21 Виступовичі – Житомир (ділянка Коростень – держкордон). *Роботи не виконано;*
- Т-06-05 КПП "М. Копищенський" – Олевськ – Червоноармійськ – Коростишів – Котлярка на ділянці від траси а/д М-06 до КПП "М. Копищенський". *Роботи не виконано;*

- реконструкція проїзних частин автомобільних доріг територіального значення Т – 06-08 Овруч - Малин - Кочерів (по всій довжині), Т – 06-11 Ставище - Брусилів – Попільня – Вчорайше (на ділянці між населеними пунктами Брусилів та Попільня) та Т – 10-28 Фастів - Дідівщина – Брусилів – Кочерів (ділянка між населеними пунктами Брусилів та Кочерів). *Роботи не виконано;*

- реконструкція 20,1 км автомобільних доріг V категорії за параметром III технічної категорії проїзної частини. *Немає даних для аналізу;*

- влаштування обходів населених пунктів з метою покращення умов безпеки руху, збільшення швидкості руху транспорту: Житомир (з півдня), Бердичів (з заходу), Баранівка (з півночі, Малин (з півдня), Коростень (з південного сходу), Любар (з південного сходу), Попільня (з півночі). *Роботи не виконано;*

- в селищах, через які проходять траси коридорів, влаштувати шумозахисні екрани вздовж траси коридору та переходи в різних рівнях. *Роботи виконуються;*

- будівництво транспортних розв'язок в різних рівнях: всього необхідно звести 10 розв'язок в різних рівнях, в т.ч. до кінця розрахункового строку необхідно влаштувати 8 шляхопроводів на перетині автомобільних доріг з залізницею. Кількість реалізованих об'єктів підлягає уточненню.

- зміна статусу автомобільних доріг, що обумовлено низкою факторів, основні серед яких - це створення об'їзних доріг, будівництво нових доріг, створення великих автотранспортних зв'язків, реконструкція проїзної частини. Зміна статусу відбувалась, але в аналізі реалізації не розглядається.

Схема планування Житомирської області передбачає розвиток всіх секторів економіки, і як наслідок, збільшення обсягів відходів промислового виробництва. В той же час, істотного збільшення чисельності населення не очікується. Це означає, що навіть при збільшенні обсягів відходів в розрахунку на 1 особу загальний обсяг побутових відходів суттєво не збільшиться. Із заходів у сфері управління відходами, зазначених в Схемі планування, які частково на сьогодні вже виконані, варто відмітити наступні:

- будівництво заводів з перероблення побутових відходів та сортувальних станцій в найбільших господарських центрах області. На сьогоднішній день вже працює сміттєпереробний завод у м. Житомир. Продуктивність роботи 15 т/год, з перспективою розширення до 20-22 т/год, тобто 50-65 тис. т в рік. На заводі виробляють біопаливо та відсортовують 10 видів вторсировини (ПЕТ-пляшки, поліетилен, склобій, алюмінієві бляшанки та ін.).

- розроблення Програми поводження з твердими побутовими відходами в Житомирській області на найближчу перспективу та вирішення проблем знешкодження відходів. Оскільки, відповідно до ЗУ «Про управління відходами» вимоги щодо розроблення Програми поводження з твердими побутовими відходами відсутні, в подальшому пропонується розроблення заходів до Національної програми запобігання утворення відходів (ст. 25 та ст. 54 ЗУ «Про управління відходами»).

У 2023 році розроблений проєкт Регіонального плану управління відходами в Житомирській області до 2030 року, який проходить процедуру погодження в Міндовкілья. Актуальний Проєкт Регіонального плану управління відходами в Житомирській області до 2030 року розміщений на офіційному сайті Департаменту екології та природних ресурсів Житомирської ОВА з внесеними правками відповідно до зауважень Міністерства захисту довкілья та природних ресурсів України.

Що стосується розвитку економіки області, то згідно СПТ Житомирської області вбачається неможливість окреслення єдиного безальтернативного варіанту розвитку. Найбільш імовірними вважаються інерційний, інноваційний та проміжний варіанти.

Інерційний варіант пов'язаний з досить імовірним збереженням існуючого стану виробництва, зниженням рівня прогресивності та посиленням «обтяженості» його структури. За існуючим станом на час розроблення СПТ Житомирської області структура виробництва області характеризувалась високою часткою та стрімким зростанням галузей добувної промисловості та зв'язаних з нею виробництв. При цьому, рівень прогресивності структури виробництва низький. Подібна ситуація має місце й сьогодні.

Висока ймовірність такого варіанту розвитку економіки регіону пов'язана з намірами щодо реалізації масштабного інвестиційного проєкту з будівництва гірничого комбінату на титаново-апатитових родовищах Коростенського (зараз – це територія Ушомирської, Горщиківської, Коростенської та частково Іршанської територіальних громад) та колишнього Володарсько-Волинського (Хорошівського) району (зараз – це територія Хорошівської, Новоборівської та частково Іршанської територіальних громад), що за прогнозами мав визначити домінуючу роль добувної промисловості і вплинути на всю структуру господарства області. Наразі відбуваються дослідження щодо відкриття Стремигородського родовища та реалізації першої черги інвестиційного проєкту з будівництва Стремигородського гірничо-збагачувального комбінату, тому зазначений напрямок розвитку господарювання актуальний і має бути врахований в ПКВ.

Інноваційний варіант розвитку господарства регіону пов'язаний з його всебічною модернізацією, структурною трансформацією промисловості, сільського господарства, транспорту, зв'язку тощо та їх інтеграцією з інноваційним та науково-освітнім комплексом області. Реалізація такого варіанту вимагає максимального використання всіх можливих ресурсів – матеріальних, фінансових, інтелектуальних, організаційних, ініціативи та значних організаційних зусиль з боку управлінських структур, становлення нової податкової системи, перегляду системи кредитування галузей економічної діяльності.

Проміжні варіанти розвитку господарського комплексу області досить різноманітні, але об'єднуються спільними особливостями: при загальному інерційному варіанті розвитку більшості галузей та виробництв, окремі з них будуть розвиватися інноваційним шляхом.

Реалізація одного з проміжних варіантів може забезпечити становлення у віддаленій перспективі інноваційної моделі економіки області.

Проаналізувати стан реалізації рішень СПТ Житомирської області можна, зокрема, за показником чисельності зайнятих у відповідних галузях господарства (табл. 2.1.1), прогнозне значення якого було закладено в проектних рішеннях СПТ. Статистичні дані на сьогодні наведені відповідно до інформації, представленої на сайті Головного управління статистики в Житомирській області.

Таблиця 2.1.1.

Аналіз реалізації пропозицій Схеми планування території Житомирської області (СПТЖО) щодо галузевої структури господарства Житомирської області за чисельністю зайнятих

Сфери економіки та види економічної діяльності	Існуючий стан за СПТ ЖО 2012 р.		Прогноз за СПТ ЖО 2033 р.		Статистична інформація у 2021 р. (22.09.2023) без урахування ФОП		Статистична інформація у 2021 р. (22.09.2023) з урахуванням ФОП	
	Тис. осіб	%	Тис. осіб	%	Тис. осіб	%	Тис. осіб	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Виробнича сфера	234,2	42,2	240	40	87,2	64,1	108,4	51,5
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство; рибальство, рибництво	83,5	15,1	54	9,0	20,7	15,2	22,2	10,6
Промисловість	78,3	14,1	108	18,0	55,4	40,7	64,0	30,4
Будівництво	27,9	5,0	42	7,0	4,5	3,3	5,7	2,7
Діяльність транспорту та зв'язку	44,5	8,0	36	6,0	6,6	4,9	16,5	7,8
Невиробнича сфера	319,3	57,8	360	60,0	48,8	35,9	101,9	48,5
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; діяльність готелів та ресторанів	141,2	25,5	96	16,0	17,8	13,1	60,3	28,7
Фінансова діяльність	6,3	1,1	30	5,0	0,1	0,1	0,3	0,1
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	20,4	3,7	48	8,0	2,8	2,1	4,0	1,9
Державне управління	37,3	6,7	24	4,0	2,8	2,1	3,9	1,9
Освіта та наука	51,6	9,3	66	11,0	1,7	1,3	4,9	2,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	40,3	7,3	66	11,0	22,6	16,6	23,7	11,3
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	22,2	4,0	30	5,0	1,0	0,7	4,8	2,3
ВСЬОГО	553,5	100,0	600	100,0	136,0	100,0	210,3	100,0

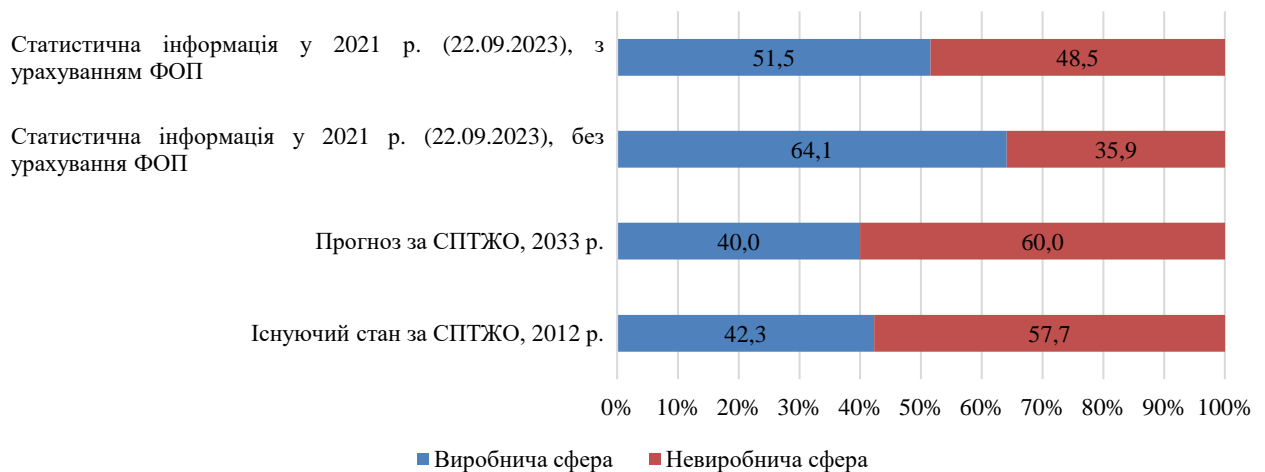

Рис. 2.1.1. Аналіз реалізації пропозицій Схеми планування території Житомирської області. Співвідношення виробничої та невиробничої сфери економічної діяльності за кількістю зайнятих, %

Як показав аналіз, розвиток економічної діяльності до сьогодні відбувається за інерційним сценарієм, з невисоким рівнем застосування інноваційних технологій.

Однак, є окремі наміри щодо розвитку високотехнологічних об'єктів, які частково вже реалізовані, а частково – перебувають на стадії реалізації. До таких об'єктів належать індустриальні та технологічні парки. На сьогодні 4 індустриальних парки вже створені, а також існують наміри щодо створення ще понад 10 індустриальних парків, які, з різних причини, а передусім – через відсутність фінансування, не були поки реалізовані.

Активізація інноваційного напрямку розвитку області закладений також і в інших документах, таких як, зокрема,

- Стратегія розвитку Житомирської області
- Програма економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2024 рік, яка завданнями розвитку господарського комплексу на найближчу перспективу вбачає сприяння розбудові інноваційної інфраструктури регіону, зокрема створенню інноваційних та наукових технопарків на Житомирщині, зокрема на базі вищих навчальних закладів області та виробничих підприємств; вдосконалення системи взаємодії науково-дослідницьких установ та підприємств області, що створить передумови для формування в даному регіоні інноваційного кластеру.

За підсумками аналізу виконання СПТ Житомирської області, згідно інформації, наданої Департаментом регіонального розвитку Житомирської ОВА, складено перелік рішень Схеми планування території Житомирської області, які не були реалізовані (додаток 2.1.1). Даний перелік включає широке коло функціональних об'єктів, пов'язаних, зокрема, з розвитком транспортної інфраструктури, промислового виробництва, переробкою відходів.

За результатом аналізу зазначених заходів в даній Програмі зазначені пропозиції щодо необхідності їх реалізації, визначення етапу їх реалізації (додаток 2.1.6).

Локалізація зазначених нереалізованих об'єктів та заходів наведена на рис. 2.1.1 та 2.1.2. (Книга 3 Схеми)

Більшість заходів, передбачених для реалізації проектних рішень СПТ Житомирської області, залишаються актуальними і ті з них, які досі не реалізовані, можуть бути включені в ПКВ Житомирської області.

Окремо проаналізовано передбачене СПТ Житомирської області функціональне зонування території.

Згідно рішень СПТ, в її межах виокремлені наступні функціональні зони:

- території переважного містобудівного розвитку (зона урбанізації);
- території з пріоритетним розвитком логістичних центрів складування, доробки, сортування вантажів;
- території з пріоритетним розвитком сільськогосподарського виробництва;
- території з пріоритетним розвитком сільського господарства приміського типу (молочне скотарство, картоплярство, овочівництво);
- території переважного оздоровчого та туристично-рекреаційного використання.

Слід відмітити, що зазначені функціональні зони визначають пріоритетний напрямок використання території і не виключають можливості здійснення інших видів діяльності.

Водночас, рішеннями СПТ виділені території існуючих та проектних господарчих вузлів (1 існуючий та 2 проектних) та ядер господарського розвитку (2 існуючих та 6 проектних).

Існуючий господарський вузол сформований навколо міст Житомир і Бердичів та включає прилеглі до них населені пункти. На перспективу було запропоновано сформувавши 2 господарчих вузла: один – навколо м. Звягель з розвитком в північно-східному напрямку уздовж регіональної автомобільної дороги Р-49 в бік м. Коростень; другий – охоплює міста Коростень та Овруч і прилеглі до них населені пункти. Розвиток другого господарчого вузла передбачався в північному напрямку уздовж міжнародної автомобільної дороги М-21 і базувався на розвитку транскордонного співробітництва. Однак, на сьогоднішній день, зважаючи на зміну геополітичної ситуації, пов'язану зі збройною агресією РФ проти України та участь республіки Білорусь в цьому, призвели до розриву економічних, культурних, соціальних та інших зв'язків між країнами і, відповідно, транскордонного співробітництва в північному напрямку. Відповідно, розвиток потужного господарчого вузла Коростень-Овруч, передбачений в СПТ, вже неактуальний.

Існуючі ядра господарського розвитку визначені: 1) навколо м. Баранівка та 2) навколо сел. Нова Борова. На перспективу було запропоновано визначити території ядер господарського розвитку навколо населених пунктів, розташованих на перетині національних, регіональних, територіальних автомобільних доріг та магістральних залізниць: сел. Попільня, м. Чуднів, сел. Любар, м. Малин, сел. Нові Білокорівичі, м. Олевськ. При цьому, частина населених пунктів – центрів територіальних громад та населених пунктів, в межах та поблизу яких містобудівною документацією місцевого рівня передбачено розміщення виробничих об'єктів, не увійшли до складу таких ядер та вузлів.

Згідно інформації, наданої Департаментом регіонального розвитку Житомирської ОВА, модель територіальної структури господарства області повинна ґрунтуватись на ієрархізованій, поліцентричній мережі полюсів розвитку.

У зв'язку з цим, при розробленні ПКВ була проаналізована локалізація діючих виробничих об'єктів (промислових, сільськогосподарських підприємств, індустріальних парків), а також запропонованих до розміщення виробничих об'єктів (промислових, сільськогосподарських підприємств, індустріальних, технологічних парків), та розроблена модель формування мережі ядер господарського розвитку області. Запропонована модель передбачає формування 4-рівневої системи ядер господарського розвитку:

1 рівень: ядро, що формується на базі обласного центру – м. Житомир;

2 рівень: ядра, що формуються на базі центрів адміністративних районів – м. Бердичів, м. Звягель, м. Коростень;

3 рівень: ядра, що формуються на базі центрів територіальних громад, розташованих на перетині міжнародних, національних та регіональних автомобільних доріг, а також магістральних залізниць;

4 рівень: ядра, що формуються на базі центрів територіальних громад, розташованих на перетині територіальних та обласних автомобільних доріг, а також наближених до магістральних залізниць.

Аналіз затверджених детальних планів території, розташованих поза межами населених пунктів, показав що має місце 61 ділянка, функціональне використання якої, передбачене детальним планом території, не відповідає передбаченому рішеннями СПТ Житомирської області пріоритетному напрямку функціонального використання території. Переважна більшість таких ділянок сконцентрована в південній частині області. Дана ситуація не є конфліктною, оскільки рішення СПТ Житомирської області визначають пріоритетний напрямок використання території і не виключають можливості здійснення інших видів діяльності. Однак, зважаючи на відображені в детальних планах території наміри щодо виду функціонального використання території, доцільно переглянути рішення СПТ Житомирської області в частині коригування меж територій з тим чи іншим пріоритетним видом функціонального використання, що врахує наміри та тенденції, закладені в детальних планах території.

Відповідно, рішеннями даної ПКВ пропонується внести зміни до СПТ Житомирської області в частині перегляду функціонального зонування території з коригуванням меж територій з пріоритетним розвитком того чи іншого виду господарювання та формування господарчих вузлів та ядер господарського розвитку з урахуванням зміни геополітичної ситуації та затвердженої містобудівної документації місцевого рівня (рішення якої вже частково реалізовані).

SWOT аналіз

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Рішеннями Схеми планування території області передбачено:</p> <ul style="list-style-type: none"> розвиток господарського комплексу і, відповідно, нарощення економічного потенціалу області; збереження об'єктів екологічної мережі області, що запобігатиме погіршенню екологічної ситуації; покращення соціальної ситуації в області за рахунок створення нових місць прикладання праці, розміщення об'єктів обслуговування населення. 	<p>Межі функціональних територій некоректно враховують:</p> <ul style="list-style-type: none"> межі територіальних громад, населених пунктів; межі об'єктів ПЗФ, Смарагдової мережі ареали поширення різних типів ґрунтів.
Можливості	Загрози
<p>1. Нарощення економічного потенціалу: реалізація рішень Схеми планування території області сприятиме формуванню виробничих кластерів (як промислових, так і сільськогосподарських), залученню інвестицій.</p>	<p>1. Продовження збройної агресії РФ проти України та участь республіки Білорусь в цьому може призвести до припинення / відстрочення реалізації рішень Схеми планування території області внаслідок відновлення бойових дій і,</p>

<p>2. Вирішення логістичних проблем: реалізація рішень Схеми планування території області дозволить оптимізувати мережу логістичних центрів області, що сприятиме підвищенню рівня транспортно-логістичного обслуговування виробничих та сільськогосподарських об'єктів, зниженню вартості готової продукції за рахунок зменшення логістичної складової.</p> <p>3. Покращення екологічної ситуації: реалізація рішень Схеми планування території області дозволить зберегти існуючі об'єкти та розширити екологічну мережу області.</p> <p>4. Розвиток сільського господарства: реалізація рішень Схеми планування території області дозволить оптимально використати території, найбільш сприятливі для сільськогосподарської діяльності з урахуванням типів ґрунтового покриття.</p>	<p>відповідно, погіршення економічної, екологічної та соціальної ситуації.</p>
--	--

2.2 Аналіз розроблення історико-архітектурних опорних планів населених пунктів, що мають статус історичних поселень України, та пропозиції щодо першочергової необхідності розроблення науково-проектної документації

Відповідно до постанови КМУ від 26 липня 2001 р. N 878 «Про затвердження Списку історичних населених місць України» на території Житомирської області знаходиться 10 історичних населених місць. Це міста Житомир, Бердичів, Коростень, Коростишів, Новоград-Волинський, Овруч, Радомишль, та смт Любар, Миропіль, Олевськ. За даними управління культури та туризму Житомирської ОДА історико-архітектурні опорні плани розроблені та погоджені Міністерством культури і туризму України лише для 4 історичних населених місць: Житомир (2016 р.), Коростень (2018 р.), Звягель (2020), Бердичів (2020 р.).

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності», чинний з 17.02.2011 р., у статті 17 вимагає «4. Для населених пунктів, внесених до Списку історичних населених місць України, у межах визначених історичних ареалів у складі генерального плану населеного пункту визначаються режими регулювання забудови та розробляється історико-архітектурний опорний план, в якому зазначається інформація про об'єкти культурної спадщини та зони їх охорони.». Історико-архітектурні опорні плани розроблені у складі генеральних планів населених пунктів міст Коростишів (2015 рік) та Олевськ (2019 рік), але вони не отримали погодження Міністерства культури і туризму України. Решта населених пунктів мають генеральні плани, розроблені до 2011 р., в складі яких відсутній історико-архітектурний опорний план: м. Овруч (2008 р.), м. Радомишль (1992 р.), смт Любар (1989 р.), смт Миропіль (1972 р.). У 6 містах прокуратурою подано позов щодо зобов'язання виготовлення історико-архітектурних опорних планів.

Таким чином, на виконання вимог Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» у період 2024-2030 роки у складі містобудівної документації вищезазначених

історичних місць (м. Овруч, м. Олевськ, м. Коростишів, смт Любар, смт Миропіль, смт Радомишль) необхідно передбачити розроблення історико-архітектурних опорних планів, а також визначення меж і режимів використання історичних ареалів з метою захисту традиційного характеру середовища. Вартість цих робіт складає 4,3 млн.грн.

В той же час Закон України «Про охорону культурної спадщини» в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» визначив наступні види науково-проектної документації у сфері охорони культурної спадщини:

1) науково-проектна (науково-дослідна) документація з визначення:

- меж і режимів використання території пам'ятки;
- режимів використання пам'ятки;
- меж і режимів використання охоронюваної археологічної території;
- меж і режимів використання зон охорони;
- меж і режимів використання території об'єкта всесвітньої спадщини;
- меж і режимів використання буферної зони;
- меж і режимів використання історичного ареалу населеного місця;
- меж історичного ареалу населеного місця;

2) план організації території історико-культурного заповідника;

3) план організації історико-культурної заповідної території.

Саме ця науково-проектна документація у сфері охорони культурної спадщини визначає спеціальний режим використання території або об'єктів, у тому числі планувальні обмеження у використанні земель у сфері забудови, гранично допустимі висотність будівель та споруд. Відомості про межі територій та обмеження у використанні земель (територій), визначені науково-проектною документацією у сфері охорони культурної спадщини, затвердженою в установленому порядку, публікуються на офіційному веб-сайті органу охорони культурної спадщини, що їх затвердив, та підлягають внесенню до містобудівного кадастру, а також до Державного земельного кадастру. Тоді як історико-архітектурний опорний план - науково-проектна документація, яка містить відомості про об'єкти всесвітньої спадщини, їх території та буферні зони; пам'ятки культурної спадщини, у тому числі археологічні, їх території та зони охорони; межі та правові режими використання історичних ареалів населених місць; історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території та їх зони охорони; охоронювані археологічні території. Таким чином, історико-архітектурний опорний план є вторинним документом, який фіксує (фактично дублює) результати вищенаведених видів науково-проектної документації у сфері охорони культурної спадщини. Тому в Програмі комплексного відновлення серед першочергових заходів має бути розроблення відповідних видів науково-проектної документації у сфері охорони культурної спадщини для населених пунктів, що внесені до Списку історичних населених місць України, а також для територіальних громад, на території яких розташована велика кількість пам'яток культурної спадщини. Порядок розроблення цих видів науково-проектної документації на момент розроблення ПКВ не затверджений. Якщо припустити, що за змістом ці види документації будуть відповідати історико-архітектурному опорному плану, то з урахуванням землевпорядної частини вартість цих робіт може скласти мінімум 7,5 млн.грн. До затвердження зазначеного Порядку для визначення і дотримання режиму регулювання забудови територіальним громадам рекомендується розробити історико-архітектурні опорні плани для м. Овруч, м. Олевськ, смт Любар, смт Миропіль, смт Радомишль. Після затвердження Порядку розроблення науково-

проектної документації, передбаченої ЗУ "Про охорону культурної спадщини" розробити цю документацію з використанням матеріалів історико-архітектурних опорних планів.

2.3. Аналіз наявної містобудівної документації місцевого рівня, визначення нереалізованих планувальних рішень, що можуть пропонуватись до заходів Програми

При розробленні ПКВ була проаналізована інформація щодо наявності в громадах та населених пунктах області розроблених та затверджених комплексних планів просторового розвитку території територіальних громад, генеральних планів населених пунктів та детальних планів територій.

Для збору інформації кожній громаді було запропоновано заповнити відповідну анкету. Аналіз отриманих відповідей показав, що однією з проблем / слабких сторін в даному аспекті є те, що територіальні громади не надали інформацію, надали її в неповному обсязі або не володіють інформацією про наявну містобудівну документацію, що стосується їх території.

Детальна інформація згідно заповнених анкет наведена в додатку 2.3.1.

Комплексні плани просторового розвитку території територіальної громади (КППРТТГ)

Для забезпечення соціально-економічного розвитку громад області, створення збалансованої системи громадського обслуговування населення, врегулювання питань землекористування, створення інструмента планування розвитку громад з урахуванням інтересів різних стейкхолдерів та подальшого моніторингу запропонованих містобудівних рішень, на виконання Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» № 711-IX, починаючи з 01.01.2025 р., для всіх територіальних громад необхідно розробити Комплексні плани просторового розвитку території територіальної громади.

На сьогоднішній день в межах Житомирської області розробляються Комплексні плани просторового розвитку території територіальної громади (далі – КППРТТГ) для 2 територіальних громад: Новоборівської та Оліївської (див. додаток 2.3.1). Водночас, вже затверджено завдання на розроблення КППРТТГ в 4 територіальних громадах: Баранівській, Попільнянській, Черняхівській та Чуднівській. В решті територіальних громад зазначена документація відсутня.

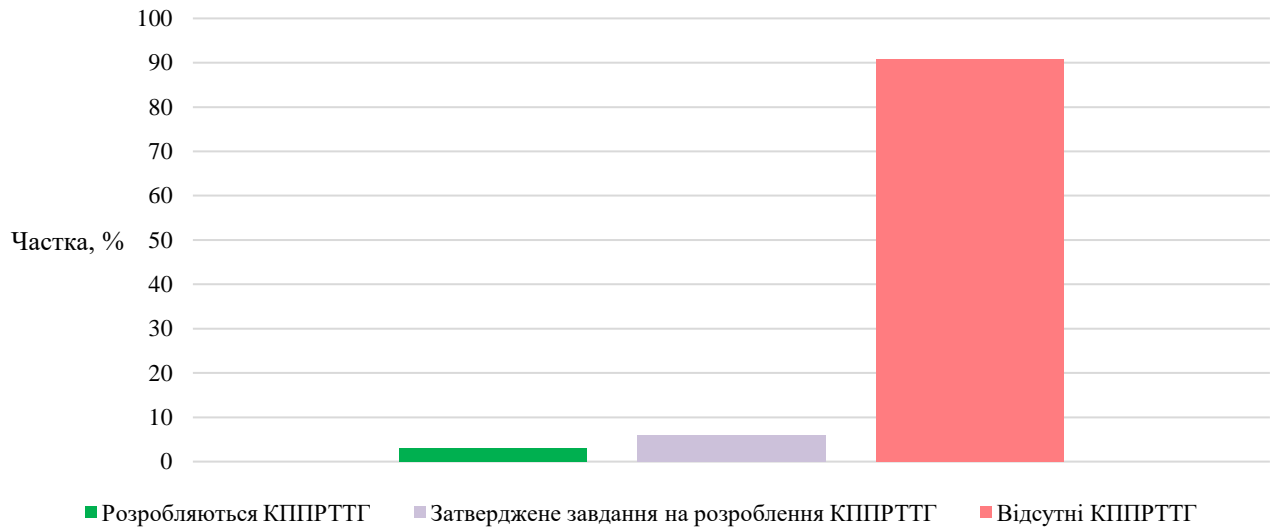

Рис. 2.3.1. Аналіз наявної містобудівної документації місцевого рівня. Комплексні плани просторового розвитку території територіальної громади. Наявність

Наявність та стан розроблення КППРТТГ для громад області наведені в таблиці 2.3.1., а просторова локалізація – на рис. 2.3.1 (Книга 3 Схеми).

Таблиця 2.3.1

**Рекомендації щодо розроблення містобудівної документації (МД) місцевого рівня.
Комплексні плани просторового розвитку території територіальної громади**

№ п/п	Назва територіальної громади	Наявність та стан розроблення МД
Бердичівський район		
1.	Андрушівська міська територіальна громада	відсутня
2.	Бердичівська міська територіальна громада	відсутня
3.	Вчорайшенська сільська територіальна громада	відсутня
4.	Гришковецька селищна територіальна громада	відсутня
5.	Краснопільська сільська територіальна громада	відсутня
6.	Райгородоцька сільська територіальна громада	відсутня
7.	Ружинська селищна територіальна громада	відсутня
8.	Семенівська сільська територіальна громада	відсутня
9.	Червоненська селищна територіальна громада	відсутня
10.	Швайківська сільська територіальна громада	відсутня
Житомирський район		
11.	Андрушківська сільська територіальна громада	відсутня
12.	Березівська сільська територіальна громада	відсутня
13.	Брусилівська селищна територіальна громада	відсутня
14.	Високівська сільська територіальна громада	відсутня
15.	Вишевицька сільська територіальна громада	відсутня
16.	Вільшанська сільська територіальна громада	відсутня
17.	Волицька сільська територіальна громада	відсутня
18.	Глибочицька сільська територіальна громада	відсутня
19.	Городоцька селищна територіальна громада	відсутня
20.	Житомирська міська територіальна громада	відсутня

№ п/п	Назва територіальної громади	Наявність та стан розроблення МД
21.	Квітнева сільська територіальна громада	відсутня
22.	Корнинська селищна територіальна громада	відсутня
23.	Коростишівська міська територіальна громада	відсутня
24.	Курненська сільська територіальна громада	відсутня
25.	Любарська селищна територіальна громада	відсутня
26.	Миропільська селищна територіальна громада	відсутня
27.	Новоборівська селищна територіальна громада	розробляється
28.	Новогуйвинська селищна територіальна громада	відсутня
29.	Оліївська сільська територіальна громада	розробляється
30.	Попільнянська селищна територіальна громада	затверджене завдання на розроблення
31.	Потіївська сільська територіальна громада	відсутня
32.	Пулинська селищна територіальна громада	відсутня
33.	Радомишльська міська територіальна громада	відсутня
34.	Романівська селищна територіальна громада	відсутня
35.	Станишівська сільська територіальна громада	відсутня
36.	Старосілецька сільська територіальна громада	відсутня
37.	Тетерівська сільська територіальна громада	відсутня
38.	Харитонівська сільська територіальна громада	відсутня
39.	Хорошівська селищна територіальна громада	відсутня
40.	Черняхівська селищна територіальна громада	затверджене завдання на розроблення
41.	Чуднівська міська територіальна громада	затверджене завдання на розроблення
Звягельський район		
42.	Баранівська міська територіальна громада	затверджене завдання на розроблення
43.	Барашівська сільська територіальна громада	відсутня
44.	Брониківська сільська територіальна громада	відсутня
45.	Городницька селищна територіальна громада	відсутня
46.	Довбиська селищна територіальна громада	відсутня
47.	Дубрівська сільська територіальна громада	відсутня
48.	Ємільчинська селищна територіальна громада	відсутня
49.	Звягельська міська територіальна громада	відсутня
50.	Піщівська сільська територіальна громада	відсутня
51.	Стрийська сільська територіальна громада	відсутня
52.	Чижівська сільська територіальна громада	відсутня
53.	Ярунська сільська територіальна громада	відсутня
Коростенський район		
54.	Білокоровицька сільська територіальна громада	відсутня
55.	Гладковицька сільська територіальна громада	відсутня
56.	Горщиківська сільська територіальна громада	відсутня
57.	Іршанська селищна територіальна громада	відсутня
58.	Коростенська міська територіальна громада	відсутня
59.	Лугинська селищна територіальна громада	відсутня
60.	Малинська міська територіальна громада	відсутня

№ п/п	Назва територіальної громади	Наявність та стан розроблення МД
61.	Народицька селищна територіальна громада	відсутня
62.	Овруцька міська територіальна громада	відсутня
63.	Олевська міська територіальна громада	відсутня
64.	Словечанська сільська територіальна громада	відсутня
65.	Ушомирська сільська територіальна громада	відсутня
66.	Чоповицька селищна територіальна громада	відсутня

SWOT аналіз
Містобудівна документація місцевого рівня. Комплексні плани просторового розвитку території територіальних громад

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Частина територіальних громад розпочала розроблення Комплексних планів просторового розвитку території (для 2 територіальних громад розроблення вже триває, для 4 територіальних громад затверджено завдання на розроблення, однак, безпосередньо розроблення не розпочато).</p>	<p>1. Не всі територіальні громади надали інформацію / володіють інформацією про наявну містобудівну документацію.</p> <p>2. Переважна більшість територіальних громад області не розпочала розроблення Комплексних планів просторового розвитку території (60 територіальних громад).</p>
Можливості	Загрози
<p>Розроблення КППРТТГ дозволить:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначити основний напрямок розвитку (економічного і просторового) територіальної громади; • покращити соціально-економічну ситуацію в територіальних громадах за рахунок створення нових місць прикладання праці, розвитку системи об'єктів обслуговування населення; • врегулювати питання землекористування в межах територіальної громади. 	<p>Продовження збройної агресії РФ проти України та участь республіки Білорусь в цьому може призвести до:</p> <ul style="list-style-type: none"> • припинення / відстрочення початку розроблення документації (КППРТТГ) внаслідок відновлення бойових дій на території територіальних громад; • затримки у фінансуванні розроблення документації (КППРТТГ) внаслідок ускладнення економічної ситуації; • відтоку кваліфікованих кадрів, як зайнятих в органах місцевого самоврядування, що виступають замовниками містобудівної документації, так і в організаціях – розробниках документації, що сповільнить / унеможливить розроблення документації (КППРТТГ).

Генеральні плани населених пунктів (ГП)

На геопорталі Житомирської області розміщено 1119 генеральних планів населених пунктів.

Аналізу підлягали генеральні плани населених пунктів, розроблені починаючи з 2011 р., коли було прийнято Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності». Їх кількість – 53. Таким чином, забезпеченість актуальними генеральними планами складає 3,1 %.

Загальна кількість населених пунктів в межах Житомирської області становить 1668 шт., в тому числі в розрізі адміністративних районів:

- Бердичівський – 162 шт.,
- Житомирський – 684 шт.,
- Звягельський (Новоград-Волинський) – 293 шт.,
- Коростенський – 529 шт.

Згідно матеріалів геопорталу Житомирської області, для 549 населених пунктів відзначено, що генеральні плани не розроблені, відповідно, 1119 населених пунктів зазначену містобудівну документацію мають.

Згідно уточнених даних, що базуються на матеріалах геопорталу Житомирської області та даних з опитувальних анкет, що надійшли від територіальних громад, на сьогоднішній день в межах Житомирської області розроблено Генеральні плани (далі – ГП) для 1135 населених пунктів. Для 40 населених пунктів генеральні плани розроблені після 2021 року і є повністю актуальними. А 1095 документів розроблені до 2021 року і наразі не в повній мірі відповідають сучасним законодавчо-нормативним вимогам, зокрема, не можуть бути застосовані для створення геоінформаційних баз даних, внесення коректних даних до містобудівного та земельного кадастрів, створення інструменту для організації й регулювання містобудівної діяльності та моніторингу реалізації містобудівних рішень і потребують оновлення.

Слід зазначити, що з зазначених 1095 населених пунктів, що мають генеральні плани, розроблені до 2021 року, частина генеральних планів була актуалізована/розроблена протягом 2011-2020 років, тобто після прийняття Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». Відповідно, вони відповідають основним положенням законодавства в сфері містобудування. Таких документів налічується 74 шт.

Отже, загальна кількість актуальних чи актуалізованих генеральних планів на сьогоднішній день становить 114 шт. або 6,8 %.

Решта документів розроблена до 2011 року і є на сьогодні неактуальною. Їх кількість становить 1021 шт. Однак, слід зазначити, що серед неактуальних генеральних планів 118 шт. наразі перебувають в стані оновлення або щодо них прийнято рішення щодо оновлення.

Відповідно, кількість неактуальних генеральних планів, які наразі не оновлюються, становить 903 шт. або 54,1 %.

Таблиця 2.3.2

Генеральні плани населених пунктів. Актуальність та стан розроблення

п/п	Статус генерального плану	Кількість, шт.	Частка в загальній кількості, %
1.	Наявні, всього, в т.ч.:	1135	68,0
	Розроблені після 2020 р. (актуальні)	40	2,4
	Розроблені в період 2011-2020 рр. (актуалізовані)	74	4,4
	- наразі розробляються/оновлюються	8	0,4
	- наразі не розробляються/не оновлюються	66	4,0
	Розроблені до 2011 р. (застарілі), в т.ч.:	1021	61,2
	- наразі оновлюються	118	7,1
	- наразі не оновлюються	903	54,1
2.	Відсутні, всього, в т.ч.:	533	32,0
	- наразі розробляються	51	3,1
	- наразі не розробляються	482	28,9
	РАЗОМ населених пунктів	1668	100,0

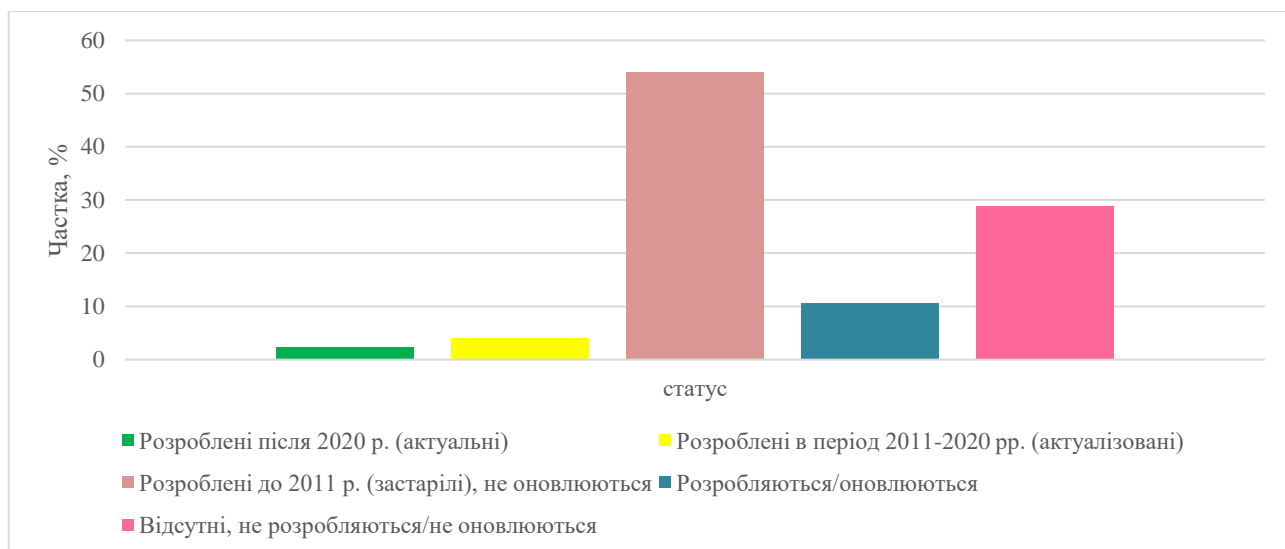

Рис. 2.3.2. Аналіз наявної містобудівної документації місцевого рівня. Генеральні плани населених пунктів. Наявність та актуальність

Для 9 населених пунктів генеральні плани наразі розробляються / оновлюються як окремі документи; а для 39 населених пунктів генеральні плани наразі розробляються / оновлюються у складі КППРТТГ.

Для 4 територіальних громад затверджено рішення про розроблення КППРТТГ, що передбачає розроблення / оновлення генеральних планів населених пунктів, які входять до складу цих громад. Таких населених пунктів налічується 128 шт.

У 482 населених пунктів відсутні і наразі не розробляються генеральні плани, і, відповідно, є необхідність у їх розробленні. Перелік цих населених пунктів наведений в таблиці 2.3.3.

Просторовий аналіз наявності та актуальності генеральних планів населених пунктів наведений на рис. 2.3.4-2.3.30.

Рис. 2.3.3. Аналіз наявної містобудівної документації місцевого рівня. Генеральні плани населених пунктів, що наразі розробляються/оновлюються

Перелік нереалізованих рішень ГП, які варто включити в ПКВ, надали лише:

- Чуднівська територіальна громада: будівництво об'їзної автомобільної дороги міста Чуднів;
- Гладковицька територіальна громада: наявні генеральні плани потребують оновлення (6 шт.);
- Коростенська територіальна громада:
 - автомобільна розв'язка в двох рівнях Київ-Ковель_Ягодин-вул. Сергія Кемського;
 - автомобільна розв'язка в двох рівнях по вулиці В. Сосновського-вулиці Шарщанська, шляхопровід через залізницю Коростень-Київ;
 - реконструкція шляхопроводу з будівництвом автомобільної розв'язки вул. Залізнична-Сергія Кемського;
 - будівництво споруди водозабору та водогону для водозабезпечення міста Коростеня в районі Поліського водосховища;
- Малинська територіальна громада: розроблення нової містобудівної документації – ГП (33 шт.)

Решта громад в опитувальних анкетах інформацію не надали або зазначили, що дані відсутні. Відповідно, визначити вичерпний перелік нереалізованих планувальних рішень містобудівної документації місцевого рівня, що можуть пропонуватись до заходів Програми, неможливо.

SWOT аналіз
Містобудівна документація місцевого рівня. Генеральні плани
території

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Частина територіальних громад розробила / оновила генеральні плани населених пунктів (переважно – центрів громад) або розпочала розроблення / оновлення генеральних планів населених пунктів.</p> <p>2. Рішення актуальних генеральних планів передбачають:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток господарського комплексу населених пунктів, удосконалення системи обслуговування населення; • збереження об'єктів ландшафтної та екологічної мережі, що запобігатиме погіршенню екологічної ситуації; • покращення соціальної ситуації в населених пунктах за рахунок створення нових місць прикладання праці, розміщення об'єктів обслуговування населення. 	<p>1. Не всі територіальні громади надали інформацію / володіють інформацією про наявну містобудівну документацію.</p> <p>2. Значна частина містобудівної документації застаріла (1970-1980 рр.) і не відповідає сучасному стану та вимогам.</p> <p>3. Для досить значної кількості населених пунктів генеральні плани взагалі відсутні.</p> <p>4. Розроблення генеральних планів населених пунктів відбувається в невеликій кількості, повільними темпами. Причина - відсутність фінансування.</p>
Можливості	Загрози
<p>1. Розроблення / оновлення генеральних планів дозволить:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначити основний напрямок розвитку (економічного і просторового) населених пунктів; • вирішити соціальну ситуацію в межах населених пунктів за рахунок створення нових місць прикладання праці, розвитку системи об'єктів обслуговування населення; • врегулювати питання землекористування в межах населених пунктів. <p>2. Реалізація рішень генеральних планів сприятиме формуванню розосередженої системи ядер господарського розвитку.</p>	<p>Продовження збройної агресії РФ проти України та участь республіки Білорусь в цьому може призвести до:</p> <ul style="list-style-type: none"> • припинення / відстрочення початку розроблення документації (ГП) внаслідок відновлення бойових дій на території територіальних громад; • припинення фінансування розроблення документації (ГП) внаслідок ускладнення економічної ситуації; • відтоку кваліфікованих кадрів, як зайнятих в органах місцевого самоврядування, що виступають замовниками містобудівної документації, так і в організаціях – розробниках документації, що сповільнить / унеможливить розроблення документації (ГП).

Детальні плани території

На геопорталі Житомирської області розміщено 1047 детальних планів територій (далі – ДПТ). Департамент регіонального розвитку Житомирської ОВА надав докладну інформацію з геопросторовими даними щодо 1022 детальних планів, щодо яких був виконаний аналіз.

Згідно розміщеної на геопорталі Житомирської області інформації, в межах населених пунктів розташовані загалом 617 детальних планів. Департамент регіонального розвитку Житомирської ОВА надав докладну інформацію з геопросторовими даними щодо 604 детальних планів.

Бердичівський район.

В межах району в межах населених пунктів затверджено 61 детальний план, в тому числі, 2 – в межах Андрушівської міської територіальної громади, 20 – в межах Бердичівської міської територіальної громади, 10 – в межах Гришковецької селищної територіальної громади, 2 – в межах Краснопільської сільської територіальної громади, 15 – в межах Райгородоцької сільської територіальної громади, 6 – в межах Семенівської сільської територіальної громади, 6 – в межах Швайківської сільської територіальної громади.

Житомирський район.

В межах району в межах населених пунктів затверджено 252 детальних плани, в тому числі, 30 – в межах Брусилівської селищної територіальної громади, 2 – в межах Вільшанської сільської територіальної громади, 7 – в межах Глибочицької сільської територіальної громади, 40 – в межах Житомирської міської територіальної громади, 11 – в межах Корнинської селищної територіальної громади, 17 – в межах Коростишівської міської територіальної громади, 11 – в межах Любарської селищної територіальної громади, 3 – в межах Миропільської селищної територіальної громади, 20 – в межах Новоборівської селищної територіальної громади, 8 – в межах Новоуївинської селищної територіальної громади, 33 – в межах Попільнянської селищної територіальної громади, 11 – в межах Потіївської сільської територіальної громади, 1 – в межах Романівської селищної територіальної громади, 13 – в межах Станишівської сільської територіальної громади, 9 – в межах Старосілецької сільської територіальної громади, 3 – в межах Харитонівської сільської територіальної громади, 8 – в межах Хорошівської селищної територіальної громади, 4 – в межах Чуднівської міської територіальної громади.

Звягельський район.

В межах району в межах населених пунктів затверджено 74 детальних плани, в тому числі, 26 – в межах Баранівської міської територіальної громади, 4 – в межах Барашівської сільської територіальної громади, 6 – в межах Брониківської сільської територіальної громади, 6 – в межах Довбиської селищної територіальної громади, 2 – в межах Дубрівської сільської територіальної громади, 9 – в межах Ємільчинської селищної територіальної громади, 17 – в межах Звягельської міської територіальної громади, 4 – в межах Чижівської сільської територіальної громади.

Коростенський район.

В межах району в межах населених пунктів затверджено 217 детальних планів, в тому числі, 3 – в межах Гладковицької сільської територіальної громади, 8 – в межах Горщиківської сільської територіальної громади, 8 – в межах Іршанської селищної територіальної громади, 11

– в межах Коростенської міської територіальної громади, 156 – в межах Малинської міської територіальної громади, 1 – в межах Народицької селищної територіальної громади, 8 – в межах Олевської міської територіальної громади, 10 – в межах Ушомирської сільської територіальної громади, 12 – в межах Чоповицької селищної територіальної громади.

Переважна більшість затверджених ДПТ в межах населених пунктів передбачають розміщення житлової та громадської (культурних та соціально-побутових об'єктів) забудови, яка має незначний вплив на економічний розвиток області.

Зважаючи на це, більша увага приділена детальним планам територій, *розташованим поза межами населених пунктів*, оскільки саме їх реалізація може мати вплив на інтереси декількох територіальних громад. Загалом поза межами населених пунктів наразі затверджено 418 ДПТ.

Бердичівський район.

В межах району поза межами населених пунктів затверджено 31 детальний план, в тому числі, 1 – в межах Андрушівської міської територіальної громади, 8 – в межах Гришківської селищної територіальної громади, 1 – в межах Краснопільської сільської територіальної громади, 8 – в межах Райгородської сільської територіальної громади, 12 – в межах Семенівської сільської територіальної громади, 1 – в межах Швайківської сільської територіальної громади.

Андрушівська МТГ – промисловий об'єкт;

Гришківська СЛТГ – сільськогосподарське тваринницьке підприємство, промислові та виробничо-складські (зернохранилища) об'єкти, транспортна розв'язка та об'єкт інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Краснопільська СТГ – транспортний об'єкт (АЗС);

Райгородська СТГ – сільськогосподарські тваринницькі підприємства і фермерські господарства та промисловий, складський об'єкти;

Семенівська СТГ – житлова садибна забудова, сільськогосподарські рослинницьке та тваринницькі підприємства і фермерські господарства, кладовища, транспортні (АЗС та СТО), складські об'єкти та об'єкт інженерної інфраструктури (вежа зв'язку);

Швайківська СТГ – транспортний об'єкт (АГЗС).

Житомирський район.

В межах району поза межами населених пунктів затверджено 327 детальних планів, в тому числі, 39 – в межах Березівської сільської територіальної громади, 14 – в межах Брусилівської селищної територіальної громади, 6 – в межах Високівської сільської територіальної громади, 1 – в межах Волицької сільської територіальної громади, 73 – в межах Глибочицької сільської територіальної громади, 6 – в межах Житомирської міської територіальної громади, 2 – в межах Корнинської селищної територіальної громади, 16 – в межах Коростишівської міської територіальної громади, 2 – в межах Миропільської селищної територіальної громади, 2 – в межах Новоборівської селищної територіальної громади, 16 – в межах Новоушицької селищної територіальної громади, 50 – в межах Оліївської сільської територіальної громади, 4 – в межах Попільнянської селищної територіальної громади, 2 – в межах Романівської селищної територіальної громади, 31 – в межах Станишівської сільської територіальної громади, 31 – в межах Старосілецької сільської територіальної громади, 15 – в межах Тетерівської сільської територіальної громади, 5 – в межах Харитонівської сільської територіальної громади, 6 – в межах Хорошівської селищної територіальної громади, 3 – в

межах Черняхівської селищної територіальної громади, 3 – в межах Чуднівської міської територіальної громади.

Березівська СТГ – переважно для розміщення садової забудови, а також окремі ділянки для розміщення громадських, промислових, складських, транспортного (капремонт автодороги М06) об'єктів та об'єктів інженерної інфраструктури (гідротехнічна споруда, водонапірна вежа);

Високівська СТГ – сільськогосподарське тваринницьке підприємство, промислові об'єкти та об'єкти інженерної інфраструктури (гідротехнічна споруда, вітрова генерація енергії);

Волицька СТГ – промисловий об'єкт;

Глибочицька СТГ – переважно для розміщення садової забудови, а також окремі сільськогосподарські рослинницькі підприємства і фермерські господарства, ділянки для розміщення житлової садибної забудови, громадських, промислових, складських, транспортних (АТП, АЗС, АГЗС, СТО) об'єктів та об'єктів інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Житомирська МТГ – садова забудова, громадський, рекреаційний, промисловий та транспортні об'єкти (АЗС та СТО);

Корнинська СЛТГ – сільськогосподарське тваринницьке підприємство та об'єкт інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Коростишівська МТГ – садова забудова, громадські, рекреаційний, транспортний (СТО), промислові об'єкти та об'єкт інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Миропільська СЛТГ – розміщення житлової багатоквартирної забудови та складський об'єкт;

Новоборівська СЛТГ – садова забудова та промисловий об'єкт;

Новогуївська СЛТГ – переважно розміщення садової забудови, а також житлова садибна забудова, громадський, складський об'єкти, кладовище та промислові об'єкти;

Оліївська СТГ – переважно розміщення садової забудови, а також громадські, промислові, транспортний (автомийка) об'єкти та об'єкт інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Попільнянська СЛТГ – складські та промисловий об'єкти;

Романівська СЛТГ – промислові об'єкти;

Станишівська СТГ – садова забудова, сільськогосподарські тваринницькі підприємства, громадські, рекреаційні, складські, промислові, транспортні (СТО, автостоянки та гаражі) об'єкти;

Старосілецька СТГ – окрема ділянка житлової садибної забудови, а також садова забудова, складські, промислові об'єкти та об'єкт інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Терерівська СТГ – переважно садова забудова, а також громадські, промислові об'єкти та об'єкт інженерної інфраструктури (телекомунікаційна баштова споруда);

Харитонівська СТГ – переважно промислові об'єкти, а також ділянка розміщення садової забудови та рекреаційний об'єкт;

Хорошівська СЛТГ – переважно промислові об'єкти, а також складський об'єкт та об'єкт інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Черняхівська СЛТГ – промисловий об'єкт та об'єкти інженерної інфраструктури (вітрова генерація енергії);

Чуднівська МТГ – складський об’єкт та об’єкти інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії).

Звягельський район.

В межах району поза межами населених пунктів затверджено 35 детальних планів, в тому числі, 4 – в межах Баранівської міської територіальної громади, 1 – в межах Барашівської сільської територіальної громади, 3 – в межах Брониківської сільської територіальної громади, 3 – в межах Городницької селищної територіальної громади, 2 – в межах Довбиської селищної територіальної громади, 3 – в межах Дубрівської сільської територіальної громади, 3 – в межах Звягельської міської територіальної громади, 1 – в межах Піщівської сільської територіальної громади, 5 – в межах Стрийвської сільської територіальної громади, 6 – в межах Чижівської сільської територіальної громади, 4 – в межах Ярунської сільської територіальної громади.

Баранівська МТГ – сільськогосподарські тваринницькі підприємства і фермерські господарства та промисловий об’єкт;

Брониківська СТГ – промисловий, складський об’єкти та об’єкт інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Городницька СлТГ – промислові об’єкти;

Довбиська СлТГ – об’єкти інженерної інфраструктури (сонячна генерація енергії);

Дубрівська СТГ – промислові об’єкти;

Звягельська МТГ – об’єкти інженерної інфраструктури (КТП);

Піщівська СТГ – об’єкт інженерної інфраструктури (КТП);

Стрийвська СТГ – громадський, промисловий об’єкти та об’єкти інженерної інфраструктури (КТП);

Чижівська СТГ – житлова садибна забудова, промисловий об’єкт та об’єкти інженерної інфраструктури (гідротехнічні споруди (дамби), КТП);

Ярунська СТГ – сільськогосподарське тваринницьке підприємство, складський об’єкт та об’єкти інженерної інфраструктури (КТП).

Коростенський район.

В межах району поза межами населених пунктів затверджено 25 детальних планів, в тому числі, 1 – в межах Горщиківської сільської територіальної громади, 1 – в межах Коростенської міської територіальної громади, 9 – в межах Малинської міської територіальної громади, 1 – в межах Овруцької міської територіальної громади, 4 – в межах Олевської міської територіальної громади, 6 – в межах Ушомирської сільської територіальної громади.

Горщиківська СТГ – промисловий об’єкт;

Коростенська МТГ – промисловий об’єкт;

Малинська МТГ – переважно для розміщення садової забудови, а також окремі ділянки для розміщення кладовища та 2 промислових об’єктів;

Овруцька МТГ – об’єкт інженерної інфраструктури (гідрогенерація енергії);

Олевська МТГ – промислові об’єкти;

Ушомирська СТГ – промислові об’єкти.

Аналіз зазначених ДПТ показав, що переважна більшість з них тяжіє до крупних економічних, промислових, культурних центрів області, таких як Житомир, Коростишів, Бердичів, Звягель, Коростень, а також до автодоріг М06 та М07.

Більш інвестиційно привабливими є південні території області – Житомирський район, південно-західна частина Бердичівського району, південь Звягельського району. Північна частина області представляє незначний інтерес для інвесторів – в межах Коростенського району розташовані поодинокі об'єкти виробничого профілю, розташовані переважно уздовж автодороги М07.

Територія житлової багатоквартирної забудови була передбачена до розміщення в південній частині області, поруч з селищем Миропіль. Дана забудова на сьогоднішній день вже реалізована.

Житлові садибні території передбачені до розташування переважно в південній частині області, поблизу населених пунктів Житомир, Бердичів, Коростишів, Звягель. Всі зазначені об'єкти наразі нереалізовані.

Території громадської забудови сконцентровані переважно поблизу м. Житомир та є окремі поодинокі об'єкти поруч м. Бердичів та м. Звягель. Більшість з зазначених об'єктів наразі нереалізовані, а реалізація деяких була розпочата, але на сьогоднішній день ще не завершена.

Рекреаційні об'єкти тяжіють до м. Житомир. З переліку затверджених ДПТ, реалізовано лише один і реалізація ще одного була розпочата, але наразі не завершена.

Сільськогосподарський розвиток характерний для південної частини області. Так, розвиток рослинництва передбачений в південній частині області поблизу м. Житомир та м. Бердичів. Нереалізованим є лише один об'єкт, решта вже втілені. Розвиток тваринництва є більш привабливим напрямком: затверджена значна кількість ДПТ. Ці об'єкти сконцентровані переважно в південній частині області навколо населених пунктів Житомир, Бердичів, Звягель, Брусилів. Третина ДПТ вже реалізована, а третина – реалізована частково.

В прилеглих до населених пунктів Житомир, Коростишів, Малин, Брусилів передбачено розміщення садово-дачної забудови, однак більшість з рішень цих ДПТ наразі нереалізовані.

Об'єкти інженерної інфраструктури також передбаченні до розміщення переважно в південній частині області – поблизу автодороги М06, а також населених пунктів Бердичів, Корнин, Довбиш та окремий об'єкт – поруч з м. Овруч. Переважна більшість цих об'єктів на сьогодні нереалізована.

Об'єкти транспортної інфраструктури також передбаченні до розміщення переважно в південній частині області – уздовж автодороги М06, а також поблизу м. Бердичів. Крім того, окремі об'єкти передбачені до розташування в північній частині області уздовж автодороги М07 та на межі Звягельського та Коростенського районів. Переважна більшість цих об'єктів на сьогодні нереалізована.

Розміщення кладовищ передбачено поруч з містами Житомир, Бердичів, Малин. Жоден ДПТ наразі не реалізована.

Складські об'єкти передбачені до розміщення в Житомирському, Бердичівському районах та в південній частині Звягельського району. Реалізація половини з них наразі розпочата, але не завершена, чверть вже реалізована, а реалізація чверті ще не розпочалась.

Території виробничого призначення розподілені по території області більш рівномірно, однак виняток становить північна частина Коростенського району, що розташована північніше автодороги М07. Близько 40 % цих об'єктів нереалізовані, близько 40 % реалізовані частково, а реалізація решти була розпочата, але не завершена.

Локалізація та стан реалізації рішень детальних планів території в розрізі функціональних типів об'єктів відображені на рис. 2.3.31-2.3.41 (Книга 3 Схеми)

Серед зазначених детальних планів території частина за передбаченим функціональним призначенням не відповідає пріоритетному напрямку розвитку території, передбаченому в Схемі планування території Житомирської області. Так,

- 50 виробничих територій розташовані в межах територій з пріоритетним розвитком сільськогосподарського виробництва, сільського господарства приміського типу (молочне скотарство, картоплярство, овочівництво) або переважаючим оздоровчим та туристично-рекреаційним використанням;
- 4 території житлової забудови розташовані в межах територій з переважаючим оздоровчим та туристично-рекреаційним використанням;
- 7 сільськогосподарських територій розташовані в межах територій з переважаючим оздоровчим та туристично-рекреаційним використанням або містобудівного розвитку (зона урбанізації).

Відповідно, при внесенні змін до Схеми планування території Житомирської області, а також при розробленні містобудівної та землепорядної документації місцевого рівня (комплексних планів просторового розвитку території територіальних громад) доцільно врахувати зазначені фрагменти, відкоригувавши відповідним чином межі територій з пріоритетним розвитком того чи іншого виду господарювання.

Перелік нереалізованих рішень затверджених ДПТ, які варто включити в ПКВ, надали лише:

- Швайківська територіальна громада: ДПТ території громадського центру в с. Швайківка; ДПТ території громадського центру в с. Райки; ДПТ земельної ділянки в межах перехрестя вул. Лікарняна та вул. Шевченка в с. Мирославка;
- Хорошівська територіальна громада: ДПТ земельної ділянки для будівництва та обслуговування об'єктів культури і спорту в межах сел. Хорошів;
- Баранівська територіальна громада: формування території об'єктами енергогенеруючого підприємства (електростанції з використанням сонячного випромінювання) в м. Баранівка;
- Барашівська територіальна громада: ДПТ будівництва адміністративної будівлі для розміщення Центру надання адміністративних послуг в с. Бараші.

Решта громад в опитувальних анкетах зазначили, що нереалізовані рішення відсутні, дані відсутні або інформацію не надали. Відповідно, визначити вичерпний перелік нереалізованих планувальних рішень детальних планів території, що можуть пропонуватись до заходів Програми, відповідно до даних опитувальних анкет неможливо. Слід також зазначити, що наданий громадами перелік ДПТ та нереалізованих рішень ДПТ стосується переважно територій в межах населених пунктів.

Тому стан реалізації затверджених детальних планів територій, розташованих за межами населених пунктів, досліджено з використанням аналізу супутникових знімків території, а не лише за наданою територіальними громадами в опитувальних анкетах інформацією. Підсумкові результати оцінки показали, що на сьогодні частка нереалізованих ДПТ становить 56,9 % (рис. 2.3.42).

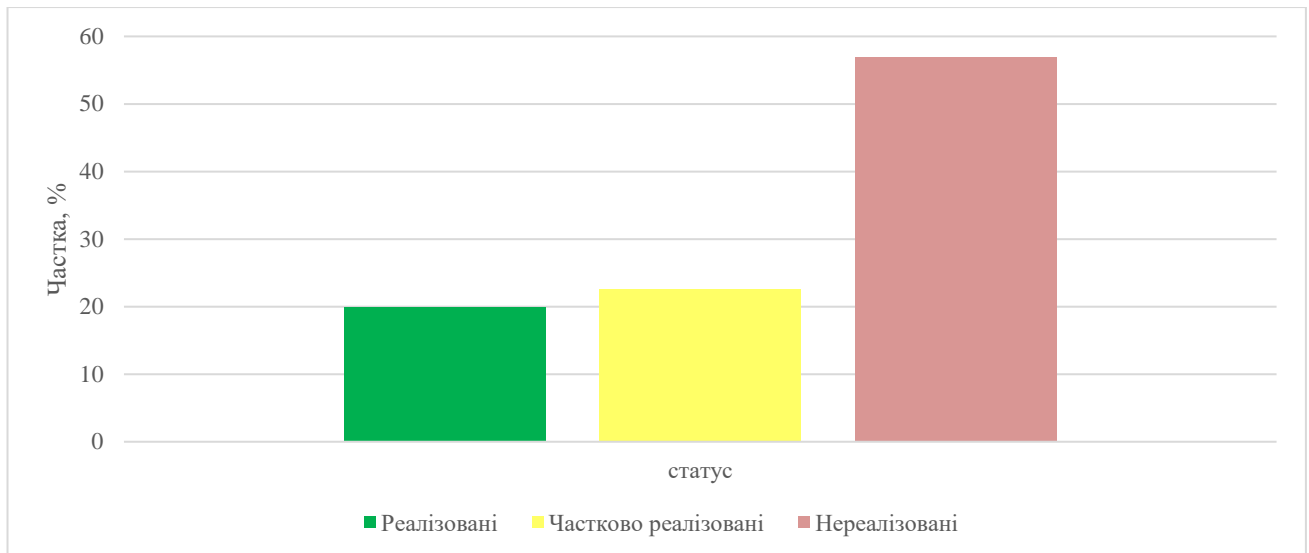

Рис. 2.3.42. Аналіз наявної містобудівної документації місцевого рівня. Детальні плани території.
Стан реалізації

Оскільки більшість детальних планів визначають розміщення виробничих об'єктів (промислових, транспортно-складських, інженерної інфраструктури), реалізація їх вбачається за доцільне, оскільки забезпечить розвиток економіки та надасть робочі місця для населення області. Відповідно, в ПКВ запропоновано завершити реалізацію тих ДПТ, втілення рішень яких вже розпочато (94 од) та реалізувати рішення тих ДПТ, втілення яких на сьогодні ще не почалося (238 од).

Вартість реалізації цих ДПТ буде визначена проектно-кошторисною документацією на кожен об'єкт.

SWOT аналіз

Містобудівна документація місцевого рівня. Детальні плани території

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Переважна більшість затверджених ДПТ в межах населених пунктів стосуються розміщення житлової та громадської (культурних та соціально-побутових об'єктів) забудови. Це сприятиме підвищенню рівня комфортності середовища та соціального обслуговування населення. 2. Переважна більшість затверджених ДПТ поза межами населених пунктів стосуються розміщення виробничих об'єктів (промислових, транспортно-складських, інженерної інфраструктури), реалізація яких сприятиме економічному розвитку області та 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Не всі територіальні громади надали інформацію / володіють інформацією про наявну затверджену містобудівну документацію (детальні плани території). 2. Досить значна частина затверджених детальних планів території наразі нереалізована (56,9 %) або реалізована частково (22,5 %). Причина – початок збройної агресії рф проти України, відсутність фінансування.

забезпечить зростання кількості робочих місць.	
Можливості	Загрози
<p>1. Реалізація рішень детальних планів території сприятиме:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формуванню розосередженої системи ядер господарського розвитку. • нарощенню економічного потенціалу окремих територій і області в цілому. <p>2. Реалізація рішень детальних планів території дозволить:</p> <ul style="list-style-type: none"> • вирішити соціальну ситуацію в межах окремих територій та області в цілому за рахунок створення нових місць прикладання праці, розвитку системи об'єктів обслуговування населення. • врегулювати питання землекористування в окремих територіях. 	<p>Продовження збройної агресії РФ проти України та участь республіки Білорусь в цьому може призвести до:</p> <ul style="list-style-type: none"> • погіршення економічної ситуації внаслідок відновлення бойових дій на території територіальних громад, що зупинить чи уповільнить розробку детальних планів території та реалізацію їх рішень. • відтоку кваліфікованих кадрів, як зайнятих в органах місцевого самоврядування, що виступають замовниками документації, так і в організаціях – розробниках документації, що сповільнить / унеможливить розроблення детальних планів території.

2.4. Аналіз впровадження вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту у містобудівній документації місцевого та регіонального рівні.

Містить інформацію з обмеженим доступом.

3. ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАЯВНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ, АНАЛІЗ ЩОДО ЇЇ АКТУАЛЬНОСТІ ТА СТУПЕНЯ РЕАЛІЗАЦІЇ

Рішенням Житомирської обласної ради від 18 грудня 2019 року № 1722 затверджена Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року (зі змінами від 24.12.2020 №16) (далі – Стратегія), яка є головним регіональним стратегічним документом, що визначає пріоритети соціально-економічного розвитку області на довгостроковий період.

Стратегія була розроблена з метою розвитку ефективної і конкурентоздатної економіки, територій та залучення всіх резервів для розвитку людського капіталу – основного рушія регіонального розвитку, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки регіону.

Відповідно до Стратегії Житомирська область – це регіон з динамічною економікою, базованою на використанні інновацій, конкурентних переваг і наявного потенціалу, комфортний для ведення бізнесу, інвестиційно-привабливий, благополучний і безпечний для проживання, стабільного покращення якості життя з високим людським потенціалом.

Місія Житомирської області – досягнути високої якості життя та людського капіталу на основі посилення конкурентоздатності економіки та створення комфортних і безпечних умов для проживання в територіальних громадах.

Стратегією було визначено три стратегічні цілі, для досягнення яких сформульовано оперативні цілі.

Стратегічна ціль 1. Посилення конкурентних економічних переваг регіону.

Оперативна ціль 1.1 Активізація точок зростання регіональної економіки;

Оперативна ціль 1.2 Сприяння розвитку малого і середнього підприємництва, у тому числі в ІТ-секторі (зміни від 24.12.2020 № 16);

Оперативна ціль 1.3 Стимулювання розвитку аграрного виробництва;

Оперативна ціль 1.4 Органічне рослинництво і тваринництво та виробництво органічних продуктів харчування – точки конкурентоспроможності регіональної економіки, трансформовані у регіональну смарт-спеціалізацію.

Стратегічна ціль 2. Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах.

Оперативна ціль 2.1 Сприяння розвитку туризму, збереження і розвиток історико-культурної спадщини;

Оперативна ціль 2.2 Просторове планування, модернізована комунальна інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики;

Оперативна ціль 2.3 Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля (зміни від 24.12.2020 № 16);

Оперативна ціль 2.4 Цифрова трансформація, електронні адміністративні послуги, професійні кадри – основа ефективного врядування (зміни від 24.12.2020 № 16)

Оперативна ціль 2.5 Зміцнення громадської безпеки та належний захист від надзвичайних ситуацій.

Стратегічна ціль 3. Стійке поліпшення якості життя та нагромадження людського потенціалу.

Оперативна ціль 3.1 Зміцнення здоров'я населення, підвищення демографічного потенціалу;

Оперативна ціль 3.2 Якісна конкурентоздатна освіта та соціальний захист кожного, хто його потребує; (зміни від 24.12.2020 № 16);

Оперативна ціль 3.3 Забезпечення доступності культурних благ, сприяння творчій самореалізації людини, розвиток національно-патріотичного виховання та формування всебічно розвинутого молодого покоління (зміни від 24.12.2020 № 16);

Для реалізації Стратегії розвитку Житомирської області було розроблено План заходів на 2021-2023 роки (затверджений рішенням обласної ради № 67 від 27.05.2021 р.)

План заходів є головним інструментом для організації роботи органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів регіонального розвитку по виконанню Стратегії та ключовим документом, що дозволить підвищити їх відповідальність за розвиток регіону.

Заходи Плану – це 144 проєктні ідеї, які об'єднані у 3 програми, що відповідають стратегічним цілям, визначеним у Стратегії, у тому числі 44 – у програму «Посилення конкурентних економічних переваг регіону», 59 – у програму «Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах» та 41 – у програму «Стійке поліпшення якості життя та нагромадження людського потенціалу».

За 2023 рік у рамках усіх програм 22 проєкти здійснено, 28 – здійснюється постійно, 41 – розпочато здійснення та 53 – не розпочато здійснення.

У рамках програми «Посилення конкурентних економічних переваг регіону» за звітний період 1 проєкт здійснено, 9 – здійснюється постійно, 22 – розпочато здійснення та 12 – не розпочато здійснення.

У рамках програми «Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах» за звітний період 8 проєктів здійснено, 12 – здійснюється постійно, 7 – розпочато здійснення та 32 – не розпочато здійснення.

У рамках програми «Стійке поліпшення якості життя та нагромадження людського потенціалу» за звітний період 13 проєктів здійснено, 7 – здійснюється постійно, 12 – розпочато здійснення та 9 – не розпочато здійснення.

Основною причиною неповного/низького рівня виконання проєктів, що реалізувалися, а також не розпочатих, є введення воєнного стану, що зумовив перерозподіл коштів державного бюджету, які були передбачені Державними бюджетом на 2022 рік, на заходи національної безпеки і оборони та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Основними джерелами фінансування проєктів у звітному періоді були кошти місцевих бюджетів. В незначних обсягах залучалися кошти інвесторів.

Перелік виконаних проєктів регіонального розвитку:

Програма «Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах»:

- 1). Реконструкція системи теплопостачання об'єктів бюджетної сфери.
- 2). Будівництво системи відеоспостереження вулиць м. Овруч та населених пунктів ТГ «Безпечна громада».
- 3). Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного стану русла річки Тетерів в місті Житомирі.
- 4). Розроблення проєктів створення об'єктів природно-заповідного фонду.
- 5). Поглиблення компетенцій та цифрова грамотність публічних службовців і депутатів місцевих рад

Програма «Стійке поліпшення якості життя та нагромадження людського потенціалу»:

- 1). Впровадження телемедицини комплексів для повного покриття телемедициною консультуванням закладів первинної медичної допомоги області.

2). Розбудова системи громадського здоров'я шляхом зміцнення організаційної спроможності центрів громадського здоров'я, розвиток матеріально-технічної бази закладу. Реалізація розробленої стратегії розвитку системи громадського здоров'я області.

3). Будівництво (реконструкція/капітальний ремонт) закладів освіти.

4). Медіатека сучасного закладу освіти.

5). Створення інклюзивного освітнього середовища для здобувачів професійної освіти з особливими освітніми потребами.

6). Створення мережі сучасних навчально-практичних центрів з підготовки робітничих кадрів на базі закладів фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти області.

7). Підготовка кадрів для потреб галузей регіону.

8). Дуальна освіта в регіоні (навчання і практика разом).

9). Сприяння професійній адаптації і самореалізації осіб з інвалідністю, маломобільних груп населення, учасників АТО/ООС та внутрішньопереміщених осіб.

Житомирською ОВА розроблено План заходів на 2024-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області до 2027 року (затверджено рішенням обласної ради № 610 від 21.12.2023 р).

План містить заходи щодо забезпечення практичної реалізації Стратегії у 2024-2027 роках та є сукупністю дванадцяти регіональних програм розвитку, спрямованих на вирішення інвестиційних завдань Стратегії, які повністю відповідають визначеним у ній оперативним цілям.

3.1 Сформулювати пропозиції щодо актуалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року та Плану заходів з її реалізації на 2024-2027 роки.

У зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ в Україну Кабінет Міністрів України підготував оновлену Державну стратегію, затверджена постановою КМУ від 13 серпня 2024 р. № 940 "Про внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки". Зміна Державної стратегії вимагає внести відповідні зміни у Стратегію розвитку Житомирської області до 2027 року та План заходів з її реалізації. Змінені заходи мають знайти своє відображення в Програмі комплексного відновлення Житомирської області.

Потрібно здійснити оновлення статистичної інформації про стан області. Це включає в себе дані про економічний розвиток, рівень безробіття, соціальні показники, здоров'я населення, освіти, житлово-комунальне господарство та інші сфери. З урахуванням впливу пандемії COVID-19 та конфлікту, необхідно провести аналіз впливу цих факторів на різні аспекти життя області.

Також, необхідно з'ясувати, які зміни в стратегії розвитку необхідно внести внаслідок кризових ситуацій, таких як пандемія COVID-19 і війна з росією. Це може охоплювати перегляд пріоритетів розвитку, впровадження заходів для забезпечення стійкості та резилієнтності області у важких умовах.

Необхідно переглянути та уточнити стратегічні цілі і завдання відповідно до нових умов. Це може включати зміну пріоритетів, встановлення нових цілей, які враховують вплив пандемії та конфлікту, а також зміни в реалізаційних механізмах.

Важливо включити у процес актуалізації стратегії широкий спектр зацікавлених сторін, включаючи представників громадськості, бізнесу, громадських організацій та інших. Це

дозволить забезпечити широкий підхід до вирішення проблем та підтримку стратегії з боку різних соціальних груп.

При актуалізації стратегії необхідно врахувати глобальні тенденції та виклики, такі як зміни клімату, цифрова трансформація, демографічні зміни та інші. Це допоможе забезпечити, що стратегія розвитку області буде відповідати сучасним викликам і можливостям.

2) На перший погляд, реалізація проєктів регіонального розвитку в Житомирській області виявилася ефективною і привела до досягнення результатів, описаних у зазначених сферах. Проте, є декілька зауважень, які варто врахувати для подальшого покращення стратегії розвитку:

- Ключову роль відіграє проведення оцінки соціального впливу реалізованих проєктів на життя місцевого населення. За допомогою соціальних опитувань населення можна визначити, наскільки ефективно були вирішені соціальні потреби та підвищено стандарти життя громадян.
- Залучення громадськості до процесу прийняття рішень є важливим елементом успішної стратегії розвитку. Потрібно активізувати механізми громадського участі та забезпечити більшу відкритість та прозорість у процесі прийняття рішень.
- Важливо збалансувати розвиток економіки, території та соціальних сфер, щоб забезпечити загальний сталій розвиток області та підвищення якості життя всього населення.

Загалом, реалізація стратегії розвитку Житомирської області має позитивний вплив, але для подальшого покращення потрібно звернути увагу на вищезазначені аспекти та вдосконалити підходи до реалізації стратегії на майбутнє.

При формуванні пропозицій для актуалізації стратегії розвитку Житомирської області важливо звернути увагу на SWOT-аналіз і проаналізувати основні його складові. Сильні сторони дозволять визначити ключові переваги області, які слід зберегти та використовувати для подальшого розвитку. Слабкі сторони вказують на області, де можливі покращення та удосконалення, а також на потенційні обмеження, які необхідно вирішити. Можливості відображають перспективи для розвитку та нові можливі напрями, які можна використовувати в стратегічному плануванні. Загрози, у свою чергу, підкреслюють потенційні небезпеки та виклики, які можуть вплинути на розвиток області і вимагати адаптації стратегії. Аналіз цих складових дозволить зрозуміти ситуацію в області та визначити оптимальні шляхи її подальшого розвитку.

Таблиця 3.1.1

Аналіз сильних та слабких сторін SWOT-аналізу Стратегії розвитку Житомирської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1. Вигідне транспортно-географічне розташування області (транспортні коридори, близькість до столиці України) дозволяє використовувати транзитний рух товарів і послуг, співпрацювати з сусідніми регіонами, збільшувати збут місцевої продукції та надавати послуги.</p> <p>2. Наявність зовнішнього кордону з Республікою Білорусь.</p> <p>3. Значний і різноманітний мінерально-сировинний потенціал.</p> <p>4. Сприятливий для життя і господарської діяльності клімат.</p> <p>5. Розгалужена мережа водотоків та ґрунтів високої природної родючості</p> <p>6. Великі лісові масиви та породи деревини, особливо цінні за своїми характеристиками.</p> <p>7. Багатогалузеве сільськогосподарське виробництво, у тому числі органічне та наявність конкурентоспроможних сільськогосподарських товаровиробників.</p> <p>8. Розвинені галузі промислового виробництва.</p> <p>9. Велика кількість об'єктів природно-заповідного фонду, пам'яток історії, музеїв.</p> <p>10. Наявність потенційних об'єктів та вільних земельних ділянок для залучення інвестицій, позитивна тенденція збільшення питомої ваги інвестицій з країн ЄС та позитивна практика взаємодії з іноземними інвесторами.</p> <p>11. Розвиток та ефективність експортоорієнтованих підприємств.</p> <p>12. Забезпечення підготовки кваліфікованих робітничих кадрів професійно-технічними навчальними закладами для потреб галузей економіки області.</p> <p>13. Науковий і освітній потенціал, у тому числі: достатня науково-дослідна база досліджень для галузі сільського господарства; наявність ЗВО I-IV рівнів акредитації, що забезпечують підготовку спеціалістів для галузей промисловості, сільського господарства та соціальної</p>	<p>1. Концентрація сировинного виробництва і недостатній рівень доданої вальної вартості в регіоні, у тому числі за рахунок інтелектуальної складової.</p> <p>2. Реєстрація окремих потенційних підприємств, а відтак центрів прийняття управлінських рішень і концентрації прибутку (можливий фінансовий ресурс) за межами області.</p> <p>3. Низький рівень інновацій у виробничій сфері та недостатній рівень цифровізації.</p> <p>4. Стійка тенденція нерівномірності локалізації інвестицій у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.</p> <p>5. Наявність процесів ерозії ґрунтів.</p> <p>6. Низька якість місцевих доріг, особливо в сільській місцевості та благоустрою в населених пунктах територіальних громад.</p> <p>7. Недостатній розвиток соціальної та комунальної інфраструктури у сільській місцевості та обмеженість коштів місцевих бюджетів на цю мету.</p> <p>8. Територіальні диспропорції у розвитку громад.</p> <p>9. Негативна демографічна ситуація, погіршення вікової структури населення та кількісне скорочення трудових ресурсів.</p> <p>10. Відтік молоді в інші регіони країни та за кордон з метою отримання освіти та працевлаштування, у тому числі міграція молодих сімей.</p> <p>11. Недостатня активність окремих територіальних громад щодо реалізації проєктів регіонального розвитку зокрема інфраструктурних та отримання фінансування з державного бюджету.</p> <p>12. Майже відсутній інтерес бізнесу в співфінансуванні проєктів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток територій та людського капіталу.</p> <p>13. Збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.</p> <p>14. Низька якість питної води.</p> <p>15. Проблема утилізації та переробки побутових відходів.</p>

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>сфери.</p> <p>14. Участь науковців у міжнародних програмах та проєктах та наявність готових продуктів.</p> <p>15. Створені комфортні умови для ведення бізнесу.</p> <p>16. Успішна реалізація реформи децентралізації влади та формування фінансово спроможних територіальних громад області.</p> <p>17. Реалізація механізмів соціального партнерства та партнерства з бізнес-спільнотою.</p> <p>18. Соціально-суспільна стабільність та громадянська активність.</p>	<p>16. Низький рівень екологічної свідомості та культури.</p> <p>17. Присутність у сільськогосподарському виробництві агрохолдингів, які зареєстровані в інших регіонах, і не інвестують в розвиток територіальних громад на території яких здійснюють діяльність.</p> <p>18. Невикористані можливості ефективного управління майновими ресурсами державної та комунальної форми власності для розвитку бізнесу.</p>

Рис. 3.1.1. Розподіл сторін за їх актуальністю

Таблиця 3.1.2

Аналіз можливостей та загроз SWOT-аналізу Стратегії розвитку Житомирської області

Можливості	Загрози
<p>1. Можливості, пов'язані з загальним економічним зростанням України.</p> <p>2. Можливості, обумовлені удосконаленням законодавства, що регулює питання регіонального розвитку.</p> <p>3. Можливості у зв'язку з реалізацією державних цільових (галузових, секторальних) програм (додаткове державне фінансування у</p>	<p>1. Нестабільність зовнішнього та внутрішньодержавного економічного середовища.</p> <p>2. Висока вартість кредитних ресурсів.</p> <p>3. Впровадження демпінгових мит, зменшення квот іноземними країнами на продукцію, що експортується українськими товаровиробниками.</p>

Можливості	Загрози
<p>розвиток регіону).</p> <p>4. Можливості, обумовлені продовженням реалізації державного механізму стимулювання енергоефективності у житловому секторі.</p> <p>5. Можливості у зв'язку з позитивною динамікою попиту на зовнішніх і внутрішніх ринках на сільськогосподарську продукцію, у тому числі органічну та стабільність трендів у світі і в Україні: «чисті продукти харчування», «здорове харчування».</p> <p>6. Можливості співпраці з регіонами України та країнами світу.</p> <p>7. Можливості транскордонного співробітництва з Республікою Білорусь.</p> <p>8. Можливості, пов'язані з розвитком мережі і поліпшенням якості доріг державного значення, що проходять через територію області, як фактор стимулювання розвитку логістичної галузі.</p> <p>9. Можливості у зв'язку з зростанням попиту в країні і світі на «локальні» мандрівки, у тому числі у сільську місцевість та інтересу до українських місцевих пам'яток історії і культури, традицій і звичаїв.</p> <p>10. Можливості, що відкриваються у зв'язку з проведенням інвестиційних форумів загальнодержавного рівня.</p> <p>11. Можливості, у разі збільшення квот на експорт української продукції (товарів) у країни ЄС у рамках Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС.</p>	<p>4. Відтік іноземних капіталів.</p> <p>5. Посилення диспропорцій інвестиційного розвитку регіонів.</p> <p>6. Інфляційні процеси, девальвація гривні.</p> <p>7. Зростання тарифів на енергоносії для всіх категорій споживачів.</p> <p>8. Продовження відтоку трудових ресурсів за кордон.</p> <p>9. Відсутність законодавства, що регулює діяльність агрохолдингів в сільських територіях.</p> <p>10. Виникнення форс-мажорних обставин та непередбачуваних ситуацій.</p>

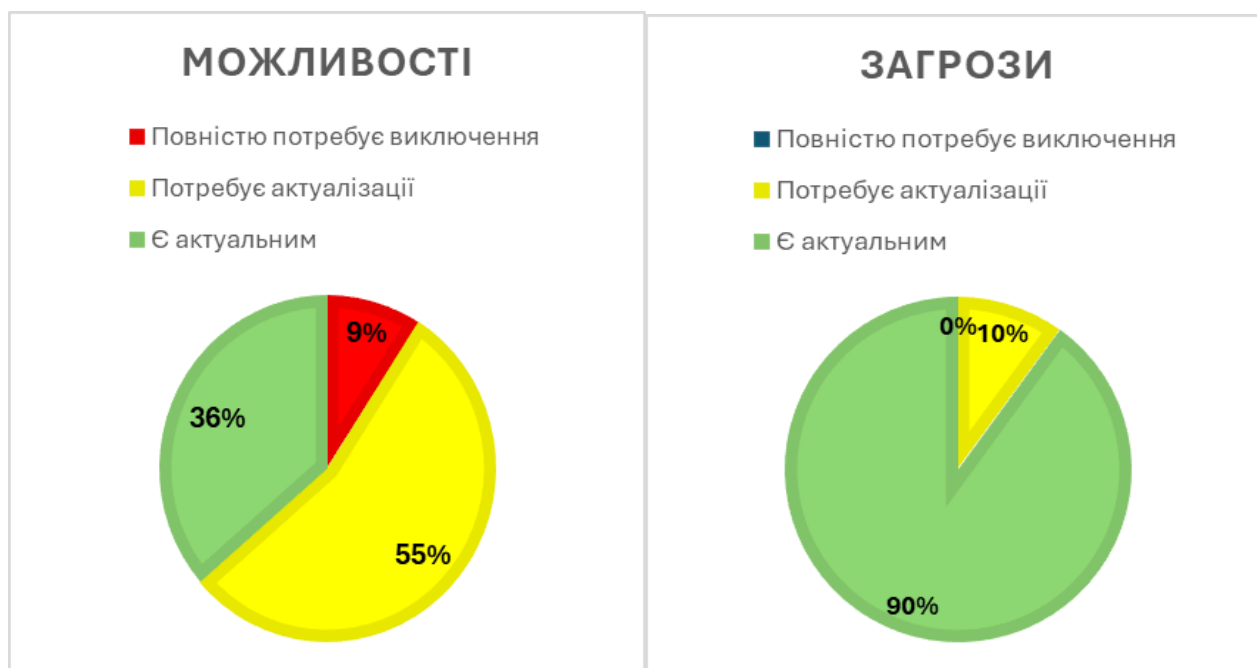

Рис. 3.1.2. Розподіл можливостей та загроз за їх актуальністю

Оновлення SWOT- аналізу є ключовим етапом у процесі актуалізації стратегії розвитку Житомирської області. З урахуванням потреби у перегляді сценаріїв розвитку та невизначеності щодо майбутнього, а також з урахуванням запропонованого додаткового аспекту "Протидія", що поєднує сильні сторони зі згаданими загрозами, актуалізація SWOT-аналізу набуває великого значення.

Переробка порівняльних переваг, викликів та ризиків (PPVR): Сторінка 182 (Стратегії розвитку Житомирської області), що містять порівняльні переваги, виклики та ризики, потребують повного оновлення з урахуванням оновленого SWOT-аналізу. Враховуючи нові дані та зміни в зовнішньому середовищі, це дозволить визначити нові можливості та виклики для області, а також змінити підходи до використання сильних сторін та управління ризиками.

Додавання пункту "Протидія": Додавання пункту "Протидія" до SWOT-аналізу, який об'єднує сильні сторони зі загрозами, допоможе збалансувати стратегічні рішення та виявити можливості для захисту сильних сторін від негативного впливу зовнішніх чинників.

Оновлення SWOT-аналізу стане основою для подальшої розробки стратегії розвитку, оскільки воно дозволить зрозуміти ситуацію в області більш точно, ідентифікувати ключові фактори, що впливають на її розвиток, та розробити оптимальні стратегічні заходи для досягнення поставлених цілей. Детальніше про сценарії розвитку та необхідність їх актуалізації в контексті стратегії розвитку Житомирської області.

Сценарії розвитку, які включені до стратегії, дійсно можуть бути застарілими та не відображати сучасні умови та поточні реалії. У зв'язку з цим актуалізація стратегії повинна передбачати перегляд і оновлення цього пункту. Особливо важливо це враховувати, враховуючи невизначеність щодо розвитку ситуації в Україні, зокрема після війни.

Неясно, яким буде відновлення України, і чи буде воно ефективним без зовнішньої підтримки. У цьому контексті варто врахувати, що найменш постраждали регіони можуть стати ключовими для відновлення інших областей. Таким чином, стратегія розвитку Житомирської області повинна бути готовою до ефективного використання свого потенціалу як каталізатора розвитку країни.

Окрім того, сторінки 187-190 (Стратегії розвитку Житомирської області), які містять індикатори, можна залишити без змін, оскільки вони досить загальні і, ймовірно, можуть залишатися актуальними навіть у нових умовах. Однак, можна провести перевірку та оновлення цих індикаторів, щоб переконатися, що вони відображають поточну ситуацію та вимоги стратегії розвитку більш точно.

Отже, актуалізація сценаріїв розвитку є важливим етапом у процесі актуалізації стратегії розвитку Житомирської області. Вона дозволить більш точно визначити можливості та загрози, які впливають на область, і розробити стратегічні заходи, спрямовані на досягнення максимальних результатів у складних умовах сучасності.

Детальна переробка стратегічних та операційних цілей на базі сучасної реальної ситуації є важливим кроком у процесі актуалізації стратегії розвитку Житомирської області. У теперішніх умовах, коли економічні, соціальні та політичні умови змінюються швидко, стратегічні та операційні цілі повинні бути відповідно адаптовані, щоб відповідати сучасним викликам та можливостям.

Слід звернути окрему увагу на індикатори, які використовуються для вимірювання досягнення цілей. Зміни в стратегічних та операційних цілях можуть впливати на вибір та оцінку індикаторів. Тому необхідно переглянути та, можливо, змінити індикатори, щоб вони відповідали новим цілям та показникам успішності.

Окрім того, важливо забезпечити узгодженість стратегії Житомирської області з оперативними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Це дозволить забезпечити синергію та взаємодію між різними рівнями управління та зробити зусилля більш ефективними. Якщо стратегічні цілі змінюються, то важливо перевірити узгодженість з оперативними цілями та, за необхідності, внести зміни для досягнення спільних цілей.

Таблиця 3.1.3

Аналіз стратегічних та оперативних цілей Стратегії розвитку Житомирської області

Стратегічні цілі		
1. Посилення конкурентних економічних переваг регіону	2. Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах	3. Стійке поліпшення якості життя та нагромадження людського потенціалу
Оперативні цілі		
<p>1.1. Активізація точок зростання регіональної економіки</p> <p>1.2. Сприяння розвитку малого і середнього підприємництва, у тому числі в ІТ-секторі (зміни від 24.12.2020 № 16)</p> <p>1.3. Стимулювання розвитку аграрного виробництва</p> <p>1.4. Органічні рослинництво і тваринництво та виробництво органічних продуктів харчування – точки конкурентоспроможності регіональної економіки, трансформовані у регіональну смарт-спеціалізацію</p>	<p>2.1. Сприяння розвитку туризму, збереження і розвиток історико- культурної спадщини</p> <p>2.2. Просторове планування, модернізована комунальна інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики</p> <p>2.3. Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля (зміни від 24.12.2020 № 16)</p> <p>2.4. Цифрова трансформація, електронні адміністративні послуги, професійні кадри – основа ефективного врядування (зміни від 24.12.2020 № 16)</p> <p>2.5. Зміцнення громадської безпеки та належний захист від надзвичайних ситуацій</p>	<p>3.1. Зміцнення здоров'я населення, підвищення демографічного потенціалу</p> <p>3.2. Якісна конкурентоздатна освіта та соціальний захист кожного, хто його потребує; (зміни від 24.12.2020 № 16)</p> <p>3.3. Забезпечення доступності культурних благ, сприяння творчій самореалізації людини, розвиток національно-патріотичного виховання та формування всебічно розвинутого молодого покоління (зміни від 24.12.2020 № 16)</p>

Аналіз заходів що стосуються першої стратегічної цілі «Посилення конкурентних економічних переваг регіону» мають на меті розглянути кожен захід зі сторони їх актуальності. Так, з 23 заходів актуальними залишаються 17, а 6 заходів плану реалізації рекомендується переглянути у зв'язку зі зміною умов в яких планується реалізувати ці заходи (рис 3.1.3.)

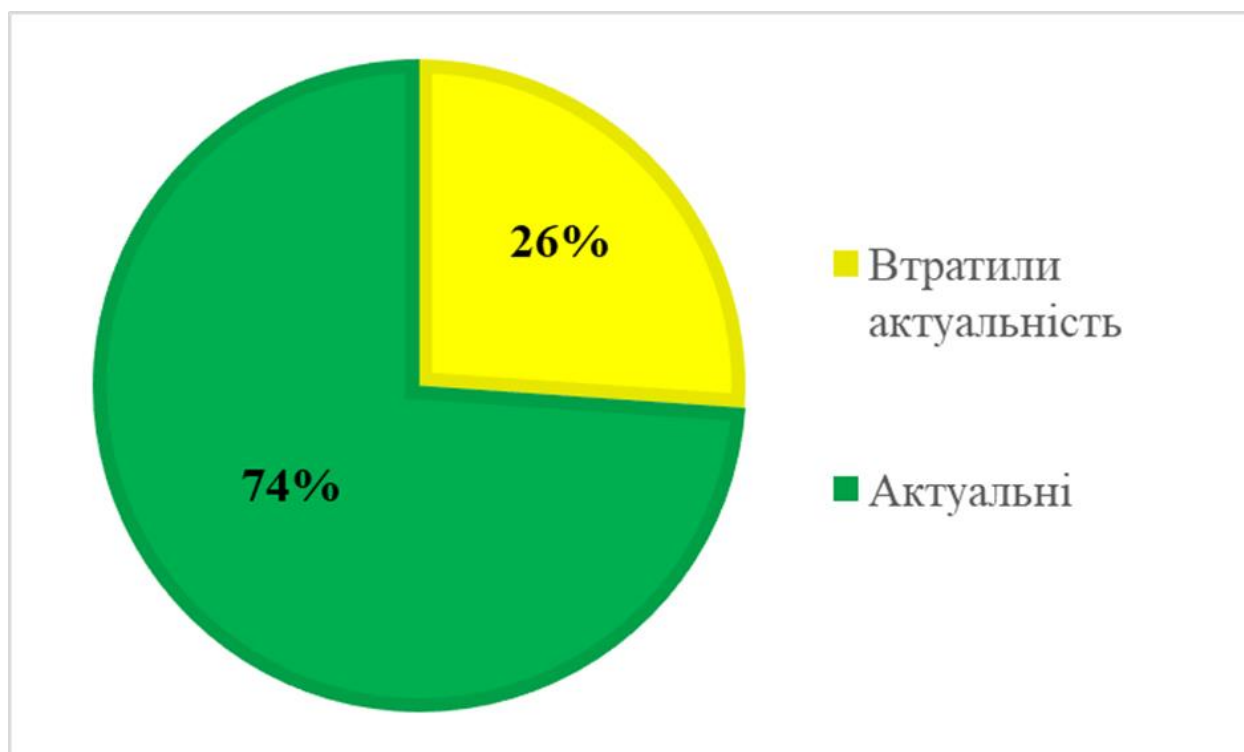

Рис. 3.1.3. Аналіз заходів, щодо реалізації першої стратегічної цілі

Відповідно для реалізації другої стратегічної було сформовано 43 пропозиції заходів. Проаналізувавши їх перелік, зроблено висновок, що більше п'ятої частини заходів втратили свою актуальність або не можуть бути реалізовані в сучасних умовах. Так, лише 34 заходи зберігають свою актуальність.

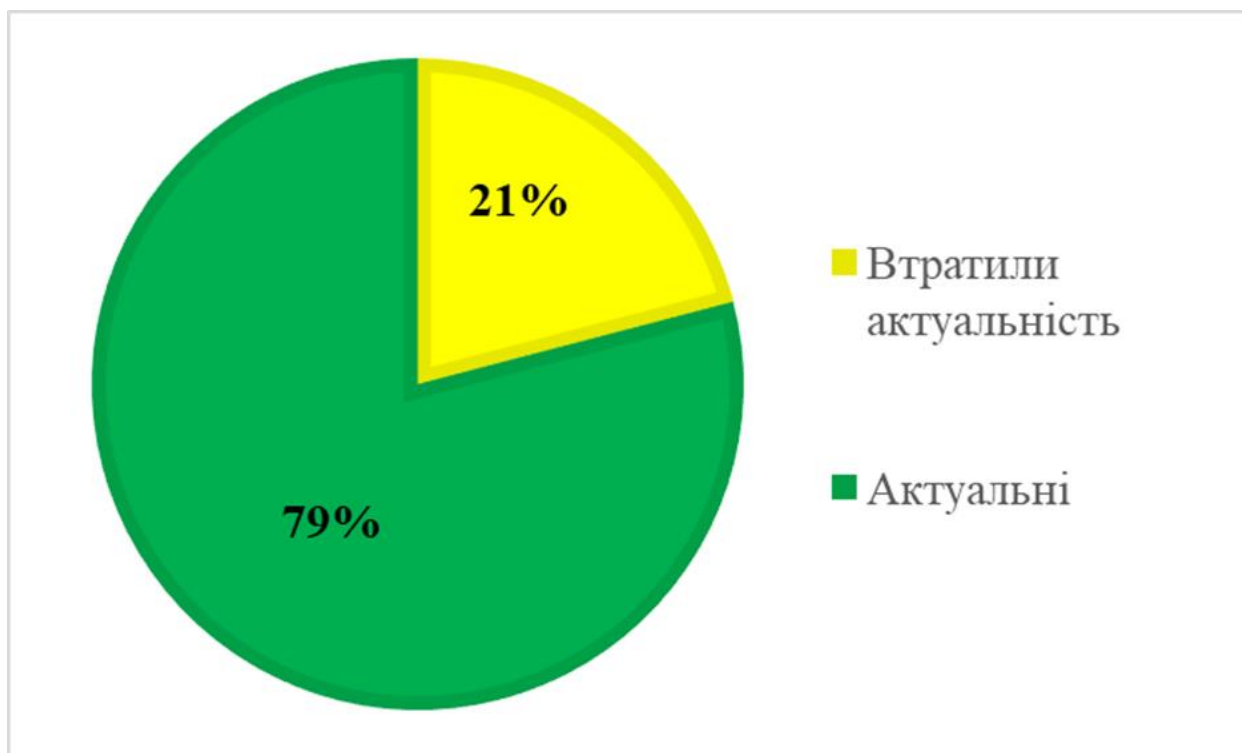

Рис 3.1.4. Аналіз заходів, щодо реалізації другої стратегічної цілі

Щодо третьої стратегічної цілі, то заходи мають можливість адаптуватися під реалії сьогодення, адже вони не стосуються значного будівництва або реконструкції. Так, лише 6% втратили свою актуальність. При цьому деякі заходи, що стосуються патріотичного виховання, тільки нарощують свою актуальність

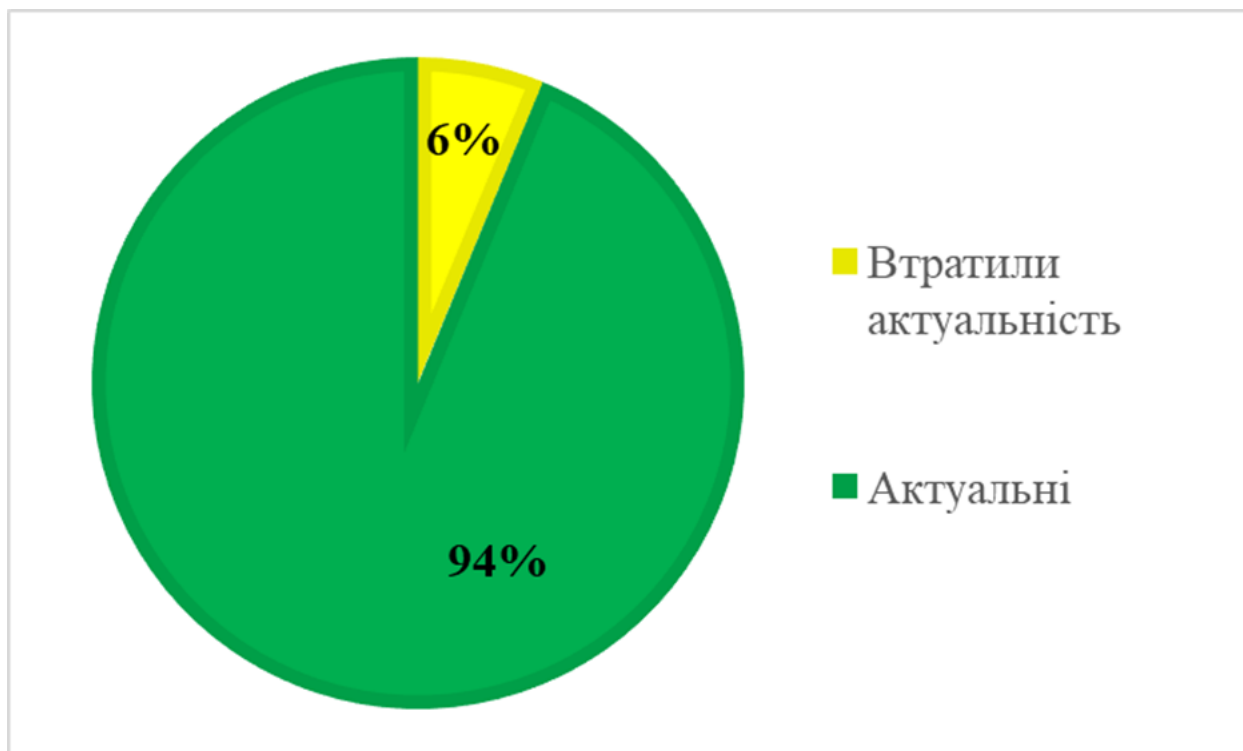

Рис. 3.1.5. Аналіз заходів щодо реалізації третьої стратегічної цілі

Як результат, оновлення Стратегії розвитку та Плану заходів її реалізації в Житомирській області повинно спиратися на загальне бачення національного рівня, тобто на ті правки, які були закладені в змінах до державної Стратегії регіонального розвитку. Подальше оновлення повинно бути зосереджено на створенні безпечних, економічно та соціально привабливих умов для громадян, реінтеграції ветеранів та їхніх сімей, зміцненні інституційної та фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, а також на узгодженні політики регіонального розвитку з іншими секторальними політиками. Особливий акцент ставиться на відновлення інфраструктури з урахуванням безпекових вимог, безбар'єрності та інтересів всіх верств населення, зокрема, вразливих груп. Оновлена Стратегія також повинна передбачати чіткий розподіл повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування різних рівнів, що є необхідним для ефективної децентралізації та розбудови територіальної організації влади.

4. АНАЛІЗ НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ (ЗОКРЕМА БОЙОВИХ ДІЙ, ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ, ДИВЕРСІЙ, НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ) ТА ОЦІНКА ЇХ НАСЛІДКІВ (ЗБИТКІВ), ЩО ПРИЗВЕЛИ ДО НЕОБХІДНОСТІ РОЗРОБЛЕННЯ ПРОГРАМИ

4.1 Перелік подій та процесів, що зумовлюють необхідність розроблення Програми, та їх наслідки

З початку повномасштабного вторгнення рф Житомирщина зазнала майже півтори сотні обстрілів, заподіяних ворожими авіабомбами, ракетними ударами, артилерією тощо.

24 лютого 2022 року відбувся ракетний обстріл військового аеродрому в Озерному, що неподалік Житомира.

1 березня війська рф влучили авіабомбою у житлові будинки на Богунії, поряд з другою міською лікарнею.

4 березня російські окупанти влучили в ліцей №25 у середмісті Житомира.

7 березня ворог здійснив ракетний обстріл нафтобази у Житомирі.

8 березня авіаудару зазнав завод Izovat та гуртожиток на Кортбутівці.

9 березня бомба впала поблизу котельні «Житомиртеплокомуненерго», від удару постраждав один приватний будинок, а в дитячій та першій міській лікарні повибивало вікна.

25 березня рф обстріляли військову частину.

У жовтні відбулися обстріли об'єкту енергетичної інфраструктури. Після цього обласний центр був знеструмлений та залишився без водопостачання.

Прокурорами спільно з правоохоронцями під час документування воєнних злочинів на території області встановлено близько трьох тисяч пошкоджених об'єктів цивільної інфраструктури, понад 240 з них – вщент зруйновані. Це навчальні заклади, медичні установи, житлові будинки, енергетична інфраструктура, нафтобази.

Тільки у трьох кримінальних провадженнях встановлено збитки в розмірі понад 774 млн. грн. З метою встановлення їх розміру в інших провадженнях тривають судові експертизи.

Встановлено непоодинокі факти застосування збройними силами рф зброї та боєприпасів, заборонених Міжнародним гуманітарним правом.

Так, на території Коростенського району вилучено елементи касетних боєприпасів до РСЗВ «Ураган», а в одному з сіл Народицької територіальної громади – 35 протипіхотних мін, навіть на території садиби місцевого мешканця.

За другий рік російського вторгнення у Житомирі було два випадки значних пошкоджень внаслідок ворожих обстрілів: на початку березня 2023 року і наприкінці травня.

В ніч на 9 березня росіяни вдарили по підстанції в Житомирі, внаслідок чого частина міста лишилася без світла і води. За інформацією начальника Житомирської обласної військової адміністрації Віталія Бунечка після влучання в області без енергопостачання залишилися майже 150 тисяч абонентів.

Через атаку «шахедами», яку здійснила росія під ранок 28 травня, у повилітали та потріскалися вікна і двері у будинках, державних установах, комунальних підприємствах, садочках і ліцейх м.Житомир. Кількість постраждалих будинків – 182.

Майже 40 діб під російською окупацією перебувала частина території Житомирської області. Загалом внаслідок бойових дій у регіоні було пошкоджено близько 180 об'єктів критичної інфраструктури у галузі енергетики та у сфері теплопостачання. На сьогодні

оператором систем розподілу (ОСР) відновлено усі пошкоджені енергетичні об'єкти, що дозволило забезпечити електропостачанням понад 600 тисяч споживачів.

У березні 2022 року ракетним ударом в районі села Кожухівка поблизу Коростеня було пошкоджено комунікаційну лінію, що унеможливило мовлення телеканалу «Коростень ТБ» (КП Коростенської міської ради «ТО «КОРОСТЕНЬМЕДІА»). Власними силами працівники медіа відновили мовлення через місяць. Внаслідок атаки ворожої ракети по центру міста Малин було зруйновано передавач радіо «NewDay» (ДП «ТЕЛЕРАДІОКОМПАНІЯ «РЕКОРД КОРОСТЕНЬ» ТОВ «КОРОСТЕНЬ РЕКОРД ФМ»). А під час бомбардування Коростеня сталося влучання в будівлю, де зберігалася документація мовника. Влітку 2022 року компанія ввела в дію новий передавач – радіо запрацювало повноцінно.

На Житомирщині є лінія розмежування — кордон із Київською областю, що проходить через Народицьку і Малинську громади, де велися фактично повноцінні бойові дії.

Шість сіл Народицької селищної територіальної громади Коростенського району перебували під російською окупацією. В громаді захопили села Радча, Стара і Нова Радча, Грезля і Давидки. Вони були під окупацією з перших днів вторгнення до 4 квітня. Село Рубежівка було під окупацією 2–3 дні. Також російські військові перебували в Ровбі, Тичкові, Вільховій, де люди на той час не проживали.

Найбільше від російських окупантів дісталось Давидкам. Тут зруйновані цілі вулиці. Ворожі війська пройшлися селом на броньованій техніці до сусідньої Грезлі. Місцевий магазин у центрі села росіяни розграбували, а потім облаштували свої позиції перед перехрестям доріг «Овруч – Київ» та «Радча – Народичі». Таким чином російські окупанти перерізали доступ до низки сіл українським військовим.

Села Грезля, Давидки, Радча, Нова і Стара Радча та Рубежівка постраждали на Житомирщині найбільше. Артилерійськими обстрілами та ракетними ударами зруйновано понад 200 житлових будинків і господарських приміщень.

У Рубежівці внаслідок пожежі, яка виникла після ракетного обстрілу житлових будинків, майже не залишилося вцілілих будівель, до яких могли б повернутися їхні мешканці.

На території природного заповідника «Древлянський», розташованого в межах Народицької громади, російські окупанти спалили 600-річний дуб, який мав особливу рекреаційну цінність. Дерево було огорожене та мало табличку природно-заповідного фонду. Росіяни здійснили цілеспрямований підпал пам'ятки природи.

Ці віддалені села Житомирщини завжди були самотнім свідченням поліської культури. Ніхто з цих звичайних мирних людей не сподівався, що війна підійде впритул до їхніх будинків та безглуздо понівечить усе, що потрапить під люті окупантів.

4 квітня 2022 року територія Житомирської області була звільнена від російських окупаційних військ.

4.2 Аналіз територій, що зазнали впливу внаслідок збройної агресії та визначення її наслідків і негативного впливу на розвиток відповідної територіальної громади

Відповідно до інформації з Вікіпедії Північні райони Житомирської області, які були окуповані (інформація з сайту https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%96%D0%B8%D1%8

2%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%96):

Коростенський район

- Радча (з 24 лютого по 4 квітня)
- Нова Радча (з 24 лютого по 4 квітня)
- Стара Радча (з 24 лютого по 4 квітня)
- Ровба (з 24 лютого по 4 квітня)
- Вільхова (з 24 лютого по 4 квітня)
- Тичків (з 24 лютого по 4 квітня)
- Грезля (з 28 лютого по 4 квітня)
- Давидки (з 28 лютого по 4 квітня)
- Привар (з кінця березня по 2-4 квітня)
- Залісся (з початку по середину березня)
- Мотійки (з початку по середину березня)
- Славенщина (з початку по середину березня)
- Христинівка (з початку по середину березня)
- Стара Гута (з середини березня по 2-4 квітня)
- Рубежівка (з 28 березня по 1 квітня)
- Стасева (з початку березня по 20-25 березня)

Житомирський район

- Ставище (з 25 по 26 лютого)

Проте, відповідно до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією, затвердженого наказом Мініреінтеграції від 22.12.2022 № 309, який зареєстрований в Міністерстві юстиції України 23 грудня 2022 р. за № 1668/39004 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22?find=1&text=%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%80#Text>), до таких територій віднесено лише 9 населених пунктів Коростенського району. Відповідно до цього переліку на території Житомирської області до таких територій віднесено:

- с. Вільхова Народицької селищної територіальної громади (з 24 лютого по 4 квітня);
- с. Грезля Народицької селищної територіальної громади (з 28 лютого по 4 квітня);
- с. Давидки Народицької селищної територіальної громади (з 28 лютого по 4 квітня);
- с. Нова Радча Народицької селищної територіальної громади (з 24 лютого по 4 квітня);
- с. Радча Народицької селищної територіальної громади (з 24 лютого по 4 квітня);
- с. Ровба Народицької селищної територіальної громади (з 24 лютого по 4 квітня);
- с. Рубежівка Народицької селищної територіальної громади (з 28 березня по 1 квітня);
- с. Стара Радча Народицької селищної територіальної громади (з 24 лютого по 4 квітня);
- с. Тичків Народицької селищної територіальної громади (з 24 лютого по 4 квітня).

Згідно з даними, наданими територіальними громадами, зазнав руйнувань 141 населений пункт у 27 громадах. Найбільша кількість зруйнованих та пошкоджених об'єктів - у Народицькій, Малинській та Житомирській територіальних громадах. Тут кількість зруйнованих та пошкоджених об'єктів становить від 695 до 1124 одиниць.

Від 232 до 332 зруйнованих та пошкоджених об'єктів розташовані у Овруцькій, Коростенській, Станишівській, Чуднівській та Вільшанській територіальних громадах.

Від 118 до 175 зруйнованих та пошкоджених об'єктів - у Гладковицькій, Ушомирській та Новоуїнівській територіальних громадах.

У Червоненській та Звягельській територіальних громадах кількість пошкоджених та зруйнованих об'єктів становить відповідно 66 та 67 одиниць.

В решті постраждалих територіальних громад кількість пошкоджених та зруйнованих об'єктів - від 1 до 25. Це такі територіальні громади як Хорошівська, Потіївська, Городоцька, Черняхівська, Радомишльська, Оліївська, Брусилівська, Волицька, Тетерівська, Швайківська, Бердичівська, Райгородська, Андрушівська, Ружинська, Гришковецька.

Найбільше постраждали територіальні громади, які знаходилися в окупації, та м. Житомир.

Розподіл зруйнованих та пошкоджених об'єктів по громадах показано на рис. 4.2.1.

Військове вторгнення російської федерації на територію України та проведення бойових дій також завдали значного удару українській економіці, що безумовно відобразилося на виконанні дохідної частини місцевих бюджетів 2022 року.

За інформацією, наданою Департаментом фінансів Житомирської ОВА, внаслідок погіршення економічної ситуації протягом 2022 року по 26-ти місцевих бюджетах було зменшено плани по доходній частині на загальну суму 194,4 млн гривень. Однак, за підсумками 2022 року не забезпечено виконання затверджених радами показників по мобілізації коштів до загального фонду місцевих бюджетів районним бюджетом Новоград-Волинського району та бюджетами 20-ти територіальних громад з 66-ти. Загальний обсяг недоотриманого ресурсу по вказаних бюджетах становить 134,8 млн. грн.

Зафіксовано зменшення фактичних надходжень доходів порівняно з 2021 роком по бюджетах 26-ти громад на загальну суму 125,3 млн.грн. Найбільший спад надходжень відбувся у Піщівській, Гладковицькій, Харитонівській та Курненській громадах.

Найбільшу питому вагу в структурі доходів загального фонду займає податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) – 77,5 %. На стадії формування бюджету області на 2022 рік очікувалося зростання надходжень ПДФО (без урахування ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців) на рівні 13 – 15 %. Натомість, місцеві бюджети у 2022 році отримали зазначені надходження практично на рівні 2021 року.

З переліку найбільших платників області значно зменшили сплату ПДФО наступні платники:

ТОВ «Юнігран» -22,3 млн.грн. або у 3,5 раза;

ПП «Євроголд Індестріз» -18,9 млн.грн. або -45,0%;

ПРАТ «Коростенський завод МДФ» -4,6 млн.грн. або -28,6%;

ПАТ «Житомирський маслозавод» -10,3 млн.грн. або -26,9%;

Іршанський ГЗК ОГХК -13,1 млн.грн. або -25,6%;

ТОВ «Церсаніт-інвест» -10,6 млн.грн. або -23,8%;

ТОВ «Кромберг енд Шуберт» -28,1 млн.грн. або -20,3%.

Надходження плати за землю є на 51,0 млн.грн. або на 6,9 % меншими, ніж у відповідному періоді 2021 року. Надходження зменшились по бюджетах 36-ти громад. Зменшення надходжень зафіксовані як по орендній платі так і по земельному податку, як по юридичних так і по фізичних особах. Спостерігається значне зменшення надходжень плати за землю порівняно з 2021 роком по сільськогосподарських та видобувних підприємствах, а також по підрозділах ПАТ «Укрзалізниця».

Зменшення фактичних надходжень обумовлено припиненням певною кількістю суб'єктів господарювання діяльності (зокрема, тимчасовим) у зв'язку з початком військових дій та, як наслідок, несплатою ними нарахунків через брак коштів.

За 2022 рік до бюджету області надійшло єдиного податку в обсязі 1 082,1 млн.грн., що становить 99,0 % до затвердженого плану або на 10,8 млн.грн. менше. Надходження податку в цілому зменшились по бюджетах 38-ми громад.

Протягом 2022 року до бюджету області надійшло рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у обсязі 127,9 млн.грн., що на 1,4 % або на 1,7 млн.грн. менше затверджених планових показників на цей період. Зменшення зафіксовано практично по всіх громадах, де провадять діяльність лісогосподарські та видобувні підприємства. Основними причинами зменшення надходжень є зменшення обсягів вирубок лісогосподарськими підприємствами та видобутку видобувними, вимушений їх простій та заборона діяльності на окремих територіях.

Отже повномасштабна військова агресія з боку російської федерації, окупація окремих територій області, наслідки руйнування інфраструктури призвели до таких втрат бюджету:

- прями втрати доходів місцевих бюджетів області внаслідок спаду економічної активності та надання державою пільг в оподаткуванні становлять близько 500 млн.грн. (ПДФО із зарплати ~150 млн.грн.; плата за землю ~50 млн.грн.; єдиний податок ~60 млн. грн.; рентні платежі ~ 45 млн.грн.; інші ~195 млн.грн.);
- зменшено та недоотримано трансфертів з державного бюджету на 1 631,4 млн.грн. (зокрема, зменшення: освітньої субвенції на 385 млн.грн.; субвенції на будівництво доріг на 903 млн грн);
- скорочення видатків місцевих бюджетів області на 956,1 млн.грн.;
- передано безоплатно майна бюджетних установ на потреби армії та територіальної оборони на суму 77 млн.грн.;
- на заходи, пов'язані з протидією збройній агресії росії та ліквідацію наслідків війни спрямовано 765 млн.грн. (ця сума включає підтримку збройних формувань, заходи з територіальної оборони, підтримку ВПО, облаштування укриттів, відновлення пошкодженої інфраструктури);

Таким чином кумулятивні втрати місцевих бюджетів області спричинені війною становлять 3,9 млрд.гривень.

У 2023 році економіка Житомирської області зуміла адаптуватися до функціонування в умовах воєнного стану і відновила. теж саме стосується соціальних виплат.

4.3 Загальний перелік зруйнованих, пошкоджених і втрачених активів

Містить інформацію з обмеженим доступом.

4.4 Рекомендації щодо необхідності розроблення Програм комплексного відновлення територій громад

Розроблення програм комплексного відновлення територій територіальних громад унормовано Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» та постановою Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2022 р. № 1159. Чітких критеріїв прийняття рішення про розроблення програм комплексного відновлення територій територіальних громад в законодавстві не встановлено. Програма комплексного відновлення території територіальної громади (її частини) розробляється за рішенням виконавчого органу сільської, селищної, міської ради. При цьому зазначені органи можуть керуватись при прийнятті такого рішення критеріями, наведеними в Порядку визначення територій відновлення, який затверджений

постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 р. № 731. Територіальна громада відноситься до території відновлення за умови наявності хоча б одного з таких критеріїв:

- 1) на території територіальної громади відбувалися бойові дії;
- 2) територія територіальної громади або її частина була тимчасово окупована;
- 3) на території територіальної громади наявні руйнування об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, об'єктів житлового фонду внаслідок ведення бойових дій та/або обстрілів;
- 4) територія територіальної громади характеризується значним переміщенням населення до інших регіонів та/або інших держав та різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку за такими показниками:

чисельність населення зменшилася порівняно із станом на 1 січня 2022 р. не менше ніж на 15 відсотків;

рівень безробіття порівняно із станом на 1 січня 2022 р. збільшився не менше ніж на 15 відсотків;

кількість внутрішньо переміщених осіб становить понад 10 відсотків загальної чисельності населення територіальної громади станом на 1 січня 2022 р.;

зменшення обсягу надходжень від сплати податків та зборів до загального фонду місцевого бюджету з березня по грудень 2022 р. порівняно з відповідним періодом 2021 року (без урахування міжбюджетних трансфертів та податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, що сплачується податковими агентами до місцевих бюджетів) становить не менше 15 відсотків.

Відповідність територіальних громад зазначеним критеріям частково можна визначити на підставі інформації, наведеної в розділі 4.1.

Мінінфраструктури на основі поданої обласними, Київською та Севастопольською міськими державними (військовими) адміністраціями інформації та відповідно до цього переліку готує пропозиції щодо віднесення територіальних громад та мікрорегіонів до територій відновлення. Перелік територіальних громад та мікрорегіонів, які віднесено до територій відновлення, затверджується Кабінетом Міністрів України у Державній стратегії регіонального розвитку України.

Поки такий перелік не затверджений Кабінетом Міністрів України, рекомендації щодо необхідності розроблення Програм комплексного відновлення територій громад можуть бути сформовані на підставі прийнятих рішень виконавчими органами сільських, селищних, міських рад Житомирської області. За результатами опитування територіальних громад встановлено, що 25 (38%) з них планують або вже почали розробляти Програму комплексного відновлення території громади: Андрушівська, Баранівська, Барашівська, Бердичівська, Березівська, Брониківська, Високівська, Вчорайшинська, Гладковицька, Глибочицька, Городоцька, Горщиківська, Курненська, Новоборівська, Овруцька (на частину території), Піщівська, Потіївська, Пулинська, Райгородська, Романівська, Семенівська, Хорошівська, Чоповицька планують розробляти ПКВ; Миропільська ТГ вже розробила ПКВ; Коростенська ТГ розробляє ПКВ у співпраці з проектом U-LEAD з Європою. Вартість цих робіт може скласти біля 34,5 млн.грн.

4.5 Рекомендації щодо першочергової необхідності розроблення Комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» містобудівна документація на місцевому рівні, затверджена до набрання чинності цим Законом (17.06.2021 р.), зберігає чинність. До 1 січня 2025 року внесення змін до такої документації допускається без урахування вимог цього Закону щодо її складу та змісту. З 1 січня 2025 року внесення змін до такої документації допускається за умови приведення її у відповідність із вимогами цього Закону, тобто розроблення комплексних планів просторового розвитку території територіальної громади, генеральних планів населених пунктів, детальних планів територій має здійснюватись відповідно до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади – це одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та документація із землеустрою, що визначає планувальну організацію, функціональне призначення території, основні принципи і напрями формування єдиної системи громадського обслуговування населення, дорожньої мережі, інженерно-транспортної інфраструктури, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту, охорони земель та інших компонентів навколишнього природного середовища, формування екомережі, охорони і збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території. Генеральний план населеного пункту - одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та землевпорядна документація, що визначає принципові вирішення розвитку, планування, забудови та іншого використання території населеного пункту. Детальний план території - одночасно містобудівна документація на місцевому рівні та землевпорядна документація, що деталізує положення генерального плану населеного пункту або комплексного плану та визначає планувальну організацію і розвиток частини території населеного пункту або території за його межами без зміни функціонального призначення цієї території. При цьому генеральні плани населених пунктів та детальні плани території у межах території територіальної громади, які комплексним планом визнані такими, що не відповідають вимогам законодавства та/або не узгоджуються з планувальними рішеннями комплексного плану, втрачають чинність одночасно з набранням чинності комплексним планом. Тому розроблення комплексних планів набуває особливої актуальності для всіх територіальних громад. Вартість цієї роботи в цінах 2024 року складає 966 млн.грн. (без вартості аерофотознімання, оскільки, зважаючи на воєнний стан, неможливо прогнозувати його спосіб, та без розроблення детальних планів територій).

Результати опитування територіальних громад виявили, що на сьогоднішній день в межах Житомирської області розробляються комплексні плани просторового розвитку території територіальної громади для 2 територіальних громад: Новоборівської та Оліївської (див. додаток 2.3.1); затверджено завдання на розроблення комплексних планів в 4 територіальних громадах: Баранівській, Попільнянській, Черняхівській та Чуднівській; Коростенська, Звягельська, Черняхівська територіальні громади провели тендери на виконання топографо-геодезичних робіт по зйомці території територіальної громади в масштабі 1:10000 та населених пунктів в масштабі 1:2000 для розроблення комплексного плану просторового розвитку, генеральних планів населених пунктів. В Попільнянській територіальній громаді у 2018 р., а в Баранівській територіальній громаді у 2019 р. було розроблено схеми планування їх території, які за змістом частково співпадають з комплексним планом і можуть стати основою його

проектних рішень. Ці територіальні громади першочергово готові до продовження робіт над комплексним планом. Вартість цих робіт становитиме 110,44 млн.грн. в цінах 2024 року (без вартості аерофотознімання та розроблення детальних планів територій). Проект USAID «ГОВЕРЛА» обрав в якості громад-партнерок з Житомирської області Гришковецьку, Ємільчинську, Іршанську, Коростенську, Любарську, Звягельську, Тетерівську, Хорошівську, Черняхівську, Чуднівську територіальні громади і планує профінансувати розроблення для них комплексних планів.

5. АНАЛІЗ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОБЛАСТІ

5.1. Оцінка ресурсів території для відновлення життєдіяльності області у форматі SWOT-аналізу.

Процес оцінювання ресурсів регіону слід розглядати у двох аспектах, а саме із урахуванням, по-перше наявних ресурсів та, по-друге – ефективності їх використання. Тому, у контексті проведення SWOT-аналізу ресурсів для відновлення життєдіяльності області важливим є не лише визначення дефіцитів, які гальмують розвиток регіону, але й оцінка, наскільки ефективними є ресурси, що експлуатуються. SWOT-аналіз ресурсної бази Житомирської області проведено за таким алгоритмом:

1. *Визначення груп ресурсів регіону, у рамках яких проведено відповідний аналіз.* Виділено природні (передусім, земельні), трудові, інвестиційні ресурси, а також підприємницька здатність області. Особливою групою ресурсів, рівень забезпеченості якими наразі є чутливим питанням для Житомирської області, виділено енергетичні ресурси.

2. *Обґрунтування ключових параметрів оцінювання кожного окремого виду ресурсу, за якими визначатиметься їх поточний стан.* До таких параметрів віднесено кількісні та якісні характеристики. Кількісні характеристики відображають наявні обсяги ресурсу (в абсолютному чи відносному вираженні), а якісні – його продуктивність та особливості використання.

Абсолютні показники у рамках кількісних характеристик ресурсу демонструють загальний обсяг наявного ресурсу (наприклад, кількість зайнятого населення, площа сільськогосподарських угідь тощо), а відносні показники відображають обсяг ресурсу, що припадає на одиницю певного показника (наприклад, площа сільськогосподарських угідь у розрахунку на 1 тис. населення, обсяг інвестицій у розрахунку на 1 тис. м² території регіону тощо).

Продуктивність використання ресурсу відображає обсяг результативного показника, що припадає на одиницю цього ресурсу. Значення показників продуктивності ресурсів визначаються двома чинниками, а саме: наскільки якісним є відповідний ресурс та наскільки ефективно його використовують. Якісні показники ресурсу визначаються або як відношення ефекту від використання (виготовлена продукція, регіональний продукт, кількість зайнятих у певній галузі) до його наявних/спожитих обсягів (наприклад, вартість продукції сільськогосподарства у розрахунку на одиницю площі сільськогосподарських угідь, заготівля деревини у розрахунку на 1 тис. га лісів та лісовкритої площі), або як питома вага використаних ресурсів до наявних (наприклад, питома вага родовищ корисних копалин, що розробляються, у їх загальній кількості; частка регіонального продукту, виготовленого малими підприємствами, у загальному регіональному продукті регіону).

3. *Безпосереднє кількісне оцінювання ресурсів Житомирської області за показниками, визначеними у попередньому пункті.* Зокрема, проведення аналізу поточного стану ресурсної бази регіону та її динаміки протягом 2019–2021 рр.

4. *Створення матриці SWOT-аналізу для визначення сильних та слабких сторін ресурсного забезпечення Житомирської області, а також потенційних можливостей та загроз її розвитку.* Особливу увагу слід приділити загрозам пов'язаним із військовими діями.

5. *Експертне оцінювання значущості виявлених сильних та слабких сторін, можливостей і загроз за 5-ти бальною шкалою з метою ідентифікації факторів, які є найбільш значущими у контексті активізації процесів відновлення Житомирської області.*

Етап 1–2. Визначення груп ресурсів регіону. Обґрунтування ключових параметрів оцінювання кожного окремого виду ресурсу.

У табл. 5.1.1 відображено кількісні та якісні показники оцінювання ресурсів у розрізі їх видів. Зокрема, до природних ресурсів віднесено загальну земельні ресурси Житомирської області (а саме: загальну площу території, площу лісових, лісовкритих територій, сільськогосподарських угідь), корисні копалини (зокрема, запаси та кількість родовищ), водні та рекреаційні (родовища радонових вод, як одна із видів особливостей регіону) ресурси. Якісними параметрами наявних природних ресурсів є окреслені їх наявні обсяги у розрахунку на 1 особу. До результативних показників, які відображають ефективність використання зазначених ресурсів віднесено обсяги заготівлі деревини, валову продукцію рослинництва освоєння, а також рівень освоєння родовищ корисних копалин та доступних водних ресурсів.

Таблиця 5.1.1

Кількісні та якісні показники оцінювання ресурсів Житомирської області

Вид показника	Назва показника
<i>Природні ресурси</i>	
Кількісні параметри (абсолютні)	Загальна площа території, тис. га
	Площа лісів та лісовкритих територій, тис. га
	Площа с.-г. угідь, тис. га
	Площа ріллі, тис. га
	Кількість родовищ корисних копалин, од.
	Запаси корисних копалин, од.
	Запаси водних об'єктів, млн м ³
	Родовища радонових вод, од.
Кількісні параметри (відносні)	Площа лісів та лісовкритих територій у розрахунку на 1 тис. жителів, тис. га
	Площа с.-г. угідь у розрахунку на 1 тис. жителів, тис. га
	Площа ріллі у розрахунку на 1 тис. жителів, тис. га
	Запаси корисних копалин у розрахунку на 1 тис. жителів, од.
	Забезпечення одного жителя водою місцевого стоку, м ³
Якісні параметри	Заготівля деревини у розрахунку на 1 тис. га лісів та лісовкритої площі, м ³
	Вартість продукції сільського господарства, що припадає на 100 га с.-г. угідь, млн грн
	Вартість продукції рослинництва, що припадає на 100 га с.-г. угідь, млн грн
	Забрано води з природних водних об'єктів у розрахунку на одиницю водних об'єктів, млн м ³
	Питома вага родовищ корисних копалин, що розробляються, у їх загальній кількості, %
<i>Трудові ресурси</i>	
Кількісні параметри	Загальна чисельність населення, тис. ос.
	Чисельність економічно активного населення, тис. ос.
	Чисельність безробітних, тис. ос.
Якісні параметри	Питома вага безробітних у загальній чисельності економічно активного населення, %
	Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн

Вид показника	Назва показника
	Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, у фактичних цінах, грн
	Частка населення з вищою освітою у загальній кількості економічно активного населення, %
	Частка осіб, випущених закладами професійної (професійно-технічної) освіти у загальній кількості економічно активного населення, %
<i>Інвестиційні ресурси</i>	
Кількісні параметри (абсолютні)	Обсяг капітальних інвестицій, млн грн
	Обсяг доходів місцевих бюджетів, млн грн
Кількісні параметри (відносні)	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 тис. жителів, млн грн
	Обсяг капітальних інвестицій, що припадає на 1 тис. м ² площі території, млн грн
	Відношення доходів місцевих бюджетів до бюджетних витрат, %
Якісні параметри	Валовий регіональний продукт, що припадає на 1 тис. грн капітальних інвестицій, млн грн
	Питома вага власних коштів підприємств та організацій у загальній вартості капітальних інвестицій, %
<i>Підприємницька здатність</i>	
Кількісні параметри	Кількість малих підприємств, од.
	Питома вага малих підприємств у загальній кількості підприємств, %
Якісні параметри	Частка обсягу реалізованої малими підприємствами продукції у загальному обсязі реалізованої продукції, %
	Питома вага зайнятих у малих підприємствах, %
	Питома вага інвестицій у малий бізнес у загальних інвестиціях регіону, %

Трудові ресурси регіону оцінено на основі загальної чисельності населення, кількості економічно активного населення, у т. ч. із урахуванням освіти. Якісні параметри відповідних людських ресурсів відображає рівень продуктивності праці та безробіття у регіоні. Результативність їх діяльності визначено на основі частки реалізованої малими підприємствами продукції у її загальній вартості та залучення трудових ресурсів. Що стосується інвестиційних ресурсів, то їх ключовими кількісними показниками є обсяг капітальних інвестицій та доходи місцевих бюджетів (як основне джерело самофінансування розвитку регіону) в абсолютному виразі та у розрахунку на 1 тис. осіб і 1 тис. м² площі території. Якісні параметри включають валовий регіональний продукт, що припадає на 1 тис. грн капітальних інвестицій та питома вага власних коштів підприємств та організацій у загальній вартості капітальних інвестицій.

Носіями підприємницької здатності є представники малого бізнесу, кількісні параметри якого враховано при оцінюванні ресурсів Житомирської області. Зокрема, цей тип ресурсу як основа інноваційного розвитку регіону оцінено на основі кількості діючих суб'єктів малого бізнесу, їх питомої ваги у загальній кількості підприємницьких структур.

Етап 3. Кількісне оцінювання ресурсів Житомирської області.

Особливістю ресурсної бази Житомирської області є значний запас лісових ресурсів, вагомні запаси корисних копалин, а також наявність родовищ радонових вод (всього в Україні такі родовища знаходяться у 10 адміністративних областях). За результатами аналізу динаміки природних ресурсів Житомирської області встановлено, що площа земель за типами та

кількість родовищ корисних копалин залишалися незмінними протягом 2019–2021 рр. (табл. 3.3.1.2). Натомість, збільшення спостерігається щодо запасів корисних копалин на понад 6,5 % у 2021 р. порівняно із 2019 р. За рахунок незначного зменшення чисельності населення регіону у 2019–2021 рр. спостерігалось збільшення всіх якісних показників наявних природних ресурсів на 2,06 % у 2021 р., що не є свідченням підвищення ресурсозабезпеченості області. Водночас, негативною є тенденція зменшення переважної більшості якісних показників, що свідчить про зниження ефективності використання лісових ресурсів, земель сільськогосподарського призначення (особливо вартість продукції сільського господарства, що припадає на 100 га с.-г. угідь та забір води на 1 водний об'єкт). Винятком є лише питома вага родовищ корисних копалин, що розробляються, яка збільшилась на 5,8 %.

Таблиця 5.1.2

Аналіз динаміки природних ресурсів Житомирської області

Назва показника	Рік			Відносне відхилення 2021 р. до 2019 р., %
	2019	2020	2021	
Загальна площа території, тис. га	29827	29827	29827	0,00
Площа лісів та лісовкритих територій, тис. га	11234	11234	11234	0,00
Площа с.-г. угідь, тис. га	15101	15101	15101	0,00
Площа ріллі, тис. га	11127	11127	11127	0,00
Кількість родовищ корисних копалин, од.	175	175	175	0,00
Запаси корисних копалин, од.	91	92	97	6,59
Запаси водних об'єктів, млн м ³	2800	2800	2800	0,00
Родовища радонових вод, од.	4	4	4	0,00
Площа лісів та лісовкритих територій у розрахунку на 1 тис. жителів, тис. га	9,20	9,29	9,39	2,06
Площа с.-г. угідь у розрахунку на 1 тис. жителів, тис. га	12,37	12,49	12,62	2,06
Площа ріллі у розрахунку на 1 тис. жителів, тис. га	9,11	9,20	9,30	2,06
Запаси корисних копалин у розрахунку на 1 тис. жителів, од.	0,07	0,08	0,08	8,79
Забезпечення одного жителя водою місцевого стоку, м ³	2,29	2,32	2,34	2,06
Заготівля деревини у розрахунку на 1 тис. га лісів та лісовкритої площі, м ³	30,4	30,2	30,2	-0,66
Вартість продукції сільського господарства, що припадає на 100 га с.-г. угідь, млн грн	24302	21195	15688	-35,45
Вартість продукції рослинництва, що припадає на 100 га с.-г. угідь, млн грн	1359	1323	1237	-8,98
Забрано води з природних водних об'єктів у розрахунку на одиницю водних об'єктів, млн м ³	111	94	96	-13,51
Питома вага родовищ корисних копалин, що розробляються, у їх загальній кількості	52	53	55	5,77

Що стосується трудових ресурсів, то загальна чисельність населення Житомирської області зменшилась на 2,02 % у 2021 р. порівняно із 2019 р. Проте, про негативну тенденцію у

динаміці трудових ресурсів регіону свідчать швидші темпи зменшення, передусім, економічно активного населення (на 6,29 % за 2019–2021 рр.), а також збільшення чисельності безробітних на 9,37 % та їх частки у загальній кількості економічно активного населення на 16,67 %. Потенційними причинами підвищення рівня безробіття є, по-перше, недостатній розмір заробітної плати/доходів від підприємницької діяльності та, по-друге, збільшення тіньової зайнятості. Другий фактор особливо важливий у контексті його впливу на розмір бюджетних надходжень, зокрема, розмір бюджетних доходів за рахунок сплати податку на доходи фізичних осіб, який є вагомим чинником наповнення місцевих бюджетів та джерелом фінансування розвитку територіальних громад.

Таблиця 5.1.3

Аналіз динаміки трудових ресурсів Житомирської області

Назва показника	Рік			Відносне відхилення 2021 р. до 2019 р., %
	2019	2020	2021	
Загальна чисельність населення, тис. ос.	1220,96	1208,98	1196,26	-2,02
Чисельність економічно активного населення, тис. ос.	576,7	549,4	540,4	-6,29
Чисельність безробітних, тис. ос.	55,5	60,1	60,7	9,37
Питома вага безробітних у загальній чисельності економічно активного населення, %	9,6	10,9	11,2	16,67
Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн	62571	66651	76107	21,63
Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, у фактичних цінах, грн	70225	76017	95948	36,63
Частка населення з вищою освітою у загальній кількості економічно активного населення, %	72,4	71,8	71,7	-0,97
Частка осіб, випущених закладами професійної (професійно-технічної) освіти у загальній кількості економічно активного населення, %	61,8	64,1	62,8	1,62

Натомість, якісні показники ефективності наявних трудових ресурсів збільшилась у 2019 р. порівняно із 2021 р. (наявний дохід населення у розрахунку на одну особу збільшився на 21,63 %; валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу зріс на 36,63 %), що свідчить про зростання дохідності та продуктивності праці, оскільки згадані зміни значно перевищують відсоток скорочення населення області. З огляду на нагальну потребу у збільшенні чисельності населення з професійною (професійно-технічною) освітою, незначне зростання частки відповідної категорії у загальній кількості економічно активного населення є недостатнім.

За період 2019–2021 рр. у Житомирській області спостерігалось збільшення обсягу капітальних інвестицій на 12,02 % (табл. 5.1.4). Однак, таке збільшення є недостатнім, оскільки він не перекриває негативну дію інфляційного чинника. Зокрема, у 2019 р. індекс інфляції склав 4,1 %, у 2020 р. – 5 %, у 2021 р. – 10 %. Тобто, за досліджуваний період спостерігалось

зростання споживчих ціна на 19,1 %, що перевищує згадане збільшення обсягу капітальних інвестицій на 7,08 в.п., що свідчить про зменшення реальної вартості інвестованих коштів.

Таблиця 5.1.4

Аналіз динаміки інвестиційних ресурсів та підприємницької здатності в Житомирській області

Назва показника	Рік			Середньо-річний темп приросту, %
	2019	2020	2021	
Інвестиційні ресурси				
Обсяг капітальних інвестицій, млн грн	8467	9270	9485	12,02
Обсяг доходів місцевих бюджетів, млн грн	7188	3907	4121	-42,67
Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на 1 тис. жителів, млн грн	—	—	8	—
Обсяг капітальних інвестицій, що припадає на 1 тис. м² площі території, млн грн	—	—	3,2	—
Відношення доходів місцевих бюджетів до бюджетних витрат, %	—	—	101	—
Валовий регіональний продукт, що припадає на 1 тис. грн капітальних інвестицій, млн грн	—	—	113919	—
Питома вага власних коштів підприємств та організацій у загальній вартості капітальних інвестицій, %	66,6	52,1	52,7	-20,87
Підприємницька здатність				
Кількість малих підприємств, од	6860	6604	6348	-7,46
Питома вага малих підприємств у загальній кількості підприємств, %	93,9	93,5	93,4	-0,53
Частка обсягу реалізованої малими підприємствами продукції у загальному обсязі реалізованої продукції, %	26,6	30	29	9,02
Питома вага зайнятих у малих підприємствах, %	26,4	26,7	27	2,27
Питома вага інвестицій у малий бізнес у загальних інвестиціях регіону, %	11,2	14,1	16,2	44,64

Негативною є також тенденція до суттєвого зменшення обсягу доходів місцевих бюджетів регіону (на 42,67 % у 2019 р. порівняно із 2021 р.), які є основним джерелом фінансового забезпечення територіальних громад. Питома вага власних коштів підприємств та організацій у загальній вартості капітальних інвестицій у 2021 р. також зменшилась на 7,46 %. До власних коштів належать «кошти, отримані підприємством протягом звітного періоду внаслідок звичайної діяльності, а також амортизаційні відрахування з матеріальних та нематеріальних необоротних активів, нараховані протягом звітного періоду»⁴. Відповідна зміна відбулась за

⁴ Про затвердження Методики оцінки вартості майна під час приватизації : Постанова КМУ від 12 жовтня 2000 р. № 1554. URL : https://ips.ligazakon.net/document/kp001554?an=1750&ed=0000_00_00.

рахунок зменшення загального обсягу власних коштів, оскільки, як зазначалось вище, капітальні інвестиції у 2019–2021 рр. збільшились.

Що ж стосується підприємницької здатності, як ресурсу, що забезпечує інноваційний розвиток регіону, то основним носієм цього ресурсу є малі підприємства, які зазвичай розробляють та імплементують інновації. Дані табл. 5.1.4 свідчать про те, що кількість малих підприємств та їх частку у загальній кількості суб'єктів бізнесу у 2021 р. зменшилась на, відповідно, 7,46 та 0,53 % у 2019 р. порівняно із 2021 р. З огляду на значну різницю між змінами згаданих показників, зменшення питомої ваги малих підприємств є наслідком зменшення їх кількості. Це слід віднести до негативних тенденцій, які значно обмежують інноваційний потенціал Житомирської області.

Водночас, у 2019–2021 рр. мало місце зростання частки реалізованої малими підприємствами продукції, у загальному обсязі реалізованої продукції у загальному обсязі реалізованої продукції на 9,02 % за рахунок, передусім, збільшення обсягу реалізованої ними продукції. Наведене вказує на те, що, незважаючи на вище зазначене зменшення кількості малих суб'єктів бізнесу, їх спроможність виготовляти та ефективно реалізувати вироблену продукцію та, відповідно, їх підприємницька здатність, має чітку тенденцію до покращення.

Крім того, позитивним є збільшення питомої ваги зайнятих у малих підприємствах працівників на 2,27 %, що відображає збільшення соціальної ролі відповідних суб'єктів підприємництва у регіоні. Нарощення частки інвестицій у малий бізнес у загальних інвестиціях Житомирської області на 44,64 % відображає підвищення здатності малих підприємств фінансувати відтворення економіки регіону та інвестувати у його розвиток.

Етап 4. Створення матриці SWOT-аналізу.

Враховуючи вищевикладені результати аналізу динаміки виділених параметрів ресурсів Житомирської області, дослідження проведеного у попередніх розділах та поточної ситуації у регіоні, пов'язаної із наслідками воєнних дій, складено матрицю SWOT-аналізу для визначення сильних та слабких сторін ресурсного забезпечення Житомирської області, а також потенційних можливостей та загроз її розвитку (табл. 5.1.5).

Таблиця 5.1.5

Матриця SWOT-аналізу ресурсів Житомирської області

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники
Сильні сторони: <ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність значних запасів лісових ресурсів. 2. Наявність родовищ радонових вод. 3. Здатність поступово збільшувати кількість родовищ корисних копалин, що розробляються. 4. Спроможність поступово збільшувати реальну, а не номінальну продуктивність трудових ресурсів. 5. Поступове розширення участі у господарській діяльності суб'єктів бізнесу схильних до господарювання на інноваційних засадах. 	Можливості: <ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшення трудових ресурсів за рахунок внутрішньо переміщеного з окупованих та постраждалих від воєнних дій економічно активного населення. 2. Повернення населення, які тимчасово виїхали закордон через воєнні дії. 3. Залучення іноземних інвестицій за рахунок отримання грантових коштів (особливо у контексті фінансування проєктів з відновлення регіону). 4. Активізація інноваційного розвитку за рахунок розвитку малого підприємництва. 5. Відновлення процедури спрямування «воєнного» ПДФО до місцевих бюджетів.
Слабкі сторони: <ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження ефективності використання водних ресурсів. 2. Тенденція до зменшення економічно активного населення, сформована ще у довоєнний період та поглиблена через міграційні процеси. 3. Недостатній темп збільшення чисельності населення з професійною (професійно-технічною) освітою. 4. Сталість обсягів капітальних інвестицій. 5. Тренд до зменшення надходжень місцевих бюджетів. 6. Вилучення частини земельного фонду через ризик забруднення вибохонебезпечними предметами. 7. Зниження ефективності с.-г. виробництва, зокрема, через негативний вплив воєнних дій на всі сектори економіки. 	Загрози: <ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшення рівня безробіття через недостатній рівень оплати праці та прибутковості бізнесу. 2. Збільшення тіньової зайнятості та зменшення надходжень у місцеві бюджети за рахунок ПДФО. 3. Зниження здатності місцевих бізнесів до самофінансування розвитку господарської діяльності. 4. Зменшення кількості малих підприємств як безпосередніх носіїв ресурсу підприємницької здатності та джерела самозайнятості. 5. Збільшення площі територій через розширення лінії фронту та забруднення вибохонебезпечними предметами. 6. Виведення частини земельного фонду (особливо с.-г. призначення) з господарського використання через критичний рівень забруднення вибохонебезпечними предметами.

	<p>7. Неможливість повноцінного забезпечення регіону енергетичними ресурсами через атаки РФ на об'єкти енергетичної інфраструктури.</p> <p>8. Підвищення рівня неплатоспроможності населення через збільшення тарифів на енергоресурси.</p>
--	---

Сильні та слабкі сторони ресурсного забезпечення процесів відновлення регіону, а також потенційні можливості та загрози відображено у розрізі типів ресурсів:

1) *природні ресурси*: значні обсяги лісових ресурсів, родовища радонових вод, спроможність розробляти родовища корисних копалин; недостатня ефективність використання водних ресурсів; вилучення частини земельного фонду з господарського використання та ризик розширення таких площі через воєнні дії, зниження ефективності використання земель сільськогосподарського призначення;

2) *трудові ресурси*: тенденція до збільшення ефективності використання трудових ресурсів, зменшення чисельності економічно активного населення, у т. ч. з професійною та професійно-технічною освітою, перспективи підвищення трудового потенціалу за рахунок економічно активних внутрішньо переміщених осіб та населення, що повернеться після закінчення воєнних дій, збільшення рівня безробіття та тіньової зайнятості;

3) *інвестиційні ресурси*: сталість капітальних інвестицій як негативний чинник відродження регіону, зменшення обсягів місцевих бюджетів та ризик збільшення темпів такого скорочення через скорочення розмірів сплаченого ПДФО, перспективи залучення інвестиційних коштів на безповоротній основі від міжнародних фондів та організацій;

4) *підприємницька здатність*: зменшення кількості малих підприємств, збільшення частки реалізованої ними продукції, перспективи розширення підприємницької здатності населення регіону за рахунок сприяння розвитку малого підприємництва.

Етап 5. Експертне оцінювання значущості виявлених сильних та слабких сторін, можливостей і загроз.

Для експертного оцінювання значущості виявлених сильних та слабких сторін, можливостей і загроз залучено 5 експертів у сфері управління регіонами з Поліського національного університету.

Таблиця 5.1.6

Результати експертного оцінювання значущості чинників у рамках відновлення Житомирської області

Чинник	Узагальнена експертна оцінка
<i>Сильні сторони</i>	
Наявність значних запасів лісових ресурсів	4,3
Наявність родовищ радонових вод	2,5
Здатність поступово збільшувати кількість родовищ корисних копалин, що розробляються	2,5
Спроможність поступово збільшувати реальну, а не номінальну продуктивність трудових ресурсів	4,5

Чинник	Узагальнена експертна оцінка
Поступове розширення участі у господарській діяльності суб'єктів бізнесу схильних до господарювання на інноваційних засадах	2,8
<i>Слабкі сторони</i>	
Зниження ефективності використання водних ресурсів	3,3
Тенденція до зменшення економічно активного населення, сформована ще у довоєнний період та поглиблена через міграційні процеси	4,8
Недостатній темп збільшення чисельності населення з професійною (професійно-технічною) освітою	3,8
Сталість обсягів капітальних інвестицій	4,0
Тренд до зменшення надходжень місцевих бюджетів	2,8
Вилучення частини земельного фонду через ризик забруднення вибохонебезпечними предметами	1,8
Зниження ефективності с.-г. виробництва, зокрема, через негативний вплив воєнних дій на всі сектори економіки	4,5
<i>Можливості</i>	
Збільшення трудових ресурсів за рахунок внутрішньо переміщеного з окупованих та постраждалих від воєнних дій економічно активного населення	2,8
Повернення населення, які тимчасово виїхали закордон через воєнні дії	3,0
Залучення іноземних інвестицій за рахунок отримання грантових коштів	3,8
Активізація інноваційного розвитку за рахунок розвитку малого підприємництва	3,5
Відновлення процедури спрямування «воєнного» ПДФО до місцевих бюджетів	2,5
<i>Загрози</i>	
Збільшення рівня безробіття через недостатній рівень оплати праці та прибутковості бізнесу	4,0
Збільшення тіньової зайнятості та зменшення надходжень у місцеві бюджети за рахунок ПДФО	3,8
Зниження здатності місцевих бізнесів до самофінансування розвитку господарської діяльності	3,5
Зменшення кількості малих підприємств як безпосередніх носіїв ресурсу підприємницької здатності та джерела самозайнятості	4,0
Збільшення площі територій через розширення лінії фронту та забруднення вибохонебезпечними предметами	3,5
Виведення частини земельного фонду (особливо с.-г. призначення) з господарського використання через критичний рівень забруднення вибохонебезпечними предметами	3,5
Неможливість повноцінного забезпечення регіону енергетичними ресурсами через атаки рф на об'єкти енергетичної інфраструктури	3,8

Експертні оцінки відображено у табл. 3.3.1.6, відповідно до яких ключовими факторами активізації процесів віднолення Житомирської області є такі:

1) *сильні сторони*: наявність значних запасів лісових ресурсів, спроможність поступово збільшувати продуктивність трудових ресурсів, розширення участі у господарській діяльності суб'єктів бізнесу схильних до господарювання на інноваційних засадах;

2) *слабкі сторони*: зменшення економічно активного населення, вилучення частини земельного фонду через ризик забруднення вибохонебезпечними предметами, Зниження ефективності сільськогосподарської діяльності;

3) *можливості*: збільшення трудових ресурсів за рахунок внутрішньо переміщеного з окупованих та постраждалих від воєнних дій економічно активного населення; залучення іноземних інвестицій за рахунок отримання грантових коштів, активізація інноваційного розвитку за рахунок розвитку малого підприємництва;

4) *загрози*: збільшення рівня безробіття через недостатній рівень оплати праці та прибутковості бізнесу; збільшення тіньової зайнятості та зменшення надходжень у місцеві бюджети за рахунок ПДФО; зменшення кількості малих підприємств як безпосередніх носіїв ресурсу підприємницької здатності та джерела самозайнятості; неможливість повноцінного забезпечення регіону енергетичними ресурсами через атаки РФ на об'єкти енергетичної інфраструктури.

Отримані результати оцінювання ресурсів Житомирської області слід використати як базу для проведення подальшого аналізу ресурсного потенціалу регіону. Ключовим у такому дослідженні є визначення, наскільки ефективно використовується наявний ресурсний потенціал, а також обґрунтувати систему заходів, що дадуть можливість максимально скористатись наявними можливостями відновлення області, усунути виявлені загрози, нівелювати слабкі сторони ресурсного забезпечення та активувати його сильні сторони.

5.2. Аналіз ресурсного потенціалу для відновлення і розвитку економіки регіону

Аналіз ресурсного потенціалу проведено на основі методики бенчмаркінгу, відповідно до якої визначаються регіони, що максимально ефективно використовують наявні у них ресурси, та ідентифікуються їх успішні практики функціонування та розвитку. Для відповідного аналізу використана методика DEA-аналізу із вирішенням задачі, орієнтована на вихідні результати господарювання (*output-oriented*), яка передбачає максимізацію результативних показників ефекту кожної адміністративної області за наявних у них ресурсів. Математична модель цієї DEA-задачі має вигляд [415, с. 23–24; 420, с. 353]:

$$\sum_{i=1}^s v_i y_{ik} \rightarrow \max, \quad k = \overline{1, n}$$

за обмежень:

$$\sum_{j=1}^m u_j x_{jk} = 1;$$

$$\sum_{i=1}^s v_i y_{ik} - \sum_{j=1}^m u_j x_{jk} \leq 0 \quad \text{для всіх регіонів;}$$

$$v_i, u_j \geq 0 \quad \text{для всіх регіонів,}$$

де v_i – шуканий набір вагових коефіцієнтів ефективності; u_j – оцінка можливого зростання значень результативних змінних при фактичному значенні ресурсу j -го виду.

Якщо отриманий коефіцієнт ефективності (тобто коефіцієнт повноти використання потенціалу) рівний одиниці, то об'єкт оцінювання отримує максимальний результат (дохід, прибуток, додану вартість, валову продукцію) у розрахунку на одиницю використаних ресурсів. Це означає, що відповідне підприємство повною мірою використовує наявний у нього конкурентний потенціал.

DEA-аналіз проведено в цілому для аналізу ефективності використання наявних ресурсів Житомирської області, а також у рамках лісового господарства та сільськогосподарської діяльності.

Враховуючи результати раніше проведеного SWOT-аналізу ресурсів Житомирської області до вхідних параметрів DEA-задачі включено такі показники:

- 1) *природні ресурси*: земельні ресурси;
- 2) *трудові ресурси*: чисельність економічно активного населення (загалом та у сільській місцевості);
- 3) *інвестиційні ресурси*: обсяг капітальних інвестицій (загалом та у сільського і лісового господарстві).

Вихідні результати включатимуть такі показники як валовий регіональний продукт (економічний ефект), чисельність зайнятих (соціальний ефект). Крім того, у DEA-аналіз загалом за регіоном до результативних параметрів включено площу сільськогосподарських угідь, яка відображає пріоритетний напрям розвитку галузевої структури області. Із процесу аналізу виключено Донецьку, Луганську (як тимчасово окуповані), Закарпатську, Запорізьку, Херсонську, Одеську, Миколаївську, Харківську та Чернівецьку (з огляду на значущі відмінності в особливостях господарювання, галузевою спеціалізації, природно-кліматичних та ландшафтних умовах) області.

Результати DEA-аналізу ефективності використання наявних ресурсів Житомирської області загалом відображено у табл. 5.2.1. Недостатнім рівнем ефективності у 2019 р. характеризувались Вінницька, Волинська, Житомирська та Чернігівська області, тоді як у 2021 р. до них додалися Хмельницька та Черкаська області. Це означає, що у зазначених регіонах обсяг результативних показників (валовий регіональний продукт чисельність зайнятих та площа сільськогосподарських угідь) на одиницю використаних земельних, трудових та інвестиційних ресурсів менший, ніж у в областях, де коефіцієнт ефективності дорівнює 1,00. Що стосується Житомирської області, то значення аналізованого показник збільшився.

Таблиця 5.2.1

Коефіцієнти повноти використання ресурсного потенціалу адміністративних областей України, 2021 р.

Адміністративна область	Рік		Відносне відхилення 2021 р. від 2019 р, %
	2019	2021	
Вінницька	0.9952	0.9940	-0.12
Волинська	0.9910	0.9602	-3.10
Дніпропетровська	1.0000	1.0000	0.00
Житомирська	0.9768	0.9800	0.33
Івано-Франківська	1.0000	1.0000	0.00
Київська	1.0000	1.0000	0.00
Кіровоградська	1.0000	1.0000	0.00
Львівська	1.0000	1.0000	0.00
Полтавська	1.0000	1.0000	0.00

Адміністративна область	Рік		Відносне відхилення 2021 р. від 2019 р, %
	2019	2021	
Рівненська	1.0000	1.0000	0.00
Сумська	1.0000	1.0000	0.00
Тернопільська	1.0000	1.0000	0.00
Хмельницька	1.0000	0.9997	-0.03
Черкаська	1.0000	0.9994	-0.06
Чернігівська	0.9914	0.9984	0.70

У табл. 5.2.2 відображено рівні ефективності використання ресурсів у розрізі типів ресурсів та результативних показників. З отриманих даних видно, що у 2021 р. переважна більшість відповідних показників (окрім обсягу валового регіонального продукту у розрахунку на 100 га території та кількості зайнятих, що припадає на 10 ос. економічно активного населення) характеризується низьким рівнем. Відповідно до результатів аналізу основним регіоном-бенчмарком Житомирської області, чий успішний досвід доцільно їй перейняти, є Київська область. Ключовою характеристикою цього регіону є відносно висока площа сільськогосподарських угідь, що припадає на одиницю земельних, трудових та інвестиційних ресурсів. Іншим регіоном-бенчмарком для Житомирського регіону є Сумська область, яка аналогічно Київській характеризується відносно високою концентрацією сільськогосподарських угідь, що, в тому числі, забезпечує відносно високий розмір валового регіонального продукту Сумщини у розрахунку на одиницю ресурсів. Наведене свідчить про доцільність подальшої активізації розвитку сільськогосподарського виробництва в Житомирській області на інноваційній основі та діджиталізації виробничих процесів. Однією із перспективних сфер розвитку Житомирщини за прикладом Львівської області (яку виділено у третій бенчмарк) є туризм, розвиток якого, з огляду на наявні ресурси, інфраструктуру та туристичні об'єкти, має стати одним із пріоритетних напрямів розвитку регіону.

Таблиця 5.2.2

**Рівні ефективності використання ресурсів
адміністративних областей України, 2021 р.**

Адміністративна область	Валовий регіональний продукт у розрахунку			Кількість зайнятих у розрахунку		Площа с.-г. угідь у розрахунку		
	на 100 га території	100 ос. економічно активного населення	100 тис. капітальних інвестицій	на 100 га території	10 ос. економічно активного населення	на 100 га території	100 ос. економічно активного населення	100 тис. капітальних інвестицій
Вінницька	низький	низький	середній	низький	середній	високий	середній	середній
Волинська	низький	низький	середній	низький	низький	високий	середній	низький
Дніпропетровська	високий	високий	низький	високий	високий	низький	низький	низький
Житомирська	низький	низький	середній	низький	низький	низький	середній	середній
Івано-Франківська	середній	низький	високий	високий	високий	середній	низький	низький
Київська	середній	високий	низький	середній	високий	високий	низький	низький
Кіровоградська	низький	низький	високий	низький	низький	середній	високий	високий
Львівська	високий	середній	середній	високий	високий	високий	низький	низький
Полтавська	середній	високий	середній	низький	низький	низький	середній	низький
Рівненська	низький	низький	високий	низький	середній	високий	низький	середній
Сумська	низький	низький	високий	низький	середній	високий	середній	високий
Тернопільська	низький	низький	низький	середній	низький	високий	середній	низький
Хмельницька	низький	низький	середній	низький	середній	середній	середній	середній
Черкаська	низький	низький	високий	низький	середній	середній	середній	середній
Чернігівська	низький	низький	високий	низький	низький	низький	високий	високий

У рамках DEA-аналізу ефективність використання ресурсного потенціалу у рамках сільськогосподарського виробництва вхідними параметрами є площа сільськогосподарських угідь, чисельність економічно активного населення у сільській місцевості та розмір капітальних інвестицій у сільське господарство, а вихідними – валова продукція у сільському господарстві, валова продукція, валова додана вартість та кількість зайнятих у сільському господарстві. Відповідно до отриманих результатів аналізу ефективність використання ресурсного потенціалу у рамках сільськогосподарського виробництва встановлено, що у Житомирській області ресурсний потенціал реалізується неповною мірою (табл. 5.2.3). Водночас, протягом 2019–2021 рр. рівень повноти використання ресурсного потенціалу у сільському господарстві збільшився

Таблиця 5.2.3

Коефіцієнти повноти використання ресурсного потенціалу адміністративних областей України (сільське господарство), 2021 р.

Адміністративна область	Рік		Відносне відхилення 2021 р. від 2019 р, %
	2019	2021	
Вінницька	1.0000	1.0000	0.00
Волинська	0.8272	0.7084	-14.37
Дніпропетровська	1.0000	1.0000	0.00
Житомирська	0.9892	0.9305	-5.94
Івано-Франківська	1.0000	1.0000	0.00
Київська	1.0000	0.9964	-0.36
Кіровоградська	1.0000	1.0000	0.00
Львівська	1.0000	1.0000	0.00
Полтавська	0.9428	0.9503	0.80
Рівненська	1.0000	0.7387	-26.13
Сумська	1.0000	0.9444	-5.56
Тернопільська	0.8748	1.0000	14.32
Хмельницька	1.0000	1.0000	0.00
Черкаська	0.9401	1.0000	6.37
Чернігівська	0.9771	0.9059	-7.28

Основну увагу у рамках відновлення збільшення ефективності використання ресурсів у сільському господарстві Житомирської області слід звернути на пошук шляхів підвищення на шляхи збільшення валової доданої вартості та валової продукції без значного нарощення обсягів ресурсів, а також підвищення соціального ефекту за рахунок збільшення кількості зайнятих у сільському господарстві (табл. 5.2.4).

Таблиця 5.2.4

**Рівні ефективності використання ресурсів
адміністративних областей України у сільському господарстві, 2021 р.**

Адміністративна область	Валова продукція			Кількість зайнятих у сільському господарстві			Валова додана вартість		
	на 100 г а с.-г. угідь	100 о с. екон оміч но акти вног о населенн я у сіл. місц евост і	100 т ис. капіт альн их інвес тиці й	на 100 г а с.-г. угідь	100 о с. екон оміч но акти вног о населенн я у сіл. місц евост і	100 т ис. капіт альн их інвес тицій	на 100 г а с.-г. угідь	100 о с. екон оміч но акти вног о населенн я у сіл. місц евост і	100 т ис. капіт альн их інвес тиці й
Вінницька	низький	низький	низький	середній	високий	низький	високий	середній	низький
Волинська	низький	низький	низький	низький	середній	низький	низький	низький	низький
Дніпропетровська	високий	високий	високий	низький	середній	низький	низький	середній	середній
Житомирська	низький	низький	низький	низький	низький	низький	середній	низький	середній
Івано-Франківська	високий	низький	високий	високий	середній	високий	високий	низький	високий
Київська	середній	високий	низький	низький	низький	низький	високий	середній	низький
Кіровоградська	низький	середній	низький	низький	високий	низький	середній	високий	середній
Львівська	високий	середній	високий	середній	середній	середній	середній	низький	середній
Полтавська	низький	високий	низький	низький	середній	низький	середній	середній	низький
Рівненська	низький	низький	низький	низький	низький	низький	середній	низький	низький
Сумська	низький	середній	низький	низький	високий	низький	низький	середній	низький
Тернопільська	низький	низький	низький	середній	високий	низький	високий	низький	низький
Хмельницька	низький	низький	низький	низький	високий	низький	високий	середній	низький
Черкаська	низький	середній	низький	низький	високий	низький	високий	середній	низький
Чернігівська	низький	середній	низький	низький	високий	низький	низький	високий	низький

Наведене свідчить про доцільність подальшої активізації розвитку сільськогосподарського виробництва в Житомирській області на інноваційний основі та діджиталізації виробничих процесів. Однією із перспективних сфер розвитку Житомирщини за прикладом Львівської області (яку виділено у третій бенчмарк) є туризм, розвиток якого, з огляду на наявні ресурси, інфраструктуру та туристичні об'єкти, має стати одним із пріоритетних напрямів розвитку регіону. При цьому, зазначені напрями мають бути розглянуті у контексті раніше виявлених сильних і слабких сторін ресурсної бази регіону та відповідних потенційних можливостей і загроз.

Для врахування попередньо представлених результатів SWOT-аналізу необхідно провести кореляційний SWOT-аналіз, який передбачає визначення існування та оцінку взаємозв'язку між найбільш значущими сильними і слабкими сторонами ресурсного забезпечення регіону та загрозами і можливостями, визначеними на попередньому етапі. Це дасть можливість максимально скористатись наявними можливостями відновлення області, усунути виявлені загрози, нівелювати слабкі сторони ресурсного забезпечення та активувати його сильні сторони.

З даних табл. 5.2.5 видно, що у межах кожної із виявлених суттєвих сильних та слабких сторін ресурсного забезпечення Житомирської області важливо використовувати виявлені можливості, які можуть їх посилити, а також нівелювати загрози, що здатні послабити ці переваги. Аналогічно, ідентифіковані можливості здатні дещо знизити негативні особливості ресурсної бази регіону, а загрози, навпаки, збільшити їх вплив.

Таблиця 5.2.5

**Результати кореляційного SWOT-аналізу чинників
у рамках відновлення Житомирської області**

0 – зв’язок відсутній 1 – слабкий зв’язок 2 – помірний зв’язок 3 – сильний зв’язок		Можливості			Загрози		
		повернення населення, яке тимчасово виїхало закордон	залучення іноземних інвестицій	активізація розвитку інновацій за рахунок розвитку малого бізнесу	збільшення рівня безробіття через низьку зарплату та прибуток бізнесу	збільшення тіньової зайнятості та зменшення податкових доходів	зменшення кількості малих суб’єктів бізнесу
Сильні сторони	Наявність значних запасів лісових ресурсів	0	2	2	0	2	0
	Спроможність збільшувати продуктивність трудових ресурсів	2	3	1	2	2	0
	Поступове розширення участі у господарській діяльності суб’єктів малого бізнесу, схильних до впровадження інновацій	2	2	3	3	3	3
Слабкі сторони	Тенденція до зменшення економічно активного населення	2	1	2	3	0	1
	Сталість обсягів капітальних інвестицій	0	3	2	2	0	1
	Зниження ефективності с.-г. виробництва	1	3	3	2	1	1

Результати проведеного кореляційного SWOT-аналізу узагальнено у матриці TOWS, що передбачає зіставлення сильних і слабких сторін із зовнішніми можливостями та загрозами (табл. 5.2.6). Результати такого аналізу є підставою для розробки узагальнених рекомендації щодо відродження Житомирської області із урахуванням наявної ресурсної бази. Окремим питанням є нівелювання загроз, пов’язаних із енергозабезпеченням регіону. Це питання слід розглядати у двох контекстах. По-перше, це систематичні атаки рф на об’єкти енергетичної інфраструктури, які наразі зумовлюють дефіцит відповідних ресурсів та неспроможність України забезпечити потребу у них. По-друге, збільшення тарифів має критичний вплив на платоспроможність домогосподарств і вирішення цієї проблеми лежить у площині формування енергетичної незалежності останніх.

Таблиця 5.2.6

Матриця TOWS

<p><i>Які можливості можна використати для нівелювання наявних слабких сторін?</i></p> <p>Можливість залучення іноземних інвестицій Сталість капітальних інвестицій. Рекомендується формування мережі консультаційних служб з питань 1) переліку можливих гратів, конкурсів у межах різних видів бізнесу; 2) правил подачі заявок; 3) особливостей реалізації проєктів та звітування міжнародним донорам. Обов'язковим є аналіз ефективності діяльності таких служб, які також можуть фінансуватись у рамках грантових програм.</p> <p>Зниження ефективності с.-г. виробництва. Залучення іноземних коштів на грантовій основі для закупівлі сучасної техніки та технологій.</p> <p>Можливість активізації розвитку інновацій за рахунок розвитку малого бізнесу Тенденція до зменшення економічно активного населення. Роз'яснення потенційних сфер зайнятості у регіоні із акцентом на 1) надання чіткого алгоритму організації власного бізнесу; 2) переліку перспективних для регіону сфер діяльності із зазначенням особливостей та потенційних доходів у розрізі кожної сфери. Консультування щодо отримання грантових коштів на розвиток малого бізнесу.</p> <p>Зниження ефективності с.-г. виробництва. Доцільно розробити навчальні курси щодо підвищення кваліфікації та/або навчання зайнятих малих (фермерських) с.-г. підприємствах, спрямованих на формування практичних навичок використання діджитал-технологій у господарській діяльності. Такі курси доцільно створювати на базі закладів вищої та професійної (технічної) освіти із залученням вітчизняних та зарубіжних практиків. Основними джерелами фінансування роботи експертів можуть бути грантові кошти міжнародних організацій.</p> <p>Залучення іноземних коштів на грантовій основі у рамках переходу на органічне виробництво, яке характерне для малих с.-г. підприємств. Це уможливить вихід на нові ринки екологічно чистої с.-г. продукції (особливо після вступу України до ЄС).</p>	<p><i>Які ризики є найбільшою загрозою у межах слабких сторін?</i></p> <p>Збільшення рівня безробіття через низьку зарплату та прибуток бізнесу Зменшення чисельності економічно активного населення. Недостатня заробітна плата прибуток від ведення бізнесу можуть ще більше посилити міграційні процеси економічно активного населення. Особливо актуальним є це у контексті відкриття кордонів України після завершення війни та потенційного вступу України до ЄС.</p> <p>Сталість обсягів капітальних інвестицій. Низькі прибутки від бізнесу зумовлюватимуть зменшення кількості малих підприємств, що, у свою чергу, може спричинити виникнення нової тенденції до зменшення обсягів капітальних інвестицій у малий бізнес.</p> <p>Зниження ефективності с.-г. виробництва. Недостатній рівень заробітної плати зумовлюватиме відтік кваліфікованих кадрів із с.-г. виробництва, що зумовить зниження продуктивності праці (та, як наслідок, ефективності діяльності). Особливо загрозовою дія цього ризику після завершення війни та появою можливості вільно виїжджати закордон.</p>
--	---

<p><i>Як використовувати можливості із урахуванням сильних сторін?</i></p> <p>Повернення населення, яке тимчасово виїхало закордон.</p> <p>Поступове розширення участі у господарській діяльності суб'єктів малого бізнесу. Важливим є створення умов, які стимулюватимуть людей створювати власні мікробізнеси із орієнтацією на розробку та впровадження інноваційних рішень. Оскільки представники малого бізнесу зазвичай є основними носіями інноваційних ідей, ключовим питанням реалізації цих ідей є залучення необхідних, передусім, фінансових, ресурсів. У цьому аспекті перспективним є створення спеціалізованих навчальних курсів та консультаційних центрів у сфері формування заявок на отримання іноземного фінансування у рамках міжнародних (передусім, європейських) грантових програм та конкурсів.</p> <p>Залучення іноземних інвестицій.</p> <p>Наявність значних запасів лісових ресурсів. Залучати іноземні кошти (у рамках грантових програм, конкурсів, тендерів) чітко під виконання конкретних завдань, пов'язаних із підвищенням економічної, екологічної та соціальної ефективності лісових ресурсів Житомирщини. Це унеможливить перерозподіл таких іноземних інвестицій на потреби філій ДП «Ліси України», які розташовані у інших регіонах.</p> <p>Залучення іноземних коштів агролісогосподарськими підприємствами регіону, які наразі є незалежними юридичними особами та самостійно приймають рішення щодо напрямів використання цих коштів.</p> <p>Спроможність збільшувати продуктивність трудових ресурсів. Системно проводити моніторинг та розповсюджувати інформацію серед суб'єктів бізнесу про грантові програми та конкурси орієнтовані та підтримку бізнесу та інвестування у сучасні техніко-технологічні потужності та підвищення кваліфікації працівників.</p> <p>Поступове розширення участі у господарській діяльності суб'єктів малого бізнесу. Саме для малих підприємств грантові та конкурсні іноземні кошти є найбільш доступними. Для забезпечення максимального</p>	<p><i>Як нейтралізувати ризик за допомогою сильних сторін?</i></p> <p>Збільшення рівня безробіття через низьку зарплату та прибуток бізнесу</p> <p>Спроможність збільшувати продуктивність трудових ресурсів. Існуюча тенденція до нарощення продуктивності праці із урахуванням потенційної можливості залучення іноземних коштів сприятимуть підвищенню прибутків суб'єктів бізнесу та заробітної плати робітників (у разі використання механізмів справедливої винагороди за працю). Саме спроможність максимально скористатись можливістю залучення іноземних коштів сприятиме зменшенню безробіття.</p> <p>Поступове розширення участі у господарській діяльності суб'єктів малого бізнесу. Стимулювання розвитку малого бізнесу сприятиме зменшенню безробіття. Активізація впровадження ними інноваційних технологій сприятиме на основі іноземних капіталів сприятиме нарощенню розмірів малого бізнесу.</p> <p>Збільшення тіньової зайнятості та зменшення податкових доходів</p> <p>Наявність значних запасів лісових ресурсів. Розробка прозорих механізмів реалізації деревини малим переробним підприємствам/ФОП, що змушуватиме їх працювати легально та сплачувати податки. Крім того, важливою є дієвих механізмів (передусім, на основі ГІС) моніторингу вирубки лісу.</p> <p>Спроможність збільшувати продуктивність трудових ресурсів. Посилення тенденцій збільшення продуктивності ресурсів за рахунок залучення іноземного фінансування дасть можливість підвищити заробітну плату робітникам, що сприятиме їх легальному працевлаштуванню (відповідно до вимог отримання та реалізації проєктів у межах грантових програм).</p> <p>Поступове розширення участі у господарській діяльності малих підприємств, особливо у разі реалізації можливості залучення додаткових коштів,</p>
---	---

<p>використання цієї можливістю малими підприємствами, необхідно розробити дієві механізми надання їм максимально оперативної та повної інформації та консультаційної допомоги у разі необхідності.</p> <p>Активізація розвитку інновацій за рахунок розвитку малого бізнесу.</p> <p>Наявність значних запасів лісових ресурсів.</p> <p>Сприяння реалізації деревини лісгоспами малим приватним переробним підприємствам, що дасть можливість 1) збільшити ефективність лісопереробної галузі в області загалом (за рахунок залученню професіоналів-практиків з продажів та їх здатності відслідковувати останні тенденції ринку і оперативно адаптувати виробничі процеси до ринкових змін); 2) збільшити соціальну ефективність (за рахунок збільшенню кількості малих підприємств у сфері переробки деревини та збільшення їх доходів, особливо у сільській місцевості).</p>	<p>сприятиме виходу суб'єктів малого бізнесу з тіні і легальному оформленню трудових відносин з робітниками (особливо, якщо це передбачено грантовими угодами).</p>
---	---

Отже, відповідно до проведеного аналізу наявних ресурсів Житомирської області та повноти їх використання виділено такі проблеми:

- 1) поступове зменшення економічно активного населення, яке посилилося після початку повномасштабного вторгнення, що супроводжується збільшенням рівня безробіття;
- 2) сталість обсягів капітальних інвестицій, що є суттєвою перешкодою активізації процесів відродження та подальшого розвитку регіону;
- 3) зниження ефективності сільськогосподарського виробництва, на яке припадає 23 % валового регіонального продукту і 20 % капітальних інвестицій області;
- 4) зменшення кількості суб'єктів малого бізнесу, що, по-перше, свідчить про зниження рівня легальної самозайнятості та, по-друге, скорочення потенціалу до інноваційного розвитку регіону;
- 5) недостатній рівень енергонезалежності населення регіону та суб'єктів бізнесу.

Ключові *переваги* регіону у сфері ресурсного забезпечення:

- 1) наявність значних запасів лісових ресурсів, що, у тому числі, визначає потенційні напрями розвитку регіону та формування його стійких позицій на внутрішньому та зовнішніх ринках деревини та продуктів її переробки. Крім того, наявність відповідної сировинної бази створює можливості формування дрібних бізнесів у сфері обробки деревини та поступове скорочення рівня безробіття;
- 2) спроможність суб'єктів малого бізнесу області поступово збільшувати власну частку валового регіонального продукту, що свідчить про їх зростаючу роль в економіці регіону.

Завдання у контексті відродження Житомирської області:

1) уповільнити та з часом призупинити тенденцію до зменшення чисельності економічно активного населення; забезпечити повернення громадян, які були змушені мігрувати в інші регіони України та країни;

2) активізувати використання потенційних можливостей залучення інвестиційних ресурсів суб'єктами бізнесу (фізичними та юридичними особами), передусім, за рахунок грантових коштів;

3) активізувати розвиток сільськогосподарських виробників на інноваційній основі, що забезпечить зростання ефективності їх діяльності;

4) створити умови для розвитку малого підприємництва (зокрема, відкриття нових суб'єктів малого бізнесу та підвищення ефективності діяльності вже існуючих);

5) посилення енергетичної незалежності області;

6) максимально використати потенціал лісогосподарської галузі регіону та активізувати розвиток малого підприємництва, пов'язаної із переробкою деревини.

На основі вищезазначених завдань та проведеного TOWS-аналізу виділено такі узагальнено *рекомендації* щодо максимально ефективного використання наявних ресурсів у контексті відродження Житомирської області:

1. Формування мережі консультаційних служб, які інформуватимуть щодо можливостей залучення грантових коштів (завдання 1, 2, 3). Наразі можливості отримання відповідних фінансових ресурсів діє для всіх категорій населення та бізнесів, особливо для жінок, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів. Подача заявок відповідними категоріями громадян, або їх потенційне працевлаштування значно підвищує шанси отримання таких коштів. Ключовими напрямками діяльності консультаційних служб мають стати 1) акумулювання та систематизація інформації про актуальні грантові та конкурсні програми (у т. ч. за рахунок бюджету України); 2) супровід у процесі оформлення та подачі грантової заявки; 3) супровід у процесі реалізації виграного проєкту.

Консультаційні служби мають охоплювати дві категорії потенційних споживачів інформації, а саме: осіб, що самостійно прийшли за консультацією та осіб, які потенційно можуть зацікавитися нею (для їх залучення необхідно розробити план додаткових виїздів та популяризації відповідної інформації). Вкрай важливо створити загально доступну базу даних про актуальні гранти та конкурси із їх розподілом за а) сферою господарської діяльності; б) типом апліканта (жінки-підприємці, ВПО, військовослужбовці тощо). Для Житомирської області особливо важливими є програми орієнтовані на розвиток лісогосподарської діяльності та сільського (зокрема, органічного) господарства. Пріоритетність розміщення консультаційних служб має орієнтуватись на найбільш проблемні регіони та ОТГ області із високими рівнями безробіття та внутрішньої міграції населення.

2. Створення спеціалізованих навчальних курсів щодо використання сучасних технологій у сільському господарстві (завдання 1–4). Такі курси мають бути орієнтовані та керівників та зайнятих у малих сільськогосподарських підприємствах. Окрім безпосередньо формування практичних навичок використання окремих техніки та технологій, важливо роз'яснення їх ефективності та потенціалу підвищення прибутковості у рамках кожного окремого виробника. Пріоритетним є створення таких курсів на базі ЗВО та наукових інститутів із фінансуванням за рахунок грантових коштів.

3. Формування інформаційної системи (платформи) забезпечення інноваційного розвитку регіону (завдання 3, 4), основною метою якої є акумуляція максимально актуальної інформації про сучасні технології у розрізі сфер господарської діяльності, конкретних виробників та їх контактів. Крім того, така платформа має надавати можливість розміщення

замовлень представників бізнесу, які зможуть переглядати потенційні розробники. В такий спосіб, науковий потенціал буде максимально ефективного використовувати задля вирішення запитів від реального сектору економіки регіону. Вкрай важливим на початковому етапі забезпечити максимальний рівень поінформованості як підприємств, так і науково-дослідних організацій щодо функцій та можливостей відповідної інформаційної системи.

4. Підвищення рівня енергетичної незалежності населення та бізнес-структур (завдання 5). Розробити стратегію забезпечення енергетичної незалежності регіону, яка б передбачала план інформаційного та частково фінансового забезпечення енергетичної незалежності у розрізі різних типів користувачів (насамперед, домогосподарств, адмінприміщень та суб'єктів бізнесу). У рамках такої стратегії мають бути сформовані чіткі алгоритми проектування та розробки систем енергозабезпечення для кожного окремого типу споживача електроенергії (наприклад, домогосподарство, що проживає у квартирі у панельному будинку). Такі алгоритми мають бути максимально деталізовані із урахуванням особливостей користувачів.

Створення спеціалізованих незалежних дорадницьких служб, основними функціями яких мають стати:

1) консультування домогосподарств щодо а) можливих джерел вироблення енергії із урахуванням особливостей їх житла, місця розташування, платоспроможності тощо, б) розробки планів та кошторисів розробки системи енергозабезпечення та/або теплоснації із обов'язковим визначенням окупності інвестицій;

2) консультування суб'єктів бізнесу щодо а) підбору грантових програм (як міжнародних, так і державних), спрямованих на фінансування енергетичних потужностей підприємств, особливо у разі використання екологічно дружніх джерел енергії; б) супровід у процесах оформлення, подачі та реалізації грантової заявки;

3) формування бази даних виконавців робіт та виробників спеціалізованого обладнання.

Передбачати бюджет для відшкодування відсотків за кредит за відповідним цільовим призначенням для найбільш уразливих верств населення.

5. Розробка механізмів залучення фінансових ресурсів у лісогосподарську галузь регіону у рамках грантових програм (завдання 6). Особливу увагу слід зосередити на тому, що цільове призначення коштів має мати чітку орієнтацію на регіональний розвиток. Цей аспект має бути врахований з огляду на те, що лісогосподарські підприємства (окрім агролісогосподарських) не є самостійними юридичними особами та входять до структури ДП «Ліси України». Конкретизація цілей у контексті регіонального розвитку із прив'язкою до конкретного лісгоспу дасть можливість уникнути ризику розпорошення грантових коштів, які надійдуть на рахунки ДП «Ліси України». Важливим є обов'язковий супровід подачі заявки та реалізації проєктів, що пояснюється відсутністю фахівців з відповідною експертизою у більшості лісогосподарських підприємств.

6. Автоматизація моніторингу вирубки лісу на основі застосування ГІС (завдання 6).

6. ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПІДГОТОВКИ ТЕРИТОРІЇ (у тому числі здійснення розмінування, демонтажу зруйнованих будівель та споруд, рекультивації земель)

6.1 Орієнтовний перелік територій та характер необхідних заходів, черговість їх проведення (з урахуванням економічних, соціальних та екологічних ризиків), у тому числі, перелік територій для проведення нетехнічного обстеження очищення районів ведення бойових дій, розмінування вручну, знешкодження (знищення) вибухонебезпечних предметів в зоні окупації та проведення бойових дій

Розмінування території починається з проведення нетехнічного обстеження. Нетехнічне обстеження місцевості – збирання, аналіз та оцінка інформації відносно місцевості для визначення її як підозрюваного небезпечного району чи підтвердженної небезпечної території та процесів з вилучення, зменшення чи очищення районів для їх подальшого ефективного використання без застосування технічних засобів (наприклад, металодетекторів). В результаті бойових дій, характеристика яких наведена в розділі 4, у північній та північно-східній частині території Житомирської області за даними ДСНС виявлені або ймовірно знаходяться вибухонебезпечні предмети (рисунок 6.1).

Для подальшої роботи з проведення нетехнічного обстеження території рекомендується залучити громадську організацію “Асоціація саперів України”.

Перелік нормативно-правових актів, якими регулюються процедури проведення гуманітарного розмінування, наведені в таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Перелік нормативно-правових актів, якими регулюються процедури проведення гуманітарного розмінування

Номер документу	Дата документу	Назва документу
2642-VIII	06.12.2018	Закон України «Про протимінну діяльність в Україні»
123	02.02.2024	Постанова Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2024 р. № 123 «Про реалізацію експериментального проекту щодо сертифікації операторів протимінної діяльності та процесів протимінної діяльності»
271	08.03.2024	Постанова Кабінету Міністрів України від 8 березня 2024 р. № 271 «Про реалізацію експериментального проекту щодо здійснення обов’язкової сертифікації механізованих засобів розмінування (гуманітарного розмінування), пов’язаних з ними виробів, компонентів та обладнання»
284	12.03.2024	Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2024 р. № 284 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення компенсації витрат за

		гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення»
616-р	28.06.2024	Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 р. № 616-р «Про схвалення Національної стратегії протимінної діяльності на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024 — 2026 роках»
9180	12.04.2024	Наказ Мінекономіки від 12 квітня 2024 року № 9180 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо обчислення вартості робіт з гуманітарного розмінування»
23880	17.09.2024	Наказ Мінекономіки від 17 вересня 2024 року № 23880 «Про внесення змін до пункту 4 розділу II «Формування розрахунку (обчислення) вартості робіт з гуманітарного розмінування» Методичних рекомендацій щодо обчислення вартості робіт з гуманітарного розмінування»

Розпорядженням Житомирської ОДА 30.10.2024 р. № 841 було утворено координаційний штаб з питань очищення території Житомирської області від вибухонебезпечних предметів. В його обов'язки входить забезпечення своєчасного розгляду повідомлень (заявок) щодо необхідності обстеження та очищення територій від вибухонебезпечних предметів; сприяння суб'єктам протимінної діяльності у виконанні покладених на них функцій і повноважень у сфері протимінної діяльності.

Відповідно до Технічного завдання Програмою комплексного відновлення пропонується розпочати роботи з нетехнічного обстеження території. Для цієї роботи рекомендується залучити громадську організацію «Асоціація саперів України».

Першочергово пропонується провести нетехнічне обстеження східної частини Коростенського району, який межує з Київською областю.

7. ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО ТЕХНІЧНОЇ МОЖЛИВОСТІ, ЕКОНОМІЧНОЇ ДОЦІЛЬНОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ (ТЕРИТОРІЙ), ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ, ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ, ДИВЕРСІЙ, НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.

7.1 Сформувати перелік населених пунктів і територій, що постраждали внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій та визначити технічну і економічну можливість їх відновлення (по роках)

Перелік населених пунктів і територій, що постраждали внаслідок бойових дій, наведено в розділі 4. Характер руйнувань свідчить про можливість їх відновлення. Черговість відновлення залежить від наявного фінансування та має визначатись органами місцевого самоврядування спільно з органами державної виконавчої влади.

7.2 Перелік населених пунктів, які можуть бути не відновлені у перспективі 3-5 років

На території Житомирської області такі населені пункти відсутні.

8. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА, ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ

8.1. Перелік територій, що потребують комплексних заходів з відновлення природного середовища

Території, які потребують комплексних заходів із відновлення природного середовища, представлені у наступних підрозділах 8.2. - 8.7. У таблиці 8.1.1 представлені заходи, які слід запровадити для покращення стану і збереження природного середовища у Житомирській області.

Таблиця 8.1.1

Пропозиції щодо переліку територій, що потребують комплексних заходів з відновлення природного середовища

Проблема	Сильні сторони	Слабкі сторони	Заходи ПКВ
Пропозиції щодо створення нових і розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду			
Частка природно-заповідного фонду недостатня і не відповідає ключовим показникам	Наявність значних площ ландшафтів, які збережені у природному або наближеному до природного стану, із високим рівнем ландшафтного і біорізноманіття, наявні території Смарагдової мережі, розроблена Регіональна екологічна мережа, яка структурує природоохоронні території	Недостатня обізнаність місцевого населення та управлінців щодо цілей і завдань територій природно-заповідного фонду	Проведення комплексних наукових досліджень для визначення цінних ландшафтів на території області для подальшого заповідання для досягнення ключових стратегічних показників. Розроблення клопотань щодо створення нових об'єктів ПЗФ.
Межі існуючих територій ПЗФ не винесені в натуру, що загрожує стану цінних ландшафтів, спричиняє конфлікти у землекористуванні	Наявний повний перелік існуючих територій ПЗФ, межі векторизовано	Відсутність меж ПЗФ, винесених в натуру призводить до порушення природоохоронного законодавства та деградації цінних ландшафтів	Здійснити роботи із винесення меж територій ПЗФ у натуру

Пропозиції щодо консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель

На території Житомирської області за результатами агрохімічного обстеження сільськогосподарських угідь визначені ділянки, які підлягають консервації, їхня площа 11180,6 га	Можливі інші види використання малопродуктивних і деградованих угідь	Конфлікти із власниками земельних ділянок, які підлягають консервації	Припинити господарське використання малопродуктивних і деградованих земель у порядку, визначеному законодавством, здійснити заходи із ренатуралізації
Аналіз земель сільськогосподарського використання щодо відповідності критеріям консервації виконаний не за всіма показниками, що створює ризик неврахування у заходах відновлення пошкоджених земель	Наявність у області спеціалізованої установи Житомирська філія державної установи «Інститут охорони ґрунтів України», які систематично досліджує стан сільськогосподарських земель	Конфлікти із власниками земельних ділянок, які підлягають консервації	Виконати обстеження сільськогосподарських земель для визначення підстав для консервації.

Пропозиції щодо підвищення лісистості Житомирської області за рахунок самозаліснених ділянок

Наявність у області самозаліснених земель	Самозаліснені землі – це переважно малородючі поліські ґрунти, збереження самосійних лісів суттєво покращує стан поверхневих вод та сприяє їхній якості і накопиченню, що важливо в умовах зміни клімату	Конфлікти із власниками земельних ділянок сільськогосподарського призначення	Здійснення заходів із передачі самозаліснених земель у склад земель лісового фонду.
---	--	--	---

Пропозиції щодо попередження виникнення пожеж в екосистемах регіону та наявності ресурсів для ліквідації пожеж

Протягом року, переважно у теплий період, але найбільше на межі холодного і теплого періодів, спостерігається поширення пожеж у екосистемах різного типу, що призводить	Наявність технічних засобів для оперативного моніторингу і швидкого реагування	Значна площа області, несвідомість місцевого населення, які переважно є винуватцями пожеж у екосистемах. Конфлікти із власниками земельних ділянок	Розробка комплексної програми із відновлення боліт і торфовищ, реорганізації меліоративних систем та ренатуралізації місць видобутку корисних копалин.
---	--	--	--

до катастрофічних наслідків для природного середовища, а також для населення			Мораторій на осушення і використання торфовищ у природному стані. Впровадження програми «Лісовий пожежник», створення спеціальної служби і забезпечення навчанням, спорядженням і технікою
Пропозиції щодо досягнення «доброго» екологічного стану масивів поверхневих вод та захисту від шкідливої дії вод			
Зберігається ризик недосягнення доброго екологічного стану поверхневих вод	Зменшення загального антропогенного тиску на ландшафти, наявність значних площ самозаліснених земель та лісів	Зарегулювання водотоків, створення ставків і безконтрольне використання води	Визначення водоохоронних зон і дотримання екологічних вимог. Визначення басейнів малих річок і заплав малих річок для усунення порушень природоохоронного законодавства і моніторингу їхнього стану. Відновлення природного стану річок та їхніх заплав. Збільшення площі заліснених земель. Відновлення боліт і торфовищ
Дані про річки і водойми зберігаються у різних інституціях, що не дає можливість комплексно впроваджувати еколого орієнтовані заходи	Дані про річки і водойми переважно зібрані	Різні формати даних і структура збереження баз даних про річки і водойми	Консолідація даних про річки і водойми з їх подальшою централізованою паспортизацією

8.2. Пропозиції щодо створення нових і розширення меж існуючих об'єктів природно-заповідного фонду

Структура наявних природоохоронних територій. Наявна на території Житомирської області мережа природоохоронних територій (рис.8.2.1) складається із кількох складових, які відрізняються за правовим статусом і рівнем охорони. Найцінніші ландшафти охороняються у межах територій природно-заповідного фонду – загалом 279 об'єктів. Наявний об'єкт водно-болотних угідь міжнародного значення – Рамсарські угіддя Polissia Mires. Широко представлені у Житомирській області території Смарагдової мережі як затверджені (Adopted sites), так і запропоновані до затвердження (Proposed sites) (табл. 8.2.1). Території Смарагдової мережі (Emerald) [8.2.1] – це природоохоронні території, які створюють у всій Європі для збереження видів і оселищ, яким загрожує зникнення в масштабах усього континенту. Смарагдова мережа являє собою аналог мережі Natura 2000, яка присутня в країнах ЄС, і покликана забезпечити належну охорону видів та оселищ, наведених у Резолюціях 4 та 6 Бернської конвенції. Мережа створюється на виконання вимог Бернської конвенції; планується, що після приєднання України до Європейського Союзу, буде забезпечено суттєве фінансування заходів охорони відновлення видів і оселищ на територіях Смарагдової мережі. Відповідно до Закону України «Про екологічну мережу України» розроблена регіональна екологічна мережа Житомирської області (Схема планування території Житомирської області).

Таблиця 8.2.1

Території Смарагдової мережі у Житомирській області

SITECODE	SITENAME	SITECODE	SITENAME
Adopted sites		Proposed sites	
UA0000320	Teteriv river valley	UA0000481	Hrezlianskiy
UA0000335	Sluch river valley in Zhytomyr region	UA0000482	Olevskiy
UA0000342	Irpın river valley	UA0000483	Pivnichno-Ovrutskiy
UA0000001	Poliskiyi		
UA0000046	Chornobylskiy Biosphere Reserve		
UA0000090	Ovrutskiyi		
UA0000091	Zakhidno-Ovrutskiyi		
UA0000101	Nadsluchanskyi Regional Landscape Park		
UA0000160	Horodnytskyi		
UA0000161	Unava		
UA0000165	Korostysh?vskyi		
UA0000172	Drevlianskyi Nature Reserve		
UA0000173	Slovechanskyi Kriazh		
UA0000348	Irsha river valley in Zhytomyr region		
UA0000356	Korchyk river valley		

Як видно з рисунку 8.2.1, Житомирська область має вкрай нерівномірне покриття заповідними територіями. Особливо виразно це проявляється у розрізі громад. Лише три

громади на сьогодні відповідають цільовому показнику заповідності території, визначеного Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України (табл. 8.2.1). Відповідно, однією із нагальних завдань Житомирської області у сфері еколого орієнтованого розвитку є суттєве збільшення природно-заповідного фонду. Першочерговим резервом для розширення природно-заповідного фонду є території Смарагдової мережі та регіональної екологічної мережі, які мають визначені ознаки цінності ландшафтів. Ареалами пріоритетного заповідання слід розглянути території, які відповідають критеріям високого рівня ландшафтного та біорізноманіття; зокрема із місцями поширення видів Червоної книги. Це – ландшафти, які мало або неінтенсивно задіяні у землекористуванні і тому збережені у стані наближеному до природного або слабозміненого. Рекомендується резервування цінних ландшафтів для наступного заповідання (відповідно до статті 55 Закону України «Про природно-заповідний фонд України»).

Таблиця 8.2.2

Частка територій природно-заповідного фонду у розрізі громад

Громада	Частка територій ПЗФ у громаді, %	
	Індикатор 2025	Індикатор 2030
	12,5	15,0
Бердичівський район		
Андрушівська	0,20	
Бердичівська	0,00	
Вчорайшенська	0,00	
Гришковецька	0,00	
Краснопільська	0,03	
Райгородоцька	0,05	
Ружинська	0,99	
Семенівська	0,00	
Червоненська	0,20	
Швайківська	0,06	
Житомирський район		
Андрушківська	0,02	
Березівська	0,03	
Брусилівська	0,00	
Волицька	0,09	
Високівська	0,02	
Вишевицька	0,25	
Вільшанська	0,52	
Городоцька	0,25	
Глибочицька	0,05	
Житомирська	0,70	
Коростишівська	0,53	
Корнинська	0,21	
Квітнева	0,04	
Курненська	0,00	
Любарська	0,57	

Громада	Частка територій ПЗФ у громаді, %	
	Індикатор 2025	Індикатор 2030
	12,5	15,0
Миропільська	1,80	
Новоборівська	0,08	
Новогуйвинська	0,22	
Олійвська	0,00	
Попільнянська	0,00	
Потіївська	0,92	
Пулинська	0,34	
Радомишльська	1,15	
Романівська	2,00	
Старосілецька	0,08	
Станишівська	0,04	
Тетерівська	0,19	
Харитонівська	1,73	
Хорошівська	0,32	
Черняхівська	0,00	
Чуднівська	0,70	
Коростенський район		
Білокоровицька	1,56	
Горщиківська	0,00	
Гладковицька	0,03	
Іршанська	0,14	
Коростенська	3,61	
Лугинська	3,39	
Малинська	2,11	
Народицька	28,60	
Овруцька	5,03	
Олевська	15,06	
Словечанська	23,47	
Ушомирська	1,85	
Чоповицька	0,22	
Чорнобильська Зона Відчуження	0,03	
Новоград-Волинський район		
Баранівська	2,82	
Барашівська	1,86	
Брониківська	1,53	
Городницька	7,65	
Довбиська	0,01	
Дубрівська	0,82	
Ємільчинська	5,07	
Новоград-Волинська	0,03	
Піщівська	0,90	

Громада	Частка територій ПЗФ у громаді, %	
	Індикатор 2025	Індикатор 2030
	12,5	15,0
Стрийвська	0,04	
Чижівська	1,86	
Ярунська	0,96	

Пріоритетні ареали для розширення або створення нових об'єктів природно-заповідного фонду у Житомирській області ідентифіковані за характеристиками, які забезпечені достовірними даними про їхню цінність:

1. Місця реєстрації рідкісних і таких, що перебувають під охороною, видів та ареали їхньої концентрації (рис. 8.2.3, табл. 8.2.3.) [8.2.2]. На рисунку 8.2.3 візуалізовані ареали, які характеризуються наявністю рідкісних та таких, що перебувають під охороною, видів. Частина таких ареалів входить у межі існуючих об'єктів природно-заповідного фонду, поза ПЗФ – пріоритетні для заповідання для охорони рідкісних та охоронюваних видів.

Таблиця 8.2.3

Зведені відомості про реєстрації рідкісних та таких, що перебувають під охороною, видів
Загальна кількість спостережень: 27126

Характеристика	Кількість_видів
Загалом, згідно критеріїв пошуку	442
Червона Книга України	183
Червоний список IUCN	41
Бернська конвенція. Додаток 1	7
Бернська конвенція. Додаток 2	201
Бернська конвенція. Додаток 3	118
Бернська конвенція. Резолюція 6	108
Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція)	121
Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA)	69
Угода про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS)	9
Пташина директива ЄС. Додаток I	76
Пташина директива ЄС. Додаток II	60
Оселищна директива ЄС. Додаток II	29
Оселищна директива ЄС. Додаток IV	44
Оселищна директива ЄС. Додаток V	24

2. Лісові ландшафти – ідентифіковані у складі земель лісового фонду ліси із насадженнями природного походження, а також із луками і болотами, кам'янистими розсипами у складі земель лісового фонду (рис. 8.2.4) і становлять, таким чином, особливу екологічну, наукову, естетичну цінність. Джерело даних – векторні матеріали лісовпорядкування ВО «Укрдержліспроект». Загальна площа таких ландшафтів у Житомирській області - 226346,1 га.

3. Лучні, лучно-болотні, болотні і лісові ландшафти у заплавах річок і балках (рис. 8.2.5) [8.2.3]. Через ландшафтні особливості (склад четвертинних відкладів і перезволожені ґрунти,

близьке залягання ґрунтових вод, водний режим) такі ландшафти малопридатні для інтенсивного господарського використання, тому значною мірою вони збережені у природному або у наближеному до природного стані. Характеризуються високим рівнем біорізноманіття, оскільки є місцем існування багатьох видів рослин і тварин, у тому числі рідкісних. Окрім того, законодавство, зокрема Водний кодекс України накладає обмеження на господарське використання заплавлених і балкових ландшафтів через їх належність до водоохоронних зон та прибережних захисних смуг.

Пропоновані території для розвитку природно-заповідного фонду. За результатами анкетування громад та відкритими публікаціями [8.2.4] визначені території, які пропонуються до заповідання (рис. 8.2.6). Для цих територій визначені орієнтовні контури, для кількох об'єктів підготовлені клопотання про створення.

Пропозиції від громад Житомирської області отримані за результатами збору вихідних даних. Збір даних відбувався за допомогою картографічного веб-додатку, який був наданий для редагування. Таким чином, відповідальні особи громад нанесли орієнтовні межі пропонуваного об'єкта природно-заповідного фонду. Дані про пропонувані об'єкти вказані у таблиці 8.2.4.

Таблиця 8.2.4

Пропозиції нових територій природно-заповідного фонду від громад

Район і Громада	Назва пропонуваного об'єкту ПЗФ або орієнтир на місцевості	Ознака цінності територія для охорони природи від громади	Чи підготовлене клопотання для створення об'єкту ПЗФ?	Відповідальна особа
Бердичівський район, Ружинська селищна територіальна громада	Між с.Верхівня та с.Мусіївка	місце зростання рідкісних видів рослинного світу	ТАК	Володимир Скрипаченко
Житомирський район, Миропільська селищна територіальна громада	Проектований ботанічний заказник місцевого значення «Кам'янка»	місце зростання рідкісних видів рослинного світу	ТАК	Гриб Олександр Васильович
Житомирський район, Миропільська селищна територіальна громада	Проектований лісовий заказник місцевого значення «Прикам'янський ліс»	ліс у природному стані	ТАК	Гриб Олександр Васильович
Житомирський район, Чуднівська міська територіальна громада	Урочище «Шабалюк»	луки	невідомо	Богущкий А.В.
Житомирський район, Черняхівська селищна територіальна громада	Природна пам'ятка природи місцевого значення «Сім лип»	гарний ландшафт	невідомо	Кальчук Володимир Петрович начальник відділу земельних ресурсів та екології
Житомирський район, Хорошівська селищна територіальна громада	Лебедине озеро с. Давидівка	місця гніздування птахів	НІ	Лариса Чижевська, головний спеціаліст-землепорядник

Район і Громада	Назва пропонуваного об'єкту ПЗФ або орієнтир на місцевості	Ознака цінності територія для охорони природи від громади	Чи підготовлене клопотання для створення об'єкту ПЗФ?	Відповідальна особа
Житомирський район, Потіївська сільська територіальна громада	Ліс АПК	місце існування видів тваринного світу	НІ	Бондарчук Віталій Олексійович

Департамент екології і природних ресурсів Житомирської ОДА не надав пропозицій щодо створення нових об'єктів ПЗФ. У таблиці 8.2.5 представлено об'єкти перспективні для заповідання у Житомирській області із відкритих джерел – наукових публікацій.

Таблиця 8.2.5

**Території у Житомирській області, які пропонується до створення
(або збільшення площі) природно-заповідного фонду [8.2.4]**

Назва об'єкту, який пропонується до створення	Короткий опис об'єкту, його площа	Існуюча підтримка заповідання об'єкту	Ставлення місцевих структур та місцевих громад
Коростишівський національний природний парк	Орієнтовна площа Коростишівського НПП становить 20 тис. га. Вона розташовується у південній частині Полісся в адміністративних межах колишнього Коростишівського району Житомирської області. Її південна і західна межа співпадають з адміністративною межею цього району, а північна межа проходить північніше населених пунктів Кмитів – Колодязьки – Коростишів – Городське. На сході з території НПП виключено землі навколо сіл Віленька, Вільня, Здвижка. Південна межа парку збігається з південною межею Полісся.	Існує на рівні НАН України та громадських організацій	Нині невідоме. Робота з місцевими громадами припинена у 2005 р.
Регіональний ландшафтний парк Городницький	Орієнтовна площа Городницького РЛП становить 23 тис. га. Знаходиться у західній частині колишнього Новоград-Волинського району Житомирської області, на межі з Рівненською областю, вздовж долини р. Случ. Включає територію ДП «Городницьке ЛГ» (Городницьке та Гадслучанське лісництва) та ДП «Новоград-Волинське ДЛМГ» (частково Курчицьке та Малоцвілянське лісництва). Територія РЛП – типово поліська, заліснена на 58%, характеризується різноманітними ландшафтами, багатою флорою і фауною.	Існує на рівні НАН України та громадських організацій. Проект РЛП не був реалізований у 2000-2002 рр.	Нині невідоме. Робота з місцевими громадами припинена у 2002 р.

Назва об'єкту, який пропонується до створення	Короткий опис об'єкту, його площа	Існуюча підтримка заповідання об'єкту	Ставлення місцевих структур та місцевих громад
Національний природний парк Словечанський кряж	<p>Орієнтовна площа об'єкту становить близько 150 тис. га.</p> <p>До складу НПП Словечанський кряж входять західна, лісова територія кряжу (від с. Тхорин до с. Бігунь, с. Червонка, с. Задорожок), північна лісова територія, яка оточує з півночі безлісну лесову частину кряжу; безлісна його територія кряжу – від смт. Словечно по м. Овруч включно. Територія являє окремий фізико-географічний район, характеризується значними висотами (до 316 м н.р.м.), значною розсіченістю території, високою залісненістю – близько 40%, характеризується різноманітними ландшафтами, багатою флорою і фауною, наявністю значної кількості охоронюваних видів рослин та тварин. На території парку є визначні археологічні об'єкти та пам'ятки архітектури.</p>	Існує на рівні НАН України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, громадських організацій.	Позитивне на рівні Овруцької районної ради, ряду територіальних громад Овруцького району (м.Овруч, смт. Словечно, с. Велідники)
Українсько-Білоруський транскордонний біосферний резерват «Прип'ятське Полісся» (межі не відомі)	<p>Орієнтовна площа об'єкту становитиме від 600 до 800 тис. га.</p> <p>Адміністративно у Житомирській області територія біосферного резервату включатиме частково територію колишніх Овруцького, Олевського та Коростенського районів.</p> <p>Орієнтовна площа в області – близько 300 тис. га.</p>	Існує на рівні НАН України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, громадських організацій	Позитивне на рівні Овруцької районної ради, Коростенської районної ради, ряду територіальних громад Овруцького та Коростенського районів.

8.3. Пропозиції з проведення консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель

Відповідно до Закону України «Про охорону земель України» консервація земель – припинення господарського використання на визначений термін та залуження або заліснення деградованих і малопродуктивних земель, господарське використання яких є екологічно та економічно неефективним, а також техногенно забруднених земельних ділянок, на яких неможливо отримувати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їх здоров'я. Консервації підлягають (стаття 51):

- земельні ділянки, що використовуються з порушенням вимог щодо охорони земель від ерозії та зсувів, встановлених цим Законом;
- рілля, що має один з показників, який характеризує ґрунтові властивості і зумовлює необхідність консервації земель за природно-сільськогосподарськими зонами, визначений Порядком консервації земель (2022 рік);
- деградовані землі, малопродуктивні землі, що не мають степового, лучного, лісового рослинного покриву, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним, а також техногенно забруднені земельні ділянки, на яких неможливо одержати екологічно чисту продукцію, а перебування людей на цих земельних ділянках є небезпечним для їхнього здоров'я;
- земельні ділянки, забруднені хімічними речовинами внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану;

Ділянки для консервації визначені на основі наявних офіційних даних агрохімічного обстеження ґрунтів, наданих Житомирською філією державної установи «Інститут охорони ґрунтів України». Дані, які були надані, включають такі дані про кожне угіддя: рН, вміст гумус, %, сума ввібраних основ, мг-екв. на 100 г ґрунту, вміст важких металів кадмій, свинець, радіоактивні елементи цезій-137, стронцій-90; еколого-агрохімічний бал оцінки. Результати аналізу представлені у таблиці 8.3.1 та на рисунках 8.3.1 – 8.3.7.

Ерозійно небезпечні землі представлені за даними Схеми планування території Житомирської області (рис. 8.3.7), межі такого ареалу вказані орієнтовно і потребують уточнення.

За такими показниками як еродованість (змитість і дефльованість), скелетність, гранулометричний склад, вміст рухомого алюмінію, вміст увібраного натрію, фізична деградація, спрацювання органогенних ґрунтів (торфових), вторинна підтопленість (заболоченість) аналіз не виконувався, оскільки відсутні кондиційні і детальні дані. Ймовірно, через особливості природних умов, зокрема ґрунтового покриву, землі сільськогосподарських угідь Житомирської області можуть відповідати вказаним критеріям для консервації. Для оцінки та визначення земель для консервації слід провести додаткові дослідження.

Таблиця 8.3.1

**Критерії консервації земель та площі сільськогосподарських угідь
для консервації у Житомирській області**

Властивості та ознаки ґрунтів	Одиниці виміру	Показники ґрунтових властивостей	Площа сільськогосподарських угідь, які підлягають консервації, га
Гумусованість	вміст гумусу, відсотків маси ґрунту	зона Полісся - менше ніж 0,5 зони Лісостепу - менше ніж 1	599,4
Реакція ґрунтового розчину	pH (водний)	в усіх зонах: менше ніж 4; більше ніж 8,5	відсутні
Хімічне забруднення – кадмій (рухома форма)	гранично допустима концентрація	перевищення гранично допустимої концентрації кадмію – 0,7 кг/кг ґрунту [8.3.1]	2354,4
Хімічне забруднення – свинець (рухома форма)	гранично допустима концентрація	перевищення гранично допустимої концентрації свинцю 6,0 кг/кг ґрунту, рухомі [8.3.1]	відсутні
Радіаційне забруднення	щільність забруднення ґрунтів ізотопами цезію, стронцію, плутонію, Кі/кв. кілометр	цезій - 15 і більше	відсутні
Радіаційне забруднення	щільність забруднення ґрунтів ізотопами цезію, стронцію, плутонію, Кі/кв. кілометр	стронцій - 3 і більше;	2242,4
Оцінка ґрунтів за їхньою придатністю для сільськогосподарського виробництва	Еколого-агрохімічний бал	Класи ґрунтів / Еколого-агрохімічний бал: дуже низької якості / 20 -11 і незручні землі / 10 [8.3.2]	8252,8

Загальна площа земель, які підлягають консервації, складає 11180,6 га.

8.4. Пропозиції для підвищення лісистості Житомирської області за рахунок самозаліснених ділянок, які в більшості вже є готовим сформованим лісом, а також придатних для лісорозведення, тобто створення нових лісів

Домінуюча частина Житомирської області розташована у межах фізико-географічної зони мішаних (хвойно-широколистяних) лісів, крайня південна частина – у лісостеповій зоні, невелика частина на південному заході – у межах зони широколистяних лісів [8.4.1]. Характерною рисою поліських ландшафтів у Житомирській області [8.3.2] є домінування малородючих дерново-підзолистих і болотних ґрунтів. Очевидно у зв'язку із цим саме поліська частина області є найбільш залісненою, зокрема значний розвиток отримало самозаліснення колишніх сільськогосподарських земель. Виняток – район Овруцького кряжу, який є найбільшим лесовим островом у Житомирському Поліссі. Овруцький кряж являє собою горбисту височину на кристалічній основі, яка із поверхні складена лесовидними суглинками, з розораними ясносірими та сірими лісовими ґрунтами. Значно менше самозаліснення поширене на півдні області, де домінують лісостепові і широколистяні ландшафти із порівняно родючішими ґрунтами.

Ліси та інші лісовкриті площі у Житомирській області станом на 2021 рік займають 1123,4 тис га, що становить 37,7% від території площі. З них власне вкриті лісовою рослинністю 1024,0 га або 34,3%. За даними Поліського національного університету загальна площа замозаліснених земель у Житомирській області складає близько 873 тис. га.

Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України визначає ключові показники щодо оцінки досягнення цілей, зокрема щодо лісистості території країни на 2025 рік визначено показник 16,5%, а на 2030 рік – 17,5% території країни. Показник лісистості Житомирської області вже нині відповідає запланованим показникам і значно їх перевершує. З іншого боку, самозаліснені землі зосереджені саме у поліській частині області із малородючими ґрунтами, малопривабливими для сільського господарства. Типові для Житомирського Полісся ландшафти надзаплавних терас і воднольодовикових рівнин з піщаними дерново-підзолистими та болотними ґрунтами, а також ландшафти, що сформувалися на кристалічних породах, з щебенюватими ґрунтами, доцільно використовувати [8.4.2] для розвитку лісового господарства. Пов'язаний напрямок використання – рекреаційна діяльність за рахунок підтримання таких традиційних занять як збирання грибів та ягід, рибальство, полювання, зелений туризм загалом. Тому доцільно самозаліснені землі перевести у склад земель лісового фонду для переважно лісогосподарського використання та пов'язаних видів діяльності. Це дасть можливість значно збільшити залісненість області до близько 55 % від площі області.

На виконання Указ Президента України «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів» від 07.06.2021 № 228/202 в Житомирській області реалізується Екологічна ініціатива «Масштабне заліснення України» Столичним лісовим офісом Державного спеціалізованого господарського підприємства «Ліси України». Програма розрахована до 01.01.2026 р., заходи програми реалізовані в повному обсязі згідно планових показників на 2021-2023 роки за рахунок власних коштів ДП «Ліси України».

8.5. Аналіз стану та заходи щодо попередження виникнення пожеж в екосистемах регіону та наявності ресурсів для ліквідації пожеж, у тому числі, забезпечення охоронних і пожежних служб транспортом і обладнанням

На основі аналізу відкритих даних дистанційного зондування Землі FIRMS [8.5.1] встановлено, що на території Житомирської області пожежі протягом року найчастіше фіксуються у теплий період: квітень – вересень (рисунок 8.5.1, 8.5.2). Проте найбільше локацій пожеж зафіксовано на межі холодного і теплого періоду (у березні/квітні), теплого і холодного періоду (вересні/жовтні). Зокрема, одна із найбільших лісових пожеж, яка насправді охопила різні екосистеми і населені пункти, відбулася на початку квітня 2020 року у районі адміністративна межа Житомирської області – Овруч (найбільший пік на графіку рисунку 8.5.1). Ця пожежа поширилась із Чорнобильської зони і охопила значні території на півночі України, у тому числі в Житомирській області. Розподіл локацій пожеж протягом року по місяцям (узагальнені дані за період 2014 – 2024), представлений на рисунку 8.5.3, доповнює висновки про періоди найчастіших пожеж. Локації пожеж також були узагальнено проаналізовані у контексті сучасного земельного покриття (LandCover) [8.5.2] на території Житомирської області. На рисунках 8.5.5.1-8.5.5.12 детальніше представлений аналіз розподілу локацій пожеж у екосистемах (типах земельного покриття) по місяцям протягом року, які визначені на основі узагальнених даних протягом останніх 10-ти років 2014-2024 років.

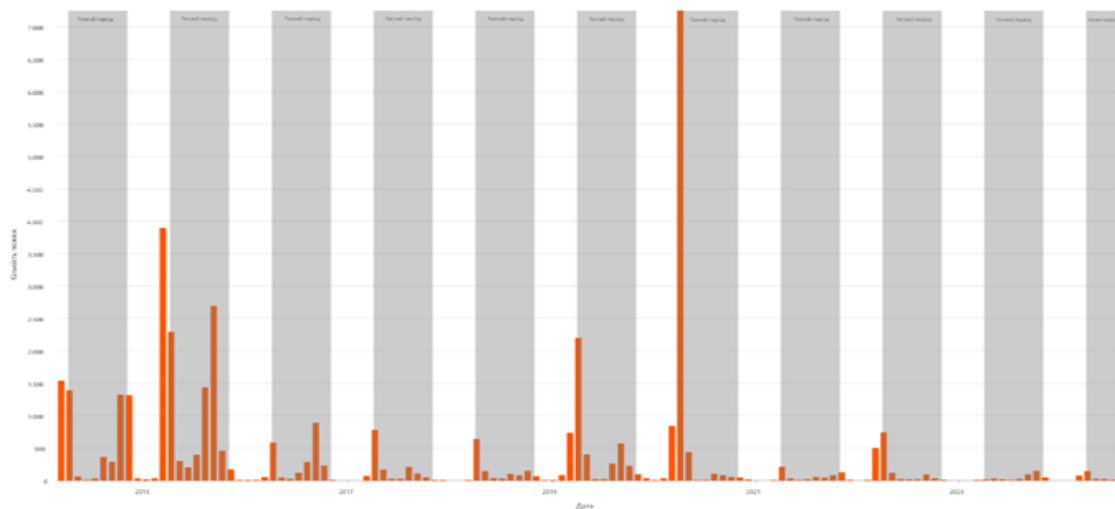

Рис. 8.5.1 Кількість і розподіл пожеж, зафіксованих на території Житомирської області протягом 2014 – 2024 років (сірим позначений теплий період)

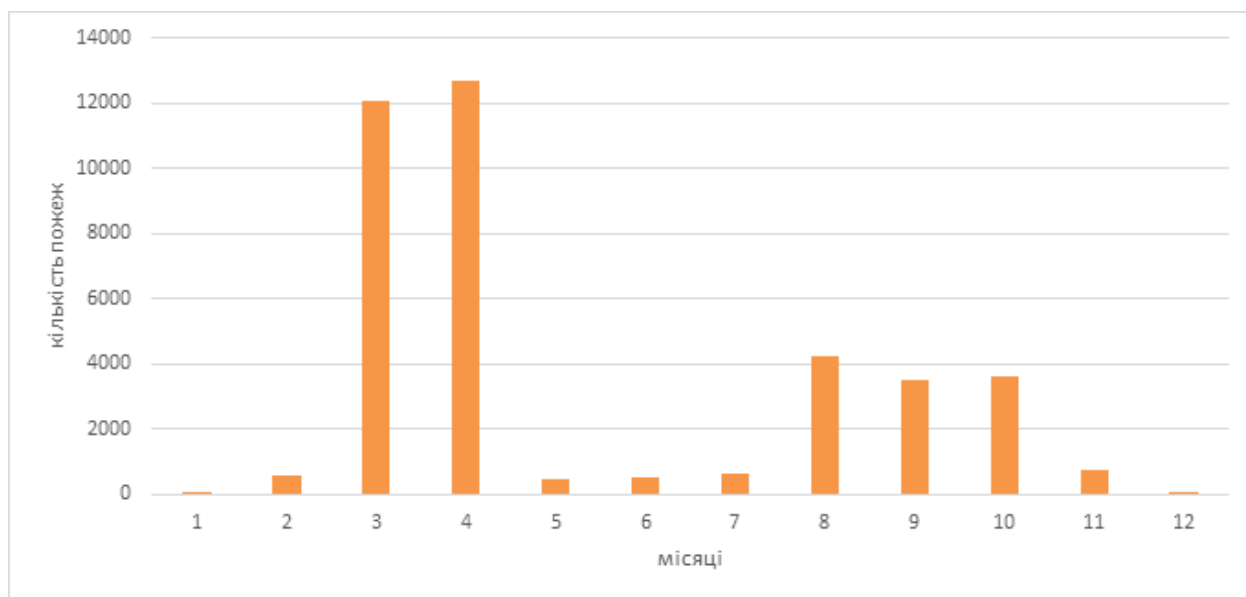

Рис. 8.5.3 Загальна кількість пожеж, які зафіксовані протягом 2014 – 2024 років, у розрізі місяців

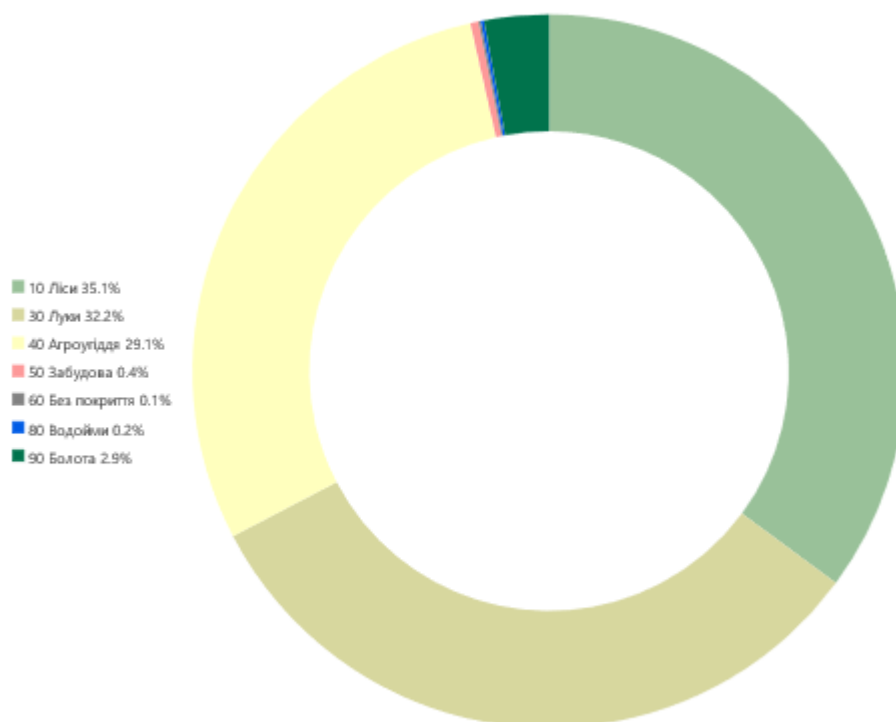

Рис. 8.5.4 Частка локацій пожеж у екосистемах (відповідно до типів земельного покриття), %

Розподіл зафіксованих пожеж FIRMS у екосистемах Житомирської області показує практично рівномірний розподіл локацій пожеж у лісах, на луках і агроугіддях (близько 30%).

Це підтверджує факт поширеного явища випалювання рослинності на полях і городах, випалювання сухої трави на луках. Для лучних екосистем та інших екосистем із домінуванням трав'яної рослинності наслідки випалювання є катастрофічними, які ведуть до знищення місць існування видів тварин і рослин. Окрім забруднення повітря та обвуглених ландшафтів, лісові пожежі спричиняють викиди, які посилюють глобальне потепління. Такі пожежі найчастіше виникають з вини місцевих мешканці. Очевидно, за відсутності можливостей швидкої локалізації місць загорання, пожежі можуть поширитись на навколишні території, зокрема ліси. За даними ДП «Лісогосподарський інноваційно-аналітичний центр» протягом 2021 року площа лісових пожеж складала 41,73га, у 2022 році – 51,37га; у 2023 році – 62,25 га.

За даними ВО «Укрдержліспроект» площа лісів із хвойними породами (сосна, ялина та інші) складає 310067,7 га, або 39,65% всіх лісів (рисунки 8.5.6). При цьому для досить значної частки лісових виділів не вказані домінуючі породи, проте враховуючи належність до фізико-географічної зони мішаних лісів (Полісся), слід очікувати, що це переважно хвойні і мішані ліси із домінуванням хвойних порід. За результатами дослідження [8.5.2] умов виникнення пожеж у поліських ландшафтах лісові пожежі найбільш ймовірні протягом усього пожежонебезпечного періоду для насадження хвойних порід віком 40 і менше років в усіх типах умов місцезростання незалежно від ландшафтних умов, для насадження хвойних порід старших 40 років на терасах і дюнах у сухих умовах місцевиростання можливі лісові пожежі. Залежно від конкретних ландшафтних умов (умов місцевиростання) лісові пожежі ймовірні і для насаджень хвойних і листяних порід різних видів переважно в періоди пожежних максимумів.

Враховуючи вищенаведене, попередження виникнення пожеж є актуальним для Житомирської області. Вирішення цього питання здійснюється із врахуванням вимог постанови КМУ від 20.05.2022 р. № 612 «Про затвердження Порядку організації охорони і захисту лісів». Згідно інформації, наданої Столичним лісовим офісом ДП «Ліси України», на території області діє 25 лісових пожежних станцій типу 1 та 6 лісових пожежних станцій типу 2 (рисунки 8.5.7, Додаток 8.5.1). Як показав аналіз, окремі лісові пожежні станції потребують доукомплектування особового складу (ЛПС2 в Словечно, ЛПС1 в Народицах, ЛПС1 та ЛПС2 в Білорівниках, ЛПС1 в Звягелі, ЛПС 1 в Олевську), протипожежною технікою (ЛПС2 в Радомишлі). Столичний лісовий офіс ДП «Ліси України» запропонував заходи, які потрібно здійснити для попередження виникнення пожеж в екосистемах Житомирської області: закупівля ТСС, мобілізаційні заходи, наглядна агітація, висвітлення в ЗМІ, авіапатрулювання, перекриття доріг шлагбаумами, створення та догляд за мінералізованими смугами навколо населених пунктів та вздовж автомобільних шляхів, створення та догляд за протипожежними розривами, створення рекреаційних пунктів, проведення роз'яснювальної роботи з населенням. Вартість зазначених заходів складає близько 58 млн.грн./рік.

8.6. Заходи для проведення паспортизації річок та водойм

На території Житомирської області протікає 2818 річок загальною довжиною 13,7 тис.км. Основою гідрографічної мережі Житомирської області є вісім середніх річок:

- р. Случ загальною площею водозбірного басейну (далі площею басейну) 13800 км²;
- р.Уборть загальною площею басейну 5820 км² (в межах області разом з притоками 3800 км²) і довжиною 292 км (в межах області 170,6 км);
- р. Ствига загальною площею басейну 5440 км² (в межах області разом з притоками – 428 км²) і довжиною 178 км (в межах області 1 км); р.Словечна загальною площею басейну

2670 км² (в межах області разом з притоками -600 км²) і довжиною 158 км (в межах області - 40 км); •

- р.Уж загальною площею басейну 8080 км² (в межах області разом з притоками 6016 км² і довжиною 256 км (в межах області 159 км);
- р. Тетерів загальною площею басейну 15100 км² (в межах області разом з притоками – 10981 км²) і довжиною 365 км (в межах області 276 км);
- р.Ірша загальною площею басейну 3070 км² (в межах області разом з притоками - 3064 км²) і довжиною 132 км (в межах області 126 км);
- р.Ірпінь загальною площею басейну 3340 км² (в межах області разом з притоками - 897 км²) і довжиною 153 км (в межах області 43 км).
- Річка Рось в межах області не протікає, лише протікають її притоки. Загальна площа басейну 12800 км² (в межах області притоки 1298 км²), довжиною 346 км (в межах області притоки - 322,5 км).

Малих річок довжиною понад 10 км - 321, їх загальна довжина становить 5695 км. Малих річок (струмків, водотоків) довжиною менше 10 км є 2493, їх загальна довжина становить 7062 км. На Житомирщині чимало великих озер. Найбільші з них — Черне, Озерянське, Дуже, Дідове, Прибиловецьке — розташовані в басейні річки Уборть.

Житомирська область повністю розміщена в межах басейна Дніпра, суббасейні Прип'яті та Середнього Дніпра. Найбільша частина області належить басейну правої притоки Дніпра - р. Прип'яті (54%); в басейні Тетерева розміщено 38% її території, в басейні Ірпеня - 3,5%, в басейні Росі 4,5%.

Таблиця 8.6.1

Загальні відомості про водні об'єкти та водні ресурси Житомирської області

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Кількість
1	Середні річки	шт	8
	- їх загальна довжина	км	996,6
2	Малі річки	шт	321
	- їх загальна довжина	км	5695
3	Струмки менші 10 км	шт	2493
	- їх загальна довжина	км	7062
4	Водосховища (більше 1 млн.м³)		
	- їх загальна площа	га	7705,3
	сумарний об'єм	млн.м ³	184,4
5	Ставки (до 1 млн.м³)	млн.м ³	1826
	їх загальна площа	га	11974,9
	- сумарний об'єм	млн.м ³	151,2

Державний водний кадастр за розділом: «Поверхневі води» у частині обліку поверхневих водних об'єктів створений Державним агентством водних ресурсів України і опублікований на геопорталі «Облік поверхневих водних об'єктів» за посиланням <http://geoportal.davr.gov.ua:81/> [8.6.1]. Доступ до даних обмежений, доступний тільки для перегляду на геопорталі та НІГД; векторні дані із повною атрибутивною інформацією не надані.

Також дані про водойми та паспорти знаходяться в Басейнових управліннях водних ресурсів:

БУВР середнього Дніпра зберігає інформацію про площинні водні об'єкти, які перебувають на балансі Управління (водосховища: Лісне та Корнинське), та водогосподарські паспорти на них (дані надані).

БУВР річки Прип'ять зберігає інформацію щодо площинних водних об'єктів - озер, ставків, водосховищ (2140 об'єктів) та гідротехнічних споруд на території міських, селищних, сільських рад (відповідно до результатів проведеної в 2021 році інвентаризації земель), а також реєстри наявних в управлінні паспортів річок і водойм (дані надані); Значна частина водойм не має паспортів.

Дані про річки та інші водойми Житомирської області переважно зібрані. Проте такі зберігаються у різних інституціях (Державне водне агенство України, Басейнові управління річковими ресурсами річки Прип'ять і Середнього Дніпра), що не дає можливість централізовано організовувати та використовувати дані про водні об'єкти, отримувати доступ до них. Очевидно, формати збереження даних та структура даних про річки і інші водойми - різні. Необхідно виконати консолідацію даних про річки і водойми, які зберігаються у різних установах, та здійснити централізовану паспортизацію річок і водойм відповідно до вимог Водного кодексу України згідно з Порядком, затвердженим центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища (наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 18.03.2013 № 99). Замовником робіт із розроблення паспорта водного об'єкта є орган, що здійснює розпорядження земельною ділянкою під водою (водним простором). Паспорт річки - це уніфіковане зведення основних даних про водний режим, фізико-географічні особливості, використання природних ресурсів і екологічну обстановку в її басейні, а також відпрацювання рекомендацій щодо підвищення стійкості екологічної системи. Паспорт складається з метою оцінки екологічного стану басейну річки та розробки заходів щодо раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів у порядку, що визначений постановою Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 347 "Про затвердження Порядку складання паспортів річок і Порядку установа берегових смуг водних шляхів та користування ними". Паспорти розробляються на річки, які мають площу водозбору до 50 тис. квадратних кілометрів, за замовленням водогосподарських організацій Держводагентства за графіком, складеним Держводагентством. Паспорти річок складаються для оцінки їх екологічного стану і оперативного використання водогосподарськими та іншими заінтересованими організаціями під час вирішення питань комплексного використання водних ресурсів і охорони від забруднення, а також для розроблення прогнозу і заходів щодо оздоровлення річок. Паспорти річок погоджуються Міндовкіллям та місцевими органами виконавчої влади, затверджуються відповідними водогосподарськими організаціями і постійно зберігаються у замовників. Фінансування роботи із складання паспортів річок провадиться за рахунок Державного бюджету України.

8.7 Заходи для досягнення «доброго» екологічного стану масивів поверхневих вод та захисту від шкідливої дії вод

За даними геопорталу «Облік поверхневих водних об'єктів» переважна більшість річок Житомирської області за екологічним станом характеризується «Під ризиком» (рис. 8.7.1). Це - оцінка за наслідками антропогенних впливів.

Рис. 8.7.1 Антропогенні впливи (екостан)[xii]

Водоохоронна зона. Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних. До 70% стоку річок припадає на весняну повінь або літні паводки і лише до 30% на решту року. Таким чином, забезпечення умов для нормального функціонування річкової системи залежить від стану водозбірних басейнів і, особливо, від стану заплав. Важливою складовою забезпечення доброго екологічного стану поверхневих вод є встановлення водоохоронних зон та дотримання екологічних вимог щодо їхнього використання. Конфігурація водоохоронних зон визначається згідно вимог «Порядку визначення розмірів і меж водоохоронних зон»^[xiii]. До складу водоохоронних зон обов'язково входять:

- заплава річки,
- перша надзаплавна тераса,
- бровки і круті схили берегів, а також прилеглі балки та яри.

Водоохоронна зона визначається на основі аналізу геоморфологічних та геологічних особливостей території з урахуванням наявних сучасних контурів сільськогосподарських угідь, шляхів, лісосмуг.

На рисунку 8.7.2 представлені орієнтовні контури водоохоронної зони, визначені за особливостями ландшафтної структури Житомирської області [8.7.1]. Слід провести детальні ландшафтознавчі дослідження для точного визначення меж водоохоронних зон.

У водоохоронній зоні має бути дотриманий режим регульованої господарської діяльності. На території водоохоронної зони забороняється: використання стійких та сильнодіючих пестицидів; розміщення кладовищ, скотомогильників, звалищ, полів фільтрації; скидання неочищених стічних вод з використанням балок, кар'єрів, струмків тощо. Важливо забезпечити

збереження і збільшення площі лісів, зокрема на схилах долин річок; забезпечити охорону і відновлення боліт і торфовищ.

Малі річки. Мала річка – природний водотік, що має стік протягом усього року або він переривається на короткий час, живиться атмосферними опадами та підземними водами. Згідно з Водним кодексом України 1995, малі річки мають поверхню водозбору до 2 тис. км². На території Житомирської області 321 малих річок довжиною понад 10 км, їх загальна довжина становить 5695 км. Малих річок (струмків, водотоків) довжиною менше 10 км є 2493, їх загальна довжина становить 7062 км. Згідно Водного кодексу України, у басейнах малих річок обмежені або забороняються види господарського використання, які визначені у статті 80.

З метою охорони водності малих річок у заплавах малих річок забороняється: - руйнувати русла пересихаючих річок, струмки та водотоки; - випрямляти русла річок та поглиблювати їх дно нижче природного рівня або перекривати їх без улаштування водостоків, перепусків чи акведуків; - розорювати заплавні землі та застосовувати на них засоби хімізації; проводити осушувальні меліоративні роботи на заболочених ділянках та урочищах у верхів'ях річок; - надавати земельні ділянки у заплавах річок під будь-яке будівництво (крім гідротехнічних, гідрометричних та лінійних споруд), а також для садівництва та городництва; - здійснювати інші роботи, що можуть негативно впливати чи впливають на водність річки і якість води в ній. (стаття 80 Водного кодексу України).

З метою охорони водності малих річок у басейнах малих річок (поза заплавою) забороняється: змінювати рельєф басейну річки; зменшувати природний рослинний покрив і лісистість басейну річки; проводити осушувальні меліоративні роботи на заболочених ділянках та урочищах у верхів'ях річок; здійснювати інші роботи, що можуть негативно впливати чи впливають на водність річки і якість води в ній (стаття 80 Водного кодексу України).

8.8 Пропозиції впровадження системного підходу щодо управління відходами на обласному і місцевому рівнях

Аналіз вихідних даних у сфері управління відходами, отриманих від територіальних громад

Для аналізу існуючого стану сфери управління відходами в громадах Житомирської області та напрацюванні проектних пропозицій розроблені 15 анкет та направлено в 66 територіальних громад для отримання інформації.

1. Загальна характеристика забудови.

2. Наявний житловий фонд та розподіл багатоквартирних будинків за кількістю поверхів (в 12 містах області: Андрушівка, Баранівка, Бердичів, Житомир, Звягель, Коростень, Коростишів, Малин, Овруч, Олевськ, Радомишль, Чуднів; в 8 смт області: Городниця, Ємільчине, Іршанськ, Озерне, Попільня, Романів, Хорошів, Черняхів).

3. Наявний житловий фонд у садибній та дачній забудові (в 12 містах області: Андрушівка, Баранівка, Бердичів, Житомир, Звягель, Коростень, Коростишів, Малин, Овруч, Олевськ, Радомишль, Чуднів; в 8 містечках області: Городниця, Ємільчине, Іршанськ, Озерне, Попільня, Романів, Хорошів, Черняхів).

4. Дані про організації, які займаються збиранням, перевезенням, відновленням та видаленням побутових відходів.

5. Обсяги вивезення побутових відходів у 2023 році за джерелами їх утворення.

6. Система збору побутових відходів (станом на 2023 р.)

7. Кількість контейнерних майданчиків, контейнерів для змішаного збирання ПВ та збирання вторинної сировини – складових ПВ.

8. Основні дані про сміттесортувальні станції (лінії) та площадки.

9. Основні дані про пункти заготівлі вторсировини.

10. Основні дані про об'єкти перероблення побутових відходів (сортувально-переробні комплекси, об'єкти термічного перероблення ПВ, об'єкти з утилізації окремих складових ПВ).

11. Інформація про полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) та сміттєзвалища на території ТГ.

12. Інформація про місця видалення відходів будівництва та знесення (будівельних відходів).

13. Інформація про об'єкти сфери управління побутовими відходами, пошкоджені внаслідок агресії рф.

14. Інформація про управління медичними відходами.

15. Інформація щодо наявності та стану місць захоронення трупів тварин.

Орієнтовний обсяг отриманих даних від громад складає 60-70%. Проте додаткове отримання інформації з відкритих джерел, аналіз Регіонального плану управління відходами на території Житомирської області до 2030 року, спілкування з представниками громад, дозволяє зробити коректні висновки та сформулювати проектні пропозиції.

Існуючий стан сфери управління побутовими відходами Житомирської області

Житомирська область за рік продукує приблизно 530564,4 т відходів, з яких близько 68 % взагалі не збираються і не вивозяться. Особливо напружена ситуація в сільських громадах, які мають значну кількість маленьких населених пунктів. На сьогодні в області працює лише одне сміттєпереробне підприємство ТОВ «МС СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ», дві сортувальні лінії. Існуюча система управління відходами переважно орієнтована на збирання змішаних відходів та видалення їх на 734 сміттєзвалищах та 6 полігонах для відходів, що не є небезпечними Житомирської області.

Сміттєпереробний комплекс. Станом на 2024 рік ТОВ МС «Соціальний проект» має виробничу потужність 85 тис. т/рік. Перероблення відходів проводиться механіко-біологічним методом. Технологічна лінія включає в себе: приймальний бункер, систему транспортерів, розривач пакетів, магнітні сепаратори, шредер, біобраздер.

На сортувальних лініях відбираються різні види пластику, поліпропілен, склобій, металеві бляшанки, папір. Кінцевим продуктом є SRF, паливо, рекультиваційний компост, вторинна сировина. Технологічна схема роботи сміттєпереробного комплексу м. Житомир показана на рис. 8.8.1.

Таблиця 8.8.1

Характеристика існуючого стану сфери управління відходами Житомирської області

Назва показника, одиниці вимірювання		Значення
Площа, км ²		29402,12
Кількість населених пунктів, од.		1676
Чисельність населення, осіб		1179032
Загальна к-сть побутових відходів, т/рік		530564,4
Кількість відходів на одиницю площі (т/км ² /рік)		148,40
Кількість комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами		66
Кількість баз механізації комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами		55
Система збору побутових відходів (переважно, в більшості територіальних громад)		в секторі багатоквартирної забудови – планово-подвірна, в секторі приватної садибної забудови – планово-поквартирна; змішані відходи вивозяться в середньому 1 р/тиждень
Частка населення, охоплена системою збирання відходів, в середньому по громадах		31,8
Кількість контейнерних майданчиків,		1766
Кількість контейнерів для змішаних відходів, 1,1 м ³		7773
Кількість контейнерів для роздільного збору вторсировини,		1390
Пункти для збирання небезпечних відходів, вторсировини		13
Контейнери для збирання небезпечних відходів		-
Об'єкти сфери управління побутовими відходами	перевантажувальні станції (ПС)	0
	сортувально-перевантажувальні станції (СПС), сортувальні лінії	2
	сортувально-переробні комплекси (СПК)	1
Сміттєзвалища і полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	сміттєзвалища	734
	Полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	9
Устаткування з утилізації медичних відходів		2
худобомогильники		38

Назва показника, одиниці вимірювання		Значення
Об'єкти утилізації трупів тварин	біотермічні ями	7
	устаткування для спалювання трупів тварин	0
Склади зберігання непридатних для використання ХЗР		100

Нормативно-правові та технологічні засади формування проектних пропозицій щодо оптимізації сфери управління побутовими відходами

Основними нормативно-правовими документами для напрацювання пропозицій у сфері управління побутовими відходами є Закон України «Про управління відходами» та діючий Регіональний план управління відходами на території Житомирської області до 2030 року.

Зокрема, у згаданому Законі слід відмітити статтю 31, де визначені права і обов'язки утворювачів побутових відходів.

1. Утворювачі побутових відходів мають право:

1) одержувати у встановленому порядку повну та достовірну інформацію про безпечність об'єктів оброблення побутових відходів;

2) самостійно шляхом компостування обробляти біовідходи на присадибних, дачних і садових ділянках згідно з правилами, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері житлово-комунального господарства.

2. Утворювачі побутових відходів зобов'язані:

1) укладати договори з виконавцем послуги з управління побутовими відходами та вносити у встановленому порядку плату за послугу з управління побутовими відходами;

2) забезпечувати передачу побутових відходів до системи управління побутовими відходами, а побутові відходи, на які поширюється розширена відповідальність виробника, - до системи приймання або роздільного збирання, створеної організаціями розширеної відповідальності виробників;

3) забезпечувати у встановленому порядку роздільне збирання відходів за наявності об'єкта оброблення відходів.

Тому Програмою передбачається, що на виконання зазначеного Закону всі жителі територіальних громад будуть заключати договори на вивезення і видалення побутових відходів з відповідними адміністраторами послуг.

Для ефективної роботи комунальних підприємств потрібно провести економічний аналіз з метою встановлення економічно обґрунтованих тарифів на цю послугу. Для деяких територіальних громад витрати на вивезення і видалення відходів можуть частково компенсуватись за рахунок місцевого бюджету або обласного екологічного фонду, спонсорської підтримки.

В секторі приватної садибної забудови органічна частина відходів має компостуватись в індивідуальному порядку на присадибних ділянках. Це дозволяє суттєво зменшити загальний обсяг відходів (приблизно на 40%), які потребують вивезення, а також покращити їх санітарно-гігієнічні показники, виключивши процес гниття.

Ширше впровадження індивідуального компостування також сприятиме досягненню цільових показників з управління побутовими відходами (стаття 37 Закону України «Про управління відходами»)

Встановлюються такі цільові показники щодо підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів:

- до 2025 року - не менше 10 % їх маси;
- до 2030 року - не менше 20 % їх маси;
- до 2035 року - не менше 25 % їх маси;
- до 2040 року - не менше 35 % їх маси.

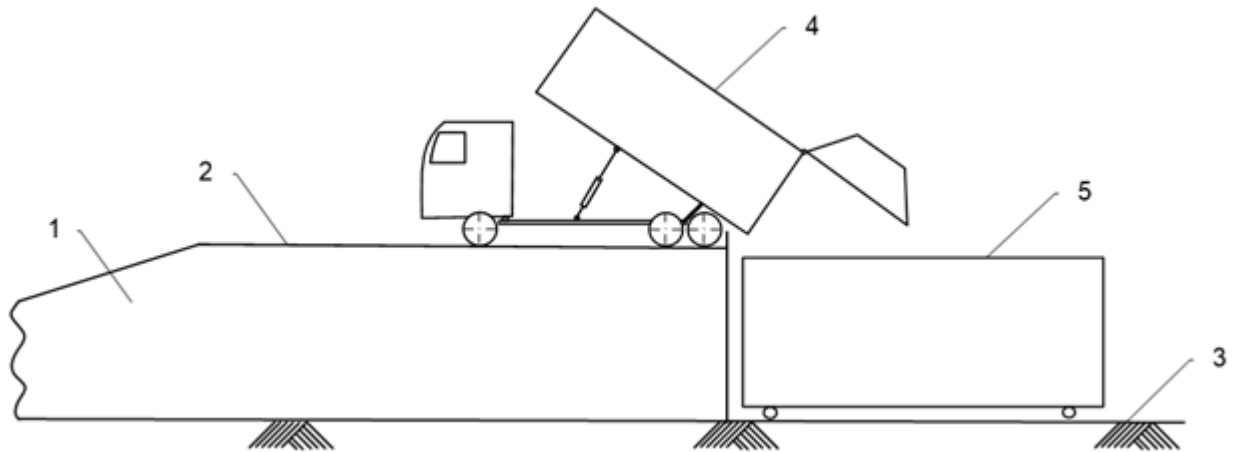
В ієрархії управління відходами запобігання утворенню відходів є першим, тому системна та кваліфікована робота з населенням сприятиме цьому. Даною Програмою передбачається виділення коштів для проведення роботи з населенням з метою формування відповідального ставлення до процесу управління відходами (заклучення договорів, роздільний збір і сортування, індивідуальне компостування) та створення екологічно безпечного середовища. Основна цільова аудиторія – активна молодь, вихованці садочків, учні шкіл, які орієнтовані на європейський досвід і європейські цінності.

Регіональним планом передбачалось створення мережі об'єктів управління відходами у складі: сміттєпереробні комплекси, сортувальні лінії, перевантажувальні станції, полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів).

Структура об'єктів сфери управління поводження з побутовими відходами у Житомирській області має включати регіональні об'єкти трьох рівнів: перевантажувальні станції – ПС (низовий рівень); сортувально-перевантажувальні станції – СПС (середній рівень); сортувально-переробні комплекси – СПК (чи СПКЕ) (верхній рівень). При цьому деякі СПК можуть бути енергоавтономними (СПКЕ) і мати в своєму складі когенераційний енергоблок з виробленням теплової та електричної енергії для власних виробничих і побутових потреб та/чи для реалізації іншим споживачам енергії.

В територіальних громадах, де передбачається будівництво **перевантажувальних станцій (ПС)**, впроваджується роздільне збирання окремих видів відходів та вторинної сировини. Здійснюється ручне досортування роздільно зібраної вторсировини на спеціальній сортувальній площадці. Вторинна сировина розділяється за видами та категоріями якості і готується до реалізації. Несортований залишок та всі інші види відходів завантажуються у транспортні смітєвози і відправляються на найближчий регіональний СПК чи СПКЕ. Транспортні смітєвози контейнерні у вигляді автопоїздів у складі тягача та причепа, а ПС дворівневі естакадні з пандусом виїзду на верхній рівень.

Структурно-технологічна схема можливого варіанту механізованої перевантажувальної станції наведена на рис. 8.8.2. На площадці верхнього рівня облаштовано 2-3 пости розвантаження. Виїзд на площадку верхнього рівня здійснюється по похилій естакаді. Перевантажування побутових відходів здійснюється із збиральних смітєвозів, встановлених на постах розвантаження, розміщених на верхньому рівні станції, безпосередньо у великогабаритні контейнери, які розміщені на площадці нижнього рівня.

1 – естакада; 2 – площадка верхнього рівня (з постами розвантаження сміттевозів); 3 – площадка нижнього рівня; 4 – сміттевоз збиральний; 5 – великогабаритний контейнер (місткістю 30-40 м³) транспортного сміттевоза

Рис. 8.8.2 Схема перевантажувальної станції

Прибирання та переміщення відходів на площадках (верхній та нижній), а також розрівнювання та ущільнення відходів у контейнерах здійснюється за допомогою колісного бульдозера-навантажувача.

Великогабаритні контейнери встановлюються під завантаження, забираються та вивозяться спеціальними автотранспортними засобами (тягачами-контейнеровозами) з мультиліфтовим (гідрокрюковим чи трособлочним) завантаженням – розвантаженням контейнерів.

Транспортні сміттевози (контейнеровози) будуть на балансі регіонального СПК, а транспортні контейнери, частково, на балансі територіальних громад.

В територіальних громадах, де передбачається будівництво **сортувально-перевантажувальних станцій (СПС)**, впроваджується роздільне збирання окремих видів відходів та вторинної сировини. СПС комплектується конвеєрно-транспортною сортувальною лінією з ручним відбором вторинної сировини. На СПС здійснюється відбір та первинна обробка вторинної сировини і її підготовка до реалізації, завантаження несортованого залишку і всіх інших видів відходів у транспортні сміттевози і вивезення на найближчий регіональний СПК. У складі СПС може бути дільниця для компостування органічних компонентів відходів.

На **сортувально-переробний комплекс (СПК)** приймається роздільно зібрана вторинна сировина для досортування, а також всі інші види відходів, в тому числі змішані ПВ. На СПК здійснюється частково механізований і ручний відбір та первинна обробка вторинної сировини і її підготовка до реалізації, вироблення технічного компосту із органічних компонентів відходів для рекультивації техногенно порушених територій та створення рослинного шару ґрунту, виготовлення відновлюваного палива RDF (Refuse Derived Fuel) та підготовка його до реалізації. RDF може використовуватися як паливо на цементних заводах чи в твердопаливних котельнях. Неперероблюваний залишок розміщується на полігоні для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) або ділянці під об'єкт оброблення відходів. У випадку успішної реалізації інвестиційного проекту СПК від ТОВ МС «Соціальний проект» в м. Житомир та удосконалення їхньої технологічної схеми, аналогічні проекти можна буде реалізувати в інших кластерах Житомирської області.

У зв'язку з триваючою збройною агресією РФ та існуючими проблемами в енергетичній сфері, даною Програмою передбачається забезпечення певної автономності територіальних громад за рахунок створення перевантажувальних станцій, ділянок під об'єкти оброблення відходів з можливістю тимчасового складування відходів. Вони будуть створені шляхом реконструкції/рекультивції існуючих сміттєзвалищ. Також кожна територіальна громада, на території якої відсутні худобомогильники чи біотермічні ями або їх кількість недостатня, матиме устаткування для утилізації трупів тварин.

Забезпечення екологічної безпеки у сфері управління відходами передбачає проведення наступних заходів:

- закриття і рекультивация сміттєзвалищ;
- ліквідація складів зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин;
- забезпечення екологічної і санітарно-гігієнічної безпеки, облаштування існуючих худобомогильників та біотермічних ям (накриття, обвалування, створення огорожі тощо);
- забезпечення 100% утилізації медичних відходів на існуючих об'єктах, з залученням спеціалізованих організацій;
- створення мережі збирання, вивезення, перероблення небезпечних відходів у складі ПВ (відпрацьованих акумуляторів, елементів живлення, ртутних термометрів, люмінісцентних ламп тощо).

Створення комунальних пунктів збирання вторсировини, небезпечних відходів, відпрацьованого електричного і електронного обладнання на базі існуючих чи передбачених до створення комунальних підприємств забезпечить більш диференційований підхід до перероблення відходів.

9. ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО ТЕХНІЧНОЇ МОЖЛИВОСТІ, ЕКОНОМІЧНОЇ ДОЦІЛЬНОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ІНЖЕНЕРНО-ТРАНСПОРТНОЇ, ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ, ІНФРАСТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОННИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ, ОБ'ЄКТІВ ВОДОГОСПОДАРСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ (ЗОКРЕМА ІНЖЕНЕРНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МЕЛІОРАТИВНИХ МЕРЕЖ)

9.1 Аналіз стану дорожньо-транспортної мережі для відновлення дорожньо-транспортної інфраструктури з урахуванням відповідності прийнятих рішень державним нормам і стандартам

Мережа автомобільних доріг загального користування Житомирської області складається з автодоріг державного значення і автодоріг місцевого значення.

Загальна довжина автодоріг складає 8566,5 км, в т.ч.:

- автодороги державного значення - 1625,0 км:
- міжнародні 634,4 км;
- національні 192,2 км;
- регіональні 282,1 км;
- територіальні 520 і 3/10 км.
- автодороги місцевого значення - 6941,5 км:
 - обласні 1756,9 км
 - районні 5184,6 км

У порівнянні з загальнодержавною структурою автомобільних доріг України слід відмітити, що в Житомирській області загальна довжина доріг державного значення складає 18%, а взагалі на території України цей показник становить 30,5%. Тобто в області відмічається досить висока доля (82%) автомобільних доріг місцевого значення, яка утримується за рахунок місцевого бюджету.

Сумарна щільність автомобільних доріг Житомирської області (державного і місцевого значення) складає 287,2 км/тис.кв.км. Цей показник близький до середнього показника по Україні - 280,8 км/тис. км². При цьому слід відзначити, що щільність автомобільних доріг в Україні у порівнянні з середніми показниками розвинених країн Європи є в рази меншою. Так, наприклад, для Польщі щільність автомобільних доріг загального користування складає 561 км/тис.кв.км, тобто забезпеченість автошляхами в Польщі в 2,0 рази більша, ніж в Україні.

Щільність автомобільних доріг Житомирської області в розрізі громад коливається від 139,5 км/км² (Городницька ТГ) до 424,6 км/км² (Коростишівська ТГ).

Зведені показники довжини і щільності автомобільних доріг по територіальних громадах Житомирської області наведені в додатку 9.1.1 і на рисунках 9.1.1, 9.1.2 (Книга 3).

Мережа автомобільних доріг загального користування державного значення

Мережа автомобільних доріг державного значення Житомирської області включає 26 автомобільних доріг загальною довжиною 1369,7 кілометрів. Усі автодороги мають удосконалене покриття і технічну категорію I-IV (в основному II-III), на яких діють 180 мостів і 1557 труб.

Частина автомобільних доріг державного значення мають особливий статус - вони співпадають з напрямками міжнародних автомобільних коридорів.

Територією Житомирської області проходить міжнародний транспортний коридор Критський №3 Краківець - Львів - Рівне - Житомир - Київ (автомобільна дорога М-06).

Також тут функціонують відгалуження і з'єднувальні дороги:

- Е373 Люблін - Ковель - Київ (автомобільна дорога М-07);
- Е583 Роман - Яси - Могилів-Подільський - Вінниця - Житомир (автомобільна дорога М-21).

Усього по Житомирській області діє 406 км автомобільних доріг, які є частиною міжнародних транспортних коридорів, включаючи відгалуження і з'єднувальні дороги.

Автомобільна дорога М-06 в межах області повністю співпадає з Міжнародним транспортним коридором Критський №3. Довжина автодороги складає 190,2 км. За параметрами 168,6 км (близько 90% довжини) автомобільної дороги відповідає технічній категорії Іб. Ділянка довжиною 21,6 км діє за параметрами ІІ технічної категорії з інтенсивностями руху більше 10 тис. одиниць за середню добу, що потребує параметрів Іб категорії. Ця ділянка - обхід Житомира, на ній зараз ведуться роботи з реконструкції.

Автомобільна дорога М-06 має асфальтобетонне покриття на 88% довжини (169,9 км). На ділянці обходу Житомира реконструкція проводиться з улаштуванням цементнобетонного покриття. Усього цементнобетонне покриття улаштоване на 20,3 км автомобільної дороги.

Автомобільна дорога М-07 Київ – Ковель - Ягодин (на Люблін) в межах Житомирської області повністю співпадає з відгалуженням транспортного коридору Критський №3 і європейським маршрутом Е 373.

Європейський маршрут Е 373 проходить територією Польщі та України від Києва через Коростень, Сарни, Ковель, міжнародний пункт пропуску Ягодин-Дорогуськ, Хелм, Пяски до Любліна.

Довжина автодороги в межах області складає 166,2 км. За параметрами 142,6 км (близько 86%) автомобільної дороги відповідає ІІ технічній категорії. Ділянка Км79+500 - Км 94+000 відповідає другій технічній категорії, тут інтенсивність складає в середньому 7,5 тис. одиниць за добу.

Ділянки Км94+000 - Км125+000 і Км148+400 - Км196+458 відповідають інтенсивностям з урахуванням розрахункових показників на період 10-15 років, як вимагає норматив. На цій ділянці існує вставка довжиною 23,4 км, яка має ІІІ технічну категорію з інтенсивностями руху 6,2 тис. автомобілів за середню добу, тобто повинна мати параметри другої технічної категорії (Км 125+000 - Км148+400).

Ділянка Км196+458 - Км245+948 реконструйована за параметрами другої технічної категорії упереджувально, хоча інтенсивності руху тут складають близько 2,5 тис. одиниць за добу. На всій довжині дороги здійснено заміну асфальтобетонного покриття на цементнобетонне. Це дає можливість збільшити терміни періодичних капітальних ремонтів до 17 років замість 10 років для асфальтобетонних, підвищити надійність пропуску транспорту.

Частина автомобільної дороги М-21 Виступовичі – Житомир -Могилів-Подільський через Вінницю в межах області на ділянці Житомир - межа з Вінницькою областю співпадає із з'єднувальним напрямком міжнародних транспортних коридорів і європейським маршрутом Е 583, який бере початок у румунському місті Романі, проходить через Молдову і закінчується в українському Житомирі.

Довжина цієї ділянки в межах області складає 49,6 км. Ділянка Км182+704 - Км214+214 (31 км) відповідає І-б категорії. Інтенсивність руху тут складає від 11,6 до 15,8 тисяч машин за добу. На цій ділянці не встановлено жорсткий розділювач або розділювальна смуга передбачена завширшки меншою за мінімальні нормативні 6,0м.

Ділянка довжиною 18 км (Км214+214 - Км232+340) відповідає параметрам другої технічної категорії. Існуючі інтенсивності руху тут складають від 5,8 до 8,3 тис. машин за добу.

Схема автомобільних міжнародних транспортних коридорів на території Житомирської області наведена на рисунку 9.1.3 (Книга 3).

Мережа автомобільних доріг державного значення це - складний технічний комплекс, який знаходиться на балансі Служби відновлення та розвитку інфраструктури Житомирської області. На різних ділянках забезпеченням експлуатації і утримання автомобільних доріг займаються дві організації - ТОВ "ОНУР КОНСТРУКЦІОН ІНТЕРНЕШНЛ" і ТОВ "ГК "АВТОСТРАДА", а також МЖКГ м. Житомир тощо.

Перелік автодоріг наведено в таблиці 9.1.2 Титульний список доріг державного значення наведено у вихідних даних Служби (лист №1361/06-05 від 01.08.2023).

Таблиця 9.1.2

Перелік автомобільних доріг державного значення

Індекс	Найменування	Довжина в обл.	Інтенсивність руху
М-06	Київ-Чоп на м. Будапешт через мм Львів, Мукачево і Ужгород. км 68 + 340 - 258+513 всього	241,5	19027- 9810
	у т. ч. Східний під'їзд до Житомира км 0 + 0 0 КМ 2 + 874	2,8	12942
	у т.ч. Західний під'їзд до м Житомира км 0 + 0 0 км 6 + 178	6,2	7432
М-07	Київ -Ковель - Ягодин (на м. Люблін)	169,6	7456-1989
М-21	Виступовичі - Житомир - Могилів-Подільський (через Вінницю) км 0+ 000 - км 232 + 340 всього	225,1	15835-8342; 3799
	у т.ч. Північний під'їзд до м. Бердичева км 0+000 - км 3+149	3,2	6398
	Південний під'їзд до м Бердичева км 0+0000 км 3+291	3,3	3751
Н-02	/М-06/ Кременець-Біла Церква- Ржищів-Канів- Софіївка км 197 + 591- км 260 + 650; км 306 + 155- км 345 + 420	102,7	1893
Н-03	Житомир-Чернівці км 0+000 - км 95+953 всього	89,4	5123
Р-02	Київ-Іванків-Овруч км 140+263 - км 183+107 всього	44,9	246
Р-18	Житомир-Попільня-Сквира- Володарка-Ставище км 0+000-км 83 + 819 всього	87,2	3491
Р-31	Бердичів - Хмільник -/ М-30/ км 0+ 0000 - км 23 + 235 всього	20,9	2946

Індекс	Найменування	Довжина в обл.	Інтенсивність руху
Р-49	Васьковичі - Шепетівка км 0 + 000 - км 136 + 139 всього	134,2	1293
Т-06-01	Баранівка - Висока Піч км 0+ 0000 - км 44 + 148 всього	44,9	н/д
Т-06-02	/М-06/-Коростишів км 0+000 -км 1+658 всього	1,7	н/д
Т-06-03	/М-06/ Пулини - Хорошів - /М24/ км 0 + 0000 - км 45 + 702 всього	37,9	н/д
Т-06-04	Коростень - Народичі км 0+000 - км 28 + 911, всього	29,4	н/д
Т-06-05	Контрольно-пропускний пункт "Майдан Копищенський"- Олевськ Ємільчине - Р- 49 км 0+ 000 - км 106+338 всього	99,4	н/д
Т-06-07	Овруч на родичі км 0+ 0000 -км 22 + 983 всього	24,1	н/д
Т-06-08	Малин-Кочерів км 0 + 000 - км 49 + 095 всього	50,9	н/д
Т-06-09	/Р-18/- Андрушівка км 0+ 000 - км 4 + 940 всього	4,9	н/д
Т-06-10	Любар-Хмільник-Лука Барська- Нова Ушиця км 0+ 000 - км 24 + 058, всього	24,7	н/д
Т-06-11	Ставище - Брусилів - Попільня км 0 + 000 - км 58 + 462	57,9	н/д
Т-06-12	Звягель - Полонне - Старокостянтинів км 0+000 км 48 + 029, всього	42,3	н/д
Т-06-13	Коростень М-07 через Кожухівку км 0+000 - км 9 +175, всього		н/д
Т-06-14	Глибочиця - Станишівка через Калинівку, Клітчин км 0+000 - км 9 + 012, всього	9,0	н/д
Т-06-15	/М 07/- Лугини км 0+000 - км 2 + 590	2,6	н/д
Т-06-18	Залужне - Романів км 0+000 - км 8 + 264 всього	8,3	н/д
Т-06-19	Овруцьке напівкільце км 0+000 - км 10+599 всього	7,1	н/д
Т-23-09	Шепетівка - Чуднів - Бердичів км 39+527 км 113+583	72,8	н/д

В основному автодороги державного значення відповідають параметрам другої і третьої технічних категорій. Доля доріг цих категорій складає 72,1% усієї мережі державних доріг.

Практично всі автомобільні дороги I-ї технічної категорії (228,4 км) є дорогами державного значення. В таблиці 9.1.3 наведено розподіл автомобільних доріг державного значення за технічними параметрами.

Таблиця 9.1.3

Розподіл автомобільних доріг державного значення за технічними параметрами

Значення, категорії	I	II	III	IV	V	Разом
Міжнародні	217,6	307,5	111,1	0,0	0,0	636,2
Національні	3,0	88,8	100,3	0,0	0,0	192,1
Регіональні	7,8	88,1	161,6	29,7	0,0	287,2
Територіальні	0,0	11,5	315,1	189,4	11,1	527,1
Усього, км	228,4	495,9	688,1	219,1	11,1	1642,6
%	13,9	30,2	41,9	13,3	0,7	100,0

За типом покриття автомобільні дороги державного значення усі мають удосконалені покриття (таблиця 9.1.4). Основним типом покриття є асфальтобетон (52,8%).

Нажаль, цементобетонний тип покриттів займає усього 11,6%, хоча і є кращим за експлуатаційними показниками - міжремонтні терміни для цього типу покриттів у півтора-два рази більші за такий же показник доріг з асфальтобетонним покриттям.

Таблиця 9.1.4

Розподіл доріг загального користування державного значення за типами покриттів

Тип покриття	Довжина, км	Питома вага, %
Цементобетон	192,0	11,6
Асфальтобетон	866,5	52,8
Чорне шосе	584,1	35,6
Біле шосе	0,0	0,0
Бруківка	0,0	0,0
Грунтові	0,0	0,0

Служба відновлення і розвитку інфраструктури в Житомирській області веде облік аварійно-небезпечних ділянок і місць концентрації дорожньо-транспортних пригод (ДТП) на автомобільних дорогах державного значення області. Усього на обліку знаходяться 22 місця концентрації і чотири ділянки концентрації ДТП, також присутні п'ять аварійно-небезпечних ділянок. Перелік місць і ділянок наведений в листі Служби від 01.08.2023 №1361/06-05 (додатки), схема дислокації місць і ділянок ДТП наведена на рисунку 9.1.4 (Книга 3).

Мережа автомобільних доріг загального користування місцевого значення

Мережа автомобільних доріг загального користування місцевого значення має довжину 6941,5 км і включає мережі обласних і районних доріг. Довжина обласних доріг складає 1756,9 км, районних - 5184,6 км.

Серед місцевих доріг області існують ділянки без твердого покриття. Сумарна довжина таких ділянок обласних доріг складає 11,6 км, районних - 195,8 км.

В основному місцеві автодороги відповідають параметрам четвертої і п'ятої технічних категорій. Доля доріг цих категорій складає 87,9% усієї мережі місцевих доріг. В таблиці 9.1.5 наведено розподіл автомобільних доріг місцевого значення з твердим покриттям за технічними параметрами.

Таблиця 9.1.5

Розподіл автомобільних доріг місцевого значення з твердим покриттям за технічними параметрами

Значення, категорії	I	II	III	IV	V	Разом
Обласні, км	2,4	13,3	511,0	1046,4	172,2	1745,3
Районні, км	0,0	1,4	103,4	3283,1	1600,9	4988,8
Усього, км	2,4	14,7	614,4	4329,5	1773,1	6734,1
%	0,1	0,2	9,1	64,3	26,3	100,0

Із загальної протяжності доріг з твердим покриттям дороги з удосконаленими типами покриттів (цементобетон, асфальтобетон, чорні шосе) становлять 49,7%, решта - з перехідними типами (білі щебеневі, гравійні, бруківки).

Таблиця 9.1.6

Розподіл доріг загального користування місцевого значення за типами покриттів

Тип покриття	Довжина, км	Питома вага, %
Цементобетон	44,4	0,6
Асфальтобетон	1655,0	23,8
Чорне шосе	1838,0	26,5
Біле шосе	2482,0	35,8
Бруківка	714,7	10,3
Грунтові	207,4	3,0

У зв'язку з обмеженим фінансуванням біля 90% автомобільних доріг загального користування місцевого значення не ремонтували понад 30 років, тому автомобільні дороги не відповідають сучасним вимогам та потребують проведення капітальних та поточних середніх ремонтів.

Рівень автомобілізації - важливий чинник для аналізу мережі автомобільних доріг. За період з 2011 року по 2024 рік кількість автомобілів збільшилась в 1,63 рази. Щороку в середньому парк тільки легкових автомобілів області збільшувався на 10,5 тисяч одиниць. Кількість вантажних автомобілів залишилась практично незмінною, що свідчить про насиченість області вантажним транспортом. Відстежується зменшення кількості автобусів на 30%, що негативно впливає на якість пасажирських сполучень в області.

Значне збільшення кількості автомобілів суттєво не вплинуло на інтенсивності руху транспорту автомобільними дорогами державного значення. Тут збільшення було відмічено тільки на автомобільній дорозі М-06. Решта автомобільних доріг державного значення за інтенсивністю або залишається на рівні 2011 року, або інтенсивність на них зменшилась.

Така ситуація свідчить про збільшення навантаження на мережу автомобільних доріг місцевого значення.

Пропозиції і обґрунтування щодо заходів ПКВ:

1. Міжнародні автомобільні транспортні коридори

Генеральною схемою планування території України передбачено розвиток автомобільних міжнародних транспортних коридорів шляхом реконструкції існуючих автомобільних доріг і шляхом будівництва нових.

Так, в Західній і Центральній Україні передбачалось реконструювати автодорогу М-06 за напрямком транспортного коридору Критський №3, що і було здійснене зокрема на території Житомирської області.

Також було передбачено будівництво нової автомобільної дороги за напрямком міжнародного транспортного коридору Критський №3 і яка співпадає з напрямком Південної трансєвропейської автомагістралі. Автодорога передбачена за параметрами технічної категорії І-а, фінансування скоріше за все концесійне, режим платний/безоплатний не визначався. Цей перспективний автомобільний коридор враховано як трасу схемами планування Хмельницької, Тернопільської, Вінницької, Київської областей тощо.

Згідно з попередніми проробками на стадії вибору траси ця автодорога має пройти невеликою ділянкою (близько 28 км) територією Ружинської територіальної громади Житомирської області. У Схемі планування території Житомирської області ця автомобільна дорога була представлена тільки як фрагмент Генеральної схеми планування території України і не показана на основному кресленні.

Створення такого нового зв'язку підвищить швидкість і надійність сполучення України з країнами західної Європи. Терміни реалізації виходять за межі термінів Програми комплексного відновлення Житомирської області.

Заходи щодо реконструкції і розвитку автодоріг, які співпадають з напрямками міжнародних транспортних коридорів, наведені у розділі «Державні автомобільні дороги».

2. Автомобільні дороги державного значення

За базу при розробленні заходів щодо розвитку і відновлення мережі автомобільних доріг державного значення Житомирської області прийнято напрацювання таких організацій:

- Служба відновлення та розвитку інфраструктури в Житомирській області (лист №1361/06-05 від 01.08.2023);

- Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України (лист №3027/1/07-01/01.1/5-1137/06-23 від 04.08.2023);
- Схема планування території Житомирської області;
- пропозиції територіальних громад;
- власні дослідження ТОВ “УКРНПЦІВІЛЬБУД”.

Перелік об'єктів будівництва, реконструкції, капітальних і поточних ремонтів тощо, які включені до Програми комплексного відновлення Житомирської області, наведені нижче в таблиці 9.1.7. Ця ж таблиця включає перелік заходів щодо відновлення конкретних об'єктів дорожньо-транспортної інфраструктури, пошкоджених/зруйнованих внаслідок повномасштабного вторгнення.

Для покращення ситуації на місцях концентрації дорожньо-транспортних пригод і на аварійно-небезпечних ділянках дорожньої мережі пропонується передбачити заходи щодо реконструкції засобів регулювання дорожнього руху, встановлення відповідних попереджувальних дорожніх знаків, огорожень, розділювачів, дорожньої розмітки тощо.

По кожному місцю концентрації пропонується в Програмі комплексного відновлення передбачити заходи на суму орієнтовно по 0,5 млн. грн. По п'яти аварійно-небезпечних ділянках пропонується передбачити по 2,0 млн. грн. на кожну.

Також пропонується розробити схему відновлення засобів орієнтації на автомобільних дорогах державного значення, яка була пошкоджена на початку повномасштабного вторгнення. Йдеться про дорожні знаки, напрямки руху, назви населених пунктів, найменування автобусних зупинок тощо. Передбачено для подальшого врахування суму 15,0 млн. грн. (підлягає уточненню після розробки відповідної схеми).

3. Автомобільні дороги місцевого значення

Схемою планування території Житомирської області не визначався розвиток мережі автомобільних доріг місцевого значення.

Мережа автомобільних доріг місцевого значення Житомирської області останнім часом розвивається згідно “Програми розвитку дорожньої інфраструктури і фінансування робіт, пов'язаних із будівництвом, реконструкцією, ремонтом та утриманням автомобільних доріг місцевого значення в Житомирській області на 2022-2024 роки”.

Тут визначено основною проблемою велику частку автомобільних доріг з перехідними покриттями. Переведення перехідних типів покриття (біле шосе, бруківки та ґрунтових доріг) загальною протяжністю 3402,6 км в удосконалене асфальтобетонне покриття Програмою визначено як актуальне. Адже з наявним типом покриття автодороги гальмують соціально-економічний розвиток області, що призводить до численних нарікань жителів області.

Тому зазначена Програма має сприяти розв'язанню наведеної вище проблеми. Основною метою Програми є забезпечення належного стану дорожнього покриття автомобільних доріг загального користування місцевого значення, задовільних умов руху автотранспорту і підвищення безпеки дорожнього руху. Для вирішення проблеми із забезпечення відповідного рівня безпеки дорожнього руху, поліпшення транспортної експлуатаційного стану доріг, зниження рівня дорожньо-транспортних пригод передбачається у Житомирській області в період 2022-2024 років здійснити реконструкцію, капітальний та поточний ремонти автомобільних доріг місцевого значення. Джерелами фінансування є обласний бюджет.

Програмою намічені темпи будівництва, реконструкції, капітального ремонту автомобільних доріг в середньому по 80 км щорічно. Якщо зберігати такі темпи при довжині мережі 6941,5 км терміни робіт з будівництва, капітального ремонту, реконструкції складатимуть раз на 86,8 років. Така ситуація є вкрай негативною.

Уже зараз відмічається відсутність капітальних ремонтів автомобільних доріг більше ніж як 30 років. Щоб забезпечити міжремонтний інтервал на автомобільних дорогах місцевого значення 10 років, в середньому потрібно здійснювати капітальний ремонт і реконструкцію щонайменше 700 км доріг за рік. І тільки через 10 років при цьому мережа доріг місцевого значення буде відповідати нормативним показникам.

Тобто існує необхідність збільшення запланованих темпів реконструкції і капітального ремонту автомобільних доріг місцевого значення області в 8,75 рази, з 80 до 700 км за рік.

Пропонується в подальшому розглядати сценарій-мінімум, при якому передбачається збільшення обсягів реконструкції і капітального ремонту до 200 км за рік до 2030-го року. За період 2024-2025 р.р. передбачити 200 км, за 2026-2030 р.р. передбачити 810 км. У середньому це по 144 км за кожен рік Програми. Нарощування темпів будівництва має здійснюватись в подальшому.

Крім того, існує необхідність збільшення довжини мережі доріг за рахунок будівництва нових, в основному районних, місцевого значення доріг. Це обумовлено різними факторами просторового планування територій громад - упорядкуванням внутрішніх зв'язків, зв'язків з сусідніми громадами, розбудовою зв'язків з проєктованими виробничими, туристичними, рекреаційними, іншими об'єктами, існуючими сільськогосподарськими територіями.

Такі об'єкти будівництва можуть бути виявлені і обґрунтовані тільки в межах комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад. Однак орієнтовні прогнози можуть бути зроблені вже у ПКВ. Для збільшення довжини місцевої дорожньої мережі області протягом 100 років так, щоб досягти рівня 0,75 від існуючої щільності доріг, наприклад, в Польщі, потрібно побудувати 3500 км доріг, тобто 350 км доріг за 10 років, або за розрахунковий період ПКВ - по 175 км за рік, або всього 2,6 км в середньому по кожній громаді.

Перелік об'єктів будівництва, реконструкції, капітальних і поточних ремонтів тощо, які включені до Програми комплексного відновлення Житомирської області, наведені нижче в додатку 9.1.7, а також показані на рисунку 9.1.5 (Книга 3). Таблиця містить пропозиції щодо заходів по окремих автомобільних дорогах місцевого значення, запропоновані територіальними громадами. Загальні обсяги робіт по мережі автодоріг місцевого значення не деталізувались і прийняті на рівні 144 км за рік (1010 км за період 2024-2030р.р.).

Запровадження транспортного моделювання

Для подальшого розгляду, оцінки, прогнозування транспортної мобільності, сценаріїв розвитку окремих видів транспорту і транспортної інфраструктури Житомирської області Програмою комплексного відновлення передбачається запровадження транспортного моделювання в систему управління і прийняття рішень щодо транспортної інфраструктури області.

Транспортна модель Житомирської області – це комбінація спеціального програмного забезпечення PTV Visum та баз даних населення, які через встановлені за допомогою соціологічних опитувань мобільності або Big Data залежностей розраховуються за математичними формулами та відображають, як правило, середньодобове середньорічне навантаження на елементи транспортної системи міст, регіонів: вулиці та магістралі, перетини, розв'язки в різних рівнях, мости, тунелі та естакади; громадський транспорт: метрополітен, швидкісний трамвай, трамвай, метробус, автобус, тролейбус, маршрутне таксі тощо.

Транспортна модель (модель міської мобільності) – це цифровий тестовий полігон, наочна та інтуїтивна комп'ютерна програма, де можна внести будь-які зміни у транспортну систему, структуру робочих місць та місць проживання населення і отримати прогноз перерозподілення поїздок із детальним навантаженням на елементи транспортної системи.

Метою розробки транспортної моделі є забезпечення комплексного розвитку транспортної системи Житомирської області, формування принципів та пріоритетів транспортного обслуговування області, аналізу за рахунок пропозицій щодо оптимізації транспортного попиту та пропозиції на переміщення, синхронізація поточних та прогнозних планувальних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для її збалансованого розвитку. Основні задачі мультимодальної транспортної моделі Житомирської області:

- оцінка поточної ефективності функціонування транспортної системи області;
- аналіз перспективної ефективності введення в експлуатацію об'єктів дорожньо-транспортного будівництва, в тому числі пошкоджених внаслідок військових дій;
- оцінка ефективності запланованих заходів щодо реорганізації руху транспортних та пасажирських потоків;
- планування, проектування та оптимізація маршрутної мережі різних видів транспорту загального користування.

Означений захід в таблиці заходів ПКВ включено до пункту 10.3 ТЗ “Сформувати пропозиції щодо впровадження смарт-спеціалізації в рамках стратегії регіонального розвитку Житомирської області на період до 2027 року”. Однак цей тип робіт відноситься до кожного пункту ТЗ стосовно транспортної інфраструктури.

9.2 Аналіз стану шляхопроводів над залізничними коліями області та визначення необхідності будівництва нових

Наявні залізничні шляхопроводи

На території Житомирської області в експлуатації знаходиться 16 шляхопроводів на перетині із залізницею. Всі вони характеризуються різними габаритами, пропускною та провізною спроможністю, експлуатаційним станом (Таблиця 9.2.1).

Таблиця 9.2.1

Зведена інформація по залізничним шляхопроводам

№ з/п	траса	найближчий населений пункт	категорія дороги	інтенсивність, авт./добу	км	рік будівництва	довжина, м	ширина, м	експлуатаційний стан
1	М06-03	с. Козак	Іб	19428	115+671	2016	54,60	23,70	-
2		с. Світин	ІІ	10295	132+474	1981	84,50	11,30	3
3		с.Оліївка	ІІ	10295	138+378	1982	54,75	11,50	4
4		с.Кам'янка	ІІ	12354	147+162	1982	72,65	11,50	4
5		с.Мартинівка	Іб	8443	173+868	2011	47,82	10,50	2
6		с.Мартинівка	Іб	8443	173+868	2010	40,05	10,50	2
7		м.Звягель	Іб	8361	225+443	2000	66,65	25,15	2
8	М07	м.Коростень	ІІ	6212	153+998	1965	37,86	11,16	3
9		с.Дивлін	ІІ	4166	193+374	1976	55,06	11,82	3
10	М21/02	с.Осиково	ІІ	11605	213+944	2017	72,65	24,40	-
11		с.Осиково	ІІ	11605	220+084	1997	21,00	23,68	2
12		с.Семенівка	ІІ	5854	224+771	2007	48,00	11,50	3
13	Н02/М06	ст.Роставиця	ІІІ	3125	310+832	1940	50,58	7,00	4
14	Р18	с.Станишівка	ІІ	12168	5+305	1998	42,90	21,50	3
15	Т06-14	с.Слобода-Селець	ІІ	2349	6+951	1998	54,60	11,60	2
16		с.Слобода-Селець	ІІ	2349	7+366	1998	54,60	11,60	2

Аналіз експлуатаційного стану шляхопроводів свідчить про те, що 50% шляхопроводів знаходять в справному (можуть проводитися планові обстеження та догляд) або обмежено справному стані (повинні проводитися планові обстеження, догляд та поточні ремонти без обмеження руху), 31% – в працездатному стані (повинні проводитися планові обстеження, скорочуються терміни між періодичними оглядами, виконуються поточні ремонти, за необхідності потрібно обмежувати швидкість руху) та 19% – в обмежено працездатному стані (відповідно до дефектів конструкцій обмежується рух транспортних засобів за вагою, швидкістю та габаритними параметрами, потребують обстежень за спеціальним графіком, розробки заходів з безаварійної експлуатації, виконання капітального ремонту).

Також аналіз експлуатаційного стану свідчить про нагальну потребу у проведенні капітального ремонту на шляхопроводах № 3, 4 і 13. Шляхопроводи № 2, 3 і 4 були збудовані у

1981-1982 роках під розрахункові інтенсивності автотранспортних засобів, які вдвічі менші за наявні. За рахунок цього в зоні перетину утворюється «вузьке місце», яке обумовлює погіршення умов безпеки. Ступінь небезпеки ділянки дороги з наявним шляхопроводом за окремою складовою підсумкового коефіцієнту аварійності збільшується вдвічі при відмінностях у ширині дороги та шляхопроводу навіть на 1 м у менший бік. За вимогами ДБН В.2.3-4:2015 ділянка автомобільної дороги II категорії з інтенсивністю руху понад 7000 авт/добу повинна мати не менше 3 смуг руху шириною 3,75 м кожна. Виходячи з цих норм, а також враховуючи наявність тротуарів та відстаней безпеки, ширина діючих шляхопроводів повинна становити не менше 15,5 м. Зважаючи на це, пропонується для шляхопроводів № 2, 3 і 4 планування реконструктивних заходів (а для № 3 і 4 у поєднанні з плановим капітальним ремонтом) з розширення проїзної частини зазначених шляхопроводів мінімум до 15,5 м. Досвід реконструкції мостів в Україні дозволяє рекомендувати одним із способів розширення проїзної частини – комплексний метод із симетричною двосторонньою добудовою додаткових балок з розширенням опор. Максимальне збереження при цьому існуючих елементів конструкції шляхопроводів дозволить забезпечити мінімальну вартість та скорочені терміни виконання робіт з реконструкції.

Схема розміщення діючих шляхопроводів над залізничними лініями області наведена на рис. 9.2.1 (Книга 3).

Місця діючих регульованих і нерегульованих залізничних переїздів на ділянках автодоріг державного і місцевого значення та їх відповідність діючим нормативам

Залізничні переїзди є зоною підвищеної небезпеки. Закордонний та вітчизняний досвід свідчать про те, що з метою повного запобігання зіткненням залізничного та автодорожнього транспорту потрібно виключити можливість їх перетину в одному рівні, тобто замість залізничних переїздів будувати дворівневі розв'язки між автомобільними дорогами та залізницями. Для підвищення рівня безпеки руху в деяких країнах ця стратегія реалізовується, але це вимагає значних фінансових витрат, які для більшості переїздів із малими та середніми розмірами руху поїздів і автотранспорту не є доцільними з економічної точки зору. Тому, навіть у країнах із високим розвитком економіки залишається в експлуатації (і тривалий час ще залишатиметься) значна кількість залізничних переїздів. Вимоги нормативних документів до улаштування розв'язок в різних рівнях на перетині автодороги і залізниці наведені нижче, а також надані рекомендації щодо ділянок, на яких улаштування шляхопроводів є найбільш обґрунтованим. Водночас, на місцевих дорогах улаштування шляхопроводів може бути недостатньо доцільним не лише з точки зору фінансової складової, а й обмежуватися місцевими умовами (наприклад, існуючою забудовою). В таких випадках уникнути затримок автотранспортних засобів не вдасться, але рівень безпеки можна підвищити за рахунок удосконалення облаштування переїзду. Оцінити рівень безпеки на перетинанні залізниці і автомобільної дороги можна за реальними статистичними даними дорожньо-транспортних пригод, а також спрогнозувати за коефіцієнтами аварійності, які залежать від багатьох факторів: розмірів руху поїздів, інтенсивності руху автотранспортних засобів, облаштування переїзду, параметрів плану і поздовжнього профілю на підходах до переїзду, відстані видимості переїзду та його освітлення. За кожною з перелічених категорій оцінюється частковий коефіцієнт аварійності, що надає змогу розрахувати підсумковий коефіцієнт аварійності та встановити ступінь небезпеки ділянки й розробити рекомендації щодо покращення рівня безпеки. Так, в залежності від оснащення переїзду неохороняємий може характеризуватися частковим коефіцієнтом аварійності в межах 16,5, в той час як охороняємий – 0,93,2, що

свідчить про зменшення ризику виникнення дорожньо-транспортних пригод, як мінімум, удвічі при відповідному облаштуванні переїзду.

Для наочності описаної методики на рисунку 9.2.2 представлена залежність часткового коефіцієнту аварійності від інтенсивності руху автотранспортних засобів, а на рисунку 9.2.3 – залежність часткового коефіцієнта аварійності від розмірів руху поїздів. Наведені графіки свідчать про те, що зона ризику зниження безпеки на перетині залізниці з автодорогою потрібно з'являється за умови інтенсивності руху автотранспортних засобів понад 5000 авт./добу і більше та при розмірах руху поїздів 10 і більше пар/добу.

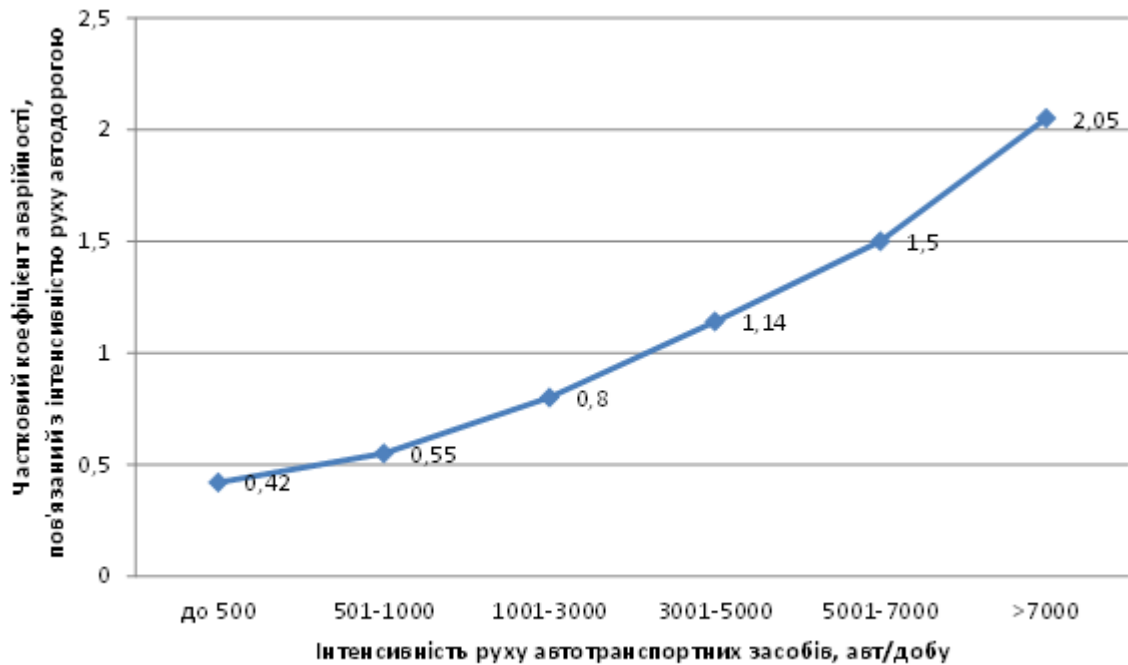

Рис. 9.2.2 – Залежність часткового коефіцієнта аварійності від інтенсивності руху автотранспортних засобів

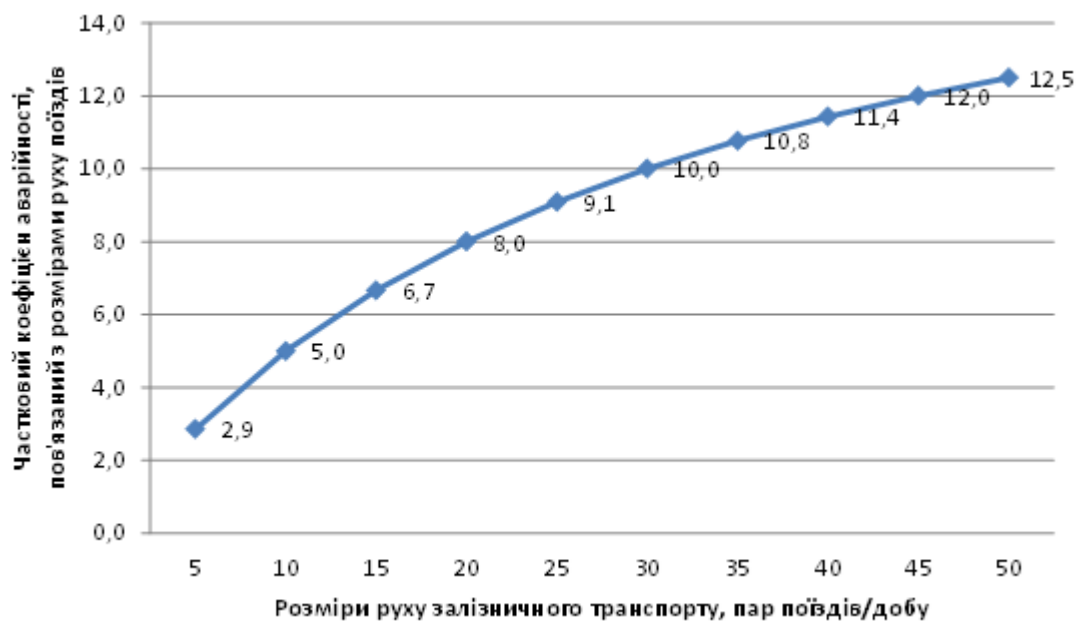

Рис. 9.2.3 – Залежність часткового коефіцієнта аварійності від розмірів руху поїздів

Суттєво на рівень безпеки в зоні переїзду впливає рівень облаштування переїзду, так, для прикладу, на рисунку 9.2.4 представлено значення часткового коефіцієнту аварійності залежно від облаштування охороняемого переїзду. З діаграми видно, що лише обладнання автоматичною світлофорною сигналізацією та автоматичним шлагбаумом дозволяє отримувати прогнозований рівень безпеки в допустимих межах.

Рис. 9.2.4 – Залежність часткового коефіцієнта аварійності від обладнання охороняемого переїзду

Розвиток транспортної та житлової інфраструктури населених пунктів відбувався без координації із залізницями і тому сприяв появі «вузьких» місць перетину транспортних потоків з об'єктами залізничної інфраструктури. Особливо це стосується переїздів, які характеризуються інтенсивним рухом пасажирських автобусів. У зв'язку з експлуатацією переїздів не лише знижується рівень безпеки на дорогах населених пунктів та магістральних лініях, а також закономірно фіксуються затримки автотранспортних засобів та пов'язані з цим економічні витрати, що обумовлюються додатковими витратами палива, підвищеним рівнем викиду шкідливих речовин в навколишнє середовище, міськими ефектами. Так, на рисунку 9.2.5 наведено залежність втрат часу руху на пропуск певної кількості поїздів за добу із розрахунку 5 хвилин на пропуск одного поїзда. Також перелічені вище негативні явища, що пов'язані з простоєм автотранспортних засобів, візуалізовані на рисунку 9.2.6.

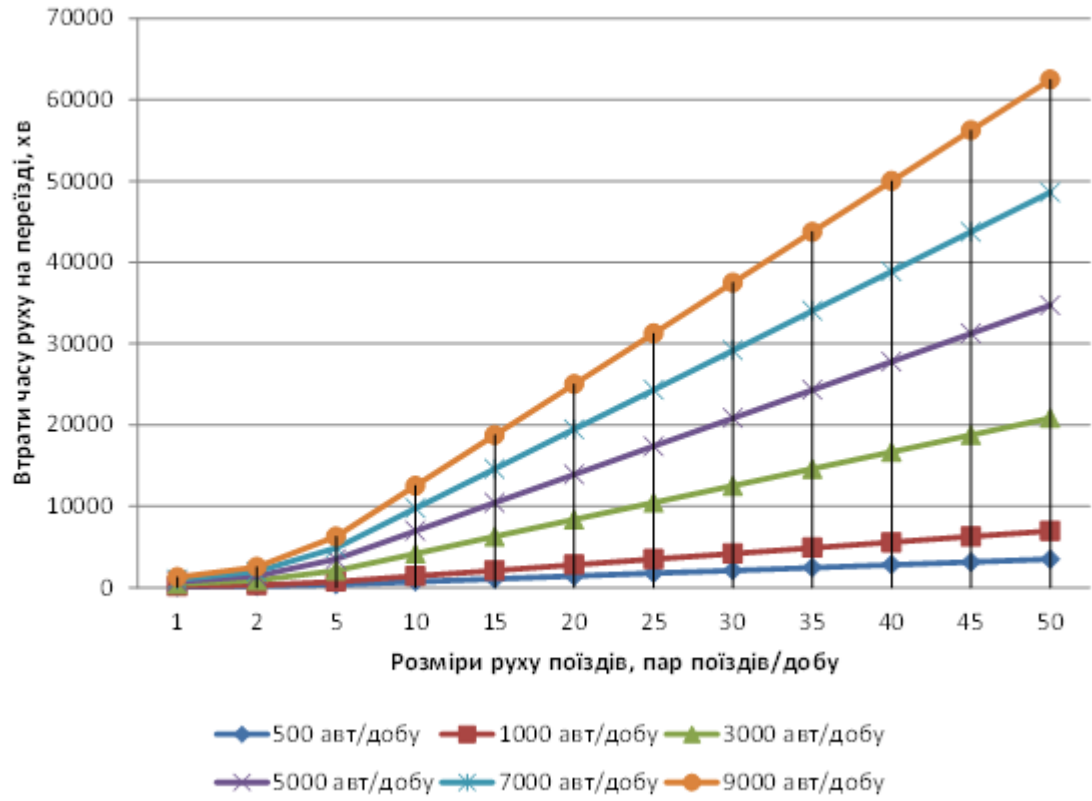

Рис. 9.2.5 – Залежність втрат часу руху від розмірів руху поїздів та інтенсивності руху автотранспортних засобів

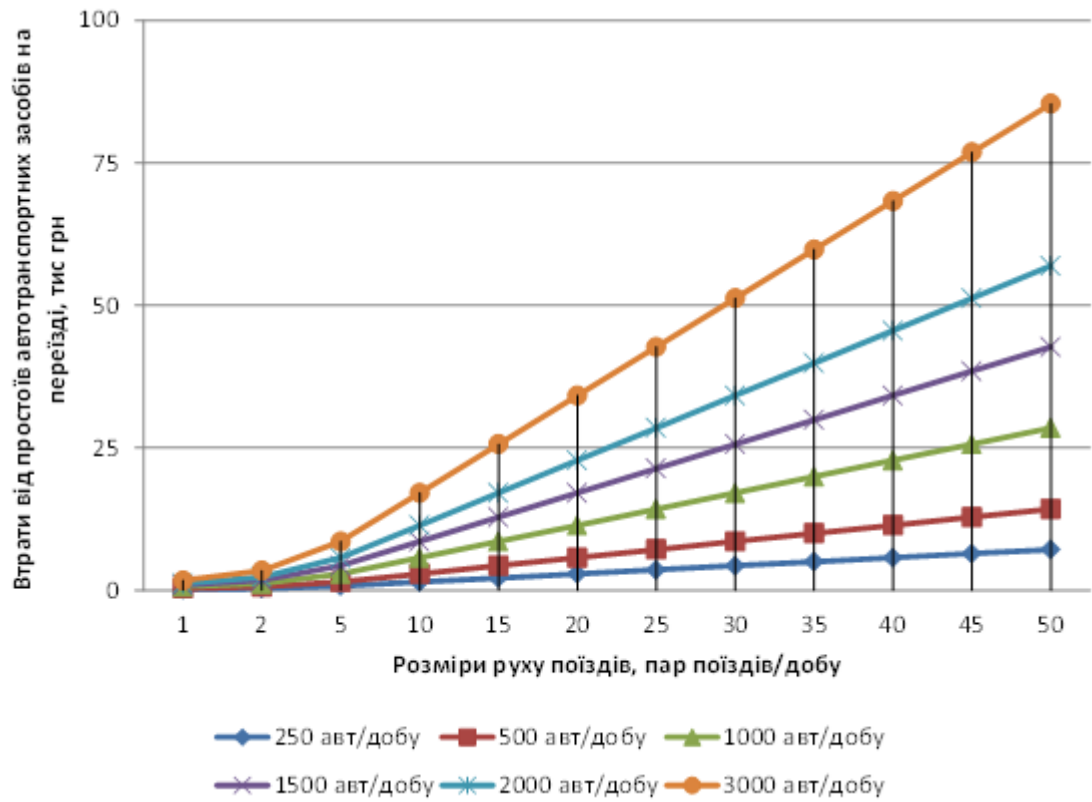

Рис. 9.2.6 – Втрати від простоїв автотранспортних засобів

Нормативні вимоги щодо влаштування перетинів у різних рівнях (категорія автомобільної дороги, розміри руху поїздів, швидкість більше 120 км/год, 3 і більше колій, реконструкція)

Перетинання автомобільних доріг і залізниць у різних рівнях є важливим інженерним рішенням, яке забезпечує безпеку та ефективність транспортних потоків, але потребує індивідуального комплексного підходу для оцінки доцільності, зважаючи на суттєву вартість.

В Україні питання організації перетину автомобільних доріг і залізниць в різних рівнях регламентуються низкою нормативних документів та стандартів. До основних нормативних документів, які містять вимоги щодо проектування та будівництва таких перетинів, відносять:

1. ДБН В.2.3-4:2015. Автомобільні дороги: Проектування. Будівництво (зі змінами та доповненнями від 2019р. та 2021р.).

2. ДБН В.2.3-19:2018. Споруди транспорту. Залізничні колії 1520 мм. Норми проектування.

3. ДБН В.2.3-5-2018. Вулиці та дороги населених пунктів.

Ці документи визначають вимоги до організації безпечного руху на залізничних переїздах, включаючи умови, за яких доцільно будувати перетини у різних рівнях.

ДБН В.2.3-4:2015 встановлює такі норми щодо потреби в улаштуванні перетинів із залізницею в різних рівнях:

1) перехрещення автомобільних доріг I - III категорій із залізничними коліями необхідно проектувати в різних рівнях;

2) перехрещення автомобільних доріг IV - V категорій із залізничними коліями в різних рівнях необхідно проектувати у таких випадках:

- при перехрещенні трьох і більше головних колій;
- при перехрещенні із залізничними коліями, на яких швидкість руху становить понад 80 км/год;
- за інтенсивності руху на даній ділянці залізничної колії понад 16 потягів за добу;
- при перехрещенні залізничних колій у виїмках або у випадках, коли не забезпечена необхідна видимість.

ДБН В.2.3-19:2018 встановлює наступні норми:

1) перетин нових залізничних ліній і під'їзних колій з іншими залізничними лініями і під'їзними коліями, трамвайними, тролейбусними лініями, магістральними вулицями загальноміського значення і швидкісними міськими автомобільними дорогами, а також з автомобільними дорогами I-III категорій проектується в різних рівнях;

2) перетин залізниць з іншими автомобільними дорогами слід проектувати в різних рівнях у випадках:

- якщо автомобільна дорога пересікає три і більше головних колій;
- якщо в місці перетину може бути реалізована швидкість руху пасажирських поїздів понад 120 км/год або інтенсивність руху складає понад 100 поїздів за добу;
- якщо на автомобільних дорогах передбачається тролейбусний рух або улаштування трамвайних колій;
- якщо залізниця прокладена у виїмці, а також у випадку, коли на переїзді не можуть бути забезпечені норми видимості відповідно до ДБН В.2.3.4 та в інших випадках, коли потрібна охорона переїзду.

Оскільки нормативні документи України чітко не регламентують інтенсивність руху автомобільного транспорту, при якій потрібно передбачати перетин в різних рівнях, то подібні рішення приймаються на основі ретельного вивчення кожного окремого випадку.

В світовій практиці при вирішенні таких питань призначають перетинання в різних рівнях за наявності наступних показників:

- інтенсивність руху автотранспорту: понад 20000 автомобілів/добу;
- розміри руху поїздів: понад 20 пар поїздів/добу;
- довжина поїзда: понад 1000 м;
- швидкість руху поїздів: понад 160 км/год.

Але зазвичай рішення ґрунтується на комплексному аналізі всіх факторів, що впливають на конкретну ситуацію. В ПКВ, окрім вимог технічних стандартів і будівельних норм, рекомендації надано, виходячи з таких міркувань:

1. На ділянках з інтенсивним рухом автотранспортних засобів та високими розмірами руху поїздів влаштування транспортних розв'язок в різних рівнях сприятиме зниженню ризику аварійності та усуненню затримок.

2. При реалізації проєктів з електрифікації існуючих ділянок залізниць очікується підвищення швидкості руху поїздів та зростання розмірів руху поїздів, що підвищить ризик виникнення аварій між поїздами та транспортними засобами або пішоходами за умови експлуатації перетину в одному рівні.

3. На ділянках, на яких перетин в одному рівні обумовлює суттєві затримки автомобільного транспорту та має негативні економічні наслідки, влаштування перетину у різних рівнях може зменшити час простою і підвищити ефективність транспортних систем.

4. При дослідженні перетинань на території населених пунктів за умов високої інтенсивності руху транспортних засобів влаштування перетинань в різних рівнях може бути єдиним рішенням, що забезпечить безперебійний рух обох видів транспорту.

5. Перетинання в різних рівнях може бути заплановане на перспективу з урахуванням майбутнього зростання транспортного потоку та розширення інфраструктури внаслідок планування нових транспортних коридорів або модернізації існуючих.

Влаштування перетинів у різних рівнях нерідко потребує суттєвого фінансування, але може бути обґрунтованим в довгостроковій перспективі, забезпечивши більш високий рівень безпеки, ефективності та зручності функціонування як автомобільного, так і залізничного транспорту.

Обґрунтування необхідності будівництва нових шляхопроводів

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що за показниками безпеки, а також з урахуванням зростання рівня автомобілізації населення та інтенсивності руху на дорогах Житомирської області, потрібно розробляти проєкти шляхопроводів на перетині автодоріг із залізницями при інтенсивності руху 10 000 авт/добу та розмірах руху поїздів 10 пар поїздів/добу і вище, особливо в разі ускладнення умов діючого переїзду його видимістю, обмеженнями у плані та профілі. У разі неможливості улаштування розв'язок у різних рівнях за економічними, інженерними чи іншими об'єктивними причинами рекомендується облаштування автоматичними засобами сигналізації діючих переїздів. Для надання рекомендацій щодо кожного окремого переїзду потрібне детальне обстеження об'єкту: параметри у плані та поздовжньому профілі, облаштування, інтенсивності руху автомобільного транспорту та залізничного, статистика дорожньо-транспортних пригод та ін.

Зважаючи на вищевикладене, прийняття рішення щодо потреби в додаткових транспортних розв'язках в різних рівнях на перетинанні автодоріг із залізницею в межах Житомирської області повинно прийматися в кожному конкретному випадку окремо на підставі детального аналізу за переліченими показниками.

З огляду на влаштування перетинів у різних рівнях автомобільних доріг із залізничними лініями рекомендується розглядати як пріоритетні такі ділянки залізничної мережі області:

- Ст. ФастівІ-ст. Козятин. Розрахункові розміри руху поїздів від 90 пар за добу.

- Ст. Козятин-ст. Шепетівка. Розрахункові розміри руху поїздів від 50 пар за добу.
- Ст. Ірша-ст. Коростень. Розрахункові розміри руху поїздів від 30 пар за добу, наявні пришвидженні пасажирські поїзди.
- Ст. Коростень-ст. Звягель. Розрахункові розміри руху поїздів від 25 пар за добу, наявні пришвидженні пасажирські поїзди.

Схема пріоритетних ділянок наведена на рис. 9.2.7 (Книга 3).

Таким чином, до пропозицій щодо розвитку і відновлення системи автомобільних шляхопроводів над залізничними лініями області включено пропозиції Служби відновлення щодо будівництва шляхопроводу на автодорозі Н-03, капітального ремонту двох шляхопроводів на автомобільній дорозі Т-0614 і поточного ремонту шляхопроводу на автомобільній дорозі Н-02.

Також потребує реконструкції шляхопровід через залізницю по вулиці Київське шосе в м. Житомирі. Шляхопровід побудовано в 1957 році, реконструйовано в 1977 р. Сьогодні шляхопровід знаходиться в аварійному стані і продовжує функціонувати виключно завдяки підвищеному запасу міцності. Реконструкція мосту дозволить покращити стан та збільшити пропускну здатність шляхопроводу (до 2 смуг в обох напрямках, тротуари та велосипедні доріжки) і, як наслідок, зменшити транспортні затори на головному в'їзді-виїзді міста.

Додатково пропонується передбачити реконструкцію (добудову) трьох шляхопроводів на перетині автомобільної дороги М-06 обходу Житомира із залізничними лініями з доведенням їх до категорії І-б (рис. 9.2.8 №21, 22, 23).

Також пропонується розглянути можливість будівництва шляхопроводів над найбільш навантаженими залізничними лініями для подальшого резервування територій на стадії детального плану території (ДПТ) з відповідними обґрунтуваннями.

На ділянці *Фастів І – Козятин* пропонується розглянути на стадії ДПТ улаштування шляхопроводів на перетині із залізничними лініями таких автомобільних доріг: Р-18 (рис. 9.2.8 №5), О-060101 (рис. 9.2.8 №6), О-060306 (рис. 9.2.8 №7).

На ділянці *Козятин-Шепетівка* пропонується розглянути на стадії ДПТ улаштування шляхопроводів на перетині із залізничними лініями таких автомобільних доріг: Т-2309 (рис. 9.2.8 №8), О-062345 (рис. 9.2.8 №9), Т-2309 (рис. 9.2.8 №10).

На ділянці *Коростень-Звягель І-Радулин* пропонується розглянути на стадії ДПТ улаштування шляхопроводів на перетині із залізничними лініями таких автомобільних доріг: Т-0613 (рис. 9.2.8 №11), О-060510 (рис. 9.2.8 №12), О-060509 (рис. 9.2.8 №13).

На ділянці *Ірша-Коростень* пропонується розглянути на стадії ДПТ улаштування шляхопроводів на перетині із залізничними лініями таких автомобільних доріг: О-061117 (рис. 9.2.8 №14), О-062141 (рис. 9.2.8 №15).

Також ПКВ намічено влаштування автомобільних шляхопроводів на перетині з залізничними лініями Південно-східної (рис. 9.2.8 №№17, 18, 19) і Західної (рис. 9.2.8 №16) об'їзних доріг міста Коростеня (за окремим проєктом в комплексі автомобільної дороги). Передбачається також улаштування шляхопроводу через залізницю у створі проєктованого Західного обходу Бердичева (рис. 9.2.8 №20).

Визначення вартості будівництва шляхопроводів має розпочатись з розроблення детальних планів територій (ДПТ). Для розрахунку вартості ДПТ кожна територія має бути визначена окремо, обґрунтована зона проєктування, включені прилеглі території, на які шляхопроводи мають вплив. До складу обґрунтування мають бути включені матеріали та

вимоги експлуатуючої організації залізничного транспорту. Для усереднених розрахунків територія кожного з одинадцяти ДПТ прийнята 10 га, орієнтовна вартість – 680 тис. грн.

Дислокація означених вище проєктованих об'єктів наведена на рисунок 9.2.8 (Книга 3).

9.3 Здійснити повний аналіз функціонування мереж надання публічних сервісів та послуг відповідно до стандартів, з урахуванням нормативів та методик, затверджених відповідними міністерствами та визначити потребу у модернізації, реконструкції та новому будівництві об'єктів, а також їх матеріального забезпечення

Мережа надання публічних сервісів та послуг відіграє критично важливу роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіонів України. З метою підвищення ефективності функціонування цих мереж, а також відповідності їх стандартам, затвердженим відповідними міністерствами, проводиться комплексний аналіз. Цей аналіз спрямований на визначення потреби у модернізації, реконструкції та новому будівництві об'єктів, а також їх матеріального забезпечення. До основних напрямів надання публічних сервісів та послуг належать освітні заклади, медичні установи, культурні заклади, заклади молодіжної інфраструктури та фізичної культури, центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), заклади соціального захисту тощо (Рис.9.3.1).

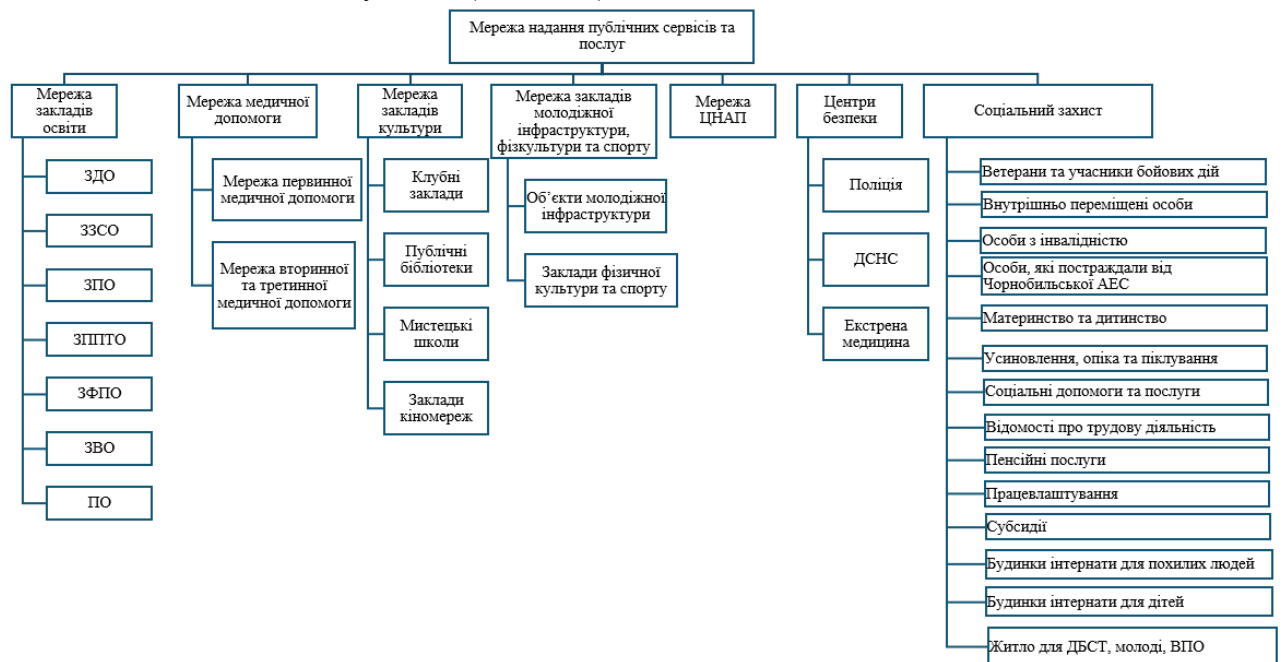

Рис. 9.3.1 Мережа надання публічних сервісів та послуг

Мережа закладів освіти

Мережа закладів освіти складається з дошкільних закладів освіти (ЗДО), закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), закладів позашкільної освіти (ЗПО), закладів проф-технічної освіти (ЗППТО), закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО), закладів вищої освіти (ЗВО) та закладів післядипломної освіти (ПО). Основні завдання цієї мережі полягають у забезпеченні доступу до якісної освіти для всіх вікових груп населення, від дошкільнят до дорослих, які бажають підвищити свою кваліфікацію або здобути нові знання (Рис. 9.3.2).

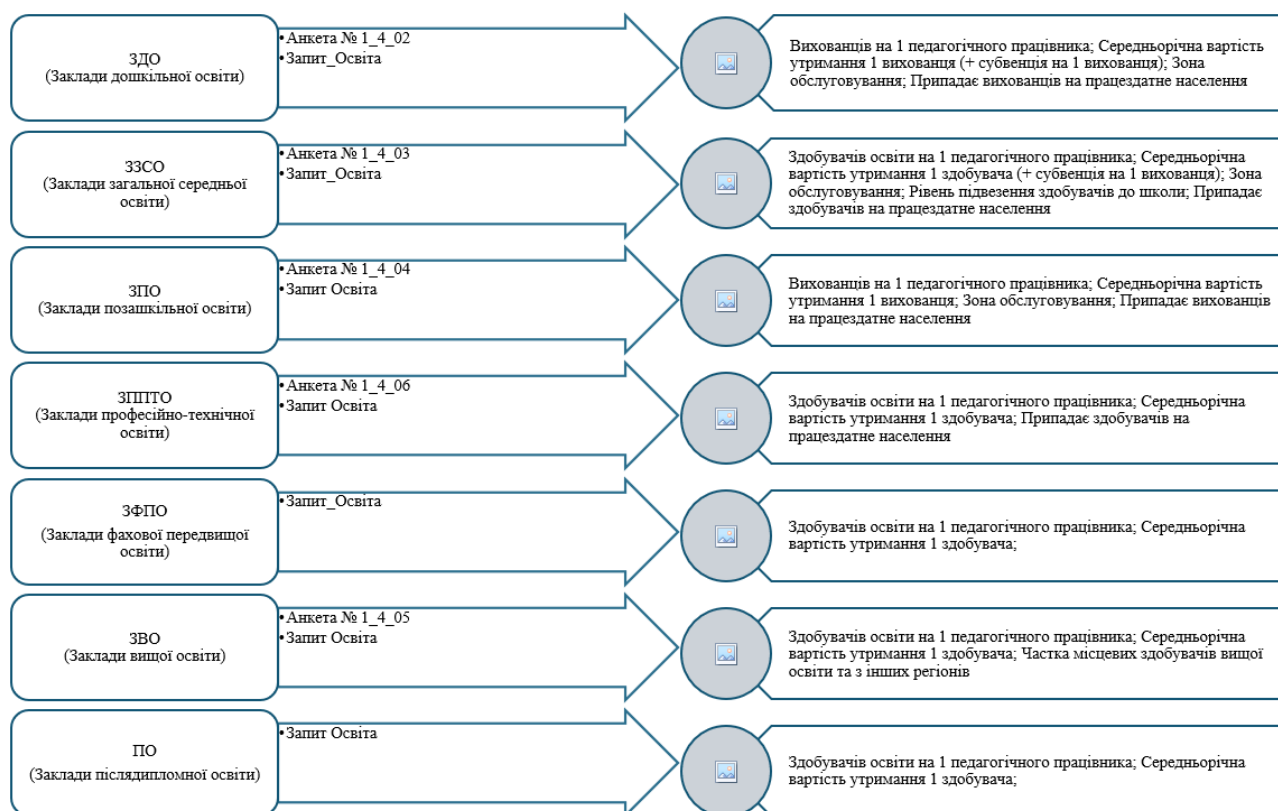

Рис. 9.3.2. Мережа закладів освіти

Для кожного типу закладів визначено відповідні стандарти, які регулюють кількість вихованців чи здобувачів освіти на одного педагогічного працівника, середньорічну вартість утримання одного здобувача освіти, зону обслуговування та інші показники. Наприклад, у закладах дошкільної освіти важливим є забезпечення достатньої кількості вихователів для догляду за дітьми, а також створення безпечних і комфортних умов для їх перебування. У закладах загальної середньої освіти акцент робиться на забезпеченні якісного навчання та розвитку учнів, що включає як академічну, так і позашкільну діяльність.

Заклади вищої освіти та заклади післядипломної освіти забезпечують підготовку фахівців для різних галузей економіки, що сприяє зростанню професійної компетенції населення та підвищенню конкурентоспроможності регіону на ринку праці. Модернізація та реконструкція освітніх закладів, а також інвестиції у нові об'єкти освіти, дозволяють підвищити якість навчання, покращити матеріально-технічну базу та забезпечити доступ до сучасних навчальних технологій.

9.3.1. Освітня мережа

У Житомирській області функціонує **1308 закладів освіти**, у тому числі:

608 - закладів дошкільної освіти (ЗДО);

586 - заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) з філіями;

66 - заклади позашкільної освіти (ЗПО);

18 - закладів професійної (професійно-технічної) освіти ЗП(ПТ)О;

20 - закладів фахової передвищої освіти (ЗФПВО);

9 - закладів вищої освіти (ЗВО);

1 - післядипломної освіти.

Дошкільна освіта

З 608 закладів дошкільної освіти 522 (85 %) працюють очно/змішано, 74 (12 %) - дистанційно, 12 – тимчасово призупинено освітній процес (рис.9.3.1.1) (Книга 3).

Значна більшість закладів перебуває у комунальній власності, що вказує на сильну присутність місцевого фінансування дошкільної освіти в регіоні. У кожному з адміністративних районів, таких як Бердичівський, Житомирський, Коростенський та Звягельський, функціонують десятки територіальних громад, кожна з яких має власну мережу закладів дошкільної освіти. Загальна проєктна потужність мережі складає 38866 місць, з яких 31886 вже зайняті дітьми. Важливим аспектом є наявність укриттів у закладах, що забезпечують безпеку дітей.

З 595 опитаних закладів, 492 мають укриття, тоді як 96 - не мають, 7 – не мають, але орендують. Це свідчить про те, що більшість закладів забезпечені укриттями, що є важливим з огляду на безпеку дітей у разі надзвичайних ситуацій. Проблемними громадами можна виокремити ті, де відсоток охоплення укриттями значно нижчий за середній показник (Рис.9.3.1.2) (Книга 3). Серед них:

Андрушівська громада (Бердичівський район) - із 13 закладів лише 6 мають укриття, що складає 46.15% охоплення. Це означає, що більшість дітей навчаються дистанційно.

Оліївська громада (Житомирський район) - із 9 закладів лише 4 мають укриття, що складає 44.44% охоплення. Недостатнє забезпечення укриттями може вплинути на якість освітнього процесу.

Народицька громада (Коростенський район) - із 9 закладів лише 4 мають укриття, що складає 44.44% охоплення. Ця громада також потребує створення належних безпечних умов.

Попільнянська громада (Житомирський район) - із 15 закладів лише 14 мають укриття, що складає 93.33% охоплення. Хоча цей показник досить високий, залишається один заклад без укриття, що все ж є проблемою.

Загалом, незважаючи на те, що більшість громад демонструють високий рівень охоплення укриттями, вищезазначені громади потребують додаткової уваги та інвестицій для забезпечення безпеки дітей. Крім того, важливим є підвищення якості освітнього процесу та забезпечення спеціальними освітніми потребами дітей, оскільки в деяких громадах, таких як Бердичівська (Бердичівський район) та Житомирська (Житомирський район), спостерігається велика кількість дітей з особливими потребами.

Різними формами дошкільної освіти в області охоплено 99,2% від загальної кількості дітей 3-6-ти річного віку та 100 % дітей 5-річного віку.

Чисельність дітей у розрахунку на 100 місць у закладах дошкільної освіти становить 85 осіб, у міській місцевості – 90 осіб.

Припадає вихованців на 1 педагога. Цей показник є важливим для оцінки навантаження на педагогів та якості освіти, яку отримують діти (рис. 9.3.1.3.) (Книга 3). Найбільше навантаження на одного педагога спостерігається у таких громадах:

1. **Житомирська громада (Житомирський район).** Тут на одного педагога припадає близько 6.8 дітей (9109 дітей і 1337 педагогів). Це свідчить про високе навантаження на педагогічний персонал, що може впливати на якість навчального процесу.
2. **Звягельська громада (Звягельський район).** Тут навантаження становить 7.6 дітей на одного педагога (1704 дітей і 225 педагогів). Це також є досить високим показником.
3. **Попільнянська громада (Житомирський район).** Навантаження тут складає 6.9 дітей на одного педагога (443 дітей і 64 педагоги).

Кількість працівників з числа ВПО

Працівники з числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО) є важливою частиною трудового колективу в умовах сучасних викликів. Громади з найбільшою кількістю працівників з числа ВПО:

1. **Житомирська громада (Житомирський район).** Тут працює 36 працівників з числа ВПО. Це свідчить про високий рівень інтеграції внутрішньо переміщених осіб у трудовий колектив.
2. **Бердичівська громада (Бердичівський район).** Тут працюють 4 працівники з числа ВПО.
3. **Брусилівська громада (Житомирський район).** Тут працюють 7 працівників з числа ВПО.

Кількість дітей з особливими освітніми потребами у ЗДО

Цей показник важливий для оцінки рівня інклюзії та спеціалізованої підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Громади з найбільшою кількістю таких дітей:

1. **Бердичівська громада (Бердичівський район).** Тут є 380 дітей з особливими освітніми потребами. Це вказує на потребу у значній кількості спеціалізованих послуг та підтримки.
2. **Житомирська громада (Житомирський район).** Тут є 166 дітей з особливими освітніми потребами.
3. **Звягельська громада (Звягельський район).** Тут є 249 дітей з особливими освітніми потребами.

Наявність широкосмугового доступу до інтернету. 475 закладів мають широкосмуговий доступ до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с, тоді як 99 закладів не мають такого доступу. Це означає, що переважна більшість закладів мають доступ до якісного інтернету, що є важливим для сучасного освітнього процесу.

Наявність Wi-Fi покриття в закладі. 521 заклад мають Wi-Fi покриття, тоді як лише 50 закладів не мають його. Це показує, що більшість ЗДО мають доступ до бездротового інтернету всередині будівель, що сприяє використанню сучасних технологій у навчанні.

Наявність Wi-Fi покриття в укрітті. 281 заклад мають Wi-Fi покриття в укріттях, тоді як 280 - не мають. Це свідчить про те, що наявність інтернету в укріттях розподілена майже порівну, і це є аспектом, який потребує покращення.

Руйнування внаслідок російської агресії. 29 закладів зазнали руйнувань внаслідок російської агресії проти України, тоді як 549 закладів залишилися неушкодженими. Це вказує на значні проблеми в окремих громадах, що потребують уваги для відновлення закладів.

Необхідність модернізації. 379 закладів потребують модернізації, тоді як 189 - не потребують. Це свідчить про значний обсяг робіт, необхідних для покращення умов у ЗДО.

Типи робіт з модернізації.

Капітальний ремонт - 100 закладів.

Модернізація не потрібна - 101.

Нове будівництво - 18 закладів.

Поточний ремонт - 299 закладів.

Реконструкція - 19 закладів.

Висновок

Таблиця 9.3.1.1

Основні показники діяльності ЗДО Житомирської області

Назва територіальної громади	Кількість закладів ЗДО	Кількість дітей, які охоплені дошкільною освітою	Кількість укриттів в ЗДО	% охоплення укриттями	З них педагогів	Припадає вихованців на 1 педагога	Кількість працівників з числа ВПО	Кількість дітей з особливими освітніми потребами у ЗДО
Гришковецька	6	175	6	100	29	6	0	2
Бердичівська	14	2373	10	71	333	7	4	380
Червоненська	3	107	3	100	12	9	0	0
Райгородоцька	8	146	8	100	17	9	0	6
Вчорайшенська	5	114	5	100	10	11	2	0
Ружинська	13	356	10	77	46	8	0	4
Семенівська	5	108	4	80	12	9	0	2
Швайківська	3	63	3	100	7	9	0	1
Андрушівська	13	394	6	46	49	8	0	8
Краснопільська	6	161	4	67	18	9	0	1
Волицька	4	111	4	100	9	12	0	1
Вишевицька	3	75	2	67	18	4	0	1
Брусилівська	12	407	12	100	61	7	7	23
Вільшанська	5	117	4	80	17	7	0	2
Березівська	7	150	6	86	29	5	0	7
Корнинська	3	98	3	100	14	7	0	1
Андрушківська	4	114	4	100	12	10	1	0
Житомирська	50	9109	49	98	1337	7	36	166
Курненська	10	196	10	100	19	10	0	0
Коростишівська	11	857	10	91	130	7	0	45
Пулинська	12	333	12	100	42	8	0	9
Радомишльська	14	633	10	71	86	7	0	16
Миропільська	3	185	3	100	26	7	0	7
Новогуйвинська	9	484	9	100	85	6	2	31

Назва територіальної громади	Кількість закладів ЗДО	Кількість дітей, які охоплені дошкільною освітою	Кількість укриттів в ЗДО	% охоплення укриттями	З них педагогів	Припадає вихованців на 1 педагога	Кількість працівників з числа ВПО	Кількість дітей з особливими освітніми потребами у ЗДО
Харитонівська	1	29	1	100	2	15	0	0
Романівська	12	475	11	92	67	7	0	50
Квітнева	4	124	4	100	14	9	1	1
Тетерівська	4	209	3	75	27	8	0	2
Станишівська	8	311	8	100	53	6	0	16
Попільнянська	15	443	14	93	64	7	0	12
Городоцька	2	79	2	100	12	7	0	0
Любарська	23	653	21	92	98	7	0	20
Оліївська	9	169	4	44	18	9	0	0
Черняхівська	15	579	7	47	71	8	0	21
Хорошівська	15	461	12	80	54	9	0	2
Чуднівська	13	470	13	100	49	10	0	10
Глибочицька	6	254	6	100	30	8	0	5
Високівська	3	63	3	100	5	13	0	0
Старосілецька	6	152	6	100	13	12	0	1
Потіївська	2	75	2	100	10	8	0	0
Новоборівська	4	197	4	100	35	6	0	4
Білокоровицька	2	140	2	100	12	12	0	2
Горщиківська	2	70	2	100	11	6	0	1
Гладковицька	2	61	2	100	17	4	0	0
Лугинська	11	284	10	91	47	6	0	9
Народицька	9	163	4	44	27	6	0	0
Малинська	17	956	17	100	163	6	0	47
Овруцька	16	754	16	100	106	7	0	3
Іршанська	3	215	3	60	36	6	0	7
Чоповицька	4	130	4	100	15	9	0	2

Назва територіальної громади	Кількість закладів ЗДО	Кількість дітей, які охоплені дошкільною освітою	Кількість укриттів в ЗДО	% охоплення укриттями	З них педагогів	Припадає вихованців на 1 педагога	Кількість працівників з числа ВПО	Кількість дітей з особливими освітніми потребами у ЗДО
Ушомирська	8	239	8	100	30	8	1	0
Словечанська	5	189	5	100	26	7	0	0
Олевська	28	1112	28	100	152	7	2	20
Коростенська	28	1980	28	100	314	6	19	211
Баранівська	12	669	12	100	81	8	0	18
Городницька	4	180	4	100	27	7	0	1
Брониківська	6	153	5	83	20	8	0	1
Довбиська	3	252	3	100	28	9	0	2
Дубрівська	4	87	4	100	10	9	0	1
Звягельська	15	1704	15	100	225	8	2	249
Чижівська	9	136	8	89	20	7	0	2
Ярунська	6	167	5	83	17	10	0	0
Піщівська	4	60	4	100	8	8	1	0
Стрийська	3	64	3	100	7	9	1	0
Барашівська	6	107	6	100	14	8	0	1
Ємільчинська	26	405	26	100	79	5	0	4

* Дані департаменту освіти та науки Житомирської ОВА

Загалом, аналіз показників навантаження на педагогів, кількості працівників з числа ВПО та кількості дітей з особливими освітніми потребами дозволяє виявити громади, які потребують додаткової уваги та підтримки. Житомирська, Бердичівська та Звягельська громади демонструють високе навантаження на педагогів та велику кількість дітей з особливими освітніми потребами, що вимагає підвищення якості навчання та інклюзії. Крім того, підтримка працівників з числа ВПО є важливим аспектом для інтеграції та стабільного функціонування освітніх закладів. Більшість закладів дошкільної освіти у Житомирській області мають належні умови для навчання та безпеки дітей, зокрема наявність укриттів, доступ до інтернету та Wi-Fi покриття. Однак, значна частина закладів потребує модернізації, зокрема капітального та поточного ремонту, а деякі навіть нового будівництва чи реконструкції. Особливу увагу потрібно приділити закладам, що зазнали руйнувань внаслідок російської агресії, забезпечивши їхнє відновлення та безпеку для дітей.

Проблеми

1. Недостатнє забезпечення укриттями. У 96 з 574 опитаних закладів дошкільної освіти відсутні укриття, що створює потенційні ризики для безпеки дітей у разі надзвичайних ситуацій. Особливо це стосується Андрушівської, Оліївської, Народицької та Попільнянської громад, де охоплення укриттями значно нижче середнього.

2. Руйнування закладів. 29 закладів зазнали руйнувань внаслідок російської агресії, що потребує негайного відновлення та забезпечення безпеки для дітей.

3. Навантаження на педагогів. У деяких громадах, таких як Житомирська, Звягельська та Попільнянська, спостерігається високе навантаження на одного педагога, що може негативно впливати на якість навчального процесу.

4. Потреба в модернізації. 379 закладів потребують модернізації, що вказує на значний обсяг робіт, необхідних для покращення умов у ЗДО.

5. Інклюзія та спеціальні потреби. Велику кількість дітей з особливими освітніми потребами, особливо у Бердичівській, Житомирській та Звягельській громадах, потребують спеціалізованих послуг та підтримки.

6. Відсутність Wi-Fi в укриттях. 280 закладів не мають Wi-Fi покриття в укриттях, що може обмежувати доступ до інформації та навчальних ресурсів під час надзвичайних ситуацій.

Сильні сторони

1. Високий рівень охоплення дітей дошкільною освітою. 99,2% дітей 3-6 років та 100% дітей 5-річного віку охоплені дошкільною освітою.

2. Наявність укриттів у більшості закладів. 478 закладів забезпечені укриттями, що сприяє безпеці дітей.

3. Широкосмуговий доступ до інтернету. 475 закладів мають доступ до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с, що сприяє використанню сучасних технологій у навчанні.

4. Wi-Fi покриття в закладах. 521 заклад має Wi-Fi покриття, що покращує доступ до навчальних ресурсів.

5. Інтеграція ВПО. Значна кількість працівників з числа внутрішньо переміщених осіб (ВПО) працюють у закладах, що свідчить про високий рівень інтеграції та підтримки.

Слабкі сторони

1. Нерівномірний розподіл укриттів: Деякі громади, такі як Андрушівська, Оліївська та Народицька, мають низький рівень охоплення укриттями (близько 44-46%), що ставить під загрозу безпеку дітей у надзвичайних ситуаціях.

2. Високе навантаження на педагогів: У громадах, таких як Житомирська (6.8 дітей на педагога), Звягельська (7.6 дітей на педагога) та Попільнянська (6.9 дітей на педагога), навантаження на одного педагога значно вище середнього, що може впливати на якість освітнього процесу.

3. Незабезпеченість Wi-Fi покриттям в укриттях: Близько половини укриттів (280 з 561) не мають Wi-Fi покриття, що обмежує можливості для використання сучасних технологій у надзвичайних ситуаціях.

4. Потреба в модернізації: Значна частина закладів (379 з 574) потребує різного роду модернізаційних робіт, що включає капітальний та поточний ремонт, нове будівництво та реконструкцію.

5. Недостатнє покриття широкосмуговим інтернетом: 99 закладів не мають доступу до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с, що обмежує можливості для використання цифрових технологій у навчанні.

6. Проблеми з безпекою та відновленням після руйнувань: 29 закладів зазнали руйнувань внаслідок російської агресії, що потребує негайних відновлювальних робіт для забезпечення безпеки та нормального функціонування освітнього процесу.

Заходи програми комплексного відновлення Житомирської області

1. Забезпечення всіх закладів укриттями. Інвестувати у будівництво укриттів у громадах з низьким рівнем охоплення, зокрема в Андрушівській, Оліївській та Народицькій громадах. Це підвищить рівень безпеки дітей та забезпечить їх захист у надзвичайних ситуаціях.

2. Відновлення закладів, що зазнали руйнувань. Провести комплексні відновлювальні роботи у 29 закладах, які зазнали пошкоджень внаслідок російської агресії. Це включає ремонт будівель, відновлення інфраструктури та забезпечення необхідним обладнанням.

3. Зменшення навантаження на педагогів. Розширити штати педагогічних працівників у громадах з високим навантаженням на одного педагога, таких як Житомирська, Звягельська та Попільнянська громади. Це сприятиме підвищенню якості освітнього процесу.

4. Забезпечення Wi-Fi покриттям в укриттях. Інвестувати у встановлення Wi-Fi у всіх укриттях, що забезпечить доступ до інформації та сучасних технологій у разі надзвичайних ситуацій.

5. Модернізація закладів дошкільної освіти. Реалізувати програми капітального та поточного ремонту, реконструкції та нового будівництва для покращення умов у 379 закладах, що потребують модернізації. Це включає забезпечення сучасним обладнанням, ремонт приміщень та покращення інфраструктури.

6. Розширення доступу до широкосмугового інтернету. Забезпечити всі заклади доступом до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с для підтримки сучасного освітнього процесу. Це дозволить використовувати цифрові технології та ресурси для навчання.

7. Інклюзивна освіта. Розширити програми спеціалізованої підтримки для дітей з особливими освітніми потребами у громадах з найбільшою кількістю таких дітей, зокрема в Бердичівській, Житомирській та Звягельській громадах. Це включає забезпечення спеціальним обладнанням та навчанням для педагогів.

Загальна середня освіта

У 586 (з філіями) закладах загальної середньої освіти навчається понад 133,0 тис. учнів.

В області функціонує 88 опорних шкіл, 6 – відкрито у 2022/23 році.

Забезпечується підвезення майже 17 тис. учнів (100%) та 2,6 тис. педагогічних працівників, які проживають у сільській місцевості.

Станом на 01.01.2022 парк шкільних автобусів в області становив 331 одиницю, 100 з яких передано на потреби Збройних Сил України. За підтримки міжнародних партнерів для закладів освіти області передано 20 автобусів, ще 15 шкільних автобусів у 2022/23 році придбані територіальними громадами власними коштами. Також за кошти державної освітньої субвенції та співфінансування з місцевих бюджетів придбано 28 шкільних автобусів, з яких 24 спеціалізовані автобуси для підвезення маломобільних груп населення.

Із 586 шкіл (з філіями) 367 працюють очно, 192 - змішано, 27 - дистанційно.

Освіта дітей з особливими освітніми потребами

У закладах загальної середньої освіти у 2023/24 навчальному році буде організовано інклюзивне навчання для 1844 дітей з особливими освітніми потребами, у закладах дошкільної освіти - 673 дитини.

Цифровізація

У 2021/22 роках у рамках програми «Ноутбук кожному вчителю» для вчителів області передано майже 11 тис. сучасних ноутбуків. Зокрема у 2022 році за програмою та сприяння Міністерства освіти науки України область отримала 8134 ноутбуки. 583 від ООН (ЮНІСЕФ), 2918 хромбуків від Google та 4633 - від Фондації дружини Президента О. Зеленської. У результаті вчителі області забезпечені комп'ютерною технікою на 97 %, а вчителі-предметники на 100%.

Навчання дітей, у тому числі з числа ВПО

Загальною середньою освітою охоплено майже 3 тис дітей. Освітні послуги для дітей ВПО надаються у 342 закладах загальної середньої освіти. У дитячих садках виховується 1 тис дітей з числа ВПО.

Таблиця 9.3.1.2

Кількість учнів в школах громад Житомирської області, осіб

Громада	Разом 1-4 класи	Разом 5-9 класи	Разом 10-12 класи	Загалом
Андрушівська	706	1042	269	2017
Андрушківська	155	230	44	429
Баранівська	955	1494	314	2763
Барашівська	239	330	75	644
Бердичівська	3237	4522	785	8544
Березівська	324	427	117	868
Білокоровицька	216	304	82	602
Брониківська	254	431	101	786
Брусилівська	625	851	198	1674
Високівська	106	148	33	287
Вишевицька	120	166	31	317
Вільшанська	234	327	92	653
Волицька	196	238	59	493
Вчорайшенська	164	246	51	461
Гладковицька	117	214	37	368
Глибочицька	421	461	98	980
Городницька	226	421	133	780
Городоцька	107	161	40	308
Горщиківська	106	174	42	322
Гришковецька	401	563	92	1056
Довбиська	360	506	147	1013
Дубрівська	143	189	48	380
Ємільчинська	770	1201	378	2349
Житомирська	11900	16685	3730	32315
Звягельська	2666	3818	683	7167
Заклади інституційного догляду	63	172	360	595
Іршанська	296	429	137	862
Квітнева	174	226	58	458
Корнинська	191	316	38	545
Коростенська	2860	4170	1312	8342
Коростишівська	1450	2054	353	3857
Краснопільська	204	325	81	610
Курненська	289	447	100	836
Лугинська	508	702	217	1427
Любарська	987	1359	280	2626
Малинська	1541	2212	451	4204
Миропільська	284	426	123	833
Народицька	299	426	101	826
Новоборівська	313	482	134	929
Новогувинська	814	1115	224	2153
Овруцька	1262	1861	461	3584
Олевська	1817	2588	520	4925

Громада	Разом 1-4 класи	Разом 5-9 класи	Разом 10-12 класи	Загалом
Оліївська	248	394	80	722
Піщівська	90	181	18	289
Попільнянська	717	1009	223	1949
Потіївська	114	168	31	313
Пулинська	518	839	179	1536
Радомишльська	971	1363	301	2635
Райгородоцька	248	401	89	738
Романівська	778	1116	267	2161
Ружинська	623	940	240	1803
Семенівська	182	236	31	449
Словечанська	362	587	187	1136
Станишівська	535	665	116	1316
Старосілецька	215	296	54	565
Стрийська	198	327	52	577
Тетерівська	343	511	78	932
Ушомирська	403	548	183	1134
Харитонівська	69	74	7	150
Хорошівська	705	983	265	1953
Червоненська	200	295	71	566
Черняхівська	908	1203	268	2379
Чижівська	257	411	59	727
Чоповицька	193	344	49	586
Чуднівська	691	1000	185	1876
Швайківська	173	223	75	471
Ярунська	338	476	72	886
Загалом	48179	69049	15809	133037

В регіоні загалом навчається 133,037 учнів, що свідчить про значну освітню активність. Серед них, найбільша кількість учнів припадає на середні класи (5-9 класи), які налічують 69,049 учнів. Це може вказувати на високу демографічну активність у цій віковій категорії. Найменша кількість учнів припадає на старші класи (10-12 класи) з кількістю 15,809 учнів, що є типовим для освітніх систем, де спостерігається природне зменшення кількості учнів у старших класах (табл. 9.3.1.2) (рис.9.3.1.1 – 9.3.1.4) (Книга 3).

Значна кількість учнів у Житомирській громаді (32,315 учнів) підкреслює її освітній централізм, що може бути пов'язано з більш розвиненою інфраструктурою та доступністю освітніх ресурсів. Інші великі громади, такі як Бердичівська, Коростенська та Коростишівська, також мають значну кількість учнів, що вказує на їх роль як ключових освітніх вузлів в області.

Однак, спостерігається і велика варіабельність у розмірах освітніх громад: деякі з них, як наприклад Харитонівська, мають дуже малу кількість учнів (лише 150). Це може вказувати на серйозні демографічні виклики або на меншу доступність освітніх послуг у деяких частинах регіону, що вимагає уваги з боку управлінських структур для вирівнювання освітніх можливостей.

Враховуючи ці дані, важливо зосередити зусилля на оптимізації розподілу ресурсів та розвитку інфраструктури, особливо в менших та менш обслуговуваних громадах, для забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх учнів регіону.

Таблиця 9.3.1.3

Кількість закладів освіти та учителів в громадах Житомирської області

Громада	Кількість учителів сільська місцевість	Кількість учнів сільська місцевість	Кількість закладів сільська місцевість	Кількість учителів міська місцевість	Кількість учнів міська місцевість	Кількість закладів міська місцевість
Андрушівська	153	765	9	110	1252	2
Андрушківська	53	429	1	0	0	0
Баранівська	82	455	6	278	2308	4
Барашівська	92	480	5	23	164	1
Бердичівська	26	190	1	627	8396	14
Березівська	128	868	6	0	0	0
Білокоровицька	24	269	1	50	333	3
Брониківська	127	786	7	0	0	0
Брусилівська	162	780	10	82	894	2
Високівська	39	287	2	0	0	0
Вишевицька	41	317	2	0	0	0
Вільшанська	93	653	4	0	0	0
Волицька	83	493	5	0	0	0
Вчорайшенська	80	461	5	0	0	0
Гладковицька	27	127	1	24	241	1
Глибочицька	125	980	5	0	0	0
Городницька	29	143	2	80	637	1
Городоцька	0	0	0	38	308	2
Горщиківська	44	322	1	0	0	0
Гришковецька	89	530	4	43	526	1
Довбиська	0	0	0	102	1013	3
Дубрівська	57	380	1	0	0	0
Ємільчинська	225	1270	10	140	1079	2
Житомирська	28	145	1	2431	32238	39
Звягельська	70	551	3	506	6616	11

Громада	Кількість учителів сільська місцевість	Кількість учнів сільська місцевість	Кількість закладів сільська місцевість	Кількість учителів міська місцевість	Кількість учнів міська місцевість	Кількість закладів міська місцевість
Заклади інституційного догляду	126	405	5	312	1319	11
Іршанська	28	116	2	50	746	1
Квітнева	56	458	2	0	0	0
Корнинська	0	0	0	89	545	1
Коростенська	142	1011	8	562	7331	13
Коростишівська	85	480	4	272	3377	5
Краснопільська	64	327	4	35	283	1
Курненська	137	836	6	0	0	0
Лугинська	126	676	11	96	751	3
Любарська	301	2087	15	61	539	1
Малинська	168	1036	11	224	3168	7
Миропільська	23	133	1	82	700	2
Народицька	109	460	8	46	366	1
Новоборівська	16	84	1	76	845	2
Новогуйвинська	132	927	8	106	1226	2
Овруцька	219	1162	9	267	2422	4
Олевська	474	3134	23	185	1791	5
Оліївська	113	722	6	0	0	0
Піщівська	71	289	4	0	0	0
Попільнянська	152	896	9	118	1053	1
Потіївська	45	313	2	0	0	0
Пулинська	115	769	7	71	767	1
Радомишльська	134	689	10	168	1946	4
Райгородоцька	143	738	6	0	0	0
Романівська	158	773	5	157	1388	2

Громада	Кількість учителів сільська місцевість	Кількість учнів сільська місцевість	Кількість закладів сільська місцевість	Кількість учителів міська місцевість	Кількість учнів міська місцевість	Кількість закладів міська місцевість
Ружинська	172	1151	9	50	652	1
Семенівська	79	449	3	0	0	0
Словечанська	224	1136	6	0	0	0
Станишівська	150	1316	7	0	0	0
Старосілецька	100	565	7	0	0	0
Стрийська	102	577	6	0	0	0
Тетерівська	99	932	3	0	0	0
Ушомирська	197	1134	11	0	0	0
Харитонівська	34	150	2	0	0	0
Хорошівська	156	816	9	122	1137	2
Червоненська	35	181	2	38	385	1
Черняхівська	117	679	7	157	1700	3
Чижівська	133	727	8	0	0	0
Чоповицька	47	241	3	40	345	1
Чуднівська	151	584	9	142	1292	4
Швайківська	78	471	4	0	0	0
Ярунська	144	886	7	0	0	0
Всього	7032	42197	362	8060	92079	165

Табл. 9.3.1.3 надає детальну інформацію про кількість учителів, учнів і освітніх закладів у різних громадах Житомирської області, розділених за сільськими та міськими територіями (Рис.9.3.1.5 – Рис. 9.1.3.8) (Книга 3). Основні аспекти і висновки аналізу цієї таблиці можна сформулювати наступним чином:

В таблиці вказано, що в сільських місцевостях регіону працює значна кількість учителів (7,032 особи) і функціонує 362 школи, що свідчить про високий рівень доступу до освіти у віддалених регіонах. З іншого боку, у міських місцевостях учителів більше (8,060 особ), але кількість шкіл значно менша (165 закладів). Це може вказувати на більшу концентрацію населення та краще фінансування освітньої інфраструктури у міських центрах.

Житомирська громада виступає як лідер за кількістю учителів та учнів у міській місцевості, що підтверджує її статус як адміністративного та освітнього центру області. Наприклад, у міській частині Житомирської громади працює 2,431 учитель, що значно перевищує кількість учителів у сільській місцевості цієї ж громади (28 учителів).

Також можна відзначити велику кількість учнів у Коростенській і Бердичівській громадах, що вказує на важливість цих громад як освітніх вузлів у регіоні. Водночас, деякі маленькі громади мають досить малу кількість учителів та учнів, що може вказувати на проблеми з якістю освіти та демографічною ситуацією.

З цих даних можна зробити висновок, що хоча в Житомирській області існує солідна освітня інфраструктура, особливо у міських місцевостях, все ж існують значні розриви в доступі до якісної освіти між сільськими та міськими регіонами. Це вимагає зусиль з боку громад для забезпечення рівного доступу до якісної освіти, а також для збалансування освітніх ресурсів по всьому регіону.

Таблиця 9.3.1.4

Необхідність забезпечення шкіл автобусами

Громада	Орієнтовна вартість шкільного автобуса, тис. грн	Кількість одиниць	Кількість осіб, які користуватимуться послугою	у тому числі ВПО, осіб
Андрушівська	10500	3	1318	28
Андрушківська	0	0	0	0
Баранівська	3500	1	142	2
Барашівська	3500	1	35	3
Бердичівська	3500	1	23	3
Березівська	3500	1	203	0
Білокоровицька	3500	1	96	13
Брониківська	3500	1	230	26
Бруsilівська	3500	1	211	11
Високівська	3500	1	167	8
Вишевицька	3500	1	41	6
Вільшанська	3500	1	60	3
Волицька	3500	1	41	0
Вчорайшенська	10500	3	131	4
Гладковицька	3500	1	56	1
Глибочицька	3500	1	31	3
Городницька	0	0	0	0
Городоцька	3500	1	56	14
Горщиківська	0	0	0	0
Гришківська	0	0	0	0
Гришківська	0	0	0	0
Довбиська	7000	2	89	14
Дубрівська	0	0	0	0
Ємільчинська	3500	1	142	2
Житомирська	0	0	0	0
Звягельська	0	0	0	0

Громада	Орієнтовна вартість шкільного автобуса, тис. грн	Кількість одиниць	Кількість осіб, які користуватимуться послугою	у тому числі ВПО, осіб
Заклади інституційного догляду	0	0	0	0
Іршанська	3500	1	40	5
Квітнева	3500	1	390	2
Корнинська	3500	1	626	10
Коростенська	7000	2	234	7
Коростишівська	3500	1	104	27
Краснопільська	7000	2	81	4
Курненська	3500	1	54	1
Лугинська	3500	1	236	5
Любарська	7000	2	173	11
Малинська	3500	1	88	1
Миропільська	3500	1	200	21
Народицька	3500	1	49	0
Новоборівська	3500	1	42	9
Новогуйвинська	7000	2	93	2
Овруцька	3500	1	185	7
Олевська	3500	1	55	4
Оліївська	3500	1	78	0
Піщівська	3500	1	103	3
Попільнянська	3500	1	24	0
Потіївська	3500	1	360	15
Пулинська	3500	1	776	7
Радомишльська	7000	2	62	0
Райгородоцька	3500	1	108	1
Романівська	17500	5	836	97
Ружинська	3500	1	125	8

Громада	Орієнтовна вартість шкільного автобуса, тис. грн	Кількість одиниць	Кількість осіб, які користува- тимуться послугою	у тому числі ВПО, осіб
Семенівська	7000	2	218	17
Словечанська	0	0	0	0
Станишівська	3500	1	46	4
Старосілецька	3500	1	149	11
Стрийська	3500	1	49	3
Тетерівська	7000	2	255	0
Ушомирська	3500	1	65	4
Харитонівська	3500	1	150	20
Хорошівська	7000	2	169	24
Червоненська	3500	1	187	5
Черняхівська	7000	2	147	5
Чижівська	3500	1	78	6
Чоповицька	3500	1	156	15
Чуднівська	7000	2	976	22
Швайківська	3500	1	110	9
Ярунська	7000	2	150	10
Загалом	273000	78	11099	543

Табл. 9.3.1.4 містить інформацію про необхідність забезпечення шкіл автобусами в громадах Житомирської області, включаючи орієнтовну вартість шкільних автобусів, кількість одиниць, яка потрібна, кількість осіб, що скористаються послугою, та кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які будуть користуватися цими автобусами.

Загальний аналіз таблиці показує, що існує значна потреба в транспортних засобах для забезпечення доступу до освітніх послуг, особливо в менших та більш віддалених громадах. Деякі громади, як-от Андрушівська і Вчорайшенська, потребують великої кількості автобусів (по 3 одиниці), що вказує на велику кількість учнів, що потребують транспортування.

Зокрема, вартість одного шкільного автобуса становить від 3500 до 4000 гривень, залежно від громади та специфікацій автобуса. Загальна кількість осіб, які потребують транспорту, складає 11099, з яких 543 є ВПО. Це вказує на важливість цих транспортних послуг для забезпечення доступу до освіти для учнів, які можуть мешкати в місцевостях, де школи фізично віддалені від їхніх домівок.

Наявність автобусів не тільки підвищує доступність освітніх послуг, але й сприяє інклюзії, дозволяючи учням з віддалених чи недостатньо обслуговуваних територій отримати якісну освіту. Особлива увага на потреби ВПО також підкреслює соціальну чутливість та необхідність забезпечення освітніх послуг для всіх груп населення, незалежно від їхньої ситуації.

З урахуванням вищезгаданого, актуальним є питання фінансування та інвестування в транспортну інфраструктуру для шкіл. Залучення додаткових інвестицій та урядова підтримка в цьому напрямку можуть значно поліпшити доступ до освіти і, як результат, загальний освітній рівень у регіоні.

Таблиця 9.3.1.5

Витрати громад Житомирської області на освіту, грн

Громада	2021 Витрати	2022 Витрати	2023 Витрати	2024 Витрати
Андрушівська	118623495.52	110757526.79	121405969.57	27134824.84
Андрушківська	25452882.72	24210613.88	26275468.84	6201569.90
Баранівська	138072998.55	131867073.80	154521800.42	41228922.26
Барашівська	38175812.92	36247834.04	41051424.05	9436519.41
Бердичівська	369479536.98	376817427.59	405675406.38	86580143.05
Березівська	47893892.22	50949147.35	51486024.70	13340710.92
Білокоровицька	29020709.01	26877644.12	28904074.95	7416839.73
Брониківська	51436784.99	50132741.39	58878574.42	11103296.78
Брусилівська	107120969.83	102756334.73	121874367.53	30002992.60
Високівська	15324606.65	15351418.04	16243177.72	3945288.64
Вишевицька	21735585.62	20415408.83	22614791.91	4719852.04
Вільшанська	37972659.25	37252638.74	38395914.11	9232945.09
Волицька	30240323.91	31607812.94	33769294.91	6874762.27
Вчорайшенська	29335363.99	26521688.23	32163297.29	7724010.99
Гладковицька	25888833.27	23441764.51	24464396.14	5823009.62
Глибочицька	57196952.25	55953187.78	65005656.01	14659674.68
Городницька	45057486.66	38052134.34	42823831.03	8884898.32
Городоцька	16461184.80	19361335.92	21307127.32	4159474.05
Горщиківська	17223608.19	18267068.15	22526119.10	5526402.77
Гришковецька	51312808.60	54633446.17	65990632.13	11788386.45
Довбиська	45350728.34	43863665.54	47845866.90	11526298.08
Дубрівська	26884977.70	22716568.32	25577329.71	5906977.43
Ємільчинська	136548068.99	128415051.90	143371591.95	36068149.42
Житомирська	1808865991.30	1724892646.29	2082464509.10	487888527.02
Звягельська	326406907.65	315664959.16	361475793.74	73275945.78
Іршанська	53750735.97	49127685.26	55381296.70	13785786.73

Громада	2021 Витрати	2022 Витрати	2023 Витрати	2024 Витрати
Квітнева	27773478.17	32718781.07	41416190.60	8795139.28
Корнинська	31008651.74	31339645.63	39949884.55	8441367.37
Коростенська	432605140.23	388180680.09	471018019.84	107990088.43
Коростишівська	184928031.42	173783067.23	182926480.09	45940252.35
Краснопільська	37292192.79	35253021.13	37190775.57	10779599.44
Курненська	46217754.88	48702343.56	48878466.84	11790122.51
Лугинська	92484805.18	81513581.43	85854224.25	21526162.06
Любарська	166479339.99	160060724.41	176138326.95	50009884.50
Малинська	237651444.60	223708001.53	225253625.79	50788767.34
Миропільська	44021877.89	47567995.18	48588894.37	8949414.56
Народицька	59073874.12	58855083.10	57819483.90	13866563.37
Новоборівська	53937948.18	49093849.84	53112995.18	11904778.37
Новогуйвинська	119516211.09	124493909.93	195027042.16	34132113.09
Овруцька	209948548.80	196497699.16	390227438.53	50062669.57
Олевська	274580952.47	239419915.09	262022621.89	68514982.65
Олійвська	50054577.65	46384088.22	47266551.74	14869543.00
Піщівська	23679858.38	22339311.49	23573839.34	6293924.12
Попільнянська	110807480.53	109525432.08	121814231.38	32273299.50
Потіївська	16591059.52	16885245.96	19059737.05	4575823.01
Пулинська	79735663.57	86032197.82	90538694.14	20408848.76
Радомишльська	150222219.53	128916718.91	140994612.40	37873811.37
Райгородоцька	46597941.82	47928161.99	54612058.89	12626792.60
Романівська	116313796.85	118330127.08	125773586.94	25106240.94
Ружинська	125092164.47	107639403.71	131502434.07	29936457.08
Семенівська	31643608.67	26731620.18	29498407.12	8505103.03
Словечанська	79633864.54	68838970.30	96378413.99	20519674.18
Станишівська	59733326.20	78708754.63	96451903.63	17549619.80
Старосілецька	34497724.50	33038396.89	38855377.19	10579811.93

Громада	2021 Витрати	2022 Витрати	2023 Витрати	2024 Витрати
Стрийвська	34577497.96	30109864.43	32539221.86	8377227.86
Тетерівська	52218720.40	50302165.24	59410387.93	12317891.62
Ушомирська	80592891.67	82827947.70	93377183.54	25884868.62
Харитонівська	9077292.05	10347661.98	12143592.35	2842053.76
Хорошівська	109402283.75	102023227.09	107870681.40	25908608.42
Червоненська	34894741.41	29904927.07	36093298.37	10460066.05
Черняхівська	118459354.54	118091740.91	146363966.43	35434468.27
Чижівська	49108247.71	50707729.70	58442245.46	9668972.77
Чоповицька	31365149.96	33081712.02	34915794.61	6230496.71
Чуднівська	117158260.25	111129581.57	117444760.56	22267806.06
Швайківська	24417644.25	22451421.10	24395497.46	6343732.52
Ярунська	48041332.91	50926284.03	53341248.82	10543527.34
Загалом	7322270860.52	7010545814.29	8219575933.81	1865126783.08

Табл. 9.3.1.5 надає детальні дані про витрати на освіту в різних громадах Житомирської області за останні чотири роки (2021-2024). Аналіз вказаних витрат виявляє важливі тенденції і розкриває потенційні виклики та можливості для місцевих управлінських структур (Рис.9.3.1.9) (Книга 3).

Загальне збільшення витрат на освіту відзначено в більшості громад, що може вказувати на зростаючий фокус на покращення якості освітніх послуг. Особливо виділяється Житомирська громада, де витрати на освіту є найвищими, сягаючи майже 1.8 мільярда гривень у 2024 році, що підкреслює її статус як обласного освітнього центру. Це свідчить про значні інвестиції в освітню інфраструктуру, зокрема в розвиток шкільних закладів, оновлення обладнання та покращення умов праці педагогічних працівників.

Проте, існує помітна відмінність у рівні фінансування між великими міськими центрами і меншими сільськими громадами. Наприклад, у таких громадах як Хорошівська чи Овруцька, витрати на освіту також зростають, але їх рівень значно нижчий порівняно з більшими містами. Це може відображати обмежені фінансові можливості цих громад або нижчий пріоритет освіти в місцевих бюджетах.

Також важливо відзначити, що деякі громади мають стабільні або навіть знижувані витрати на освіту, що може свідчити про ефективніше використання ресурсів або про фінансові труднощі, які обмежують можливості додаткових інвестицій в освітню сферу.

В цілому, динаміка витрат на освіту в громадах Житомирської області підкреслює необхідність збалансованого підходу до фінансування, що враховує як потреби великих міських, так і менших сільських громад. Забезпечення адекватного фінансування є ключовим для підтримки якості освіти та забезпечення рівних можливостей для всіх учнів незалежно від їх місця проживання.

Таблиця 9.3.1.6

Структура учнів та витрат на освіту за типом місцевості

Громада	Частка учнів	Частка учнів (сільське населення)	Частка учнів (міське населення)	Витрати на одного учня	Витрати на одного учня (сільська місцевість)	Витрати на одного учня (міська місцевість)
Андрушівська	0.10	0.04	0.06	13453.06	5102.43	8350.64
Андрушківська	0.11	0.00	0.10	14455.87	3074.65	0.00
Баранівська	0.10	0.06	0.04	14921.80	3366.10	17074.62
Барашівська	0.10	0.02	0.08	14652.98	3487.08	1191.42
Бердичівська	0.11	0.10	0.00	10133.44	954.56	42181.65
Березівська	0.09	0.00	0.10	15369.48	6614.14	0.00
Білокоровицька	0.10	0.00	0.10	12320.33	1643.12	2034.05
Брониківська	0.10	0.00	0.10	14126.33	5504.86	0.00
Брусилівська	0.11	0.03	0.07	17922.93	6931.03	7944.03
Високівська	0.12	0.00	0.10	13746.65	1956.02	0.00
Вишевицька	0.10	0.00	0.10	14889.12	2340.04	0.00
Вільшанська	0.10	0.00	0.10	14139.27	4577.56	0.00
Волицька	0.08	0.00	0.10	13944.75	3408.41	0.00
Вчорайшенська	0.09	0.00	0.10	16754.90	3829.46	0.00
Гладковицька	0.08	0.00	0.10	15823.40	996.32	1890.65
Глибочицька	0.09	0.00	0.10	14958.85	7268.06	0.00
Городницька	0.10	0.07	0.04	11390.90	807.58	3597.42
Городоцька	0.08	0.10	0.00	13504.79	0.00	2062.21
Горщиківська	0.10	0.00	0.10	17162.74	2739.91	0.00
Гришковицька	0.10	0.05	0.06	11163.24	2933.33	2911.19
Довбиська	0.11	0.09	0.01	11378.38	0.00	5714.58
Дубрівська	0.10	0.00	0.10	15544.68	2928.60	0.00
Ємільчинська	0.11	0.03	0.07	15354.68	9668.05	8214.03
Житомирська	0.12	0.10	0.00	15097.90	1085.37	241311.84
Звягельська	0.12	0.09	0.01	10224.08	2792.99	33536.18

Громада	Частка учнів	Частка учнів (сільське населення)	Частка учнів (міське населення)	Витрати на одного учня	Витрати на одного учня (сільська місцевість)	Витрати на одного учня (міська місцевість)
Іршанська	0.09	0.00	0.10	15992.79	3211.24	10458.35
Квітнева	0.11	0.00	0.10	19203.36	1104.41	7102.48
Корнинська	0.10	0.03	0.07	15488.75	3517.03	0.00
Коростенська	0.11	0.09	0.01	12945.35	0.00	3497.88
Коростишівська	0.13	0.08	0.02	11910.88	5970.20	43291.34
Краснопільська	0.09	0.04	0.06	17671.47	4205.41	29586.80
Курненська	0.10	0.00	0.10	14103.02	2286.41	1978.76
Лугинська	0.09	0.00	0.10	15084.91	6252.35	0.00
Любарська	0.10	0.01	0.09	19044.13	6382.66	7090.80
Малинська	0.11	0.07	0.03	12081.06	12500.33	3228.40
Миропільська	0.12	0.07	0.04	10743.59	5518.28	16874.42
Народицька	0.10	0.00	0.10	16787.61	1106.97	5826.14
Новоборівська	0.11	0.07	0.03	12814.62	2922.52	2325.31
Новоуївинська	0.10	0.06	0.05	15853.28	660.23	6641.56
Овруцька	0.10	0.04	0.06	13968.38	6419.78	8490.45
Олевська	0.13	0.03	0.07	13911.67	8014.56	16705.04
Оліївська	0.07	0.00	0.10	20594.93	32000.26	18287.32
Піщівська	0.08	0.00	0.10	21778.28	7795.70	0.00
Попільнянська	0.12	0.03	0.07	16558.90	2372.59	0.00
Потіївська	0.09	0.00	0.10	14619.24	6494.22	7632.16
Пулинська	0.11	0.04	0.06	13287.01	2061.89	0.00
Радомишльська	0.11	0.06	0.05	14373.36	5479.98	5465.73
Райгородоцька	0.10	0.00	0.10	17109.48	5844.54	16507.21
Романівська	0.11	0.05	0.05	11617.88	4250.87	0.00
Ружинська	0.09	0.02	0.08	16603.69	6363.24	11425.84
Семенівська	0.08	0.00	0.10	18942.32	10809.43	6123.15
Словечанська	0.11	0.00	0.10	18063.09	4020.99	0.00

Громада	Частка учнів	Частка учнів (сільське населення)	Частка учнів (міське населення)	Витрати на одного учня	Витрати на одного учня (сільська місцевість)	Витрати на одного учня (міська місцевість)
Станишівська	0.09	0.00	0.10	13335.58	7510.77	0.00
Старосілецька	0.11	0.00	0.10	18725.33	12217.42	0.00
Стрийська	0.11	0.00	0.10	14518.59	4066.93	0.00
Тетерівська	0.09	0.00	0.10	13216.62	3780.86	0.00
Ушомирська	0.12	0.00	0.10	22826.16	10547.34	0.00
Харитонівська	0.05	0.00	0.10	18947.03	10652.42	0.00
Хорошівська	0.11	0.04	0.06	13266.06	986.57	0.00
Червоненська	0.10	0.05	0.05	18480.68	7476.57	10417.72
Черняхівська	0.12	0.06	0.05	14894.69	1336.61	2843.06
Чижівська	0.11	0.00	0.10	13299.82	4477.23	11209.57
Чоповицька	0.10	0.00	0.10	10632.25	3832.25	0.00
Чуднівська	0.10	0.05	0.05	11869.83	1418.26	2030.29
Швайківська	0.11	0.00	0.10	13468.65	3899.70	8627.41
Ярунська	0.12	0.00	0.10	11900.14	2778.86	0.00
Загалом	0.11	0.06	0.04	14019.61	6158.34	0.00

Табл. 9.3.1.6 представляє детальний огляд структури учнів та витрат на освіту за типом місцевості у громадах Житомирської області, зокрема показуючи частку учнів у сільській та міській місцевості та відповідні витрати на одного учня. Загальний аналіз цих даних відкриває істотні відмінності у доступі до освітніх ресурсів між різними місцевостями та наголошує на ряді важливих тенденцій і викликів у регіональній освітній політиці.

Аналізуючи витрати на освіту, помітно, що вони значно варіюються між сільськими та міськими місцевостями, з більш високими витратами на учня у міських регіонах. Це може свідчити про краще фінансування освітніх закладів у містах, кращу інфраструктуру та доступ до освітніх ресурсів. У сільських районах, навпаки, витрати на одного учня є нижчими, що може вказувати на обмеження у фінансуванні, що може призводити до менш ефективних умов навчання.

Також, дані підкреслюють відмінності в частці учнів у сільських та міських місцевостях, іноді з великою перевагою міських населених пунктів. Це може відображати вищу демографічну активність у містах або відтік населення з сільських районів. Загальна картина вказує на потенційні нерівності в доступі до якісної освіти між міськими та сільськими учнями, що може мати довгострокові наслідки для соціальної мобільності та економічного розвитку в регіоні.

З цих спостережень випливає, що для покращення якості освіти та забезпечення більш рівного доступу до освітніх можливостей у всій Житомирській області необхідно вжити заходів для збалансування освітнього фінансування та інвестицій. Це зокрема включає підвищення витрат на учня в сільських районах, поліпшення освітньої інфраструктури та забезпечення більш ефективних умов навчання для сільських шкіл.

Таблиця 9.3.1.7

Кількість учнів на одного вчителя/школу

Громада	кількість учнів на одного вчителя (сільська місцевість)	кількість учнів на одного вчителя (міська місцевість)	Кількість учнів на одну школу (сільська місцевість)	Кількість учнів на одну школу (міська місцевість)
Андрушівська	5.00	11.38	85.00	626.00
Андрушківська	8.09	0.00	429.00	0.00
Баранівська	5.55	8.30	75.83	577.00
Барашівська	5.22	7.13	96.00	164.00
Бердичівська	7.31	13.39	190.00	599.71
Березівська	6.78	0.00	144.67	0.00
Білокоровицька	11.21	6.66	269.00	111.00
Брониківська	6.19	0.00	112.29	0.00
Бруsilівська	4.81	10.90	78.00	447.00
Високівська	7.36	0.00	143.50	0.00
Вишевицька	7.73	0.00	158.50	0.00
Вільшанська	7.02	0.00	163.25	0.00
Волицька	5.94	0.00	98.60	0.00
Вчорайшенська	5.76	0.00	92.20	0.00
Гладковицька	4.70	10.04	127.00	241.00
Глибочицька	7.84	0.00	196.00	0.00
Городницька	4.93	7.96	71.50	637.00
Городоцька	0.00	8.11	0.00	154.00
Горщиківська	7.32	0.00	322.00	0.00
Гришківська	5.96	12.23	132.50	526.00
Довбиська	0.00	9.93	0.00	337.67
Дубрівська	6.67	0.00	380.00	0.00

Громада	кількість учнів на одного вчителя (сільська місцевість)	кількість учнів на одного вчителя (міська місцевість)	Кількість учнів на одну школу (сільська місцевість)	Кількість учнів на одну школу (міська місцевість)
Ємільчинська	5.64	7.71	127.00	539.50
Житомирська	5.18	13.26	145.00	826.62
Звягельська	7.87	13.08	183.67	601.45
Заклади інституційного догляду	3.21	4.23	81.00	119.91
Іршанська	4.14	14.92	58.00	746.00
Квітнева	8.18	0.00	229.00	0.00
Корнинська	0.00	6.12	0.00	545.00
Коростенська	7.12	13.04	126.38	563.92
Коростишівська	5.65	12.42	120.00	675.40
Краснопільська	5.11	8.09	81.75	283.00
Курненська	6.10	0.00	139.33	0.00
Лугинська	5.37	7.82	61.45	250.33
Любарська	6.93	8.84	139.13	539.00
Малинська	6.17	14.14	94.18	452.57
Миропільська	5.78	8.54	133.00	350.00
Народицька	4.22	7.96	57.50	366.00
Новоборівська	5.25	11.12	84.00	422.50
Новогуйвинська	7.02	11.57	115.88	613.00
Овруцька	5.31	9.07	129.11	605.50
Олевська	6.61	9.68	136.26	358.20
Оліївська	6.39	0.00	120.33	0.00
Піщівська	4.07	0.00	72.25	0.00

Громада	кількість учнів на одного вчителя (сільська місцевість)	кількість учнів на одного вчителя (міська місцевість)	Кількість учнів на одну школу (сільська місцевість)	Кількість учнів на одну школу (міська місцевість)
Попільнянська	5.89	8.92	99.56	1053.00
Потіївська	6.96	0.00	156.50	0.00
Пулинська	6.69	10.80	109.86	767.00
Радомишльська	5.14	11.58	68.90	486.50
Райгородоцька	5.16	0.00	123.00	0.00
Романівська	4.89	8.84	154.60	694.00
Ружинська	6.69	13.04	127.89	652.00
Семенівська	5.68	0.00	149.67	0.00
Словечанська	5.07	0.00	189.33	0.00
Станишівська	8.77	0.00	188.00	0.00
Старосілецька	5.65	0.00	80.71	0.00
Стрийвська	5.66	0.00	96.17	0.00
Тетерівська	9.41	0.00	310.67	0.00
Ушомирська	5.76	0.00	103.09	0.00
Харитонівська	4.41	0.00	75.00	0.00
Хорошівська	5.23	9.32	90.67	568.50
Червоненська	5.17	10.13	90.50	385.00
Черняхівська	5.80	10.83	97.00	566.67
Чижівська	5.47	0.00	90.88	0.00
Чоповицька	5.13	8.63	80.33	345.00
Чуднівська	3.87	9.10	64.89	323.00
Швайківська	6.04	0.00	117.75	0.00
Ярунська	6.15	0.00	126.57	0.00
Всього	6.00	11.42	116.57	558.05

Табл. 9.3.1.7 детально висвітлює статистику кількості учнів на одного вчителя та на одну школу в різних громадах Житомирської області, розподілену між сільськими та міськими місцевостями. З цих даних можна витягнути кілька важливих висновків, які вказують на різницю в ресурсному забезпеченні освітніх закладів у різних частинах області. (Рис. 9.3.1.10, Рис. 9.3.1.11) (Книга 3).

Аналіз показує, що середнє співвідношення учнів до вчителів і учнів до шкіл значно відрізняється залежно від того, чи знаходиться громада в сільській чи міській місцевості. Зокрема, у сільських районах співвідношення учнів до вчителів зазвичай більше, що може свідчити про недостатність педагогічних кадрів або велике навантаження на вчителів у цих регіонах. Водночас, у міських місцевостях спостерігається більш висока концентрація шкіл і вчителів, що може забезпечувати кращі умови для навчання.

Крім того, в деяких сільських громадах, таких як Потіївська та зокрема в закладах інституційного догляду, кількість учнів на одну школу є досить великою, що вказує на високий рівень консолідації шкіл або обмежену кількість освітніх закладів у доступі для сільського населення. Це може призводити до перенапруження існуючих закладів і зниження якості освіти.

Такі дані вимагають уваги з боку уряду та освітніх адміністрацій для розробки та імплементації стратегій, спрямованих на оптимізацію співвідношення учнів до вчителів і покращення умов навчання в сільських школах. Зокрема, потрібно звернути увагу на підвищення кількості педагогічних кадрів у сільських місцевостях та модернізацію освітньої інфраструктури, щоб забезпечити всім учням рівний доступ до якісної освіти, незалежно від їхнього місця проживання.

Як висновок, перше, що привертає увагу, це значні розбіжності в доступі до освітніх ресурсів між міськими та сільськими районами, які мають різницю у кількості учнів, учителів та освітніх закладів. Міські райони мають краще освітнє забезпечення і більше витрат на учня, в той час як сільські райони стикаються з обмеженими ресурсами та вищими співвідношеннями учнів до вчителів.

Друге, питання транспортного забезпечення є критичним, особливо для сільських районів, де велика кількість учнів потребує шкільних автобусів для доїзду до навчальних закладів. Це вимагає додаткових інвестицій у транспортну інфраструктуру для забезпечення доступу до освіти для всіх учнів.

Третє, витрати на освіту збільшуються, що свідчить про зростаючий інтерес і інвестиції в освітню сферу, однак це збільшення не завжди ефективно розподіляється, залишаючи деякі райони з недостатнім фінансуванням.

У цілому, дані з цього документу підкреслюють необхідність громад більше зосередитися на забезпеченні рівного доступу до якісної освіти в усіх районах області. Це включає балансування ресурсів, покращення інфраструктури, інвестування у підготовку кадрів, а також розширення транспортного забезпечення, щоб кожен учень мав можливість отримати гідну освіту.

Проблеми

Недостатнє фінансування освітніх закладів у сільських районах порівняно з міськими, що веде до гірших умов навчання.

Нерівномірний розподіл освітніх ресурсів, який призводить до переповненості класів у міських школах та нестачі вчителів у сільських.

Велика кількість шкіл потребує модернізації та оновлення обладнання, зокрема комп'ютерної техніки.

Проблема транспортування учнів, особливо в сільській місцевості, де необхідність у шкільних автобусах висока.

Недостатнє забезпечення інклюзивної освіти, що створює бар'єри для дітей з особливими освітніми потребами.

Сильні сторони

1. Високий рівень освітньої активності з загальною кількістю учнів, що забезпечує гарну демографічну підтримку.
2. Значне забезпечення шкіл сучасними комп'ютерами і ноутбуками, особливо для вчителів.
3. Розвиток мережі опорних шкіл, що забезпечують кращі можливості для якісної середньої освіти.
4. Повне покриття потреби у підвезенні учнів та вчителів у сільських районах, забезпечуючи доступ до освіти.
5. Співпраця з міжнародними партнерами, що дозволяє залучати додаткове фінансування та ресурси для розвитку освіти.

Слабкі сторони

1. Висока залежність від міжнародної допомоги для покриття дефіциту освітньої інфраструктури.
2. Недостатнє врахування специфічних потреб сільських шкіл у плануванні бюджетів та ресурсів.
3. Відсутність достатньої кількості спеціалізованих програм для дітей з особливими потребами.
4. Обмежені можливості для професійного розвитку вчителів у віддалених районах.
5. Старіння шкільного автопарку та недостатнє оновлення транспортних засобів.

Заходи програми комплексного відновлення Житомирської області

1. План модернізації освітніх закладів, включаючи оновлення матеріально-технічної бази шкіл. 19% закладів залишаються без доступу до швидкісного інтернету, а 11% — без Wi-Fi покриття. Додатково, 48% не мають Wi-Fi в укриттях, і 29 закладів зазнали руйнувань від війни. 100 закладів потребують модернізації, 18 - нового будівництва. 68 закладів середньої освіти не мають власного укриття (10% від всіх учнів), 27 орендують (3% учнів).
2. Розширення програми надання шкільних автобусів, особливо для віддалених сільських районів.
3. Впровадження додаткових програм для підтримки інклюзивної освіти та спеціалізованого навчання.
4. Збільшення інвестицій у професійний розвиток вчителів, зокрема через онлайн курси та семінари.
5. Створення спеціальних фондів для підтримки освітніх ініціатив в сільських районах, щоб зменшити розрив між міськими та сільськими школами.

Позашкільна освіта

Збережена мережа, усього 66 закладів позашкільної освіти. Упродовж 2022/23 років відкрито 5 закладів, зокрема у Миропільській, Ушомирській, Семенівській, Гришковецькій та Пулинській територіальних громадах. Різними формами позашкільної освіти охоплено 75,5 тис. дітей або 46 % від загальної чисельності дітей.

Аналіз даних наданих територіальними громадами Житомирської області (40 громад) про стан розвитку мережі позашкільної освіти свідчить про наступне:

Високе навантаження на педагогів. У деяких громадах, таких як Ємільчинська (307 вихованців на одного педагога), Андрушківська (100 вихованців на одного педагога) та Ружинська (53 вихованців на одного педагога), спостерігається надмірно високе навантаження на педагогічний персонал. Це може негативно впливати на якість навчального процесу та індивідуальний підхід до кожного вихованця.

Низька кількість педагогів. Громади, такі як Горщиківська та Потіївська, мають лише по одному або декілька педагогів, що ускладнює організацію якісного навчального процесу та охоплення всіх потреб вихованців.

Недостатня матеріально-технічна база. Громади з високим навантаженням на педагогів часто мають недостатнє фінансування та застарілу матеріально-технічну базу, що обмежує можливості для ефективного навчання та розвитку дітей.

Наявність укриття. З 132 опитаних закладів 82 мають укриття, тоді як 50 не мають. Це свідчить про те, що більшість закладів забезпечені укриттями, але все ще існує значна кількість закладів, де відсутні необхідні умови для безпеки дітей під час надзвичайних ситуацій.

Наявність широкосмугового доступу до інтернету. 107 закладів мають широкосмуговий доступ до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с, тоді як 25 закладів не мають такого доступу. Це свідчить про те, що більшість закладів забезпечені якісним інтернет-зв'язком, що є важливим для сучасного освітнього процесу.

Наявність Wi-Fi покриття в закладі. 99 закладів мають Wi-Fi покриття, тоді як 33 заклади не мають його. Це показує, що більшість закладів мають доступ до бездротового інтернету всередині будівель, що сприяє використанню сучасних технологій у навчанні.

Наявність Wi-Fi покриття в укритті. 37 закладів мають Wi-Fi покриття в укриттях, тоді як 88 закладів не мають його. Це вказує на те, що наявність інтернету в укриттях потребує покращення, оскільки більшість укриттів не забезпечені Wi-Fi.

Руйнування внаслідок російської агресії. 120 закладів не зазнали руйнувань внаслідок російської агресії проти України, тоді як 7 закладів зазнали пошкоджень. Це вказує на відносно невелику кількість закладів, які потребують відновлення після руйнувань.

Необхідність модернізації. 59 закладів потребують модернізації, тоді як ще 59 не потребують. Це свідчить про те, що половина закладів потребує різних видів модернізаційних робіт для покращення умов навчання.

Типи робіт з модернізації:

- Капітальний ремонт. Потрібен для 27 закладів. Це включає комплексні роботи з оновлення будівель та їхніх комунікацій.
- Модернізація не потрібна. 11 закладів не потребують жодних модернізаційних робіт, що вказує на задовільний стан їхньої інфраструктури.
- Нове будівництво. Потрібне для 2 закладів. Це може включати зведення нових будівель або значне розширення існуючих.
- Поточний ремонт. Потрібен для 45 закладів. Це включає менш масштабні ремонтні роботи, такі як оновлення внутрішніх приміщень та комунікацій.
- Реконструкція. Потрібна для 3 закладів. Це включає значні зміни в конструкції будівель для покращення їх функціональності та безпеки.
- Фарбування, шпаклівка, вирівнювання підлоги, покриття підлоги. Потрібні для 18 закладів. Це включає косметичні ремонти для поліпшення внутрішнього вигляду та функціональності приміщень.

Висновок

Аналіз показників свідчить про те, що більшість закладів позашкільної освіти у Житомирській області забезпечені належними умовами для навчання, включаючи доступ до інтернету та наявність укриттів. Однак, все ще існує значна кількість закладів, які потребують

покращення умов, зокрема модернізації, встановлення Wi-Fi в укриттях та забезпечення укриттями. Програма комплексного відновлення повинна включати заходи з модернізації інфраструктури, забезпечення рівномірного розподілу ресурсів та підвищення якості освітнього процесу.

Таблиця 9.3.1.8

Заклади позашкільної освіти Житомирської області

Громада	Фактична кількість вихованців	Фактична кількість педагогічних працівників	Припадає вихованців на 1 педагога
Андрушівська	570	16	36
Андрушківська	100	1	100
Баранівська	1327	37	36
Бердичівська	3264	107.62	30
Брусилівська	460	20	23
Гладковицька	60	7	9
Городницька	140	11	13
Городоцька	170	14	12
Горщиківська	20	1	20
Довбиська	168	5	34
Ємільчинська	5532	18	307
Житомирська	14880	714.25	21
Звягельська	2994	104	29
Іршанська	559	21	27
Корнинська	300	5	60
Коростенська	3057	88	35
Коростишівська	1830	46.78	39
Курненська	152	5	30
Лугинська	509	18	28
Любарська	559	22	25
Малинська	1984	79	25
Миропільська	323	15.5	21

Громада	Фактична кількість вихованців	Фактична кількість педагогічних працівників	Припадає вихованців на 1 педагога
Народицька	150	4	38
Новоборівська	372	16	23
Новогуйвинська	1052	29	36
Овруцька	318	14	23
Олевська	232	19	12
Попільнянська	848	30	28
Потіївська	110	3	37
Пулинська	681	18	38
Радомишльська	638	31	21
Романівська	816	30	27
Ружинська	849	16	53
Семенівська	167	6	28
Словечанська	55	6	9
Тетерівська	93	9	10
Ушомирська	196	5	39
Хорошівська	387	20	19
Черняхівська	845	27	31
Чуднівська	922	38	24

Проблеми

1. Високе навантаження на педагогів. У деяких громадах, таких як Ємільчинська (307 вихованців на одного педагога), Андрушківська (100 вихованців на одного педагога) та Ружинська (53 вихованців на одного педагога), спостерігається надмірно високе навантаження на педагогічний персонал. Це може негативно впливати на якість навчального процесу та індивідуальний підхід до кожного вихованця.

2. Низька кількість педагогів. Громади, такі як Горщиківська та Потіївська, мають лише по одному або декілька педагогів, що ускладнює організацію якісного навчального процесу та охоплення всіх потреб вихованців.

3. Недостатня матеріально-технічна база. Громади з високим навантаженням на педагогів часто мають недостатнє фінансування та застарілу матеріально-технічну базу, що обмежує можливості для ефективного навчання та розвитку дітей.

4. Наявність укриттів. З 132 опитаних закладів 50 не мають укриттів, що ставить під загрозу безпеку дітей під час надзвичайних ситуацій.

5. Наявність широкосмугового доступу до інтернету. 25 закладів не мають доступу до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с, що обмежує використання сучасних освітніх технологій.

6. Наявність Wi-Fi покриття в укриттях. 88 закладів не мають Wi-Fi покриття в укриттях, що ускладнює доступ до інформації під час надзвичайних ситуацій.

7. Руйнування внаслідок російської агресії. 7 закладів зазнали пошкоджень, що потребує відновлювальних робіт.

8. Необхідність модернізації. Половина закладів (59 з 118) потребують різного роду модернізаційних робіт для покращення умов навчання.

Сильні сторони

1. Велика кількість вихованців. У Житомирській області функціонує 66 закладів позашкільної освіти, які охоплюють 75,5 тис. дітей, що становить 46% від загальної чисельності дітей.

2. Наявність укриттів. Більшість закладів (82 з 132) мають укриття, що забезпечує безпеку дітей.

3. Наявність широкосмугового доступу до інтернету. 107 закладів мають доступ до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с, що сприяє використанню сучасних технологій у навчанні.

4. Наявність Wi-Fi покриття в закладах. 99 закладів мають Wi-Fi покриття, що забезпечує доступ до інтернету всередині будівель і сприяє використанню сучасних освітніх технологій.

5. Стійкість до руйнувань. Більшість закладів (120 з 127) не зазнали руйнувань внаслідок російської агресії, що дозволяє підтримувати стабільність освітнього процесу.

Слабкі сторони

1. Надмірне навантаження на педагогів. Високе навантаження на педагогів у деяких громадах може знижувати якість освітнього процесу та індивідуальний підхід до вихованців.

2. Недостатня кількість педагогічного персоналу. У деяких громадах кількість педагогів є надто малою, що ускладнює організацію навчального процесу та охоплення всіх потреб вихованців.

3. Незабезпеченість Wi-Fi покриттям в укриттях. Відсутність Wi-Fi у більшості укриттів обмежує можливість доступу до інформації під час надзвичайних ситуацій.

4. Необхідність модернізації. Половина закладів потребує модернізації, що вимагає значних фінансових ресурсів.

5. Потреба в матеріально-технічному оновленні. Застаріла матеріально-технічна база у багатьох закладах обмежує можливості для ефективного навчання та розвитку дітей.

Заходи програми комплексного відновлення Житомирської області

1. Збільшення кількості педагогічного персоналу. Розширити штати педагогічного персоналу у громадах з високим навантаженням на одного педагога, таких як Ємільчинська, Андрушківська та Ружинська громади. Це сприятиме зменшенню навантаження на педагогів та підвищенню якості освітнього процесу.

2. Модернізація матеріально-технічної бази. Інвестувати у модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти, зокрема у громадах з високим навантаженням на педагогів. Це забезпечить ефективні умови для навчання та розвитку дітей.

3. Забезпечення укриттями. Інвестувати у будівництво та обладнання укриттів у закладах, які їх не мають, для забезпечення безпеки дітей у надзвичайних ситуаціях.

4. Покращення доступу до інтернету. Забезпечити всі заклади доступом до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с та встановити Wi-Fi у всіх укриттях. Це дозволить використовувати сучасні технології та ресурси для навчання та забезпечить доступ до інформації під час надзвичайних ситуацій.

5. Інклюзивна освіта. Розширити програми спеціалізованої підтримки для дітей з особливими освітніми потребами у громадах з найбільшою кількістю таких дітей. Це включає забезпечення спеціальним обладнанням та навчанням для педагогів.

6. Підтримка працівників з числа ВПО. Забезпечити додаткову підтримку та інтеграційні програми для працівників з числа ВПО, що сприятиме їхній стабільній роботі та інтеграції в трудові колективи.

Професійна (професійно-технічна) освіта (ППО)

Підготовку робітничих кадрів в області здійснюють 14 державних та 4 комунальних заклади професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О). У ЗП(ПТ)О здобувають професійну освіту 7,2 тис осіб. Підготовка кадрів здійснюється за 112-ма робітничими професіями. В області діє 14 навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням, 1 з яких з професії «Тракторист-машиніст с/г виробництва. Плодоовочівник» відкрито на базі Коростишівського професійного аграрного ліцею у 2022 році вже в умовах військового стану. Продовжується процес інтеграції професійної освіти та виробництва. Дуальна форма навчання застосовуються у 10 закладах професійної (професійно-технічної) освіти з 22 професій за участі 145 підприємств.

Таблиця 9.3.1.9

Аналіз мережі професійно-технічних закладів освіти

Назва закладу	Кількість студентів всього, осіб	Кількість працюючих (викладачів та обслуговуючого персоналу), осіб	Необхідність модернізації		Чи зазнав заклад руйнації		
			ні	так	інформація відсутня	ні	так
Баранівський професійний ліцей	273	59		1		1	
ВСП "Фаховий коледж геодезії та землеустрою" Поліського національного університету	192	44		1		1	
Головинське вище професійне училище нерудних технологій	615	126		1		1	
Державний навчальний заклад Бердичівське професійне училище	311	60		1		1	
Державний навчальний заклад «Житомирське вище професійне технологічне училище»	533	116		1		1	
Державний навчальний заклад «Центр легкої промисловості та побутового обслуговування населення м.Житомира»	549	112		1			1
Державний навчальний заклад «Центр сфери обслуговування м. Житомира»	623	98		1			1
ДНЗ "Новоград-Волинське вище професійне училище"	-	-	-	-	-	-	-
ДНЗ "Олевський професійний ліцей"	454	79		1		1	
Житомирський професійний політехнічний ліцей	130	58		1			1

Коростишівський професійний аграрний ліцей територіальне відокремлене спеціалізоване відділення в м. Андрушівка	169	36		1		1	
Коростишівський професійний аграрний ліцей	308	90		1		1	
Любарський професійний ліцей	271	69		1		1	
Овруцький професійний ліцей	289	55	1			1	
Територіально відокремлене спеціалізоване відділення с. Турчинівка Коростишівський професійний аграрний ліцей	69	0		1	1		
Центр професійно-технічної освіти м.Житомира	544	137		1		1	

Фахова передвища та вища освіта

Мережа закладів вищої та фахової передвищої освіти Житомирської області включає 29 закладів, з яких 9 – вищої освіти. 3 університети, 2 інститути, 4 відокремлені структурні підрозділи закладів вищої освіти (1 державний та 3 приватні) та 20 – фахової передвищої освіти (8 – підпорядковані Департаменту освіти і науки, 5 – іншим департаментам ОВА, 5 – відокремлені структурні підрозділи закладів вищої освіти, 2 – приватні).

У ЗВО здобувають освіту понад 20 тис. студентів. У чотирьох - діє аспірантура, а у трьох – докторантура. Понад 13 тис. здобувачів навчаються у закладах фахової передвищої освіти за 95 спеціальностями та 130 освітніми програмами. Вищу та фахову передвищу освіту за кошти обласного бюджету здобувають понад 6,1 тис. осіб.

Таблиця 9.3.1.10

Аналіз мережі закладів фахової передвищої та вищої освіти

Назва закладу	Кількість студентів всього, осіб	Кількість працюючих (викладачів та обслуговуючого персоналу), осіб	Необхідність модернізації		Чи зазнав заклад руйнації	
			ні	так	ні	так
Верхівнянська філія Житомирського агротехнічного фахового коледжу	119	33		1	1	
Відкритий міжнародний університет розвитку "Людина"	0	0		1	1	
ВСП "Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету"	937	109	1		1	
ВСП «Житомирський автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного транспортного університету»	946	204		1		1
ВСП «Фаховий коледж будівництва, архітектури та дизайну Поліського національного університету»	421	96	1		1	
ВСП Житомирський технологічний фаховий коледж Київського національного університету будівництва і архітектури	938	138	1			1
ВСП закладу вищої освіти "Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна" Житомирський економіко-гуманітарний інститут	195	24	1		1	
Державний університет "Житомирська політехніка"	8729	658	1		1	
Житомирська філія Київського інституту бізнесу та технологій	115	24	1		1	
Житомирське відділення навчально-наукового інституту заочного та	525	5	1		1	

Назва закладу	Кількість студентів всього, осіб	Кількість працюючих (викладачів та обслуговуючого персоналу), осіб	Необхідність модернізації		Чи зазнав заклад руйнації	
			ні	так	ні	так
дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ						
Житомирський агротехнічний фаховий коледж	2052	251	1			1
Житомирський базовий фармацевтичний фаховий коледж Житомирської обласної ради	923	87	1		1	
Житомирський державний університет імені Івана Франка	5661	683		1	1	
Житомирський інститут Приватного акціонерного товариства "Вищий навчальний заклад "Міжрегіональна Академія управління персоналом"	237	78	1		1	
Житомирський кооперативний фаховий коледж бізнесу і права	579	53		1	1	
Житомирський медичний інститут Житомирської обласної ради	981	169	1		1	
Житомирський музичний фаховий коледж ім. В.С. Косенка Житомирської обласної ради	192	127				1
Житомирський фаховий коледж культури і мистецтв імені Івана Огієнка Житомирської обласної ради	346	116		1	1	
Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І. Я. Яранка Житомирської обласної ради	455	91		1	1	
Новочорторійський технологічно-економічний фаховий коледж	551	121	1		1	
Поліський національний університет	6297	559	1		1	

9.3.2. Мережа медичної допомоги

Медична допомога поділяється на первинну, вторинну та третинну. Первинна медична допомога включає послуги поліклінік, фельдшерсько-акушерських пунктів (ФАП) та амбулаторій, які забезпечують основну медичну допомогу населенню. Вторинна медична допомога надається лікарняними закладами та спеціалізованими медичними установами, де надаються послуги більш вузькоспеціалізованого характеру.

Для ефективного функціонування мережі медичної допомоги важливо дотримуватись стандартів щодо кількості лікарів, кількості відвідувань за зміну та радіусу обслуговування населення. Також необхідно враховувати фактичну кількість медичного персоналу, забезпечення сучасним медичним обладнанням та доступність медичних послуг для всіх категорій населення, включаючи сільські райони.

Модернізація медичних закладів дозволяє підвищити якість надання медичних послуг, забезпечити кращий догляд за пацієнтами та знизити рівень захворюваності та смертності. Інвестиції у нові лікарні та амбулаторії, а також реконструкція існуючих закладів, сприяють розвитку медичної інфраструктури та підвищенню рівня здоров'я населення.

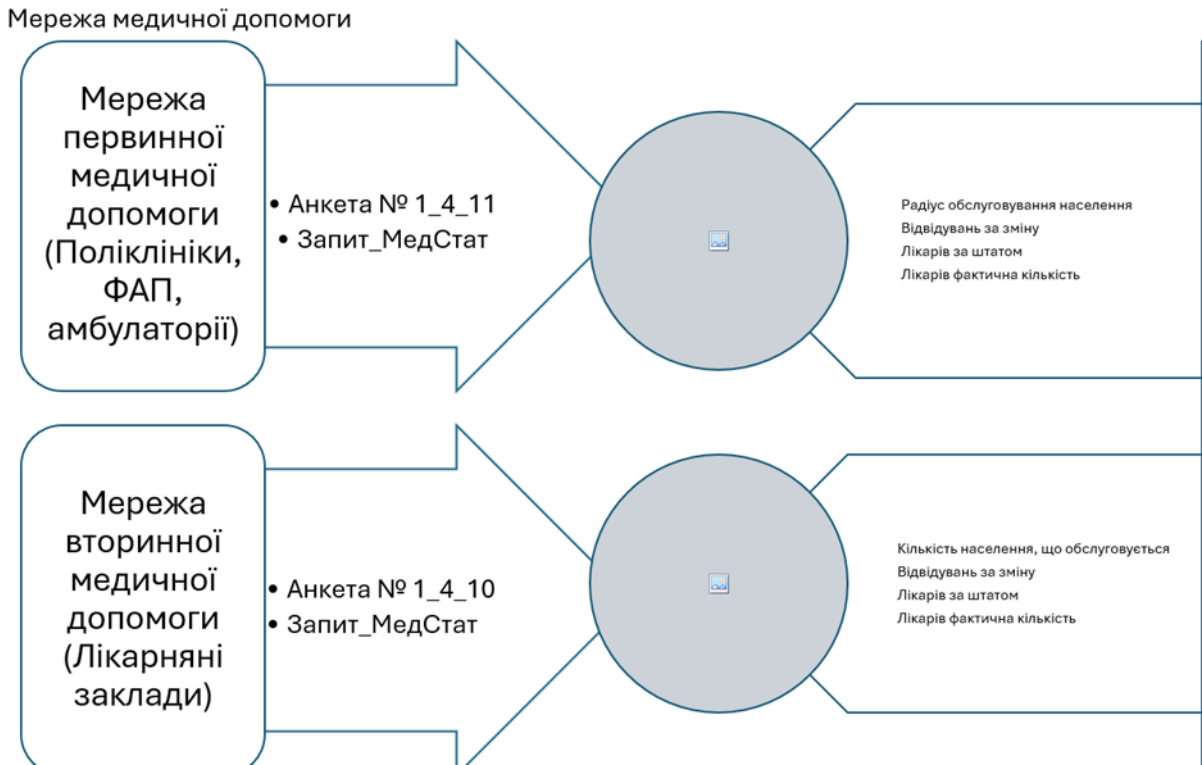

Рис. 9.3.2.1. Мережа надання медичних послуг

Огляд існуючої інфраструктури

Лікарняні заклади

Житомирська область має розгалужену мережу лікарень і клінічних центрів, які забезпечують медичне обслуговування різноманітних спеціалізацій. Серед основних медичних установ області варто виокремити обласну клінічну лікарню, дитячу обласну лікарню, психіатричні лікарні, госпіталь для ветеранів війни, а також спеціалізовані центри, такі як онкологічний та шкірно-венерологічний диспансери. Важливу роль у медичному

обслуговуванні відіграють також наркологічні диспансери, бюро судово-медичної експертизи та патолого-анатомічні бюро, які забезпечують високий рівень спеціалізованих послуг.

Статистичні дані, вказують на достатню кількість лікувальних закладів, які активно функціонують у регіоні, забезпечуючи доступ до якісних медичних послуг для всіх верств населення. Важливим аспектом є також сучасне обладнання та кваліфікований персонал, що дозволяє проводити складні медичні процедури та оперативні втручання на високому рівні.

Лікарні заклади (рис.9.3.2.2.):

1. КНП «Звягельська багатoproфільна лікарня» Звягельської міської ради
2. КНП «Коростенська центральна міська лікарня Коростенської міської ради»
3. КНП «Народицька лікарня» Народицької селищної ради
4. КНП «Ружинська центральна лікарня» Ружинської селищної ради
5. КНП «Андрушівська лікарня» Андрушівської міської ради
6. КНП "Баранівська лікарня" Баранівської міської ради
7. КНП «Бердичівська міська лікарня» Бердичівської міської ради
8. КНП "Гопіталь ветеранів війни" Житомирської обласної ради
9. КНП «Ємільчинська лікарня» Ємільчинської селищної ради
10. КНП «Житомирська багатoproфільна опорна лікарня» Новогуївинської селищної ради
11. КНП "Житомирська обласна дитяча клінічна лікарня" Житомирської обласної ради
12. КНП «Коростенська центральна районна лікарня» Ушомирської сільської ради
13. КНП «Коростишівська Центральна районна лікарня ім. Д.І.Потехіна» Коростишівської міської ради
14. КНП «Лікарня» Пулинської селищної ради
15. КНП «Лугинська центральна лікарня» Лугинської селищної ради
16. КНП «Любарська лікарня» Любарської селищної ради
17. КНП «Малинська міська лікарня» Малинської міської ради
18. КНП "Обласний медичний спеціалізований центр" Житомирської обласної ради
19. КНП "Обласний протитуберкульозний диспансер" Житомирської обласної ради
20. КНП «Олевська центральна лікарня» Олевської міської ради
21. КНП «Попільнянська лікарня» Попільнянської селищної ради
22. КНП «Радомишльська лікарня» Радомишльської міської ради
23. КНП «Романівська лікарня» Романівської селищної ради
24. КНП «Словечанська районна лікарня» Словечанської сільської ради Житомирської області
25. КНП «Хорошівська лікарня» Хорошівської селищної ради
26. КНП "Черняхівське територіальне медичне об'єднання" Черняхівської селищної ради
27. КНП «Житомирське обласне стоматологічне медичне об'єднання» Житомирської обласної ради
28. КНП «Житомирський обласний онкологічний диспансер» Житомирської обласної ради
29. КНП «Житомирський обласний спеціалізований будинок дитини для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків» Житомирської обласної ради
30. КНП «Обласна клінічна лікарня ім. О.Ф. Гербачевського» Житомирської обласної ради

31. КНП «Обласний медичний центр реабілітації» Житомирської обласної ради
32. КНП «Обласний перинатальний центр» Житомирської обласної ради
33. КНП «Центральна районна лікарня Бердичівського району» Гришковецької селищної, Райгородоцької, Семенівської та Швайківської сільських рад
34. КНП «Брусилівська лікарня» Брусилівської селищної ради
35. КНП «Овруцька міська лікарня»
36. КНП «Чуднівська лікарня» Чуднівської міської ради
37. КП «Лікарня №1» Житомирської міської ради
38. КП «Лікарня №2 імені В.П. Павлусенка» Житомирської міської ради.

Загалом по області в 2023 році загальна кількість відвідувань склала 3 815 648, з яких 3 449 015 припадає на відвідування лікарів. Середня кількість відвідувань на одного лікаря становить 1356. Цей показник значно варіюється між різними лікарнями, що вказує на нерівномірний розподіл завантаженості серед медичних закладів області.

Аналіз завантаженості лікарень є ключовим для розуміння ефективності надання медичних послуг та раціонального використання медичних ресурсів. Зокрема, показник "Припадає відвідувань на 1 лікаря" є важливим індикатором для оцінки завантаженості медичного персоналу та рівня доступності медичної допомоги. Нижче наведено загальний стан завантаженості лікарень у Житомирській області, а також визначено топ 5 найбільш та найменш завантажених медичних закладів на основі цього показника.

Топ 5 найбільш завантажених лікарень

1. КНП «Андрушівська лікарня» Андрушівської міської ради (5) – 3198 відвідувань на 1 лікаря
2. КНП «Попільнянська лікарня» Попільнянської селищної ради (21) – 3127 відвідувань на 1 лікаря
3. КНП «Хорошівська лікарня» Хорошівської селищної ради (25) – 2975 відвідувань на 1 лікаря
4. КНП «Радомишльська лікарня» Радомишльської міської ради (22) – 2878 відвідувань на 1 лікаря
5. КНП «Народицька лікарня» Народицької селищної ради (3) – 2779 відвідувань на 1 лікаря

Топ 5 найменш завантажених лікарень

6. КНП "Житомирська обласна дитяча клінічна лікарня" Житомирської обласної ради (11) – 529 відвідувань на 1 лікаря
7. КНП "Обласний медичний спеціалізований центр" Житомирської обласної ради (18) – 818 відвідувань на 1 лікаря
8. КП «Лікарня №1» Житомирської міської ради (37) – 989 відвідувань на 1 лікаря
9. КНП «Житомирська багатопрофільна опорна лікарня» Новогуївинської селищної ради (10) – 1126 відвідувань на 1 лікаря
10. КНП «Олевська центральна лікарня» Олевської міської ради (20) – 1407 відвідувань на 1 лікаря

Аналіз показує, що навантаження на лікарів значно варіюється між різними медичними закладами Житомирської області. Найбільш завантажені лікарні мають показники більше ніж в 3 рази вищі за середні, що вказує на потенційні проблеми з доступністю медичних послуг у цих закладах. Найменш завантажені лікарні мають значно нижчі показники, що може свідчити про ефективнішу організацію роботи або меншу кількість пацієнтів. Подальші заходи щодо

вирівнювання завантаженості можуть включати оптимізацію розподілу ресурсів, перерозподіл пацієнтів та інші управлінські рішення.

Аналіз завантаженості лікарень на рівні районів дозволяє отримати детальнішу картину ефективності медичних закладів та їх здатності обслуговувати населення. Нижче наведено аналіз ключових показників, таких як кількість відвідувань на тисячу населення (станом на 1 січня 2022 р.), кількість відвідувань лікарів на тисячу населення, кількість ліжко-місць на тисячу населення, кількість лікарів на тисячу населення та кількість відвідувань на одного лікаря, для кожного району Житомирської області.

Загальний показник відвідувань на 1 тисячу населення для області становить 324. Найвищий рівень відвідувань спостерігається у Бердичівському районі – 368 відвідувань на 1 тис. населення, що вказує на високий попит на медичні послуги у цьому районі. Житомирський район має трохи нижчий показник – 343 відвідувань на 1 тис. населення, що теж свідчить про значну потребу в медичних послугах. Найнижчий показник спостерігається у Звягельському районі – 276 відвідувань на 1 тис. населення (Рис. 9.3.2.4).

Кількість відвідувань лікарів на 1 тисячу населення по області становить 293. Найвищий показник у Бердичівському районі – 315 відвідувань, що вказує на високу інтенсивність використання медичних послуг. Житомирський район теж має високий рівень – 319 відвідувань на 1 тис. населення. Звягельський район, з іншого боку, має найнижчий показник – 242 відвідування на 1 тис. населення, що може свідчити про менш активне використання медичних послуг у порівнянні з іншими районами (Рис. 9.3.2.5).

Середній показник кількості ліжко-місць на 1 тисячу населення по області становить 7. Житомирський район має найвищий показник – 9 ліжко-місць на 1 тис. населення, що свідчить про відносно більшу доступність стаціонарного лікування. Бердичівський та Звягельський райони мають по 4 ліжко-місця на 1 тис. населення, що є нижчим від середнього по області. Найбільш забезпеченим є Коростенський район з показником 5 ліжко-місць на 1 тис. населення (Рис. 9.3.2.6).

Середній показник кількості лікарів на 1 тисячу населення по області становить 2. Найвищий показник у Житомирському районі – 3 лікарі на 1 тис. населення, що свідчить про більшу доступність медичного персоналу. Коростенський район має показник 2 лікарів на 1 тис. населення, що відповідає середньому значенню по області. Найнижчі показники спостерігаються у Бердичівському та Звягельському районах – по 1 лікарю на 1 тис. населення (Рис. 9.3.2.7).

Загальний показник кількості відвідувань на одного лікаря по області становить 1356. Найвищий рівень завантаженості спостерігається у Бердичівському районі – 2170 відвідувань на 1 лікаря, що свідчить про високу навантаженість медичного персоналу. Звягельський район має показник 1711 відвідувань на 1 лікаря, що також є значним. Найнижчий показник спостерігається у Житомирському районі – 1166 відвідувань на 1 лікаря, що вказує на відносно менше навантаження у порівнянні з іншими районами (Рис. 9.3.2.8).

Результати опитування лікарняних закладів Житомирської області відображають стан інфраструктури, технічного забезпечення та вплив зовнішніх факторів на роботу медичних установ. У даному аналізі ми детально розглянемо кожен із зазначених показників та їх значення для медичної системи регіону.

Наявність укриття

Опитування показало, що 100% лікарняних закладів області мають укриття. Це свідчить про те, що всі заклади забезпечують базові умови безпеки для пацієнтів та персоналу у випадку

надзвичайних ситуацій. Наявність укриттів є важливим аспектом, особливо в умовах військової агресії, коли необхідно забезпечити захист пацієнтів та персоналу від можливих атак.

Наявність широкосмугового доступу до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с. У 100% лікарняних закладів наявний широкосмуговий доступ до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с. Це позитивний показник, оскільки високошвидкісний інтернет є критично важливим для сучасної медицини. Він забезпечує можливість оперативного доступу до медичних даних, проведення телемедичних консультацій та використання цифрових інструментів для діагностики та лікування.

Наявність Wi-Fi покриття в закладі. В усіх лікарняних закладах області (100%) є Wi-Fi покриття. Це свідчить про те, що пацієнти та медичний персонал мають доступ до бездротового інтернету, що є важливим для комунікації, доступу до інформаційних ресурсів та використання сучасних медичних технологій.

Наявність Wi-Fi покриття в укритті. Опитування показало, що 89% лікарняних закладів мають Wi-Fi покриття в укритті. Це позитивний показник, який вказує на те, що більшість закладів забезпечують можливість зв'язку та доступу до інтернету навіть в укриттях, що є важливим у випадку надзвичайних ситуацій. Проте 11% закладів не мають Wi-Fi покриття в укриттях, що вказує на необхідність покращення цього аспекту для забезпечення повної інформаційної безпеки.

Руйнування внаслідок російської агресії проти України. В опитуванні 26% лікарняних закладів вказали на руйнування внаслідок російської агресії проти України. Це свідчить про значний вплив війни на інфраструктуру медичних закладів. Цей показник підкреслює важливість відновлення та модернізації постраждалих закладів для забезпечення належного рівня медичної допомоги.

Необхідність модернізації. Опитування показало, що 79% лікарняних закладів потребують модернізації, тоді як 21% мають задовільний стан. Це свідчить про значну потребу в оновленні медичної інфраструктури та обладнання. Модернізація лікарняних закладів може включати оновлення медичного обладнання, ремонт приміщень, впровадження сучасних технологій та підвищення кваліфікації медичного персоналу. Це є важливим для забезпечення високої якості медичних послуг та відповідності сучасним стандартам охорони здоров'я.

Капітальний ремонт. Капітальний ремонт включає масштабні роботи, які можуть включати повне оновлення будівель, заміну основних комунікацій (електропроводка, водопостачання, опалення), покращення санітарних умов, встановлення нових вікон та дверей, а також інші заходи, які забезпечують довготривалу експлуатацію будівлі. Цей тип ремонту зазвичай потрібен для закладів з сильно зношеною інфраструктурою, де поточні ремонти не можуть забезпечити необхідний рівень функціональності та безпеки. У опитуванні 35% закладів вказали на необхідність капітального ремонту.

Модернізації не потребує. Важливо зазначити, що 21% закладів не потребують модернізації. Це вказує на те, що ці заклади вже мають достатній рівень інфраструктури та обладнання, щоб відповідати сучасним стандартам медичних послуг. Це може бути результатом попередніх інвестицій у модернізацію, регулярного технічного обслуговування та оновлення обладнання. Заклади, що не потребують модернізації, можуть слугувати прикладом для інших установ у регіоні.

Поточний ремонт. 28% закладів вказали на необхідність поточного ремонту. Поточний ремонт зазвичай включає менш масштабні роботи, такі як косметичний ремонт приміщень, оновлення покриття підлоги, фарбування стін, ремонт сантехніки, дрібні ремонтні роботи з електропроводкою та інші незначні ремонти, які підтримують функціональність закладу.

Поточний ремонт є регулярним процесом, який допомагає підтримувати заклади у належному стані та попереджати більші проблеми, що можуть вимагати капітального ремонту в майбутньому.

Реконструкція. 9% закладів потребують реконструкції. Реконструкція передбачає значні зміни в структурі будівлі або її призначенні. Це може включати перепланування внутрішніх приміщень, добудову нових частин будівлі, зміну функціонального призначення приміщень, покращення енергоефективності будівлі, встановлення нових систем безпеки та інші роботи, що значно покращують функціональність та ефективність закладу. Реконструкція зазвичай необхідна для закладів, які не відповідають сучасним стандартам або мають застарілу інфраструктуру, що потребує значних покращень.

Аналіз Центрів первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД)

Центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД) є ключовими елементами системи охорони здоров'я, які забезпечують основний доступ до медичних послуг для населення. В Житомирській області функціонують розгадуджена система ЦПМСД: 53 – комунальних неприбуткових підприємств, до складу яких входять 171 амбулаторій загальної практики, 106 фельдшерсько акушерських пункти, 349 фельдшерських пункти та 3 сільських лікарських амбулаторій (Рис.9.3.2.9). Ці установи відіграють важливу роль у забезпеченні доступності медичних послуг, особливо в сільських та віддалених районах.

На основі аналізу даних про медичне обслуговування в громадах Житомирської області, ми можемо зробити загальний огляд ефективності медичних закладів у контексті кількості лікарів, кількості відвідувань та відвідувань на одного лікаря. У рамках програми відновлення Житомирської області проводиться детальний аналіз мережі надання первинної медичної допомоги, що включає 58 комунальних некомерційних підприємств (КНП). Метою цього аналізу є виявлення основних проблем і сильних сторін кожного закладу, а також розробка рекомендацій для покращення функціонування мережі надання медичних послуг. Також, для поглибленого аналізу було побудовано полігони обслуговування КНП, на основі їх мережі та населених пунктів, які вони обслуговують (КНП, АЗП, СЛА, ФАП, ФП). Для аналізу було обрано п'ять основних показників, що відображають різні аспекти ефективності та доступності медичних послуг.

Відвідувань на 1 лікаря. Цей показник відображає середню кількість відвідувань до одного лікаря. Він є індикатором завантаженості лікарів та ефективності розподілу робочого навантаження (Рис.9.3.2.10). Високі значення можуть свідчити про перевантаженість лікарів, що може призводити до зниження якості обслуговування. Низькі значення можуть вказувати на ефективний розподіл ресурсів або низький попит на медичні послуги.

Частка відвідувань до лікаря від всіх відвідувань. Цей показник відображає відсоток відвідувань до лікаря від загальної кількості відвідувань. Він дозволяє оцінити, наскільки часто пацієнти звертаються саме до лікарів. Високі значення вказують на високий попит на консультації лікарів, тоді як низькі значення можуть свідчити про наявність та доступність інших медичних працівників, що призводить до розвантаження та полегшення роботи лікарів (Рис. 9.3.2.11).

Відвідувань до лікаря на 1 тис. населення. Цей показник показує кількість відвідувань до лікаря на 1 тисячу населення. Він є важливим для оцінки доступності медичних послуг для населення. Високі значення свідчать про високий рівень звернень за медичною допомогою, що може свідчити про високу доступність медичних послуг. Низькі значення можуть вказувати на недостатню доступність або обізнаність населення.

Припадає населення на 1 лікаря. Цей показник відображає кількість населення, яке обслуговує один лікар (Рис.9.3.2.13). Він є важливим для оцінки навантаження на лікарів. Високі значення вказують на велике навантаження на лікарів, що може призводити до зниження якості медичної допомоги. Низькі значення свідчать про менше навантаження, що дозволяє лікарям надавати якіснішу допомогу.

Лікарів на 1 тис. населення. Цей показник показує кількість лікарів на 1 тисячу населення (Рис.9.3.2.14). Він є важливим для оцінки забезпеченості медичними кадрами. Високі значення вказують на добру забезпеченість лікарями, тоді як низькі значення можуть свідчити про недостатню кількість лікарів і, як наслідок, низьку доступність медичних послуг.

Проведений аналіз дає змогу виявити наступні проблемні питання. Перевантаженість лікарів є однією з головних проблем в мережі надання первинної медичної допомоги у Житомирській області. Наприклад, КНП "ЦПМСД" Народицької селищної ради (9430 відвідувань на 1 лікаря), КНП "АЗПСМ" Волицької сільської ради (7992 відвідувань на 1 лікаря) та КНП "Чоповицький селищний ЦПМСД" Чоповицької селищної ради (7201 відвідувань на 1 лікаря) мають значну перевантаженість лікарів. Це може призводити до зниження якості надання медичних послуг, затримок у прийомі пацієнтів та виснаження медичного персоналу. Крім того, деякі заклади мають низьку частку відвідувань до лікаря, що може свідчити про недостатню обізнаність населення або проблеми з доступністю медичних закладів. Серед таких закладів – КНП "ЦПМСД" Народицької селищної ради (34%), КНП "Лугинський центр первинної медико-санітарної допомоги" Лугинської селищної ради (36%) та КНП "АЗПСМ" Курненської сільської ради (40%).

Сильними сторонами мережі є високий попит на консультації лікарів у деяких закладах, що свідчить про довіру населення до медичних послуг. Наприклад, КП "Центр ПМСД" Житомирської міської ради, КНП "ЦПМСД" Звягельської міської ради та КНП "ЦПМСД" Чижівської сільської ради Новоград-Волинського району мають 100% частку відвідувань до лікаря. Це вказує на високу доступність медичних послуг та ефективність роботи цих закладів. Високий рівень забезпеченості лікарями також є сильною стороною для деяких закладів. Наприклад, КНП "АЗПСМ" Городницької селищної ради має 1.67 лікарів на 1 тис. населення, а КНП "Попільнянський центр ПМСД" Попільнянської селищної ради – 0.96 лікарів на 1 тис. населення. Це свідчить про задовільну забезпеченість медичними кадрами, що сприяє покращенню якості надання медичних послуг.

Для покращення функціонування мережі надання медичних послуг необхідно вжити заходів з оптимізації розподілу ресурсів. Це включає забезпечення рівномірного навантаження на лікарів, особливо у закладах з дуже високими та дуже низькими показниками відвідувань. Збільшення кількості лікарів у регіонах з низькою забезпеченістю медичними кадрами, проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності населення про доступні медичні послуги також є важливими заходами. Крім того, необхідно впроваджувати електронні черги для оптимізації часу прийому та зменшення навантаження на лікарів, а також підвищувати кваліфікацію медичного персоналу через навчальні програми та семінари. Інвестування в інфраструктуру медичних закладів, включаючи реконструкцію та модернізацію закладів, а також забезпечення сучасним медичним обладнанням, є важливими для покращення якості медичних послуг.

Загалом стан мережі надання первинної медичної допомоги у Житомирській області потребує вдосконалення. Хоча деякі заклади демонструють високий рівень обслуговування та забезпеченості лікарями, значна частина закладів стикається з проблемами перевантаженості лікарів та низької доступності медичних послуг. Перспективи розвитку включають оптимізацію

розподілу ресурсів, підвищення кваліфікації медичного персоналу та модернізацію інфраструктури. Основні завдання полягають у забезпеченні рівномірного навантаження на лікарів, збільшенні кількості медичних кадрів та підвищенні обізнаності населення про доступні медичні послуги.

У рамках аналізу мережі надання первинної медичної допомоги у Житомирській області було проведено детальний аналіз якісних показників закладів, які було зібрано на основі анкетування громад (Табл.9.3.2.1).

Наявність укриття. Наявність укриття в медичних закладах є критично важливим фактором для забезпечення безпеки персоналу та пацієнтів під час надзвичайних ситуацій. За даними, більшість медичних закладів у Житомирській області не мають укриття. Зокрема, 145 амбулаторій загальної практики (АЗП) (85.3%), 36 центрів первинної медичної допомоги (КНП) (67.9%), 3 сільські лікарняні лабораторії (СЛА) (100%), 103 фельдшерсько-акушерські пункти (ФАП) (97.2%) та 343 фельдшерські пункти (ФП) (99.1%) не мають укриття. Загалом це становить 630 закладів (92.9%) без укриття. Лише 48 закладів (7.1%) мають укриття, з яких 25 (14.7%) – це амбулаторії загальної практики, 17 (32.1%) – центри первинної медичної допомоги, та по 3 (2.8%) фельдшерсько-акушерських та фельдшерських пункти (0.9%). Така ситуація свідчить про необхідність підвищення безпеки у медичних закладах, особливо у районах, що піддаються ризику надзвичайних ситуацій.

Таблиця 9.3.2.1

Аналіз стану та потреб модернізації медичних закладів у Житомирській області

Показник	АЗП	КНП	СЛА	ФАП	ФП	Всього
Наявність укриття						
ні	145	36	3	103	343	630
так	25	17		3	3	48
Наявність широкосмугового доступу до internet зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с						
ні	49	7	2	81	297	436
так	121	45	1	25	49	241
Наявність Wi-Fi покриття в закладі						
ні	35	6	3	73	299	416
так	135	47		32	47	261
Наявність Wi-Fi покриття в укритті						
ні	162	43	3	105	348	661
так	9	11		1	1	22
Руйнування внаслідок російської агресії проти України						
ні	170	52	3	105	341	671
так		1			5	6
Необхідність модернізації						
ні	95	27	2	76	193	393
так	71	24	1	26	146	268
Тип робіт з модернізації						
капітальний ремонт	35	9		9	25	78
нове будівництво	1	2			1	4
поточний ремонт	39	12	1	18	118	188
реконструкція	1	3			1	5
не потребує	95	28	2	79	204	408

Наявність широкосмугового доступу до Інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с. Доступ до високошвидкісного Інтернету є важливим для ефективної роботи медичних закладів, оскільки дозволяє використовувати сучасні медичні технології та забезпечує оперативний обмін інформацією. Згідно з даними, 436 медичних закладів (64.4%) не мають доступу до Інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с. Серед них 49 амбулаторій загальної практики (28.2%), 7 центрів первинної медичної допомоги (13.2%), 2 сільські лікарняні лабораторії (66.7%), 81 фельдшерсько-акушерський пункт (76.4%) та 297 фельдшерських пунктів (85.8%). Водночас 241 заклад (35.6%) має доступ до високошвидкісного Інтернету, з яких 121 (71.8%) – це амбулаторії загальної практики, 45 (86.8%) – центри первинної медичної допомоги, 1 (33.3%) – сільська лікарняна лабораторія, 25 (23.6%) – фельдшерсько-акушерські пункти та 49 (14.2%) – фельдшерські пункти. Це свідчить про те, що значна частина медичних закладів потребує покращення інфраструктури для забезпечення високошвидкісного Інтернету.

Наявність Wi-Fi покриття в закладі. Наявність Wi-Fi покриття в медичних закладах є важливим для забезпечення доступу до Інтернету для медичного персоналу та пацієнтів. За даними, 416 закладів (61.5%) не мають Wi-Fi покриття. Серед них 35 амбулаторій загальної практики (20.6%), 6 центрів первинної медичної допомоги (11.3%), 3 сільські лікарняні лабораторії (100%), 73 фельдшерсько-акушерські пункти (68.9%) та 299 фельдшерських

пунктів (86.5%). Водночас 261 заклад (38.5%) має Wi-Fi покриття, з яких 135 (79.4%) – це амбулаторії загальної практики, 47 (88.7%) – центри первинної медичної допомоги, 32 (31.1%) – фельдшерсько-акушерські пункти та 47 (13.5%) – фельдшерські пункти. Це вказує на необхідність розширення Wi-Fi покриття у медичних закладах, особливо у сільській місцевості.

Наявність Wi-Fi покриття в укритті. Наявність Wi-Fi покриття в укритті є важливим для забезпечення зв'язку під час надзвичайних ситуацій. За даними, 661 заклад (97.0%) не має Wi-Fi покриття в укритті. Серед них 162 амбулаторії загальної практики (95.9%), 43 центри первинної медичної допомоги (79.2%), 3 сільські лікарняні лабораторії (100%), 105 фельдшерсько-акушерських пунктів (98.1%) та 348 фельдшерських пунктів (98.6%). Лише 22 заклади (3.0%) мають Wi-Fi покриття в укритті, з яких 9 (4.1%) – це амбулаторії загальної практики, 11 (20.8%) – центри первинної медичної допомоги, 1 (0.9%) – фельдшерсько-акушерський пункт та 1 (0.3%) – фельдшерський пункт. Це вказує на серйозний дефіцит забезпечення Wi-Fi покриття в укриттях медичних закладів, що потребує негайного вирішення.

Руйнування внаслідок російської агресії проти України. Руйнування медичних закладів внаслідок російської агресії проти України є серйозною проблемою, що впливає на доступність медичних послуг. 6 закладів (0.9%) зазнали руйнувань, з яких 1 (1.9%) – це центр первинної медичної допомоги та 5 (1.4%) – фельдшерські пункти. Це свідчить про те, що переважна більшість медичних закладів не зазнала руйнувань, але для тих, хто постраждав, необхідні заходи для відновлення.

Необхідність модернізації. Модернізація медичних закладів є необхідною для покращення якості надання медичних послуг. За даними, 393 заклади (57.9%) не потребують модернізації. Серед них 95 амбулаторій загальної практики (57.6%), 27 центрів первинної медичної допомоги (50.9%), 2 сільські лікарняні лабораторії (66.7%), 76 фельдшерсько-акушерських пунктів (71.7%) та 193 фельдшерські пункти (55.4%). Водночас 268 закладів (39.4%) потребують модернізації, з яких 71 (43.0%) – це амбулаторії загальної практики, 24 (45.3%) – центри первинної медичної допомоги, 1 (33.3%) – сільська лікарняна лабораторія, 26 (24.5%) – фельдшерсько-акушерські пункти та 146 (41.9%) – фельдшерські пункти. Це вказує на необхідність проведення модернізації значної частини медичних закладів.

Тип робіт з модернізації. Типи робіт з модернізації включають капітальний ремонт, нове будівництво, поточний ремонт та реконструкцію. За даними, 78 закладів (11.5%) потребують капітального ремонту, з яких 35 (20.6%) – це амбулаторії загальної практики, 9 (17.0%) – центри первинної медичної допомоги, 9 (8.5%) – фельдшерсько-акушерські пункти та 25 (7.2%) – фельдшерські пункти. Нове будівництво потрібне для 4 закладів (0.6%), з яких 1 (0.6%) – це амбулаторія загальної практики, 2 (3.8%) – центри первинної медичної допомоги та 1 (0.3%) – фельдшерський пункт. Поточний ремонт необхідний для 188 закладів (27.7%), з яких 39 (22.9%) – амбулаторії загальної практики, 12 (22.6%) – центри первинної медичної допомоги, 1 (33.3%) – сільська лікарняна лабораторія, 18 (17.0%) – фельдшерсько-акушерські пункти та 118 (33.8%) – фельдшерські пункти. Реконструкції потребують 5 закладів (0.7%), з яких 1 (0.6%) – амбулаторія загальної практики, 3 (5.7%) – центри первинної медичної допомоги та 1 (0.3%) – фельдшерський пункт. Загалом, 408 закладів (60.1%) не потребують модернізації, з яких 95 (55.9%) – амбулаторії загальної практики, 28 (52.8%) – центри первинної медичної допомоги, 2 (66.7%) – сільські лікарняні лабораторії, 79 (74.5%) – фельдшерсько-акушерські пункти та 204 (58.9%) – фельдшерські пункти.

Загалом стан мережі надання первинної медичної допомоги у Житомирській області демонструє як сильні сторони, так і значні проблеми. Відсутність укриттів та недостатнє покриття Wi-Fi як в закладах, так і в укриттях, а також відсутність широкосмугового доступу

до Інтернету залишаються критичними проблемами. Лише невелика кількість закладів зазнала руйнувань внаслідок російської агресії, що є позитивним аспектом, однак це не знімає необхідності модернізації значної частини медичних закладів. Перспективи розвитку включають інвестування в інфраструктуру, підвищення кваліфікації медичного персоналу та розширення доступу до сучасних технологій. Основні завдання полягають у забезпеченні безпеки пацієнтів та персоналу, поліпшенні доступу до Інтернету та Wi-Fi, а також проведенні капітальних та поточних ремонтів для забезпечення належних умов надання медичних послуг.

Спеціалізовані медичні установи

Спеціалізовані медичні установи в Житомирській області включають широкий спектр закладів, що забезпечують високоспеціалізоване лікування для пацієнтів із різноманітними медичними потребами. Вони відіграють незамінну роль у лікуванні складних захворювань, таких як рак, психіатричні розлади та залежності, забезпечуючи не тільки медичні, але й реабілітаційні послуги.

Онкологічні, психіатричні та наркологічні диспансери. Ці установи спеціалізуються на наданні комплексних послуг пацієнтам із серйозними діагнозами. Онкологічні диспансери, наприклад, надають послуги від діагностики до паліативного догляду, що є критично важливим для покращення результатів лікування раку. Психіатричні та наркологічні установи важливі для підтримки психічного здоров'я громади, пропонуючи відновлювальні програми та підтримку в боротьбі з залежностями.

Стоматологічні поліклініки. Розташовані у різних частинах Житомирської області, ці заклади, такі як КНП «Стоматологічна поліклініка Бердичівського району» та КП «Стоматологічний центр» у Черняхіві, забезпечують базові та спеціалізовані стоматологічні послуги. Вони важливі для підтримки загального здоров'я населення, оскільки проблеми з зубами та яснами можуть вплинути на загальний стан здоров'я.

Санаторії та реабілітаційні центри. Заклади, такі як обласний санаторій радіаційного захисту та КНП «Обласний медичний центр спортивної медицини», спеціалізуються на реабілітації та відновленні пацієнтів після тяжких захворювань або травм. Ці установи надають критично важливі послуги для покращення якості життя пацієнтів.

Обласні діагностичні та консультативні центри. Центри, такі як КНП «Обласний медичний консультативно-діагностичний центр», забезпечують спеціалізовані діагностичні послуги, які є необхідними для точного виявлення захворювань та визначення найефективніших методів лікування.

Для забезпечення ефективного надання медичних послуг необхідно зосередитися на модернізації обладнання та тренуванні персоналу. Оновлення медичного обладнання дозволить використовувати передові методи діагностики та лікування, зменшуючи при цьому час, необхідний для відновлення пацієнтів.

Підвищення фінансування для спеціалізованих медичних установ є критично важливим для забезпечення їхньої спроможності виконувати вимоги сучасної медицини. Також важливо стимулювати інтеграцію цих установ у ширші регіональні охоронні програми, щоб забезпечити комплексний підхід до охорони здоров'я населення.

Приватні заклади охорони здоров'я

Приватні лікарняні заклади відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до медичних послуг для населення Житомирської області. Вони доповнюють державну систему охорони здоров'я, пропонуючи альтернативні варіанти лікування та діагностики. У цьому аналізі ми розглянемо розподіл приватних медичних закладів між громадами області, а також види діяльності, якими вони займаються.

Згідно з наданими статистичними даними, приватні лікарняні заклади розподілені нерівномірно між громадами Житомирської області (Рис.9.3.2.15). Найбільша концентрація таких закладів спостерігається в Житомирській громаді, де зареєстровано 7 приватних підприємств (ПП), 22 товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та 49 фізичних осіб-підприємців (ФОП). Це пов'язано з тим, що Житомир є адміністративним центром області та має більш розвинену інфраструктуру.

Бердичівська громада займає друге місце за кількістю приватних лікарняних закладів з 2 ПП, 6 ТОВ та 9 ФОП. Значна кількість закладів також спостерігається в Звягельській громаді (2 ТОВ та 13 ФОП) та Коростенській громаді (1 ПП та 18 ФОП). В інших громадах кількість приватних лікарняних закладів значно менша, часто обмежується одним або двома закладами (Табл. 9.3.2.2).

Таблиця 9.3.2.2.

Розподіл приватних лікарняних закладів між громадами Житомирської області за організаційною формою приватної власності

Громада	ПП	ТОВ	ФОП
Андрушівська			1
Баранівська		1	1
Бердичівська	2	6	9
Березівська			1
Брусилівська			3
Вільшанська			2
Городницька			1
Ємільчинська			1
Житомирська	7	22	49
Звягельська		2	13
Іршанська		1	
Корнинська			1
Коростенська		1	18
Коростишівська	1		
Любарська	1		3
Малинська		1	5
Народицька			1
Овруцька			4
Олевська			3
Оліївська	1	1	
Попільнянська			2
Радомишльська			1
Романівська			1
Ружинська			6
Станишівська			1
Хорошівська	1		3
Черняхівська	1		4
Чуднівська			5

Приватні медичні заклади Житомирської області займаються різними видами діяльності. Найбільшу частку серед них займає стоматологічна практика. В області зареєстровано 10 ПП, 9 ТОВ та 111 ФОП, які займаються стоматологією. Це свідчить про високу популярність

приватної стоматологічної допомоги серед населення. Інші популярні види діяльності включають загальну медичну практику (2 ПП, 10 ТОВ, 11 ФОП) та спеціалізовану медичну практику (1 ПП, 7 ТОВ, 10 ФОП). Крім того, в області працюють приватні лікарняні заклади, що займаються іншою діяльністю у сфері охорони здоров'я (2 ТОВ, 1 ФОП), діяльністю санаторно-курортних закладів (1 ТОВ) та виробництвом медичних і стоматологічних інструментів і матеріалів (1 ФОП) (Табл.9.3.2.3).

Таблиця 9.3.2.3.

Розподіл приватних лікарняних закладів Житомирської області за видом діяльності в сфері охорони здоров'я

Вид діяльності	ПП	ТОВ	ФОП
32.50 Виробництво медичних і стоматологічних інструментів і матеріалів			1
47.52 Роздрібна торгівля залізними виробами, будівельними матеріалами та санітарно-технічними виробами в спеціалізованих магазинах			2
47.73 Роздрібна торгівля фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах			1
47.74 Роздрібна торгівля медичними й ортопедичними товарами в спеціалізованих магазинах			3
85.11.3 Діяльність санаторно-курортних закладів		1	
86.10 Діяльність лікарняних закладів	1	4	
86.21 Загальна медична практика	2	10	11
86.22 Спеціалізована медична практика	1	7	10
86.23 Стоматологічна практика	10	9	111
86.90 Інша діяльність у сфері охорони здоров'я		2	1
88.99 Надання іншої соціальної допомоги без забезпечення проживання, н.в.і.у.		1	
94.99 Діяльність інших громадських організацій, н.в.і.у.		1	

Розподіл видів діяльності приватних лікарняних закладів між громадами області також є нерівномірним. У Житомирській громаді зосереджено найбільшу кількість закладів, що займаються різними видами медичної практики, включаючи стоматологічну (47 закладів), загальну (12 закладів) та спеціалізовану медичну практику (10 закладів). Значна кількість стоматологічних закладів також знаходиться в Бердичівській (10 закладів) та Звягельській громадах (9 закладів).

Таблиця 9.3.2.4.

Розподіл приватних лікарняних закладів між громадами Житомирської області за видом діяльності в сфері охорони здоров'я

Громада	Вид діяльності											
	32.5	47.52	47.73	47.74	85.11	86.1	86.21	86.22	86.23	86.9	88.99	94.99
Андрушівська							1					
Баранівська									2			
Бердичівська						1	5	1	10			
Березівська									1			
Брусилівська								1	2			
Вільшанська									2			
Городницька									1			
Ємільчинська									1			
Житомирська						4	12	10	47	3	1	1
Звягельська		1		1			1	3	9			
Іршанська					1							
Корнинська									1			
Коростенська								1	18			
Коростишівська									1			
Любарська									4			
Малинська			1						5			
Народицька									1			
Овруцька									4			
Олевська		1							2			
Оліївська							1		1			
Попільнянська								1	1			
Радомишльська									1			
Романівська									1			
Ружинська				2			1		3			
Станишівська								1				
Хорошівська									4			
Черняхівська	1						1		3			
Чуднівська							1		4			

Громади з меншою кількістю населення та менш розвинутою інфраструктурою, такі як Андрушівська, Березівська, Брусилівська та інші, мають обмежену кількість приватних лікарняних закладів, що часто обмежується одним або двома видами діяльності. Це може свідчити про необхідність розвитку медичної інфраструктури в цих регіонах для забезпечення доступу до якісних медичних послуг.

Одним з основних викликів, з якими стикаються приватні лікарняні заклади в Житомирській області, є нерівномірний розподіл медичних послуг між громадами. Це може призводити до надмірного навантаження на медичні заклади в густонаселених районах та недостатньої кількості медичних послуг у віддалених громадах. Ще одним викликом є конкуренція з державними медичними закладами, які часто мають кращу фінансову підтримку та доступ до державних ресурсів. Приватні заклади змушені вкладати значні кошти в обладнання, персонал та маркетинг для залучення пацієнтів.

Однак, розвиток приватної медицини має значний потенціал. Приватні медичні заклади можуть забезпечити більш високу якість послуг завдяки використанню сучасного обладнання та технологій, а також пропонувати інноваційні методи лікування. Вони також можуть сприяти зменшенню навантаження на державну медичну систему, надаючи альтернативні варіанти лікування.

Приватні лікарняні заклади відіграють важливу роль у системі охорони здоров'я Житомирської області. Вони забезпечують альтернативні варіанти медичних послуг та сприяють розвитку медичної інфраструктури. Однак, для забезпечення рівного доступу до медичних послуг необхідно вирішувати питання нерівномірного розподілу медичних закладів між громадами, підтримувати розвиток приватної медицини та сприяти інвестиціям у медичну інфраструктуру. Тільки за таких умов приватні лікарняні заклади зможуть повною мірою реалізувати свій потенціал та забезпечити високу якість медичних послуг для населення області.

Фінансові аспекти діяльності медичних установ різних форм власності

Аналіз даних різних медичних установ за формами власності, включно з комунальними, приватними підприємствами (ПП), товариствами з обмеженою відповідальністю (ТОВ) та фізичними особами-підприємцями (ФОП), можна зробити важливі висновки щодо стану надання медичних послуг у регіоні (Табл.9.3.2.5).

Таблиця 9.3.2.5

Результати діяльності медичних установ різних форм власності

Показник	Форма власності медичних установ					Загальний підсумок
	Державна	Комунальна	ПП	ТОВ	ФОП	
Кількість декларацій	0	950922	14545	47741	0	1013208
Кількість лікарів (декларації)	0	708	24	62	0	794
Первинна (створено направлень)	0	2003203	28289	72859	3773	2108124
Первинна (виконано направлень)	0	1216524	19012	41774	1987	1279297
Спеціалізована (створено направлень)	3262	3664926	0	4448	18013	3690649
Спеціалізована (виконано направлень)	1924	3094651	0	3591	11347	3111513

Комунальні установи явно домінують у кількості медичних декларацій, з показником 950,922 декларацій з загальної кількості 1,013,208. Це свідчить про значну роль державних установ у медичному обслуговуванні населення. Кількість лікарів у цих установах також є значною – 708 з 794 загалом, що забезпечують високий рівень доступності медичних послуг. В аспекті первинної медичної допомоги комунальні установи створили 2,003,203 направлення з 2,108,124 загальних, виконавши при цьому 1,216,524 направлень. Це свідчить про досить високу ефективність надання первинної медичної допомоги. Однак виконання лише 61% направлень вказує на можливі перешкоди у доступі пацієнтів до необхідних процедур чи лікувань. У сфері спеціалізованої медичної допомоги комунальні установи також показали високу активність, створивши 3,664,926 з 3,690,649 направлень та виконавши 3,094,651. Висока ефективність виконання направлень, яка сягає майже 85%, є показником якісної роботи цих установ у сфері спеціалізованих послуг.

Фінансування медичних закладів Житомирської області охоплює декілька ключових джерел, кожне з яких має свою специфіку та вплив на загальну структуру медичного обслуговування регіону. Найбільшу частку фінансування складає програма медичних гарантій, що нараховує 6,077,789.4 тис. грн. Це основний державний механізм забезпечення фінансування медичних послуг, що гарантує покриття основних потреб населення в медичному обслуговуванні.

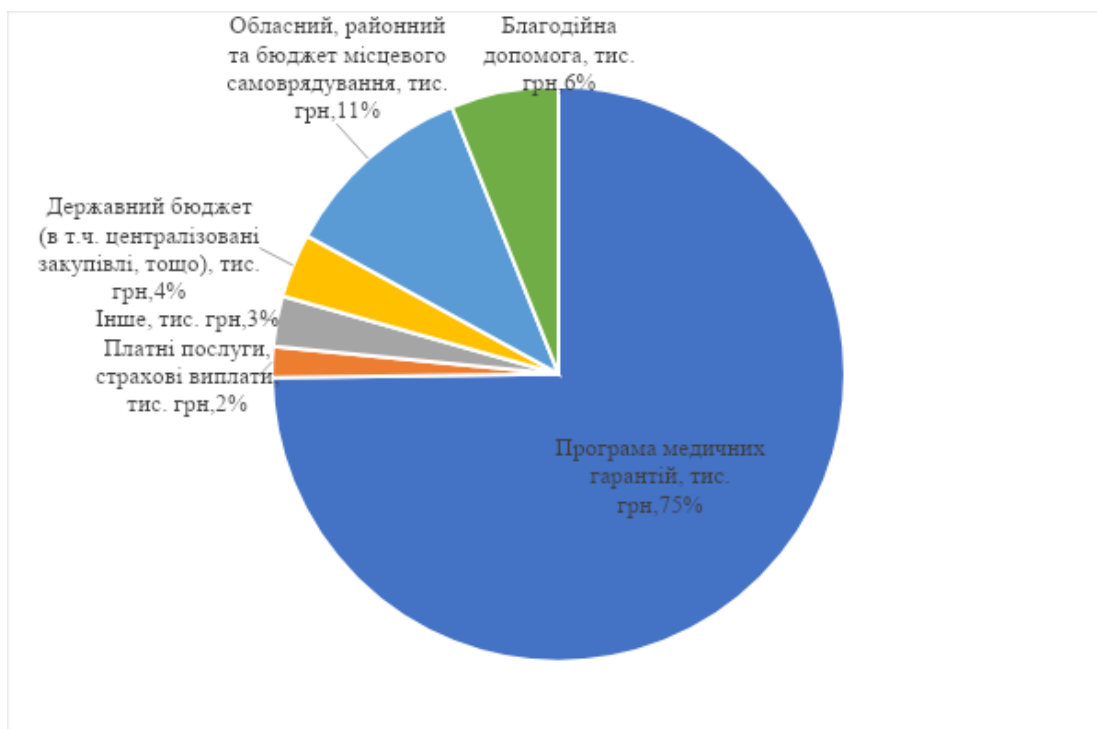

Рис. 9.3.2.16. Структура фінансового потенціалу закладів охорони здоров'я

Додаткове фінансування забезпечується через платні послуги та страхові виплати, які складають 139,688.6 тис. грн. Цей сектор включає доходи від надання медичних послуг, які не покриваються програмою гарантій, та можуть включати високоспеціалізовані чи ексклюзивні процедури, доступні на комерційній основі. Під "Інше" фінансування, яке складає 230,181.5 тис. грн, можуть входити різноманітні джерела, як-от доходи від оренди приміщень, власні кошти медичних закладів від непрямих медичних послуг та інші нецентралізовані джерела фінансування. Державний бюджет, у тому числі централізовані закупівлі, становить 292,662.4 тис. грн, що відображає вклад держави у спеціалізовані медичні послуги та закупівлю медичного обладнання чи лікарських засобів, необхідних для забезпечення якісного медичного обслуговування. Фінансування з обласного, районного та бюджету місцевого самоврядування також має значну частку – 891,590.61 тис. грн, що свідчить про активну підтримку медичних закладів на місцевому рівні, спрямовану на покращення медичної інфраструктури та сервісів. Благодійна допомога складає 492,793.8 тис. грн і є важливим джерелом фінансування, особливо у контексті допомоги медичним закладам для забезпечення невідкладних потреб або покращення умов лікування пацієнтів.

Завдання (Лікарняні заклади):

1. **Оптимізація розподілу ресурсів та навантаження лікарів.** Перерозподіл пацієнтів з найбільш завантажених лікарень (КНП «Андрушівська лікарня», КНП «Попільнянська лікарня», КНП «Хорошівська лікарня», КНП «Радомишльська лікарня», КНП «Народицька лікарня») до менш завантажених.

2. **Розширення та оновлення інфраструктури медичних закладів.** Забезпечення додаткових ліжко-місць у районах з високим навантаженням на стаціонарні відділення.

3. **Покращення умов праці для медичного персоналу.** Підвищення кількості медичного персоналу у районах з найвищим навантаженням на лікарів.

4. **Реалізація проектів модернізації та реконструкції.** Виконання капітального ремонту у 35% медичних закладів, які цього потребують. Проведення поточного ремонту у 28% закладів для підтримки їх у належному стані. Проведення реконструкції у 9% медичних закладів для значного покращення їх функціональності.

5. **Впровадження сучасних технологій та обладнання.** Оновлення медичного обладнання у всіх медичних закладах до сучасних стандартів.

6. **Підвищення кваліфікації медичного персоналу.** Організація тренінгів та навчань для медичного персоналу з використання сучасних технологій та обладнання. Забезпечення можливості підвищення кваліфікації для медичних працівників у провідних медичних установах країни та за кордоном.

Завдання (ПМСД):

1. **Забезпечення рівномірного розподілу навантаження на лікарів.** Провести детальний аналіз робочого навантаження лікарів у різних медичних закладах. Зокрема, звернути увагу на заклади з надмірним навантаженням, такі як КНП "ЦПМСД" Народицької селищної ради (9429.5 відвідувань на 1 лікаря) та КНП "АЗПСМ" Волицької сільської ради (7992 відвідувань на 1 лікаря). Розробити план щодо оптимізації кількості лікарів у цих закладах або переглянути графіки прийому для зменшення навантаження.

2. **Забезпечення рівномірного доступу до медичних послуг.** Звернути увагу на медичні заклади з високою кількістю відвідувань до лікаря на 1 тис. населення, такі як КНП "Городоцька АЗПСМ" (4149.94 відвідувань на 1 тис. населення). Необхідно розглянути можливість розширення мережі закладів або збільшення штату лікарів у цих районах для задоволення високого попиту на медичні послуги.

3. **Покращення забезпеченості медичними кадрами.** Заклади з низькою кількістю лікарів на 1 тис. населення, такі як КНП "ЦПМСД" Народицької селищної ради (0.215 лікарів на 1 тис. населення) та КНП "Городоцька АЗПСМ" (0.123 лікарів на 1 тис. населення), потребують заходів для збільшення кількості медичних кадрів. Це може включати програми з навчання та залучення нових лікарів, створення привабливих умов праці та підвищення заробітної плати.

4. **Модернізація медичних закладів.** Заклади з високим навантаженням, такі як КНП "Центр ПМСД" Житомирської міської ради (3780.88 відвідувань на 1 лікаря) та КНП "ЦПМСД" Коростенської міської ради (4657.45 відвідувань на 1 лікаря), потребують модернізації інфраструктури та обладнання для забезпечення належних умов праці для медичного персоналу та підвищення якості обслуговування пацієнтів. Для забезпечення належних умов надання медичних послуг необхідно провести модернізацію значної частини медичних закладів. За даними, 39.4% закладів потребують модернізації, зокрема 20.6% амбулаторій загальної практики та 22.6% центрів первинної медичної допомоги потребують капітального ремонту або нового будівництва. Завданням програми є проведення капітальних та поточних ремонтів, а

також реконструкції медичних закладів, щоб забезпечити належні умови для медичного обслуговування населення.

5. Забезпечення наявності укриттів у медичних закладах. Більшість медичних закладів у Житомирській області (92.9%) не мають укриттів. Для забезпечення безпеки персоналу та пацієнтів під час надзвичайних ситуацій необхідно облаштувати укриття в медичних закладах. Особливу увагу слід приділити амбулаторіям загальної практики, центрам первинної медичної допомоги та фельдшерсько-акушерським пунктам, де потреба в укриттях є найвищою. Це завдання є критичним для підвищення рівня безпеки у медичних закладах, особливо у регіонах, що піддаються ризику надзвичайних ситуацій.

6. Забезпечення широкосмугового доступу до Інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с. Доступ до високошвидкісного Інтернету є важливим для ефективної роботи медичних закладів, зокрема для використання сучасних медичних технологій та оперативного обміну інформацією. Згідно з даними, 64.4% медичних закладів не мають доступу до Інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с. Особливу увагу слід приділити фельдшерським пунктам (85.8% без доступу) та фельдшерсько-акушерським пунктам (76.4% без доступу). Завданням програми є забезпечення всіх медичних закладів необхідним Інтернет-зв'язком для підвищення ефективності та якості медичних послуг.

7. Розширення покриття Wi-Fi у медичних закладах та укриттях: Наявність Wi-Fi покриття у медичних закладах є важливим для забезпечення доступу до Інтернету для медичного персоналу та пацієнтів. За даними, 61.5% медичних закладів не мають Wi-Fi покриття. Особливу увагу слід приділити фельдшерсько-акушерським пунктам (68.9% без покриття) та фельдшерським пунктам (86.5% без покриття). Крім того, лише 3% закладів мають Wi-Fi покриття в укриттях, що є критично важливим для забезпечення зв'язку під час надзвичайних ситуацій. Завдання програми включає розширення Wi-Fi покриття у медичних закладах та укриттях.

Забезпечення належного рівня модернізації та відновлення медичних закладів Житомирської області є ключовим фактором для покращення якості медичних послуг, підвищення рівня безпеки пацієнтів та медичного персоналу, а також забезпечення стійкості медичної системи в умовах сучасних викликів. Реалізація запропонованих завдань та комплексного плану відновлення сприятиме підвищенню ефективності надання медичних послуг та раціональному використанню медичних ресурсів у регіоні.

9.3.3. Мережа закладів культури

Культурні заклади, такі як клубні заклади, публічні бібліотеки, мистецькі школи та заклади кіномереж, відіграють важливу роль у забезпеченні культурного розвитку населення. Ці заклади надають можливості для творчої самореалізації, організації культурного дозвілля та збереження культурної спадщини.

Основні стандарти для закладів культури включають забезпечення доступу до культурних послуг для всіх вікових груп населення, підтримку творчих ініціатив та проведення культурно-мистецьких заходів. Модернізація та реконструкція культурних закладів дозволяє покращити умови для проведення заходів, збільшити кількість відвідувачів та підвищити рівень культурного обслуговування населення.

Житомирська область має багате культурне різноманіття, що включає численні будинки культури, кінотеатри, концертні зали, бібліотеки та музеї. Регіон пишається своєю культурною спадщиною, яка відображається через широкий спектр культурних установ, розкиданих по всій

області. Аналіз цих установ показує, що багато з них потребують амортизації та модернізації, щоб зберегти та покращити культурні послуги для громадськості.

Будинки культури та кінотеатри Житомирської області відіграють ключову роль у забезпеченні доступу до культурних подій і виступів. Незважаючи на те, що багато з них не зазнали руйнувань, значна кількість місць потребує ремонту та оновлення обладнання, що є важливим для залучення відвідувачів та проведення якісних заходів.

Бібліотеки області також стикаються з викликами, пов'язаними з модернізацією та розширенням своїх ресурсів для забезпечення кращих послуг читачам. Вони відіграють важливу освітню та інформаційну роль у громадах, надаючи доступ до великого обсягу літератури та допомагаючи утримувати культурне різноманіття регіону.

Музеї та художні галереї Житомирської області є свідченням багатой історичної та культурної спадщини регіону. Вони зберігають та демонструють важливі експонати, що відображають історію та культурні традиції України. Тут також присутня необхідність у модернізації, адже багато з приміщень потребують оновлення для забезпечення належних умов для зберігання колекцій та проведення виставок.

Загалом, попри численні виклики, культурні установи Житомирської області продовжують служити важливим центром культурного життя та відіграють ключову роль у збереженні та розвитку культурної ідентичності регіону.

Таблиця 9.3.3.1

Аналіз будинків культури, кінотеатрів та концертних залів громад Житомирської області

Назва громади	Зазнали руйнувань (кількість місць)	Необхідність модернізації(кількість місць)		Кількість місць
		Ні	Так	
Андрушівська	0	0	0	0
Андрушківська	0	0	910	910
Баранівська	0	65	4084	4149
Барашівська	0	0	1471	1471
Бердичівська	0	0	1300	1300
Березівська	0	0	1430	1430
Березівська	0	0	600	600
Білокоровицька	0	623	0	623
Брониківська	0	120	2325	2445
Брусилівська	0	80	2689	2769
Високівська	0	0	545	545
Вишевицька	0	0	1116	1116
Вільшанська	270	1507	270	1777
Волицька	0	0	1250	1250
Вчорайшенська	0	0	1422	1422
Гладковицька	120	0	320	320
Глибочицька	0	270	0	270
Городницька	0	0	1640	1640
Городоцька	0	240	0	240
Горщиківська	0	0	320	320
Гришковецька	0	0	1350	1350
Довбиська	0	750	0	750
Дубрівська	0	350	0	350

Назва громади	Зазнали руйнувань (кількість місць)	Необхідність модернізації(кількість місць)		Кількість місць
		Ні	Так	
Ємільчинська	0	5708	0	6056
Житомирська	0	855	1751	2606
Іршанська	0	176	925	1101
Квітнева	0	1298	0	1298
Корнинська	0	0	1133	1133
Коростенська	701	0	5278	5278
Коростишівська	0	2777	0	2777
Краснопільська	0	2410	0	2410
Курненська	0	0	2357	2357
Лугинська	0	1435	4568	6003
Любарська	0	0	7458	7458
Малинська	2003	683	4927	5610
Миропільська	0	0	1130	1130
Народицька ТГ	2783	586	4567	5153
Новоборівська	0	250	1179	1429
Новоград-Волинська	0	0	1870	1870
Новогуйвинська	1780	0	3690	3690
Овруцька	1700	0	7970	7970
Олевська	0	1346	6377	7723
Оліївська	0	0	1535	1535
Піщівська	0	200	1364	1564
Попільнянська	0	0	4379	4379
Потіївська	0	0	508	508
Пулинська	0	3540	0	3540
Радомишльська	0	0	4168	4168

Назва громади	Зазнали руйнувань (кількість місць)	Необхідність модернізації(кількість місць)		Кількість місць
		Ні	Так	
Райгородоцька	0	380	2440	2820
Романівська	0	0	2688	2688
Романівська	0	0	222	222
Ружинська	0	0	6904	6904
Семенівська	0	2404	0	2404
Словечанська	0	1600	0	1600
Станишівська	220	3223	1428	4651
Старосілецька	0	0	2770	2770
Стриївська	0	0	340	340
Тетерівська	0	0	780	780
Ушомирська	350	1870	0	1870
Харитонівська	0	365	85	450
Хорошівська	0	0	4946	4946
Червоненська	350	1005	0	1005
Черняхівська	0	3684	0	3684
Чижівська	0	460	1917	2377
Чоповицька	0	515	265	930
Чуднівська	750	0	5710	5710
Швайківська	0	0	810	810
Ярунська	0	0	3282	3282

Таблиця представляє аналіз стану будинків культури, кінотеатрів, і концертних залів по громадах Житомирської області, вказуючи на кількість зруйнованих місць, необхідність амортизації, а також загальну кількість місць в кожній з установ.

З таблиці можна зробити наступні висновки:

1. Більшість установ не зазнали руйнувань, однак в окремих громадах (наприклад, Вільшанська, Гладковицька, Ушомирська) зафіксовані значні руйнування.

2. Потреба в амортизації та оновленні є відчутною у багатьох громадах. Наприклад, Ємільчинська громада має найвищу кількість місць, що потребують амортизації (5708 місць), що є свідченням великої потреби у реновації та модернізації їхніх культурних об'єктів.

3. Деякі громади мають значну кількість культурних місць, але мало або зовсім не мають необхідності в амортизації, як наприклад, Любарська та Малинська громади. Це може свідчити про відносно нові або нещодавно ренововані установи.

4. В цілому, багато громад мають адекватні культурні простори, але потребують інвестицій для підтримання їхньої інфраструктури та збільшення культурної доступності для мешканців.

Ці висновки вказують на необхідність зосередити увагу на модернізації та ремонті культурних установ у деяких громадах Житомирської області, щоб забезпечити належні умови для культурного розвитку та доступу громадян до культурних заходів.

Загалом, із 814 культурних закладах потребують модернізації, з них 575 місць мають актуальну потребу в модернізації. Також 34 заклади зазнали руйнувань в наслідок російської агресії.

Таблиця 9.3.3.2

Аналіз бібліотечної мережі громад Житомирської області

Назва громади	Необхідність модернізації об'єкту		Чи зазнав об'єкт руйнування		Кількість посадкових місць для користувачів, од	Загальний склад бібліотечного фонду, усього (тис. од.)
	ні	так	ні	так		
Андрушівська	11	2	13	0	135	53.0
Андрушківська	0	3	3	0	0	0.0
Баранівська	1	15	16	0	219	137.8
Барашівська	5	0	5	0	65	34.6
Бердичівська	0	5	5	0	281	170.6
Березівська	0	5	5	0	42	33.3
Білокоровицька	3	0	3	0	36	29.6
Брониківська	2	10	12	0	79	50.0
Брусилівська	0	0	0	0	0	0.0
Високівська	0	2	2	0	8	0.8
Вишевицька	0	4	4	0	38	17.6
Вільшанська	6	1	6	1	40	27.3
Волицька	0	4	4	0	34	14.7
Вчорайшенська	0	7	7	0	63	47.4
Гладковицька	0	1	0	1	20	25.3
Глибочицька	8	0	8	0	135	66.3
Городницька	2	4	6	0	31	58.5
Городоцька	1	0	1	0	3	6.2
Горщиківська	0	1	1	0	10	10.0
Гришковецька	1	6	7	0	191	58.3
Довбіська	0	0	1	0	40	44.9
Ємільчинська	0	0	15	0	270	127.9

Назва громади	Необхідність модернізації об'єкту		Чи зазнав об'єкт руйнування		Кількість посадкових місць для користувачів, од	Загальний склад бібліотечного фонду, усього (тис. од.)
	ні	так	ні	так		
Житомирська	13	0	14	0	214	141.6
Іршанська	1	0	6	0	116	50.6
Квітнева	0	0	3	0	0	0.0
Корнинська	0	4	4	0	231	32.5
Коростенська	3	17	19	1	440	278.5
Коростишівська	5	0	5	0	84	100.6
Краснопільська	4	0	4	0	42	60.0
Курненська	0	0	3	0	0	0.0
Лугинська	0	22	22	0	319	276.6
Любарська	1	19	20	0	585	120.2
Малинська	6	23	29	1	284	167.2
Миропільська	0	7	7	0	69	33.8
Народицька	10	5	15	0	104	115.5
Новоборівська	0	5	5	0	48	35.4
Звягельська	1	10	11	0	300	128.0
Новогуйвинська	11	4	14	1	171	84.9
Овруцька	0	18	14	4	0	151.8
Олевська	8	14	22	0	451	223.3
Оліївська	0	13	13	0	82	67.7
Піщівська	0	4	4	0	22	19.6
Попільнянська	2	11	13	0	326	216.4
Потіївська	0	1	1	0	5	24.3
Пулинська	0	1	1	0	20	35.9
Радомишльська	0	20	20	0	249	208.3
Райгородоцька	0	9	9	0	68	70.7
Романівська	0	2	2	0	24	21.1
Ружинська	0	24	24	0	237	276.6
Семенівська	0	0	8	0	143	38.6
Словечанська	11	0	11	0	174	70.3
Станишівська	2	14	10	6	266	111.6
Старосілецька	0	8	8	0	94	67.2
Стрийська	6	0	6	0	31	29.0
Тетерівська	3	3	6	0	29	47.7
Ушомирська	17	0	17	0	124	98.4
Харитонівська	2	1	3	0	12	14.5
Хорошівська	0	15	15	0	108	154.4
Червоненська	5	0	5	0	57	22.3
Черняхівська	21	0	21	0	226	143.3
Чижівська	2	5	7	0	76	38.5
Чоповицька	9	0	9	0	74	51.5

Назва громади	Необхідність модернізації об'єкту		Чи зазнав об'єкт руйнування		Кількість посадкових місць для користувачів, од	Загальний склад бібліотечного фонду, усього (тис. од.)
	ні	так	ні	так		
Чуднівська	0	2	2	0	52	59.5
Швайківська	1	4	5	0	80	21.5
Ярунська	0	8	8	0	28	0.0

Велика частина бібліотек потребує модернізації, щоб забезпечити сучасні умови для користувачів і підтримувати належний стан бібліотечних ресурсів. Наприклад, Лугинська громада вирізняється високою кількістю бібліотек, які вимагають оновлення.

Зазнали руйнувань лише декілька бібліотек, що свідчить про відносну цілісність бібліотечних приміщень, хоча і вказує на необхідність відновлювальних робіт у певних місцях, зокрема у Овруцькій громаді.

Кількість посадкових місць та бібліотечний фонд в багатьох громадах є достатніми для задоволення потреб місцевих жителів, але також існує потреба в розширенні та оновленні цих ресурсів для адаптації до змінюваних запитів користувачів.

У цілому, бібліотеки Житомирської області продовжують відігравати значну роль у культурному та освітньому житті громад. Водночас, їм необхідні додаткові інвестиції для оновлення та покращення своїх функцій. Реалізація цих заходів може сприяти не лише збереженню, а й розвитку культурних та освітніх можливостей в регіоні (рис. 9.3.3.2)

Таблиця 9.3.3.3

Аналіз музеїв, художніх галерей та архівів громад Житомирської області

Назва громади	Необхідність модернізації		Кількість експонатів, од.	Сумма по полю Кількість працівників	Площа експозиційних приміщень, м2
	ні	так			
Бердичівська	0	1	11000	0	755.0
Брусилівська	0	0	700	1	30.0
Глибочицька	0	1	4189	14	1903.0
Городницька	0	1	1022	0	87.0
Городоцька	0	0	0	0	0.0
Ємільчинська	0	0	1970	3	190.0
Житомирська	0	1	0	7	500.0
Звягельська	0	1	9477	17	981.1
Квітнева	0	0	0	0	0.0
Коростишівська	1	0	1008	1	0.0
Курненська	0	1	3000	1	100.0
Лугинська	0	1	6672	1	172.0
Любар	0	1	715	1	75.0
Малинська	0	1	6405	2	0.0

Назва громади	Необхідність модернізації		Кількість експонатів, од.	Сумма по полю Кількість працівників	Площа експозиційних приміщень, м2
	ні	так			
Миропіль	0	1	1600	1	190.0
Народицька	1	0	970	0	0.0
Новоборівська	0	1	707	2	152.0
Овруцька	0	1	1800	2	90.0
Олевська	0	2	2969	2	597.0
Оліївська	40	2	7400	2	80.0
Попільнянська	4	0	9386	11	1132.4
Пулинська	1	0	1437	1	0.0
Радомишльська	0	1	2785	4	150.0
Романівська	0	1	2475	4	235.0
Ружинська	0	0	0	0	0.0
Семенівська	0	0	2124	1	240.0
Словечанська	0	1	0	3	0.0
Станишівська	1	0	406	1	0.0
Тетерівська	0	2	5036	2	1240.0
Ушомирська	1	0	0	1	0.0
Хорошівська	1	2	2604	14	728.6
Черняхівська	1	0	1309	2	186.3
Чижівська	3	0	1111	3	160.0
Чуднівська	0	1	1533	1	325.0

Аналіз стану музеїв, художніх галерей та архівів у громадах Житомирської області показує, що майже всі музейні установи в регіоні потребують модернізації. Це зумовлено як застарілістю експозиційного обладнання, так і недостатнім утриманням приміщень, що може негативно впливати на збереження культурної спадщини. Наприклад, у Хорошівській громаді визначено потребу в оновленні умов для двох музейних закладів, які разом зберігають значну кількість експонатів. (Рис. 9.3.3.3)

Кількість експонатів у музеях значно варіює, причому деякі громади, як Попільнянська, Бердичівська, Звягельська мають особливо велику колекцію, що свідчить про багатство культурних та історичних ресурсів, доступних для публіки. Така різноманітність вимагає відповідних зусиль для їх адекватного зберігання і представлення.

Щодо експозиційних приміщень, то їх площа також різниться в залежності від громади, з найбільшими приміщеннями у Тетерівській громаді, що дозволяє ефективно демонструвати велику кількість експонатів. Такі простори зали сприяють кращій візуалізації та доступності колекцій для відвідувачів.

Персонал, що обслуговує музеї, різниться за чисельністю, але загалом є достатнім для поточних потреб. Однак, з огляду на великі потреби в модернізації, може знадобитися додаткове навчання та збільшення кількості співробітників для покращення управління та експозиційної діяльності.

Більшість культурних установ в регіоні зіткнулися з проблемами застарілої інфраструктури та необхідності адаптації до сучасних вимог культурного простору.

Будинки культури та кінотеатри потребують ремонту та оновлення обладнання, щоб відповідати потребам сучасної аудиторії та забезпечити відповідні умови для проведення заходів. Велика частина цих установ має достатню кількість місць, однак необхідно зосередитись на їхньому стані.

Бібліотеки у громадах відіграють ключову роль у культурному та освітньому житті, проте багато з них також потребують оновлення та модернізації для забезпечення доступу до цифрових ресурсів та комфортних умов для відвідувачів.

Музеї та художні галереї мають велику кількість експонатів, що вимагають належних умов зберігання та експонування. Проблеми з площами, а також з модернізацією технічного оснащення, є серйозними та потребують негайного втручання.

Загалом, існує необхідність комплексного підходу до оновлення культурної інфраструктури в Житомирській області, що включає інвестиції у фізичну інфраструктуру та ресурси, а також в підготовку та навчання персоналу, щоб забезпечити відповідність умов міжнародним стандартам та зберегти культурну спадщину регіону.

9.3.4. Мережа закладів молодіжної інфраструктури фізкультури та спорту

Мережа закладів молодіжної інфраструктури фізкультури та спорту включає молодіжні центри, спортивні майданчики, спортивні зали та басейни. Ці заклади забезпечують можливості для фізичного розвитку та активного дозвілля молоді (рис. 9.3.4.1).

Забезпеченість відкритими спортивними майданчиками, спортивними залами та басейнами на 1000 осіб населення є ключовими показниками для оцінки рівня розвитку спортивної інфраструктури. Модернізація існуючих та будівництво нових об'єктів фізичної культури та спорту сприяє підвищенню рівня фізичної активності населення, розвитку спортивних талантів та популяризації здорового способу життя.

Аналіз спортивної інфраструктури складається з трьох основних частин, а саме:

1. Аналіз відкритих спортивних споруд - оцінюється кількість різних типів спортивних майданчиків, включаючи баскетбольні, волейбольні майданчики, спортивні зали, комплекси, стадіони та футбольні поля.

2. Аналіз спортивних залів загального користування - надається інформація про загальну площу спортивних залів, кількість залів за формою власності, а також їх стан (чи зазнали руйнувань та чи потребують модернізації).

3. Аналіз басейнів загального користування - описуються басейни, їх місцезнаходження, форма власності, площа водного дзеркала, а також наявність укриття і Wi-Fi покриття.

Ця інформація є важливим інструментом для органів місцевого самоврядування, планувальників та інвесторів, які зацікавлені у розвитку спортивної інфраструктури в Житомирській області. Він допомагає виявити пріоритетні напрямки для інвестицій, визначити потреби у модернізації існуючих споруд та забезпечити належний рівень спортивних послуг для населення.

Таблиця 9.3.4.1

Аналіз відкритих спортивних споруд за їх кількістю в громадах Житомирської області

Назва громади	Баскетбольний майданчик	Волейбольний майданчик	Майданчик з штучним покриттям	Спортивний зал	Спортивний комплекс	Спортивний майданчик	Стадіон	Футбольне поле	Інше	Загалом
Андрушківська	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Баранівська	0	1	2	0	0	9	2	7	1	22
Бердичівська	0	0	2	0	0	3	2	0	2	9
Березівська	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Брусилівська	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Високівська	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3
Гладковицька	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Глибочицька	0	0	0	0	0	6	1	3	3	13
Городницька	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Городоцька	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Довбиська	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Житомирська	0	0	0	0	0	27	6	0	0	33
Звягельська	0	1	0	0	0	1	1	4	1	8
Іршанська	0	0	2	0	0	2	0	0	1	5
Квітнева	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4
Корнинська	0	0	0	0	0	0	3	0	0	3
Коростенська	0	0	0	0	0	6	2	2	0	10
Коростишівська	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Курненська	0	0	0	0	0	1	0	3	0	4
Любарська	0	1	1	12	0	60	1	3	7	85
Миропільська	0	0	0	0	0	6	2	0	0	8

Назва громади	Баскетбольний майданчик	Волейбольний майданчик	Майданчик з штучним покриттям	Спортивний зал	Спортивний комплекс	Спортивний майданчик	Стадіон	Футбольне поле	Інше	Загалом
Народицька	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Новоборівська	0	0	2	0	0	0	0	0	0	2
Новогуйвинська	1	0	0	0	0	3	1	2	0	7
Овруцька	0	0	0	0	0	1	2	0	0	3
Оліївська	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
Піщівська	0	0	0	0	0	0	4	0	0	4
Попільнянська	0	0	0	0	0	0	1	2	0	3
Радомишльська	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
Ружинська	11	8	2	0	0	11	1	12	0	45
Семенівська	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5
Станишівська	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
Стрийська	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
Тетерівська	0	0	1	0	0	2	0	2	0	5
Ушомирська	0	0	0	0	0	0	3	0	4	7
Хорошівська	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2
Червоненська	0	0	0	0	0	2	3	1	0	6
Черняхівська	0	0	0	0	0	0	10	0	0	10
Чижівська	0	0	4	0	0	0	0	0	0	4
Чуднівська	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2

Аналізуючи таблицю 9.3.6.4, можна зробити декілька важливих висновків щодо стану та розподілу відкритих спортивних споруд у громадах Житомирської області.

По-перше, видно значну нерівномірність у кількості та типах спортивних споруд між різними громадами. Наприклад, Любарська громада вирізняється найбільшою кількістю спортивних об'єктів, включаючи 60 спортивних майданчиків, 12 спортивних залів та 7 інших споруд. Це може свідчити про значний акцент на розвиток спортивної інфраструктури в цій громаді. Водночас, є громади, як Андрушківська, Березівська, Гладковицька, де спортивні споруди практично відсутні або наявні лише в одиничних кількостях.

По-друге, деякі громади мають вузькоспеціалізовану інфраструктуру. Наприклад, у Житомирській громаді є значна кількість спортивних майданчиків (27) та стадіонів (6), але відсутні інші види споруд, такі як спортивні зали чи баскетбольні майданчики. Аналогічно, у Ружинській громаді найбільше баскетбольних майданчиків (11) та футбольних полів (12), що свідчить про специфічні спортивні пріоритети.

По-третє, наявність інфраструктури не завжди корелює з її використанням або станом. Наприклад, громади з невеликою кількістю споруд, такі як Гороδοцька чи Високівська, можуть забезпечувати достатні умови для занять спортом для свого населення, якщо ці споруди добре утримуються та використовуються.

Загалом, аналіз таблиці 1 показує, що розвиток спортивної інфраструктури в Житомирській області є неоднорідним. Деякі громади добре забезпечені різноманітними спортивними спорудами, тоді як інші потребують суттєвих інвестицій для покращення ситуації. Це підкреслює необхідність проведення цільових програм з розвитку спортивної інфраструктури, спрямованих на вирівнювання доступу до спортивних послуг для всіх мешканців області.

Таблиця 9.3.4.2

Аналіз спортивних залів загального користування громад Житомирської області

Громада	Загальна площа спортивних залів м ²	Кількість залів за формою власності			Зазнали руйнування		Потребують модернізації	
		Державна	Комунальна	Приватна	ні	так	ні	так
Андрушківська	440	0	3	0	3	0	0	3
Баранівська	2914	0	10	0	10	0	7	3
Бердичівська	1824.1	0	7	0	7	0	2	5
Березівська	840	0	6	0	6	0	0	6
Волицька	500	0	2	0	2	0	0	2
Городниця	117	0	1	0	1	0	0	1
Городоцька	564	1	0	0	1	0	0	1
Житомирська	2146	0	1	2	3	0	1	2
Звягельська	1792.6	0	7	0	7	0	3	4
Корнинська	162	0	1	0	1	0	0	1
Коростенська		2	10	5	14	3	4	13
Коростишівська	1160	0	0	2	2	0	2	0
Народицька	260	0	1	0	1	0	0	1
Овруцька	951	0	2	0	0	2	0	2
Оліївська	299.9	0	2	0	2	0	0	2
Попільнянська	190	0	0	1	1	0	1	0
Радомишльська	1509.1	0	1	0	1	0	1	0
Ружинська	1946	0	11	0	11	0	7	4
Хорошівська	128	0	1	0	1	0	0	1
Червоненська	930	0	4	0	3	1	2	2
Черняхівська	932	0	5	0	5	0	1	4
Черняхівська	1010.8	0	2	0	2	0	1	1

Громада	Загальна площа спортивних залів м ²	Кількість залів за формою власності			Зазнали руйнування		Потребують модернізації	
		Державна	Комунальна	Приватна	ні	так	ні	так
Чижівська	1392.15	0	8	0	8	0	2	6
Чуднівська	264.04	0	1	0	0	1	0	1

З аналізу таблиці випливає, що загальна площа спортивних залів та їх кількість значно варіюється між громадами. Наприклад, найбільша загальна площа залів спостерігається в Баранівській громаді (2914 м²), яка має 10 комунальних спортивних залів, з яких 7 потребують модернізації. У той же час, громади як Корнинська та Хорошівська мають лише один спортивний зал з площею 162 м² та 128 м² відповідно. Це свідчить про суттєві відмінності в забезпеченості спортивними залами між громадами.

Кількість спортивних залів також демонструє значну різницю за формою власності. Деякі громади мають виключно комунальні зали, як-от Андрушківська, Березівська, Волицька та багато інших. Водночас, є громади з приватними залами, наприклад, Городоцька громада, яка має один приватний спортивний зал площею 564 м². Окрім того, у Житомирській громаді наявні як комунальні, так і приватні зали, що показує різноманітність форм власності спортивних споруд.

Щодо стану залів, більшість громад стикається з необхідністю модернізації своїх спортивних залів. Наприклад, в Ружинській громаді 7 з 11 залів потребують модернізації, тоді як у Чижівській громаді ця потреба стосується 6 з 8 залів. З іншого боку, є громади, де всі спортивні зали знаходяться в задовільному стані і не потребують модернізації, як-от Андрушківська громада.

Наявність руйнувань також відзначається в декількох громадах. Наприклад, в Коростенській громаді 5 залів зазнали руйнувань, а 14 потребують модернізації, що є найвищими показниками серед усіх громад. Водночас, значна частина громад, як Андрушківська, Березівська, Волицька, не мають жодних руйнувань.

Отже, існують суттєві диспропорції в забезпеченості спортивними залами між різними громадами Житомирської області, як за загальною площею, так і за кількістю залів та їх станом. Багато залів потребують модернізації, що вказує на необхідність інвестицій у покращення спортивної інфраструктури. Різноманітність форм власності залів також підкреслює важливість залучення як державних, так і приватних інвесторів для розвитку цієї сфери.

Таблиця 9.3.4.3

Аналіз басейнів загального користування громад Житомирської області

Громада	Населений пункт	Форма власності (виберіть із списку нижче)	Номер будинку	Територія, га	м2 водного дзеркала	Наявність укриття (так / ні)	Наявність Wi-Fi покриття в закладі (так / ні)	Наявність Wi-Fi покриття в укритті (так / ні)	Руйнування (так / ні)
Звягельська	Звягель	Державна	38	2.2122	275	Так	Так	Так	Ні
Ємільчинська	Ємільчине	комунальна	14	-	1250	Так	Так	Так	Ні
Бердичівська	Бердичів	Комунальна	9	0.26478	122.8	Ні	так	Ні	Ні
Бердичівська	Бердичів	Комунальна	9	0.26478	419.4	Ні	так	Ні	Ні
Коростенська	Коростень	Державна	-	-	-	-	-	-	-
Житомирська	Житомир	Комунальна	13	0.087	375	Так	Так	Ні	Ні
Житомирська	Житомир	Приватна	77	-	-	-	-	-	Ні
Новогуйвинська	Новогуйвинське	Державна	10	-	-	-	-	-	Ні
Житомирська	Житомир	Приватна	9	0.09	250	Ні	Так	Ні	Ні
Коростишівська	Коростишів	Приватна	68	-	-	-	Так	-	Ні

Можна помітити, що басейни загального користування наявні лише у деяких громадах Житомирської області, і їх кількість та оснащення значно варіюються. Звягельська громада має державний басейн площею водного дзеркала 275 м², який обладнаний укриттям і Wi-Fi покриттям як у самому закладі, так і в укритті. Це свідчить про високий рівень оснащення та готовність до різних надзвичайних ситуацій.

Ємільчинська громада також має комунальний басейн з великою площею водного дзеркала - 1250 м². Він також обладнаний укриттям та Wi-Fi покриттям, що забезпечує зручність і безпеку користувачів. У Бердичівській громаді є два комунальні басейни з різною площею водного дзеркала (122.8 м² та 419.4 м²), проте лише один з них обладнаний укриттям та Wi-Fi покриттям.

Житомирська громада має кілька басейнів з різною формою власності. Наприклад, один з комунальних басейнів має площу водного дзеркала 375 м² та обладнаний укриттям і Wi-Fi покриттям. Водночас, приватний басейн у цій громаді має площу водного дзеркала 250 м², але відсутні укриття та Wi-Fi покриття в укритті, що свідчить про різний рівень обладнання приватних та комунальних басейнів.

У деяких громадах басейни відсутні або інформація про них не надана. Наприклад, в Коростенській та Новогуївській громадах є державні басейни, але відсутні дані щодо площі водного дзеркала та наявності укриття та Wi-Fi покриття.

Загалом, басейни в Житомирській області розподілені нерівномірно, з різним рівнем оснащення. Більшість наявних басейнів мають укриття та Wi-Fi покриття, що є позитивним показником, проте деякі приватні басейни менш добре оснащені. Це вказує на необхідність подальших інвестицій у розвиток та модернізацію басейнів, особливо у тих громадах, де їх або немає, або вони менш добре обладнані.

Сильні сторони

1. Високий рівень забезпеченості в окремих громадах. Деякі громади, як-от Ружинська та Баранівська, мають значну кількість спортивних споруд, що свідчить про добре розвинену спортивну інфраструктуру.

2. Наявність сучасного обладнання. У ряді басейнів (наприклад, у Звягельській та Ємільчинській громадах) наявні укриття та Wi-Fi покриття, що забезпечує комфортні та безпечні умови для користувачів.

3. Інвестиційна привабливість. Наявність різних форм власності спортивних споруд (державна, комунальна, приватна) відкриває можливості для залучення як державних, так і приватних інвесторів для подальшого розвитку інфраструктури.

4. Слабкі сторони

5. Нерівномірний розподіл інфраструктури. Значна кількість громад має мінімальну або відсутню спортивну інфраструктуру, що обмежує доступ населення до спортивних заходів.

6. Необхідність модернізації. Багато спортивних залів потребують капітального ремонту або модернізації, що вказує на їх недостатній стан для забезпечення якісних спортивних послуг.

7. Обмеженість басейнів. Басейни загального користування присутні лише в окремих громадах, і навіть ті, що існують, часто мають недоліки в оснащенні, що обмежує їх використання.

Завдання для комплексної програми відновлення Житомирської області

Модернізація та реконструкція існуючих спортивних залів та басейнів. Згідно з аналізом на основі анкет які заповнювали представники громад, близько 40% спортивних залів в області потребують модернізації, а більшість басейнів не мають необхідного оснащення. Реалізація

цього завдання сприятиме підвищенню якості надання спортивних послуг та розширенню доступу до них.

Будівництво нових спортивних споруд у громадах з недостатньою інфраструктурою. У 20% громад Житомирської області відсутні спортивні майданчики та зали. Будівництво нових об'єктів у цих громадах сприятиме вирівнюванню можливостей для занять спортом серед населення.

Запровадження програм з популяризації здорового способу життя та спорту. Враховуючи, що більшість басейнів та спортивних залів використовуються не на повну потужність через недостатню кількість програм і заходів, впровадження нових програм сприятиме активізації спортивної діяльності та підвищенню рівня фізичної активності серед населення.

9.3.5. Аналіз молодіжних центрів

Молодіжні центри відіграють важливу роль у соціальному, культурному та освітньому розвитку молоді регіону. Серед представлених закладів є різноманітні простори, від публічних бібліотек та будинків культури до спортивних установ і спеціалізованих молодіжних хабів. Документ також включає карту, яка ілюструє географічне розташування кожного з цих центрів, що підкреслює їх широке поширення по всій області. Ця інформація є цінною для розуміння мережі молодіжних закладів і їх внеску в розвиток місцевих громад (рис. 9.3.5.1) (Книга 3)

Таблиця 9.3.5.1

Молодіжні центри громад Житомирської області

Назва	Місце	Засновано на базі
Пластовий молодіжний центр Житомирської міської ради	м. Житомир, пров. Скорульського, 5,	Комунальна установа Житомирської міської ради
Звягелський міський молодіжний центр	м. Звягель, вул. Шевченка 5/А, (фактичне місце Шевченка 16, Будинки Рад)	Управління у справах сім'ї, молоді, фізичної культури та спорту Звягельської міської ради
Молодіжний центр «М-Формація»	м. Бердичів, вул. Вінницька, 10	Публічна бібліотека з філіями Бердичівської міської територіальної громади
Молодіжний хаб «Територія творчих людей» міського Палацу культури імені Шабельника О.А.	м.Бердичів, пл.Мистецька,1	Міський Палац культури імені Шабельника Олексія Андрійовича
Центр позашкільної освіти, молодіжний хаб «Я-Лідер»	смт Городок, вул. Шкільна, 9	На базі Центру позашкільної освіти Городоцької селищної ради
Молодіжний простір «Lib.Club» Левківського старостинського округу	с. Левків, вул. Олімпійська, 2 б	Молодіжний простір створено на базі Левківської публічної бібліотеки Глибочицької сільської ради.
Молодіжний простір при БК с. Глибочиця	с. Глибочиця, вул. М. Грушевського, 51	Молодіжний простір створено на базі Глибочицького БК
Молодіжний простір при клубі с. Кмитів	с. Кмитів, вул. Покровського, 42	Молодіжний простір створено на базі Кмитівського клубу
Молодіжний простір Creative_hub	с.Романівка Звягельського району вул. Дружби, 2А	Молодіжний простір створено при БК (участь у проєкті в рамках

Назва	Місце	Засновано на базі
		програми UPShift Житомирщина за підтримки ЮНІСЕФ)
Молодіжний простір «Витязь»	м. Коростень, вул. С.Бандери, 105-А	Молодіжний простір на базі КУ Коростенський міський ЦФЗН „Спорт для всіх”
Молодіжний простір «GHUDNIV HUB»	м. Чуднів, вул. Героїв майдана, 95 б.	Чуднівський міський будинок культури Чуднівської міської ради
«Красівський молодіжний простір»	Бердичівський р-н с. Красівка, вул. Миру 24,	Красівський ліцей імені Ц.Л. Посудевського Семенівської сільської ради Житомирської області
Миропільська філія Миропільської публічної бібліотеки	смт. Миропіль, вул. Кирилюка, 87	Миропільська філія Миропільської публічної бібліотеки
Миропільська центральна публічна бібліотека	смт. Миропіль, вул.Вільшанська,	Миропільська центральна публічна бібліотека
Дертська філія Миропільської центральної публічної бібліотеки	с.Дертка, вул. Центральна, 5	Дертська філія Миропільської центральної публічної бібліотеки
Колодяженська філія Миропільської центральної публічної бібліотеки	с.Колодяжне, вул.Перемоги, 2	Колодяженська філія Миропільської центральної публічної бібліотеки
Малокозарська філія Миропільської центральної публічної бібліотеки	с.Мала Козара, вул.Центральна, 21	Малокозарська філія Миропільської центральної публічної бібліотеки
Паволоцька філія Миропільської центральної публічної бібліотеки	с. Паволочка, вул.Лесі Українки, 2а	Паволоцька філія Миропільської центральної публічної бібліотеки
Печанівська філія Миропільської центральної публічної бібліотеки	с.Печанівка, вул.Підкоритова, 1б	Печанівська філія Миропільської центральної публічної бібліотеки
Молодіжний простір філії «Ружинська публічна бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради	Бердичівський р-н, смт. Ружин, вул. Соборна, буд.27	Філія «Ружинська публічна бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради
Молодіжний простір філії «Немиринецький будинок культури-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради	Бердичівський р-н, с. Немиринці, вул. Центральна,40	Філія «Немиринецький будинок культури-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради
Молодіжний простір філії «Вільнопільський клуб-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради	Бердичівський р-н, с. Вільнопільля, вул. Шевченка, 22	Філія «Вільнопільський клуб-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради

Назва	Місце	Засновано на базі
Молодіжний простір філії «Білилівський будинкок культури-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради	Бердичівський р-н, с. Білилівка, вул. Миру, буд.1	Філія «Білилівський будинкок культури-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради
Молодіжний простір філії «Верхівнянський будинок культури-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради	Бердичівський р-н, с. Верхівня, вул. Миру, буд.4/1	Філія «Верхівнянський будинок культури-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради
Молодіжний простір філії «Мовчанівський будинок культури-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради	Бердичівський р-н, с. Мовчанівка, вул. Центральна, буд.13а	Філія «Мовчанівський будинок культури-бібліотека» КЗ «Центр культури і дозвілля Ружинської селищної ради
Коростишівський Молодіжний простір	м. Коростишів, вул. Володимирська, 1	Відділ освіти, молоді та спорту Коростишівської міської ради
“Молодіжний центр Житомирщини “Креатів Спейс”	Юридична Житомир, вул. Закам’янська, буд. 20, Фактична: м. Житомир, провулок Скороульського, 3	ГО КРЕАТИВ СПЕЙС
Молодіжний хаб «Твій простір»	Житомирський р-н, смт.Черняхів, вул. Житомирська,2	Черняхівська центральна бібліотека Черняхівської селищної ради
Молодіжний хаб «Світлодвіж»	Житомирська обл. с. Курне, вул.Симоненка,3	Молодіжний хаб (на базі Центру культурних послуг)
Молодіжний простір «Ідея - клуб»	м. Житомир вул. Університетська, 36	Молодіжний простір «Ідея - клуб» на базі Житомирської обласної бібліотеки для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради
Простір «Молодіжний кВАРТал»	м.Овруч, вул. Гетьмана Виговського,6	Структурний підрозділ на базі Овруцької центральної бібліотеки ім. А. Малишка
Молодіжний простір «Незламні»	с. Хажин, вул. Двірська41	Центр культури та дозвілля Семенівської сільської ради
Благодійна організація «Молодіжний центр Дон Боско»	м.Коростишів в Дарбіняна 13	Релігійне спрямування

Географічний аналіз розташування молодіжних центрів Житомирської області вказує на їхнє широке поширення по регіону, охоплюючи як міські, так і сільські території. Ось основні висновки:

1. Міські центри:

- Житомир: Основний обласний центр, де розташовані декілька молодіжних центрів, таких як Пластовий молодіжний центр Житомирської міської ради та молодіжний хаб «Твій простір».

- Бердичів: Місто має кілька центрів, зокрема Молодіжний центр «М-Формація» та молодіжний хаб «Територія творчих людей».
- Коростень: Розташовано Молодіжний простір «Витязь».
- Звягель: Місто містить Звягельський міський молодіжний центр.
- Чуднів: Має Молодіжний простір «GHUDNIV HUB».

2. Селищні та сільські центри:

- Городок: Центр позашкільної освіти молодіжний хаб «Я-Лідер».
- Левків: Молодіжний простір «Lib.Club».
- Глибочиця: Молодіжний простір при Будинку культури.
- Кмитів: Молодіжний простір при клубі.
- Романівка: Молодіжний простір Creative_hub.
- Красівка: Молодіжний простір Красівського ліцею.
- Ружин: Молодіжний простір філії «Ружинська публічна бібліотека».
- Немиринці: Молодіжний простір філії «Немиринецький будинок культури-бібліотека».
- Вільнопілля: Молодіжний простір філії «Вільнопільський клуб-бібліотека».
- Білилівка: Молодіжний простір філії «Білилівський будинок культури-бібліотека».
- Верхівня: Молодіжний простір філії «Верхівнянський будинок культури-бібліотека».
- Мовчанівка: Молодіжний простір філії «Мовчанівський будинок культури-бібліотека».
- Хажин: Молодіжний простір «Незламні».

3. Залученість різних установ:

- Молодіжні центри засновані на базі різних установ, зокрема публічних бібліотек, будинків культури, спортивних центрів та спеціалізованих молодіжних хабів.
- Деякі центри підтримуються міжнародними організаціями, такими як ЮНІСЕФ, що свідчить про міжнародну підтримку та участь у розвитку молодіжної інфраструктури.

4. Розподіл за районами:

- Молодіжні центри рівномірно розподілені по області, охоплюючи як центральні міста, так і віддалені села. Це забезпечує доступність молодіжних послуг для широкого кола молоді, незалежно від місця проживання.
- У більш віддалених районах також активно створюються молодіжні простори, що свідчить про прагнення до забезпечення рівного доступу до можливостей для молоді.

Цей географічний аналіз підкреслює важливість регіонального розподілу молодіжних центрів та їхнє значення для розвитку місцевих громад. Завдяки широкій мережі цих центрів, молодь має можливість брати участь у різноманітних освітніх, культурних та спортивних заходах, що сприяє їхньому всебічному розвитку.

9.3.6. Мережа центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)

Станом на 01.02.2024 в області при органах місцевого самоврядування функціонує 58 ЦНАПів, 1 територіальний підрозділ, 1 мобільний ЦНАП та 115 віддалених робочих місць адміністратора (ВРМ). Довідково: протягом 2023 року в області розпочали роботу 9 ЦНАПів (у Глибочицькій, Барашівській, Вишевицькій, Горщиківській, Квітневій, Семенівській, Харитонівській, Курненській та Старосілецькій територіальних громадах) та 21 ВРМ (в Гладковицькій, Народицькій, Овруцькій, Оліївській, Романівській, Словечанській, Червоненській та Чуднівській громадах). На початку січня 2024 року в області розпочали роботу ще 3 ЦНАПи (в Андрушківській, Високівській та Вільшанській громадах). Протягом

2023 року ЦНАПами та ВРМ надано понад 800 тисяч адміністративних послуг. (рис.9.3.6.1) (Книга 3)

Аналіз наданих даних про мережу центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) у громадах Житомирської області. У таблиці наведені показники кількості послуг, які надаються у ЦНАП, обсягів наданих послуг у ЦНАП (послуг/день), кількості призначених адміністраторів та кількості послуг в рік на 1 тисячу населення.

Загалом, серед громад можна виділити найбільш завантажені ЦНАП. Коростенська громада займає перше місце за кількістю наданих послуг, з показником у 3080 послуг на рік та 124 послуг/день, маючи 18 адміністраторів. Далі йде Овруцька громада з 2079 послугами на рік та 316 послуг/день, з 7 адміністраторами. Також до п'ятірки найбільш завантажених громад входять Баранівська (1351 послуга на рік, 168 послуг/день), Брусилівська (1375 послуг на рік, 82 послуги/день) та Андрушівська (1136 послуг на рік, 54 послуги/день).

На противагу їм, найменш завантаженими є громади, такі як Семенівська (25 послуг на рік, 10 послуг/день), Старосілецька (50 послуг на рік, 2 послуги/день), Городоцька (30 послуг на рік, 22 послуги/день), Дубрівська (31 послуга на рік, 3 послуги/день) та Барашівська (79 послуг на рік, 10 послуг/день).

Таким чином, можна зробити висновок, що найбільш завантажені ЦНАП знаходяться в більших громадах з більшим числом населення, а найменш завантажені - в менш населених громадах. Це свідчить про нерівномірний розподіл адміністративних послуг та необхідність оптимізації мережі ЦНАП для забезпечення рівного доступу до послуг у всіх громадах.

Таблиця 9.3.6.1

Показники діяльності ЦНАПів в розрізі територіальних громад Житомирської області

Громада	Кількість послуг, які надаються у ЦНАП	Обсяги наданих послуг у ЦНАП (послуг/день)	Кількість призначених адміністраторів	Кількість послуг в рік на 1 тис. населення
Андрушівська	1136	54	3	1001
Андрушківська	224	2	2	216
Баранівська	1351	168	3	2442
Барашівська	79	10	1	527
Бердичівська	656	115	9	556
Березівська	57	9	2	361
Білокоровицька	246	19	2	1212
Брусилівська	1375	82	8	2113
Високівська	170	18	1	2761
Вишевицька	172	5	2	635
Вільшанська	155	9	1	510
Волицька	186	14	4	934
Вчорайшенська	299	6	1	458
Гладковицька	459	122	3	9313
Глибочицька	243	4	2	135
Городоцька	30	22	0	2248
Горщиківська	76	8	3	1125
Гришковецька	1220	32	10	1217
Дубрівська	31	3	0	290
Ємільчинська	232	35	3	592

Громада	Кількість послуг, які надаються у ЦНАП	Обсяги наданих послуг у ЦНАП (послуг/день)	Кількість призначених адміністраторів	Кількість послуг в рік на 1 тис. населення
Житомирська	799	941	11	1287
Іршанська	232	21	2	849
Квітнева	191	16	1	1415
Корнинська	177	10	1	708
Коростенська	3080	124	18	625
Коростишівська	192	96	4	1184
Курненська	169	17	0	802
Лугинська	214	21	0	491
Любарська	259	99	26	1406
Малинська	304	98	4	964
Миропільська	234	19	1	986
Народицька	1235	50	0	1930
Новоборівська	359	26	1	1167
Звягельська	442	190	6	1117
Новоуївинська	272	25	7	384
Овруцька	2079	316	7	3127
Олевська	628	114	12	1197
Оліївська	1151	51	15	2252
Попільнянська	364	57	4	1287
Потіївська	192	10	1	1054
Пулинська	428	62	3	1611
Радомишльська	214	36	4	516
Райгородоцька	424	3	3	168
Романівська	140	94	5	1843
Ружинська	319	93	10	1725
Семенівська	25	10	1	739
Словечанська	990	24	5	798
Станишівська	606	28	1	591
Старосілецька	50	2	2	119
Тетерівська	208	21	1	801
Ушомирська	923	12	0	458
Харитонівська	189	4	3	806
Хорошівська	195	89	3	1817
Червоненська	470	34	2	2282
Черняхівська	137	38	1	695
Чоповицька	248	22	1	1382
Чуднівська	407	43	7	806
Швайківська	67	57	0	4987

Аналіз інформації про надання послуг у ЦНАПах за різними сферами, які відображають наявність або відсутність можливості надання конкретних послуг у різних громадах.

За даними таблиці, більшість ЦНАП надають послуги в сфері єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – таких 33 (18%) з 181

ЦНАП. У сфері державного реєстру речових прав на нерухоме майно послуги надають 40 (22%) ЦНАП. Схожі дані у сфері державного земельного кадастру, де також 40 ЦНАП надають ці послуги.

Однак, послуги єдиного державного демографічного реєстру надаються лише у 25 (14%) ЦНАП, що є одним із найнижчих показників. Аналогічно, можливість електронного документообігу надається лише у 4 (2 %) ЦНАП, що свідчить про значне відставання в цій сфері. Також лише 8 (4%) ЦНАП мають наявність електронної черги, що може призводити до незручностей для громадян.

Онлайн консультування надається у 64 (35%) ЦНАП, що є досить високим показником порівняно з іншими послугами. Можливість отримання послуг в електронному вигляді (e-services) зазначена без конкретної кількості, але можна припустити, що цей показник також невисокий через відсутність конкретних даних. Банківські послуги надаються лише у 4 (2%) ЦНАП, що є ще одним свідченням обмеженого спектру послуг у багатьох громадах.

Загальний аналіз показує, що існує значна нерівномірність у наданні послуг різних сфер у ЦНАП, що свідчить про необхідність подальшої роботи над розширенням та покращенням доступу до цих послуг у всіх громадах.

Таблиця 9.3.6.2.

Типізація послуг мережею ЦНАПів Житомирської області

Типи послуг:	ні	так
єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань	148	33
державного реєстру речових прав на нерухоме майно	141	40
єдиного державного демографічного реєстру	156	25
державного земельного кадастру	141	40
електронний документообіг	177	4
наявність електронної черги	173	8
онлайн консультування	117	64
можливість отримання послуг в електронному вигляді (e-services)	181	
банківські послуги	177	4

Аналіз додаткових аспектів функціонування ЦНАП показує, що більшість центрів не мають дитячої кімнати: 36 з 58 ЦНАП (62.1%) не обладнані дитячими кімнатами, тоді як 22 центри (37.9%) мають такі кімнати. Наявність укриття також розподілена майже порівну: 30 ЦНАП (50.8%) не мають укриття, тоді як 29 центрів (49.2%) мають. Що стосується Wi-Fi покриття в укритті, 32 ЦНАП (56.1%) не забезпечують доступ до інтернету в укриттях, тоді як 25 центрів (43.9%) мають таке покриття. Питання модернізації залишається актуальним для багатьох ЦНАП: 35 центрів (61.4%) вказали, що не потребують модернізації, тоді як 22 центри (38.6%) зазначили, що модернізація є необхідною. Ці дані свідчать про те, що у багатьох ЦНАП ще є значний потенціал для покращення умов обслуговування громадян, зокрема, створення дитячих кімнат та забезпечення доступу до інтернету в укриттях. Модернізація також залишається важливим завданням для значної частини ЦНАП.

Таблиця 9.3.6.3.

Наявність додаткових сервісів в ЦНАПах Житомирської області

Додаткові сервіси	ні	так
Дитяча кімната	36	22
Наявність укриття	30	29
Наявність Wi-Fi покриття в укритті	32	25
Необхідність модернізації	35	22

Проблемні питання:

1. Необхідність розширення мережі офісів цнапів, які обслуговуватимуть населення з надання адміністративних послуг.
2. Невідповідність ресурсного забезпечення в окремих цнапів вимогам, установленим чинним законодавством, зокрема щодо створення належних умов обслуговування суб'єктів звернення.
3. Недостатній рівень спеціалізованих знань та професійних навичок у фахівців громад щодо забезпечення ефективної роботи цнапу, практичних аспектів надання адміністративних послуг.
4. Недостатня спроможність більшості фахівців центрів швидко адаптуватися до змін чинного законодавства у сфері надання адміністративних послуг та запроваджених нових електронних сервісів. Віддаленість окремих цнапів від мешканців, які проживають у сільських територіях.
5. Відсутність удосконаленого програмного комплексу автоматизації ЦНАП, що має доступ до державних реєстрів та інформаційних систем з можливістю онлайн-обміну даними.
6. Не в повній мірі забезпечено безбар'єрний простір та дотримання стандартів доступності для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення у цнапах області.

Завдання:

1. Розширення мережі сучасних ЦНАП області та віддалених робочих місць адміністраторів.
2. Вдосконалення системи надання адміністративних послуг шляхом функціонування ЦНАП за принципом «єдиного вікна».
3. Впровадження ефективних механізмів надання якісних та доступних адміністративних послуг громадянам і суб'єктам господарювання, зниження адміністративного навантаження на замовників послуг.
4. Сприяння запровадженню на місцевому рівні нових стандартизованих порядків і моделей надання адміністративних послуг, у тому числі комплексних послуг та послуг «одним пакетом» за життєвими обставинами й бізнес-ситуаціями, зокрема і в електронній формі.
5. Забезпечення загального методичного супроводу діяльності ЦНАПів регіону шляхом розроблення та поширення методичних рекомендацій, шаблонних зразків документів та єдиних порядків реалізації повноважень і функцій адміністраторів ЦНАПів на території області.
6. Активне поширення практики щодо організації роботи пересувних віддалених місць адміністраторів (за допомогою мобільного автоматизованого робочого місця адміністратора ЦНАПу або спеціалізованого автомобіля) для якісного обслуговування осіб з інвалідністю, інших маломобільних груп населення, мешканців віддалених територій.

7. Посилення рівня матеріально-ресурсного забезпечення ЦНАПів області, шляхом співпраці з міжнародними донорськими програмами, проєктами, громадськими організаціями та об'єднаннями.

8. Забезпечення створення безбар'єрного простору для перебування та обслуговування у ЦНАПах регіону осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

9. Забезпечення систематичного навчання персоналу ЦНАПів за участю провідних суб'єктів надання адміністративних послуг із питань практичних аспектів надання адміністративних послуг, їх стандартизації, оптимізації порядків надання таких послуг, використання інструментів електронної ідентифікації у міжвідомчій взаємодії, упровадження електронних сервісів тощо.

Очікувані результати:

1. Збільшення кількості сучасних ЦНАПів в області, посилення їх інституційної та фізично-організаційної спроможності, забезпечення потужного функціонування таких центрів.

2. Розширення мережі віддалених робочих місць адміністратора в старостинських округах з метою наближення адміністративних послуг до сільського населення.

3. Максимальне охоплення населення області комплексними послугами та послугами «одним пакетом» за життєвими обставинами й бізнес-ситуаціями.

4. Підвищення стандартів якості з обслуговування та рівня надання адміністративних послуг населенню у ЦНАПах області.

5. Розширення переліку адміністративних послуг, які надаються населенню та бізнесу в електронній формі.

6. Забезпечення доступності адміністративних послуг для людей з обмеженими можливостями.

7. Підвищення рівня обізнаності громадян про нові можливості щодо отримання адміністративних послуг онлайн та вміння користуватися сучасними сервісами.

8. Підвищення рівня компетентності та професійної підготовки адміністраторів цнапів.

9.3.7. Мережа закладів соціального захисту

Сфера соціального захисту населення в Житомирській області відіграє ключову роль у підтримці вразливих груп населення, особливо в умовах триваючої війни проти України. З 87 опитаних надавачів послуг, соціальний захист демонструє стійкість і адаптивність, незважаючи на виклики, спричинені агресією росії. 4 громади не подали відповідну інформацію Високівська, Коростенська, Краснопільська, Новогуївська. Цей аналіз спрямований на оцінку поточного стану інфраструктури соціального захисту, зокрема впливу війни, наявності укриттів та широкосмугового доступу до інтернету. Крім того, буде розглянуто кількісні показники надання послуг у різних громадах області, що дозволить виявити тенденції та визначити проблемні зони. (рис. 9.3.7.1) (Книга 3)

Аналіз показує, що лише 2 з 87 закладів соціального захисту в Житомирській області зазнали руйнувань унаслідок війни. Це свідчить про те, що більшість інфраструктури залишилася неушкодженою, що є важливим фактором для продовження надання необхідних послуг населенню. Обмежені фізичні пошкодження цих закладів означають, що відновлювальні зусилля можуть бути спрямовані більше на покращення якості послуг, а не на масштабну реконструкцію.

Наявність укриттів є важливим аспектом роботи мережі соціального захисту, особливо під час конфлікту. За даними, укриттями забезпечені лише 24 з 87 закладів, що складає приблизно 28% від загальної кількості надавачів послуг. Це відносно низький показник, що підкреслює необхідність збільшення інвестицій у безпекову інфраструктуру соціального захисту.

У сучасну епоху доступ до високошвидкісного інтернету є важливим для ефективного надання послуг, особливо для координації екстрених дій і підтримання зв'язку під час криз. Дані свідчать про те, що лише 24 з 87 закладів мають широкосмуговий доступ до інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с. Це також складає близько 28% закладів, що вказує на значний розрив у цифровій інфраструктурі, який може перешкоджати ефективному наданню послуг.

Таблиця 9.3.7.1.

Результати функціонування мережі соціального захисту населення

Позначки рядків	2022	2023
Всього кількість осіб (ВПО), яким було надано послуги	78935	36482
Всього надано послуг особам з інвалідністю	55427	55669
Всього надано послуг в рамках підтримки материнства та дитинства	38677	37218
Для відшкодування ЖКП	44756	9899
Всього надано послуг особам, які постраждали від Чорнобильської АЕС	97040	96054
Для відшкодування твердого палива	13384	10659

1. Надання послуг внутрішньо переміщеним особам (ВПО)

Кількісний аналіз надання послуг соціального захисту показує різноманітну картину у різних громадах Житомирської області. Загальна кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), яким були надані послуги, значно зменшилася з 78,935 осіб у 2022 році до 36,482 осіб у 2023 році. Це зниження може бути зумовлене стабілізацією переміщення або покращенням умов проживання для ВПО. Найбільш завантажені громади за показником кількості ВПО, яким було надано послуги на 1000 мешканців:

- Ружинська громада – 707 послуг/1000 мешканців
- Вчорайшенська громада – 983 послуги/1000 мешканців
- Андрушківська громада – 616 послуг/1000 мешканців
- Квітнева громада – 337 послуг/1000 мешканців
- Корнинська громада – 475 послуг/1000 мешканців

Таблиця 9.3.7.2

Послуги наданих внутрішньо переселеним особам, осіб

Громада	Всього кількість осіб (ВПО), яким було надано послуги	з них чоловіки	з них жінки ВПО	з них діти до 17 років ВПО	з них люди похилого віку ВПО
Андрушівська	5529	759	2637	711	884
Андрушківська	2320	894	1191	235	1015
Баранівська	3127	612	1104	849	562
Барашівська	751	149	400	187	180
Бердичівська	9259	3440	5825	2555	1415
Березівська	881	229	423	124	106
Білокоровицька	88	14	35	32	7
Брониківська	-	-	-	-	-
Брусилівська	2997	841	2156	1054	907
Вишевицька	94	22	30	13	29
Вільшанська	393	0	0	0	0
Волицька	85	44	6	14	21
Вчорайшенська	4914	0	0	0	0
Гладковицька	307	76	146	85	45
Глибочицька	452	181	271	141	75
Городницька	1102	268	463	287	89
Городоцька	332	107	156	69	84
Горщиківська	239	56	73	72	38
Гришковецька	1333	224	545	143	421
Довбиська	730	-	-	-	-
Дубрівська	48	10	27	11	24
Ємільчинська	3886	775	1525	1182	498
Житомирська	20291	8472	11819	6060	3506
Звягельська	4306	1867	2553	1126	651
Іршанська	1009	203	512	294	536
Квітнева	1340	430	910	480	410
Корнинська	2533	304	679	1041	509
Коростишівська	312	42	88	164	18
Краснопільська	727	174	453	171	110
Курненська	850	131	462	257	185
Лугинська	1948	570	802	576	358
Любарська	4656	2006	2598	921	1388
Малинська	3482	1155	1507	820	897
Миропільська	1212	423	789	361	507
Народицька	627	182	239	151	153
Новоборівська	416	89	224	103	117

Громада	Всього кількість осіб (ВПО), яким було надано послуги	з них чоловіки	з них жінки ВПО	з них діти до 17 років ВПО	з них люди похилого віку ВПО
Овруч	5405	1099	2347	1556	765
Олевська	239	29	79	118	13
Оліївська	933	406	527	244	150
Піщівська	357	88	106	80	102
Попільнянська	177	34	63	65	80
Потіївська	600	158	298	144	142
Пулинська	903	228	675	287	119
Радомишльська	0	0	0	0	0
Райгородоцька	615	195	420	176	187
Романівська	2134	846	580	708	296
Ружинська	13736	1737	2439	4173	5387
Семенівська	324	43	109	115	57
Словечанська	135	26	63	46	26
Станишівська	608	239	369	196	107
Старосілецька	775	277	497	209	190
Стрийська	232	19	81	82	50
Тетерівська	534	124	200	61	89
Ушомирська	673	132	322	235	133
Харитонівська	396	145	209	57	65
Хорошівська	1603	245	1023	321	631
Червоненська	39	22	17	12	7
Черняхівська	1397	395	554	448	0
Чижівська	84	25	45	-	14
Чоповицька	477	91	234	152	141
Швайківська	358	35	171	130	22
Ярунська	243	30	233	78	165

2. Надання послуг особам з інвалідністю

Надання послуг особам з інвалідністю залишилося відносно стабільним, з 55,427 послугами у 2022 році та 55,669 у 2023 році. Ця стабільність свідчить про те, що потреби цієї категорії населення задовольняються, хоча необхідно постійно моніторити ситуацію, щоб своєчасно реагувати на нові виклики. Найбільш завантажені громади за цим показником:

- Народицька громада – 3840 послуг/1000 мешканців
- Малинська громада – 533 послуги/1000 мешканців
- Овруцька громада – 533 послуги/1000 мешканців
- Коростишівська громада – 461 послуга/1000 мешканців
- Лугинська громада – 148 послуг/1000 мешканців

3. Надання послуг особам, які постраждали від Чорнобильської АЕС

Аналіз також показує широкий діапазон послуг, наданих особам, що постраждали від Чорнобильської катастрофи, причому найбільша кількість таких послуг – 98,627 – була надана в Овруцькій громаді. Це підкреслює довготривалий вплив катастрофи на окремі території області та необхідність подальшої цільової підтримки.

Найбільш завантажені громади за цим показником:

- Народицька громада – 4449 послуг/1000 мешканців
- Овруцька громада – 2711 послуг/1000 мешканців
- Малинська громада – 672 послуги/1000 мешканців
- Коростишівська громада – 51 послуга/1000 мешканців
- Чоповицька громада – 25 послуг/1000 мешканців

4. Надання послуг в рамках підтримки материнства та дитинства

Підтримка материнства та дитинства також зазнала незначного зниження – з 38,677 у 2022 році до 37,218 у 2023 році. Це може відображати зміни у демографічній структурі населення або зміни у попиті на такі послуги. Найбільш завантажені громади за цим показником:

- Коростишівська громада – 461 послуга/1000 мешканців
- Малинська громада – 861 послуга/1000 мешканців
- Новоборівська громада – 300 послуг/1000 мешканців

5. Відшкодування витрат на житлово-комунальні послуги (ЖКП)

Однак найбільш помітною зміною стала кількість послуг, наданих для відшкодування житлово-комунальних послуг, яка різко зменшилася з 44,756 у 2022 році до 9,899 у 2023 році. Найбільш завантажені громади за цим показником:

- Овруцька громада – 107 послуг/1000 мешканців
- Коростишівська громада – 105 послуг/1000 мешканців
- Малинська громада – 172 послуги/1000 мешканців
- Романівська громада – 218 послуг/1000 мешканців

На рівні громад аналіз показує значні відмінності у наданні послуг. Наприклад, у Овруцькій громаді послуги були надані 5,405 ВПО, що значно більше порівняно з багатьма іншими громадами. Це може бути пов'язано з географічним розташуванням Овруцької громади або її роллю як центру для переміщених осіб. З іншого боку, такі громади, як Високівська та Новогуївинська, не зафіксували надання послуг ВПО, що свідчить про відсутність відповідних органів у зв'язку із їх наявністю в сусідніх громадах Черняхівська для Високівської та Житомирська для Новогуївинської).

Таблиця 9.3.7.3

Кількість наданих послуг за типом людей з особливими потребами та послуг

Громади	Всього надано послуг особам з інвалідністю	Всього надано послуг особам, які постраждали від Чорнобильської АЕС	Всього надано послуг в рамках підтримки материнства та дитинства	Всього надано послуг для відшкодування ЖКП	Всього надано послуг для відшкодування твердого палива
Андрушівська	283	0	0	1397	84
Андрушківська	349	17	0	0	0
Баранівська	3795	29	3601	0	0
Барашівська	0	76	0	164	1096
Бердичівська	5270	2191	2740	7798	11
Березівська	1613	138	1262	411	293
Білокоровицька	49	139	9	7	42
Брониківська	0	0	768	358	593
Брусилівська	482	135	120	0	0
Вишевицька	22	5	59	66	459
Вільшанська	76	17	9	755	317
Волицька	77	0	0	171	204
Вчорайшенська	0	0	0	0	0
Гладковицька	64	2339	0	118	157
Глибочицька	171	99	239	492	155
Городницька	568	923	838	185	799
Городоцька	116	32	0	132	139
Горщиківська	42	59	250	81	188
Гришковецька	128	3	548	410	249
Довбиська	0	0	0	0	0
Дубрівська	31	4	55	0	333
Ємільчинська	181	537	1822	700	2571

Громади	Всього надано послуг особам з інвалідністю	Всього надано послуг особам, які постраждали від Чорнобильської АЕС	Всього надано послуг в рамках підтримки материнства та дитинства	Всього надано послуг для відшкодування ЖКП	Всього надано послуг для відшкодування твердого палива
Житомирська	14469	15961	18400	17017	18
Звягельська	10756	1982	2408	0	0
Іршанська	474	22	0	271	453
Квітнева	90	24	0	0	0
Корнинська	662	10	0	161	181
Коростишівська	6713	0	626	0	0
Краснопільська	38	4	119	244	136
Курненська	107		661	10	1205
Лугинська	176	2238	1907	199	1036
Любарська	183	9	14	847	227
Малинська	19560	24689	31608	3932	836
Миропільська	337	17	717	557	159
Народицька	35647	41294	0	0	0
Новоборівська	282		338	300	206
Овруч	2455	98627	2150	6870	2201
Олевська	764	0	0	0	0
Оліївська	202	148	244	157	642
Піщівська	51	60	367	227	417
Попільнянська	1697	0	0	0	0
Потіївська	30	19	378	0	574
Пулинська	41	0	0	736	330
Радомишльська	0	0	0	0	0
Райгородоцька	130	30	232	150	204
Романівська	354	200	39	4009	532

Громади	Всього надано послуг особам з інвалідністю	Всього надано послуг особам, які постраждали від Чорнобильської АЕС	Всього надано послуг в рамках підтримки материнства та дитинства	Всього надано послуг для відшкодування ЖКП	Всього надано послуг для відшкодування твердого палива
Ружинська	527	80	576	1141	359
Семенівська	40	2	395	86	132
Словечанська	67	335	529	1163	1163
Станишівська	995	60	0	1235	63
Старосілецька	69	21	0	6	714
Стрийська	162	116	83	891	535
Тетерівська	54	0	0	189	42
Ушомирська	90	70	724	147	1059
Харитонівська	49	14	0	9	321
Хорошівська	334	4	0	495	817
Червоненська	122	21	79	38	213
Черняхівська	0	0	0	0	0
Чижівська	32	86	734	168	732
Чоповицька	41	349	145	0	979
Швайківська	33	0	166	162	242
Ярунська	26	2	0	0	0

Сильні сторони:

1. Стійкість інфраструктури соціального захисту, з мінімальними пошкодженнями внаслідок війни.
2. Стабільне надання послуг особам з інвалідністю та постраждалим від Чорнобильської катастрофи.
3. Здатність окремих громад, таких як Овруцька, надавати широкий спектр послуг великій кількості населення.

Слабкі сторони:

1. Низька наявність укриттів у закладах соціального захисту, що підкреслює вразливість у сфері безпеки.
2. Обмежений доступ до широкосмугового інтернету, що ускладнює ефективну комунікацію та координацію під час криз.
3. Значні диспропорції у наданні послуг у різних громадах, що свідчить про нерівномірний розподіл ресурсів.

Завдання для програми відновлення:

1. Розробити та реалізувати програму модернізації соціальних закладів, зокрема облаштування додаткових укриттів у закладах, де їх немає, що забезпечить безпеку як персоналу, так і відвідувачів під час надзвичайних ситуацій. Станом на 2023 рік укриття мають лише 24 із 87 закладів соціального захисту, що складає 28% від загальної кількості. Необхідно забезпечити облаштування укриттів у щонайменше 30 додаткових закладах, що дозволить охопити понад 60% мережі.
2. Забезпечити всіх надавачів соціальних послуг доступом до широкосмугового Інтернету з високою швидкістю, що дозволить покращити координацію та управління під час кризових ситуацій, а також сприятиме впровадженню сучасних технологій у наданні послуг. Лише 24 із 87 закладів соціального захисту мають доступ до Інтернету зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с. Потрібно забезпечити підключення до високошвидкісного Інтернету для додаткових 40 закладів, що підвищить цей показник до 74% мережі.
3. Розробити цільові втручання та програми підтримки для тих громад, де рівень надання послуг нижчий за середній, з метою вирівнювання рівня соціального захисту в області та забезпечення рівного доступу до послуг для всіх мешканців. Необхідно розробити та впровадити цільові програми для 15 громад, де рівень надання послуг на 1000 мешканців є найбільшим. Це включатиме додаткове фінансування, навчання персоналу та покращення матеріально-технічної бази закладів у цих громадах.

9.3.8. Аналіз ринків Житомирської області

Однією з важливих складових економіки області є ринки, які забезпечують економічну активність, сприяють розвитку малого та середнього бізнесу та створюють робочі місця.

На рисунку 9.3.8.1 (Книга 3) представлені всі громади області, для кожної з яких зазначено кількість офіційних та неофіційних ринків. Візуалізація дозволяє швидко оцінити, в яких громадах переважають офіційні ринки, а в яких - неофіційні. При цьому прослідковується концентрація значної кількості ринків довкола великих міст, зокрема, навколо Житомира, Звягеля та Бердичева.

Таблиця 9.3.8.1

Характеристика ринків Житомирської області

Громада	Загальна територія ринків (га)	Не офіційні	Офіційні
Андрушівська	1.882	0	1
Андрушківська	0.1	1	0
Баранівська	1.6746	3	1
Бердичівська	10.79	3	4
Брусилівська	2.1081	1	1
Городницька	0.4661	0	1
Городоцька	0	1	0
Горщиківська	0.2	1	0
Ємільчинська	1.184	0	1
Житомирська	0	3	3
Звягельська	5.2252	1	2
Коростенська	0.0016	0	1
Коростишівська	1.2	2	0
Лугинська	0	0	1
Любарська	2.148	0	1
Малинська	2	0	1
Миропільська	0.5	0	1
новоборівська	1.0396	0	1
Новогуйвинська	0.6	2	0
Олевська	0	0	1
Оліївська	3.49	1	0
Попільнянська	1.0183	1	1
Потіївська	0	1	0
Пулинська	0	0	1
Радомишльська	1.298	0	1
Романівська	1.2	0	1
Ружинська	0.68	0	1
Хорошівська	1.15	0	1
Червоненська	0.2126	0	1
Черняхівська	0.51	2	1
Чуднівська	1.5303	1	1
Загалом	42.208	24	30

Для кожної громади зазначено загальну територію ринків (в гектарах), а також кількість офіційних та неофіційних ринків. Що впливають на розвиток оптової та роздрібної торгівлі.

- Андрушівська громада має один офіційний ринок площею 1.882 га та не має неофіційних ринків.
- Бердичівська громада має 4 офіційні ринки та 3 неофіційні, загальна площа яких складає 10.79 га.
- Житомирська громада має 3 офіційні та 3 неофіційні ринки, але їхня загальна площа не зазначена.

- Коростенська громада має один офіційний ринок площею 0.0016 га.

Аналіз ринків Житомирської області показує, що ринки нерівномірно розподілені серед громад. Деякі громади, такі як Бердичівська та Житомирська, мають значну кількість як офіційних, так і неофіційних ринків. Інші громади мають переважно офіційні ринки або ж зовсім не мають ринків. Важливим аспектом є наявність значної кількості неофіційних ринків, що свідчить про необхідність вдосконалення регуляторної політики та підтримки легалізації торговельної діяльності.

9.3.9. Аналіз ветеранських просторів

Розвиток ветеранських просторів є актуальним та важливим напрямком соціально-економічної політики в Україні. В умовах постійної воєнної загрози та післявоєнного відновлення, створення таких просторів сприяє ефективній реінтеграції ветеранів у цивільне життя. Ветеранські простори надають широкий спектр послуг, починаючи від психологічної підтримки, закінчуючи освітніми програмами та сприянням працевлаштуванню. Такі простори сприяють соціальній інтеграції, поліпшенню ментального здоров'я та економічній незалежності ветеранів, що є ключовими чинниками стабільного розвитку громад. (рис.9.3.9.1) (Книга 3)

Аналіз потреб ветеранів, проведений у 2023 році, виявив низку ключових проблем, що потребують вирішення. Основними викликами є недостатній доступ до якісних реабілітаційних послуг, проблеми з житловим забезпеченням та працевлаштуванням. Ветерани часто стикаються з психологічними труднощами, такими як посттравматичний стресовий розлад, що впливає на їхню здатність до інтеграції в суспільство. Крім того, спостерігається недостатнє залучення ветеранів до активного громадського життя та бракує ефективних програм підтримки підприємництва серед ветеранів.

Аналіз потреб ветеранів, проведений у 2023 році, виявив низку ключових проблем, які суттєво впливають на їхню інтеграцію в цивільне життя та загальний добробут.

1. Житлове забезпечення:

- Брак доступного житла для ветеранів, особливо для тих, чиє житло було зруйноване або залишилося на окупованій території. Це питання залишається актуальним, оскільки без наявності стабільного житла ветерани не можуть повністю інтегруватися в суспільство.
- Відсутність ефективних механізмів для отримання соціального та тимчасового житла, а також складності в оформленні іпотечних кредитів.

2. Психологічна підтримка:

- Потреба у значній кількості психологічної допомоги через високий рівень ПТСР та інших ментальних проблем. Ветерани часто не отримують належної психологічної підтримки, що впливає на їх здатність до інтеграції та самореалізації.
- Недостатня кількість кваліфікованих фахівців з психологічної реабілітації.

3. Працевлаштування та освіта:

- Проблеми з працевлаштуванням через відсутність відповідних навичок та кваліфікацій, необхідних на ринку праці. Ветерани часто потребують перекваліфікації або додаткового навчання.
- Відсутність програм, що сприяють професійному навчанню та розвитку навичок, затребуваних на ринку праці.

4. Соціальна інтеграція:

- Відсутність ефективних програм соціальної інтеграції, які б допомагали ветеранам адаптуватися до цивільного життя, інтегруватися у громади та родини.

- Недостатня підтримка сімей ветеранів, що ускладнює процес адаптації та інтеграції.

Шляхи підтримки ветеранів Житомирської області в рамках державної політики

Державна політика України спрямована на забезпечення всебічної підтримки ветеранів через різноманітні програми та ініціативи. Одним з ключових аспектів є розвиток інституту помічника ветерана, що сприятиме координації заходів у системі переходу від військової служби до цивільного життя. Важливу роль відіграють програми забезпечення житлом, що включають соціальне житло, тимчасове житло та іпотечне кредитування. Державна політика також акцентує увагу на створенні центрів ветеранського розвитку та сервісних офісів для надання консультаційних та реабілітаційних послуг. Важливим аспектом є впровадження цифрових технологій для збору та обробки інформації про потреби ветеранів та надані їм послуги.

Державна політика України спрямована на всебічну підтримку ветеранів через різноманітні програми та ініціативи, що забезпечують соціальну та економічну реінтеграцію. На основі документів Державної ветеранської політики розробленої Міністерством у справах ветеранів України можна виокремити декілька основних напрямів підтримки ветеранів у Житомирській області:

1. Інститут супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб.

- Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб – це фахівець, який бере участь у забезпеченні реалізації та розвитку державної політики у справах ветеранів на рівні територіальних громад. Його основні завдання включають координацію заходів у системі переходу від військової служби до цивільного життя, поширення інформації щодо державних та місцевих програм підтримки ветеранів, а також надання консультацій ветеранам та їхнім сім'ям.

- Пілотні проекти в різних регіонах, зокрема у Вінницькій, Дніпропетровській, Львівській та Миколаївській областях, демонструють ефективність цього підходу, і він може бути успішно впроваджений у Житомирській області.

2. Житлове забезпечення.

- Забезпечення житлом ветеранів через соціальне житло, тимчасове житло та іпотечне кредитування. Держава надає пріоритет ветеранам АТО/ООС та тим, чиє житло зруйноване або знаходиться на окупованій території.

- Запровадження альтернативних шляхів забезпечення житлом, таких як будівництво нових житлових об'єктів та реконструкція існуючих.

3. Освіта та працевлаштування.

- Впровадження програм перекваліфікації та підвищення кваліфікації для ветеранів з урахуванням потреб ринку праці. Створення навчальних центрів, що надаватимуть можливість отримати нові професійні навички.

- Програми підтримки підприємництва, що включають фінансову допомогу та консультаційні послуги для ветеранів, які бажають започаткувати власний бізнес.

4. Соціальна підтримка та інтеграція.

- Розробка та впровадження програм соціальної інтеграції, що сприятимуть адаптації ветеранів до цивільного життя, інтеграції у громади та родини. Включення заходів, спрямованих на підтримку сімей ветеранів.

- Створення центрів ветеранського розвитку, які надаватимуть консультаційні та реабілітаційні послуги, сприятимуть розвитку ветеранського спорту та організації дозвілля.

5. Цифрові технології.

- Впровадження електронної системи обліку та координації наданих послуг, що забезпечить прозорість та ефективність у наданні допомоги ветеранам.

Ці напрямки підтримки є важливими для забезпечення всебічної допомоги ветеранам Житомирської області та сприяння їхній інтеграції у цивільне життя.

Сучасний стан підтримки ветеранів у Житомирській області

У Житомирській області функціонують ветеранські простори, розташовані у різних громадах, які надають широкий спектр послуг для ветеранів та їхніх родин. Згідно з наданою таблицею, у 22 громадах області реально функціонують ветеранські простори. Основні типи послуг, які надаються у цих просторах, включають:

- **Консультавання та інформування.** Всі простори надають інформаційну підтримку та консультації з різних питань, пов'язаних з правами та пільгами ветеранів, соціальними гарантіями та іншими нагальними потребами.
- **Соціальна підтримка.** Ветеранські простори забезпечують соціальний супровід ветеранів та їхніх сімей, включаючи допомогу в отриманні соціальних послуг та пільг.
- **Психологічна допомога.** Деякі простори надають психологічну допомогу та підтримку ветеранам і членам їхніх родин для подолання посттравматичного стресового розладу та інших психологічних проблем.
- **Юридична допомога.** У ряді просторів надаються послуги безоплатної правової допомоги з різних юридичних питань.
- **Послуги ЦНАП.** Простори, розташовані у центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП), пропонують адміністративні послуги, зокрема допомогу у вирішенні земельних питань, оформленні документів та отриманні пільг. Розробка та впровадження цифрових рішень для збору та обробки інформації про ветеранів, їхні потреби та надані послуги. Створення єдиного вікна для надання адміністративних послуг ветеранам через ЦНАП.

Завдання для програми комплексного відновлення

1. Розвиток ветеранських просторів.

- **Забезпечення функціонування нових просторів.** Створення нових ветеранських просторів у громадах, де вони ще не функціонують, з метою забезпечення доступу до послуг для всіх ветеранів області.
- **Розширення спектру послуг у наявних просторах.** Включення додаткових послуг, таких як професійна перекваліфікація, підтримка підприємництва, консультації з питань здоров'я та реабілітації.
- **Модернізація інфраструктури.** Обладнання просторів сучасними засобами зв'язку та цифровими технологіями для покращення якості надання послуг та забезпечення ефективного управління даними.

2. Співпраця з вищими навчальними закладами.

- **Партнерство з ВУЗами Житомирської області.** Розширення співпраці з вищими навчальними закладами, особливо з тими, де готують психологів, для залучення студентів до роботи у ветеранських просторах в рамках стажування та практики.
- **Проведення навчальних програм.** Організація спеціальних навчальних курсів та семінарів для підготовки фахівців з надання психологічної допомоги ветеранам.

- **Дослідницька діяльність.** Спільні дослідницькі проекти з вивчення потреб ветеранів та ефективності різних форм підтримки, з метою постійного вдосконалення роботи просторів.

3. Соціальна підтримка та інтеграція.

- **Розробка програм соціальної інтеграції.** Впровадження програм, спрямованих на соціальну інтеграцію ветеранів у громади, включаючи підтримку у працевлаштуванні та професійній адаптації.

- **Підтримка сімей ветеранів.** Забезпечення додаткових послуг для підтримки сімей ветеранів, включаючи психологічну допомогу та соціальний супровід.

4. Цифрові рішення та інновації.

- **Впровадження цифрових технологій.** Розробка та впровадження цифрових рішень для ефективного управління інформацією про ветеранів та надання їм послуг через єдине вікно.

- **Підвищення прозорості та ефективності.** Впровадження системи електронного обліку та моніторингу наданих послуг для забезпечення прозорості та підвищення ефективності роботи ветеранських просторів.

Розвиток ветеранських просторів та просторів у Житомирській області є важливим кроком для забезпечення підтримки та реінтеграції ветеранів у цивільне життя. Впровадження нових просторів, розширення спектру послуг, співпраця з вищими навчальними закладами та застосування сучасних технологій забезпечать всебічну допомогу ветеранам. Виконання запропонованих завдань сприятиме покращенню умов життя ветеранів, їхній успішній інтеграції у суспільство та стабільному розвитку регіону.

9.3.10. Аналіз центрів безпеки

Аналіз одного із компонентів мережі надання публічних сервісів та послуг, таких як центри безпеки (пожежні станції, поліцейські станції та станції екстреної медичної допомоги) є критичним етапом у розробці комплексної програми відновлення Житомирської області. Ця аналітична робота спрямована на виявлення поточного стану інфраструктури безпеки, визначення основних проблем та розробку рекомендацій для їх вирішення. Основна мета цього дослідження – забезпечити рівномірний і ефективний розподіл ресурсів для підвищення рівня безпеки та якості надання екстрених послуг у регіоні.

В Табл. 9.3.10.1 та Рис. 9.3.10.1 (Книга 3) представлено інформацію про кількість станцій екстреної медичної допомоги, пожежно-рятувальних підрозділів та поліцейських станцій у різних громадах Житомирської області. Ці дані дозволяють зрозуміти географічний розподіл центрів безпеки та виявити громади, де існує потреба у збільшенні кількості таких центрів. Наприклад, Житомирська громада має найбільшу кількість станцій — 17 поліцейських, 6 пожежно-рятувальних підрозділів і 3 станції екстреної медичної допомоги. Це свідчить про високий рівень забезпечення безпекових послуг у цьому районі.

Також потрібно відмітити, що співвідношення концентрації населення та географічного положення центрів безпеки (Рисунок 9.3.10.2) (Книга 3) демонструє доцільний географічний розподіл центрів безпеки. Висока концентрація центрів безпеки спостерігається на території міст обласного значення. Так, міста обласного значення, такі як Житомир, Звягель, Бердичів та Коростень, мають найбільшу кількість центрів безпеки, що відповідає їх демографічному навантаженню та соціально-економічним характеристикам.

Потрібно звернути увагу на високий рівень концентрації пожежних станцій на територіях з підвищеною залісненістю, що є доцільним з огляду на підвищену небезпеку виникнення пожеж у цих регіонах. Громади, такі як Лугинська та Олевська, мають значну кількість пожежних станцій, що відповідає вимогам безпеки для захисту від лісових пожеж.

Таблиця 9.3.10.1

Розподіл станцій за громадами

Громада	Центри безпеки		
	екстрена медична допомога	пожежно-рятувальний підрозділ	поліцейська станція
Андрушівська	1	1	
Баранівська	1	1	3
Барашівська	1	1	1
Бердичівська	1	3	
Березівська			1
Білокоровицька	1	2	1
Броніківська			1
Брусилівська	1	1	
Високівська		1	1
Вишевицька		1	1
Вільшанська			1
Глибочицька			1
Городницька	1	2	1
Городоцька			1
Горщиківська			1
Гришківська			1
Довбишська			1
Довбишська		1	
Дубрівська		1	1
Ємільчинська	1	1	1
Житомирська	3	6	17
Звягельська	1	1	1
Іршанська	1	1	1
Квітнева			1
Корнинська	1	1	
Коростенська	1	2	1
Коростишівська	1	1	1
Краснопільська	1	2	1
Курненська			1
Лугинська	1	4	1
Любарська	1	1	1
Малинська	1	1	
Миропільська	1	1	1
Народицька	1	2	
Новоборівська	1	1	1
Новогуйвинська			1
Овруцька	2	3	
Олевська	2	4	

Громада	Центри безпеки		
	екстрена медична допомога	пожежно-рятувальний підрозділ	поліцейська станція
Оліївська		1	1
Піщівська			1
Попільнянська	1	1	
Потіївська	1	1	
Пулинська	1	1	1
Радомишльська	1	1	
Райгородоцька			1
Романівська	1	1	
Ружинська	1	2	
Семенівська		1	1
Словечанська	1	1	1
Станишівська			1
Стрийська			1
Тетерівська	1		1
Ушомирська	1		1
Харитонівська			1
Хорошівська	1	1	1
Червоненська	1	1	1
Черняхівська	1	1	
Чоповицька	1	1	1
Чуднівська	1	1	1
Швайківська		1	1
Ярунська	1		1
Загальний підсумок	42	63	64

В Табл. 9.3.10.2 представлено інформацію про планову та фактичну кількість автомобілів, а також кількість бригад для кожного типу центрів безпеки. Згідно з даними, станції екстреної медичної допомоги мають 125 автомобілів при плановій кількості 122, що свідчить про достатнє забезпечення транспортом. Пожежно-рятувальні підрозділи мають трохи менше автомобілів, ніж планувалося – 229 замість 235. Поліцейські станції, навпаки, мають більше автомобілів, ніж планувалося – 82 замість 64. Це свідчить про те, що у більшості випадків станції забезпечені транспортом для ефективного надання послуг.

Таблиця 9.3.10.2

Кількість та оснащення автомобілями

Позначки рядків	Кількість	Планова кількість автомобілів	Фактична кількість автомобілів	Фактична кількість бригад
екстренна медична допомога	42	122	125	98
пожежно-рятувальний підрозділ	63	235	229	192
поліцейська станція	64	64	82	x

Забезпечення належної кількості та якості транспортних засобів є важливим аспектом для підвищення ефективності роботи екстрених служб. Крім того, аналіз кількості бригад показує, що більшість центрів мають достатню кількість персоналу для виконання своїх функцій, але в деяких випадках можуть бути потрібні додаткові ресурси. Важливо, щоб кількість автомобілів відповідала не тільки плановим показникам, але й реальним потребам громад, оскільки оперативність реагування на надзвичайні ситуації значною мірою залежить від доступності та готовності транспортних засобів.

Таблиця 3 демонструє наявність укриттів у станціях екстреної медичної допомоги, пожежно-рятувальних підрозділах та поліцейських станціях. Лише 6 станцій екстреної медичної допомоги не мають укриттів, тоді як 36 мають. Пожежно-рятувальні підрозділи мають 16 укриттів при 47, що не мають. Поліцейські станції найгірше забезпечені укриттями: 53 станції не мають укриттів, і лише 11 мають. Наявність укриттів є критично важливою для забезпечення безпеки персоналу та громадян під час надзвичайних ситуацій, таких як стихійні лиха або військові конфлікти.

Відсутність укриттів у багатьох поліцейських станціях та пожежно-рятувальних підрозділах є серйозною проблемою, яка потребує негайного вирішення. Рекомендовано провести додаткове фінансування та будівництво укриттів для забезпечення належного рівня безпеки. Це також включає модернізацію існуючих споруд, щоб відповідати сучасним стандартам захисту та безпеки. З огляду на поточну ситуацію в Україні, зокрема, необхідність протистояти різним видам загроз, наявність укриттів стає ще більш актуальною.

Укриття є критично важливими для забезпечення безпеки персоналу та громадян під час надзвичайних ситуацій, таких як стихійні лиха або військові конфлікти. Всі станції екстреної медичної допомоги та пожежно-рятувальні підрозділи забезпечені Wi-Fi. Поліцейські станції мають менше забезпечення Wi-Fi покриттям — 27 станцій не мають, тоді як 37 мають. Наявність Wi-Fi покриття є важливим для забезпечення швидкої та ефективної комунікації між службами та громадянами. Це також сприяє покращенню управління та координації дій під час надзвичайних ситуацій.

Відсутність Wi-Fi у значній кількості поліцейських станцій може негативно впливати на оперативність та ефективність їх роботи. Рекомендується провести додаткові заходи для забезпечення всіх станцій необхідними засобами зв'язку, що підвищить загальний рівень безпеки та комунікаційних можливостей. У сучасних умовах ефективна комунікація є одним із ключових аспектів успішного управління надзвичайними ситуаціями, тому забезпечення центрів безпеки необхідними технологіями має бути пріоритетом.

Наявність Wi-Fi покриття є важливим для забезпечення швидкої та ефективної комунікації між службами та громадянами. Лише одне укриття у станціях екстреної медичної допомоги має Wi-Fi. У пожежно-рятувальних підрозділах 13 укриттів мають Wi-Fi, тоді як 50 — ні. У поліцейських станціях 9 укриттів забезпечені Wi-Fi, а 55 — ні. Наявність Wi-Fi покриття в укриттях є важливим для забезпечення зв'язку під час критичних ситуацій, особливо коли необхідно координувати дії рятувальних служб або передавати інформацію громадянам.

Відсутність Wi-Fi в укриттях значно обмежує можливості для комунікації та може ускладнити процес надання допомоги. Рекомендується інвестувати в модернізацію укриттів з метою забезпечення їх необхідними технологічними засобами для покращення зв'язку та координації. В умовах надзвичайних ситуацій, коли кожна секунда має значення, наявність стабільного та швидкого зв'язку може значно покращити ефективність рятувальних операцій та знизити ризики для населення.

Наявність Wi-Fi покриття в укриттях є важливим для забезпечення зв'язку під час критичних ситуацій, особливо коли необхідно координувати дії рятувальних служб або передавати інформацію громадянам. Лише одне укриття у станціях екстреної медичної допомоги має Wi-Fi. У пожежно-рятувальних підрозділах 13 укриттів мають Wi-Fi, тоді як 50 — ні. У поліцейських станціях 9 укриттів забезпечені Wi-Fi, а 55 — ні. Наявність Wi-Fi покриття в укриттях є важливим для забезпечення зв'язку під час критичних ситуацій, особливо коли необхідно координувати дії рятувальних служб або передавати інформацію громадянам.

Відсутність Wi-Fi в укриттях значно обмежує можливості для комунікації та може ускладнити процес надання допомоги. Рекомендується інвестувати в модернізацію укриттів з метою забезпечення їх необхідними технологічними засобами для покращення зв'язку та координації. В умовах надзвичайних ситуацій, коли кожна секунда має значення, наявність стабільного та швидкого зв'язку може значно покращити ефективність рятувальних операцій та знизити ризики для населення. Відсутність руйнувань у центрах безпеки є позитивним показником для регіону та його інфраструктури. Відсутність руйнувань свідчить про високий рівень збереження інфраструктури, що дозволяє зосередитися на модернізації та покращенні існуючих об'єктів без необхідності відновлення зруйнованих. Це також означає, що поточний стан інфраструктури безпеки є стабільним, і основні ресурси можуть бути спрямовані на покращення умов та оснащення для підвищення ефективності роботи центрів безпеки. Водночас, варто продовжувати моніторинг стану будівель та споруд для запобігання можливим майбутнім пошкодженням. Регулярний моніторинг та технічне обслуговування допоможуть підтримувати об'єкти у належному стані та запобігати непередбаченим проблемам.

Таблиця 9.3.10.3

Тип робіт з модернізації

Тип робіт з модернізації			нове будівництво	поточний ремонт	реконстру кція
Позначки рядків	капітальний ремонт	модернізації не потребує			
екстренна медична допомога	3	34		5	
пожежно-рятувальний підрозділ					63
поліцейська станція	8	32	2	19	3
Загальний підсумок	11	66	2	24	66

Необхідність модернізації різних типів центрів безпеки варіюється. Таблиця 9.3.10.3 відображає типи необхідних робіт з модернізації. Переважна більшість станцій екстреної медичної допомоги та пожежно-рятувальних підрозділів не потребують модернізації. Проте, поліцейські станції потребують значних робіт: 8 станцій потребують капітального ремонту, 2 — нового будівництва, 19 — поточного ремонту, і 3 — реконструкції. Це свідчить про необхідність значних інвестицій у модернізацію поліцейських станцій для забезпечення їх належного функціонування.

Проведення капітального ремонту та реконструкції дозволить підвищити ефективність та надійність роботи цих об'єктів. Також варто звернути увагу на необхідність нового будівництва в окремих районах для забезпечення рівномірного розподілу послуг безпеки по всій області. Модернізація інфраструктури поліцейських станцій є критично важливою для забезпечення належного рівня безпеки та оперативного реагування на виклики сучасного суспільства.

Аналіз наданих даних дозволяє зробити декілька ключових висновків:

1. Рівень забезпечення: Житомирська громада є найбільш забезпеченою станціями безпеки, тоді як інші громади, особливо сільські, потребують додаткової уваги та ресурсів для покращення рівня безпеки.

2. Транспортне забезпечення: Загалом, станції добре забезпечені транспортними засобами, що дозволяє ефективно надавати послуги екстреної допомоги. Винятком є деякі пожежно-рятувальні підрозділи, які потребують додаткових автомобілів.

3. Наявність укриттів: Поліцейські станції значною мірою не забезпечені укриттями, що може становити загрозу для персоналу та громадян під час надзвичайних ситуацій.

4. Технологічне забезпечення: Забезпечення Wi-Fi покриттям є неповним, особливо в укриттях, що може ускладнити комунікацію під час критичних ситуацій.

5. Модернізація: Багато поліцейських станцій потребують різних видів ремонтних робіт, що свідчить про необхідність інвестицій у їх модернізацію.

Цей аналіз підкреслює важливість комплексного підходу до планування та реалізації програм відновлення інфраструктури безпеки в Житомирській області. Основні зусилля повинні бути спрямовані на рівномірний розподіл ресурсів, забезпечення сучасних технологій та проведення необхідних ремонтних робіт для забезпечення високого рівня безпеки та ефективного надання публічних сервісів.

Проблемні питання

1. Недостатня кількість укриттів у поліцейських станціях та пожежно-рятувальних підрозділах, що ставить під загрозу безпеку персоналу та громадян під час надзвичайних ситуацій.

2. Відсутність Wi-Fi покриття у багатьох поліцейських станціях та укриттях, що ускладнює комунікацію та координацію дій під час критичних ситуацій.

3. Недостатнє забезпечення транспортними засобами в окремих пожежно-рятувальних підрозділах, що знижує оперативність реагування на надзвичайні ситуації.

4. Значна потреба в модернізації та ремонті поліцейських станцій, що впливає на ефективність їх роботи та безпеку.

Завдання для програми комплексного відновлення Житомирської області

1. Забезпечення додаткового фінансування та будівництво укриттів у поліцейських станціях та пожежно-рятувальних підрозділах для підвищення рівня безпеки.

2. Впровадження Wi-Fi покриття у всіх поліцейських станціях та укриттях для покращення комунікації та координації дій під час надзвичайних ситуацій.

3. Закупівля додаткових транспортних засобів для пожежно-рятувальних підрозділів для підвищення оперативності реагування на надзвичайні ситуації.

4. Проведення капітального ремонту, реконструкції та нового будівництва поліцейських станцій для забезпечення належного функціонування та безпеки.

Очікувані результати

1. Підвищення рівня безпеки персоналу та громадян під час надзвичайних ситуацій завдяки наявності укриттів у всіх поліцейських станціях та пожежно-рятувальних підрозділах.

2. Покращення комунікації та координації дій під час критичних ситуацій завдяки наявності Wi-Fi покриття у всіх поліцейських станціях та укриттях.

3. Підвищення оперативності реагування на надзвичайні ситуації завдяки забезпеченню пожежно-рятувальних підрозділів додатковими транспортними засобами.

4. Підвищення ефективності роботи та безпеки поліцейських станцій завдяки проведенню капітального ремонту, реконструкції та нового будівництва.

9.3.11. Оцінка забезпечення населення Житомирської області послугами поштового зв'язку

Поштове забезпечення є важливою складовою інфраструктури кожного регіону, особливо в умовах сучасної економіки та зростаючих потреб у логістиці та комунікації. Житомирська область має розвинену мережу поштових операторів, що забезпечує потреби її мешканців у відправленні та отриманні кореспонденції, посилок та інших поштових послуг.

В умовах швидкого розвитку електронної комерції та зростаючих потреб населення в швидкій та надійній доставці посилок, поштові оператори відіграють важливу роль у забезпеченні логістичної інфраструктури регіону. У Житомирській області працюють такі поштові оператори (Рис. 9.3.11.1):

- Rozetka: 6 відділень
- Delivery: 12 відділень
- Meest: 152 відділення
- Нова Пошта: 184 відділення
- Укрпошта: 194 стаціонарних та 1504 пересувних відділення (Рис.9.3.11.2).

Поштова мережа Житомирської області представлена як приватними, так і державними операторами. Конкуренція між операторами дозволяє підвищувати якість послуг та знижувати ціни для кінцевих споживачів. Основними конкурентами є Нова Пошта та Укрпошта, які мають найбільшу кількість відділень та покривають найбільшу територію області. Meest займає третє місце за кількістю відділень, пропонуючи широкий спектр логістичних послуг. Rozetka та Delivery мають менш розвинену мережу, проте також роблять свій внесок у загальне забезпечення послугами поштового зв'язку області.

Сильні сторони:

• **Нова Пошта:** Висока швидкість доставки, широкий асортимент додаткових послуг, зручна система відстеження посилок.

• **Укрпошта:** Найбільша мережа стаціонарних та пересувних відділень, що дозволяє забезпечити поштове обслуговування навіть у найвіддаленіших куточках області.

• **Meest:** Гнучкі умови доставки, велика кількість відділень, конкурентоспроможні тарифи.

• **Rozetka та Delivery:** Спеціалізовані послуги для інтернет-магазинів, зручність для клієнтів, які часто роблять онлайн-покупки.

Слабкі сторони:

• **Нова Пошта:** Високі тарифи на деякі види послуг, недостатня кількість відділень у віддалених районах.

• **Укрпошта:** Довший термін доставки в порівнянні з конкурентами, можливі проблеми з обслуговуванням у віддалених відділеннях.

• **Meest:** Обмежена присутність у деяких населених пунктах, менше інновацій у порівнянні з Новою Поштою.

• **Rozetka та Delivery:** Невелика кількість відділень, орієнтованість на певний сегмент ринку.

Поштова мережа Житомирської області є розвинуеною та різноманітною, що дозволяє забезпечувати потреби населення у різних видах поштових та логістичних послуг. Висока конкуренція між операторами сприяє підвищенню якості послуг та забезпечує вибір для споживачів. Водночас кожен оператор має свої сильні та слабкі сторони, що впливає на загальну картину поштового забезпечення регіону. Для подальшого розвитку важливо враховувати ці особливості та працювати над поліпшенням слабких сторін, щоб забезпечити максимальний комфорт та зручність для користувачів поштових послуг.

9.3.12. Притулки для бездомних тварин

Проблема безпритульних тварин є актуальною для багатьох областей України, включаючи Житомирську область. Притулки для тварин є важливою складовою інфраструктури кожного регіону, що сприяє забезпеченню гуманного ставлення до безпритульних тварин, їх захисту та реабілітації. Притулки для тварин виконують важливі функції з догляду, лікування, стерилізації та пошуку нових домівок для тварин, що сприяє зниженню кількості безпритульних тварин на вулицях. Забезпечення ефективної роботи притулків дозволяє не лише надавати допомогу тваринам, а й вирішувати соціальні проблеми, пов'язані з безпекою населення та санітарно-епідеміологічним станом регіону.

Житомирська область, має кілька функціонуючих притулків, а також перспективні земельні ділянки для створення нових притулків, що відповідають вимогам законодавства. На даний момент у Житомирській області функціонують три притулки для тварин:

- Four Paws Житомирський Центр Захисту Тварин (сел.Хорошів, вул. Сергія Параджанова, 87;
- ГО "Хорошівські захисники тварин" (фактична адреса: сел.Хорошів, вул. Героїв України, 51;
- ГО "Захист тварин "Оберіг" (м.Звягель, вул. Залізнична, 22а.

Ці притулки вже забезпечують необхідний рівень догляду та реабілітації для безпритульних тварин у своїх громадах, проте зростання потреб населення та збільшення кількості тварин потребують подальшого розвитку та розширення мережі притулків. (рис. 9.3.12.1) (Книга 3)

Вимоги законодавства

Згідно з вимогами законодавства України притулки для тварин повинні розташовуватися на відстані не менше ніж 300 метрів від житлових будинків та будівель іншого призначення (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1016-10#Text> (п.4)). Територія притулку має бути огорожена для забезпечення безпеки як тварин, так і людей. Дотримання цих вимог є критично важливим для планування та будівництва нових притулків, що забезпечить їх ефективну роботу та відповідність стандартам безпеки (Рис. 9.3.12.1) (Книга 3).

Перспективні земельні ділянки для нових притулків

На основі інвестиційних пропозицій територіальних громад та вимог законодавства було відібрано шість **потенційних** земельних ділянок, що можуть бути використані для створення нових притулків для тварин (Детальна інформація представлена в Додатку 9.3.9.6):

1. Коростенська громада

Населений пункт: м.Коростень

Назва об'єкта: Ділянка 0,6400 га по вул. Івана Котляревського, в р-ні будинку 141-А

Відстань до найближчого обласного центру: 88 км

Відстань до житлових будинків: більше 240 м

Загальна площа: 0.64 га

Опис: Ділянка розташована поміж залізничної дороги та об'єктів промислової зони

2. Малинська громада

Населений пункт: м.Малин

Назва об'єкта: Індустріальний парк "Малин-Захід"

Відстань до найближчого обласного центру: 88 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 15 га

Опис: відстань до найближчої житлової забудови (450 м)

3. Бердичівська громада

Населений пункт: м.Бердичів

Назва об'єкта: Земельна ділянка 19,3 Га по вул. Білопільська

Відстань до найближчого обласного центру: 40 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 19 га

Опис: Житлова (370 м) та промислова забудова (70 м)

4. Семенівська громада

Населений пункт: с.Семенівка

Відстань до найближчого обласного центру: 40.5 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 22 га

Опис: землі запасу

Забезпечення ефективного функціонування та подальшого розвитку притулків для тварин у Житомирській області є важливим завданням для місцевих органів влади та громадських організацій.

9.3.13. Прогнозування розвитку мережі соціальних послуг у Житомирській області

Прогнозування розвитку мережі основних закладів, що надають публічні послуги та сервіси, здійснюється на основі даних про фактичне населення Житомирської області станом на 2021 рік, що є останньою офіційною інформацією про чисельність населення, та прогнозоване населення на 2030 рік. Ключовим індикатором є кількість закладів, що припадають на 10000 жителів, що дозволяє оцінити адекватність та доступність послуг у різних територіальних одиницях. При цьому за базове припущення було взято факт, що кількість закладів мережі надання соціальних послуг у 2024 році не зміниться у 2030 р. Цей аналіз дає змогу виявити територіальні диспропорції в доступі до публічних послуг і слугує основою для стратегічного планування розвитку інфраструктури.

Дослідження проведено на трьох рівнях: обласному, районному та рівні територіальних громад, що забезпечує комплексний підхід до оцінки територіальної організації мережі публічних послуг та їхнього розвитку. Аналіз на обласному рівні формує загальне уявлення про тенденції в розподілі закладів, які надають публічні послуги та сервіси. За прогнозами,

чисельність населення області поступово збільшуватиметься, що впливатиме на співвідношення кількості закладів до населення.

Аналіз на обласному рівні дозволяє сформулювати цілісне уявлення про загальні тенденції щодо розподілу мережі закладів, які надають публічні послуги та сервіси. Згідно з реалістичними прогнозами, чисельність населення області має тенденцію до незначного збільшення, що впливає на співвідношення кількості закладів до населення. Важливо зазначити, що деякі типи закладів представлені значно менше, ніж інші, серед них – притулки для бездомних тварин, центри безпеки, заклади професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О), заклади вищої освіти (ЗВО), а також басейни загального користування. Це вказує на необхідність перегляду концепції розвитку та підтримки цих закладів, щоб забезпечити належний рівень доступності для населення. Таблиця 9.3.13.1 демонструє розподіл закладів на 10000 осіб населення у 2021 та прогнозованому 2030 році. Дані показують незначне зменшення показників, що потребує врахування при стратегічному плануванні розвитку мережі публічних сервісів в області.

Таблиця 9.3.13.1

Розподіл основних закладів публічних послуг на 10000 осіб населення у Житомирській області: 2021 р. та прогноз на 2030 рік

Заклади	2021 р.	2030 р.
1.1. Заклади дошкільної освіти (ЗДО)	4.937	4.894
1.2. Заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) з філіями	4.834	4.792
1.3. Заклади позашкільної освіти (ЗПО)	1.164	1.153
1.4. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О)	0.145	0.144
1.5. Заклади вищої освіти (ЗВО)	0.180	0.178
2.1. Лікарняні заклади	0.325	0.322
2.2. Центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД)	5.792	5.742
- КНП	0.453	0.450
- АЗП	1.463	1.450
- СЛА ФАП ФП	3.919	3.885
3.1. Будинки культури, кінотеатри та концертні зали	6.768	6.709
3.2. Бібліотечна мережа	5.476	5.428
3.3. Мережа музеїв, художніх галерей та архівів	0.479	0.475
4.1. Відкриті спортивні споруди	2.764	2.740
4.2. Спортивні зали загального користування	0.847	0.840
4.3. Басейни загального користування	0.094	0.093
5. Молодіжні центри	0.282	0.280
6. Мережа центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	0.522	0.517
7. Мережа закладів соціального захисту	3.311	3.282
8. Ринки	0.462	0.458
9. Ветеранські простори	0.565	0.560
10. Центри безпеки	0.359	0.356
11. Поштові оператори	4.286	4.249
12. Притулки для бездомних тварин	0.026	0.025

Аналіз розподілу основних закладів публічних послуг на рівні районів Житомирської області у 2021 році та прогнозованого розподілу на 2030 рік дозволяє оцінити наявність та

доступність цих закладів для населення різних територіальних одиниць. У таблиці 9.3.13.2 наведено кількість закладів на 10000 осіб населення в Бердичівському, Коростенському, Звягельському та Житомирському районах. Розподіл закладів за типами і їх кількість у перспективі дозволяє виявити диспропорції та спрогнозувати потребу у розвитку інфраструктури, орієнтованої на надання публічних послуг. Особлива увага приділяється закладам, які мають недостатню присутність, що вказує на необхідність перегляду підходів до їхнього розвитку та фінансування.

Таблиця 9.3.13.2

Розподіл основних закладів мережі публічних послуг на 10000 осіб населення на рівні районів Житомирської області: 2021 р. та прогноз на 2030 р.

Заклади	Кількість на 1 тис. осіб							
	Бердичівський район		Житомирський район		Коростенський район		Звягельський район	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
1.1. Заклади дошкільної освіти (ЗДО)	5.026	4.987	4.53	4.469	5.076	5.056	6.114	6.122
1.2. Заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) з філіями	4.446	4.411	4.33	4.271	5.875	5.852	5.448	5.455
1.3. Заклади позашкільної освіти (ЗПО)	0.966	0.959	1.421	1.402	0.839	0.836	0.908	0.909
1.4. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О)	0.129	0.128	0.15	0.148	0.12	0.119	0.182	0.182
1.5. Заклади вищої освіти (ЗВО)	0.064	0.064	0.334	0.33	0	0	0	0
2.1. Лікарняні заклади	0.322	0.32	0.368	0.363	0.32	0.318	0.182	0.182
2.2. Центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД)	6.508	6.457	5.466	5.392	7.194	7.165	4.177	4.183
з них - КНП	0.58	0.575	0.418	0.412	0.44	0.438	0.484	0.485
- АЗП	1.095	1.087	1.438	1.418	1.439	1.433	1.937	1.94
- СЛА ФАП ФП	4.768	4.731	3.444	3.397	5.516	5.493	2.421	2.425
3.1. Будинки культури, кінотеатри та концертні зали	7.152	7.096	6.051	5.969	7.114	7.086	8.475	8.486
3.2. Бібліотечна мережа	5.799	5.754	4.413	4.353	7.674	7.643	5.69	5.698
3.3. Мережа музеїв, художніх галерей та архівів	0.193	0.192	0.585	0.577	0.4	0.398	0.484	0.485
4.1. Відкриті спортивні споруди	4.188	4.156	3.109	3.067	1.079	1.075	2.724	2.728
4.2. Спортивні зали загального користування	1.418	1.406	0.518	0.511	0.799	0.796	1.574	1.576
4.3. Басейни загального користування	0.129	0.128	0.1	0.099	0.04	0.04	0.121	0.121
5. Молодіжні центри	0.709	0.703	0.301	0.297	0.08	0.08	0.121	0.121

6. Мережа центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	0.644	0.639	0.518	0.511	0.52	0.517	0.424	0.424
7. Мережа закладів соціального захисту	2.384	2.365	3.761	3.71	1.319	1.314	5.569	5.577
8. Ринки	0.644	0.639	0.502	0.495	0.2	0.199	0.545	0.546
9. Ветеранські простори	0.644	0.639	0.518	0.511	0.52	0.517	0.726	0.727
10. Центри безпеки	0.322	0.32	0.301	0.297	0.52	0.517	0.363	0.364
11. Поштові оператори	3.737	3.708	5.165	5.095	3.317	3.304	3.087	3.091
12. Притулки для бездомних тварин	0	0	0.033	0.033	0	0	0.061	0.061

Аналіз даних щодо розподілу основних закладів мережі публічних послуг на 10 000 осіб населення у районах Житомирської області у 2021 та прогноз на 2030 рік показує низку важливих тенденцій та викликів.

1. Заклади дошкільної та загальної середньої освіти (ЗДО та ЗЗСО). У всіх районах кількість закладів дошкільної освіти демонструє незначне зменшення або стабільність, що вказує на потенційні виклики у збереженні доступу до дошкільної освіти. Найвищий показник має Звягельський район, який залишається стабільним. Заклади загальної середньої освіти теж мають стабільні показники у більшості районів, з найбільшою кількістю у Коростенському районі, що може свідчити про вищий рівень освітнього охоплення у порівнянні з іншими районами.

2. Заклади позашкільної, професійної та вищої освіти (ЗПО, ЗП(ПТ)О, ЗВО). Позашкільна освіта найбільш розвинута у Житомирському районі, тоді як Коростенський і Звягельський райони мають значно нижчі показники. Це вказує на необхідність посилення мережі позашкільних закладів для залучення молоді до додаткових освітніх та розвиваючих програм. Заклади професійної освіти є рівномірно представленими, однак заклади вищої освіти відсутні у Коростенському та Звягельському районах, що підкреслює нерівномірний доступ до вищої освіти.

3. Медичні заклади та Центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД). Мережа лікарняних закладів демонструє стабільність у всіх районах, однак Центри первинної медико-санітарної допомоги мають різні показники. Коростенський район має найвищу кількість ЦПМСД, що свідчить про кращий доступ до базових медичних послуг. Підрозділи ЦПМСД, зокрема КНП, АЗП та СЛА_ФАП_ФП, також мають стабільні показники, з найбільш розгалуженою мережею у Коростенському районі.

4. Культурні та спортивні заклади. Будинки культури, кінотеатри та концертні зали є найбільш численними у Звягельському районі, що може свідчити про більшу увагу до розвитку культурних послуг. Водночас, відкриті спортивні споруди та спортивні зали найбільше представлені у Бердичівському районі, тоді як у Коростенському їх кількість найнижча. Басейни загального користування є найменш поширеними і мають незначні зміни, що може вказувати на необхідність розвитку цієї інфраструктури.

5. Молодіжні центри та ЦНАП. Молодіжні центри найкраще представлені у Бердичівському районі, а найменше - у Коростенському, що підкреслює потребу у підтримці молоді. Мережа центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) є відносно рівномірною, що сприяє покращенню доступу до адміністративних послуг.

6. Заклади соціального захисту. Звягельський район має найбільшу мережу закладів соціального захисту, що вказує на розвинену систему підтримки соціально вразливих груп.

Натомість Коростенський район має найменшу кількість цих закладів, що може створювати додаткові виклики для місцевих жителів.

7. Ринки є найбільш поширеними у Бердичівському районі, що може сприяти економічній активності місцевого населення.

8. Ветеранські простори, центри безпеки та поштові оператори. Найвища концентрація ветеранських просторів та центрів безпеки спостерігається у Звягельському районі, що може свідчити про більш активну підтримку ветеранів та заходи з підвищення безпеки. Житомирський район виділяється найбільшою кількістю поштових операторів, що полегшує доступ до поштових послуг для місцевого населення.

9. Притулки для бездомних тварин. Притулки для бездомних тварин представлені лише в Житомирському та Звягельському районах, що свідчить про нерівномірне вирішення проблеми бездомних тварин в області.

Аналіз розподілу мережі публічних послуг на районному рівні Житомирської області показує різноманітність у доступі до різних типів послуг та інфраструктури. Збереження стабільності або незначне зменшення кількості закладів на 10 000 осіб населення підкреслює необхідність цільового стратегічного планування, яке враховує територіальні диспропорції та передбачає заходи щодо покращення доступу до освітніх, медичних, культурних та адміністративних послуг у всіх районах.

Розподіл основних закладів освітніх послуг на 10000 осіб населення на рівні територіальних громад Житомирської області: 2021 р. та прогноз на 2030 р.

Заклад Територіальна громада	1.1. Заклади дошкільної освіти (ЗДО)		1.2. Заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) з філіями		1.3. Заклади позашкільної освіти (ЗПО)		1.4. Заклади професійної (проф-тех) освіти (ЗП(ПТ)О)		1.5. Заклади вищої освіти (ЗВО)	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Андрушівська	6.70	6.66	5.67	5.63	1.03	1.02	0.52	0.51	-	-
Андрушківська	10.81	10.62	8.11	7.96	2.70	2.65	-	-	-	-
Баранівська	4.82	4.83	4.82	4.83	0.80	0.81	0.40	0.40	-	-
Барашівська	7.58	7.58	7.58	7.58	-	-	-	-	-	-
Бердичівська	2.17	2.15	2.04	2.02	1.09	1.08	-	-	-	-
Березівська	8.99	8.86	6.74	6.65	-	-	-	-	-	-
Білокоровицька	5.26	5.28	7.02	7.04	-	-	-	-	-	-
Брониківська	5.19	5.18	7.79	7.77	-	-	-	-	-	-
Брусилівська	7.91	7.87	7.91	7.87	1.44	1.43	-	-	0.72	0.72
Високівська	13.04	13.03	8.70	8.68	-	-	-	-	-	-
Вишевицька	10.00	9.75	10.00	9.75	-	-	-	-	-	-
Вільшанська	9.68	9.48	6.45	6.32	-	-	-	-	-	-
Волицька	5.66	5.62	9.43	9.37	-	-	-	-	-	-
Вчорайшенська	10.20	10.01	10.20	10.01	-	-	-	-	-	-
Гладковицька	6.38	6.37	6.38	6.37	2.13	2.12	-	-	-	-
Глибочицька	4.67	4.62	4.67	4.62	-	-	-	-	-	-
Городницька	9.88	9.86	4.94	4.93	1.23	1.23	-	-	-	-
Городоцька	2.86	2.78	5.71	5.56	-	-	-	-	-	-
Горщиківська	11.11	11.04	7.41	7.36	3.70	3.68	-	-	-	-
Гришковецька	6.38	6.34	5.32	5.28	-	-	-	-	-	-
Довбиська	3.45	3.45	3.45	3.45	2.30	2.30	-	-	-	-
Дубрівська	10.81	10.93	8.11	8.19	-	-	-	-	-	-
Ємільчинська	12.80	12.80	7.11	7.11	1.42	1.42	-	-	-	-
Житомирська	1.85	1.82	1.66	1.63	1.69	1.67	0.19	0.19	0.65	0.65
Звягельська	2.45	2.45	2.78	2.78	1.14	1.15	0.16	0.16	-	-
Іршанська	3.37	3.37	3.37	3.37	2.25	2.24	-	-	-	-

Заклад Територіаль на громада	1.1. Заклади дошкільної освіти (ЗДО)		1.2. Заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) з філіями		1.3. Заклади позашкільної освіти (ЗПО)		1.4. Заклади професійної (проф- тех) освіти (ЗП(ПТ)О)		1.5. Заклади вищої освіти (ЗВО)	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Квітнева	7.69	7.54	10.26	10.05	-	-	-	-	-	-
Корнинська	-	-	11.32	11.24	1.89	1.87	-	-	-	-
Коростенська	4.07	4.06	2.95	2.94	0.42	0.42	-	-	-	-
Коростишівська	3.81	3.75	3.11	3.07	1.38	1.36	0.35	0.34	0.35	0.34
Краснопільська	6.85	6.75	6.85	6.75	-	-	-	-	-	-
Курненська	14.29	14.10	7.79	7.69	1.30	1.28	-	-	-	-
Лугинська	7.33	7.28	8.00	7.94	1.33	1.32	-	-	-	-
Любарська	8.40	8.30	8.80	8.70	0.80	0.79	0.40	0.40	0.40	0.40
Малинська	3.01	3.00	4.92	4.90	1.09	1.09	-	-	-	-
Миропільська	4.41	4.33	5.88	5.77	2.94	2.89	-	-	-	-
Народицька	9.78	9.70	10.87	10.77	2.17	2.15	-	-	-	-
Новоборівська	5.00	4.91	5.00	4.91	2.50	2.45	-	-	-	-
Новоуївинська	2.99	2.96	4.27	4.22	1.71	1.69	-	-	-	-
Овруцька	3.59	3.57	5.25	5.22	0.83	0.82	0.28	0.27	-	-
Олевська	7.04	7.02	9.97	9.94	0.29	0.29	0.59	0.58	-	-
Оліївська	-	-	7.50	7.37	-	-	-	-	-	-
Піщівська	10.53	10.55	10.53	10.55	-	-	-	-	-	-
Попільнянська	10.06	9.96	8.18	8.09	1.89	1.87	-	-	-	-
Потіївська	3.03	2.98	6.06	5.95	3.03	2.98	-	-	-	-
Пулинська	10.29	10.14	6.62	6.52	2.21	2.17	-	-	-	-
Радомишльська	6.07	5.99	6.07	5.99	0.40	0.40	-	-	-	-
Райгородська	10.29	10.15	11.76	11.60	-	-	-	-	-	-
Романівська	6.63	6.54	6.63	6.54	2.21	2.18	-	-	-	-
Ружинська	6.74	6.70	5.18	5.15	2.07	2.06	-	-	0.52	0.52
Семенівська	8.00	8.01	6.00	6.01	2.00	2.00	2.00	2.00	-	-
Словечанська	4.63	4.60	6.48	6.44	0.93	0.92	-	-	-	-
Станишівська	4.85	4.77	4.85	4.77	-	-	-	-	-	-
Старосілецька	-	-	14.29	14.06	-	-	-	-	-	-
Стрийська	8.16	8.21	12.24	12.32	-	-	-	-	-	-

Заклад Територіаль на громада	1.1. Заклади дошкільної освіти (ЗДО)		1.2. Заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) з філіями		1.3. Заклади позашкільної освіти (ЗПО)		1.4. Заклади професійної (проф- тех) освіти (ЗП(ПТ)О)		1.5. Заклади вищої освіти (ЗВО)	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Тетерівська	12.63	12.49	3.16	3.12	1.05	1.04	-	-	-	-
Ушомирська	10.75	10.66	10.75	10.66	1.08	1.07	-	-	-	-
Харитонівська	11.11	11.15	11.11	11.15	-	-	-	-	-	-
Хорошівська	6.36	6.26	6.94	6.83	1.73	1.71	-	-	-	-
Червоненська	11.32	11.19	5.66	5.59	-	-	-	-	-	-
Черняхівська	7.77	7.67	5.18	5.11	1.55	1.53	0.52	0.51	-	-
Чижівська	13.43	13.36	11.94	11.87	-	-	-	-	-	-
Чоповицька	5.26	5.21	7.02	6.95	-	-	-	-	-	-
Чуднівська	6.81	6.70	5.76	5.67	1.57	1.55	0.52	0.52	-	-
Швайківська	7.32	7.32	9.76	9.76	-	-	-	-	-	-
Ярунська	7.69	7.74	8.97	9.03	-	-	1.28	1.29	-	-

Аналіз розподілу основних закладів освітніх послуг на рівні територіальних громад Житомирської області у 2021 та прогноз на 2030 рік показує значну різницю у кількості та доступності освітніх закладів серед територіальних громад, що потребує особливої уваги для подальшого планування та розвитку інфраструктури освіти (Таблиця 9.3.13.3).

1. Заклади дошкільної освіти (ЗДО). Розподіл закладів дошкільної освіти значно варіюється між територіальними громадами. Найвищі показники мають такі територіальні громади як Андрушківська (10.62 у 2030 році) та Вчорайшенська (10.01 у 2030 році), що свідчить про доступність дошкільної освіти. Водночас, Житомирська та Звягельська територіальні громади мають найнижчі показники, що може вказувати на потребу в розширенні мережі закладів дошкільної освіти або збільшенні їхньої місткості.

2. Заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) з філіями. Заклади загальної середньої освіти є одними з найбільш рівномірно розподілених освітніх закладів, однак деякі територіальні громади, такі як Старосілецька та Стрийська, мають найвищі показники (14.06 та 12.32 у 2030 році відповідно), що значно перевищує середній рівень. Це може свідчити про значне покриття потреб у середній освіті, однак водночас може виникнути питання ефективності використання ресурсів у територіальних громадах з надлишковою кількістю ЗЗСО.

3. Заклади позашкільної освіти (ЗПО). Позашкільні заклади є значно менш поширеними, причому в багатьох територіальних громадах вони взагалі відсутні. Наприклад, Вільшанська, Барашівська та Оліївська територіальні громади не мають таких закладів, що обмежує можливості для розвитку додаткової освіти і дозвілля дітей. Водночас, Андрушківська територіальна громада має найвищий показник (2.65 у 2030 році), що демонструє доступність до позашкільних освітніх послуг.

4. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О). Заклади професійної освіти представлені лише у декількох територіальних громадах, таких як Андрушківська та Житомирська, де спостерігається незначне зменшення їхньої кількості до 2030 року. Відсутність таких закладів у багатьох територіальних громадах вказує на нерівномірний доступ до професійно-технічної освіти, що може впливати на професійну підготовку молоді і дорослих.

5. Заклади вищої освіти (ЗВО). Заклади вищої освіти є відсутніми у більшості територіальних громад, за винятком Житомирської та Любарської, що мають лише по одному закладу (0.65 та 0.40 відповідно у 2030 році). Це підкреслює значну територіальну нерівномірність у доступі до вищої освіти, що може змушувати молодь виїжджати до інших регіонів для навчання.

Висновки:

- Територіальна нерівномірність. Виявлено значну різницю у кількості освітніх закладів між територіальними громадами, що може створювати виклики для рівного доступу до освітніх послуг.
- Потреба у розширенні освітніх послуг. У багатьох територіальних громадах бракує позашкільних, професійних та вищих освітніх закладів, що вимагає планування заходів для покращення доступності цих послуг.
- Необхідність оптимізації та раціонального використання ресурсів. У територіальних громадах з надлишковою кількістю закладів середньої освіти доцільно розглянути питання про ефективне використання освітньої інфраструктури.

- Розвиток додаткових освітніх послуг. Потреба в розширенні мережі закладів позашкільної освіти, особливо у територіальних громадах, де вони взагалі відсутні, є ключовим завданням для підвищення якості життя населення.

Аналіз розподілу основних закладів охорони здоров'я на рівні територіальних громад Житомирської області у 2021 та прогноз на 2030 рік показує значні територіальні відмінності в доступності медичних послуг, що вимагає особливої уваги для покращення мережі закладів охорони здоров'я в регіоні (Таблиця 9.3.13.4).

Лікарняні заклади є нерівномірно розподіленими по територіальних громадах і зконцентровані переважно в обласному та районних центрах.

Центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД) є найбільш поширеними медичними закладами, хоча їх розподіл між територіальними громадами значно варіюється. Найвищі показники мають Курненська (28.20 у 2030 році) та Оліївська (23.33 у 2030 році) територіальні громади. Водночас, низькі показники, наприклад, у Житомирській (0.87 у 2030 році) територіальній громаді вказують на можливу недостатність доступу до первинної медичної допомоги.

Розподіл закладів амбулаторної допомоги, таких як амбулаторії загальної практики сімейної медицини (АЗП), фельдшерсько-акушерські пункти (ФАПи) та фельдшерські пункти (ФП), є особливо нерівномірним. Територіальні громади з високими показниками, як Високівська (17.37 у 2030 році) та Словечанська (14.71 у 2030 році), мають значно більшу кількість закладів амбулаторної допомоги. Це дозволяє забезпечити кращий доступ до медичних послуг у цих територіальних громадах.

**Розподіл основних закладів охорони здоров'я на 10000 осіб населення на рівні територіальних громад Житомирської області: 2021р.
та прогноз на 2030р.**

Заклад Територіальна громада	2.1. Лікарняні заклади		2.2. Центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД)		з них АЗП		з них КНП		з них СЛІ_ФАП_ФП	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Андрушівська	0.52	0.51	9.79	9.73	1.03	1.02	0.52	0.51	8.25	8.19
Андрушківська	-	-	13.51	13.27	2.70	2.65	-	-	10.81	10.62
Баранівська	0.40	0.40	3.61	3.62	2.01	2.01	-	-	-	-
Барашівська	-	-	4.55	4.55	1.52	1.52	1.52	1.52	18.18	18.18
Бердичівська	0.27	0.27	0.54	0.54	0.81	0.81	0.27	0.27	0.14	0.13
Березівська	-	-	11.24	11.08	3.37	3.32	-	-	6.74	6.65
Білокоровицька	-	-	3.51	3.52	1.75	1.76	1.75	1.76	-	-
Брониківська	-	-	1.30	1.30	5.19	5.18	-	-	-	-
Брусилівська	0.72	0.72	2.88	2.86	2.16	2.15	0.72	0.72	-	-
Високівська	-	-	21.74	21.71	-	-	4.35	4.34	17.39	17.37
Вишевицька	-	-	13.33	13.00	3.33	3.25	3.33	3.25	6.67	6.50
Вільшанська	-	-	4.84	4.74	-	-	-	-	4.84	4.74
Волицька	-	-	11.32	11.25	3.77	3.75	1.89	1.87	7.55	7.50
Вчорайшенська	-	-	2.04	2.00	-	-	2.04	2.00	-	-
Гладковицька	-	-	8.51	8.50	2.13	2.12	-	-	6.38	6.37
Глибочицька	-	-	6.54	6.46	1.87	1.85	-	-	3.74	3.69
Городницька	-	-	4.94	4.93	-	-	1.23	1.23	3.70	3.70
Городоцька	-	-	2.86	2.78	-	-	2.86	2.78	-	-
Горщиківська	-	-	3.70	3.68	3.70	3.68	-	-	-	-
Гришковецька	1.06	1.06	12.77	12.68	2.13	2.11	1.06	1.06	9.57	9.51
Довбіська	-	-	4.60	4.60	2.30	2.30	1.15	1.15	-	-
Дубрівська	-	-	13.51	13.66	-	-	2.70	2.73	5.41	5.46
Ємільчинська	0.47	0.47	9.48	9.48	0.95	0.95	0.47	0.47	10.90	10.90
Житомирська	0.35	0.34	0.89	0.87	0.81	0.80	0.08	0.08	-	-

Заклад Територіальна громада	2.1. Лікарняні заклади		2.2. Центри первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД)		з них АЗП		з них КНП		з них СЛІ_ФАП_ФП	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Звягельська	0.16	0.16	1.96	1.96	1.63	1.64	0.16	0.16	-	-
Іршанська	-	-	-	-	-	-	1.12	1.12	4.49	4.49
Квітнева	-	-	7.69	7.54	2.56	2.51	2.56	2.51	7.69	7.54
Корнинська	-	-	15.09	14.99	1.89	1.87	1.89	1.87	11.32	11.24
Коростенська	0.28	0.28	2.10	2.10	1.12	1.12	0.14	0.14	0.98	0.98
Коростишівська	0.35	0.34	2.08	2.05	1.73	1.71	0.35	0.34	-	-
Краснопільська	-	-	16.44	16.20	2.74	2.70	-	-	13.70	13.50
Курненська	-	-	28.57	28.20	2.60	2.56	1.30	1.28	12.99	12.82
Лугинська	0.67	0.66	16.00	15.89	1.33	1.32	0.67	0.66	14.00	13.90
Любарська	0.40	0.40	12.40	12.25	1.60	1.58	0.40	0.40	11.60	11.46
Малинська	0.27	0.27	9.84	9.80	1.64	1.63	0.27	0.27	7.92	7.90
Миропільська	-	-	5.88	5.77	-	-	1.47	1.44	4.41	4.33
Народицька	1.09	1.08	3.26	3.23	2.17	2.15	1.09	1.08	-	-
Новоборівська	-	-	1.25	1.23	-	-	1.25	1.23	-	-
Новоуївинська	-	-	5.98	5.91	2.99	2.96	-	-	3.85	3.80
Овруцька	0.28	0.27	12.43	12.37	1.38	1.37	0.55	0.55	10.77	10.72
Олевська	0.29	0.29	3.81	3.80	1.17	1.17	0.29	0.29	2.35	2.34
Оліївська	-	-	23.75	23.33	5.00	4.91	1.25	1.23	13.75	13.51
Піщівська	-	-	2.63	2.64	2.63	2.64	-	-	-	-
Попільнянська	0.63	0.62	10.69	10.58	3.14	3.11	0.63	0.62	6.92	6.84
Потіївська	-	-	18.18	17.86	-	-	3.03	2.98	15.15	14.89
Пулинська	0.74	0.72	12.50	12.31	0.74	0.72	0.74	0.72	11.03	10.86
Радомишльська	0.40	0.40	2.83	2.80	2.02	2.00	0.40	0.40	0.40	0.40
Райгородська	-	-	27.94	27.54	2.94	2.90	-	-	14.71	14.50
Романівська	0.55	0.54	9.39	9.26	1.10	1.09	0.55	0.54	8.29	8.17
Ружинська	0.52	0.52	10.88	10.82	1.04	1.03	0.52	0.52	9.33	9.27
Семенівська	-	-	-	-	-	-	2.00	2.00	-	-
Словечанська	0.93	0.92	18.52	18.39	2.78	2.76	-	-	14.81	14.71

Заклад Територіаль на громада	2.1. Лікарняні заклади		2.2. Центри первинної медико- санітарної допомоги (ЦПМСД)		з них АЗП		з них КНП		з них СЛІ_ФАП_ФП	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Станишівська	1.82	1.79	7.88	7.75	2.42	2.39	0.61	0.60	4.85	4.77
Старосілецька	-	-	4.08	4.02	4.08	4.02	-	-	-	-
Стрийська	-	-	6.12	6.16	4.08	4.11	2.04	2.05	-	-
Тетерівська	-	-	9.47	9.37	2.11	2.08	1.05	1.04	5.26	5.20
Ушомирська	-	-	12.90	12.79	3.23	3.20	1.08	1.07	7.53	7.46
Харитонівська	-	-	5.56	5.58	5.56	5.58	-	-	-	-
Хорошівська	0.58	0.57	10.40	10.24	2.31	2.28	0.58	0.57	6.94	6.83
Червоненська	-	-	13.21	13.05	-	-	1.89	1.86	11.32	11.19
Черняхівська	0.52	0.51	14.51	14.31	0.52	0.51	0.52	0.51	12.44	12.27
Чижівська	-	-	5.97	5.94	2.99	2.97	1.49	1.48	-	-
Чоповицька	-	-	8.77	8.69	-	-	1.75	1.74	7.02	6.95
Чуднівська	0.52	0.52	8.38	8.25	1.05	1.03	0.52	0.52	6.28	6.18
Швайківська	-	-	14.63	14.64	2.44	2.44	2.44	2.44	9.76	9.76
Ярунська	-	-	3.85	3.87	3.85	3.87	-	-	-	-

Аналіз даних щодо розподілу основних закладів культури та спорту на рівні територіальних громад Житомирської області у 2021 році та прогноз на 2030 рік виявляє значні територіальні відмінності в доступності цих послуг (Таблиця 9.3.13.5). Наведений аналіз дозволяє визначити територіальні громади з найбільш розвиненою культурною та спортивною інфраструктурою, а також територіальні громади, де є потреба у додаткових інвестиціях для покращення доступу до таких послуг.

**Розподіл основних закладів культури та спорту на 10000 осіб населення на рівні територіальних громад Житомирської області: 2021
та прогноз на 2030 рік**

Заклад Територіальна громада	3.1. Будинки культури, кінотеатри та концертні зали		3.2. Бібліотечна мережа		3.3. Мережа музеїв, художніх галерей та архівів		4.1. Відкриті спортивні споруди		4.2. Спортивні зали загального користування		4.3. Басейни загального користування		5. Молодіжні центри	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Андрушівська	9.28	9.22	7.73	7.68	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Андрушківська	10.81	10.62	8.11	7.96	-	-	2.70	2.65	8.11	7.96	-	-	-	-
Баранівська	8.43	8.46	7.63	7.65	-	-	10.04	10.07	4.02	4.03	-	-	-	-
Барашівська	16.67	16.67	4.55	4.55	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Бердичівська	-	-	0.81	0.81	0.14	0.13	1.22	1.21	0.95	0.94	0.27	0.27	0.27	0.27
Березівська	13.48	13.29	11.24	11.08	-	-	1.12	1.11	6.74	6.65	-	-	-	-
Білокоровицька	5.26	5.28	1.75	1.76	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Брониківська	11.69	11.66	14.29	14.25	-	-	-	-	-	-	-	-	1.30	1.30
Брусилівська	14.39	14.30	15.11	15.02	1.44	1.43	0.72	0.72	-	-	-	-	-	-
Високівська	21.74	21.71	8.70	8.68	-	-	13.04	13.03	-	-	-	-	-	-
Вишевицька	2-	19.50	13.33	13.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Вільшанська	16.13	15.81	11.29	11.06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Волицька	7.55	7.50	9.43	9.37	-	-	-	-	3.77	3.75	-	-	-	-
Вчорайшенська	18.37	18.01	12.24	12.01	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Гладковицька	4.26	4.25	2.13	2.12	-	-	2.13	2.12	-	-	-	-	-	-
Глибочицька	1.87	1.85	7.48	7.39	2.80	2.77	12.15	12.00	-	-	-	-	2.80	2.77
Городницька	11.11	11.09	8.64	8.63	1.23	1.23	1.23	1.23	2.47	2.47	-	-	-	-
Городоцька	2.86	2.78	2.86	2.78	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Горщиківська	11.11	11.04	7.41	7.36	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Гришковецька	10.64	10.57	7.45	7.40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Довбиська	3.45	3.45	1.15	1.15	-	-	1.15	1.15	-	-	-	-	-	-
Дубрівська	29.73	30.05	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ємільчинська	13.74	13.75	8.53	8.53	0.47	0.47	-	-	-	-	0.47	0.47	-	-

Заклад Територіаль на громада	3.1. Будинки культури, кінотеатри та концертні зали		3.2. Бібліотечна мережа		3.3. Мережа музейів, художніх галерей та архівів		4.1. Відкриті спортивні споруди		4.2. Спортивні зали загального користування		4.3. Басейни загального користування		5. Молодіжні центри	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Житомирська	0.23	0.23	0.58	0.57	0.19	0.19	1.27	1.25	0.12	0.11	0.12	0.11	0.12	0.11
Звягельська	1.63	1.64	1.96	1.96	0.65	0.65	1.47	1.47	1.31	1.31	0.16	0.16	0.16	0.16
Іршанська	10.11	10.10	7.87	7.85	-	-	5.62	5.61	-	-	-	-	-	-
Квітнева	10.26	10.05	7.69	7.54	5.13	5.02	7.69	7.54	-	-	-	-	-	-
Корнинська	11.32	11.24	7.55	7.50	-	-	5.66	5.62	1.89	1.87	-	-	-	-
Коростенська	3.09	3.08	2.95	2.94	0.14	0.14	1.40	1.40	2.38	2.38	0.14	0.14	0.14	0.14
Коростишівська	4.84	4.78	1.73	1.71	0.35	0.34	0.35	0.34	0.69	0.68	0.35	0.34	0.69	0.68
Краснопільська	12.33	12.15	6.85	6.75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Курненська	22.08	21.79	3.90	3.85	1.30	1.28	5.19	5.13	-	-	-	-	1.30	1.28
Лугинська	18.00	17.88	15.33	15.23	1.33	1.32	-	-	-	-	-	-	-	-
Любарська	10.80	10.67	8.00	7.91	0.40	0.40	32.00	31.62	-	-	-	-	-	-
Малинська	9.02	8.99	7.65	7.62	0.27	0.27	-	-	-	-	-	-	-	-
Миропільська	11.76	11.54	10.29	10.10	1.47	1.44	11.76	11.54	-	-	-	-	8.82	8.66
Народицька	25.00	24.78	16.30	16.16	1.09	1.08	1.09	1.08	1.09	1.08	-	-	-	-
Новоборівська	11.25	11.04	6.25	6.13	1.25	1.23	2.50	2.45	-	-	-	-	-	-
Новоуївинська	5.98	5.91	7.26	7.18	-	-	2.99	2.96	-	-	0.43	0.42	-	-
Овруцька	-	-	9.67	9.62	0.28	0.27	0.83	0.82	0.55	0.55	-	-	0.28	0.27
Олевська	9.38	9.36	6.45	6.43	0.59	0.58	-	-	-	-	-	-	-	-
Оліївська	18.75	18.42	15.00	14.73	2.50	2.46	-	-	2.50	2.46	-	-	-	-
Піщівська	26.32	26.39	10.53	10.55	-	-	13.16	13.19	-	-	-	-	-	-
Попільнянська	10.06	9.96	8.81	8.71	2.52	2.49	2.52	2.49	0.63	0.62	-	-	-	-
Потіївська	6.06	5.95	3.03	2.98	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Пулинська	18.38	18.10	0.74	0.72	0.74	0.72	-	-	-	-	-	-	-	-
Радомишльська	10.93	10.79	8.50	8.39	0.40	0.40	0.81	0.80	0.81	0.80	0.40	0.40	-	-
Райгородоцька	19.12	18.85	11.76	11.60	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Романівська	6.08	5.99	2.76	2.72	0.55	0.54	-	-	-	-	-	-	0.55	0.54
Ружинська	13.99	13.91	12.95	12.88	0.52	0.52	23.32	23.18	5.70	5.67	-	-	3.63	3.61

Територіальні диспропорції у доступності культурних і спортивних закладів свідчать про нерівномірний розвиток інфраструктури, що вимагає цільових інвестицій для забезпечення рівних умов для населення.

Пріоритетність розвитку спортивних і молодіжних послуг. Брак спортивних споруд і молодіжних центрів обмежує можливості для здорового способу життя, особливо в сільських громадах.

Планування та інвестиції. Територіальні громади з низькими показниками культурної та спортивної інфраструктури потребують стратегічного розвитку для задоволення потреб населення, з урахуванням демографічних прогнозів до 2030 року.

Розподіл основних закладів соціального забезпечення на 10000 осіб населення на рівні територіальних громад Житомирської області: 2021 р. та прогноз на 2030 р.

<div>Заклад</div> <div>Територіальна громада</div>	7. Мережа закладів соціального захисту		8. Ринки		9. Ветеранські простори		10. Центри безпеки		11. Поштові оператори		12. Притулки для бездомних тварин	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Андрушівська	3.09	3.07	0.52	0.51	0.52	0.51	0.52	0.51	2.58	2.56	0.00	0.00
Андрушківська	10.81	10.62	2.70	2.65	2.70	2.65	0.00	0.00	18.92	18.58	0.00	0.00
Баранівська	2.41	2.42	1.61	1.61	0.40	0.40	0.40	0.40	2.41	2.42	0.00	0.00
Барашівська	3.03	3.03	0.00	0.00	1.52	1.52	1.52	1.52	6.06	6.06	0.00	0.00
Бердичівська	0.27	0.27	0.95	0.94	0.14	0.13	0.14	0.13	1.90	1.89	0.00	0.00
Березівська	15.73	15.51	0.00	0.00	1.12	1.11	0.00	0.00	4.49	4.43	0.00	0.00
Білокоровицька	1.75	1.76	0.00	0.00	1.75	1.76	1.75	1.76	10.53	10.56	0.00	0.00
Брониківська	59.74	59.58	0.00	0.00	1.30	1.30	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Брусилівська	4.32	4.29	1.44	1.43	0.72	0.72	0.72	0.72	1.44	1.43	0.00	0.00
Високівська	0.00	0.00	0.00	0.00	4.35	4.34	0.00	0.00	4.35	4.34	0.00	0.00
Вишевицька	6.67	6.50	0.00	0.00	3.33	3.25	0.00	0.00	3.33	3.25	0.00	0.00
Вільшанська	3.23	3.16	0.00	0.00	1.61	1.58	0.00	0.00	3.23	3.16	0.00	0.00
Волицька	3.77	3.75	0.00	0.00	1.89	1.87	0.00	0.00	3.77	3.75	0.00	0.00
Вчорайшенська	4.08	4.00	0.00	0.00	2.04	2.00	0.00	0.00	6.12	6.00	0.00	0.00
Гладковицька	4.26	4.25	0.00	0.00	2.13	2.12	0.00	0.00	6.38	6.37	0.00	0.00
Глибочицька	5.61	5.54	0.00	0.00	0.93	0.92	0.00	0.00	8.41	8.31	0.00	0.00
Городницька	29.63	29.58	1.23	1.23	1.23	1.23	1.23	1.23	1.23	1.23	0.00	0.00
Городоцька	0.00	0.00	2.86	2.78	2.86	2.78	0.00	0.00	2.86	2.78	0.00	0.00
Горщиківська	7.41	7.36	3.70	3.68	3.70	3.68	0.00	0.00	3.70	3.68	0.00	0.00
Гришковецька	2.13	2.11	0.00	0.00	1.06	1.06	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Довбіська	2.30	2.30	0.00	0.00	1.15	1.15	0.00	0.00	2.30	2.30	0.00	0.00
Дубрівська	0.00	0.00	0.00	0.00	2.70	2.73	0.00	0.00	5.41	5.46	0.00	0.00
Ємільчинська	0.95	0.95	0.47	0.47	0.47	0.47	0.47	0.47	1.42	1.42	0.00	0.00
Житомирська	0.08	0.08	0.23	0.23	0.04	0.04	0.12	0.11	4.81	4.75	0.00	0.00

Заклад Територіаль на громада	7. Мережа закладів соціального захисту		8. Ринки		9. Ветеранські простори		10. Центри безпеки		11. Поштові оператори		12. Притулки для бездомних тварин	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Звягельська	0.65	0.65	0.49	0.49	0.16	0.16	0.16	0.16	3.27	3.27	0.16	0.16
Іршанська	2.25	2.24	0.00	0.00	1.12	1.12	1.12	1.12	2.25	2.24	0.00	0.00
Квітнева	5.13	5.02	0.00	0.00	2.56	2.51	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Корнинська	3.77	3.75	0.00	0.00	1.89	1.87	1.89	1.87	3.77	3.75	0.00	0.00
Коростенська	0.00	0.00	0.14	0.14	0.14	0.14	0.28	0.28	4.21	4.20	0.00	0.00
Коростишівська	3.11	3.07	0.69	0.68	0.35	0.34	0.35	0.34	2.77	2.73	0.00	0.00
Краснопільська	2.74	2.70	0.00	0.00	1.37	1.35	1.37	1.35	24.66	24.30	0.00	0.00
Курненська	5.19	5.13	0.00	0.00	1.30	1.28	0.00	0.00	9.09	8.97	0.00	0.00
Лугинська	2.67	2.65	0.67	0.66	0.67	0.66	0.67	0.66	0.67	0.66	0.00	0.00
Любарська	4.00	3.95	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.80	0.79	0.00	0.00
Малинська	0.55	0.54	0.27	0.27	0.27	0.27	0.27	0.27	4.37	4.36	0.00	0.00
Миропільська	8.82	8.66	1.47	1.44	1.47	1.44	1.47	1.44	10.29	10.10	0.00	0.00
Народицька	2.17	2.15	0.00	0.00	1.09	1.08	1.09	1.08	2.17	2.15	0.00	0.00
Новоборівська	5.00	4.91	1.25	1.23	1.25	1.23	1.25	1.23	3.75	3.68	0.00	0.00
Новоуївинська	0.85	0.84	0.85	0.84	0.43	0.42	0.00	0.00	7.69	7.60	0.00	0.00
Овруцька	2.76	2.75	0.00	0.00	0.28	0.27	0.55	0.55	2.49	2.47	0.00	0.00
Олевська	1.17	1.17	0.29	0.29	0.29	0.29	0.59	0.58	1.17	1.17	0.00	0.00
Оліївська	5.00	4.91	1.25	1.23	1.25	1.23	0.00	0.00	6.25	6.14	0.00	0.00
Піщівська	5.26	5.28	0.00	0.00	2.63	2.64	0.00	0.00	13.16	13.19	0.00	0.00
Попільнянська	2.52	2.49	1.26	1.24	0.63	0.62	0.63	0.62	8.18	8.09	0.00	0.00
Потіївська	6.06	5.95	3.03	2.98	3.03	2.98	3.03	2.98	3.03	2.98	0.00	0.00
Пулинська	2.94	2.90	0.74	0.72	0.74	0.72	0.74	0.72	1.47	1.45	0.00	0.00
Радомишльська	1.62	1.60	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	0.40	2.43	2.40	0.00	0.00
Райгородоцька	5.88	5.80	0.00	0.00	1.47	1.45	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Романівська	1.10	1.09	0.55	0.54	0.55	0.54	0.55	0.54	1.66	1.63	0.00	0.00
Ружинська	4.15	4.12	0.52	0.52	0.52	0.52	0.52	0.52	2.59	2.58	0.00	0.00
Семенівська	12.00	12.02	0.00	0.00	2.00	2.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Словечанська	1.85	1.84	0.00	0.00	0.93	0.92	0.93	0.92	1.85	1.84	0.00	0.00

Заклад Територіаль на громада	7. Мережа закладів соціального захисту		8. Ринки		9. Ветеранські простори		10. Центри безпеки		11. Поштові оператори		12. Притулки для бездомних тварин	
	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030	2021	2030
Станишівська	0.00	0.00	0.00	0.00	0.61	0.60	0.00	0.00	18.18	17.89	0.00	0.00
Старосілецька	53.06	52.23	0.00	0.00	2.04	2.01	0.00	0.00	18.37	18.08	0.00	0.00
Стриївська	4.08	4.11	0.00	0.00	2.04	2.05	0.00	0.00	8.16	8.21	0.00	0.00
Тетерівська	2.11	2.08	0.00	0.00	1.05	1.04	1.05	1.04	4.21	4.16	0.00	0.00
Ушомирська	0.00	0.00	0.00	0.00	1.08	1.07	0.00	0.00	5.38	5.33	0.00	0.00
Харитонівська	22.22	22.31	0.00	0.00	5.56	5.58	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Хорошівська	52.02	51.21	0.58	0.57	0.58	0.57	0.58	0.57	2.89	2.84	1.16	1.14
Червоненська	1.89	1.86	1.89	1.86	1.89	1.86	1.89	1.86	3.77	3.73	0.00	0.00
Черняхівська	3.11	3.07	1.55	1.53	0.52	0.51	0.52	0.51	4.15	4.09	0.00	0.00
Чижівська	0.00	0.00	0.00	0.00	1.49	1.48	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Чоповицька	3.51	3.47	0.00	0.00	1.75	1.74	1.75	1.74	3.51	3.47	0.00	0.00
Чуднівська	0.00	0.00	1.05	1.03	0.52	0.52	0.52	0.52	11.52	11.34	0.00	0.00
Швайківська	9.76	9.76	0.00	0.00	2.44	2.44	0.00	0.00	26.83	26.84	0.00	0.00
Ярунська	2.56	2.58	0.00	0.00	1.28	1.29	1.28	1.29	5.13	5.16	0.00	0.00

1. Мережа закладів соціального захисту. Найвищі показники спостерігаються у територіальних громадах Брониківська (59.74 у 2021 році) та Старосілецька (53.06 у 2021 році), що свідчить про добре розвинену мережу соціального захисту. Натомість у таких територіальних громадах, як Житомирська (0.08) та Звягельська (0.65), кількість закладів соціального захисту є вкрай низькою, що свідчить про обмежений доступ до цих послуг.

2. Ринки. Найбільша кількість ринків у 2021 році спостерігається в Андрушківській (2.70) та Брониківській територіальних громадах, що забезпечує місцеве населення доступом до ринкової інфраструктури. Водночас у значній кількості територіальних громад ринки відсутні, що свідчить про низьку ринкову активність або потребу в розвитку цієї інфраструктури.

3. Ветеранські простори. Ветеранські простори є досить рідкісними, присутні лише в окремих територіальних громадах. Це вказує на недостатню підтримку ветеранської спільноти, особливо у територіальних громадах, де такі простори відсутні.

4. Центри безпеки. Центри безпеки, хоча і присутні у деяких територіальних громадах, таких як Барашівська та Горщиківська, все ще мають дуже низькі показники (1.52 та 3.70 відповідно). У багатьох територіальних громадах вони повністю відсутні, що може свідчити про недостатню увагу до забезпечення безпеки на місцевому рівні.

5. Поштові оператори. Поштові оператори є найпоширенішими закладами серед розглянутих категорій. Територіальні громади Андрушківська (18.92) та Станишівська (18.18) мають найвищі показники, що свідчить про хорошу доступність поштових послуг. Однак у деяких територіальних громадах, як-от Брониківська та Чижівська, поштові оператори відсутні, що може ускладнювати доступ до поштових послуг для місцевого населення.

6. Притулки для бездомних тварин. Притулки для бездомних тварин у більшості територіальних громад відсутні. Лише у деяких територіальних громадах, як-от Хорошівська (1.16 у 2021 році), ці заклади наявні, що свідчить про потребу у більшій увазі до проблеми бездомних тварин.

Висновки:

1. Нерівномірність розвитку соціальної інфраструктури. Значні відмінності у розподілі соціальних закладів вказують на потребу в розширенні мережі закладів соціального захисту, ринків та ветеранських просторів у територіальних громадах з низькими показниками.

2. Потреба у посиленні безпеки. Недостатня кількість центрів безпеки вказує на необхідність інвестування у створення нових закладів для покращення безпеки громадян.

3. Необхідність розвитку поштової інфраструктури. Відсутність поштових операторів у ряді територіальних громад створює труднощі для населення у доступі до поштових послуг, що потребує вирішення.

4. Рішення для бездомних тварин. Відсутність притулків для бездомних тварин у більшості територіальних громад свідчить про необхідність розробки регіональних програм для вирішення цієї проблеми.

5.

9.4 Аналіз реалізації соціальних і громадських проєктів, що запроваджені та мають бути запроваджені на території області, та їх вплив на підвищення соціальних стандартів, якості надання публічних послуг тощо

Відповідно до пункту 22 статті 26 ЗУ “Про місцеве самоврядування в Україні” до повноважень місцевої ради відноситься затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку, інших цільових програм.

Керуючись цією нормою, обласна рада та більшість територіальних громад мають низку таких програм, на підставі яких формуються відповідні бюджети та приймаються управлінські рішення.

9.4.1 Обласні програми

На обласному рівні діє Програма економічного і соціального розвитку на 2024 рік <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/Program-ekonomichnogo-i-sotsialnogo-rozvytku-Zhytomyrskoyi-oblasti-na-2024-rik.pdf>, а також 16 цільових програм, які дотичні за змістом до ПКВ

(<https://doc.zt.gov.ua/index.php/filtr/category/%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/typdokumenta/%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F/rikdokumentu/2024|2020>). Серед них найбільша кількість (5 програми) спрямовані на вирішення соціальних питань. Це обласна програма “Розвиток молодіжної політики Житомирщини” на 2021-2025 роки; обласна комплексна програма підтримки ветеранів війни, захисників і захисниць України, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) військовослужбовців, захисників і захисниць України на 2024-2025 роки; Програма розвитку системи освіти Житомирської області на 2021-2025 роки; Програма розвитку фізичної культури і спорту на 2021-2024 роки; комплексна Програма соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб на 2024 рік. До соціальних можна віднести й розпочату діяльність ОДА з розбудови системи «Безпечне місто». Це можливість всебічного віддаленого моніторингу поточної ситуації в місті та контроль за ситуацією на вулицях, на громадських об'єктах, інфраструктурних об'єктах міста. Проте на даний час відповідна програма ще не розроблена, лише розпорядженням начальника ОВА від 05.04.2024 № 138 затверджено склад робочої групи.

Друге за кількістю програм місце (3 програми) займає напрямок розвитку різних галузей економіки. До них належать Програма розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2021-2027 роки; Програма розвитку туризму в Житомирській області на 2021-2023 роки; Програма розвитку галузі рибного господарства Житомирської області на 2024-2030 роки. Також з 2021 року діє Комплексна програма забезпечення пожежної та техногенної безпеки, захисту населення і територій Житомирської області від надзвичайних ситуацій на 2021-2025 роки. Розпорядженням начальника ОВА затверджено Програму охорони та збереження культурної спадщини Житомирської області на 2023-2024 роки. Також діє Програма сприяння культурно-мистецькому розвитку Житомирської області на 2022-2024 роки. Інформація щодо ступеню реалізації завдань, передбачених цими програмами, відсутня. Враховуючи, що період реалізації цих програм в основному припадає на час повномасштабного вторгнення рф, що унеможливило цю реалізацію, в перелік заходів з реалізації ПКВ закладені заходи та кошти, передбачені в цих цільових програмах.

Також діють програми в екологічній сфері: Програма охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки; Програма заліснення Житомирської області на 2023-2027 роки. В 2024 році було прийнято 2 рішення обласної ради, спрямовані на вирішення екологічних завдань: Про оголошення нових об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення; Про уточнення площі та розширення меж об'єкта

природно-заповідного фонду місцевого значення. Запропоновані в ПКВ заходи доповнять перелік завдань, які необхідно виконати керівництву області в цьому напрямку своєї діяльності.

Метою обласної програми «Розвиток молодіжної політики Житомирщини» на 2021-2025 роки є створення системи соціальних умов для ефективної соціалізації та самореалізації молоді Житомирщини, забезпечення всебічної підтримки та розвитку, реалізації інтелектуального, фізичного, творчого потенціалу молоді області.

Завдання програми полягають у:

- забезпеченні реалізації виваженої державної молодіжної політики та участі молоді у розбудові громадянського суспільства та демократичної держави, а також залученні організацій, що мають досвід роботи з молоддю;
- проведенні інформаційних, організаційних, освітніх та просвітницьких проєктів, інтеграційних та розвиткових заходів, що дасть змогу впровадити ефективний механізм партнерства і взаємодії, сучасні технології, систему збору і обробки актуальної та достовірної інформації про можливості і потреби молоді, популяризувати сучасні напрямки і створювати можливості для їх реалізації;
- залученні молоді до розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізму реалізації державної молодіжної політики;
- сприянні дієвій співпраці із залученням громадянського суспільства;
- здійсненні заходів, спрямованих на популяризацію та утвердження здорового і безпечного способу життя та культури здоров'я серед молоді;
- розширенні соціальних можливостей молоді через розвиток та популяризацію волонтерського руху як форми залучення молоді до суспільно значущої діяльності, соціального та інноваційного стартап підприємництва, неформальної освіти, і вторинної зайнятості і самозайнятості, підготовки молоді до подружнього життя;
- розвитку мережі об'єктів інфраструктури для молоді для посилення молодіжного нетворкінгу в області та запровадження культури неформальної освіти завдяки формуванню пулу місцевих тренерів і тренерок;
- популяризації національних і міжнародних проєктів для молоді, розвиток цифрових компетенцій серед молоді;
- інтеграції молоді регіону до реалізації програм міжнародного молодіжного співробітництва, зокрема у партнерстві із закладами вищої освіти;
- підвищенні рівня самоорганізації і самоврядування інститутів громадянського суспільства та їх осередків.

Фінансування цієї програми передбачено з обласного бюджету. Необхідний обсяг коштів – 21,6 млн.грн.

Очікувані результати реалізації програми:

- збільшення кількості молоді, охопленої вторинною зайнятістю;
- зростання частки молоді, яка здобула нові компетенції з метою самореалізації, професійного та кар'єрного розвитку, здійснення підприємницької діяльності;
- підвищення рівня знань щодо можливості дотримання прав, обов'язків з боку молодих осіб, підвищення рівня фінансової та цифрової грамотності;
- підвищення рівня активності молоді у підприємстві;
- забезпечення інформування молодих сімей щодо отримання кредиту на будівництво та придбання житла;

- підвищення поінформованості молоді щодо здорового харчування, проблеми вживання спиртних напоїв, наркотичних речовин, тютюнопаління, попередження можливих негативних дій відносно здоров'я
- стимулювання молоді (шляхом надання стипендій) до перемог у всеукраїнських і міжнародних конкурсах, підтримка обдарованої, творчої, інноваційно активної молоді та заохочення її до нових досягнень;
- залучення громадсько-активної молоді до реалізації обласної молодіжної політики шляхом проведення конгресів, форумів молоді, семінарів, конференцій, засідань за круглим столом тощо.

Обласна комплексна програма підтримки ветеранів війни, захисників і захисниць України, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) військовослужбовців, захисників і захисниць України на 2024-2025 роки визначила своєю метою реалізацію комплексу взаємопов'язаних завдань та заходів, спрямованих на розв'язання нагальних соціально-побутових проблем Захисників і захисниць України, ветеранів війни, членів їх родин та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, захисників і захисниць України, підтримання їх задовільного морально-психологічного стану, надання комплексу соціальних послуг для реінтеграції демобілізованих військовослужбовців у цивільне життя, медичних послуг, сприяння у їх професійній адаптації, працевлаштування, реалізації підприємницьких проєктів; поліпшення ефективності взаємодії органів виконавчої влади і місцевого самоврядування із громадськими об'єднаннями щодо підтримки даної категорії громадян, вшанування пам'яті ветеранів, популяризації та забезпечення формування позитивного образу ветерана у суспільстві.

Спрямовані на досягнення цієї мети завдання:

- впровадження додаткових регіональних форм адресної підтримки (надання матеріальної допомоги, забезпечення пільговим проїздом, надання додаткових пільг).

Фінансування заходів програми передбачено з державного, обласного, місцевих бюджетів, коштів Національної служби здоров'я та інших джерел, не заборонених законодавством. Необхідний обсяг коштів – 11 млн.грн.

Очікувані результати реалізації програми:

- забезпечення психологічними послугами;
- забезпечення безоплатного лікування та зубопротезування;
- забезпечення засобами реабілітації;
- забезпечення пільговим проїздом;
- забезпечення дітей вищезгаданих категорій населення безкоштовним гарячим харчуванням у закладах дошкільної та загальної середньої освіти, а також новорічними подарунками;
- підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, забезпечення зайнятості (в т.ч. надання роботодавцям компенсацій за працевлаштування) та створення нових робочих місць;
- реалізація права на житло;
- увічнення пам'яті про загиблих.

Програма розвитку системи освіти Житомирської області на 2021-2025 роки спрямована на досягнення мети, яка полягає у забезпеченні стабільного розвитку системи освіти області відповідно до вимог суспільства, особистісного розвитку дітей та молоді згідно з їхніми індивідуальними здібностями і потребами, підвищення освітнього рівня громадян задля сталого розвитку України.

Досягнення вищезазначеної мети передбачає вирішення основних завдань:

- реформування освітньої галузі регіону та запровадження змін, які сприятимуть підвищенню її якості та ефективності;
- забезпечення права громадян на освіту та створення рівних можливостей для здобуття якісної освіти відповідно до потреб;
- оновлення змісту і форм організації освітнього процесу;
- розвиток освіти дорослих та реалізація принципу навчання упродовж життя;
- оновлення кадрового потенціалу системи освіти;
- забезпечення громадянського, національно-патріотичного виховання дітей та молоді;
- формування соціально активної, відповідальної та толерантної особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу і європейської цивілізації.

Фінансування заходів програми передбачено з державного, обласного, бюджетів місцевого самоврядування. Необхідний обсяг коштів – 39,75 млн.грн.

Очікувані результати реалізації програми:

- забезпечення реформування системи освіти Житомирської області;
- підвищення готовності педагогічних працівників та керівників закладів освіти до продовження роботи з впровадження Концептуальних засад Нової української школи;
- удосконалення мережі закладів дошкільної освіти; охоплення дошкільною освітою 100% дітей дошкільного віку; створення умов для здобуття дітьми дошкільної освіти;
- забезпечення умов для вибору учнями профілю навчання відповідно до здібностей та інтересів;
- забезпечення неперервності освіти і індивідуального підходу щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників регіону та здобуття освіти дорослим населенням;
- інформатизація освітнього процесу, розвиток дистанційної освіти;
- забезпечення закладів освіти необхідним обладнанням;
- підвищення рівня фізичної підготовленості учнівської та студентської молоді, створення якісних умов для занять фізкультурно-оздоровчою та спортивно-масовою роботою;
- забезпечення розвитку мережі закладів позашкільної освіти;
- приведення структури позашкільної освіти у відповідність до запитів населення, досягнень науково-технічного прогресу, запитів мешканців області та стратегічних напрямів розвитку держави;
- оновлення змісту професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, уведення нових професій (спеціальностей), яких потребує регіональний ринок праці;
- оновлення матеріально-технічного забезпечення закладів освіти.

Програма розвитку фізичної культури і спорту на 2021-2024 роки мала на меті створення умов для залучення широких верств населення до масового спорту, популяризацію здорового способу життя та фізичної реабілітації, а також максимальну реалізацію здібностей обдарованої молоді у дитячо-юнацькому, резервному спорті, спорті вищих досягнень та виховання її в дусі олімпійських принципів.

Основними завданнями програми було визначено:

- створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності різних груп населення для зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, здібностей та гендерних особливостей і потреб кожного;

- створення умов для підвищення ефективності фізичної підготовки молоді для проходження служби у Збройних Силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів, та правоохоронних органах;
- популяризація здорового способу життя та подолання суспільної байдужості до здоров'я населення;
- забезпечення належного функціонування та зміцнення матеріально-технічної бази мережі закладів фізичної культури і спорту зокрема (ОДЮСШ, СДЮШОР, ОШВСМ);
- забезпечення відбору осіб, які мають високий рівень підготовки та здатні під час проведення спортивних заходів витримувати значні фізичні та психологічні навантаження, для подальшого залучення їх до резервного спорту;
- підтримка та розвиток олімпійського, неолімпійського, паралімпійського та дефлімпійського руху;
- розбудова спортивної інфраструктури, у тому числі будівництва та модернізації спортивних споруд спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області.

Фінансування заходів програми передбачено з обласного та місцевих бюджетів, коштів небюджетних джерел. Необхідний обсяг коштів – 407,3 млн.грн.

Очікувані результати реалізації програми:

- участь спортсменів збірних команд області у спортивних змаганнях з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю;
- проведення навчально-тренувальних зборів збірних команд області з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю з підготовки до змагань державного рівня;
- проведення обласних змагань з олімпійських, неолімпійських видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю, фізкультурно-масових заходів;
- забезпечення діяльності обласного центру фізичного здоров'я населення “Спорт для всіх” (організація і проведення обласних масових фізкультурно-оздоровчих заходів, що спрямовані на залучення різних верств населення до регулярних занять фізичною культурою та масовим спортом, у тому числі — за місцем проживання та у місцях відпочинку, формування у населення потреб рухової активності, показових виступів, конкурсів, фестивалів, спортивних свят, просвітницької роботи з оздоровлення населення засобами фізичної культури і спорту);
- забезпечення діяльності мережі дитячо-юнацьких спортивних шкіл, школи вищої спортивної майстерності, центру фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю «Інваспорт», ліцею-інтернату спортивного профілю;
- забезпечення діяльності штатної спортивної команди резервного спорту області;
- забезпечення виплати винагород спортсменам та їх тренерам та стипендій спортсменам-чемпіонам, призерам з Олімпійських, Паралімпійських та Дефлімпійських ігор, Всесвітніх ігор з неолімпійських видів спорту, Юнацьких Олімпійських та Європейських ігор, Всесвітніх ігор з єдиноборств, Всесвітньої шахової олімпіади, інших змагань міжнародного, всеукраїнського рівня та їх тренерам;
- надання фінансової підтримки обласним осередкам фізкультурно-спортивних товариств;
- надання фінансової підтримки дитячо-юнацьким спортивним школам обласних осередків фізкультурно-спортивних товариств;
- надання фінансової підтримки відділенню Національного олімпійського комітету України в Житомирській області на проведення ним заходів із забезпечення розвитку

олімпійського руху, популяризації видів спорту, заходів, спрямованих на забезпечення підготовки та участі збірних команд області у змаганнях державного рівня;

- капітальний ремонт та реконструкція існуючих, проектування та будівництво нових будівель і спортивних споруд спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області; облаштування багатофункціональних спортивних майданчиків із синтетичним покриттям та тренажерним обладнанням;
- підтримка діяльності комунального закладу «Волейбольний клуб» Житомирської обласної ради;
- придбання спортивного інвентарю та обладнання для забезпечення проведення навчально-спортивної роботи спортивними закладами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, для збірних команд області та окремих спортсменів з метою їх ефективної підготовки до змагань Всеукраїнського і Міжнародного рівнів;
- вирішення соціально-побутових питань спортсменам, які посіли призові місця на Олімпійських, Паралімпійських та Дефлімпійських іграх, Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту, Юнацьких Олімпійських та Європейських іграх, Всесвітніх іграх з єдиноборств, Всесвітній шаховій олімпіаді, інших змаганнях Міжнародного рівня, та їх тренерам;
- забезпечення харчуванням учасників спортивних заходів обласного рівня та підготовки і участі в заходах Всеукраїнського рівня, включених до календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів області;
- забезпечення підготовки та участі спортсменів, команд області різних вікових груп у спортивних заходах з командних ігрових олімпійських видів спорту;
- організація заходів з підготовки до проведення в області спортивних змагань, які передбачені Єдиним календарним планом фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України.

Метою Програми розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2021-2027 роки є підтримка сільського господарства та сільських територій області, забезпечення продовольчої безпеки держави, розвиток ефективного і прибуткового сільськогосподарського виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції сільськогосподарського виробництва на внутрішньому і зовнішньому ринках та рівня зайнятості сільського населення, розв'язання проблем соціальної інфраструктури на селі, стабільний динамічний розвиток виробництва продукції сільського господарства шляхом створення умов через механізм підтримки агровиробників, у тому числі малих суб'єктів господарювання та господарств населення.

Основні завдання, які необхідно виконати для досягнення мети:

- докорінна зміна стратегії і тактики водної меліорації земель, формування пропозицій щодо вирішення проблеми обезводнення Полісся та відновлення роботи меліоративних систем завдяки їх реконструкції;
- оптимізація радіоактивно забруднених земель на засадах адаптивно-ландшафтної системи землекористування для екологічної, економічної реабілітації та розвитку територій територіальних громад;
- широкомасштабне запровадження спеціальних технологій вирощування сільськогосподарських культур на забруднених радіонуклідами землях, здатних повернути за 5-7 років ґрунти чорнобильського Полісся до безпечного, екологічно чистого виробництва продуктів рослинництва і тваринництва;
- здійснення контролю за використанням та охороною земель сільськогосподарського призначення;

- надання методичної допомоги користувачам (власникам) землі стосовно економічного стимулювання та раціонального використання і охорони земель сільськогосподарського призначення;
- розроблення заходів щодо мотивації сільськогосподарських товаровиробників до розвитку трудомістких галузей, зокрема овочівництва, садівництва, хмелярства, льонарства, тваринництва, органічного виробництва;
- покращення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств та підприємств харчової промисловості;
- стимулювання створення та функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, фермерських господарств та фермерських господарств сімейного типу;
- впровадження науково-технічного досягнень в агровиробництво;
- залучення інвестицій в агропромисловий комплекс області, у тому числі міжнародних фінансових організацій.

Фінансування заходів програми передбачено за рахунок коштів державного бюджету, обласного бюджету, місцевих бюджетів, зовнішні та внутрішні інвестиції. Необхідний обсяг коштів – 14955,47 млн.грн.

Очікувані результати реалізації програми

підтримка розвитку рослинницької галузі:

- покращення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств;
- збільшення обсягів продовольчого зерна;
- збільшення обсягів виробництва гречки;
- забезпечення області та інших регіонів держави продовольчим житом;
- відродження льонарства, збільшення обсягів виробництва льоноволокна та насіння льону-довгунцю та льону олійного;
- збільшення обсягів виробництва картоплі сільськогосподарськими підприємствами;
- забезпечення довготривалого зберігання овочевої продукції для реалізації через торгові точки області;
- збільшення площ під садами та ягідниками, забезпечення фруктами та овочами жителів області;
- збільшення посадкових площ хмелю та виробництва хмелепродукції;
- покращення агротехнічного стану ґрунтів, підвищення урожайності сільськогосподарських культур;
- створення елітних насінницьких господарств, забезпечення підприємств та населення високоякісним посівним матеріалом;
- збільшення обсягів виробництва органічної сільськогосподарської продукції;

підтримка розвитку галузі тваринництва:

- нарощення поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах;
- покращення породного стада корів, підвищення продуктивності корів у господарствах населення;
- підвищення якості молока у корів господарств населення;
- відродження м'ясного скотарства;
- нарощення поголів'я свиней та обсягів виробництва свинини;
- нарощення поголів'я птиці та обсягів виробництва продукції птахівництва;

- нарощення обсягів виробництва бджолопродукції;
- нарощення поголів'я овець та кіз щорічно до 10%;
- створення високотоварних тваринницьких комплексів;

розвиток основних галузей харчової промисловості:

- більшення обсягів виробництва борошна, забезпечення продовольчої безпеки жителів області, створення нових робочих місць;
- збільшення обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів, створення нових робочих місць, покращення якості та безпечності продукції;
- підвищення конкурентоспроможності продукції, розширення внутрішніх і зовнішніх ринків збуту;
- збільшення обсягів виробництва продукції, вихід на зовнішні ринки;
- скорочення обсягів використання енергоресурсів;
- покращення інфраструктури аграрного ринку (матеріально-технічної бази сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, фермерських та сімейних фермерських господарств, створення нових робочих місць);

соціальний розвиток села:

- розширення обсягів будівництва та реконструкції житла для сільського населення, можливість закупівлі житла на вторинному ринку;
- перерозподіл трудових ресурсів та закріплення молоді на селі, створення нових робочих місць;
- проведення семінарів, просвітницької роботи серед сільського населення з питань створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, фермерських господарств, сімейних фермерських господарств, агротехніки вирощування культур, оподаткування;
- фінансування проведення заходів (участь у щорічних міжнародних сільськогосподарських виставках "Агро", відзначення професійного свята - Дня працівників сільського господарства та харчової промисловості).

Програма розвитку туризму в Житомирській області на 2021-2023 роки визначила своєю метою створення якісного конкурентоздатного туристичного продукту Житомирської області, що сприятиме збільшенню туристичних потоків, перетворення напряму туризму в прибуткову галузь економіки області, створення умов для інформаційної обізнаності як населення області, так і поза її межами про туристичні об'єкти та продукти, які пропонуються для пізнавальних, рекреаційних, освітніх, розважальних подорожей та екскурсій, формування позитивного туристичного іміджу області, популяризація туристичної Житомирщини на Всеукраїнській туристичній арені.

Для досягнення цієї мети було заплановано виконати наступні основні завдання:

- популяризація, рекламація та інформаційний супровід туристичного потенціалу області;
- розробка та облаштування туристичних маршрутів та об'єктів, що мають особливу культурну та історичну цінність;
- проведення досліджень та аналізу умов з метою збільшення в області перспективних напрямів туризму (гастротуризм, пригродницький, мисливський тощо);
- створення на території області туристичних дестинацій з використанням наявного регіонального туристичного потенціалу, доступності та зручності;

- визначення, створення та модернізація туристичних атракцій, визначених туристичних магнітів області;
- промоційно - виставкова діяльність та інформаційне забезпечення;
- проведення навчань, семінарів, форумів тощо для виховання туристичного етикету у працівників сфери обслуговування, розміщення та туризму.

Фінансування заходів програми передбачено за рахунок коштів обласного, інших місцевих бюджетів, інших джерел. Необхідний обсяг коштів – 7,9 млн.грн.

Очікувані результати реалізації програми:

- презентація туристичного потенціалу області на туристичних Міжнародних, Всеукраїнських та регіональних виставках, форумах тощо;
- популяризація туристичних можливостей регіону шляхом щорічного проведення інформаційних турів для представників ЗМІ, міжнародних делегацій тощо;
- поліпшення рівня інформованості населення області, інших регіонів щодо існуючих туристичних об'єктів області, розвиток подієвого та фестивального туризму;
- збільшення рівня інформованості та мобільності учнів шкіл та студентів ВУЗів, молоді, підтримка подорожей людей літнього віку, соціально незахищених верств населення області;
- збільшення в області перспективних напрямів туризму (гастротуризм, пригродницький, мисливський тощо);
- покращення рівня інформаційної доступності для туристів;
- забезпечення функціонування в інтернеті віртуальних екскурсій у форматі 3D;
- оновлення туристичного бренду області;
- встановлення вказівників на туристичних маршрутах по території області;
- організація та проведення заходів (виставок, конкурсів, форумів тощо) туристичного спрямування;
- забезпечення діяльності Комунальної установи «Житомирський обласний туристичний інформаційний центр» Житомирської обласної ради.

Комплексна програма забезпечення пожежної та техногенної безпеки, захисту населення і території Житомирської області від надзвичайних ситуацій на 2021-2025 роки має на меті забезпечення захисту населення і територій, навколишнього природного середовища і небезпечних об'єктів, об'єктів підвищеної небезпеки, об'єктів з масовим перебуванням людей та населених пунктів від пожеж, надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, підвищення рівня протипожежного захисту, проведення розмінування територій, створення сприятливих умов для реалізації державної політики у сфері пожежної, техногенної безпеки та захисту населення, залучення до розв'язання зазначених проблем додаткових джерел фінансування, не заборонених законодавством.

Основними завданнями програми є:

- створення в області єдиної системи забезпечення пожежної та техногенної безпеки, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій;
- забезпечення належного виконання рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо підвищення протипожежного захисту об'єктів всіх форм власності, забезпечення їх техногенної безпеки, запобігання загибелі людей на водних об'єктах;
- підвищення рівня обізнаності населення шляхом вивчення правил пожежної та техногенної безпеки на виробництві та за місцем проживання, правил поведінки на воді, активного залучення до цієї роботи засобів масової інформації;

- визначення потреб і пріоритетів в організації протипожежного захисту об'єктів всіх форм власності області, забезпечення їх техногенної безпеки;
- приведення у готовність наявного фонду захисних споруд;
- створення, накопичення та утримання регіонального та місцевого матеріальних резервів для запобігання і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- недопущення незаконного використання на інші цілі бюджетних коштів і державних ресурсів, виділених на забезпечення пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту.

Фінансування заходів програми передбачено за рахунок коштів державного, обласного та місцевих бюджетів, інших коштів, які не заборонені законодавством. Необхідний обсяг коштів – 0,5 млн.грн.

Очікувані результати реалізації програми:

- забезпечення належного рівня безпеки населення, захищеності територій області, об'єктів виробництва і соціально-культурної сфери від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- удосконалення механізму проведення моніторингу і прогнозування виникнення надзвичайних ситуацій та подій;
- своєчасне виявлення надзвичайних ситуацій, оповіщення персоналу об'єктів та населення у разі їх виникнення;
- зниження ризиків виникнення надзвичайних ситуацій та загроз, пов'язаних з пожежами і аваріями, небезпечними для життя і здоров'я громадян та створення сприятливих соціальних умов життєдіяльності населення, зменшення впливу негативних факторів пожеж та аварій на навколишнє природне середовище;
- виконання комплексу заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій на потенційно небезпечних об'єктах та об'єктах підвищеної небезпеки;
- створення надійних гарантій безпечної життєдіяльності людей, технологічної та техногенної безпеки, забезпечення безаварійної роботи на об'єктах підвищеної небезпеки;
- забезпечення безпечного функціонування установ і організацій, а також суб'єктів господарювання, об'єктів життєдіяльності населення, об'єктів економіки тощо;
- визначення та належне утримання місць масового відпочинку людей на водних об'єктах області, забезпечення безпеки перебування людей на них;
- зменшення кількості пожеж та аварій на об'єктах та в населених пунктах області, запобігання загибелі та травмування людей, економічних втрат та матеріальних збитків;
- своєчасне виявлення пожеж, оповіщення про них людей та підрозділів пожежної охорони, видалення продуктів горіння за допомогою систем протипожежної автоматики;
- зведення до мінімуму часу прибуття пожежних підрозділів до місця імовірної пожежі за рахунок оптимальної дислокації пожежних підрозділів у містах та сільській місцевості;
- збільшення кількості підрозділів місцевої та добровільної пожежної охорони, що сприятиме у створенні умов для розширення зон обслуговування таких підрозділів;
- своєчасне та ефективно проведення робіт з рятування людей і з верхніх поверхів будинків підвищеної поверховості, забезпечення наявності необхідної кількості та справності джерел протипожежного водопостачання;
- забезпечення своєчасного оперативного реагування на пожежі для їх успішної локалізації та ліквідації шляхом подачі води до осередків пожеж від пожежних гідрантів,

внутрішніх протипожежних водогонів, природних і штучних водоймищ, інших інженерних споруд водопостачання;

- покращення стану матеріально-технічного забезпечення пожежно-рятувальних підрозділів області;
- підвищення ефективності використання коштів, що спрямовуються на здійснення заходів захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Програма охорони та збереження культурної спадщини Житомирської області на 2023-2024 роки має на меті:

- реалізацію державної політики в сфері охорони культурної спадщини;
- захист історичного та традиційного характеру середовища;
- охорону об'єктів культурної спадщини, які знаходяться на території Житомирської області;
- залучення фахівців та населення до охорони культурної спадщини;
- забезпечення повноти й доступності інформації про об'єкти культурної спадщини, у т. ч. національних меншин та іноземців;
- утримання та використання пам'яток, в т. ч. надання об'єктів культурної спадщини, що є пам'ятками, в користування юридичним та фізичним особам;
- забезпечення та сприяння у залученні інвестицій у діяльність щодо збереження, ревіталізації, консервації, реставрації, реабілітації, музеєфікації, здійснення ремонтних робіт та пристосування пам'яток;
- укладання охоронних договорів на пам'ятки та об'єкти культурної спадщини області з користувачами (власниками) і балансоутримувачами;
- поповнення обласного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини.

Основними завданнями Програми є:

- виявлення, дослідження об'єктів культурної спадщини та підготовка облікової документації для внесення до Переліку об'єктів культурної спадщини;
- виготовлення облікової документації на об'єкти культурної спадщини;
- проведення археологічних обстежень території області;
- популяризація культурно-історичного потенціалу області;
- виявлення, дослідження та поширення інформації про елементи нематеріальної культурної спадщини області в рамках Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини;
- збереження нематеріальної культурної спадщини - традиційної народної культури:
 - усних традицій та форм вираження (мов, діалектів, говірок);
 - фольклору, традицій, звичаїв і обрядів;
 - народних художніх промислів та ремесел, тощо;
 - промоція культурно-історичного потенціалу області, виготовлення друкованих матеріалів (буклетів, довідників, календарів та листівок) про нематеріальну культурну спадщину та об'єкти культурної спадщини;
 - налагодження сталої співпраці з Українських центром культурних досліджень (УЦКД).

Фінансування заходів програми передбачено за рахунок коштів обласного, місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством. Необхідний обсяг коштів – 792,6 млн.грн.

Очікувані результати реалізації програми:

- внесення об'єктів до Державного реєстру нерухомих пам'яток України;
- контроль за належним утриманням та збереженням об'єктів культурної спадщини;
- популяризація історико-культурної спадщини області;
- залучення місцевих органів публічного управління, територіальних громад і приватної ініціативи до збереження та розвитку культурної спадщини;
- укладання й переукладання охоронних договорів на пам'ятки та об'єкти культурної спадщини з користувачами (власниками) і балансоутримувачами;
- здійснення постійного моніторингу стану збереження об'єктів культурної спадщини;
- активізація роботи комісії з моніторингу елементів нематеріальної культурної спадщини;
- промоція елементів нематеріальної культурної спадщини територіальних громад;
- оформлення облікових карток на елементи нематеріальної культурної спадщини, виготовлення каталогу за переліком елементів обласної нематеріальної спадщини.

Програма соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб на 2024 рік має на меті здійснення заходів, спрямованих на забезпечення реалізації прав і задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб, поліпшення умов проживання, створення фінансових, організаційно-правових і технічних механізмів для забезпечення комфортного соціального клімату й досягнення позитивних зрушень щодо рівня та якості життя населення.

Крім того, *Програма спрямована на:*

- розв'язання основних проблем ВПО, які перебувають на території Житомирської області;
- забезпечення належних умов життєдіяльності, тимчасовим або соціальним житлом ВПО; забезпечення соціальної, фізичної, медичної, психофізіологічної та матеріальної
- підтримки ВПО;
- сприяння у працевлаштуванні; забезпечення права на освіту та медицину.

Фінансування заходів щодо виконання Програми здійснюватиметься за рахунок обласного бюджету, бюджетів органів місцевого самоврядування, коштів НЗСУ та інші джерела не заборонені законодавством.

Фінансування видатків із місцевих бюджетів на виконання повноважень щодо соціального захисту населення, надання соціальних послуг, здійснення заходів соціальної підтримки громадян, які проживають на їх території, органам місцевого самоврядування необхідно здійснювати на підставі відповідних місцевих програм.

Виконання Програми дасть змогу:

- надати соціальні послуги для осіб та сімей з числа ВПО, які потрапили в скрутні життєві ситуації, допоможе вийти з цього стану;
- створити умови для відновлення психологічного, духовного і фізичного стану (здоров'я) внутрішньо переміщених осіб;
- забезпечити належні умови для підтримання здоров'я та активного життя внутрішньо переміщених осіб;

- забезпечити підтримку установ, закладів, організацій, підприємств, які сприяють у тимчасовому розміщенні (проживанні) внутрішньо переміщених осіб на території Житомирської області;
- забезпечити організацію харчування для внутрішньо переміщених осіб, що потребують харчування;
- забезпечити здійснення заходів із доставки гуманітарної допомоги; забезпечити тимчасовим житлом внутрішньо переміщених осіб; сприяти в економічній зайнятості ВПО.

Програма Охорони навколишнього природного середовища в Житомирській області на 2023-2027 роки має на меті реалізацію екологічної політики, спрямованої на стабілізацію та поліпшення екологічної ситуації на території області, зниження екологічних ризиків, зокрема викидів парникових газів, створення належних умов для досягнення безпечного для життя населення стану навколишнього природного середовища, а саме:

- раціональне використання і відтворення природних ресурсів шляхом здійснення комплексу науково обґрунтованих природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів;
- проведення просвітницької та наукової діяльності, залучення громадськості до природоохоронних дій через екологічне інформування й освіти населення;
- зменшення викидів забруднених стічних вод у водойми;
- організація системи моніторингу довкілля, у тому числі атмосферного повітря.

Вирішення екологічних проблем регіону передбачається шляхом реалізації таких заходів:

- будівництво чи реконструкція споруд для очищення стічних вод та зменшення обсягів скидання недостатньо очищених стоків у водні об'єкти, а також поліпшення екологічного стану поверхневих водних об'єктів на території області;
- упровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниженню рівня впливу чи усуненню факторів забруднення атмосферного повітря;
- проведення заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- здійснення видів робіт, пов'язаних з відтворенням та охороною біоресурсів і збільшення біорізноманіття;
- виготовлення відповідної документації із землеустрою;
- організація і здійснення робіт з екологічної освіти, проведення науково-практичних конференцій, семінарів та інших заходів щодо пропаганди екологічних знань, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики.

Фінансування заходів Програми здійснюється відповідно до законодавства України за рахунок коштів, виділених в усталеному порядку з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у складі обласного бюджету. Необхідний обсяг коштів – 31090,8 тис.грн.

У Програмі передбачається здійснити низку завдань та заходів, а саме:

- зниження рівня забруднення водних ресурсів;
- поліпшення екологічного стану водних об'єктів, зокрема відновлення та підтримання їх сприятливого гідрологічного стану здійснення заходів щодо боротьби з шкідливою дією вод;
- підвищення рівня культури та екологічної свідомості мешканців міст, селищ та сіл області завдяки поінформованості щодо поводження з твердими побутовими відходами;

- проведення заходів щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення і знешкодження відходів та небезпечних хімічних речовин;
- організація системи екологічного моніторингу довкілля;
- формування екологічної культури людини, для якої характерні різнобічні, глибокі знання про навколишнє середовище;
- удосконалення форм і методів екологічного виховання, активне залучення вихованців до природоохоронної роботи;
- створення в закладах освіти відповідної навчально-матеріальної бази, куточків охорони природи, живих куточків та ін.;
- охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів, збереження об'єктів природно-заповідного фонду;
- наукове опрацювання природоохоронних проєктів, заходів та управлінських рішень;
- опрацювання існуючих наукових знань та інформації на предмет їх прикладного використання для реалізації регіональної екологічної політики;
- проведення наукових пошуків за пріоритетними напрямками.

Показниками ефективності Програми є:

- поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки;
- досягнення безпечного для здоров'я людини стан навколишнього природного середовища;
- підвищення рівня екологічної свідомості населення.

Програма заліснення Житомирської області на 2023-2027 роки має на меті забезпечити виділення придатних до заліснення земель.

У зв'язку із збройною російською агресією проти України та враховуючи обмеженість, в особливий період, фінансування природоохоронних заходів, реалізацію завдань Програми заліснення Житомирщини необхідно здійснювати з урахуванням якомога більшої кількості екологічних критеріїв земельних ділянок, на яких відбулося природне само заліснення та ділянок деградованих, малопродуктивних і техногенно-забруднених земель, які можуть бути залісені штучним або природним шляхом. Також необхідно враховувати інформацію про те, чи перебувала земельна ділянка в зоні ведення бойових дій та в тимчасовій окупації, і чи можуть на конкретній земельній ділянці бути наявні міни та інші вибухонебезпечні предмети.

Виконання Програми буде здійснене шляхом реалізації таких заходів:

- проведення лісгосподарськими підприємствами робіт із лісорозведення та штучного відновлення лісів;
- вирішення питань щодо передачі само заліснених земельних ділянок спеціалізованим лісгосподарським підприємствам;
- збереження само заліснених земельних ділянок у межах прибережних захисних смуг водних об'єктів, їх водоохоронних зон, заплавл малих річок;
- заліснення само заліснених земельних ділянок на ерозійно-небезпечних, деградованих та малопродуктивних землях та вирішення питань про передачу таких земель, де вже відбулося самозаліснення лісгосподарським підприємствам;
- надання лісгосподарським підприємствам земель, рекультивованих під лісонасадження;

- забезпечення актуальними матеріалами лісовпорядкування всіх лісогосподарських підприємств та установ природно-заповідного фонду;
- забезпечення правостановлюючими документами на право постійного користування всіх державних лісогосподарських підприємств та установ природно-заповідного фонду;
- запровадження сучасних методів охорони лісів від шкідників та хвороб;
- забезпечення функціонування державних спеціалізованих лісозахисних підприємств;
- забезпечення функціонування державної лісовпорядної організації; проведення національної інвентаризації лісів;
- проведення державного обліку лісів;
- створення цифрової платформи в сфері ведення лісового господарства;
- забезпечення збереження біорізноманіття постійними лісокористувачами під час ведення лісового господарства;
- забезпечення діяльності державної лісової охорони;
- забезпечення стійних лісокористувачів необхідними ресурсами для виконання в повному обсязі передбачених заходів;
- сприяння у наукових дослідженнях у сфері лісового господарства.

До основних завдань і заходів програми відноситься:

- Проведення заліснення та передача само заліснених земельних ділянок за рахунок земель комунальної та державної власності лісогосподарським підприємствам у період 2023-2027 орієнтовною загальною площею 10,000 тисяч гектарів.
- Ідентифікація земель, на яких відбулося природне заліснення.
- Ідентифікація земель, придатних для заліснення, у т. ч.: деградованих, малопродуктивних, техногенно-забруднених.
- Прийняття рішень органами державної влади і місцевого самоврядування про передачу само заліснених земельних ділянок лісогосподарським підприємствам.
- Затвердження органами державної влади і місцевого самоврядування документації із землеустрою щодо передачі самозаліснені земельних ділянок лісогосподарським підприємствам.
- Передача земель з комунальної власності в державну, у випадку надання само заліснених земель комунальної власності державним лісогосподарським підприємствам.
- Замовлення лісогосподарськими підприємствами первинних разових матеріалів лісовпорядкування на передані самозаліснені земельні ділянки.
- Розроблення державними лісовпорядними організаціями первинних базових матеріалів лісовпорядкування на передані самозаліснені земельні ділянки.
- Проведення лісогосподарськими підприємствами лісовідновлювальних робіт.
- Проведення лісогосподарськими підприємствами робіт із штучного відновлення лісів.

Основні джерела фінансування Програми у межах Державної цільової екологічної програми «Масштабне заліснення України», а також за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Комплексна Програма забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку у Житомирській області на 2021 – 2025 роки має на меті:

- підвищення ефективності здійснення узгоджених заходів щодо профілактики правопорушень, боротьби зі злочинністю та усунення причин, що зумовлюють вчинення протиправних дій, посилення охорони приміщень судів за активної підтримки органів місцевого самоврядування та громадськості;
- зміцнення законності і правопорядку, захисту прав і свобод громадян від злочинних посягань, забезпечення роботи поліції Житомирщини, спрямованої на партнерство із населенням, навчання і консультування громадян;
- концентрація зусиль правоохоронної діяльності на безпосередньому та довгостроковому обслуговуванні населення у сфері підвищення його безпеки, з метою зменшення рівня злочинності та кількості осіб, які потерпіли від злочинів;
- покращення матеріально-технічного забезпечення, підвищення спроможності та поліпшення умов несення служби особовим складом Управління Служби безпеки України в Житомирській області.

Шляхами і засобами розв'язання проблеми є:

- удосконалення рівня взаємодії поліції з іншими правоохоронними органами та органами місцевого самоврядування, що сприятиме підвищенню оперативності та якості реагування на заяви, повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення, інші події, здійсненню профілактики правопорушень і боротьби зі злочинністю, посилення охорони судів;
- запровадження системи дієвого контролю за станом та результатами роботи для попередження і розкриття злочинних посягань на власність громадян, особливо осіб похилого віку, самотніх, хворих, які проживають, у першу чергу, в сільській місцевості;
- удосконалення інформаційно-аналітичного та матеріально-технічного забезпечення профілактичної діяльності, насамперед, дільничних офіцерів поліції, поліцейських офіцерів громади у сільській місцевості та громадських формувань з охорони громадського порядку, громадських помічників, підрозділів патрульної служби, інших служб, що працюють безпосередньо з населенням;
- підвищення рівня готовності сил і засобів, які залучаються регіональною координаційною групою Антитерористичного центру при Управлінні Служби безпеки України в Житомирській області, до антитерористичних заходів, забезпечення готовності до їх швидкого застосування, виявлення та усунення причин і умов, що можуть сприяти кризовим, терористичним чи екстремістським проявам, унеможливлення вчинення терористичних актів;
- удосконалення координації заходів, що здійснюються обласними органами суб'єктів боротьби з тероризмом та місцевими органами виконавчої влади, щодо запобігання, реагування і припинення терористичних актів та злочинів терористичної спрямованості, а також попереджувальних, режимних, організаційних, виховних та інших заходів, забезпечення надійного захисту техногенно небезпечних об'єктів, органів державної влади та місць масового перебування людей.

Орієнтовний обсяг фінансування 94359,5 тис.грн. Фінансування передбачено з обласного бюджету та бюджетів органів місцевого самоврядування.

Програма розвитку галузі рибного господарства Житомирської області на 2024-2030 роки має на меті забезпечення розвитку галузі рибного господарства в Житомирській області, підвищення її конкурентоспроможного потенціалу та створення умов для інвестиційного розвитку, збільшення виробництва водних біоресурсів та виробленої з них продукції, збереження та відтворення запасів водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), а також покращення їх екологічного стану.

Реалізація Програми сприятиме у забезпеченні продовольчої безпеки області, розширенні ринків збуту продукції місцевих товаровиробників, залученні в економіку регіону інвестиційних ресурсів, збільшенні обсягів надходжень до бюджету області, створенні нових робочих місць.

Перелік завдань (напрямів) Програми:

- проведення інвентаризації земельних ділянок водного фонду та гідроспоруд, створення реєстру суб'єктів аквакультури;
- проведення меліоративних робіт на водоймах області, у тому числі шляхом розчищення русел малих річок;
- відтворення водних біоресурсів, збільшення їх запасів та збереження біорізноманіття в рибогосподарських водних об'єктах області, шляхом вселення в них молодих водних біоресурсів;
- залучення наукових та науково-дослідних установ до проведення наукових досліджень у рибній галузі;
- зниження рівня ННН-рибальства (незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства);
- сприяння у розвитку аквакультури;
- створення умов для розвитку любительського та спортивного рибальства на водоймах загального користування.

На виконання Програми передбачено витрати у сумі 139,30 млн.грн з державного бюджету, обласного бюджету, бюджетів ОТГ та коштів небюджетних організацій.

Метою Програми «Питна вода Житомирської області на 2023-2027 роки» є забезпечення гарантованих Конституцією України прав громадян на достатній життєвий рівень та екологічну безпеку шляхом забезпечення якісною питною водою в необхідних обсягах та відповідно до встановлених нормативів щодо якості питної води, забезпечення розвитку та реконструкції систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення населених пунктів області.

Основними завданнями Програми є:

- забезпечення населених пунктів якісним централізованим водопостачанням;
- будівництво (нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт) водозабірних споруд, призначених для задоволення потреб споживачів у питній воді, із застосуванням новітніх технологій відповідно до встановленого режиму зон санітарної охорони;
- доведення якості питної води до встановлених нормативних вимог;
- будівництво та впровадження станцій (установок) доочищення питної води із застосуванням новітніх технологій;
- будівництво (нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт) водопровідних та очисних споруд водовідведення із застосуванням новітніх технологій;
- будівництво (нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт) водопровідних мереж та мереж водовідведення.

Фінансування заходів Програми здійснюється за кошти державного бюджету; кошти бюджетів міських, селищних, сільських рад; інші не заборонені законодавством джерела. Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми 276300 тис. грн

Виконання заходів Програми дасть можливість:

- забезпечити реалізацію державної політики у сфері питної води та питного водопостачання;

- підвищити якість питної води та очищення стічних вод;
- поліпшити санітарну, епідемічну та екологічну ситуацію в області; забезпечити охорону джерел питного водопостачання;
- зменшити втрати питної води;
- забезпечити цілодобове постачання якісною питною водою споживачів.

Програма сприяння культурно-мистецькому розвитку Житомирської області на 2022-2024 роки має на меті – підтримку та розвиток закладів, заходів у галузі культури та мистецтва, творчих ініціатив, забезпечення реалізації прав громадян на доступ до культурно-мистецьких надбань, зміцнення матеріально - технічної бази закладів культури та мистецтва.

Основними завданнями Програми є:

- безбар'єрне отримання культурних послуг особами з інклюзією;
- розвиток базової мережі закладів культури області та забезпечення її діяльності;
- технічне забезпечення, модернізація матеріально-технічної бази закладів культури та мистецтв;
- стимулювання розвитку народних художніх промислів та створення умов щодо підтримки розвитку креативних індустрій в рамках «Концепції стратегії для сектору креативних індустрій до 2025 року»;
- сприяння проведенню заходів, спрямованих на промоцію локацій Житомирщини як привабливого місця для створення кінематографічної та аудіовізуальної продукції, надання консультативної, організаційної допомоги українським та/або іноземним суб'єктам кінематографії, залучення місцевих та іноземних інвесторів для фінансування виробництва прокату і показу фільмів та ефективного використання потенціалу української кінематографії відповідно до реалізації та виконання Законів України «Про кінематографію» та «Про державну підтримку кінематографії в Україні», сприяння в організації заходів, спрямованих на забезпечення експлуатації (прокату) кінопродукту;
- надання методичної та практичної допомоги установам культури і мистецтва, навчальним закладам галузі культури з удосконалення форм і методів культурно-просвітницької роботи, впровадження інноваційних технологій;
- збереження і оновлення бібліотечних фондів у відповідності з міжнародними стандартами;
- розвиток та популяризація музейної справи області, зокрема створення електронних музейних каталогів, розвиток сучасної музейної інфраструктури;
- проведення обласних культурно-мистецьких заходів, фестивалів, конкурсів, оглядів, виставок, семінарів, конференцій тощо;
- сприяння розвитку та збереження театрального та сучасного музичного мистецтва;
- підтримка видатних діячів культури і мистецтва області;
- популяризація української мови;
- підтримка книговидання;
- підвищення кваліфікації кадрів закладів культури і мистецтва;
- підготовка кадрів закладами фахової передвищої освіти за рахунок коштів місцевого бюджету.

Заходи програми передбачають та потребують:

- в діяльності музеїв і виставок: розвиток сучасної музейної інфраструктури; технічне забезпечення музейних установ; підтримка фундаментальних і прикладних наукових

досліджень, пов'язаних з музейною справою; підтримка і розвиток мережі музеїв; сприяння міжнародному співробітництву в галузі музейної справи; запровадження нових моделей діяльності закладів культури;

- в діяльності бібліотек: збереження, оновлення та розвиток бібліотечних фондів у відповідності з міжнародними стандартами; промоція читання; модернізація матеріально-технічної бази та інформаційно-технологічної інфраструктури бібліотек;
- проведення культурно-мистецьких заходів, фестивалів, конкурсів, оглядів, виставок, семінарів та інших заходів згідно з планом роботи Департаменту культури, молоді та спорту облдержадміністрації. Стимулювання видатних діячів культури і мистецтва області;
- фінансової підтримки театрів, філармоній та концертного закладу для збереження та розвитку театрального та концертного мистецтва, згідно розпорядження голови Житомирської ОДА від 17.01.2013 №15 «Про затвердження переліку закладів мистецтва, для забезпечення діяльності яких надається фінансова підтримка з обласного бюджету» (зі змінами);
- в діяльності інших закладів в галузі культури і мистецтва збереження та розвитку хореографічного мистецтва та народної творчості;
- впровадження політики модернізації наявної інфраструктури для надання культурних послуг, здійснення моделювання базової мережі закладів культури області (місцевого рівня). Сприяння створенню ЦКП (центрів культурних послуг) в територіальних громадах, здійснення комунікаційних заходів стосовно впровадження мінімальних стандартів забезпечення громадян культурними послугами, сприяння створенню цифрової доступності в закладах культури області;
- стимулювання розвитку народних художніх промислів та створення умов щодо підтримки розвитку креативних індустрій в рамках «Концепції стратегії для сектору креативних індустрій до 2025 року»;
- сприяння проведенню заходів з виробництва прокату і показу фільмів та ефективного використання потенціалу української кінематографії;
- підтримка творчих спілок;
- сприяння розвитку мистецької освіти;
- підтримка видавничої справи;
- підготовка кадрів для культурно-мистецьких установ закладами фахової передвищої освіти за рахунок коштів місцевого бюджету;
- підвищення кваліфікації кадрів для закладів культури та мистецтва.

Фінансування заходів Програми здійснюється за кошти державного бюджету; кошти обласного бюджету, бюджетів міських, селищних, сільських рад; інші не заборонені законодавством джерела. Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми 630391,7 тис. грн.

Програма створення страхового фонду документації Житомирської області на 2021-2025 роки має на меті виконання робіт зі створення обласного регіонального страхового фонду документації (СФД) для забезпечення обласної державної адміністрації, райдержадміністрацій, органів місцевого самоврядування області та юридичних осіб – постачальників документів документацією для проведення будівельних (відбудовчих), аварійно-рятувальних та аварійно-відновлюваних робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, для збереження культурної спадщини на випадок втрати або псування оригіналу документа, а також для організації виробництва, експлуатації та ремонту продукції господарського призначення.

Завданнями Програми СФД є:

- створення СФД на продукцію господарського призначення, яка має важливе значення для сталого функціонування економіки області, для організації виробництва продукції у разі втрати або неможливості отримання документації на неї;
- створення СФД на об'єкти будівництва для проведення відбудовчих робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та аварійно - відновлювальних робіт на об'єктах систем життєзабезпечення населення і транспортних зв'язків у разі втрати або неможливості отримання документації на них;
- створення СФД на рухомі пам'ятки культурної спадщини для відтворення їх та документації на них, у разі втрати оригіналів, а також реставрації у разі пошкодження оригіналів;
- створення СФД на нерухомі пам'ятки культурної спадщини для проведення відбудовчих робіт (реставрація, ремонт) на об'єктах культурної спадщини, зруйнованих в умовах особливого періоду та надзвичайних ситуацій, а також унаслідок природного старіння конструкцій.

Реалізація Програми дозволить, у разі необхідності, забезпечити органи влади та сили з ліквідації наслідків аварій і катастроф документами СФД, необхідними для проведення відбудовчих робіт, а також у найкоротші терміни провести будівельні та відновлювальні роботи на об'єктах мобілізаційного призначення, підприємствах, які мають важливе значення для сталого функціонування економіки області, об'єктах систем життєзабезпечення населення, транспортних зв'язків, на потенційно небезпечних об'єктах, на об'єктах культурної спадщини, розташованих на території області.

Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми 236197 тис. грн. Основними джерелами фінансування Програми є обласний бюджет, місцеві бюджети, інші кошти, які не заборонені законодавством.

9.4.2 Програми територіальних громад

Серед територіальних громад 14 (21%) мають лише програми соціально-економічного та культурного розвитку на поточний та/або попередній рік (в той же час 20 (30%) їх не мають), 34 (51,5%) мають або розробляють стратегії розвитку до 2027 року, 23 (35%) додатково мають цільові програми, 11 (16,7%) за результатами опитування та аналізу відкритих даних не мають жодного документу стратегічного планування (<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1op02NtgLZdBqk0Kaes4kep5OTQR1ZxU3/edit?gid=621733761#gid=621733761>, https://docs.google.com/document/d/1zxSFrnYADUkfP4FtcawbeWxW_LCYQ8WD/edit).

Таблиця 9.4.2.1

Забезпеченість територіальних громад документами стратегічного планування

№	Код КАТОТТГ	Назва ТГ	ПСЕР	Стратегія	Інші
1	UA18020010000059904	Андрушівська	+	-	+
2	UA18020030000035625	Бердичівська	-	+	-
3	UA18020050000058053	Вчорайшенська	+	-	-
4	UA18020070000083539	Гришковецька	+	+	-

№	Код КАТОТТГ	Назва ТГ	ПСЕР	Стратегія	Інші
5	UA18020090000092001	Краснопільська	+	-	-
6	UA18020110000026941	Райгородоцька	+	+	-
7	UA18020130000096761	Ружинська	-	-	-
8	UA18020150000084693	Семенівська	+	-	-
9	UA18020170000036711	Червоненська	-	+	+
10	UA18020190000022756	Швайківська	-	-	-
11	UA18040010000031446	Андрушківська	-	-	+
12	UA18040030000089649	Березівська	+	-	-
13	UA18040050000049937	Брусилівська	+	-	-
14	UA18040070000059677	Високівська	-	-	+
15	UA18040090000077574	Вишевицька	+	-	-
16	UA18040110000034222	Вільшанська	-	-	-
17	UA18040130000075048	Волицька	-	-	-
18	UA18040150000019024	Глибочицька	+	-	-
19	UA18040170000089964	Городоцька	+	-	-
20	UA18040190000029215	Житомирська	+	-	+
21	UA18040210000044466	Квітнева	-	-	-
22	UA18040230000036046	Корнинська	-	-	-
23	UA18040250000068141	Коростишівська	+	+	-
24	UA18040270000050167	Курненська	+	+	+
25	UA18040290000063354	Любарська	+	+	+
26	UA18040310000093693	Миропільська	-	+	-
27	UA18040330000027310	Новоборівська	+	+	+
28	UA18040350000040746	Новогуйвинська	+	+	+
29	UA18040370000055940	Олійвська	+	-	-
30	UA18040390000055900	Попільнянська	+	+	+

№	Код КАТОТТГ	Назва ТГ	ПСЕР	Стратегія	Інші
31	UA18040410000025491	Потіївська	+	-	-
32	UA18040430000080827	Пулинська	+	+	-
33	UA18040450000079138	Радомишльська	+	+	-
34	UA18040470000074046	Романівська	+	+	-
35	UA18040490000014752	Станишівська	+	+	-
36	UA18040510000013419	Старосілецька	+	-	-
37	UA18040530000045696	Тетерівська	+	+	+
38	UA18040550000062361	Харитонівська	+	-	+
39	UA18040570000099817	Хорошівська	+	+	+
40	UA18040590000064402	Черняхівська	+	+	+
41	UA18040610000049084	Чуднівська	+	+	+
42	UA18060010000047628	Білокоровицька	-	+	-
43	UA18060030000039943	Гладковицька	+	+	-
44	UA18060050000027575	Горщиківська	+	-	-
45	UA18060070000095797	Іршанська	+	+	+
46	UA18060090000061708	Коростенська	+	+	+
47	UA18060110000061631	Лугинська	+	+	-
48	UA18060130000061781	Малинська	+	+	-
49	UA18060150000038188	Народицька	+	+	-
50	UA18060170000069581	Овруцька	+	+	-
51	UA18060190000071101	Олевська	-	-	-
52	UA18060210000083283	Словечанська	-	+	-
53	UA18060230000071114	Ушомирська	+	-	-
54	UA18060250000078729	Чоповицька	+	+	-
55	UA18080010000090720	Баранівська	+	+	+
56	UA18080030000019784	Барашівська	+	-	+
57	UA18080050000083590	Брониківська	-	+	-

№	Код КАТОТТГ	Назва ТГ	ПСЕР	Стратегія	Інші
58	UA18080070000029133	Городницька	-	+	+
59	UA18080090000055832	Довбиська	-	-	-
60	UA18080110000095378	Дубрівська	+	-	-
61	UA18080130000032098	Ємільчинська	+	+	+
62	UA18080150000022496	Новоград-Волинська (Звягельська)	+	+	+
63	UA18080170000023999	Піщівська	-	-	-
64	UA18080190000029932	Стрийська	-	-	-
65	UA18080210000038722	Чижівська	-	-	-
66	UA18080230000071226	Ярунська	+	-	+

За результатами аналізу сильною стороною територіальних громад є високий рівень забезпеченості стратегіями розвитку, наявність яких є обов'язковою вимогою законодавства. Проте слабкою стороною є те, що інша половина територіальних громад у своїй діяльності керуються документами короткострокового планування або взагалі здійснюють ручне управління.

Серед заходів, запланованих до виконання в наявних документах із планування та запропонованих територіальними громадами для включення до Програми комплексного відновлення Житомирської області (таблиця 9.4.2, Додаток 9.4, рис.9.4), найбільшу долю (51%) складають «тверді» та «м'які» заходи соціального характеру (в основному будівництво, реконструкція та модернізація громадських закладів). На другому місці (15%) – заходи, пов'язані з розвитком системи інженерного забезпечення та житлово-комунального господарства. Далі йдуть заходи, спрямовані на вдосконалення вулично-дорожньої мережі та безпеки на дорогах (будівництво та реконструкція вулиць і доріг, встановлення відеокамер) (12%), цивільного захисту населення (будівництво та ремонт укриттів – 8%), а також покращення екології (5%). Найменше територіальні громади відчувають потребу у фінансовій підтримці при вирішенні питань розроблення містобудівної та землепорядної документації (3%), реставрації пам'яток культурної спадщини (2%), створення індустріальних парків (2%) та забезпечення благоустрою територій (2%).

Соціальний проект – це сконструйоване соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, яка має просторово-часові та ресурсні обмеження і вплив якої на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням.

Домінування в пріоритетах територіальних громад саме соціальних проектів свідчить про їх прагнення покращити якість надання публічних послуг своїм мешканцям. Тому включення цих заходів в Програму комплексного відновлення Житомирської області сприятиме підвищенню соціальних стандартів до вимог Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії».

Наявність серед цих заходів проектів реконструкції будівель з метою створення сприятливих умов проживання ВПО свідчить про бажання територіальних громад залишити цих людей в місцях нинішнього перебування.

Затвердження відповідних галузевих програм в окремих територіальних громадах (Новоборівська, Коростенська, Барашівська), а також розроблення проектів будівництва та реконструкції спортивних закладів (Гришковецька, Харітонівська, Житомирська, Городоцька, Тетерівська, Червоненська, Черняхівська, Горщиківська) орієнтовано на реалізацію ініційованих Міністерством молоді та спорту України загальнодержавних соціальних проектів «Активні парки – локації здорової України», «Спорт для всіх» тощо. Соціальний проект «Активні парки – локації здорової України» реалізовується Міністерством молоді та спорту України з 2021 року в рамках програми Президента України Володимира Зеленського «Здорова Україна», спрямованої на організацію оздоровчої рухової активності громадян. Основною метою проекту є залучення різних груп населення до систематичних тренувальних сесій, спрямованих на розвиток основних рухових якостей - загальна витривалість, сила, спритність, координація, гнучкість, швидкість. Регулярне виконання навіть нескладних вправ посилює роботу імунної системи, підвищує стійкість організму людини до несприятливих факторів зовнішнього середовища, в тому числі до вірусних захворювань. Доведено, що оздоровча рухова активність також покращує психоемоційний стан людини, різні види фізичних навантажень перевищують або як мінімум рівні ефекту від препаратів та психотерапії. Спорт для всіх – сприяння реалізації державної політики та програм з питань розвитку фізичної культури в Україні через спеціалізовані бюджетні організації для провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності населення за місцем проживанням та в місцях масового відпочинку.

Особливої підтримки в Програмі комплексного відновлення заслуговують проекти, спрямовані на підвищення безпеки: «Поліцейський офіцер громади», «Спеціаліст з безпеки в освітньому середовищі», «Безпека на дорогах», а також на підтримку людей з обмеженими можливостями (соціальне таксі, яке перевозитиме маломобільні групи населення, реабілітаційні центри, ветеранські простори) та тих, які перебувають у складних життєвих обставинах.

В той же час неусвідомлення територіальними громадами ролі містобудівної та землепорядної документації у створенні сприятливого життєвого середовища стане гальмом у залученні ними інвесторів, особливо зовнішніх.

Незначна увага до реставрації пам'яток культурної спадщини та покращення благоустрою територій завадить розвитку туристичного потенціалу.

А низька активність у створенні індустриальних парків не сприятиме збільшенню робочих місць та доходів місцевих бюджетів.

Громадський проект – це проект, який ініційований та виконується за кошти громадського бюджету. Громадський бюджет (бюджет участі) – це демократичний механізм порозуміння між владою та людьми, забезпечення можливості кожному мешканцю відчувати причетність та відповідальність за те, якою буде його громада, подолання корупції.

У відкритому доступі та за результатами опитування територіальних громад таких проектів на території області немає.

Таблиця 9.4.2

Кількість галузевих програм по районах і галузям

Галузь програм	Бердичівський район	Житомирський район	Звягельський район	Коростенський район	Область в цілому
Інженерна інфраструктура та ЖКГ	51	52	11	27	141
Розроблення МБ та землевпорядної документації	1	8	4	9	22
Транспорт, безпека на дорогах	17	80	9	41	147
Охорона пам'яток	3	5	7	2	17
Цивільний захист	16	28	1	9	54
Соціальна сфера	77	165	34	131	407
Екологічні питання	4	15	0	26	45
Промисловість	0	7	1	4	12
Благоустрій	2	8	4	1	15
Стратегія розвитку	5	2	1	2	10
Програма забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури	5	18	4	7	34
Загальна кількість	181	388	76	259	904

9.5 Визначення необхідних заходів для зміцнення кадрового потенціалу управлінців сфери надання публічних послуг

Кадровий потенціал управлінців сфери надання публічних послуг – це динамічна величина, що характеризує кількісні та якісні показники управлінського персоналу, засновані на виявленні невикористаних можливостей, ресурсів та цінностей, які можуть бути задіяні для кваліфікованого виконання професійних обов'язків.

З метою обґрунтування заходів для зміцнення кадрового потенціалу управлінців сфери надання публічних послуг проведено соціологічне дослідження шляхом опитування представників керівного складу органів управління 55 територіальних громад Житомирської області, що складає 83,3 % від їх загальної кількості. Респондентами були голови, заступники голів, секретарі, керуючі справами, начальники відділів, завідувачі секторів, спеціалісти з кадрової роботи та інші представники органів управління територіальних громад. Профіль спеціально розробленої анкети включав 11 питань.

На запитання «Як ви оцінюєте загальний рівень кадрового забезпечення управлінців сфери надання публічних послуг у вашій громаді?» респонденти відповіли так: 45,61 % – оцінили рівень кадрового забезпечення, як задовільний; 26,32 % – вказали на необхідність його покращення; 24,56 % – засвідчили, що не вистачає кваліфікованих кадрів, 3,51 % – вказали інше (до прикладу: є вакантні посади, однак особи, які зверталися, не відповідають вказаним вимогам. Об'єм роботи за даними вакантними посадами розділений між працівниками) (рис. 9.5.1).

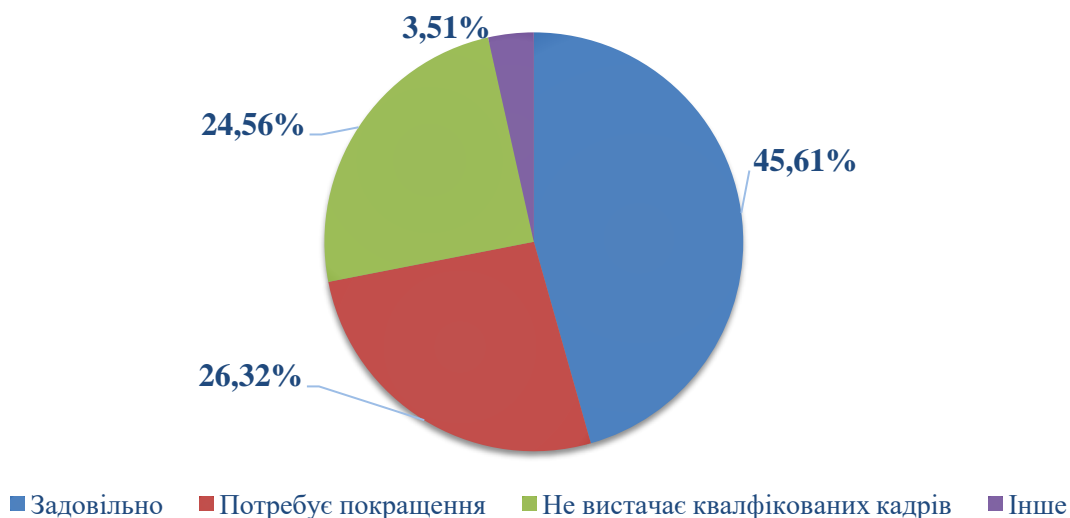
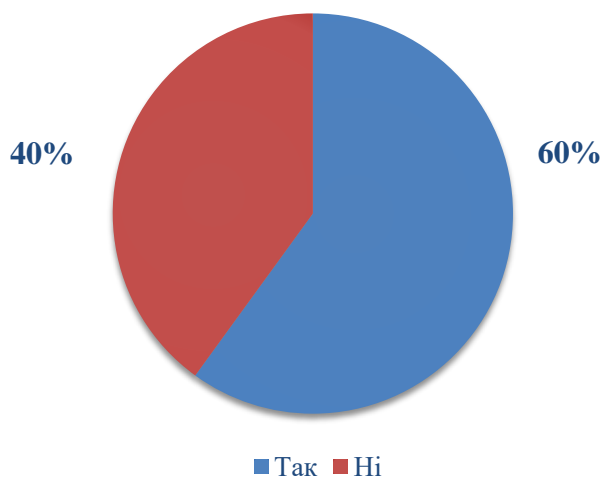

Рис. 9.5.1. Розподіл відповідей респондентів на питання: «Як ви оцінюєте загальний рівень кадрового забезпечення управлінців сфери надання публічних послуг у вашій громаді?»

На виникнення проблем через недостатню кількість кваліфікованих управлінців (із зазначенням конкретних проблем) у сфері надання публічних послуг вказали 33 з 55 респондентів (60,0 %), водночас 22 (40 %) – стверджують про їх відсутність (рис. 9.5.2).

*Рис. 9.5.2. Розподіл відповідей респондентів на питання:
«Чи виникали у вас проблеми через недостатню кількість кваліфікованих управлінців у сфері надання публічних послуг?»*

Серед ключових проблем, які виникають через недостатню кількість кваліфікованих управлінців сфери надання публічних послуг, респонденти відзначають, зокрема, порушення строків розгляду і погіршення якості наданих послуг, у т. ч. через недостатній рівень знань та відсутність практичних навичок роботи з сучасними комп'ютерними програмами, відсутність навичок щодо узагальнення та систематизації аналітичних даних; делегування окремих функцій наявним працівникам, до обов'язків яких надання таких послуг не входить; низький рівень розвитку проектного менеджменту та міжнародного співробітництва та ін.

На відкрите питання «Які заходи ви вже вжили або плануєте вжити для поліпшення кадрового забезпечення управлінців сфери надання публічних послуг у вашій громаді?» респонденти відповіли досить різносторонньо, проте прослідковуються певні спільні ознаки.

Для релевантної оцінки отримані відповіді узагальнено й систематизовано у декілька груп, а саме:

- підвищення кваліфікації та навчання;
- залучення та розміщення вакансій;
- структурні зміни та формування сприятливого середовища;
- співпраця зі службою зайнятості;
- вивчення досвіду сусідніх громад;
- моніторинг ринку праці з метою створення аналітичного профілю кадрового потенціалу.

Водночас, ефективними такі заходи (уже проведені і ті, що плануються) вважають 57,89 % опитаних, не дуже ефективними – 28,07 %, дуже ефективними – 3,51 % і зовсім не ефективними – 3,51 % респондентів (рис. 9.5.3).

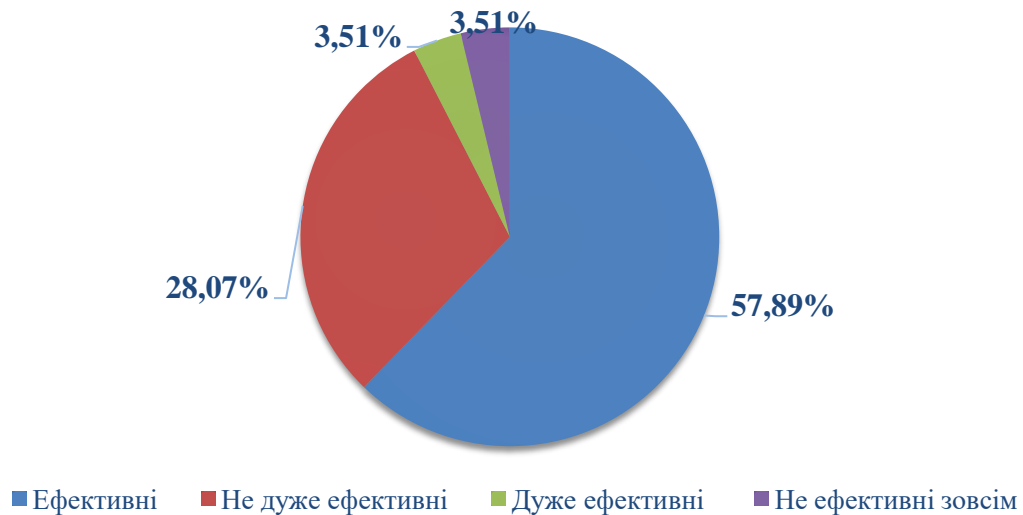

Рис. 9.5.3. Розподіл відповідей респондентів на питання:
«Наскільки ефективними ви вважаєте ці заходи?»

До ефективних заходів респонденти відносять:

1) Підвищення кваліфікації та навчання:

- проходження працівниками курсів підвищення кваліфікації;
- проведення професійних навчань, семінарів, вебінарів, тренінгів.

2) Залучення та розміщення вакансій:

- розміщення інформації про вакантні посади на офіційних сайтах та в соціальних мережах;
- співпраця із закладами вищої освіти та профільними організаціями;
- залучення студентів до проходження практик та стажувань.

3) Структурні зміни та формування сприятливого середовища:

- освоєння цифрових інструментів та платформ для оптимізації процесів надання публічних послуг;
- створення сприятливого середовища для виконання посадових обов'язків.

На відсутність будь-яких труднощів, які виникають при пошуку та залученні кваліфікованих кадрів для управління сферою публічних послуг, вказали 6,27 % респондентів. При цьому, 93,73 % – вказали на їх існування.

Із загальної сукупності відповідей (респондентам запропоновано зазначити кілька позицій) 43,3 % опитаних вказали на проблему недостатньої кваліфікації або невідповідності освіти, 30,1 % – низького рівня заробітної плати і неналежних умов праці, 18,3 % – географічних та демографічних обмежень і лише 3,6 % опитаних акцентували на внутрішніх проблемах організації (рис. 9.5.4).

Рис. 9.5.4. Розподіл відповідей респондентів щодо проблем, які виникають при пошуку та залученні кваліфікованих кадрів для управління сферою публічних послуг

Проблеми, з якими зіткнулися респонденти під час пошуку та залучення кваліфікованих кадрів для управління сферою публічних послуг, згруповано наступним чином:

1) Недостатня кваліфікація або невідповідна освіта:

- кандидати на вакантні посади не мають відповідної освіти або не відповідають заявленим вимогам;
- нестача спеціалістів із знанням іноземних мов;
- відсутність відповідної кваліфікації у претендентів – жителів відповідної територіальної громади як об'єктивної площадки формування кадрового потенціалу для управління сферою публічних послуг.

2) Низька заробітна плата і неналежні умови праці:

- невідповідність пропонованого рівня оплати праці очікуванням потенційних кандидатів;
- недостатність фінансування для підвищення кваліфікації або забезпечення кар'єрного зростання;
- фінансована неспроможність забезпечення відповідних соціальних послуг та пільг.

3) Географічні та демографічні обмеження:

- небажання працювати в органах місцевого самоврядування;
- відсутність мотивації працювати у сільській місцевості (особливо у молоді);

4) Внутрішні проблеми організації:

- відсутність пропозицій щодо покращення роботи з боку працівників органів місцевого самоврядування;
- обмежені можливості коригування рівня заробітної плати (преміювання, фінансові винагороди тощо) через активне відстеження ситуації громадськістю і потенційно можливий супротив.

Ідентифіковані групи проблем вказують на основні виклики, які потребують стратегічного підходу та необхідних дій щодо покращення кадрового потенціалу в сфері публічних послуг.

На відкрите питання «Чи є у вас пропозиції щодо того, як поліпшити кадрове забезпечення управлінців сфери надання публічних послуг у вашій територіальній громаді?» 44,5 % респондентів відповіли «ні». При цьому, 54,5 % все ж запропонували своє бачення щодо вирішення цього питання у своїй територіальній громаді. Палітру вказаних пропозицій представлено трьома напрямками:

проведення системних заходів (професійних семінарів, тренінгів, вебінарів тощо) з метою навчання і підвищення кваліфікації працівників сфери надання публічних послуг;

запровадження освітніх (навчальних) програм, метою яких буде підготовка управлінців у сфері надання публічних послуг;

перегляд системи оплати праці.

Результати опитування щодо запропонованих в анкеті напрямів зміцнення кадрового потенціалу управлінців у сфері надання публічних послуг представлено у табл. 9.5.1.

Відтак, домінуючі позиції у рейтингу обраних респондентами напрямів зміцнення кадрового потенціалу управлінців у сфері надання публічних послуг є наступні:

1) *цифрові технології в управлінні публічними послугами* (ознайомлення з цифровими інструментами та платформами для оптимізації процесів надання публічних послуг) – 67,27 % (37 відповідей);

Таблиця 9.5.1

**Напрями зміцнення кадрового потенціалу
управлінців у сфері надання публічних послуг**

№ з/п	Напрямок	Кількість	Відсоткове відношення
1	Англійська мова для спеціалістів у сфері публічного управління – розвиток мовних навичок для ефективної міжнародної комунікації, ознайомлення з професійною термінологією.	24	43,64
2	Проект-менеджмент у публічному секторі – вивчення методологій управління проектами, планування, моніторингу і оцінки проектів у сфері публічних послуг.	33	60,0
3	ГІС технології для публічного управління – навчання основам геоінформаційних систем, аналізу просторових даних та їх застосуванню для планування і управління публічними послугами.	26	47,27
4	Етика і лідерство в публічному управлінні – розвиток навичок лідерства, вивчення етичних норм і стандартів у публічному управлінні.	14	25,45
5	Цифрові технології в управлінні публічними послугами – ознайомлення з цифровими інструментами та платформами для оптимізації процесів надання публічних послуг.	37	67,27
6	Публічна політика і аналіз політик – вивчення методів аналізу, формулювання та реалізації публічної політики.	11	20,0
7	Фінансове управління в публічному секторі – навчання основам бюджетування, фінансового планування та контролю в публічному секторі.	24	43,64

№ з/п	Напрямок	Кількість	Відсоткове відношення
8	Соціальна відповідальність і сталий розвиток – висвітлення питань соціальної відповідальності, екології та сталого розвитку в контексті публічного управління.	14	25,45
9	Комунікаційні навички та управління конфліктами – розвиток навичок ефективної комунікації, вирішення конфліктів та ведення переговорів.	24	43,64
10	Інновації та зміни в публічному секторі – вивчення методів стимулювання інновацій, управління змінами для підвищення ефективності публічного управління.	29	52,7

2) *проект-менеджмент у публічному секторі* (вивчення методологій управління проектами, планування, моніторингу і оцінки проектів у сфері публічних послуг) – 60,0 % (33 відповіді);

3) *інновації та зміни в публічному секторі* (вивчення методів стимулювання інновацій, управління змінами для підвищення ефективності публічного управління) – 52,7 % (29 відповідей);

4) *ГІС технології для публічного управління* (навчання основам геоінформаційних систем, аналізу просторових даних та їх застосуванню для планування та управління публічними послугами) – 47,27 % (26 відповідей).

Найменш актуальними напрямками зміцнення кадрового потенціалу управлінців у сфері надання публічних послуг виявилися: публічна політика і аналіз політик (вивчення методів аналізу, формулювання та реалізації публічної політики) – 20,0 % респондентів; рівномірно по 25,45 % респонденти вказали на необхідність посилення соціальної відповідальності і забезпечення сталого розвитку (висвітлення питань соціальної відповідальності, екології та сталого розвитку в контексті публічного управління) та етику і лідерство в публічному управлінні (розвиток навичок лідерства, вивчення етичних норм і стандартів у публічному управлінні) (рис. 9.5.5).

Рис. 9.5.5. Напрями зміцнення кадрового потенціалу управлінців у сфері надання публічних послуг

Доцільності окреслених напрямів зміцнення кадрового потенціалу управлінців у сфері надання публічних послуг доведено їх обґрунтуванням у розрізі навчальних модулів, кожен з яких включатиме лекції, практичні заняття, дискусії, кейс-стаді та міні-проєкти для закріплення отриманих знань і навичок (додаток 9.5.2).

Отримані знання і навички, здобуті у рамках окреслених напрямів зміцнення кадрового потенціалу управлінців у сфері надання публічних послуг, допоможуть слухачам:

- *Цифрові технології в управлінні публічними послугами*: розуміти сучасні тенденції у сфері цифрових технологій та ефективно впроваджувати їх у практики державного управління.
- *Проєкт-менеджмент у публічному секторі*: зрозуміти специфіку управління проєктами у публічному секторі, що включає врахування нормативних вимог, управління державними ресурсами та взаємодію з громадськістю.
- *Інновації та зміни в публічному секторі*: успішно впроваджувати інновації та управління змінами у публічному секторі, а також зрозуміти, як стратегічно планувати та впроваджувати інновації для покращення державного управління.
- *ГІС технології для публічного управління*: ефективно використовувати ГІС технології у публічному управлінні, а також зрозуміти, як застосовувати геопросторові дані та інструменти для покращення управлінських рішень та підвищення ефективності державних послуг.

- *Англійська мова для спеціалістів у сфері публічного управління*: покращити знання англійської мови, розвинути професійні комунікативні навички та підготуватися до роботи в міжнародному середовищі.
- *Фінансове управління в публічному секторі*: здійснювати ефективне фінансове управління в публічному секторі, освоїти процеси планування, контролю та оцінки використання фінансових ресурсів у державних установах.
- *Комунікаційні навички та управління конфліктами*: розвинути необхідні комунікаційні навички, навчитися ефективно керувати конфліктами та використовувати медіацію та переговори для вирішення складних ситуацій у публічному секторі та інших сферах діяльності.
- *Етика і лідерство в публічному управлінні*: зрозуміти важливість етики та лідерства у публічному управлінні, розвинути відповідні навички та знання для ефективного та етичного виконання своїх обов'язків у державних установах.
- *Соціальна відповідальність і сталий розвиток*: застосовувати принципи соціальної відповідальності та сталого розвитку, розвинути необхідні навички для впровадження відповідних стратегій та проєктів у публічному та приватному секторах.
- *Публічна політика і аналіз політик публічної політики*: отримати всебічне розуміння процесу розробки та аналізу публічної політики, розвинути аналітичні навички та навчитися використовувати різні методи та інструменти для оцінки та вдосконалення політичних рішень.

Оскільки переважна кількість заходів ПКВ має просторову прив'язку (тобто реалізуватиметься на певній території відповідно до рішень містобудівної документації регіонального та місцевого рівнів), це підвищує роль уповноважених органів містобудування та архітектури (УОМА) ОДА та територіальних громад. В Житомирській ОДА вирішення питань просторового розвитку, а також розроблення ПКВ покладено на департамент регіонального розвитку, у складі якого є відділ містобудування, архітектури та містобудівного кадастру, укомплектований профільними фахівцями, які періодично проходять курси підвищення кваліфікації за різними напрямками. Що стосується територіальних громад, то, як засвідчили результати опитування, доля територіальних громад, у складі виконавчих органів яких наявні відповідні структурні підрозділи, складає: в Житомирському районі – 74 % (плюс в 4 територіальних громадах ці функції виконує окремий спеціаліст), у Бердичівському районі – 70 %, у Коростенському районі – 69 %, у Звягельському районі – 11%. Кількісний склад цих структурних підрозділів: від 1 до 13 осіб (виключення – УОМА Житомирської міської ради, який налічує 33 фахівці). За даними опитування, в тих територіальних громадах, де відсутні УОМА, їх функції виконують інші структурні підрозділи, що суперечить вимогам Закону України «Про архітектурну діяльність», відповідно до якого певні функції мають бути передані УОМА РДА, або ОДА, або УОМА інших територіальних громад відповідно до угод про міжмуніципальне співробітництво. Жодна з громад не надала інформацію про укладання таких угод.

Також дуже важливо, щоб ці структурні підрозділи (УОМА) були укомплектовані професійними кадрами, здатними виконувати передбачені законодавством повноваження, в т.ч. забезпечити реалізацію відповідних заходів ПКВ Житомирської області, розроблення ПКВ своїх територіальних громад, а також комплексних планів просторового розвитку територій. Це й стане запорукою дієвості ПКВ Житомирської області. На сьогодні кількість територіальних громад, у вищезазначених структурних підрозділах яких працівники мають освіту за

спеціальністю «архітектура», «містобудування», «будівництво», складає: у Бердичівському районі – 50 %, у Житомирському районі – 29 %, у Коростенському районі – 23 %, у Звягельському районі – 18 %. Щодо дотримання вимог законодавства про призначення керівників таких структурних підрозділів за конкурсом, то це виконано лише в 9 територіальних громадах. З них мають спеціальність «архітектура/містобудування» 5 керівників. Це також є прямим порушенням вимог Закону України «Про архітектурну діяльність». Тому особам, які займають посаду керівника УОМА всупереч вимогам зазначеного Закону, необхідно, в першу чергу, підвищити кваліфікацію, отримавши спеціальність «архітектура».

Під час опитування основним напрямом підвищення кваліфікації працівників УОМА було визначено ведення містобудівного кадастру, що відповідає тенденціям обрання напрямів зміцнення кадрового потенціалу інших управлінців у сфері надання публічних послуг (цифрові технології в управлінні публічними послугами, ГІС технології для публічного управління). Проте, враховуючи широке коло повноважень УОМА, передбачених законодавством, для працівників цих структурних підрозділів пропонуються наступні напрями підвищення кваліфікації:

- користування електронним документом містобудівної документації;
- проведення містобудівного моніторингу;
- підготовка витягу з містобудівної документації;
- формування містобудівних умов та обмежень, будівельних паспортів;
- ведення чергового плану на цифровій картоснові;
- ведення містобудівного кадастру та геопорталу ТГ;
- користування зовнішніми електронними кадастрами та реєстрами;
- правила залучення громадськості в процесі просторового планування.

Для зміцнення кадрового потенціалу управлінців сфери надання публічних послуг пропонуються такі заходи:

- 1) Проведення комплексного моніторингу регіонального ринку надавачів освітніх послуг (заклади вищої освіти (ЗВО), професійно-технічні заклади, заклади післядипломної освіти, громадські організації та ін.) та встановлення можливостей співпраці для забезпечення освітніх модулів у рамках реалізації окреслених напрямів зміцнення кадрового потенціалу.
- 2) Формуванні навчальних груп, виходячи з потреб та запитів громад, та запуск пілотних програм (у розрізі навчальних модулів), проведення моніторингу їх ефективності та запуску наступних модулів на основі нових запитів громад.
- 3) Організація та проведення міжнародного стажування в подібних закордонних органах управління, на підприємствах (установах, організаціях) для ознайомлення з міжнародними практиками та здобуття нового досвіду; розширення міжнародних зв'язків через налагодження контактів з колегами з різних країн, обмін досвідом, а також співпрацю на міжнародному рівні для вирішення спільних проблем; підвищення престижу, авторитету і професійної компетентності вітчизняних управлінців у сфері надання публічних послуг.
- 4) Започаткування та систематичне проведення щорічного моніторингу для оцінки кадрового потенціалу управлінців у сфері надання публічних послуг.

9.6 Аналіз забезпеченості закладів освіти шкільними автобусами та охоплення підвезенням учнів та педагогічних працівників до закладів освіти і у зворотньому напрямку. Пропозиції щодо відновлення парку шкільних автобусів в області

Забезпечення доступу до якісної освіти є однією з основних цілей сучасного суспільства. В умовах, коли багато шкіл знаходяться у віддалених районах, підвезення учнів до навчальних закладів стає важливим аспектом, який потребує ретельного планування та ресурсного забезпечення. Особливо актуальною ця проблема є для сільських шкіл, де відстані до навчальних закладів можуть бути значними, а транспортна інфраструктура - недостатньо розвинутою.

У зв'язку з обмеженими ресурсами, виникає потреба у визначенні пріоритетності придбання шкільних автобусів для різних шкіл. Це дозволить ефективніше розподілити ресурси та забезпечити підвезення учнів, які найбільше цього потребують.

Для цього було розроблено методологію визначення пріоритетності придбання шкільних автобусів для закладів освіти, враховуючи фактичні потреби учнів у підвезенні.

В якості вихідних даних в методології використані наступні показники:

- фактична кількість здобувачів освіти (А)
- фактична кількість педагогічних працівників (В)
- кількість здобувачів освіти, які підвозяться шкільними автобусами (С)
- кількість здобувачів освіти, які потребують підвезення шкільними автобусами (D)
- кількість автобусів, що обслуговують заклад освіти (Е)
- кількість додаткових автобусів, що потребує заклад освіти для 100% забезпечення підвезення дітей (F)

Методологія включала:

1) Розрахунок частки здобувачів освіти, які потребують підвезення шкільними автобусами: Частка здобувачів, які потребують підвезення (Частка) розраховується як відношення кількості здобувачів освіти, які потребують підвезення, до загальної кількості здобувачів освіти у школі.

$$\text{Частка} = D/A$$

Цей показник відображає пропорцію учнів, які потребують підвезення у кожній школі, і дозволяє порівнювати відносну потребу між школами різного розміру.

2) Розрахунок зваженого показника потреби у підвезенні: Зважений показник потреби у підвезенні (Зважений показник) розраховується як добуток кількості здобувачів освіти, які потребують підвезення, та частки цих здобувачів.

$$\text{Зважений показник} = D \times \text{Частка}$$

Цей показник дозволяє враховувати як абсолютну кількість учнів, які потребують підвезення, так і відносну важливість цієї потреби для кожної школи.

3) Присвоєння пріоритетів: Для визначення пріоритету придбання шкільних автобусів для кожної школи, використовується зважений показник. Школи сортуються за зваженим показником у порядку спадання, що дозволяє виявити школи з найбільшою потребою у додаткових автобусах.

Застосування даної методології дозволяє об'єктивно визначити пріоритетність придбання шкільних автобусів на основі потреб учнів у підвезенні, враховуючи як абсолютну, так і відносну важливість цієї потреби для кожної школи.

Запропонована методика має ряд переваг:

1. Фокус на реальну потребу

- Показник відображає кількість учнів, які не мають можливості дістатися до школи без шкільного автобуса. Це вже є важливим показником потреби.

- Частка відображає пропорцію цих учнів від загальної кількості учнів у школі. Чим більша ця частка, тим більша відносна потреба школи в додаткових автобусах.

2. Пріоритизація за відносною потребою

- Множення Показника на Частку дозволяє отримати зважене значення, яке враховує як абсолютну кількість учнів, які потребують підвезення, так і відносну важливість цієї потреби у контексті всієї школи.

- Наприклад, школа з великою кількістю учнів, які потребують підвезення, але з низькою часткою цих учнів у загальній кількості може мати меншу пріоритетність, ніж школа з меншою кількістю таких учнів, але з більшою часткою.

3. Оптимізація ресурсів

- Такий підхід дозволяє ефективніше розподілити обмежені ресурси (тобто шкільні автобуси), спрямовуючи їх туди, де їх використання буде найбільш ефективним.

- Це також може допомогти виявити школи з критичною потребою у підвезенні, що дозволить забезпечити рівний доступ до освіти для всіх учнів.

Нижче наведено результати проведеного анкетування:

Фактична кількість здобувачів освіти	128231
Фактична кількість педагогічних працівників	14883
Кількість здобувачів освіти які підвозяться шкільними автобусами	16499
Кількість здобувачів освіти які потребують підвезення шкільними автобусами	11214
Кількість автобусів, що обслуговують заклад освіти	365
Кількість додаткових автобусів, для 100% забезпечення підвезення дітей	135
Частка здобувачів які підвозяться	0.19
Частка здобувачів які потребують	0.14

Згідно із застосованою методикою, школи були згруповані у три черги, а показники по кожній черзі узагальнені у таблиці. При цьому анкети, в яких відмічалась додаткова потреба в автобусах або кількість здобувачів які потребують підвезення становить 0 або пропуск – не брались до уваги.

Таблиця 9.6.1

Аналіз потреб у забезпеченні автобусами за чергами.

Узагальнені показники	Черга		
	1	2	3
Кількість здобувачів освіти які потребують підвезення шкільними автобусами	2107	3406	1507
Частка здобувачів які потребують	55%	50%	21%
Кількість додаткових автобусів, що потребує заклад освіти для 100% забезпечення підвезення дітей	15	43	51
Кількість наявних автобусів	29	63	40
Частка здобувачів які підвозяться	53%	45%	18%
Кількість шкіл	12	37	50

- Черга 1. Включає найменшу кількість шкіл (12) з високою часткою учнів, які потребують підвезення (55%). Потребує додаткових 15 автобусів для повного забезпечення, при цьому вже має 29 наявних автобусів. Частка підвезених учнів складає 53%.

- Черга 2. Має середню кількість шкіл (43) та значно більшу кількість учнів, які потребують підвезення (3406). Частка потребуючих підвезення становить 50%. Необхідно додатково 37 автобуси для 100% забезпечення, при цьому вже є 63 автобусів. Частка підвезених учнів складає 37%.

- Черга 3. Група шкіл (50) з найменшою часткою учнів, які потребують підвезення (21%). Потребує 50 додаткових автобусів для повного забезпечення, при цьому вже має 40 наявних автобусів. Частка підвезених учнів найменша – 18%.

Перелік закладів загальної середньої освіти та черги представлено в Додатку 9.6.1

1. Проблеми

- Недостатня кількість автобусів. У Житомирській області загальна кількість учнів, які потребують підвезення, складає 11214. Для повного забезпечення необхідно додатково 109 автобусів.

- Нерівномірний розподіл транспортних засобів. З 526 закладів освіти, які проšli анкетування 99 мають недостатню кількість автобусів, що створює проблеми з підвезенням учнів, особливо у сільській місцевості.

- Віддаленість шкіл. Багато шкіл знаходяться у віддалених районах з недостатньо розвиненою транспортною інфраструктурою, що ускладнює доступ до якісної освіти.

- Невідповідність між потребами та наявними ресурсами. Існує дисбаланс між кількістю учнів, які потребують підвезення, та наявною кількістю автобусів, що обслуговують заклади освіти.

• 2. Сильні сторони

- Фокус на реальну потребу. Методологія враховує як абсолютну кількість учнів, які потребують підвезення, так і відносну важливість цієї потреби для кожної школи.

- Оптимізація ресурсів. Метод дозволяє ефективніше розподілити обмежені ресурси, спрямовуючи їх туди, де їх використання буде найбільш ефективним.

• 3. Слабкі сторони

- Недостатня кількість автобусів. Загальна кількість автобусів, що обслуговують заклади освіти, становить 694, що є недостатнім для 100% забезпечення підвезення учнів.

- Нерівномірний розподіл автобусів. Існує значна різниця у кількості автобусів між школами, що ускладнює забезпечення рівного доступу до освіти.

- Відсутність чіткого фінансування. Немає інформації про джерела фінансування для придбання додаткових автобусів, що може створити труднощі у реалізації запропонованих заходів.

- Проблеми з обслуговуванням. Відсутність інформації про технічний стан наявних автобусів та їх обслуговування може призвести до додаткових витрат і проблем з надійністю транспортних засобів.

4. Заходи щодо відновлення або покращення стану

- Закупівля додаткових автобусів. Придбати необхідні 109 автобусів для забезпечення 100% підвезення учнів, особливо зосередивши увагу на школах, які мають найвищу потребу.

9.7 Пропозиції щодо розвитку авіаційної медицини на базі медичних закладів міст

Використання вертольотів легкого класу, що укомплектовані кваліфікованими спеціалістами та сучасним медичним обладнанням, дає можливість проводити санітарно-авіаційну евакуацію населення і надавати медичну допомогу важкохворим. Особливо це є актуальним у воєнний час в умовах сьогодення.

Розвиток санітарної авіації є важливим в наданні допомоги людям, постраждалим від природних катаклізмів, гострих станів, воєн, ДТП, при якій фактор часу відіграє найважливішу роль в збереженні життя людини. Тому впровадження авіамедичної евакуації є необхідним та обґрунтованим.

На території Житомирської області проходять чотири міжнародні автомобільні дороги і щорічно реєструється більше тисячі ДТП: в 2021 році – 1178 випадків, 2022 році – 1354 випадки, в 2023 році – 1160 випадків. Практично 75-80 % постраждалих, з яких 15-17 % критичні і потребують екстреної медичної допомоги. Протягом року в області також реєструються більше 10 тисяч критичних викликів (гострі стани), зокрема 2021 рік – 13534, 2022 рік – 11433, 2023 рік – 11707, які потребують екстреної допомоги і транспортування в високоспеціалізовані заклади охорони здоров'я для надання медичної допомоги.

Завдяки авіаційній медицині можна екстрено транспортувати тяжкопораненого (важкохворого) пацієнта, який знаходиться на віддаленій території та потребує екстреної медичної допомоги. Бригада служби медицини катастроф, яка надає допомогу хворому на віддаленій території, через відділ госпіталізації викликає вертоліт для себе. Після отримання інформації лікар авіамедичної вертолітної бригади зв'язується з лікарем служби медичної допомоги, визначає профіль виклику та місце зустрічі. Залежно від місця знаходження бригади служби медичної допомоги місцем зустрічі бригад буде або вертолітний майданчик, або місце посадки вертольоту неподалік від місця знаходження бригади служби медичної допомоги. Лікар авіамедичної вертолітної бригади оглядає пацієнта в салоні машини служби медичної допомоги. Відпрацювання алгоритму взаємодії спеціалістів авіамедичної вертолітної бригади, стаціонарної лікарні та служби медичної допомоги призводить до значного скорочення часу прибуття вертольоту в будь-яку точку з моменту злету.

Головною передумовою створення авіамедицини є наявність злітно-посадкового майданчика. На території Житомирської області рекомендується побудувати чотири злітно-посадкових майданчики:

- КНП «Обласна клінічна лікарня ім. О.Ф. Гербачевського» (м.Житомир);
- КНП «Обласна дитяча клінічна лікарня» (м.Житомир);
- КНП «Звягельська багатoproфільна лікарня» Звягельської міської ради (м.Звягель);
- КНП «Коростенська міська лікарня» Коростенської міської ради (м.Коростень).

Орієнтовна вартість спорудження злітно-посадкового майданчика з розмірами 100x100 м становить 5,5 млн грн. Орієнтовний термін спорудження злітно-посадкового майданчика становить 2 місяці.

Також на базі трьох вертолітних майданчиків, розташованих на території Міжнародного аеропорту Житомир, можна створити базовий вертодром для надання екстреної медичної допомоги.

Сильні сторони авіаційної медицини та спорудження злітно-посадкових майданчиків

1. Перевага при розміщенні. Для спорудження злітно-посадкового майданчика достатньо використовувати будь-які придатну ділянку (більш-менш придатну площадку для вертикального зльоту і посадки гелікоптера), яка відповідає [9.29.12].

2. Маневреність: для спорудження злітно-посадкового майданчика достатньо невеликої за розмірами ділянки (розмір залежить від типу вертольоту).

Слабкі сторони авіаційної медицини

1. Нестача кваліфікованих кадрів.

2. Зниження доступності надання спеціалізованої медичної допомоги через специфіку роботи спеціалістів швидкої медичної допомоги та задач, які перед ними стоять.

Загрози

1. Зростання ціни на авіаційне паливо.

2. Воєнний час.

Можливості (що дає спорудження злітно-посадкових майданчиків)

1. Можливість надання екстреної медичної допомоги.

Система екстреної медичної допомоги складається з центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, станцій екстреної (швидкої) медичної допомоги, бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги, відділень екстреної (невідкладної) медичної допомоги.

Основними завданнями системи екстреної медичної допомоги є організація та забезпечення:

- надання доступної, безоплатної, своєчасної та якісної екстреної медичної допомоги відповідно до законодавства України, у тому числі під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;
- медико-санітарного супроводу масових заходів та заходів за участю осіб, стосовно яких здійснюється державна охорона;
- взаємодії з аварійно-рятувальними підрозділами міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади під час виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

Основними принципами функціонування системи екстреної медичної допомоги є:

- постійна готовність до надання екстреної медичної допомоги;
- оперативне та цілодобове реагування на виклики екстреної медичної допомоги;
- доступність та безоплатність екстреної медичної допомоги, її своєчасність, якість та пріоритетність;
- послідовність та безперервність надання екстреної медичної допомоги та її відповідність єдиним вимогам.

Матеріально-технічна база центру екстреної медичної допомоги та медицини катастроф включає будівлі, споруди, медичне обладнання, вироби медичного призначення, засоби зв'язку, транспортні засоби та інші матеріальні цінності, передані йому на баланс органами, уповноваженими управляти спільним майном територіальних громад, у порядку, визначеному законом.

9.8. Заходи, необхідні для створення творчих кластерів та хабів, створення мистецьких резиденцій

Стан інфраструктури сфери культури

Аналіз вихідної інформації щодо наявної інфраструктури галузі культури засвідчує, що мережа закладів культури модернізована. Вона об'єднана структурно у відповідності до

сучасного адміністративно-територіального устрою області. Уже в назвах об'єктів відображена нова направленість окремих закладів, зокрема: центр культурних послуг, центр культури і творчості, Будинки культури (клуб) відділу культури і туризму, центр культури і дозвілля тощо.

Така організаційна направленість відображає позитивні процеси сучасної трансформації окремих закладів культури і всієї мережі об'єктів галузі культури.

Проте, недостатньо міняти тільки організаційну структуру. Важливо, що прочитується направленість на перетворення сфери культури в бік забезпечення спроможності своїх громад. Культура дозвілля, художня творчість та освіта – це вклад в людський капітал територіальної громади, а у поєднанні з музеями прослідковується тенденція до обслуговування туристичної складової як одного з напрямків забезпечення та сталого розвитку своїх громад.

Подальший розвиток сфери культури передбачає активний пошук можливостей росту, застосування кращих практик, в тому числі і міжнародних, в кінцевому результаті – формування нових соціальних політик.

Напрямки розвитку сфери культури

Обласна влада приділяє увагу питанням розвитку культури. Свідченням цього є затвердження рішенням обласної ради від 16.12.2021 № 313 Обласна Програма сприяння культурно-мистецькому розвитку Житомирської області на 2022-2024 роки. Програма спрямована на розв'язання проблемних завдань в галузі культури області відповідно до Указу Президента України від 18.08.2020 № 329/2020 «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму» (зі змінами), законами України «Про культуру», «Про музеї та музейну справу», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про кінематографію», «Про державну підтримку кінематографії в Україні», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Про театри і театральну справу» та іншими законами України, розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.01.2021 №1-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформи фінансування системи забезпечення населення культурними послугами», Концепції реформування системи забезпечення населення культурними послугами, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 № 27-р, Міжнародної Конвенції про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження 2005 року, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції стратегії для сектору креативних індустрій до 2025 року», актів Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства культури та інформаційної політики України, центральними органами виконавчої влади, розпоряджень голови обласної державної адміністрації, рішень обласної ради. Серед них виокремлені:

- визначення пріоритетних напрямів розвитку культури та мистецтва області;
- здійснення комплексу заходів зі збереження, розвитку та модернізації існуючої мережі закладів культури та мистецтва, сприяння створенню центрів культурних послуг (ЦКП);
- посилення спроможності галузі через формування партнерств;
- створення умов для реалізації творчого потенціалу населення;
- сприяння забезпеченню цифрової та соціальної доступності до культурного продукту;
- зосередження ресурсів на вирішення пріоритетних завдань галузі культури, зміцнення матеріально-технічної бази.

Метою Програми є забезпечення розвитку культури та мистецтва у Житомирській області, підтримка та розвиток закладів, заходів у галузі культури та мистецтва, творчих

ініціатив, забезпечення реалізації прав громадян на доступ до культурно-мистецьких надбань, зміцнення матеріально - технічної бази закладів культури та мистецтва.

Шляхи і засоби розв'язання проблем:

- збереження і розвиток базової мережі закладів культури;
- залучення інвестицій, участь у грантових проектах та впровадження нових практик для створення та актуалізації якісного культурного продукту.

Обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації Програми, складає 630,4 млн.грн.

Розвиток сфери культури, позитивні трансформації наявної матеріальної бази культури (будівлі, інвентар, території) передбачає на сучасному етапі діяльність у наступних напрямках:

- створення «точки збору» громади;
- забезпечення фасилітації культурного життя;
- досягнення кроссекторальних колаборацій;
- реалізація освітніх функцій;
- просування та промоція локальної культури;
- дослідження культурних проявів;
- розробка та реалізація культурних політик.

Організація в громаді найпростіших активностей (подій), наприклад, курси ландшафтного дизайну, - це приклад вкладення у людський капітал. Дуже багато людей здібні, бо працювати на землі - це дуже характерно для українців, насамперед мешканців сіл та містечок.

Проблема полягає в умінні себе подавати, просувати свою творчість, свої вироби. Це може і повинно стати базовою соціальною функцією клубних установ, працівників культури в цілому. Тобто, задачу, наприклад, промоції виробів майстрів, витворів народного мистецтва мають брати на себе Будинки культури (його працівники).

Речі, які виробляють наші майстри, ремісники, як правило, талановиті і завжди викликають дуже схвальні відгуки, в тому числі, й за кордоном. Але наші люди не вміють просувати себе, продавати свої знання і вміння. Одна із важливих функцій працівників культури - просування цих вмінь і талантів через їх популяризацію.

З цих соціальних функцій розвинуто, як правило, тільки дослідження культурних проявів. Це дослідження матеріальної спадщини (прояви культури, пісні, традиційні обряди і т.д.). Ця функція залишається за Будинком культури і працівниками культури, як це і було в попередні роки.

Приклад із практики – виставка «Місце сили». Реалізує проєкт громадська організація “Центр розвитку та відпочинку “Модерн”. На фоні жакливого сьогодення, де росія намагається переписати та сплундрувати українську історію, створено перформативну виставу (Місце сили) в жанрі фольк-опери, побудовану на місцевих міфах, легендах, традиціях та обрядах Олевського району. Матеріал, за яким створено сценарій до вистави, було зібрано та досліджено істориками, вчителями та краєзнавцями регіону. Також в рамках проєкту буде проведено Форум з охорони культурної спадщини Олевщини.

Функція управління культури в районах та області - формування культурної політики, формулювання завдань, підготовка програм.

Але щоб ці соціальні функції реалізувались, важливо зосередити увагу на двох аспектах:

- розвиток людського капіталу - потрібно вчити, знайомити, популяризувати, націлювати і заохочувати працівників культури;
- організація простору – найактуальніше завдання, бо ті Будинки культури, які зараз існують, відіграють функцію відштовхування від минулщини, виховують огиду і

відразу до організованого культурного життя. Це об'єкти із жахливим навколишнім середовищем, ніяк не сумісні з сучасним розвитком культурного життя.

Фасилітація культурного життя

Як може виглядати точки збору громади? Має бути ефект, коли сюди хочуть прийти представники різних соціальних груп і вікових категорій населення. Це результат роботи працівників культури. Вони фасилітують культурне життя.

Це може бути навколо дійства, наприклад, свята Ніч на Івана Купала, або якихось інших традиційних свят, наприклад – свого Першого снопа чи щось подібне.

Фасилітація простору – це об'єднання людей навколо цього простору. Для цього потрібно реалізувати проєкти, які покращують цю територію, створюють багатофункціональний простір. Тут приємно бувати, можна зібратися, чимось спільним зайнятися, провести якусь культурну подію. Прикладом подібної активності є ініціатива «Спадок нащадкам» - віртуальна екскурсія історико-культурною Радомишльщиною. Реалізує проєкт Радомишльська міська рада Житомирської області. Проєкт передбачає збереження та популяризацію історико-культурної спадщини Радомишльської громади шляхом візуалізації та аудіозапису 17 локацій у віртуальній екскурсії «Спадок нащадкам», створення онлайн ресурсу для промоцій цікавих місць регіону.

Без зміни публічного простору неможливо добитись успішних соціальних функцій. З цією метою потрібно виконувати проєкти (вирогідно за грантові кошти), проводити конкурси, залучати молодь, в т.ч. студентську.

Підняти культурну спадщину – найпростіший шлях до підйому культурного простору. Це також процес формування обличчя населеного пункту.

Потрібні окремі проєкти, орієнтовані на підняття культурного рівня мешканців, як, наприклад, вистава “Із витоків древності” за поемою М. Морозенко “Княгиня Ольга”. Реалізує проєкт відділ культури і туризму виконавчого комітету Коростенської міської ради. Проєкт розвінчує головний міф споконвічних ворогів українців - московії, що Україна ніколи не була самостійною державою. Відтворюючи історичні події IX-X століття на території древлян і Київського князівства, показує процеси зародження і розвитку держави України. Результатом даного проєкту має стати пробудження генетичної пам'яті, національної свідомості українців та усвідомлення себе частиною держави з тисячолітньою історією, яка веде свій родовід від княжої України-Русі.

Після цього автоматично з'являється або зростає туристична привабливість території. Вона впливає з нового обличчя громади, населеного пункту і конкретного місця. Зростає інвестиційна привабливість території. Чим більше соціальних функцій буде реалізовано, тим більш різноманітним буде культурний ландшафт. Тоді до процесів долучається і молодь, Будинок культури починає повноцінно працювати. Навколо Будинку культури формуються як окремі елементи тематичні громадські простори. Як правило, на них накладається експозиційне навантаження культурної спадщини громади. Може виглядати будь-як, але головне, щоб було зрозуміло: де і в якій громаді ми знаходимось.

Місце пам'яті. Обов'язковим інструментом, який буде спрацьовувати завжди, може стати «місце пам'яті». Наприклад, театралізоване інсценування спілкування з предками. Або спілкуванні з літніми людьми, чи з інформацією про близьких родичів мешканців громади. Облаштування такого місця пам'яті - це також можуть бути переважно грантові кошти.

Таким чином, щоб Будинок культури запрацював, потрібно реалізувати програми тематичних просторів і місця пам'яті.

Якщо будівля Будинку культури не може бути використаною, її слід законсервувати, зачинити і не чіпати. Ключове - будівля зберігається і не являється баластом для громади, навантаженням на бюджет.

Формування впливів полягає у створенні точки ідентифікації місцевої громади, її мешканців. Обов'язковий елемент - різноманіття організації простору. Під цим розуміється певна кількість реалізованих проєктів трансформації простору, що включає виявлення місця і території його спадщини у всіх її проявах.

Кожний захід має відповідати плану, а реалізація планів має приводити до досягнення оперативних цілей. Виконання заходів залежить від ініціативності конкретних людей.. Одним із проєктів на шляху до вирішення цієї проблеми є інтерактивний туристичний маршрут "Коростишів туристичний". Реалізує проєкт фізична особа-підприємець Гринь Анастасія Іванівна. Інтерактивний туристичний маршрут "Коростишів туристичний" - це веб-ресурс, призначений для надання інформації про туристичні, культурні та історичні місця Коростишівської ТГ. Особливістю проєкту є поєднання офлайн екскурсії та веб-ресурсу.

Освітні програми. Для реалізації такого підходу необхідно організовувати курси підвищення кваліфікації. Їх мають проходити місцеві проєктні команди, виробники контенту, екскурсоводи із своєю цільовою аудиторією. На курсах ці люди будуть спільно стратегувати (у вигляді воркшопів), розробляти (а в подальшому реалізовувати) проєкти зміни просторів, пам'яті місця. Один простір може відобразити і продемонструвати, що змінюється, що акцентується. Люди мають побачити горизонти, в яких вони зможуть жити і працювати.

Створення мистецьких резиденцій.

Це один із видів культурної діяльності, який знаходиться в загальному руслі розвитку галузі культури. Це передбачає формування таких активностей як територія для культурних подій, тематичний громадський простір, місце пам'яті.

Дуже важливою складовою являються місцеві заклади, як, наприклад, музей образотворчого мистецтва в селі Кмитів, або як мистецька ініціатива, наприклад, Коростишівський Парк скульптури, який виник за мистецької підтримки народного художника-скульптура Віталія Рожика.

Спільне тут одне - місце, де є прекрасний фон та атмосфера для проведення мистецьких семінарів, пленерів, воркшопів і таке інше. Це теж стає атракцією для даного населеного пункту та даної громади.

Культурні кластери.

Кластери формуються як результат цілого комплексу послідовних дій. Ключове - направленість на підтримку спроможності громад. Тут переплітаються всі аспекти життєдіяльності: соціальні та культурні практики, туристична і екскурсійна діяльність, підприємництво та інша економічна діяльність.

Певним індикатором того, що кластер відбувся, має стати ефект "рибного місця". В такому творчому кластері мають бути поєднані вже реалізований людський капітал та утворений простір. Кластер утворюється тоді, коли співпрацюють різні суб'єкти, що мають пов'язані інтереси - це окремі люди-фізичні особи, представники малого і середнього бізнесу, а також представники влади.

Яскравим прикладом культурного кластера являється багаторічний фестиваль "Коростенські деруни". Тут присутні всі елементи соціальних культурних практик: місце збору громади, багатофункціональний креативний простір, місце пам'яті тощо.

На Житомирщині ще величезний потенціал місць та тематик для створення і розвитку культурних кластерів, наприклад, «грибний» фестиваль. Зовсім не задіяна тема граніту та базальту.

Пропозиції щодо можливих локацій і тематик для культурних кластерів:

Центрами майбутніх культурних кластерів можуть стати:

1. с. Верхівня Ружинської територіальної громади, Садиба Ганських - Міжнародний історико-літературний простір для проведення періодичних фестивалів, які засвідчують близькість культури європейських народів.

2. с. Криве Попільнянської громади, Простір спадщини лікаря-мецената Й.В.Юркевича - Напрямки проведення заходів–фестивалів: історія системи охорони здоров'я, літературно-меморіальний, етнографічний.

3. с. Паволоч Попільнянської громади – колишнє полкове містечко. Кластер може бути сформований навколо ідеї історичних мотивів козацької старовини з різного роду виховними та патріотичного спрямування заходами типу козацьких забав тощо.

4. м. Малин – в рамках створення історико-культурного заповідника «Древній Малин» (створюється згідно переліку заходів реалізації Стратегічної цілі 2 Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року).

5. села Рудня Замисловецька, Рудня Озерянська, Рудня Пестанська, Рудня Хочинська, Збраньки Овручської громади. Тематика: культурні практики видобутку та обробки болотної руди. Традиційне металургічне виробництво Полісся Х-XVII ст. Доповнення: пам'ятка природи «Кам'яне село» - природний ландшафт, овіяний легендами, переказами, історіями.

6. В рамках загальноукраїнського культурно-туристичного маршруту «Городища Древньої Русі» запланована музеїфікація 13 городищ по принципу археопарків без капітального будівництва. Кожне місто чи село із своїм городищем знаходять своє місце і відіграють певну роль, мають свою спеціалізацію в кластері.

9.9 Заходи для розвитку індустрії гостинності та туризму, формування туристичних маршрутів із розвитком необхідної інфраструктури, туристичні магніти. Рекомендації щодо можливої міжмуніципальної співпраці між територіальними громадами. Необхідність створення туристичного інтернет-порталу

Вступ

У розрізі плану заходів з реалізації стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року одним із першочергових завдань постає посилення конкурентних переваг індустрії гостинності та туризму регіону. Виконання визначених у стратегії розвитку Житомирської області завдань сприятиме:

- формуванню кластерів індустрії гостинності та туризму як ефективного інструменту регіонального розвитку, у якому враховані існуючі цінності регіону;
- формування інвестиційних об'єктів – підготовлених майданчиків для реалізації забезпечуючих туризм та рекреацію проєктів (парки розваг, зони проведення фестивалів, виставок та ярмарків, музейні комплекси, покращені об'єкти культурної спадщини з активованими культурними, соціальними та економічними впливами на територію);
- перетворенню незадіяних земельних ділянок для підприємницьких структур, враховуючи будівництво садиб, баз відпочинку, вирощування лікарських, ефіроолійних, сировинних культур та розведення молочних та м'ясних порід худоби для формування пропозиції екологічно чистої продукції тваринництва; а також для громадських культурно-туристичних просторів, вузлів навігації та стимуляції туристичних потоків, складових елементів розмаїтих туристичних маршрутів, систем взаємодії зі спадщиною;
- впровадженню сучасних, зокрема енергоефективних, ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій;
- забезпечення належної якості місцевих доріг, безпечності вулиць для пішоходів, підвищення транспортної доступності та рівня благоустрою;
- забезпечення розмаїття варіантів проходження між визначеними точками туристичних маршрутів області; розвиток велопішохідної мережі як сукупності доріжок, стежок, троп та інших спеціально виділених шляхів, які можуть використовуватися як пішоходами, так і велосипедистами;
- створенню комплексної інфраструктури підтримки підприємництва та індустрії гостинності;
- створення умов, що забезпечують збільшення пропозицій залучення населення до надання туристичних послуг;
- розширенню наявної в області позитивної практики органічного виробництва та використання інноваційних методів його ведення;
- зростанню рівня ділової активності в регіоні та кількості робочих місць, що стимулюватиме продукування додаткових надходжень до місцевих бюджетів;
- сприяння поширенню екопросвітництва, збереженню, відновленню та збалансованому використанню природоохоронних територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

9.9.1. Туристичний потенціал громад.

Серед 66 територіальних громад Житомирської області було проведено опитування, яке містить ключові питання щодо фінансування, наявних туристичних об'єктів та маршрутів, відділів забезпечення розвитку сфери туризму, екскурсиводів, закладів розміщення та харчування, засобів просування туристичного іміджу громад, нематеріальної спадщини.

Найбільш популярними видами туризму громади визначають: культурно-пізнавальний, паломницький, спортивний, сільський, екологічний туризм. Наявність туристичних екскурсив або людей, які виконують їхні функції, відмічено у таких 26 громадах: Андрушівська, Бердичівська, Ружинська, Семенівська, Червоненська, Житомирська, Пулинська, Радомишльська, Станишівська, Ємільчинська, Баранівська, Брониківська, Городницька, Іршанська, Олевська, Гришківська, Коростишівська, Попільнянська, Романівська, Старосілецька, Тетерівська, Хорошівська, Черняхівська, Звягельська, Овруцька – що формує можливості для пропозиції туристичного продукту на ринку туристичних послуг.

У загальному по області нараховується 155 архітектурних, 989 історичних, 142 археологічні, 32 меморіальні пам'ятки, 23 елементи нематеріальної культурної спадщини, 268 об'єктів та територій природно-заповідного фонду, що формує основну ресурсну базу для розробки та просування унікальних туристично-рекреаційних продуктів (дод. А).

Територіальні громади Житомирської області мають широке різноманіття апробованих туристичних маршрутів та екскурсій, зокрема пішохідні, автомобільні, водні, велосипедні, релігійні, кулінарні тощо. Деякі маршрути у процесі розробки, деякі неможливо використовувати через наслідки військових дій і небезпеки наближення до прикордонних територій, тому наразі лише 21 громада повноцінно може приймати туристів і реалізовувати наявний потенціал.

В Андрушівській громаді розроблено одноденний автобусний тур вихідного дня «Перлини Андрушівщини» (Музей українського рушника - майстер-клас приготування та дегустація обрядової справи «крупки» - палац Ніколи Терещенка - фотосет Андрушівська астрономічна обсерваторія «Липневий ранок» - майстер-клас з автентичної техніки соломоплетіння від майстра народної творчості- історія водяного млина - костел Св.Клари.

Ружинська громада пропонує екскурсії по с. Верхівня і с. Немиринці.

Туристичний пішохідний маршрут Червоненської територіальної громади по об'єктам: Палац Грохольських – Терещенків, «Старе Червоне», Старовинний фонтан «Три грації» (оригінал якого є в Луврі, а копія вилита відомою французькою ливарною фірмою J. J. Ducel), Музей історії селища Червоне та родини цукрозаводчиків Терещенків (у якому є раритетні експонати із маєтку та цукрового заводу, фотокартки різних періодів історії Червоного та картинами, пов'язаними з селищем), парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва (який раніше був одним комплексом із маєтком). Також у громаді розроблено велотур маєтками Тещенків з метою ознайомлення з історією родини Терещенків, їхнім внеском у розвиток Житомирської області та України в цілому, архітектурними пам'ятками, які пов'язані з іменами відомих меценатів, із загальною довжиною маршруту близько 95 км (маршрут: Житомир – Червоне – Андрушівка – Стара Котельня – Івниця – Житомир).

Глибочицька громада сформувала цікавий автомобільний та велосипедний маршрут: м. Житомир-с. Калинівка-с. Левків-с. Березина-м.Житомир.

Житомирська міська територіальна громада має десять піших маршрутів, головними об'єктами з яких є: пам'ятний знак «884 рік» з часу заснування міста; Оглядовий майданчик на Замковій горі; Будинок «Серце» – оптична архітектурна ілюзія; Будинок Магістрату; Центральний майдан міста – Соборний; Шодуарівський парк-пам'ятка садово-паркової архітектури; Водонапірна вежа; Житомирська обласна філармонія імені Святослава Ріхтера; Маєток Філіпова («Дім української культури»); вулиця Михайлівська.

Радомишльська громада має локації, через які проходить маршрут «Velo Regia»: королівським шляхом на велосипеді. Свято-Миколаївський Собор, Міська оглядова вежа, Радомишльський народний краєзнавчий музей, Будівля уніатської консисторії, Земська управа,

Радомисльська чоловіча гімназія, Експозиція-майстерня В.Волівача, Замок-музей «Радомисль», Геологічна пам'ятка природи «Чорний камінь», Історико-культурний простір «Повстанський хутір», Ставецька школа, Мистецький маєток «Ставки», урочище «Ринва», ПАТ ПБК «Радомишль»

Ємільчинська громада пропонує: «Туристичний маршрут «Ємільчинський оборонний рубіж» (залишки оборонних споруд), Музей військової фортифікації «ДОТ-Артилерійський напівкапонір. Також розроблений краєзнавчий маршрут: Ємільчинський народний краєзнавчий музей; Приватна колекція старожитностей Миколи Жилука; музей під відкритим небом «Музейчик про рідне село Тайки»; Музей «Хліба». Оздоровчі маршрути на території громади включають: Рекреаційний куточок початок джерела річки Уборть «Витоки Уборті» с. Андрієвичі; «Криниця совісті» пам'ятне місце про односельців, яких поглинув молох репресій с. Велика Цвіля; рекреаційний куточок -урочище «Гори» с. Підлуби; оздоровчий спорткомплекс «Юність» та басейн у Ємільчиному. Маршрут релігійного туризму: Пам'ятка архітектури місцевого значення - храм Вознесіння Господнього 1761 р. в с. Велика Цвіля; Православний храм Сергія Радонежського 1910 р. с. Мокляки.

Баранівською громадою розроблено маршрут по локаціям: Стежками Лесі Українки, Баранівський фарфор, Вольєра з плямистими оленями, ТОВ «ОРГАНІК МІЛК». Планується розробка маршруту еко-фермою с. Будисько.

Брониківською громадою планується створення туристичного маршруту й організація місць відпочинку у ландшафтному заказнику «Зелена Лагуна».

Городницька громада пропонує туристичний маршрут до пам'ятки «Урочище Модрина» та «Соколинні Гори».

Піщівська громада розробляє екскурсію заповідником «Пилява».

Іршанська ТГ пропонує екскурсії древлянськими стежинами, Хорошів-Нова Борова, Іршанськ-Коростень.

Олевська Територіальна громада пропонує туристичні маршрути з відвідуванням геологічного заказнику «Камінне село», ознайомлення з ремеслом бортництва та відвідуванням Древлянських градів.

Гришковецька громада має розроблені маршрути: «Історична постать Михайла Чайковського» (садиба М. Чайковського), «Місця сили» (релігійні споруди громади, Будинок рибалки в Старому Солотвині).

Новоборівська пропонує туристичний маршрут «Вихідні у центрі Житомирщини» (Церква Казанської Богоматері, пам'ятний знак Козак І.О., Географічний центр Житомирщини, Воздвиженська церква з дзвіницею, джерело «Криничка», Новоборівський краєзнавчий музей, ДОТ №522, рекреаційна зона відпочинку на р. Ірша, місцеві краєвиди, Іршанське водосховище, острів «Кохання»).

Новогуляйківська громада має декілька туристичних маршрутів: № 2 (водний), № 3 (автомобільний), № 6 (автомобільний), № 7 (автомобільно-човновий), № 9 (пішохідний).

Оліївська територіальна громада пропонує такі локації для відвідування туристами: с. Довжик тактильний екопарк «Хвостата хата», хутірець «Чудодієво» с. Вишпіль, ТОВ «Енергетична компанія» с. Оліївка, НП ООО «Житомирбіопродукт» с. Довжик, ПВТП «Еталон» с. Світін, кінно-спортивний клуб «Дербі» с. Кам'янка, дамба «Застава» с. Ксаверівка.

Попільнянська громада проводить екскурсії в Паволочі, селі козацької слави.

Тетерівська громада має апробовані туристичні маршрути: оглядовий маршрут громадою «Українська Швейцарія» (Садиба Терещенків, Тригирський монастир, «Дуб Патріарх», гребля, скеледром); Фітнес-тур «Дениші – Тригир'я» (Садиба Терещенків, Боброві хатки, чорничники,

мурашники, ірга, мохові кола», валуни -баранячі лоби, Кімната-музей Тригірського лісництва, «Дуб Патріарх», Гребля на р.Тетерів, скеледром, популяція вірменської ящірки).

У Хорошівській громаді туристам пропонують такі маршрути: «Хорошів - самоцвітінба скарбниці України» (музей коштовного і декоративного каміння; шахтно-кар'єрний комплекс Волинського родовища камерних пегматитів, де добувались самоцвіти); «Від Горошок до Хорошева» (оглядова краєзнавча екскурсія по селищу: Парк «Горошківське замчище» Меморіал Слави, Народний музей історії району, старе кладовище (православне, єврейське); «Духовними стежками Хорошівщини» (Німецька кірха, Солодирська церква ЄХБ, пам'ятка місцевого значення, 1907 р. (с. Заздрівка); церква Різдва Богородиці с. Рижани, пам'ятка місцевого значення 1914 р.; Свято-Михайлівська церква с. Краївщина, пам'ятка національного значення, 1757 р.).

Черняхівська ТГ визначила цікавим для відвідування туристів маршрут такими локаціями залишків родового маєтку-фортеці шляхтичів Немиричів, Свято-Покровський Храм Житомирсько-Поліської Єпархії Православної Цекрви України, залишки костелу XIX, Памятний знак родині Отаманів Соколовських.

Звягельська міська територіальна громада пропонує екскурсії: «Невідома Житомирщина»; Леся Українка та порцеляновий край. Туристична компанія «КолоКрай» має декілька розроблених туристичних маршрутів: Таємниці літописних городищ древнього Возв'язеля; Звягельські Лабіринти; Надслучанський замок.

У Коростенській міській територіальній громаді у мирний час розроблені маршрути: «Древлянським стежками» тур присвячений історії древлян і літописного Іскоростеня (відвідування літописного городища №1 «Красна гірка» –Коростенський краєзнавчий музей – Древлянський парк – Городище №3 з оглядовим майданчиком біля пам'ятника древлянському князю Малу); «Коростень, який не згорає в полум'ї» (Коростенського краєзнавчого музею – кімнати-музею фарфорового заводу – Древлянський парк); «Тайни та легенди «Скелі» присвячений військовій історії Коростенського укріпленого району (відвідування підземного військово-історичного комплексу «Скеля» та зовнішніх експозицій з додатковою можливістю відвідування уцілілих споруд в с.Нова Борова та Ємільчине); «На дереви до Коростеня!» – кулінарний тур (щороку друга субота вересня) на Міжнародний фестиваль деревунів.

Проте запропоновані туристичні маршрути на сьогодні більше схожі на екскурсійні поїздки, не здатні суттєво вплинути на формування сталих туристичних потоків, притягнення туристичних стейкхолдерів.

Спільною рисою наявних туристичних маршрутів громад Житомирщини є відсутність проявленості та візуалізації в публічному просторі, відсутність варіативності проходження, відсутність стимуляції розмаїття активностей, відсутність спеціально сформованих унікальних вражень тощо. В окремих випадках за туристичний маршрут видається напрямок, екскурсійна послуга чи оглядова екскурсія містом.

Житомирська область має кількісну музейну мережу - більше 89 музеїв різних форм власності, що розглядаються як активний туристичний об'єкт. Але наявність музею не перетворює автоматично музей на туристичний магніт та не робить музеї інструментом розвитку туризму території.

Переважна частина музеїв Житомирської області демонструють лише одну модель – колекційну (Додаток 9.9.5).

Колекційний музей в усьому світові визнаний як *Incomprehensible* та вимагає інтерпретації, щоб зробити його доступним та зрозумілим всім групам музейної аудиторії. Ця

особливість колекційної моделі робить її найменш ефективною та привабливою для завдань розвитку туризму територій.

Проведення подій, що відбуваються на території громади (фестивалі, свята, ярмарки-виставки) є дієвим інструментом для посилення взаємозв'язків між владою, бізнесом, культурно-мистецькою спільнотою та громадським сектором, що базується на традиціях, локальній ідентичності та формує додаткові можливості для надходження в бюджети громад: Всеукраїнський фестиваль декоративно-ужиткового мистецтва «Рушники мого краю», Всеукраїнський фестиваль дитячої творчості «ДивоГрайлики» (Андрушівська громада); Паломництво до Чудотворної ікони Матері Божої, спортивні змагання зі стрибків у висоту, гастрономічний фестиваль «Свято пива» (Бердичівська громада); «Бальзак фест» - с. Верхівня, Театралізований фольклорно-етнографічний фестиваль «Купальські роси» - с. Немиринці (Ружинська громада); Фестиваль вареників, Еко-фест, Небо-фест, свято Івана Купала (Червоненська громада); Міжнародний фестиваль експериментальної музики та сучасного мистецтва «АТОМ», Міжнародний космічний фестиваль імені С.П. Корольова «KOROLOV AVIA FEST», Фестиваль «Великдень у Житомирі»; Культурний арт-фестиваль «Я житомирянин», Міжнародний фестиваль мистецтв «Пісенний спас», Міжнародна хореографічна асамблея імені Н. Скорульської, Фестиваль вуличної музики «Street Music Fest» (Житомирська громада); Обласний фестиваль народної творчості «Пулинський млинець», Лавандовий фестиваль (Пулинська громада); обласний фестиваль патріотичної пісні «Червона калина», обласний фестиваль млинців «Радомлин» (Радомишльська громада); Святокове дійство до Дня захисника та захисниць України, Дня Українського козацтва в урочищі Шабелянка (Чуднівська громада); Обласні фестивалі – «Поліське перевесло», дитячий фестиваль «Лелеченьки»; регіональний фестиваль «Витоки Уборті медові» (Смільчинська громада); Фестиваль «Мамина вишня», Свято Рушника (Баранівська громада); свято «Маківка літа» (Городницька громада); Обласний фестиваль для дітей з інвалідністю «Райдуга», завершальний етап чемпіонату України з раллі (Іршанська громада); Всеукраїнський патріотичний фестиваль «Олевська республіка», Свято чорниці (Олевська громада); Гастрофестиваль «Білий борщ і не тільки!» у с. Гальчин (Гишківська громада); Фестиваль національно-патріотичної пісні «Огієнкові дзвони» та Брусилівська книжкова толока (Брусилівська громада); Фестиваль колядок та щедрівок, турнір з паркового волейболу (Миропільська громада); Молодіжний фестиваль RiverFest (Новоборівська громада); Троянівський ярмарок (Новоуївинська громада); Павлоцька козацько-мистецька толока, фестиваль «Подушка фест» (Попільнянська громада); Фестиваль «Романівські зорі», Фестиваль польської мови «Полонійна осінь» (Романівська громада);) Обласний рибний фестиваль «Fish Food Fest», Фестиваль полуниці в Тетерівській громаді, Фестиваль авторської пісні «Mi-ci-соль», Обласний багатожанровий фестиваль-конкурс дитячої творчості «Сонячні промінчики», Гуртівка-батл «Єднаймося в танці», сімейно-кулінарні зустрічі «Страва з вихильсом» (Тетерівська громада); Обласний конкурс духових оркестрів та Свято духової музики, Всеукраїнський фестиваль дитячої творчості та польської культури «Бо світ - це ми!», Свято селища та День Незалежності України (Хорошівська громада); Свято руденьких у громаді, гастрофестиваль «Ситий Пиріг», «Бал підприємців» (Черняхівська громада); Міжнародне свято літератури і мистецтв «Лесені джерела», Lesia Grand Fest, Звягельський ярмарок (Звягельська громада); «Міжнародний фестиваль дерунів, Історичний табір середньовіччя (Коростенська громада). Проведення ярмарків, фестивалів та інших культурно-мистецьких й спортивно-оздоровчих заходів мотивує розвиток туристичного та креативного потенціалу громади, створює покращені можливості для самореалізації населення і кожної суспільної групи громади. Важливим є виховання молоді в

дусі національних традицій, духовності та патріотизму, підтримка та спонукання до майбутньої творчості та співпраці в громаді, збереження національної спадщини; ознайомлення, відзначення та увіковічення в пам'яті жителів громади видатних особистостей, майстрів і митців, героїв свого краю.

Підприємства, ферми інші об'єкти, які мають можливості та готові приймати екскурсантів на постійній основі ТОВ «Сіріус» (крафтові вина «MonCrafto»), ПП «Слободище», ФГ «Межирічка», АТ Житомирський маслозавод - компанія «Рудь»; Житомирські ласощі, ПРАТ ПБК «Радомишль», КУ «Історико-краєзнавчий народний музей» Баранівської міської ради, ФГ «Аделаїда», ТОВ «Бетек», ТОВ «Сігнет-Центр», «Розсадник «Корнеліс», «Верхолки», Кінний клуб «Щаслива підкова», ТОВ «Енергетична компанія» с. Оліївка, Фермерське господарство «Світанок», Господарство ТОВ «Атом-Агро», ПАТ «ГЗК» Товкачівський». Перспективи промислового туризму.

Додатково виокремлено підприємницькі структури, зацікавлені у розвитку туристичного напрямку: ресторан «Виноград», кафе «Амбасадор», база відпочинку «Relax», замок-музей «Радомишль», ПРАТ ПБК «Радомишль», еко поселення «Простір Любові», ГО «Лагульське об'єднання сталого землекористування», кооператив «Синій Камінь», «Розсадник «Корнеліс», «Верхолки», кінний клуб «Щаслива підкова», ювелірна майстерня АП «Трилліант», ДУ «Музей коштовного і декоративного каміння, ТОВ «Орхідея», ТОВ «ОВРУЦЬКА ПМШБК №42», ПАТ «ГЗК» Товкачівський».

Активність туристичних інформаційних центрів та інших закладів інфраструктури туризму та рекреації в соціальних мережах й на інших інформаційних платформах є важливою передумовою просування і реалізації туристичного іміджу громад. Засоби просування туристичного іміджу громад використовують 25 громад: Бердичівська, Семенівська, Червоненська, Вишевицька, Глибочицька, Житомирська, Радомишльська, Ємільчинська, Баранівська, Брониківська, Олевська, Гришківська, Березівська, Брусилівська, Коростишівська, Миропільська, Новоборівська, Новогуйвинська, Оліївська, Попільнянська, Романівська, Тетерівська, Звягельська, Овруцька, Коростенська.

Роздрібна торгівля товарами (туристичними сувенірами, спеціалізованими предметами на згадку про перебування у певній локації, спогад про природні та культурно-історичні об'єкти) мають значну популярність та є невід'ємною частиною взаємопов'язаних елементів інфраструктури сфери туризму. Сувенір розглядається як художній чи художньо оформлений виріб, як правило невеликих розмірів, що відображає місцеві особливості, пам'ятки, видатні події та досягнення, які реалізуються туристам на пам'ять про подорож, у подарунок іншій особі. Сувенірна продукція, зокрема: магніти, браслети, підставки для чашок, листівки, розмальовки, буклети, гіпсові барельєфи, картини на камені, книги, пивні кружки, екосумки, календарі, прапорці, футболки, чашки, подарункові набори, ручки, олівці, флешки, блокноти, папки, термоси, флешки, ляльки-мотанки, значки, брошури, пазли, парасольки, годинники, посуд, ляльки-мотанки, вироби із бісеру та соломи, текстиль у традиційній вишивці, вироби із дерева, брендovanі пряники реалізується як під час подій, так і по запиті туристичних груп 22 громадами: Бердичівською, Ружинською, Швайківською, Високівською, Городоцькою, Пулинською, Станишівськ, Ємільчинською, Баранівською, Брониківською, Городницькою, Андрушківською, Корнинською, Попільнянською, Романівською, Тетерівською, Овруцькою, Гладковицькою, Коростенською, Вчорайшенською, Барашівською, Білорівською.

Загальна кількість пам'яток – 1341, зокрема: архітектурних (155 об'єктів), історичних (989 об'єктів), археологічних (142 об'єкти), меморіальних (32 об'єктів), нематеріальної спадщини (23 об'єктів). Територіальними громадами запропоновано 180 туристичних магнітів (рис. 9.9.1)

у межах Житомирської області, серед яких комплекси замкових та культових споруд, музеї, палаци, пам'ятні знаки, рекреаційні та паркові зони, культурно-туристичні, природні, архітектурні, меморіальні, історичні та археологічні об'єкти.

Оцінка за критеріями ефективності управління культурною спадщиною заради розвитку туризму територій продемонструвала низькі показники впливів спадщини на розвиток туризму та низьку спроможність об'єктів спадщини, музеїв та туристичних маршрутів бути туристичними магнітами. Туристичний магніт – це місце, яке не лише приваблює велику кількість туристів завдяки своїй унікальності, красі, історичній або культурній значимості, а й затримує людей на певний час, змушує повертатися знову (формування репів). Такі місця часто стають основною причиною, чому люди обирають відвідати певний регіон чи місто.

Нематеріальна культурна спадщина є важливим елементом атрактивності громад, яка включає усну народну творчість, народні традиції, звичаї, свята, обряди, народну виконавську майстерність (музична, пісенна, танцювальна, театральна); традиційні ремесла; знання, навички та світогляд українського народу, що стосується природи і всесвіту (народна медицина, народний календар, національне кухарство, народний одяг тощо), що передаються від покоління до покоління, постійно відтворюються спільнотами та формують у них почуття самобутності та наступності, сприяючи таким чином повазі до культурного розмаїття і творчості людини:

- обряд розплітання коси, відтворений народним колективом «Вишевичанка»,
- один із природних водоспадів Житомирської області «Холодний водоспад»,
- створення музичних інструментів Заслуженим майстром народної творчості Василем Волівачем,
- бортництво,
- автентична страва «Білий борщ», напій «Котлярський коровай», страва «Підпалки» селище Попільня, страва «Бадзьоха» село Строків, страва «Вихватні» село Кам'янка, с. Камінь «Випікання весільного короваю», автентична страва Тетерівської громади «Душенина» («Тушенина»), обрядова страва Макар, страва Галик, «Поліська юшка»,
- Корчацько-Празька культура,
- обряд весілля в Тетерівській громаді,
- побутовий танець «Яків», «Карапет»,
- Пшонянки Овруцька говірка,
- звичаї і обряди,
- культура «околичної шляхти»,
- виготовлення традиційної ляльки-мотанки,
- створення картин у техніці об'ємного різьблення по дереву.

Вагомим туристичним ресурсом Житомирської області є водні ресурси - річки, озера та затоплені гранітні кар'єри, що здатні суттєво вплинути на такі види туризму як: рекреаційний, культурний, екологічний, пригродницький, спортивний, сільський, фото туризм, сезонний туризм.

Ці види туризму можуть поєднуватися, створюючи нові, комбіновані форми відпочинку та подорожей.

Затоплені гранітні кар'єри, озера можуть посилювати спроможності до розвитку туризму Ружинської, Червоненської, Користишевської, Корнинської, Любарської, Попільнянської, Тетерівської, Коростенської, Малинської, Овруцької, Іршанської, Лугинської, Ушомирської,

Довбиської, Дубрівської, Старосільської, Харитонівської, Коростенської, Білокоровицької, Квітневої, Городницької, Бердичівської громад.

Як туристичний ресурс кар'єри та озера можуть бути точками на розмаїтих туристичних маршрутах, що стимулюють фізичну активність (велосипедних, пішохідних), оглядовими точками, що впливають на емоційно-естетичні переживання людини, та місцями, що стимулюють медитативний туризм (місця для ретритів). Ретрит - це захід, під час якого люди віддаляються від повсякденного життя, щоб зосередитися на внутрішньому спокої, медитації, йозі та іншій духовній практиці, часто в оточенні природи. Такі заходи можуть бути організовані для групи людей і зазвичай проходять у спеціально відведених місцях, де учасники можуть знайти спокій та тишу.

Переважає більшість громад Житомирської області відповідають цим критеріям. З урахуванням існуючих потреб України в психоемоційному відновленні населення, медитативний туризм - нагальна потреба та реальна перспектива найближчих років.

Однією зі складових медитативного туризму є зв'язок з природою, активності на свіжому повітрі - тож громади Житомирщини здатні підготувати такі місця в своєму просторі. Забезпечення ще однієї вимоги медитативного туризму - здорового харчування (органічна, вегетаріанська або веганська кухня), - стимулює попит на власну продукцію, що виробляється особистими селянськими господарствами та фермами, в тому числі й перероблену (сири та кисломолочні продукти, трав'яні чаї, мед, автентичні напої, варення, сушені ягоди).

Річки Житомирської області мають потенціал бути зв'язуючим ланцюгом між окремими об'єктами показу (об'єктами спадщини), мати роль в сценарії показу об'єктів (дивитись природні та антропогенні об'єкти з води), посилювати туристичну привабливість окремих населених пунктів в якості самостійних об'єктів показу, бути точками на водних маршрутах, стимулювати розвиток водних видів спорту та відпочинку (байдарки, каяки, SUP – борди (серфінг стоячи з веслом), човни тощо).

З урахуванням сучасних змін клімату водні ресурси Житомирської області в недалекому майбутньому можуть стати основним ресурсом, здатним стимулювати розвиток туризму, приток інвестицій, інтерес стейкхолдерів до регіону. Ця перспектива вимагає особливої уваги до водних ресурсів, забезпечення можливостей їх туристичного використання, посилення впливів на соціальні, оздоровчі, екологічні та економічні покращення територій, введення до мережі туристичних маршрутів області як активних точок, забезпечення збереження навколорічкових територій та територій навколо інших водоймищ для розвитку фізично активних маршрутів та медитативних ретритів.

9.9.2. Інфраструктура туристичної галузі

Інфраструктура туристичної галузі відіграє важливу роль у розвитку туризму та гостинності і має кілька ключових аспектів.

По-перше, інфраструктура включає в себе готелі, мотелі, гостьові будинки, кемпінги, ресторани, кафе, транспортні послуги, розважальні заклади та інші об'єкти, які створюють комфортне середовище для подорожуючих.

По-друге, розвиток туристичної інфраструктури сприяє створенню нових робочих місць у готельному, ресторанному та інших суміжних секторах, що стимулює місцеву економіку через зростання обсягів туристичного бізнесу та споживчої активності.

По-третє, розвинена туристична інфраструктура може стати привабливим для інвесторів, які бажають розвивати готельний та ресторанний бізнес, будувати розважальні комплекси або інші туристичні об'єкти.

По-четверте, громади з розвинуеною туристичною інфраструктурою мають більше конкурентних переваг на туристичному ринку, що формує можливості для привертання уваги потенційних туристів та конкуренції з іншими місцями як на національному, так і на міжнародному рівні.

Інфраструктура туристичної галузі досліджена у розрізі показників: розподілу довжини автомобільних доріг за їх типами, закладів розміщення та харчування на території територіальних громад Житомирської області. Автомобільні дороги міжнародного значення складають 524 км, національного – 182 км, регіонального – 245 км, територіального – 462 км, обласного – 1428 км, районного 4417 км, середня щільність доріг Житомирської області – 3,05 км/км² (рис. 9.9.2).

В області відсутня доступна та сучасна інфраструктура велосипедних доріжок, пішохідних маршрутів, водних сплавів, водних маршрутів тощо.

Відсутність інфраструктури, що забезпечує варіативність проходження маршрутів між визначеними точками показу (наприклад, об'єктами спадщини), суттєво знижує перспективи розвитку сталого туризму, звужує цільові аудиторії, що можуть бути «притягнуті» до громад Житомирської області, знижує кількість пропозицій залучення місцевого населення до надання туристичних послуг та робить фізично недоступними більшість природних ресурсів Житомирської області, які могли б стати точками зростання для громад.

Заклади розміщення та харчування грають важливу роль у забезпеченні розвитку індустрії гостинності та туризму, оскільки вони формують пропозицію відповідних послуг для туристів. Готелі, мотелі, гостьові будинки та інші заклади розміщення пропонують різноманітні варіанти для ночівлі від економ-класу до розкішних готелів. Багато закладів розміщення та харчування розташовані в історичних будівлях або традиційних місцевих житлах, що сприяє збереженню та відновленню культурної спадщини, привертає увагу до традиційних архітектурних та кулінарних особливостей. Загальна кількість закладів розміщення - 74 готелі та аналогічні засоби розміщення із загальною місткістю 1993 ліжко-місця. Заклади розміщення сконцентровані у містах та селищах міського типу: готель «Optima Collection» (130 ліжко-місць, м. Житомир), «Дежа вю» (43 ліжко-місця, м. Бердичів), парк-готель «Чудодієво» (200 ліжко-місць, м. Вишпіль), ресторан-мотель «Вояж» (100 ліжко-місць, м. Коростишів), готель «Колиба» (50 ліжко-місць, м. Коростень), «Карпатія» (30 ліжко-місць, м. Радомишль), готель-ресторан «Шевченківський хутір» тощо (рис. 9.9.2).

Заклади харчування надають туристам можливість спробувати страви місцевої кухні, створюють атмосферу гостинності місцевих жителів. Перевагою підприємницьких структур з надання послуг розміщення та харчування є створення робочих місць та активізація розвитку місцевої економіки через туристичну привабливість місцевості. Більшість громад (62 із 66) мають заклади харчування, які відрізняються місткістю, типом власності, видом кухні (європейська, українська, азійська, вегетаріанська та ін.). Кількість закладів ресторанного та інших закладів - 2408 од., з них державної форми власності – 108 од., комунальної – 771 од., приватної – 1529 од. У ресторані «Фільварок» Глибочицької громади можна замовити автентичну фірмову страву «Обід наймита», у ресторані «Голубе Озеро» Гладковицької громади – поліський дерун, страви з картоплі та м'яса, соління, у ресторані-музеї «Колиба» Коростенської громади у меню серед традиційних страв можна знайти унікальну поліську юшку. Загальна максимальна місткість закладів харчування у розрізі громад області – 109548 місць. Серед аналогічних засобів розміщення, які можуть надавати послуги харчування та ночівлі, виокремлено гостинна садиба «Кіт Баюн та Кривенька Качечка», містечко відпочинку «Грінвуд», «Райське містечко «Акваторія», вілли «Інна» та «Валентина», оздоровчий комплекс

Садина «Благодать», еко-Хутір «Брачки», екопоселення «Простір Любові», еко-будинки в лісі с. Осів, бутик -готель «Velo Regia» (Додаток Б).

9.9.3. Туристична привабливість територіальних громад

Для визначення туристичної привабливості кожної громади був використаний метод інтегрального показника. Основу розрахунків становлять результати анкетного опитування громад про туристичну привабливість (табл. 9.9.1), на основі відповідей на ряд питань присвоювалась оцінка. Для формування показника було відібрано шістнадцять питань, де кожна позитивна відповідь на питання оцінювалась в один бал, а негативна відповідь оцінювалась в нуль балів, далі бали додавалися та розділялися на кількість питань. Таким чином можливо сформувати індекс туристичної привабливості для кожної територіальної громади.

Таблиця 9.9.1

Питання з анкети, що були використані для формування інтегрального показника

Питання з анкети
Заплановане фінансування туристичної сфери територіальної громади
Наявність туристичних екскурсиводів (або людей, які виконують їхні функції). Якщо відповідь «так», вкажіть ПІБ в коментарі
Назвіть туристичні маршрути, які проходять через території територіальної громади (зазначте об'єкти, а також ті маршрути, що знаходяться в стадії розробки та планування)
Події, що відбуваються на території громади, які були б цікаві для відвідування туристів (фестивалі, свята, ярмарки-виставки). За наявності в коментарі подайте посилання.
Чи є на території територіальної громади тимчасові засоби розміщення (готелі, мотелі, хостели тощо)?
Які заклади харчування у межах території територіальної громади можна рекомендувати для туристів (за наявності зазначити фірмові страви)?
Чи розміщені на території територіальної громади садиби (агро, еко, зелені)? Якщо «так», вкажіть в коментарі їх назви.
Чи є на території територіальної громади підприємства, ферми, інші об'єкти, які мають можливості та готові приймати екскурсантів на постійній основі? Якщо «так», вкажіть в коментарі їх назви.
Зазначте види сувенірної продукції, яка реалізується для просування територіальної громади
Чи є на території територіальної громади зацікавлені у розвитку туристичного напрямку бізнес-структури? Якщо «так», вкажіть в коментарі їх назви.
Які засоби просування турпродукту територіальної громади використовуються (сайти, соціальні мережі, продаж сувенірної продукції)? В коментарі за наявності подайте посилання.
Чи наявні на території територіальної громади об'єкти архітектурної спадщини (різноманітні пам'ятки минулих епох, що представляють особливу культурну цінність для сучасного і майбутніх поколінь: споруди, комплекси споруд і архітектурних ансамблів, природні, антропогенні та комбіновані утворення, культурні явища і традиції)? В коментарях подайте їх перелік.
Чи наявні на території територіальної громади об'єкти історичної спадщини (різноманітні пам'ятки минулих епох, що представляють особливу культурну цінність для сучасного і майбутніх поколінь: споруди, комплекси споруд і архітектурних ансамблів, природні, антропогенні та комбіновані утворення, культурні явища і традиції)? В коментарях подайте їх перелік.

Питання з анкети
Чи наявні на території територіальної громади об'єкти археологічної спадщини (різноманітні пам'ятки минулих епох, що представляють особливу культурну цінність для сучасного і майбутніх поколінь: споруди, комплекси споруд і архітектурних ансамблів, природні, антропогенні та комбіновані утворення, культурні явища і традиції)? В коментарях подайте їх перелік.
Чи наявні на території територіальної громади меморіальні пам'ятки (різноманітні пам'ятки минулих епох, що представляють особливу культурну цінність для сучасного і майбутніх поколінь: споруди, комплекси споруд і архітектурних ансамблів, природні, антропогенні та комбіновані утворення, культурні явища і традиції)? В коментарях подайте їх перелік.
Чи наявні у територіальній громаді елементи нематеріальної культурної спадщини (НКС). Якщо «так», у коментарях подайте їх перелік.

На основі цього показника оцінені територіальні громади, що дозволило зробити висновки про потенціал туристичної сфери, наявність туристичної інфраструктури та зробити загальний висновок про те, чи є територіальна громада туристично привабливою (табл. 9.9.2).

Таблиця 9.9.2

**Рейтинг територіальних громад за індексом
туристичної привабливості**

Назва ТГ	Інтегральний показник
Житомирська	0.875
Радомишльська	0.875
Баранівська	0.75
Брониківська	0.75
Глибочицька	0.75
Звягельська	0.75
Новогуйвинська	0.75
Тетерівська	0.75
Бердичівська	0.6875
Коростенська	0.6875
Олевська	0.6875
Оліївська	0.6875
Хорошівська	0.6875
Андрушівська	0.625
Овруцька	0.625
Попільнянська	0.625
Романівська	0.625
Червоненська	0.625
Ємільчинська	0.5625
Іршанська	0.5625
Станишівська	0.5625
Черняхівська	0.5625
Гладковицька	0.5
Городницька	0.5
Гришковецька	0.5
Миропільська	0.5

Назва ТГ	Інтегральний показник
Ружинська	0.5
Семенівська	0.5
Чуднівська	0.5
Новоборівська	0.4375
Березівська	0.375
Брусилівська	0.375
Вишевицька	0.375
Піщівська	0.375
Швайківська	0.375
Горщиківська	0.3125
Коростишівська	0.3125
Потіївська	0.25
Пулинська	0.1875
Городоцька	0.125
Курненська	0.125
Стриївська	0.125
Чоповицька	0.125
Андрушківська	0.0625
Високівська	0.0625
Корнинська	0.0625
Ярунська	0.0625
Вільшанська	0
Старосілецька	0

Індекс туристичної привабливості територіальної громади як інструмент оцінки потенціалу громади для залучення туристів може використовуватися для планування та розвитку туристичного сектору територіальної громади, а також для привернення інвестицій та реклами. Оцінка індексу туристичної привабливості територіальної громади допомогла виявити сильні та слабкі сторони кожної територіальної громади в контексті туристичного розвитку і сприятиме впровадженню заходів для поліпшення туристичної інфраструктури та приваблення більшої кількості відвідувачів (рис. 9.9.3). Найвищі показники туристичної привабливості (більше 0.6875) спостерігаються у 13 територіальних громадах (Житомирська, Радомишльська, Баранівська, Брониківська, Глибочицька, Звягельська, Новогуївська, Тетерівська, Бердичівська, Коростенська, Олевська, Оліївська, Хорошівська), які можуть стати пілотними для розвитку індустрії гостинності та туризму в Житомирській області. Індекс туристичної привабливості у межах від 0.4375 до 0.625 включно спостерігається у Андрушівській, Овруцькій, Попільнянській, Романівській, Червоненській, Ємільчинській, Іршанській, Станишівській, Черняхівській, Гладковицькій, Городницькій, Гришковецькій, Миропільській, Ружинській, Семенівська, Чуднівській, Новоборівській громадах, що свідчить про наявність туристичних ресурсів, які можуть підсилити привабливість регіону за рахунок включення у туристичні маршрути існуючих локацій та відвідування атрактивних подій.

Інші 19 громад з показниками менше 0.4375 (Березівська, Брусилівська, Вишевицька, Піщівська, Швайківська, Горщиківська, Коростишівська, Потіївська, Пулинська, Городоцька, Курненська, Стриївська, Чоповицька, Андрушківська, Високівська, Корнинська, Ярунська, Вільшанська, Старосілецька) при умові злагодженого менеджменту та міжмуніципального

співробітництва можуть стати додатковими альтернативними локаціями для урізноманітнення існуючих туристичних маршрутів, оскільки у більшості з перерахованих територіальних громад є заклади інфраструктури та потенційні туристичні об'єкти.

9.9.4. Кластеризація

Інтегральні показники туристичної привабливості територіальних громад у комплексі з використанням потенціалу визначених кожною територіальною громадою туристичних магнітів формують передумови об'єднання відповідних територіальних громад у кластери (рис. 9.9.4).

Наявність архітектурних, історичних, археологічних, меморіальних пам'яток, а також розроблені туристичні маршрути, проведення фестивалів, свят та інших культурно-просвітницьких подій посилюють атрактивність локацій для приваблення уваги туристів.

Територіальні громади, які виокремлені за високими інтегральними показниками привабливості, маючи у своєму підпорядкуванні підприємства індустрії гостинності та туризму, що потенційно можуть взаємодіяти між собою для створення туристичного продукту, – сконцентровані та об'єднані у кластери (рис. 9.9.5).

Кластер 1 об'єднує Березівську, Гладковицьку, Житомирську, Іршанську, Коростенську, Новоборівську, Овруцьку, Оліївську, Хорошівську та Черняхівську територіальні громади. У межах запропонованого кластеру розроблено понад 20 туристичних маршрутів: Хорошів - самоцвітна скарбниця України, Вихідні - у центрі Житомирщини, Древлянським стежками, Поліські смарагди Житомирщини тощо. Перевагою даного кластеру є значна кількість архітектурних (80 об'єктів), історичних (237 об'єктів), археологічних (65 об'єктів), меморіальних (18 об'єктів) пам'яток. Серед елементів нематеріальної культурної спадщини обрядова страва Макар, страви Галик і Пшонянки, Овруцька говірка, звичаї і обряди, культура «околичної шляхти», «Поліська юшка», виготовлення традиційної ляльки-мотанки, створення картин у техніці об'ємного різьблення по дереву. Серед фестивалів найпривабливішими з точки зору туристичного потенціалу є Міжнародний фестиваль експериментальної музики та сучасного мистецтва «АТОМ»; Міжнародний космічний фестиваль імені С.П. Корольова «KOROLOV AVIA FEST, Обласний фестиваль для дітей з інвалідністю «Райдуга», завершальний етап чемпіонату України з раллі, Міжнародний фестиваль дерунів, Історичний табір середньовіччя, Молодіжний фестиваль RiverFest, Всеукраїнський фестиваль дитячої творчості та польської культури «Бо світ - це ми!». Територіальні громади мають високі можливості розміщення туристів у закладах тимчасового розміщення: 772 ліжко-місця у 16 готелях, а також надання послуг з харчування у 1037 закладах державної, комунальної, приватної власності загальною ємністю 55626 місць. Середня щільність доріг територіальних громад кластеру - 3,3 км/км². До локацій, які варто відвідати, відносять «Козина ферма» та «Дальній Кордон». Загальна кількість туристичних магнітів - 45, серед яких найцікавішими є особняк І. М. Філіппова, Комунальне підприємство «Парк» Житомирської міської ради (Шодуарівський парк), Пам'ятний знак «884 рік» на честь заснування Житомира, Національний музей космонавтики ім. С.П. Корольова, Водонапірна вежа, Свято-Михайлівський кафедральний собор, парк культури і відпочинку «Древлянський», Кімната-музей Коростенського фарфорового заводу «Коростенський фарфор», Церква Казанської Богоматері, Словечансько-Овруцький кряж, Музей історії Овруччини, Церква Святої Трійці, ДУ «Музей коштовного і декоративного каміння», життєдайне джерело Богородиці.

Кластер 2 об'єднує територіальні громади північно-західної частини Житомирської області: Городницьку, Ємільчинську, Олевську. Територіальні громади мають великий

потенціал розвитку сфери туризму, оскільки у межах кластеру сформовано 7 туристичних маршрутів, серед яких є краєзнавчі, оздоровчі, рекреаційні (Ємельчинський оборонний рубіж, Древлянські гради, Соколіні Гори). Загальна кількість пам'яток – 26, зокрема: архітектурних (5 об'єктів), історичних (16 об'єктів), археологічних (5 об'єктів). Серед елементів нематеріальної культурної спадщини виокремлено ремесло бортництва. Щорічно громади проводять свята і різного рівня та тематичної спрямованості фестивалі (обласний фестиваль «Поліське перевесло», дитячий фестиваль «Лелеченьки»; регіональний фестиваль «Витоки Уборті медові», Всеукраїнський патріотичний фестиваль «Олевська республіка»). Розміщення туристів можливе в 10 готелях, послуги з харчування надають 123 заклади із максимальною загальною кількістю відвідувачів – 6924. Середня щільність доріг територіальних громад кластеру - 4,5 км/км². У межах кластеру може бути сформовано 20 туристичних магнітів, найвизначнішими з яких є: музей «Хліба», Православний храм Сергія Радонежського 1910 р., Костьол Святого Антонія, Городницький Свято-Георгієвський ставропігійний монастир, Городницький парк, Музей виробів Городницького фарфорового заводу, заказник «Модрина», Геологічний заказник «Камінне село», Городище VIII ст. та інші.

У Кластері 3 об'єднано територіальні громади східної частини області: Брусилівська, Коростишівська, Радомишльська, Глибочицька. Привабливість кластеру полягає у можливості використання відомого туристичного маршруту Velo Regia: королівським шляхом на велосипеді; та інших автомобільних й велосипедних маршрутів. Громади активно приймають участь у проведенні культурно-мистецьких подій: Фестиваль національно-патріотичної пісні «Огієнкові дзвони», Брусилівська книжкова толока, обласний фестиваль патріотичної пісні «Червона калина», обласний фестиваль млинців «Радомлин». Загальна кількість пам'яток – 92, зокрема: архітектурних (6 об'єктів), історичних (62 об'єкти), археологічних (24 об'єкти). До елементів нематеріальної культурної спадщини віднесено творчість народного майстра Василя Волівача та «Холодний водоспад», розташований в урочищі «Канарська гірка». У Кластері 3 зосереджено 204 заклади харчування загальною місткістю 4778 та 9 готелів з 470 ліжко-місцями. Середня щільність доріг територіальних громад кластеру - 2,6 км/км². До об'єктів, які варто відвідати, відносять садибу «П'ять озер» (с.Кримок), садибу «Таборище», експозицію-майстерню В.Волівача. У межах зазначених громад може бути сформовано 18 туристичних магнітів, серед яких Костел Різдва Пресвятої Богородиці, Коростишівський Парк культури та відпочинку, Родинний музей «Батьківська хата», Замок-музей Радомисль, Музей флори і фауни, КЗ «Радомишльський народний краєзнавчий музей», Урочище «Дуби», Мистецький маєток «Ставки», КЗ «Кмитівський музей образотворчого мистецтва ім. Й.Д. Буханчука, Центр культури та етнографії «Оберіг студеної води», Природний водоспад «Холодний водоспад», Церква Преображення Господнього, Церква Покрови Богородиці, залишки маєтку родини графа Нірода.

У Кластері 4 об'єднано Баранівську, Миропільську, Новогуйвинську, Романівську, Тетерівську, Чуднівську, Швайківську територіальні громади. Їх туристичний потенціал зосереджений на розроблених та апробованих маршрутах: Стежками Лесі Українки, оглядовий маршрут «Українська Швейцарія», фітнес-тур «Дениші – Тригир'я», а також сформовані автомобільно-човновий, водний, пішохідний туристичні маршрути. У кластері зосереджено 18 архітектурних, 65 історичних, 27 археологічних та 11 меморіальних пам'яток. Привабливість кластеру полягає у проведенні унікальних тематичних фестивалів та свят (фестиваль «Мамина вишня», свято Рушника, фестиваль колядок та щедрівок, Троянівський ярмарок, обласний рибний фестиваль «Fish Food Fest», фестиваль полуниці в Тетерівській громаді, фестиваль авторської пісні «Мі-сі-соль», обласний багатожанровий фестиваль-конкурс дитячої творчості «Сонячні промінчики», сімейно-кулінарні зустрічі «Страва з вихильсом», Святкове дійство до Дня захисника та захисниць України, Дня Українського козацтва в урочищі Шабелянка) та

наявності елементів нематеріальної культурної спадщини: випікання весільного короваю, аутентична страва «Душеніна» («Тушеніна»), Корчацько-Празька культура, обряд весілля в Тетерівській громаді, побутовий танець «Яків», «Карапет». У розпорядженні туристів та потенційних гостей громад 3 готелі із загальною кількістю 49 ліжко-місць, а також 175 закладів харчування державної, комунальної, приватної власності загальною ємністю 8744 місць. Серед об'єктів гостинності та рекреації варті відвідування Гостинна садиба «Кіт Баюн та Кривенька Качечка», Містечко відпочинку «Грінвуд», «Райське містечко «Акваторія», Вілли «Інна» та «Валентина». Середня щільність доріг територіальних громад кластеру - 4,6 км/км². На території вказаних територіальних громад може бути сформовано 25 туристичних магнітів: Музей фарфору, вольєр з плямистими оленями, Музей-садиба «Поліська хата», Костел Святого Антонія, Сквер «Борцям за волю і незалежність України», Над Случчю, «Городище літописного міста Колодяжина», Польова ставка Генріха Гімлера Гегевальд, Свято-Троїцька церква с. Монастирок, Костел св. Станіслава, Урочище «Виспа», меморіально-мінералогічний музей імені В.Г.Бондарчука, Дуб Патріарх, Костел бл. Владислава з Гельньова, Садиба Терещенків, Скеледром та Вірменська ящірка, Преображенський Тригірський чоловічий монастир, Житомирський обласний лікувально-санаторний центр радіаційного захисту для дитячого та дорослого населення «Дениші», Палац Уварової-Терещенка, Церква Різдва Богородиці та інші.

Кластер 5 включає Андрушівську, Бердичівську, Гришковецьку, Попільнянську, Ружинську, Семенівську, Станишівську, Червоненську територіальні громади. У межах сформованого кластеру розроблено і апробовано 7 туристичних маршрутів: одноденний автобусний тур вихідного дня «Перлини Андрушівщини», велотур маєтками Тещенків, Історична постать Михайла Чайковського Туристичний пішохідний маршрут з історією родини Терещенків та інші. Загальна кількість пам'яток – 659, зокрема: архітектурних (33 об'єкти), історичних (599 об'єктів), археологічних (25 об'єктів), меморіальних (2 об'єкти). Серед елементів нематеріальної культурної спадщини виокремлено обрядова страва «крупки», автентична страва «Білий борщ», напій «Котлярський коровай», страва «Підпалки» селище Попільня, страва «Бадзьоха» село Строків, страва «Вихватні» село Кам'янка, народно-музичні інструменти колективу «Гук», «квашені помідори під пшеницею» село Строків. Серед фестивально-подієвих заходів визначених територіальних громад проводять Всеукраїнський фестиваль декоративно-ужиткового мистецтва «Рушники мого краю», Всеукраїнський фестиваль дитячої творчості «ДивоГрайлики», Паломництво до Чудотворної ікони Матері Божої, спортивні змагання стрибки у висоту, свято пива (гастрономічні), Гастрофестиваль «Білий борщ і не тільки!» у с. Гальчин, «паволоцька козацько мистецька толока, фестиваль «Подушка фест», «Бальзак фест» - с.Верхівня, театралізований фольклорно-етнографічний фестиваль «Купальські роси» - с.Немиринці, фестиваль вареників, Еко-фест, Небо-фест; свято Івана Купала та інші. У Кластері 5 зосереджено 309 закладів харчування загальною місткістю 9239 та 9 готелів з 218 ліжко-місцями. Середня щільність доріг територіальних громад кластеру - 2,8 км/км². До об'єктів, які варто відвідати, відносять Костел Св.Клари, Кармелітський монастир, Дерев'яний будиночок рибалки, Парк «Ян», Маєток Ганських, Верхівнянський парк, Народний музей імені Джозефа Конрада, Народний музей історії села Кодня, Палац Грохольських-Терещенків, Фонтан «Три грації», Музей історії селища Червоне та родини цукрозаводчиків Терещенків, змієві вали, кургани, стоянки поселення (загальна кількість туристичних магнітів, які можуть бути сформовані, – 17).

9.9.5. Туристичні маршрути

Розробка та імплементація туристичних маршрутів допоможуть територіальним громадам привернути увагу до туристичних локацій, створити попит на відвідування певних місць, що сприятиме розвитку туристичної індустрії та місцевої економіки. Сформовані маршрути у межах запропонованих кластерів проходять через історичні, культурні, культові, архітектурні та інші атрактивні об'єкти, що позитивно вплине на зростання надходжень від туристичної та супутніх галузей шляхом збільшення туристичного попиту на послуги, а також сприятиме збереженню та підтримці місцевої ідентичності й традицій. Проведення туристичних заходів та маршрутів сприятиме зміцненню міжмуніципальних взаємозв'язків, створенню можливостей для взаємодії та обміну досвідом між мешканцями різних районів та культур.

1 Кластер (2-денний туристичний маршрут Березівською, Гладковицькою, Житомирською, Іршанською, Коростенською, Новоборівською, Овруцькою, Оліївською, Хорошівською та Черняхівською громади з 1 ночівлею у м. Коростень – рис. 9.9.6).

1 день.

1. Комунальне підприємство «Парк» Житомирської міської ради.
2. Водонапірна вежа.
3. Лісовий заказник місцевого значення Діброва лісничого Вронського.
4. Церква Святої Трійці. Чинна дерев'яна парафіяльна церква у с. Троковичі Житомирського району Житомирської області. Пам'ятка архітектури національного значення (Оліївська).
5. Залишки родового маєтку-фортеці шляхтичів Немиричів, Життедайне джерело Богородиці (Черняхівська).
6. ДУ «Музей коштовного і декоративного каміння».
7. Експозиція картин художника Степана Криворучка, Географічний центр Житомирщини.
8. Ботанічна пам'ятка «Добринські дуби» (Іршанська).

Ночівля: Коростень, Колиба, вулиця Сосновського.

2 день.

1. Коростенський краєзнавчий музей, кімната-музей Коростенського фарфорового заводу «Коростенський фарфор», Городище №3 з оглядовим майданчиком біля пам'ятника древлянському князю Малу.
2. Свято-Василівська церква, пам'ятка архітектури національного значення XII ст., Словечансько-Овруцький кряж.
3. Дорога «Катеринка», циганська гірка (Гладковицька).

2 Кластер (1-денний туристичний маршрут Городницькою, Ємільчинською, Олевською громадами).

1. Музей «Хліба», Православний храм Сергія Радонежського 1910 р., Околиці с. Андріївчів.

2. Костьол Святого Антонія, Городницький Свято-Георгієвський ставропігійний монастир, Городницький парк, Музей виробів Городницького фарфорового заводу, заказник «Модрина».

3. Свято-Миколаївська церква, Геологічний заказник «Камінне село», Городище VIII ст., ознайомлення з Древлянським промислом «бортництво» (рис. 9.9.7).

3 Кластер (1-денний туристичний маршрут Брусилівською, Коростишівською, Радомишльською, Глибочицькою громадами).

1. КЗ «Кмитівський музей образотворчого мистецтва ім. Й.Д. Буханчука, Кмитівський парк, Природний водоспад «Холодний водоспад» розташований в урочищі «Канарська гірка», Церква Преображення Господнього (Глибочицька).

2. Костел Різдва Пресвятої Богородиці, Коростишівський Парк культури та відпочинку, Родинний музей «Батьківська хата».

3. Замок-музей Радомисль, Музей флори і фауни (рис. 9.9.8).

4 Кластер (1-денний туристичний маршрут Баранівською, Миропільською, Новоуївинською, Романівською, Тетерівською, Чуднівською, Швайківською громадами).

1. Преображенський Тригирський чоловічий монастир, Дуб Патріарх, Садиба Терещенків, Скеледром та Вірменська ящірка (Тетерівська).

2. Польова ставка Генріха Гімmlера Гегевальд.

3. Маєток Терещенків-Уварових 19ст. пам'ятка архітектури національного значення.

4. Городище літописного міста Колодяжина.

5. Музей фарфору, Вольєра з плямистими оленями, Музей-садиба «Поліська хата», Церква Різдва Богородиці (рис. 9.9.9).

5 Кластер (2-денний туристичний маршрут Андрушівською, Бердичівською, Гришковецькою, Попільнянською, Ружинською, Семенівською, Станишівською, Червоненською громадами з 1 ночівлею у м. Бердичів).

1 день.

1. Народний музей історії села Кодня, курган-могила учасників коліївщини.

2. 2.Парк-маєток родини Терещенків (II пол. XIX ст.), м.Андрушівка - пам'ятка архітектури Національного значення, Костьол Св.Клари (поч. XX ст.), с. Городківка - пам'ятка архітектури місцевого значення.

3. Пам'ятник гетьману України Івану Самойловичу село Ходорків, Городища, змійові вали, кургани.

4. с. Верхівня, садиба Ганських XVIII ст. (Парк «Ян», Маєток Ганських.), Літературно-меморіальний музей Оноре де Бальзака

5. Народний музей імені Джозефа Конрада, с. Терехове, Семенівська громада.

Ночівля: Бердичів «Дежавю», вул. Вінницька.

2 день.

1. Монастир Босих Кармелітів, Музей єврейства Бердичіва, Костел Святої Варвари, Бердичівський пивзавод.

2. Дерев'яний будиночок рибалки.

3. Палац Грохольських-Терещенків, Фонтан «Три грації», Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Червонський» (рис. 9.9.10).

9.9.6. Пропозиції до розвитку туризму громад Житомирщини

Задля розвитку сталого туризму громад Житомирщини пропонується посилювати впливи культурної та природної спадщини, а також туристичних маршрутів, які можна обраховувати кількісними та якісними індикаторами ефективності управління ресурсами території.

Основними критеріями оцінки можливості об'єктів культурної спадщини бути туристичним магнітом заради сталого розвитку територіальних громад і всієї Житомирської області є кількість часу, проведеного на території об'єкту; кількість та розмаїття активностей, які стимулює місце; досвід, який пропонує пережити місце, їх розмаїття та унікальність; кількість вражень, які пропонує місце; емоційно-естетичне навантаження місця; стимуляція розумової, емоційної чи фізичної активності людини; розмаїття цільових аудиторій, для яких працює місце. Ці впливи забезпечуються процесами музеєфікації, ревіталізації культурної спадщини, просторовими засобами візуалізації спадщини, системами взаємодії зі спадщиною та сценаріями показу об'єктів тощо. Будь-які з застосованих засобів будуть підвищувати кількість часу, на який затримує точка (покращений в просторі об'єкт спадщини), впливати на емоційно-естетичні переживання людей, стимулювати різноманітні активності, викликати

рефлексії, формувати враження та унікальний досвід, що, в свою чергу забезпечить попит місця та впливатиме на формування репітів.

Туристичну привабливість музеїв формують:

1. Розмаїття та глибина музейного ландшафту. Музейний ландшафт – розмаїття форм, типів і видів музеїв, їх моделей, що дозволяють інтерпретувати спадщину та активізувати її властивості впливати на людей та соціум.
2. Інноваційні музейні моделі (інтерпретовані музеї, digital – art музеї, digital музеї).
3. Музеєфікована нерухома матеріальна спадщина (музеї ансамблевої форми).
4. Музеєфікована нематеріальна спадщина (музеї середовищної форми).
5. Музеї з високою здатністю до монетизації (digital – art музеї, digital музеї)
6. Поглиблені системи інтерпретації спадщини в музеях.
7. Включення навколomuзейної території до музейної розповіді.
8. Наявність доступної та зрозумілої музейної розповіді, візуалізованої експозиційними засобами.
9. Застосування інтерактивних технологій в експозиції, здатних збільшити час перебування відвідувачів в музеї, вплинути на їх сприйняття та переживання, сформувати унікальний досвід.
10. Здатність музею пропонувати різноманітний досвід для освіти, насолоди, роздумів і обміну знаннями.
11. Розмаїття та глибина системи музейних комунікацій, диференційованої у відповідності до ідентифікованих груп музейних аудиторій.

З метою розвитку туризму необхідно обирати музейні моделі, найбільш поширеними серед яких є різні формати музеєфікації спадщини, інтерпретовані музеї, інтегровані музеї.

Задля більш активних впливів водних ресурсів на залучення та сталість туристичних потоків Житомирської області пропонується поєднання комбінованих форм відпочинку та подорожей (рис.9.9.11)

Посилити впливи туристичних маршрутів на сталий розвиток туризму в громадах Житомирської області дозволять:

- Візуалізація туристичних маршрутів та об'єктів показу в просторі, їх фізична та інформаційна доступність та зрозумілість. Це може бути як створення культурно-туристичних публічних просторів в структурі населеного пункту, так і застосування технології цілеспрямованого руху (будівництво троп, спрямування руху у визначеному напрямі). Фізична доступність маршруту, зручність його проходження в залежності від завдань та релевантних цільових аудиторій буде впливати як на формування вражень від відвідування маршруту, що забезпечить сталість туристичних потоків, так і на збільшення кількості часу перебування туристів в громаді. Застосування технології цілеспрямованого руху - доречно для розведення туристичних потоків на території історичних центрів міст Звягель, Бердичів, Житомир, Коростень, Коростишів тощо. Технологія цілеспрямованого руху дозволяє реалізацію сценарію показу об'єктів, доречну при демонстрації комплексних архітектурних пам'яток або відвідування природних об'єктів. Застосування цілеспрямованого руху безпосередньо впливає на показники часу проведення на об'єкті. Рекомендовано звернути увагу на практики громад Швеції, Норвегії, Польщі, Чехії, Словенії, Словаччини тощо: вони ставлять перед собою завдання розвитку туризму “з нуля” і використовують однакові методики стимуляції зацікавленості та туристичного руху громадою.

- Варіативність проходження туристичного маршруту між його точками, що забезпечує вибір, а відповідно - й багаторазовість використання маршруту репітами. Збільшення варіативності прямо вплине на показники розвитку сталого туризму, оскільки розширить цільові аудиторії, що можуть бути «притягнуті» до громад Житомирської області,

зробить фізично доступними більшість природних ресурсів Житомирської області, що стануть точками зростання для територіальних громад через додатковий розвиток велосипедного, пішохідного, водного, рекреаційного туризму. В залежності від запропонованих варіацій територіальні громади Житомирщини зможуть «притягати» великі сталі цільові аудиторії (наприклад, велосипедисти, любителі скандинавської ходьби чи фанати САП-бордів). Стимулювання фізичної, пізнавальної активності на маршруті в першу чергу формує позитивні враження та сприяє формуванню репів. Розмаїття цільових аудиторій, які можуть користуватися маршрутом, впливає на збільшення туристичних потоків до територіальних громад Житомирщини та формування їх сталості. А це, в свою чергу, сприятиме підвищенню залучення місцевого населення до надання туристичних послуг (проживання, харчування, обслуговування велосипедних, байдарочних, пішохідних маршрутів, точок входу та виходу на воду тощо).

- Застосування засобів, що ведуть до збільшення часу перебування на об'єктах культурної та природної спадщини Житомирської області. Кількість часу, на скільки кожна точка (об'єкт показу на маршруті) здатна самостійно затримати туриста - це визначальний критерій для прийняття рішення щодо відвідування туристичних об'єктів або включення їх до переліку послуг туристичних агентств, тобто для сталого розвитку туризму.

- Музейне стратегування та збагачення музейного ландшафту області ~~іншими~~ музейними моделями, здатними як створити унікальні туристичні пропозиції, так і забезпечити збереження і розвиток проблемних об'єктів культурної спадщини (покинутих, занедбаних, що не мають сучасного використання), підвищення показників туристичних об'єктів існуючих музеїв, посилюючи тим самим їх спроможності впливати на культурні, соціальні та економічні покращення території.

- Сучасна музеєфікація та ревіталізація об'єктів культурної та природної спадщини області, що перетворює їх з баласту на активний ресурс розвитку громад Житомирщини.

- Переорієнтація заходів та фестивалів з розважальних для громад на такі, що стимулюють сталість, об'єднують стейкхолдерів та утворюють колаборації задля сталого розвитку туризму громад Житомирщини.

- Задля посилення туристичної привабливості окремих територіальних громад Житомирської області, що мають на своїй території сукупність різновидових об'єктів ~~спадщини~~, спадщина яких володіє ознаками унікальності, формує ідентичність та впізнаваність місця, здатна справляти емоційно-естетичні впливи на відвідувачів та формувати розмаїття активностей, рекомендований розвиток туристичних дестинацій. Таких перспективних дестинацій визначено 11 – від великих, що охоплюють цілі міста (Бердичів, Звягель, Коростишів) до невеликих, здатних сформувати туристичний попит на основі маєтку Грохольських-Терещенків чи сукупності різновидових об'єктів спадщини на локальній території.

Пропозиції розвитку туристичних дестинацій Житомирської області наведені в Додаток 9.9.6.

9.9.7. SWOT-аналіз та пропозиції заходів для розвитку індустрії гостинності та туризму

SWOT-аналіз туристичного потенціалу Житомирської області виконано з метою визначення та оцінки сильних та слабких сторін, можливостей та загроз, які впливають на розвиток туризму в регіоні. Шляхом ідентифікації сильних та слабких сторін можна ефективно розподіляти ресурси на розвиток туризму, визначаючи пріоритетні напрямки та конкурентні переваги, що дозволить керівництву області визначити унікальність наявних туристичних

ресурсів у порівнянні з іншими регіонами та пропонувати відповідні продукти та послуги. Результати SWOT-аналізу можуть бути використані для розробки маркетингових стратегій та просування туристичного потенціалу області, щоб привернути відвідувачів з інших регіонів (табл. 9.9.3).

Таблиця 9.9.3

Аналіз сильних та слабких сторін сфери гостинності та туризму Житомирської області

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Житомирська область має різноманітний та унікальний природний ландшафт, включаючи річки, ліси та озера, що при належному використанні здатні привабити туристів, туристичних провайдерів, інвесторів.</p> <p>Спроможність культурного менеджменту до організації та проведення свят, фестивалів, спортивно-культурних заходів.</p> <p>Наявність туристичних екскурсиводів.</p> <p>Готовність підприємств та організацій приймати екскурсантів на постійній основі.</p> <p>Бізнес-структури зацікавлені в розвитку туризму в розрізі територіальних громад.</p> <p>Сформований імідж деяких об'єктів туристичних атракцій.</p> <p>Реалізація сувенірної продукції з метою просування туристичного іміджу.</p> <p>Використання соціальних мереж для публікації новин і підтримки зворотнього зв'язку з потенційними туристами та населенням територіальних громад.</p> <p>Наявність елементів нематеріальної культурної спадщини.</p> <p>Через Житомирську область пролягає автомагістраль E40, яка є однією з найдовших європейських автомагістралей, що проходить через декілька європейських та азійських країн, з'єднуючи численні важливі міста та регіони.</p> <p>В Україні через E40 проходить основний пасажиропотік схід-захід.</p> <p>11. Область знаходиться лише в 100 км. від столиці України - м. Київ, найбільшого міста України з населенням близько 3 млн. осіб, економічного, культурного та політичного центру країни.</p> <p>12. Житомирська область є природним продовженням вектору розвитку туризму Київської агломерації вздовж Житомирської траси.</p>	<p>Відсутність фінансування індустрії гостинності та туризму певних територіальних громад.</p> <p>Недостатня міжмуніципальна взаємодія.</p> <p>Незацікавленість представників деяких територіальних громад у використанні наявних туристичних ресурсів.</p> <p>Слабка розрекламованість туристичних можливостей області.</p> <p>Реалізація культурно-масових та спортивних заходів на локальному рівні, а не регіональному.</p> <p>Відсутність спеціалізованих відділів в структурі виконавчих органів місцевого самоврядування, на які покладено розвиток сфери туризму певних територіальних громад, та розбалансованість (нерівномірність) покладених обов'язків на відповідальних за розвиток туристичного сектору осіб.</p> <p>Недостатня кількість закладів розміщення та харчування у деяких територіальних громадах.</p> <p>Слабке забезпечення інфраструктурними об'єктами туристичних локацій (стоянки, санвузли, смітники, незадовільний стан автомобільних доріг, відсутні інформаційні стенди та вказівники для більшості туристичних локацій).</p> <p>Відсутність достатньої кількості фахівців, здатних розробити якісний проект музеєфікації, ревіталізації просторів спадщини, проект візуалізації туристичного маршруту з застосуванням технології цілеспрямованого руху, інших необхідних проектів, що стимулюють попит на туристичні ресурси Житомирської області.</p> <p>Як ресурси розвитку сфери гостинності та туризму не розглядаються наявна розгалужена річкова мережа, окремі елементи природного ландшафту; в багатьох громадах втрачені виходи до річок.</p> <p>Наявні об'єкти природної та культурної спадщини, музеї не відповідають показникам</p>

Сильні сторони	Слабкі сторони
	туристичного об'єкту та індикатором оцінки ефективності управління спадщиною як туристичним магнітом.

Можливості:

1. Розвиток інфраструктури: Інвестування у покращення туристичної інфраструктури може привернути більше туристів і підвищити дохід для місцевих підприємств.
2. Рекламні кампанії: Залучення у рекламні кампанії та заходи з маркетингу можуть привернути увагу до туристичного потенціалу області та підвищити інформованість про неї.
3. Розвиток екологічного туризму: З врахуванням природних ресурсів області розвиток екологічного туризму може стати перспективним напрямком.
4. Розвиток медитативного туризму: з урахуванням попиту та психоемоційне відновлення - природні ресурси та органічне сільське господарство Житомирської області відповідають завданням медитативного туризму.
5. Природні ландшафти, рельєф, річкова мережа, наявність природно сформованих видових точок є передумовою розвитку велосипедних, пішохідних та водних маршрутів.
6. Розгалужена та розмаїтна культурна спадщина Житомирщини формує ідентичність та впізнаваність місця, що при її посиленні та покращенні здатна стимулювати попит на відвідування Житомирщини.
7. Розвиток міського туризму: компактність, впізнаваність, органічний зв'язок з навколишнім природним ландшафтом окремих історичних населених місць Житомирщини та близькість київської міської агломерації формують передумови для розвитку міського туризму, розвитку "повільних міст".

Загрози:

1. Низька спроможність територіальних громад до розвитку туризму "з нуля" на власних територіях.
2. Відсутність досвіду з посилення туристичних впливів об'єктів спадщини, музеїв, візуалізації туристичних маршрутів та приналежності територіальних громад в публічному просторі.
3. Постійно існуюча загроза військової агресії гальмує та подалі гальмуватиме приток інвестицій в туристичну галузь та фінансування проектів, спрямованих на покращення туристичної привабливості Житомирської області.
4. Затверджений розподіл земель, затверджена містобудівна документація, забудова берегів річок, реалізовані проекти "благоустрою" об'єктів спадщини є загрозою для багатьох проектів ревіталізації, розвитку туризму, що передбачають трансформації публічних просторів та місця для маневрів посилення туристичних впливів наявних ресурсів.
5. Політична ситуація в територіальних громадах та області, що не сприяє розвитку та характеризується низькою здатністю до змін.

Житомирська обласна рада прийняла рішення від 21.12.2023 № 610 щодо Плану заходів на 2024-2027 роки з реалізації стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року. Перелік заходів щодо реалізації стратегічної цілі зі створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах зокрема включає:

1. Формування позитивного туристичного іміджу регіону.
2. Розвиток туристичної інфраструктури для забезпечення ефективного і комплексного (економічного, соціального, екологічного та інноваційного) використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу області.

3. Удосконалення інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг та підготовку кадрів.

4. Створення конкурентоспроможних туристичних продуктів, що відповідають вимогам і очікуванням споживачів та спрямовані на використання різних туристичних ресурсів регіону.

5. Збереження і розвиток історико-культурної спадщини.

Конкретизуючи та поглиблюючи перелік Плану заходів на 2024-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на основі дослідженого ресурсного та туристичного потенціалу територіальних громад, пропонуються наступні заходи:

1. Створення платформ міжмуніципальної взаємодії (проведення спільних семінарів, навчань, участь у культурно-освітніх заходах, фестивалях тощо для представників місцевого самоврядування, відповідальних за розвиток туристичного напрямку, бізнесових структур та залучених з наукових установ експертів галузі). Платформи міжмуніципальної взаємодії є інструментами, які допомагають територіальним громадам співпрацювати, обмінюватися інформацією та ресурсами, розвивати спільні проекти та рішення, тому вказані заходи сприятимуть покращенню координації та співпраці між муніципалітетами, а також ефективніше вирішувати спільні проблеми та досягати спільних цілей.

2. Розроблення навчальних програм та проведення навчання для представників територіальних громад по створенню та наповненню геопорталів на локальному рівні. Додатково слід звернути увагу на навчання та підвищення кваліфікації персоналу готельно-ресторанного бізнесу для забезпечення високого рівня обслуговування та гостинності. Навчання з питань створення та наповнення геопорталів є важливим кроком у розвитку муніципальної геоінформаційної системи та підвищенні її ефективності, що підвищить рівень обізнаності представників громад у використанні геоінформаційних технологій для покращення управління та прийняття рішень, зокрема в індустрії гостинності та туризму.

3. Просування туристичних локацій (реклама на біл-бордах та сітілайтах інших регіонів). Проведення ефективних рекламних кампаній та маркетингових заходів для просування туристичного потенціалу області на різних платформах, включаючи соціальні медіа, туристичні сайти та події приверне увагу потенційних споживачів пропонованого туристичного продукту до потенціалу досліджуваного регіону та збільшить потік реальних відвідувачів.

4. Розробка туристичного порталу зі зручною навігацією та можливістю прокладання маршрутів. Інтерактивна карта включатиме туристичні та інфраструктурні об'єкти, маршрути та інші корисні місця, а привабливий й інтуїтивно зрозумілий дизайн туристичного порталу спростить навігацію користувачів і дозволить їм швидко знаходити необхідну інформацію, що сприятиме збільшенню кількості подорожей та позитивному досвіду від відвідування туристичних локацій.

5. Використання елементів нематеріальної культурної спадщини як додаткового аспекту привабливості громади (розробка брошур з детальним описом НКС з інтерактивним картами та QR-посиланнями для зручності використання). Нематеріальна культурна спадщина включає традиції, мистецтво, музику, танці, мови та інші аспекти культури, які передаються з покоління в покоління; також включає відзначення народних свят, мистецькі та ремесельні виставки, кулінарні фестивалі, покази та виконання традиційних обрядів для відвідувачів тощо. Створення програм та ініціатив для підтримки й збереження традиційних ремесел та мистецтва в територіальних громадах, що включатиме формування ринків збуту продукції ручної роботи, майстерень для майстрів, стипендій для молодих талантів тощо.

6. Розроблення навчальних програм та проведення навчання для представників територіальних громад з використання засобів впливів на показники сталого розвитку туризму, з перетворення музеїв на туристичні об'єкти.

7. Розроблення навчальних програм та навчання (підвищення кваліфікації) музейних працівників для забезпечення їх спроможності до змін та посилення ролі музеїв в розвитку територіальних громад.

8. Проект організації культурно-туристичних публічних просторів в структурі населеного пункту. На основі практик громад Швеції, Норвегії, Польщі, Чехії, Словенії, Словаччини, які ставлять перед собою завдання розвитку туризму “з нуля”.

9. Програма ревіталізації зруйнованих об'єктів архітектурної спадщини в громадах Житомирської області з посиленням соціальних та культурних впливів таких об'єктів на розвиток туризму і територій загалом із застосуванням інструментів цифровізації.

10. Розробка календарю подій та заходів, покликаних до об'єднання стейкхолдерів, утворення нових колаборацій задля сталого розвитку туризму, посилення зацікавленого ком'юніті, промоцію нових напрямків розвитку туризму Житомирської області.

11. Реалізація запланованих заходів щодо розвитку індустрії гостинності та туризму на основі синергетичного ефекту міжмуніципальної взаємодії, соціально-відповідального бізнесу в межах територій та партнерської участі в імплементації проєктів регіонального розвитку створить комплексний ефект для розвитку культурного середовища, збереження культурних традицій, культурно-творчої самореалізації людини; зміцнення здоров'я населення через формування здорового способу життя та підвищення фізичної активності населення; розвитку креативних ініціатив та індустрій туризму та гостинності, зокрема у молодіжному середовищі; реалізації проєктів розвитку традиційних місцевих ремесел, створенню унікальних регіональних та місцевих культурних продуктів; підвищенню рівня національно-патріотичного виховання, формуванню громадянської позиції у молодого покоління та забезпеченню його соціальної інтеграції; розширенню мережі спортивних об'єктів та створенню безпечних і комфортних умов для занять фізичним розвитком населення громади; зміцненню наявної матеріально-технічної бази індустрії гостинності та туризму.

9.10 Заходи для забезпечення безбар'єрного простору

Соціальний запит на рівність всіх членів суспільства при використанні оточуючого середовища, відсутність дискримінації при перебуванні в житлових і громадських приміщеннях, користуванні міським простором, отриманні необхідних послуг, реалізації права на роботу, відпочинок, навчання і лікування стає все більше актуальним, особливо в умовах військової агресії РФ. Можливість забезпечення зазначених соціальних складових як комплексного рішення проблем безбар'єрності на європейському рівні при реалізації ПКВ Житомирської області базується на запровадженні сучасного рівня національних нормативних актів щодо інклюзивності, гармонізації європейських і міжнародних нормативних документів, розробленні та реалізації Національної стратегії безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, спрямованої на визначення ключових проблем та формування рішень для їх розв'язання/мінімізації. Запровадження державної політики щодо безбар'єрності в рамках заходів ПКВ стане елементом прискорення переходу країни до європейських принципів забезпечення безбар'єрності.

Законодавчо визначена структура програми комплексного відновлення території на рівні області (стаття 15¹ ЗУ «Про регулювання містобудівної діяльності») передбачає вирішення

проблем безбар'єрності при формуванні загальних підходів та пропозицій щодо комплексного відновлення, розвитку території області та заходів для їх реалізації (п.10) та врахування при цьому чинних норм і нормативів щодо просторового планування, захисту навколишнього природного середовища, забезпечення населення закладами і послугами, що в них надаються, охорони культурної спадщини, розвитку транспорту та інженерної інфраструктури тощо (п.12).

Нормативно-правове забезпечення фізичної безбар'єрності

Вирішення проблем безбар'єрності повинно враховувати забезпечення вимог чинних нормативно-правових актів з питань створення безперешкодного життєвого середовища, які включають наступні загальні вимоги щодо архітектурної доступності:

Конвенція про права осіб з інвалідністю та Факультативний протокол до цієї Конвенції, ратифіковані Законом України № 1767-VI від 16.12.2009;

Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»:

Ст. 27. Планування і забудова населених пунктів, формування мікрорайонів, проектування, будівництво і реконструкція об'єктів фізичного оточення без пристосування для використання особами з інвалідністю не допускаються. Зазначена діяльність здійснюється з урахуванням думки громадських об'єднань осіб з інвалідністю.

У разі якщо діючі об'єкти неможливо повністю пристосувати для потреб осіб з інвалідністю, за погодженням з громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю здійснюється їх розумне пристосування з урахуванням універсального дизайну.

Фінансування зазначених заходів здійснюється за рахунок власників (балансоутримувачів) об'єктів або орендарів згідно із договором оренди;

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності»:

Ст. 1. Визначено поняття маломобільних груп населення, засобів безперешкодного доступу до об'єктів.

Ст. 2. Серед основних напрямків планування і забудови територій Створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення

Ст. 31. Обов'язковій експертизі підлягають проекти будівництва об'єктів, які:

1) за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, – щодо додержання нормативів, зокрема, з питань експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, у тому числі щодо додержання нормативів з питань створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення.

Ст. 34. Влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури може здійснюватися без документів, що дають право на виконання будівельних робіт, та за відсутності документа, що засвідчує право власності чи користування земельною ділянкою, з дотриманням вимог законодавства, будівельних норм та правил.

Ст. 34. Орган державного архітектурно-будівельного контролю відмовляє у видачі сертифіката зокрема з підстав невідповідності об'єкта проектній документації на будівництво такого об'єкта та/або вимогам будівельних норм, у тому числі щодо доступності об'єкта для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення;

Закон України «Про будівельні норми»:

Ст. 7-2. Основними вимогами до будівель і споруд є забезпечення:

4) безпеки і доступності під час експлуатації - будівлі і споруди повинні бути запроектовані і побудовані таким чином, щоб вони не становили недопустимих ризиків нещасних випадків або ушкоджень під час технічного обслуговування або експлуатації, таких як небезпека послизнутися, падіння, зіткнення, опіки, ураження електричним струмом, травми від вибуху і зламів. Зокрема, будівлі і споруди мають бути запроектовані і побудовані з урахуванням доступності їх використання маломобільними групами населення, у тому числі особами з інвалідністю (частина четверта);

Кодекс України про адміністративні правопорушення:

Ст. 96-1 Встановлено відповідальність сертифікованих осіб за передачу замовнику проектної документації, розробленої з порушенням установлених вимог, у тому числі щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення;

Закон України «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності»:

Ст. 2. Встановлено відповідальність проектних та експертних організацій за передачу замовнику проектної документації, розробленої з порушенням установлених вимог, у тому числі щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення;

Розпорядження КМУ від 14.04.2021 № 366-р *«Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»;*

Розпорядження КМУ від 25.04.2023 № 372-р *«Про затвердження плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»;*

Розпорядження КМУ від 02.04.2024 № 297-р *«Про внесення змін до плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»;*

Постанова КМУ від 30.06.2021 № 668 *«Про затвердження Порядку влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури або їх розумного пристосування»;*

Постанова КМУ від 14.02.2023 № 152 *«Деякі питання забезпечення умов безбар'єрності, енергоефективності та вимог цивільного захисту»;*

Установити, що:

під час проектування і будівництва, відновлення пошкоджених об'єктів суб'єкти містобудування зобов'язані дотримуватися вимог містобудівного законодавства, будівельних норм, нормативних документів, обов'язковість застосування яких встановлена законодавством, щодо забезпечення доступності і безпеки об'єктів для маломобільних груп населення, у тому числі осіб з інвалідністю, енергоефективності, укриття населення в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту, інженерно-технічних заходів цивільного захисту, вимог пожежної та техногенної безпеки;

Постанова КМУ від 07.7.2017 № 406 *«Про затвердження переліку будівельних робіт, які не потребують документів, що дають право на їх виконання, та після закінчення яких об'єкт не підлягає прийняттю в експлуатацію»;*

П. 11. Влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури;

Постанова КМУ від 11.05.2011 № 560 *«Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України»:*

П. 6. Метою проведення експертизи проектів будівництва є визначення та перевірка якості проектних рішень шляхом виявлення відхилень від установлених вимог, зокрема щодо додержання нормативів з питань створення умов для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

П. 10. Обов'язковій експертизі підлягають проекти будівництва об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми (СС2) та значними (СС3) наслідками, - щодо додержання нормативів, зокрема, з питань їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, у тому числі щодо додержання нормативів з питань створення умов для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

П. 15. Позитивний експертний звіт – про відповідність проекту будівництва установленим вимогам, у т.ч. щодо їх експлуатаційної безпеки та інженерного забезпечення, зокрема щодо додержання нормативів з питань створення умов для безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

Постанова КМУ від 14.10.2022 № 1160 *«Про затвердження Порядку розроблення, здійснення експертизи та застосування проектів повторного використання у будівництві та внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р. № 560 і від 23 травня 2011 р. № 554»:*

П. 2. Експертиза проекту повторного використання у будівництві - проведення перевірки проектних рішень з метою виявлення відхилень від вимог, у тому числі, щодо безперешкодного доступу для маломобільних груп населення.

П. 9. Експертна оцінка повинна містити відомості про відповідність чи невідповідність проекту нормативним вимогам за окремими напрямками, зокрема з питань безперешкодного доступу маломобільних груп населення;

Наказ Мінрегіону від 5.08.2017 № 204 *«Деякі питання здійснення експертизи проектної документації на будівництво об'єктів»* (МЮ від 18.09.2017 № 1140/31008):

П. 2 Критеріїв, яким повинні відповідати експертні організації, що здійснюють експертизу проектів будівництва: щодо додержання нормативів з питань міцності, надійності, довговічності будинків і споруд, у тому числі щодо додержання нормативів з питань створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, - наявність експертів, які працюють на постійній основі, стосовно забезпечення механічного опору та стійкості об'єктів виробничого та невиробничого призначення; лінійних об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури та експертизи доріг (у разі проведення експертизи проектів будівництва таких об'єктів);

Наказ Мінрегіону від 16.05.2011 № 45 *«Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів»* (МЮ від 01.06.2011 № 651/19389):

П. 4.2. Вимоги нормативів з питань створення умов для безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, інженерно-технічних заходів цивільного захисту зазначаються в завданні на проектування окремим пунктом.

П. 9. Проектні рішення щодо врахування вимог зі створення умов для безперешкодного доступу для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення зазначаються в проектній документації окремим розділом;

ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення;

ДСТУ Б ISO 21542:2013 Будинки і споруди. Доступність і зручність використання побудованого життєвого середовища (ISO 21542:2011, IDT).

Проведення моніторингу доступності, оцінки відповідності наявних заходів основним вимогам до будівель і споруд, що є підтвердженням безпеки заходів безбар'єрності для користувачів, потребує забезпечення вимог наступних нормативно-правових актів при обстеженні будівель і споруд:

Закон України *«Про регулювання містобудівної діяльності»*:

Ст. 39-2 Огляд, обстеження та паспортизація об'єктів

Власники або управителі об'єктів будівництва забезпечують поточний огляд і періодичне обстеження прийнятих в експлуатацію у встановленому законодавством порядку об'єктів протягом усього періоду їх існування та несуть відповідальність за їх експлуатацію згідно із законом;

Закон України *«Про ліцензування видів господарської діяльності»*:

Ст. 9 – щодо встановлення у ліцензійних вимогах умов про доступність місць провадження господарської діяльності для маломобільних груп населення;

Постанова КМУ від 12.04.2017 № 257 *«Про затвердження Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва»*;

Постанова КМУ від 30.12.2015 № 1187 *«Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності»* (в ред. ПКМУ від 24.03.2021 № 365):

П. 25. Ліцензіат повинен забезпечити доступність навчальних приміщень для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, зокрема безперешкодний доступ до будівлі, навчальних класів (груп) та іншої інфраструктури відповідно до державних будівельних норм, правил і стандартів (крім будівель, існуюча об'ємно-планувальна схема яких не розрахована на здійснення заходів щодо інклюзивності), що повинно бути документально підтверджено фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має кваліфікаційний сертифікат, або установою, уповноваженою на проведення зазначених обстежень;

Постанова КМУ від 30.11.2016 № 929 *«Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів)»*;

П. 165. Ліцензіат забезпечує: створення необхідних умов для вільного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до приміщень відповідно до державних будівельних норм, правил і стандартів, що документально підтверджується фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має кваліфікаційний сертифікат;

Постанова КМУ від 02.03.2016 № 285 *«Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики»* (зміни внесені постановою КМУ від 27.12.2023 № 1393, набрання чинності з 30.03.2024):

П. 37. Ліцензіат за кожним місцем (адресою) провадження медичної практики повинен забезпечити створення необхідних умов для вільного доступу маломобільних груп населення до приміщень відповідно до державних будівельних норм та правил, що документально підтверджується фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має кваліфікаційний сертифікат, або відповідною установою, уповноваженою на проведення такого обстеження;

Постанова КМУ від 02.03.2016 № 286 *«Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини»*

згідно з переліком, затвердженим Міністерством охорони здоров'я» (зміни внесено постановою КМУ від 24.11.2023 № 1245, набрання чинності з 29.05.2024):

П. 14. Діяльність банків пуповинної крові провадиться в нежитлових приміщеннях, які ізольовані від інших приміщень, в яких створено необхідні умови для вільного доступу до маломобільних груп населення відповідно до державних будівельних норм і правил, що документально підтверджується фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має кваліфікаційний сертифікат, або відповідною установою, уповноваженою на проведення зазначених обстежень;

Постанова КМУ від 25.04.2018 № 410 *«Про договори про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій»*;

П.14. Для укладання договору передбачено необхідність подання документа, що підтверджує доступність будівлі та приміщення, в яких суб'єкт господарювання провадитиме свою діяльність, для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення відповідно до будівельних норм і правил, виданого фахівцем з питань технічного обстеження будівель та споруд, який має відповідний кваліфікаційний сертифікат;

Постанова КМУ від 26.05.2021 № 537 *«Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю»*;

Наказ Мінрегіону від 10.11.2017 № 298 *«Про затвердження форми паспорта об'єкта будівництва»* (МЮ від 01.12.2017 № 1460/31328);

Наказ Мінрегіону від 06.08.2022 № 144 *«Про затвердження Методики проведення обстеження та оформлення його результатів»* (МЮ від 09.08.2022 № 898/38234).

Вихідні дані, використані при формуванні пропозицій щодо забезпечення безбар'єрності

Для проведення аналізу стану забезпечення безбар'єрності та подальшого розроблення заходів ПКВ Житомирської області визначені в якості пріоритетних матеріали Житомирської ОДА з результатами моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю на території Житомирської області, які сформовані відповідно до постанови КМУ від 26.05.2021 № 537 *«Про затвердження Порядку проведення моніторингу та оцінки ступеня безбар'єрності об'єктів фізичного оточення і послуг для осіб з інвалідністю»*.

Також важливою складовою інформаційного забезпечення вирішення проблем безбар'єрності стали дані щодо реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням КМУ від 14.04.2021 № 366-р, які формуються і реалізуються у вигляді дворічних планів. Поточний план заходів на 2023-2024 роки з реалізації зазначеної Національної стратегії був затверджений розпорядженням КМУ від 25.04.2023 № 372-р, зміни до нього були внесені відповідно до розпорядження КМУ від 02.04.2024 № 297-р.

Відповідно до зазначених пріоритетів реалізації заходів щодо створення безбар'єрного простору в Житомирській області в якості вихідних даних від ОДА було отримано і використано наступні документи:

Обласний план дій на 2021-2022 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Житомирської ОДА від 28.10.2021 № 606;

Обласний план заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Житомирської ОДА від 27.04.2023 № 155;

Звіт про стан виконання плану заходів до 2023 р. з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року;

Моніторинговий звіт про виконання Плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року;

Проект Регіонального плану заходів на 2023-2024 роки у Житомирській області з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року;

Проект Базових, проміжних та цільових значень показників результативності до цілей регіонального плану заходів на 2023-2024 роки у Житомирській області з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року;

Стан виконання Обласного плану дій на 2021-2022 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору на період до 2030 року за IV квартал 2021 року;

Виконання Обласного плану дій на 2021-2022 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору на період до 2030 року (за IV квартал 2022 року).

Наведені вихідні документи дозволили провести аналіз стану безбар'єрності в Житомирській області на час розроблення ПКВ. Цей аналіз базується на вихідних даних, отриманих на час проведення робіт, та чинній законодавчо-нормативній базі і не враховує можливі зміни показників під час майбутнього періоду.

Стан безбар'єрності на час розроблення ПКВ

Відповідно до даних, наданих Житомирською ОДА Мінінфраструктури, в області станом на кінець 2023 року нараховувалось 86217 осіб з інвалідністю, в т.ч. 48086 чоловіків та 38131 жінок. Кількість працюючих з інвалідністю складає 6433 осіб, в т.ч. 1584 чоловіків та 4849 жінок. При вирішенні проблем безбар'єрності необхідно враховувати наявність в області біля 58 тисяч вимушено переміщених осіб, в складі яких також є 3 тисячі осіб з інвалідністю.

В залежності від характеру порушень особи з інвалідністю мають таку питому вагу в загальному обсязі (рис. 9.10.1) і серед працюючих (рис. 9.10.2). Наведена структура осіб з інвалідністю в залежності від наявних вад дозволяє більш об'єктивно формувати та проводити запровадження заходів щодо безбар'єрності об'єктів і прилеглої до них території шляхом реалізації принципів розумного пристосування при забезпеченні умов універсального дизайну.

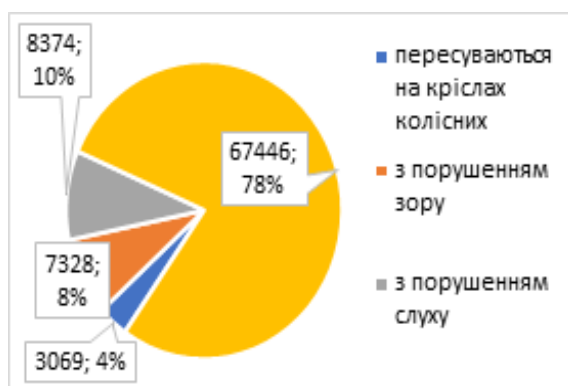

Рис. 9.10.1 Характер вад осіб з інвалідністю.

Рис. 9.10.2 Характер вад серед працюючих осіб з інвалідністю.

Стан проведення державного моніторингу безбар'єрності об'єктів на території Житомирської області, наведений на рис. 9.10.3, свідчить про достатньо умовне вирішення проблем доступності об'єктів, розуміючи практичну складову доступності об'єктів, стан яких визначений як «частково бар'єрні».

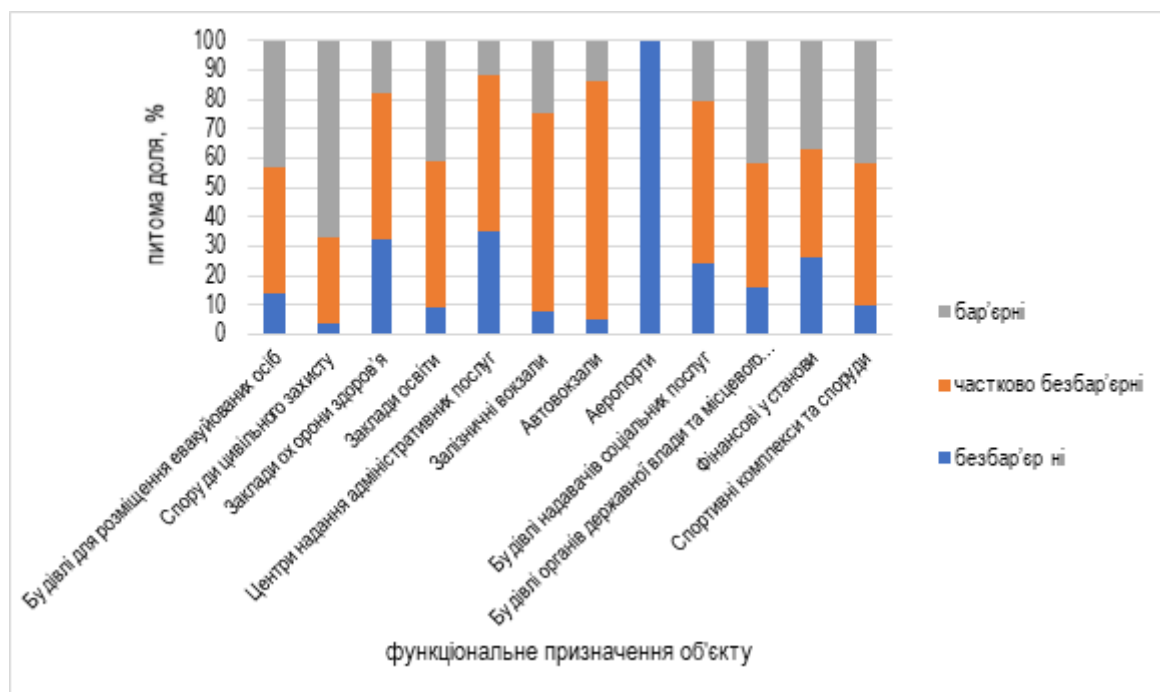

Рис. 9.10.3 Оцінка безбар'єрності об'єктів

Подальше вдосконалення стану безбар'єрності об'єктів на території області потребує розширення заходів моніторингу доступності на всі об'єкти, зважаючи, що станом на кінець 2023 року було обстежено 3189 з наявних 3928 об'єктів, тобто 81%.

Перелік об'єктів обов'язкового моніторингу безбар'єрності, визначений постановою КМУ від 26.05.2021 № 537, передбачає аналіз стану доступності 12 типів об'єктів. Попередній досвід звітування України щодо безбар'єрності на міжнародному рівні свідчить про можливість розширення переліку типів об'єктів громадського призначення, на яких доцільно проводити поліпшення стану безбар'єрності, до 28 типів. Таким чином, потреба в забезпеченні проведення заходів доступності може виникнути на об'єктах, які на час розроблення ПКВ не увійшли до складу об'єктів обов'язкового державного моніторингу, що буде вимагати пошуку додаткових ресурсів і можливостей.

Пропозиції щодо забезпечення безбар'єрного простору

Виявлення проблем безбар'єрності на основі аналізу отриманих вихідних даних дозволило визначити на рівні області стан забезпечення доступності об'єктів будівництва та архітектури відповідно до законодавчо визначеної методики моніторингу та запропонувати заходи щодо поліпшення наявного стану доступності маломобільних груп населення, в тому числі осіб з інвалідністю, а також передбачити створення інклюзивних та безпечних об'єктів і територій відповідно до вимог національних нормативно-правових актів та з урахуванням світових практик при визначенні заходів ПКВ.

Враховуючі вдосконалення державних намірів щодо безбар'єрності, при плануванні майбутніх заходів ПКВ щодо безбар'єрності пропонується внести зміни в Обласний план заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору на період до 2030 року, затверджений розпорядженням Житомирської ОДА від 27.04.2023 №155, а також в інші обласні цільові програми з метою забезпечення їх відповідності державному плану заходів, затвердженому розпорядженням КМУ від 25.04.2023 № 372-р з урахуванням змін, внесених розпорядженням КМУ від 02.04.2024 №297-р. Перелік державних заходів, що зазнали змін під час роботи над вихідними документами, наведено в додатку 9.10.1 (в тексті додатку необхідні зміни параметрів державних заходів позначені кольором). Додаток 9.10.2 розміщений за посиланням https://docs.google.com/spreadsheets/d/12z11k3P8Zu2IInuj9YELlBYjndePeCpk/edit?usp=drive_link&ouid=115459388733693941742&rtpof=true&sd=true

Наявний перелік об'єктів і моніторинг стану їх безбар'єрності є базою для визначення рівня подальшого зростання забезпечення безбар'єрності в області. Наявні ресурси для влаштування заходів щодо забезпечення доступності доцільно використовувати з урахуванням соціальних пріоритетів кожної територіальної громади, які враховані у відповідному переліку бар'єрних об'єктів на рівні області. Функціональні та експлуатаційні параметри заходів забезпечення доступності необхідно конкретизувати в залежності від реальних потреб територіальної громади, наявних ресурсів, остаточного функціонального призначення об'єкта і оптимального метода проведення заходів щодо забезпечення безбар'єрності (нове будівництво, реконструкція або капітальний ремонт, відновлення після пошкоджень, отриманих внаслідок військової агресії рф).

Комплексний підхід до безбар'єрності оточуючого середовища включає забезпечення заходів за наступними напрямками (рис. 9.10.4):

- фізична безбар'єрність;
- суспільна та громадянська безбар'єрність;
- інформаційна безбар'єрність;
- цифрова безбар'єрність;
- освітня безбар'єрність;
- економічна безбар'єрність.

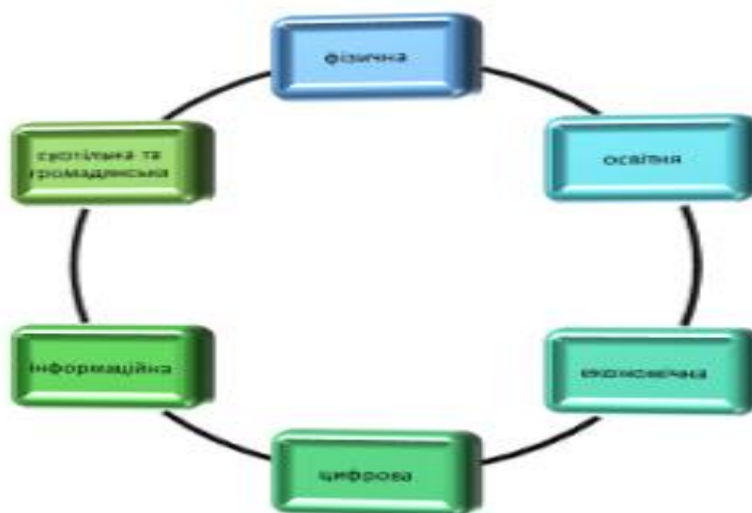

Рис. 9.10.4 Види безбар'єрності.

Кожний із зазначених напрямків є життєво важливим для окремих категорій маломобільних груп населення, включаючи осіб з інвалідністю, в залежності від життєвих потреб, що визначаються фізичними можливостями і обмеженнями, бажанням і здатністю приймати участь у суспільному житті, займатися трудовою і громадською діяльністю, навчатися, мати і реалізувати громадянську позицію, займатися спортом і активним відпочинком тощо. З урахуванням значного спектру обмежень, які накладаються оточуючим середовищем на членів суспільства, область та територіальні громади сформували обласні та місцеві (на рівні територіальних громад) цільові програми за пріоритетними напрямами (додатки 9.4.1, 9.4.2), які передбачають при формуванні відповідних заходів щодо вирішення профільних проблем створення умов для забезпечення безбар'єрності.

Таким чином, одним з основних інструментів забезпечення безбар'єрності є реалізація обласних цільових програм, їх вдосконалення і розвиток з урахуванням змін в законодавстві.

При проведенні коригування і розробленні нових цільових програм необхідно враховувати загальносвітові тенденції зміни демографічного складу населення, наведені на рис. 9.10.5, а також національні особливості України, обумовлені впливом наслідків військової агресії РФ на демографічну структуру населення постійного і тимчасового перебування на території окремих територіальних громад.

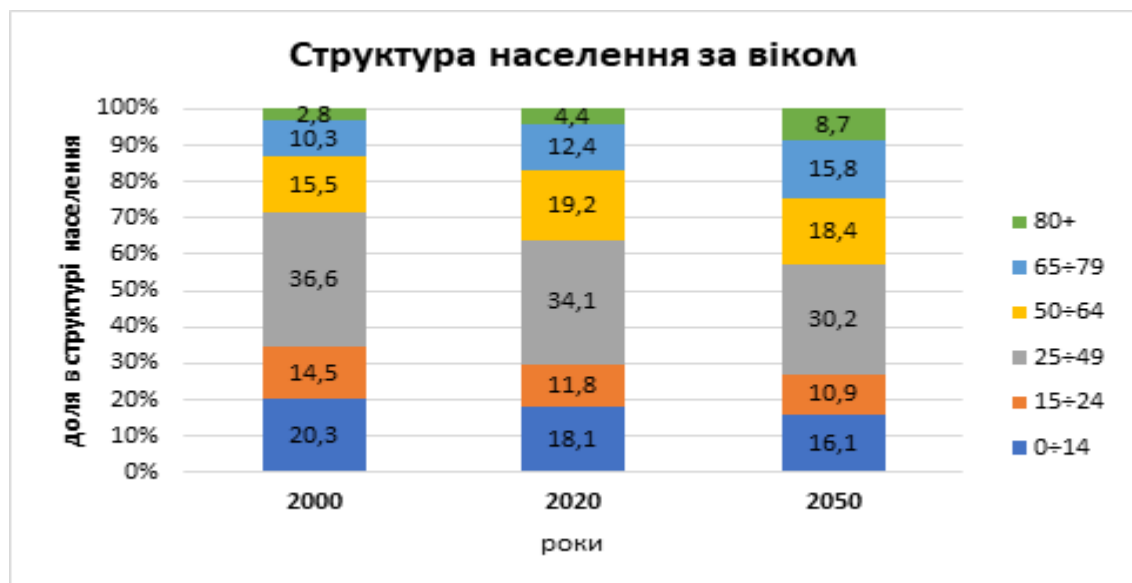

Рис. 9.10.5 Глобальні тенденції вікових змін населення

Суттєве зростання долі населення пенсійного віку потребує врахування потреби забезпечення максимальної доступності території забудови і об'єктів архітектури з врахуванням специфіки вікових фізичних обмежень цієї категорії населення. Оточуюче середовище з такими експлуатаційними параметрами повинне бути забезпечено повсюдно при формуванні містобудівних рішень в якості універсального дизайну, оскільки створює безпечне і комфортне середовище також для інших категорій населення – батьків з дитячими колясками, дітей, вагітних, більшості осіб з інвалідністю.

Безбар'єрний стан окремих об'єктів громадського призначення потребує проведення цільових заходів щодо створення можливості переміщення по прилеглій території та всередині об'єкту, створення умов для безпечного і комфортного отримання послуг, передбачених

функціональним призначенням об'єкта. Створення умов доступності об'єкта для осіб з інвалідністю доцільно забезпечувати з урахуванням підходів розвинутих країн, тобто з урахуванням технічної можливості та економічної доцільності проведення пристосування об'єкта. Доцільно врахувати, що формування безбар'єрності найбільш ефективно реалізувати на етапі формування містобудівних і планувальних рішень. Вирішення цих проблем на етапі експлуатації об'єктів потребує значних ресурсів і часто технічно неможливо, враховуючі існуючі параметри будівель.

Природне бажання осіб з інвалідністю мати повну безбар'єрність оточуючого середовища повинно забезпечуватись з урахуванням законодавчо-нормативних вимог чинної в державі системи технічного регулювання, основним критерієм якої є обов'язковість забезпечення безпеки користувача, оточуючого середовища і природи. Вимоги безпеки, законодавчо визначені як основні вимоги до будівель і споруд (стаття 7² ЗУ «Про будівельні норми»), оцінюють безпечність об'єкту і оточуючого середовища по кожній з основних вимог з розумінням необхідності забезпечення допустимих ризиків небезпек за всіма напрямками одночасно. Не допускається поліпшення стану забезпечення окремої основної вимоги за рахунок погіршення допустимого рівня забезпечення інших основних вимог. Наприклад, забезпечення доступності осіб з інвалідністю на всіх поверхах об'єкту громадського призначення створює загрозу для всіх категорій людей, що перебувають в об'єкті, під час їх евакуації за рахунок зміни режиму переміщення на шляхах евакуації, передбаченого під час проектування об'єкту.

Влаштування приміщень, в яких функцією об'єктів громадського призначення передбачається надання послуг маломобільним групам населення, в тому числі особам з інвалідністю, необхідно передбачати в доступних зонах з мінімальним шляхом евакуації. За необхідності використання суб'єктами господарської діяльності небезпечних і недоступних для осіб з інвалідністю приміщень в якості основного запобіжного заходу доцільно використовувати обслуговування відвідувача на «виносному» робочому місці в доступній і безпечній входній зоні будівлі.

Затяжний характер війни в країні підвищує нетрадиційні ризики, пов'язані з хімічною, біологічною, радіологічною та ядерною (РХБЯ) небезпекою, що спонукає до посилення готовності національної системи охорони здоров'я до таких ризиків. Заходи ВООЗ щодо реагування системи охорони здоров'я на радіологічні небезпеки запроваджені в чотирьох регіонах України, де розташовані атомні електростанції [9.10.1]. Але можливість виникнення радіологічної небезпеки в результаті використання атомної зброї потребує оперативного проведення заходів в усіх регіонах країни, що суттєво збільшить потребу оперативного переміщення маломобільних груп населення, в тому числі осіб з інвалідністю при проведенні заходів з лікування і евакуації.

Враховуючи зазначені особливості загальних демографічних змін, можливих специфічних потреб (радіаційних надзвичайних ситуацій), обумовлених війною, і вимог чинної в державі системи технічного регулювання, проблеми вирішення безбар'єрності на рівні області передбачається вирішувати шляхом організації та забезпечення заходів з наступних напрямків:

- запровадження універсального дизайну шляхом розумного пристосування об'єктів житлово-громадського призначення;
- врахування потреб маломобільних груп населення, включаючи осіб з інвалідністю при організації системи надання їм послуг і обслуговування шляхом забезпечення

необхідного для цього устаткування, обладнання, властивостей доступного простору, інтер'єрів і пристосувань з безпечними для користувачів експлуатаційними параметрами;

- підготовка співробітників органів державного і місцевого управління до виконання службових функцій при роботі з громадянами, що мають різні обмеження, включаючи осіб з інвалідністю з різними нозологіями;
- підготовка фахівців, залучених до обслуговування всіх категорій населення (освіта, медицина, торгівля, транспорт, фінансові установи тощо) до забезпечення безбар'єрного оточуючого середовища при наданні послуг та запобіганні дискримінації маломобільних груп населення;
- організація робочих місць, пристосованих для працевлаштування осіб з інвалідністю різних нозологій, їх профпідготовка;
- організація та забезпечення виробництва і постачання обладнання та інвентаря, необхідного для запровадження заходів щодо доступності оточуючого середовища.

Запровадження зазначених заходів реалізується шляхом коригування і розвитку обласних програм (додатки 9.4.1, 9.4.2) з метою їх вдосконалення і актуалізації під час врахування на обласному рівні державного плану заходів на 2023-2024 та подальші роки Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні. Реалізація обласної ПКВ шляхом коригування і розвитку програм розвитку громад передбачає вирішення проблем забезпечення безбар'єрності в якості невід'ємної складової заходів на всіх рівнях.

Доцільно врахувати, що планування заходів безбар'єрності в обласних програмах стосується визначення послідовності та можливості їх фінансування при проведенні відновлення територій, а не особливостей самих заходів, обов'язкові вимоги до яких визначені чинними будівельними нормативними актами і нормативними документами, обов'язковість яких встановлена законодавчо. Невиконання нормативних вимог щодо забезпечення безбар'єрності на об'єктах при їх відновленні є порушенням чинного законодавства і не підлягає юрисдикції територіальних громад.

Чинні законодавчо-нормативні вимоги в країні забезпечують обов'язковість доступності як одної з основних вимог до будівель і споруд для нового будівництва, реконструкції, капітального ремонту, реставрації об'єктів будівництва, в тому числі під час їх відновлення після пошкоджень внаслідок військової агресії РФ, а також територій забудови. Разом з тим, актуальним залишається запровадження безбар'єрності в існуючих об'єктах житлово-громадського призначення, які відносно життєвого циклу знаходяться на етапі експлуатації та на які не розповсюджується обов'язковість вимог чинних державних будівельних норм (ДБН). Враховуючи, що обсяг таких існуючих об'єктів перевищує 1 млрд.м², доведення їх до рівня сучасних вимог доступності потребує ресурсів в обсягах, можливість виділення яких у держави відсутня.

Зважаючи на необхідність вирішення проблем безбар'єрності в зазначених умовах обмеженості ресурсів, доцільним є формування пріоритетів при використанні доступних ресурсів для влаштування заходів доступності. Вважаючи пріоритетним задоволення функціональних потреб маломобільних груп населення, доцільно оцінювати заходи щодо доступності по параметру близькості з позиції ефективної доступності базових щоденних послуг для громадян через форми активної мобільності та сприяння покращенню якості їхнього життя [9.10.2] При формуванні політики та заходів планування міст і територій для зменшення просторової та часової інтенсивності необхідних переміщень необхідно передбачати можливість надання доступних послуг і можливостей у максимальній фізичній близькості від їх споживача.

Вирішення зазначених проблем пріоритетності формування і реалізації заходів щодо доступності пропонується здійснювати Радою безбар'єрності щодо реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору і нових викликів “Безбар'єрність - це коли зручно всім без винятку” (Положення про неї затверджене постановою КМУ від 14.04.2021 №443), яка на своєму засіданні 29.03.2024 в пункті 1 протоколу рекомендує «Органам місцевого самоврядування під час підготовки проектів та внесення змін до програмних і стратегічних документів урахувати підготовлені і представлені Мінінфраструктури пріоритети щодо створення безбар'єрного простору (фізичної безбар'єрності) у населених пунктах».

Зазначені пріоритети створення безбар'єрного простору (фізичної безбар'єрності) у населених пунктах ранжирувані в залежності від їх адміністративного рангу, що дозволяє рекомендувати їх використання для території Житомирської області в послідовності, наведеній в додатку 9.10.1.

Для візуалізації відповідності результатів моніторингу доступності в області зазначеним принципам пріоритетності, рекомендованим Мінінфраструктури, наявні дані щодо оцінки стану безбар'єрності об'єктів різного призначення наведені на рис. 9.10.6.

В населених пунктах всіх адміністративних рангів в заходах I пріоритету перші дві позиції передбачають створення безбар'єрної інфраструктури населених пунктів для пішоходів та велосипедистів, маломобільних груп населення, в тому числі осіб з інвалідністю. Безбар'єрні маршрути пересування разом з адаптованими зупинками громадського транспорту і транспортними засобами повинні створити безбар'єрний простір в оточуючому середовищі населених пунктів, без забезпечення якого безбар'єрність окремих об'єктів будівництва і архітектури втрачає ефективність для користувачів, які не можуть добратись до такого об'єкту.

Зазначена задача створення безбар'єрної інфраструктури населених пунктів повинна вирішуватись комплексно під час вдосконалення і розвитку системи громадського транспорту з одночасним вирішенням проблем оновлення транспортних засобів, параметри яких повинні бути уніфіковані в межах населеного пункту в частині можливості безбар'єрного переміщення пасажирів в транспорт на зупинках та їх пересадки з одного виду транспорту на інший. Зазначена вимога повинна враховуватись органами місцевого самоврядування при проведенні торгів щодо закупівлі засобів пасажирського транспорту.

Одночасно з вирішенням проблем безбар'єрності зупинок громадського транспорту повинна бути вирішена проблема безпеки присутніх на зупинці від можливих впливів факторів військових дій країни-агресора. Параметри таких зупинок повинні відповідати чинним нормативним вимогам до об'єктів цивільного заходу, доцільно, за можливості, забезпечити уніфіковані модульні системи зазначених зупинок громадського транспорту.

Головним критерієм забезпеченості міської інфраструктури безбар'єрними заходами є їх безпечність при використанні всіма категоріями населення, включаючи маломобільних груп населення. Крім зазначених вище уніфікованих рішень переміщення пасажирів з зупинки до рельсового транспорту на одному рівні необхідно забезпечити безпечну можливість паркування автомобільного пасажирського транспорту на зупинках з урахуванням можливої різниці рівнів поверхні висадки з транспорту і зупинки. Щільність паркування транспорту до зупинки при звичайних конструктивних рішеннях бордюрних елементів обмежується ризиками пошкодження транспорту під час зіткнення з елементами зупинки. Доцільно залучити міжнародний досвід створення безпечних умов паркування автомобільного транспорту на зупинці за рахунок влаштування відповідного уніфікованого профілю бордюрних елементів,

який сприяє максимальному наближенню транспортного засобу до площадки зупинки (рис. 9.10.7, 9.10.8).

Рис. 9.10.7 Умови паркування автобуса на зупинці

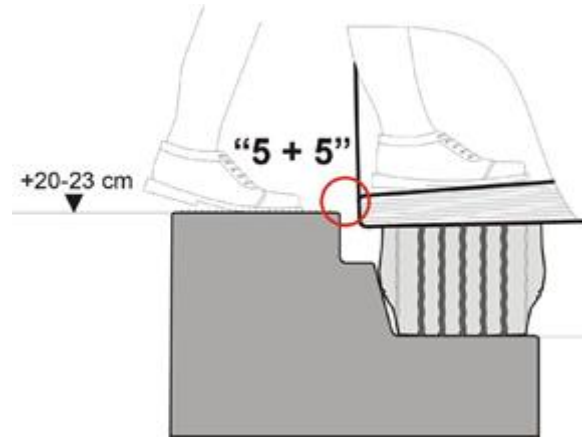

Рис. 9.10.8 Вузол примикання автобуса до бордюру зупинки

Тривалий досвід виготовлення та експлуатації безбар'єрних елементів дорожньої інфраструктури в багатьох містах розвинутих країн свідчить про їх експлуатаційну безпечність і надійність. Необхідні для забезпечення на території області безбар'єрної інфраструктури елементи дорожньої конструкції можуть виготовлятися підприємствами місцевої бази будівельної індустрії аналогічно до конструктивних рішень, наведених в додатку 9.10.3.

Найбільш поширеною проблемою забезпечення доступності об'єктів будівництва і архітектури при необхідності організації безбар'єрного переміщення маломобільних груп населення по вертикалі є виготовлення і влаштування пандуса на вході до будівлі або до нежитлових приміщень суб'єктів господарської діяльності. Пандус є основним традиційним заходом ліквідації бар'єрності при зміні вертикального рівня шляху руху на вході та всередині будівлі. Його влаштування і безпечне використання потребують уваги і ресурсів. Зважаючи на незначну питому вагу осіб з інвалідністю, які пересуваються на кріслах колісних, доцільно оцінювати реальну потребу в пристосуванні об'єкту для забезпечення доступності цієї категорії відвідувачів, розглядаючи в якості альтернативи переваги варіантів влаштування пандусу або підйомника тощо.

Можливість вирішення цієї проблеми дозволяє оцінити діяльність англійського підприємства Rapid Ramp, яке розробило і випускає систему модульних рамп, які повністю відповідають національним правилам DDA, а також Документам М і К національних будівельних правил. За можливості в продукції передбачається включення всіх стандартних і сумісних функцій. Тобто, продукція Rapid Ramp відповідає основним вимогам до будівель і споруд, а також чинним профільним технічним регламентам, що є свідченням безпеки і надійності зазначеної продукції.

Один з варіантів продукції Rapid Ramp, який рекомендується для шкіл і громадських будівель, має вигляд, наведений на рис. 9.10.9.

Рис. 9.10.9 Повністю сумісний модульний пандус

Практика виготовлення конструкцій пандусів відповідно до індивідуальних проектних рішень, поширена в країні, супроводжується недооцінкою спеціалістами, причасними до запровадження заходів безпечної доступності, наслідків відхилень від нормативних вимог або їх ігнорування, що призводить до зростання до критичного рівня ризиків для користувачів послугами об'єкта. Поширена недооцінка технічних аспектів заходів безбар'єрності профільними фахівцями призводить до незадовільного рівня проектних рішень та виготовлення конструкцій і обладнання, реалізовані рішення не проходять комплексну перевірку на відповідність обов'язковим основним вимогам до будівель і споруд.

Можливість зниження професійних помилок доцільно забезпечити за рахунок відповідального розроблення актуального кола проектних рішень по реалізації заходів безпечної доступності і подальшого їх тиражування на об'єктах різного призначення на принципах, які використовуються в європейських країнах, в якості проектів повторного використання. Для модульної конструкції пандусів Мініфраструктури розроблений «Альбом пропозицій щодо проектних рішень повторного використання влаштування засобів безперешкодного доступу до об'єктів», проектні рішення якого дозволяють організувати виробництво всіх комплектуючих модулів на підприємствах по випуску металопродукції. Експериментальний проект з випуску модульних пандусів може бути проведений на базі житомирського ПП «Приватна будівельно-комерційна фірма «Тетяна», виробничий і кадровий потенціал якого дозволяє забезпечити виробничий випуск модульних пандусів. Основні особливості зазначених проектних рішень наведені в додатку 9.10.4.

Таким чином, запровадження індустріальних модульних конструкцій пандусів місцевого виробництва в області реалізує державну політику щодо запровадження проектів повторного використання відповідно до «Порядку розроблення, здійснення експертизи та застосування проектів повторного використання у будівництві», затвердженого постановою КМУ від 14.10.2022 № 1160, дозволить підвищити безпеку і надійність заходів безпечної доступності, забезпечить своєчасне врахування змін законодавчо-нормативної бази шляхом коригування відповідних проектів повторного використання.

Суттєвим резервом безпеки і якості заходів доступності є використання проектів повторного використання модулів різного призначення. Модульна система пандусів може бути освоєна виробництвом промисловості області та забезпечить зниження вартості та підвищення безпеки при влаштуванні інвентарних шляхів пересування не тільки маломобільних груп населення, в тому числі осіб з інвалідністю, а також надземних тротуарів (рамп) в природоохоронних зонах, виключаючи негативний вплив відвідувачів і зберігаючи можливість представникам фауни користуватись своїм природним середовищем без перешкод. Для проведення експериментального виготовлення і запровадження на об'єктах модульних пандусів в регіональному плані заходів на 2023-2024 роки у Житомирській області з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року передбачається проведення підбору підприємства-виробника з числа промислових підприємств області для здійснення промислового виготовлення компонентів модульних пандусів.

Запровадження модулів санітарних кімнат в поєднанні з підйомниками в одному блоці може за рахунок їх влаштування в зоні входних груп до громадських об'єктів (заклади охорони здоров'я і освіти, адміністративні будівлі територіального і місцевого самоуправління) зняти проблеми доступності до будівель і санітарні проблеми без необхідності проведення реконструкції з переплануванням, особливо в об'єктах існуючої забудови.

Крім вирішення проблем забезпечення розумного пристосування щодо доступності існуючих об'єктів і новобудов важливим компонентом проблем безбар'єрності є зміна ментальності суспільства в частині створення умов для відчуття рівності маломобільних груп населення з іншими верствами населення. Цьому може сприяти відповідна підготовка щодо спілкування з особами з інвалідністю фахівців сфери обслуговування (продавці, викладачі, лікарі), державного і місцевого управління, комунальних і силових структур. Навички спілкування з особами, що мають вади слуху і зору, обмежені в рухливості, мають обмеження внаслідок різних нозологій, дозволять запобігти виникненню відчуття дискримінації у осіб з інвалідністю під час користування безбар'єрним оточуючим середовищем.

Зважаючи на суспільну важливість забезпечення безбар'єрності життєвого середовища, держава постійно на законодавчому рівні спрощує можливості проведення заходів безбар'єрності. Ці спрощення створюють відчуття всюдозволеності, реалізація якого часто призводить до порушення існуючих процедур при проведенні будівельних робіт і, як наслідок, до появи небезпечних елементів безбар'єрності.

Наприклад, «Порядок влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення їх комплексів та частин, об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури або їх розумного пристосування», затверджений постановою КМУ від 30.06.2021 № 668, в пункті 10 визначає, що «Засоби безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до об'єктів або їх розумного пристосування, влаштовані відповідно до вимог цього Порядку, не підлягають прийняттю в експлуатацію». Вилучення процедури прийняття в експлуатацію створює відчуття безкарності, можливість ігнорування необхідності наявності затвердженої проектної документації на влаштування засобів безперешкодного доступу до об'єктів (абз.4, пункт 5), забезпечення параметрів засобів безперешкодного доступу відповідно до вимог будівельних норм, стандартів і правил (пункт 4), без чого складно гарантувати надійність засобу безперешкодного доступу і безпеку користування ним.

Пріоритетність заходів безпечної доступності, наведена в таблиці 9.10.1, є основою для формування заходів щодо усунення фізичної бар'єрності в існуючих об'єктах населених пунктів всіх адміністративних рангів. Наявна інформація щодо стану безбар'єрності в області

(Додаток 9.10.2) дозволяє кожній територіальній громаді визначити рівень забезпеченості безбар'єрності об'єктів, які знаходяться в її управлінні, сформувати план проведення заходів безпечної доступності та визначити реальні терміни їх проведення з урахуванням доступних джерел фінансування і актуальності об'єктів для населення цієї територіальної громади.

При формуванні планів проведення заходів безпечної доступності доцільно врахувати особливості кожного об'єкта, в тому числі технічний стан, призначення, можливість забезпечення нормативних показників параметрів експлуатаційних характеристик заходів безпечної доступності. Проведення заходів безпечної доступності доцільно проводити одночасно з ремонтно-відновлювальними роботами, необхідними для підтримання загального технічного стану об'єкту у відповідності до нормативного рівня основних вимог до будівель і споруд, за можливості поєднувати заходів безпечної доступності із заходами по комплексній термомодернізації тощо.

Наявні об'єкти зі статусом пам'яток історії та/або архітектури потребують особливого порядку проведення заходів безпечної доступності, визначеного чинними законодавчо-нормативними документами. Територіальна громада для таких об'єктів може визначити із залученням професійних спеціалістів доцільний режим використання за призначенням, який дозволить забезпечити мінімальну потребу в проведенні заходів безпечної доступності і оптимальний для об'єкта режим подальшої експлуатації.

Проведення заходів безпечної доступності на існуючих об'єктах, а також на об'єктах, які відновлюються після впливів внаслідок військових дій, повинно передбачати можливість максимального пристосування параметрів об'єкта і прибудинкової території для забезпечення універсального дизайну шляхом розумного пристосування, враховуючи функціональне призначення об'єкту, коло його відвідувачів, специфіку надання послуг, технічну можливість і складність запровадження заходів безпечної доступності.

Об'єкти нового будівництва не підлягають розумному пристосуванню, оскільки повинні мати реалізованими всі заходи безпечної доступності, передбачені чинним нормативними документами. Пристосування може бути реалізоване лише на території, що оточує об'єкт. Відсутність заходів безпечної доступності на об'єктах нового будівництва є порушенням законодавчо обумовленої основної вимоги до будівель і споруд, що повинно оцінюватись як небезпечність об'єкта і неможливість введення його в експлуатацію.

Об'єкти IV пріоритету не підпадають під управління територіальних громад і потребують окремого планування і можливої участі громади в проведенні заходів безпечної доступності на них.

Територіальним громадам, їх представникам, відповідальним за реалізацію заходів безпечної доступності, необхідно забезпечувати чинні законодавчо-нормативні вимоги щодо процедур розроблення проектно-кошторисної документації, її реалізації при проведенні будівельних і ремонтно-відновлювальних робіт, залучення підрядних організацій і провідних фахівців будівельної галузі, що є запорукою створення безпечного і надійного безбар'єрного середовища на території області.

9.11 Заходи для збереження культурної спадщини

У плані заходів з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року в рамках стратегічної цілі 2. "Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах", одним із першочергових завдань постає збереження і розвиток історико-культурної спадщини. Це передбачає активізацію впливів спадщини на

пожвавлення локальної економіки, підвищення місцевої продуктивності, покращення благополуччя населення та залучення фінансування в реалізацію проектів збереження спадщини.

Відповідно, реалізація визначених в рамках стратегічної цілі 2 завдань в сфері збереження культурної спадщини та покращення життєвого середовища територіальних громад дасть можливість забезпечити:

- розвиток видів економічної діяльності, базованих на наявних природних і рекреаційних ресурсах та використанні збереженої історико-культурної спадщини в територіальних громадах, зокрема, сфери туризму та перетворення її на рентабельну конкурентоспроможну галузь економіки;
- культурні, соціальні, економічні покращення життєвого середовища територіальних громад шляхом розвитку впливів культурної спадщини (музеїв, нерухомої спадщини, нематеріальної спадщини).

Збереження культурної спадщини забезпечує пам'яткоохоронна документація, вагоме місце серед якої посідають історико-архітектурні опорні плани історичних населених місць Житомирської області. Стан справ в цій сфері наведено в розділі 2.2.

На території Житомирської області обліковується 3723 пам'ятки культурної спадщини національного та місцевого значення, з яких наразі лише 258 включені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, а охоронних договорів було укладено лише 4. Станом на сьогодні зони охорони встановлені лише для 372 окремих пам'яток та 15 комплексів Житомирської області.

Проведення досліджень та створення облікової документації об'єктів культурної спадщини Житомирської області повинно відбуватися в плановому порядку згідно вимог законодавства України про охорону культурної спадщини і лежить в сфері обов'язків та повноважень Управління культури та туризму Житомирської обласної військової адміністрації. На це спрямована Програма охорони та збереження культурної спадщини Житомирської області, яка діє протягом останніх 4-х років. Згідно Програми захист і збереження культурної спадщини є невід'ємною складовою національної та регіональної культури для самоідентифікації нинішнього і майбутніх поколінь української спільноти. Культурна спадщина артикулюється не як об'єкт, а як ресурс, здатний підвищити привабливість територій, бути інструментом місцевого економічного розвитку, стимулювати національну пам'ять, розкривати можливості для самореалізації суспільства. На виконання Програми протягом останнього року до Державного реєстру занесено 6 пам'яток архітектури національного значення, 1 пам'ятка монументального мистецтва національного значення вилучена з Державного реєстру нерухомих пам'яток України (пам'ятник Пушкіна). Протягом року укладено 53 охоронних договори на пам'ятки культурної спадщини, виготовлено 3 облікові документації на об'єкти культурної спадщини та направлено до Міністерства культури та інформаційної політики України з рекомендацією щодо внесення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Враховуючи наявну кількість пам'яток та закладені в Програму низькі темпи виготовлення облікової документації, пропонується відповідно до Порядку обліку об'єктів культурної спадщини, затвердженого наказом Міністерства культури України від 11.03.2013 № 158, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 01 квітня 2013 р. за N 528/23060, залучити до цієї роботи наукові установи та громадські організації, юридичні особи та суб'єкти господарювання, в тому числі заклади культури, одним із видів діяльності яких є проведення наукових досліджень у сфері охорони культурної спадщини, та які мають у своєму складі чи

залучають для проведення досліджень фахівців, що мають вищу освіту за спеціальністю "Музеєзнавство, пам'яткознавство", та/або фахівця-архітектора (для пам'яток та об'єктів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва), та/або дипломованого фахівця-археолога (для пам'яток та об'єктів археології), та/або фахівця, який має науковий ступінь кандидата наук (доктора філософії) або доктора наук за спеціальністю "Музеєзнавство, пам'яткознавство" або таких наук: мистецтвознавство, культурологія, архітектура - для об'єктів монументального мистецтва; архітектури - для об'єктів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва, а також ландшафтних; історії - для археологічних, історичних об'єктів та об'єктів науки і техніки. Виходячи з ринкових цін, які склались у цій сфері, (30 - 70 тис. грн. за один пакет облікових документів), вартість цих робіт складе 90-210 млн.грн.

Ще одним важливим напрямом збереження культурної спадщини є створення фондосховищ, які відповідають викликам сьогодення.

Потенціал культурної та природної спадщини територіальних громад Житомирської області

В Державний реєстр нерухомих пам'яток України, розташованих на території Житомирської області, занесено 26 пам'яток культурної спадщини національного значення (https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/zhytomyrska_obl.30.01.24.pdf), з яких 10 - пам'ятки архітектури, 12 - пам'ятки археології, 3 - пам'ятки історії, 1 - пам'ятка монументального мистецтва, а також 191 пам'ятка культурної спадщини місцевого значення (https://mcip.gov.ua/wpcontent/uploads/2024/04/zhytomyrsaobl._stanom_na_15.04.2024.pdf), в т.ч. 79 пам'яток архітектури, деякі з яких одночасно є пам'ятками історії та монументального мистецтва; 60 пам'яток археології, 43 пам'ятки історії, 9 пам'яток монументального мистецтва. Рішенням МКІП щодо переміщення чи зняття статусу пам'яток в рамках декомунізації, дерусифікації та деколонізації станом на 08.04.2024 р. 52 пам'ятки не підлягають занесенню до Державного реєстру нерухомих пам'яток України (https://mcip.gov.ua/wpcontent/uploads/2024/04/2024.04.08_perelik_po_dekomunizacziyi.pdf). В подальшому в процесі декомунізації ще деякі пам'ятки, в першу чергу історії, також можуть втратити свій статус.

Дослідження культурної спадщини 66 громад Житомирської області виявило наявність об'єктів культурної спадщини національного та місцевого значення загальною кількістю 3723 пам'ятки, зокрема:

- архітектурних - 319 об'єктів, з них 66 пам'яток архітектури національного значення;
- історичних - 3 013 об'єктів, в т.ч. 2098 пам'яток історії радянського періоду;
- археологічних - 231 об'єкт, з них 12 пам'яток національного значення;
- 95 об'єктів монументального мистецтва;
- пам'ятки садово-паркового мистецтва - 23 об'єкти, з них 5 пам'яток національного значення;
- пам'ятки природи - 42 об'єкти, з них 2 пам'ятки національного значення.

Пам'ятки археології

Громади Житомирської області зберігають на своїй території різноманітні пам'ятки археології, як візуалізовані (вали, кургани, курганні групи), так і не візуалізовані в просторі (стоянки, місця давніх поселень та поховань, майстерні, рудні).

Наявність археологічних пам'яток формує передумову для можливостей їх музеєфікації чи ревіталізації, посилення видимості об'єктів археологічної спадщини в публічному просторі громади.

Пам'ятки археології національного значення є не лише унікальними збереженими об'єктами спадщини, а й доказовою базою минулих подій та героїзму пращурів українців,

інструментами патріотичного виховання, визнаними елементами національної безпеки та оборони, точками культурної ідентифікації, що творять впізнаваність місць.

В Житомирській області національна археологічна спадщина представлена городищами літописних міст Київської Русі в Стара Котельня та Яроповичі (Андрушівська ТГ), Колодязин (Миропільська ТГ), Станишівка (Станишівська ТГ), Коростень (Коростенська ТГ), Городське (Старосілецька ТГ), Великі Деревичі (Любарська ТГ), Звягель (Звягельська ТГ), Городець (Овручська ТГ), Олевськ (Олевська ТГ), Ягнятин (Ружинська ТГ), Чижівка та Ходурки (Чижівська ТГ).

Рівень музеєфікації та ревіталізації національної археологічної спадщини залишається низьким, що не відповідає цілям прийнятих Програми охорони та збереження культурної спадщини та Стратегії розвитку Житомирської області в частині “збереження та використання історико-культурної спадщини”.

Локалізація археологічної спадщини та її візуалізація експозиційно-просторовими засобами як точок на маршрутах, об'єднання цих точок різними варіантами проходження маршрутів посилить видимість культурної спадщини Житомирщини, створить ідентичність громад, стимулює рух між цими точками та сприятиме розвитку туризму, проектній діяльності в громадах.

Найбільш перспективними для розвитку власної археологічної спадщини є громади, що зберігають комплексний набір археологічних пам'яток, візуалізовані на поверхні пам'ятки, об'єкти національного значення та унікальні в своєму роді пам'ятки.

Народицька територіальна громада має курганні групи в Народицах, Яжберені, Сельці, Норинцях та Малих Кліщах, Бабиничі, Гута-Ксаверівська, Липлянина, Лозниця. Поселення в с. Христинівка на північ від села на лівому березі р. Уж, в с. Залісся на дюнах, с. Одруби, Народиці, Городище в с. Малі Кліщі - західна околиця села, урочище "Шаблице".

Іршанська територіальна громада - курганні групи в Шершні та Ковалі, стоянки в Мелені, Ємилівці, Стариках.

Стрийська громада володіє поселеннями в Кикова, Немільня, Сусли, Кануни, Гульськ, Киянка. Є городища в Гульськ та Кикова.

Ємільчинська громада зберігає курганні групи в селах Велика Глумча, Ємільчине, Мокляки, Чміль, Миколаївка, Рудня-Іванівська, Мала Глумча, Кам'яногірка. Поселення в селах Миколаївка, Сергіївка, Симони, Серби, Куліші.

Барашівська громада зберігає курганні групи в селах Кам'янка, Бараші, замчище в Бараші, поселення в Кам'янка, Бастова Рудня, Неділице, Синявка та стоянки в с. Кам'янка.

Хорошівська громада має ряд поселень в с.Зубринка, Дворище, Давидівка, Харитонівка та стоянку неоліту в Кропивенка, с. Рудня-Шляхова. В Хорошкові добре збережене "Хорошківське замчище", що використовується як парк.

Радомишльська громада багата на поселення в Борщів, Глухів Другий, Лутівка, Чайківка, Кайтанівка, Пилиповичі. Особливо цінними є Стоянки палеоліту в населених пунктах Журавлінка та Радомишль. Фрагменти змійового валу X-XI ст. н.е. в Раковичі, Негребівка, Ходорків.

Попільнянська громада зберегла значний відрізок Змійових Валів X-XI ст. в Попільня, Великі Лісівці, Котлярка, Рудка, Криве, Ходорків. Поселення та стоянки в с. Голуб'ятин, Соколів Брід, кургани в Котлярці, Строкові, Ходоркові. с. Паволоч зберігає замчище, поселення, городище.

Новогуївинська громада має на своїй території низку поселень в Пряжів, Вишневе, Глибочок, Рудня-Городище, Соснівка, Троянів, Іванківці, Двірець; кургани в Сінгури та Глибочок; городище-замчище в Сінгури.

Миропільська громада зберігає в самому Мирополі курганну групу, городище з курганным могильником.

Любарська громада багата на пам'ятки археології в Провалівка, Великі Деревичі, Гринівці, Громада, Нова Чортория, Привітів, Стрижівка, Стара Чортория, Юрїївка.

Глибочицька громада має археологічні пам'ятки в Левкові, Калинівці, Студениці, Малих та Великих Кошарищах, Руденькі.

Високівська громада має об'єкти археології в Городищі, Високому.

Брусилівська громада володіє фрагментами Змійового валу X-XI ст. в Скочище, Биків; замчищами і городищами в Брусилів, Лазарівка, Водотії; курганами в Водотії, Дивин; поселеннями в Ставище, Брусилів, Містечко, Мар'янівка, Биків, Хомутець.

Ружинська громада зберігає на своїй території значну кількість археологічних поселень в Ружин, Карабчийів, Дерганівка, Зарудинці, Плоска, Прибережне, Зоряне, Трубіївка, Ягнятин, Бистрик, Білілівка, переважна більшість яких розташована вздовж берегів Роставиці, що при грамотному управлінні може стимулювати розвиток туристичних маршрутів вздовж річки.

Райгородоцька громада володіє об'єктами археології в Романівка, Обухівка, Райгородок, Маркуші, Житинці, Велика П'ятигірка.

Андрушівська громада має ряд поселень та городищ в Андрушівка, Городище, Гальчин, Гарапівка, Нехворощ. Громада зберігає фрагменти Змійових валів в Андрушівка, Зарубинці, Любимівка, Яроповичі. Є в громаді й кургани в Андрушівка та Яроповичі.

Названі археологічні об'єкти є передумовою для проектів музеєфікації в природньому просторі, розвитку туристичних маршрутів, проектів ревіталізації археологічної спадщини тощо.

Пам'ятки історії

Серед великої кількості пам'яток історії 2098 – це пам'ятки історії радянського періоду, які підлягають процесам декомунізації та дерадянзації.

Потенціалом до розвитку та значних культурних і соціальних впливів володіють:

- Курган могила Коліївщини в с.Кодня Станишівської громади. Потребує музеєфікації простору.

- Простір спадщини лікаря-мецената Й.В. Юркевича в с. Криве Попільнянської громади. До простору спадщини входять могила-склеп земського лікаря Й.В. Юркевича, пам'ятний знак лікарю-меценату, садиба Юркевича, школа з житловим флігелем для вчителів та народний дім.

Споруда пов'язана із Максимом Рильським - його родина товаришувала з лікарем. Максим Рильський згадує Криве у одному із своїх віршів. Тут також перебувала Леся Українка, яка приїздила до Юркевича на лікування та збирала в селі зразки етнографічної творчості. Відвідував помістя і Микола Лисенко.

Значна історична та меморіальна цінність спадщини с. Криве створює передумови для її комплексної музеєфікації як єдиного музею-заповідника.

Спадщина часів II світової війни:

- Ставка Генріха Гімmlера «Гегевальд» в смт Гуїв, Новогуївинської громади.
- Укріплений район II світової війни, що включає 5 об'єктів Stalin Line – Casemate в Ушомирській громаді біля с. Кропивня.

Добре збережений стан цих об'єктів, їх візуалізація в просторі створюють передумови для їх музеєфікації або ревіталізації. Навіть утворення системи взаємодії зі спадщиною навколо цих

об'єктів здатне покращити їх туристичну привабливість та перетворити на активні точки на туристичних маршрутах.

Особливу цінність як комплекс історичної культурної спадщини мають збережені поштові станції Житомирської області:

- Коростишів (до 2018 року у приміщенні поштової станції діяла автостанція Коростишів-1. З 2018 року у приміщенні - магазини);
- Березина (зараз на території пошти розташовується Житомирське ДЕД-2);
- Житомир, прекрасно збережений комплекс поштової станції, будівлі якого орендуються підприємцями. Потребує реставрації та музеєфікації як унікальний цілісний об'єкт культурної спадщини.
- Мартинівка - комплекс споруд станції включно із головною станційною будівлею є занедбаним. Спроба реконструювати станційну споруду для розташування тут об'єктів придорожньої інфраструктури не була вдалою. Споруда потребує реставрації та музеєфікації.
- Броники - будівля колишньої поштової станції перебуває у гарному стані і використовується як один із трьох навчальних корпусів Брониківської загальноосвітньої школи І-ІІ ступенів.
- Звягель - будівлі поштової станції орендуються підприємцями. Потребує музеєфікації як унікальний цілісний об'єкт культурної спадщини з урахуванням можливостей розвитку Звягеля як туристичної дестинації.

Містобудівна спадщина та залишки історичної забудови

Окремі громади Житомирської області зберегли містобудівну спадщину, здатну сформувати обличчя населеного пункту, ідентичність місця та стати основою для розвитку міського туризму та туристичних дестинацій.

Місто Житомир зберегло значну містобудівну, архітектурну, археологічну та природну спадщину в своєму історичному центрі. Оперативне управління спадщиною здійснюється Управлінням культури та туризму Житомирської облдержадміністрації. Археологічна спадщина Житомира, зокрема Замкова гора, потребує музеєфікації. Місто має всі передумови для розвитку в якості туристичної дестинації для міського туризму.

Бердичів зберіг замкову гору з монастирем Босих Кармелітів та історичну забудову ХІХ - поч. ХХ ст. Містобудівна спадщина на сьогодні потребує заходів з ревіталізації, актуалізації спадщини в публічному просторі та підкреслення впізнаваності Бердичева на туристичних мапах України, що призведе до розвитку Бердичева як туристичної дестинації.

Городницька громада зберігає історичну забудову Городниці як типового містечка ХІХ ст. - синагога, костел св. Антонія, Георгіївська церква.

Обличчя Любара формують Свято-Георгіївський монастир, Будівля школи Василіанського монастиря, Костел святого Архангела Михаїла та святого Домініка у стилі бароко 1752, класицистичний палац графині Понінської, вернакулярна забудова історичного центру.

Мальовнича долина річки Гуйва, городище літописного міста Котельнича, вали, католицький костел Антонія Падуанського в стилі бароко ХVІІІ ст. та дерев'яна блакитна Покровська церква ХІХ ст. творять ідентичність Старої Котельні в Андрушівській ТГ,

Впізнаваність Коростишева формують Костел Різдва Пресвятої Діви Марії, садиба графа Олізара 1830-1840 рр., вернакулярна забудова історичного центру.

с. Паволоч Попільнянської громади - колишнє полкове місто та штетл з міською структурою планування вулиць, великою площею в центрі та храмами. Тут збереглися цегляна синагога (зараз краєзнавчий музей), великий водяний млин, панські комори, напівзруйнований

садибний будинок, єврейське кладовище, вали козацької земляної фортеці, підкреслені природою долини Растваці.

Містобудівна спадщина Городниці, Любара, Старої Котельні, Коростишів, Паволочі потребує досліджень та сучасного використання як ресурсу розвитку громади.

Архітектурна спадщина - пам'ятки садибного будівництва Житомирської області

Серед пам'яток архітектури в заходах ПКВ приділено увагу тим об'єктам архітектурної спадщини, які мають потенціал до впливів на розвиток громад.

Потенціал до розвитку обраховується розміром історико-культурної інформації, сукупністю можливих соціальних функцій, розмір території, наявні факти посилення туристичної привабливості (природні фактори або існування в контексті, існування мережі). Для Житомирщини це - історичні садиби, бо майже всі мають розташування на рельєфі та паркове оточення. Також цікаві водяні млини, які формують мережу млинів, пов'язаних з річковим ландшафтом.

Оскільки ПКВ Житомирської області спрямована, зокрема, й на досягнення цілей Стратегії розвитку області, згідно з якими Спадщина повинна стати ресурсом розвитку, то на перший план виходять показники кількості проектів, які об'єкт здатен генерувати, кількість аудиторій та стейкхолдерів, які об'єкт має притягувати.

Саме такими показниками володіють історичні садиби та мережа водяних млинів. Історичні садиби (або їх залишки) можна ревіталізувати, актуалізувати в просторі села або музеїфікувати як цікавий музей.

Водяні млини також можна ревіталізувати, але головна їх цінність - бути точками в різновидових маршрутах проходження. Вони будуть стимулювати створення туристичних маршрутів.

Ревіталізація передбачає інтеграцію об'єктів спадщини до соціального, культурного та економічного життя громади (Додаток 9.11.4). Це можуть бути цікаві грантові інвестиції в стимуляцію креативної економіки області.

Храми Житомирщини таких показників впливу на розвиток громад не мають, тому як ресурс розвитку вони тут не описані. Храми з високою естетичною та історичною цінністю знаходяться в історичних центрах міст, які пропонується розвивати як дестинації. Їх роль - насичення території об'єктами показу в розвитку міського туризму.

Історичні садиби як комплексні архітектурно-паркові пам'ятки володіють високими показниками здатності впливати на культурні, соціальні, економічні покращення. Сучасний стан садибних пам'яток та їх використання наведені в Додатку 9.11.1.

На території Житомирської області за відкритими даними ідентифіковано 41 історичну садибу, що нерівномірно розподілені серед територіальних громад, визначаючи тим самим можливості до посилення туристичної та інвестиційної привабливості. Андрушівська ТГ має 6 історичних садиб, Попільнянська - 4 садибних пам'ятки, Ружинська, Любарська, Новоуївинська, Станишівська - 3 садиби, Семенівська, Чуднівська, Брусилівська, Звягельська - 2 садиби, Червоненська, Райгородоцька, Радомишльська, Хорошівська, Глибочицька, Потіївська, Тетерівська, Лугинська, Коростишівська, Глибочицька, Малинська - по 1 садибі.

Серед 41 об'єкту садибної спадщини на сьогодні лише садиба Ганських у Верховні є музеїфікованою. Інші садиби мають сучасне використання або руйнуються, покинуті без консервації та ревіталізації.

Проблемними в довгостроковій перспективі стануть історичні садиби, які використовуються під навчальні заклади, особливо сільські школи, оскільки житлові споруди переважно XIX ст. не відповідають сучасним вимогам до організації освітніх процесів та

здорового, комфортного середовища учнів ХХІ ст. Це садибні пам'ятки в Гальчині, Прибережному, Турчинівці, Андрушівці, Стовпові, Волиці, Саверцях, Турківці, Дворищі, Левківці, Луці, Кмитові, Гальчині.

Кількість, технічний стан, показники до сталого розвитку та можливості ефективного використання садибних пам'яток Житомирської області задля розвитку громад потребують додаткових досліджень.

З точки зору розвитку водних маршрутів, актуалізації річкових просторів задля сталого розвитку територій важливого сенсу набуває мережа *пам'яток промислової архітектури - муровані водяні млини*.

Водяні млини є унікальною та ідентичною спадщиною промислової архітектури України, невід'ємною складовою річкового ландшафту Житомирщини, Київщини та Поділля.

На Житомирщині за відкритими даними нараховується 13 водяних млинів, різноманітного ступеню збереженості та використання: від ревіталізованого під ресторанний комплекс, покинутих але вцілілих, - до напівзруйнованих споруд.

Водяні млини зберігають:

- Вільшанська ТГ - Волосівка.
- Попільнянська ТГ – Липки, Паволоч, Строків.
- Любарська ТГ – Нова Чорторія, Великі Деревичі, Любар.
- Андрушівська ТГ – Городківці, Камені
- Ружинська ТГ – Ягнятів.
- Романівська ТГ – Вільха
- Швайківська ТГ – Швайківка, Слободище.

Кількість, технічний стан та можливості ефективного використання водяних млинів Житомирської області задля розвитку громад потребують додаткових досліджень.

Пам'ятки садово-паркового мистецтва та природної спадщини

Привабливими туристичними об'єктами та життєвими просторами громад є природні та природно-антропогенні об'єкти спадщини. На Житомирщині налічується:

- пам'ятки природи загальнодержавного значення – 2, площа – 51 га;
- пам'ятки природи місцевого значення – 40, площа – 221,59 га;
- ботанічні сади загальнодержавного значення – 1, площа – 35,4 га;
- дендрологічні парки місцевого значення – 3, площа – 14,9 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення – 5, площа – 119,8 га;
- парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення – 18, площа – 228,6748 га.

Пам'ятки природи характеризуються низькою фізичною доступністю для відвідування, відсутністю інклюзивності.

Об'єкти садово-паркової спадщини втратили первісне планування та структуру, потребують відновлення та сталого догляду. Сучасний стан та потенційні можливості пам'яток садово-паркового мистецтва Житомирської області наведені в Додатку 9.11.2.

Якість, технічний стан та можливості ефективного використання об'єктів садово-паркової спадщини Житомирської області задля розвитку громад потребують додаткових досліджень.

Нематеріальна культурна спадщина

Нематеріальна культурна спадщина є важливим елементом атрактивності громад та здатна стимулювати розвиток культурно-креативних індустрій, впливаючи тим самим на показники сталого розвитку територій.

Житомирська область має достатньо повну та різноманітну нематеріальну спадщину, представлену обрядами, говірками, ремеслами, гастрономічною спадщиною (див. розділ 9.9).

Специфікою нематеріальної культурної спадщини є обов'язковість її відтворення задля демонстрації та ефективної популяризації. Сталість відтворення забезпечує музеєфікація нематеріальної культурної спадщини за формою середовищних музеїв.

SWOT-аналіз збереження та розвитку культурної спадщини Житомирщини

Сильні сторони	Слабкі сторони
Громади Житомирської області зберігають на своїй території різноманітні пам'ятки археології, як візуалізовані (вали, кургани, курганні групи), так і не візуалізовані в просторі (стоянки, місця давніх поселень та поховань, майстерні, рудні).	Не виконується Закон України «Про охорону культурної спадщини» в частині музеєфікації та забезпечення збереження на основі сучасних концептів спадщини
13 городищ літописних міст Київської Русі, що відповідають умовам до музеєфікації та розгортанню систем взаємодії зі спадщиною	Відсутнє музейне стратегування, що дозволяє використовувати сталу музейну форму як інструмент управління спадщиною з подальшим розвитком просторів спадщини як самостійних туристичних об'єктів
41 пам'ятка садибного будівництва, 7 з яких представляють унікальне дерев'яне зодчество в садибному будівництві	Наявні об'єкти культурної спадщини не відповідають туристичним індикаторам, відповідно – не мають туристичної привабливості
Наявність мереживних одновидових об'єктів культурної спадщини (мережа поштових станцій, мережа кам'яних водяних млинів), що дозволяє стимулювати рух мережею	Переважна більшість об'єктів культурної спадщини, визначених як такі, що мають потенційні впливи на розвиток територій, не мають ефективного використання та не інтегровані до соціального, культурного та економічного життя громади
Органічна прив'язка до ландшафтів, річок посилює естетичні впливи спадщини та дозволяє притягувати до спадщини нецільові групи аудиторій	Аналіз рівня збереження культурної спадщини громади свідчить про занепад та деградацію просторів спадщини
Можливості	Загрози
Перспективними є форми ансамблевого музею, археопарків як результату музеєфікації археологічних пам'яток, інтерпретованих музеїв, музеїв in situ, поверхневої музеєфікації без сталих музейних форм	Постійно існуюча загроза військової агресії гальмує та подалі гальмуватиме сталі проекти музеєфікації та ревіталізації спадщини

Наявна спадщина дозволяє розгорнути ревіталізацію просторів спадщини як її інтеграцію в соціальне, економічне, культурне життя громади з наділенням соціальних ролей спадщини та посиленням її присутності в публічному просторі	Відсутність достатньої кількості фахівців, здатних розробити якісний проект музеєфікації, ревіталізації просторів спадщини, інших необхідних проектів, що, згідно завдань Стратегії розвитку області, перетворять використання спадщини на рентабельну конкурентоспроможну галузь економіки
Можливості експозиційного навантаження на культурно-туристичні простори в центрах територіальних громад	Розробка концептів з ефективного управління спадщиною заради розвитку є часозатратною, що може не відповідати очікуванням та розрахункам Замовника
Збережене свідчення взаємозв'язку природи та людських практик дозволяє розвивати культурні ландшафти як самостійні простори за сучасними концептами	Високий рівень консерватизму української музейної та пам'яткоохоронної сфери, бажання діяти «по старому»
Існуючі мережі одновидових пам'яток дозволяють розвивати музейно-туристичні маршрути «Водяні млини Житомирщини», «Дерев'яні садиби Житомирщини», «Літописні міста Житомирщини»	
Розвиток та ефективне управління наявною культурною спадщиною стимулює проектну діяльність та допоможе області вийти на європейський рівень проектів розвитку	

Пропозиції до використання та розвитку об'єктів історико-культурної спадщини задля їх збереження та посилення впливів на культурні, соціальні, економічні та екологічні покращення територіальних громад

Перелік заходів з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року, зокрема, включає:

1. формування позитивного туристичного іміджу регіону;
2. удосконалення інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг та підготовка кадрів;
3. створення конкурентоспроможних туристичних продуктів, що відповідають вимогам і очікуванням споживачів та спрямованих на використання різних туристичних ресурсів регіону;
4. збереження і розвиток історико-культурної спадщини.

Виконання завдань Стратегічної Цілі 2. Перетворення збереженої історико-культурної спадщини на рентабельну конкурентоспроможну галузь економіки можливо за реалізації наступних умов ефективного використання та розвитку культурної спадщини:

5. розкриття властивостей об'єкта спадщини (властивість бути туристичним магнітом, властивість справляти враження, властивість викликати емоційно-естетичне переживання, властивість бути носієм достовірної інформації, властивість активізувати мислення, здатність до капіталізації, властивість формувати особисте світосприйняття, що визначає поведінку особистості, здатність впливати на світогляд суспільства).

6. забезпечення розповіді об'єкта спадщини (максимальне розкриття всіх складових історико-культурної інформації, носієм якої є об'єкт спадщини), що гарантує культурні впливи спадщини.

7. який унікальний продукт творить об'єкт спадщини, затребуваність цього продукту (скільки часу та грошей людина здатна витратити на відвідування об'єкту спадщини).

8. рівень фізичної доступності об'єкту.

9. рівень зрозумілої доступності об'єкту (інтерпретація) – як об'єкт спадщини «розмовляє» з відвідувачем, наявність та доступність взаємодії з об'єктом (інтерактив), сценарій відвідування об'єкту спадщини (прокладений маршрут).

Конкретизуючи та поглиблюючи перелік заходів на 2024-2027 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області, деталізований Програмою охорони та збереження культурної спадщини Житомирської області в частині перетворення спадщини на ресурс розвитку територій, на основі дослідженого потенціалу культурної спадщини територіальних громад пропонуються наступні заходи:

1. Проведення навчання для представників громад з ефективного управління спадщиною заради сталого розвитку територій, музейного стратегування, сучасних технологій і інструментів управління спадщиною, моделей розвитку територій. Додатково слід звернути увагу на навчання та підвищення кваліфікації проектних команд як серед працівників відповідних підрозділів ТГ, так і громадських організацій, які на сьогодні вже реалізують ініціативи в сфері збереження спадщини та створенні нових музеїв в Житомирській області.

Проведення відповідних навчань та заходів з підвищення кваліфікації сприятимуть зміцненню кадрового потенціалу управлінців сфери культури в регіоні та працівників закладів культури відповідно до викликів сьогодення в короткостроковій та середньостроковій перспективі, що відповідає Державним інтересам, висловленим до розробки Програми в листі МКіП 10744/1-23/15 від 14.07.2023.

2. Проведення досліджень:

- дослідження містобудівної спадщини Житомира, Бердичева, Городниці, Любара, Старої Котельні, Коростишева, Паволочі з метою посилення культурних та соціальних впливів, сценаріїв показу та стимулювання розвитку міського туризму, музейного стратегування, сучасного використання як ресурсу розвитку громади;

- дослідження перспектив розвитку археологічної спадщини на предмет можливостей її візуалізації експозиційно-просторовими засобами як точок на маршрутах, об'єднання цих точок різними варіантами проходження маршрутів, стимулювання руху між цими точками;

- користування садибних пам'яток Житомирської області задля сталого розвитку громад;

- дослідження кількості, технічного стану та можливостей ефективного використання мережі водяних млинів Житомирської області задля сталого розвитку громад;

- дослідження якості, технічного стану та можливості ефективного використання об'єктів садово-паркової спадщини Житомирської області задля сталого розвитку громад.

3. Пропозиції ремонтно-реставраційних робіт (згідно пропозицій для врахування територіальних громад та Переліку заходів з реалізації Стратегічної цілі 2. Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 р.):

- ремонтно-реставраційні роботи маєтку (садиби) Уварової-Терещенко в с. Турчинівка Чуднівської міської ради Житомирського району;

- ремонтно-реставраційні роботи Літературно-меморіального музею Оноре де Бальзака (маєток Ганських) в с. Верхівня Ружинської селищної ради Бердичівського району;

- ремонтно-реставраційні роботи Кмитівського музею образотворчого мистецтва імені Й. Д. Буханчука Глибочицької сільської ради Житомирського району;

- ремонтно-реставраційні роботи з відновленням елементів фасадів пам'ятки архітектури XIX ст. - садиби М. Терещенка по вул. Садова, 1 в м. Андрушівка, Житомирської області;
- реконструкція та благоустрій парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення "Червонський" в смт Червоне;
- коригування науково-проектної документації на реставрацію пам'ятки архітектури місцевого значення «Водонапірна башта» (охоронний №17) по вул. Пушкінська, 24 в м. Житомирі; експертиза науково-проектної документації; організація та проведення закупівель робіт та обладнання; реставраційні та супутні будівельно-монтажні роботи; постачання та влаштування обладнання.

4. Пропозиції зі створення пам'ятко-охоронної та облікової документації.

Прискорення розроблення відсутньої науково-проектної документації в сфері охорони культурної спадщини (території та зони охорони пам'яток, історичні ареали, режими використання пам'яток тощо), науково-проектної документації у сфері охорони культурної спадщини для визначення меж і режимів використання пам'яток, їх територій та зон охорони, історичних ареалів населених місць, інших режимоутворюючих об'єктів та обмежень у використанні земель історико-культурного призначення.

Органу охорони культурної спадщини Житомирської ОДА необхідно значно прискорити розроблення та подання на розгляд Міністерства культури та інформаційної політики України актуальної облікової документації та активізувати роботу з укладання охоронних договорів.

5. Пропозиції музейного розвитку та розвитку просторів спадщини (heritage sites) задля забезпечення збереження нерухомої культурної спадщини та гідної презентації нематеріальної культурної спадщини.

Пропонується розглянути можливості розвитку музейних просторів та просторів спадщини як стимулювання проектної діяльності та залучення грантових коштів в громаду (Додаток 9.11.3).

Створення історико-культурного заповідника «Древній Малин» (згідно Переліку заходів реалізації Стратегічної цілі 2. Створення сучасного, комфортного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 р.).

6. Спрямування проектної діяльності існуючих структурних підрозділів ОДА та ТГ з охорони культурної спадщини на активізацію здатності спадщини залучати зовнішнє фінансування (заведення грантових проектів).

Започаткування системної роботи з проектними командами, що працюють в Житомирській області в сфері соціальних та культурних покращень, розвитку громадянського суспільства, роботі з молоддю, креативними індустріями.

Створення комунікативної платформи з проектними командами та проведення спільних стратегічних сесій.

7. Проведення музейного стратегування з визначенням можливих моделей для конкретних об'єктів культурної спадщини Андрушівської, Попільнянської, Романівської, Швайківської, Ружинської, Любарської, Новоушинської, Станишівської, Семенівської, Чуднівської, Брусилівської, Звягельської, Червоненської, Райгородської, Радомишльської, Хорошівської, Глибочицької, Потіївської, Тетерівської, Лугинської, Коростишівської, Глибочицької, Малинської, Бердичівської, Житомирської територіальних громад.

8. Забезпечення розробки концептів музейно-туристичних маршрутів «Водяні млини Житомирщини», «Дерев'яні садиби Житомирщини», «Літописні міста Житомирщини» на основі європейського досвіду (маршрут «Шлях цегляної готики», маршрут «Шлях Орлиних гнізд» тощо) з візуалізацією маршрутів в просторі територіальних громад та ревіталізацією об'єктів спадщини.

9. Цифровізація об'єктів нерухомої культурної спадщини, які пропонується музеєфікувати в природньому просторі – 13 літописних міст Житомирщини та створення віртуальних маршрутів для стимуляції руху мережею одновидових пам'яток: мережа поштових станцій в населених пунктах Житомир, Звягель, Березина, Коростишів, Мартинівка, Броники; мережа водяних мурованих млинів в населених пунктах Волосівка, Липки, Паволоч, Строків, Нова Чорторя, Великі Деревичі, Любар, Городківці, Камені, Ягнятів, Вільха, Швайківка, Слободище; мережа дерев'яних садиб Житомирщини в населених пунктах Брусилів, Озера, Яроповичі, Дворище, Будилівка, Степанівка, Турбівка.

10. Ремонтні роботи (термомодернізація, заміна електромереж, мереж водопостачання, системи опалення, ремонт фасаду та покрівлі, заходи з відведення стічних вод, внутрішні роботи) у Літературно-меморіальному музеї В.Г.Короленка, Кмитівському музеї образотворчого мистецтва імені Й.Д.Буханчука, центральній будівлі КЗ «Житомирський обласний краєзнавчий музей».

Поступова реалізація запропонованих заходів призведе до інтеграції спадщини у соціальне, культурне та економічне життя громад (ревіталізація), посилення видимості територіальних громад Житомирщини на туристичних мапах регіону/країни; збільшення часу перебування на об'єктах (що стимулює розвиток туризму); змінить імідж населених пунктів, призведе до пожвавлення локальної економіки та покращення інвестиційної привабливості територій, вплине на формування виразного та привабливого обличчя населених пунктів, сформує можливості до масштабування проектної діяльності.

Створення колективного фондосховища музеїв

Широкомасштабна агресія росії частково розкрила і загострила розуміння і усвідомлення важливості культурної спадщини як елементу нашого національного багатства. Аналіз цієї ситуації дозволив сформулювати наступні напрямки вирішення проблеми не тільки на зараз, але й на перспективу.

Процес планування та спорудження музейних сховищ визначається їхньої надзвичайною важливістю. Прийняте рішення повинно не лише враховувати поточні потреби, але й забезпечувати тривалий захист колекцій. Рекомендується визначити часовий горизонт для підтримки повної функціональності проекту, зокрема, для нових музейних сховищ цей горизонт повинен становити принаймні 20-30 років. Оптимальним вважається розташування інфраструктури сховища на достатньо великій ділянці, що дозволяє поетапне розширення у майбутньому відповідно до зростання потреб.

Керівники музейних установ разом з відповідальними працівниками управлінь культури регіонального та місцевого рівнів мають провести роботу із визначення та відведення земельних ділянок. Ці земельні ділянки повинні відповідати двом наступним вимогам:

1) можливість розташування зовнішнього прибудованого ліфту до будівлі музею. Такий ліфт може примикати до будівлі музею як з боку головного (вуличного), так і тилового (дворового фасаду). Це залежить від планувальної структури будівлі музею.

2) можливість розташування окремої заглибленої в землю будівлі фондосховища. Краще, коли ця ділянка являється частиною загального земельного відводу цієї музейної установи і розташована поряд з будівлею музею, у дворі. Будівля фондосховища має бути окремо стояча, не примикати до існуючої будівлі музею. Бо історичні будівлі, як правило, мають слабкі фундаменти, які не можна порушувати.

Споруди фондосховища планувально мають бути сформовані за масштабованим принципом «оболонка в оболонці» або «кімната в кімнаті». Зовнішня оболонка – це стінка з бетону, яка тримає ґрунт. Тут важливою є тільки гідроізоляція. А в середині, з відступом по периметру, повинна бути конструкція-оболонка максимально енергоефективна. Всередині цієї енергоефективної оболонки можуть облаштовуватися окремі відсіки, в яких мають зберігатися групи експонатів, що однотипні за вимогами до атмосфери зберігання (температура, вологість,

біологічна чистота тощо). Інші необхідні приміщення влаштовуються відповідно до загальних вимог.

Для переміщення експонатів по висоті доцільно використовувати підйом-опускання за допомогою господарчого підйомника.

Заглиблення споруди для зберігання експонатів залежить від місцевих геологічних умов – рівня ґрунтових вод на майданчику.

Створення окремої споруди для зберігання експонатів у дворі музею може стати для периферійних і навіть багатьох міських музеїв актуальною задачею, яку необхідно обґрунтувати і ретельно розрахувати.

Щодо розміщення приміщень для зберігання музейних колекцій, це питання досліджується в рамках музейної теорії та практики. Зазвичай використовуються два основні варіанти: розміщення усередині музею чи галереї, або неподалік від них та за межами центральної частини міста, на визначеній відстані від основної установи. Обидва варіанти мають свої переваги та недоліки, які залежать від різних факторів, таких як наявність вільних просторів, інфраструктури, а також доступності ділянки для можливого будівництва, в порівнянні з поточними потребами та майбутніми планами.

Поряд із завданням споруджувати або облаштовувати сховища музейних експонатів, в тому числі, і на час війни, пропонується також альтернативний підхід, який полягає у створенні єдиного обласного сховища музейних фондів або, що напевне раціональніше, – у створенні декількох регіональних сховищ музейних фондів. Такі централізовані фондосховища раціональніше облаштовувати, як мінімум, в трьох місцях : в Житомирі, Бердичеві та Коростені (рис. 9.12.1). В першому випадку це може бути спеціалізована споруда; в Бердичеві доцільно використати облаштовані підземелля монастиря Кармелітів Босих; в Коростенському районі можливе використання облаштованих підземних споруд, які раніше являлися комплексом фортифікаційних споруд так званої «лінії Молотова-Сталіна». Доцільність таких рішень довершують міркування, що пов'язані із збереженням цих пам'яток за рахунок коштів, які мають бути використані на облаштування музейних фондосховищ.

9.12 Цифровізація музейних колекцій, стародруків, нерухомої спадщини

Нормативно правове регулювання музейної діяльності закріплені у таких нормативних документах :

Закон України «Про музеї та музейну справу» регулює суспільні відносини у сфері музейної справи, визначає правові, економічні, соціальні засади створення і діяльності музеїв України та особливості наукового формування, вивчення, обліку, зберігання, охорони і використання Музейного фонду України, його правовий статус. Регламентує питання обліку, зберігання і використання документів Національного архівного фонду, формування державної частини Музейного фонду України, обліку музейних предметів та предметів музейного значення, переміщення музейних предметів та предметів музейного значення, збереження Музейного фонду України. Закон поширюється на всі види музеїв та заповідників у частині їх музеєфікації, а також обліку, зберігання та використання, охорони, консервації, реставрації музейних предметів, музейних колекцій та предметів музейного значення.

Постанова Кабінету Міністрів України від 20 липня 2000 р. № 1147 «Про затвердження Положення про Музейний фонд України» визначає порядок формування Музейного фонду України, порядок обліку музейних предметів, музейних колекцій, музейних зібрань, забезпечення їх охорони, збереження і використання. Дія цього Положення поширюється на всі види музеїв, передбачені статтею 6 Закону України «Про музеї та музейну справу», і заповідники, у яких зберігаються музейні предмети та музейні колекції Музейного фонду України.

Інструкція з організації обліку музейних предметів, затверджена наказом Міністерства культури України від 21.07.2016 № 580, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 12 серпня 2016 р. за № 1129/29259, визначає порядок і основні вимоги до організації обліку музейних предметів державної частини Музейного фонду України, предметів музейного значення, предметів і матеріалів науково-допоміжного фонду. Інструкція поширюється на музеї державної і комунальної форм власності всіх видів та організаційно-правових форм, передбачених статтями 6 і 7 Закону України «Про музеї та музейну справу», заповідники, в яких зберігається державна частина Музейного фонду України.

Житомирська область має 27 музеїв (з яких 9 – філії), в яких зберігаються музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України (https://www.zhitomir.info/news_204359.html).

Цифровізації в першу чергу мають підлягати категорії культурних цінностей, які перебувають під загрозою викрадення, мародерства, незаконного вивезення, і внесені до Червоного списку культурних цінностей під загрозою (<https://icom.museum/wp-content/uploads/2022/11/Emergency-Red-List-Ukraine-Ukrainian.pdf>).

Він складається з 53 типів об'єктів, що належать до 7 категорій – археологія, книги та рукописи, нумізматики, а також народне, релігійне, прикладне та образотворче мистецтво. Також цифровізації мають підлягати музейні предмети Музейного фонду України, внесені до Державного реєстру національного культурного надбання — списку пам'яток археології, архітектури й містобудування, історичних, документальних й інших об'єктів, що становлять виняткову цінність з огляду історії, культури, етнології чи науки України (<https://data.gov.ua/dataset/014aba3a-63ed-4edf-b6b1-b26f1ad29953>).

Державний реєстр національного культурного надбання передбачений частиною третьою статті 16 Закону України «Про культуру», частиною першою статті 16 Закону України «Про музеї та музейну справу». Положення про Державний реєстр національного культурного надбання затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 № 466. Внесення музейних предметів Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання та умови їх зберігання унормовано Порядком занесення унікальних пам'яток Музейного фонду України до Державного реєстру національного культурного надбання, затвердженого наказом Міністерства культури і мистецтв України від 25 жовтня 2001 № 653, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 лютого 2002 р. за № 144/6432.

За даними Управління культури та туризму Житомирської ОВА біля 20 тис. експонатів потребують цифровізації. Для цього музеям потрібні наступні технічні засоби (табл. 9.12.1).

Таблиця 9.12.1

Обладнання, необхідне для цифровізації музейних колекцій

Назва музею	Адреса музею	Номенклатура необхідного обладнання	Усереднена вартість необхідного обладнання,* тис.грн.
Коростишівський народний історичний музей	місто Коростишів, вул. Соборна Площа, 20 Житомирський район, Житомирська область	принтер, фотоапарат	40,0
Державна установа "Музей коштовного і декоративного каміння"	вул. Героїв України, 58, селище Хорошів, Житомирський район, Житомирська область	фотоапарат Canon EOS-250D комп'ютер win-DGLQCA63HL принтер Canon G2411	100
Хорошівський народний музей історії	вул. Незалежності, 8, селище Хорошів, Житомирський район, Житомирська область	ноутбук	80
КЗ «Музей історії Любарського краю Любарської селищної ради»	вул. Незалежності, 38, смт Любар, Житомирський район, Житомирська область	принтер, фотоапарат	40
Новоборівський краєзнавчий музей	вул. Освіти 7, смт Нова Борова, Житомирський район, Житомирська область	придбання оргтехніки: фотоапарат, макрооб'єктив, об'єктив стандартний, об'єктив універсальний для оцифрування музейних предметів	65
Черняхівський краєзнавчий музей Черняхівської селищної ради	вул. Шевченка, 8, селище Черняхів, Житомирський район, Житомирська область	ноутбук, комп'ютер	150
КУ Брусилівський музей "Дивосвіт Олексія Макаренка"	селище Брусилів, вул. Митрополита Іларіона, 17	2 ноутбуки, 1 принтер	170
Пулинський художній народний музей "Пулинські барви"	вул. Незалежності, 5, селище Пулини, Житомирський район, Житомирська область	ноутбук, принтер, сканер, фотоапарат	130

Назва музею	Адреса музею	Номенклатура необхідного обладнання	Усереднена вартість необхідного обладнання,* тис.грн.
Комунальний заклад Миропільської сеищної ради "Миропільський історико- краєзнавчий музей"	вул. Центральна,42, селище Миропіль, Житомирський район, Житомирська область	ноутбук, принтер, сканер, фотоапарат	130
Музей історії села Кодня	вул. Грабовського,20 , с. Кодня, Житомирський район, Житомирська область	принтер, фотоапарат	40
Музей родини Косачів- Драгоманових	м.Звягель вул. родини Косачів, 5-А	компютер Intel Celeron G 4920, зарядна станція esoflow - 1 шт.,	100
Малинський міський краєзнавчий музей	м.Малин, вул. Грушевського, 40	цифровий фотоапарат	30
Черняхівський краєзнавчий музей Черняхівської селищної ради	Житомирська область, Житомирський район,селище Черняхів, вулиця Шевченка 8	компютер, ноутбук	150
Національний музей космонавтики ім. С.П. Корольова Житомирської обласної ради	вул. Дмитрівська, 2, Житомир, Житомирська обл., 10008	3D принтер, планетарний сканер, фотоапаратура	180
КЗ "Олевський краєзнавчий музей" Олевської міської ради	м.Олевськ, вул.Володимирська ,6	ноутбук, сканер для документів, сканер 3D, фотоапарат	370
КЗ "Музей історії села Копище" Олевської міської ради	с.Копище, вул.Партизанська , 49	компютер, сканер, фотоапарат	100
Лугинський народний краєзнавчий музей	сmt. Лугини, вул. Сульської 3ої 12	фотоапарат	30

Назва музею	Адреса музею	Номенклатура необхідного обладнання	Усереднена вартість необхідного обладнання,* тис.грн.
КЗ "Житомирський краєзнавчий музей" Житомирської обласної ради	10014, Україна, Житомирська область, м. Житомир, майдан Замковий, 1	сканери (різні), (А-4), фотоапарати Nikon D5100-6 шт., Кодак PIXPRO -1 шт.	160
Музей історії міста Бердичева	Місто Бердичів, площа Соборна, 25	фотоапарат, сканер, штатив, ноутбук, камера	150
Народний музей ім. Джозефа Конрада	Україна, 13375, Житомирська область Бердичівський район., село Терехове, вул. Дж.Конрада, 5	фотоапарат, сканер, штатив, ноутбук	150
КУ" Історико - краєзнавчий народний музей Баранівської м\р	12701. м. Баранівка. Вул. Соборна, 22, вул. Соборна 48 а.	фотоапарат-1шт. комп'ютер-2 шт. сканер-2 шт.	190
КЗ «Смільчинський народний краєзнавчий музей»	11201, Смільчине, вул.. Соборна 34-а	фотоапарат - 1 шт. комп'ютер -1 шт. сканер - 1шт.	110
Літературно - меморіальний музей Лесі Українки	11701, м. Звягель, вул. Соборності, 76/2.	фотоапарат-1шт. комп'ютер-2 шт. сканер-2 шт.	190
Звягельський краєзнавчий музей	11701, м.Звягель, вул. Соборності, 24	фотоапарат-1шт. комп'ютер-2 шт. сканер-2 шт.	190
Музей родини Косачів - Драгоманових	м. Звягель, вул. родини Косвчів, 5-А	фотоапарат-1шт. комп'ютер-1 шт. сканер-1 шт.	110

**наведені ціни орієнтовні через відсутність точних характеристик обладнання*

З метою створення цифрового архіву визначних пам'яток Житомирської області музейні експонати (різні артефакти, стародруки тощо) повинні бути у вигляді електронних образів. Це постійна щоденна робота музейних працівників. Для цього використовуються звичайні сканери чи камери (фотокамери) з електронними чіпами.

У тих випадках, коли сама експозиція з інтер'єром є мистецькою або історичною цінністю, або ж для відтворення та розвитку події в просторі слід застосовувати спеціальні програмно-технічні засоби, як, наприклад, створюваний українською технологічною компанією відео-контент VR- окулярів для трансляції у діапазоні в 360°.

Для пам'яток архітектури використовуються інші програмно-технічні засоби та хмарні технології. Для фіксації та можливого відтворення використовують 3D-сканування, а для детального і дуже достовірного копіювання інтер'єрів застосовують сканування із застосуванням методик та хмарних технологій.

Необхідне обладнання може бути отримано або бути взято в оренду за окремими грантовими проектами, а роботи можуть виконуватися за грантові кошти.

Практично всі музеї в Україні мають проблеми, пов'язані з ефективною роботою цих культурних інституцій в сфері цифровізації своїх колекцій. Навіть великі, національного масштабу місцеві музеї в Україні стискаються з різними проблемами, часто унікальними для їхніх масштабів, бюджетів і контексту. Але особливо це стосується невеликих, периферійних (місцевих) музеїв.

Для розв'язання місцевими музеями зазначених проблем необхідна розробка обласної стратегії розвитку музейної діяльності, активна робота із залучення зовнішніх ресурсів, участь територіальних громад та використання сучасних технологій для підвищення ефективності цієї діяльності. Також важливо встановлювати партнерства з іншими організаціями та владою, щоб спільно розв'язувати проблеми, які виникають.

Ефективним засобом розв'язання цих проблем може бути створення Сервісного центру для музеїв, а також розвиток співпраці із зовнішніми постачальниками послуг.

Спеціалізований сервісний центр може забезпечити необхідний належний професійний рівень, експертність і ресурси для ефективного функціонування музейних експозицій (таблиця 9.12.2).

Таблиця 9.12.2

SWOT-аналіз, що обумовлює формування Сервісного центру для цифровізації музейних колекцій

Слабкі сторони існуючого стану	Сильні сторони, пов'язані зі створенням сервісного центру
<p><i>Обмежені фінанси:</i> Місцеві музеї зазвичай мають більш обмежені фінансові ресурси, що може ускладнювати обслуговування та реставрацію колекцій, проведення заходів та залучення досвідченого персоналу.</p>	<p><i>Економія ресурсів:</i> Об'єднання ресурсів в сервісному центрі може дозволити більш ефективно використовувати бюджети музеїв, знижуючи витрати на технічну підтримку та обслуговування. <i>Більший доступ до ресурсів:</i> Музеї, що входять до обласної мережі, можуть мати ширший доступ до різноманітних ресурсів, включно з технічними фахівцями, інженерними рішеннями, обладнанням та програмним забезпеченням.</p>

<p><i>Нестача персоналу:</i> Обмежені бюджети призводять до того, що місцеві музеї мають невеликий штат співробітників, що ускладнює підтримання високого рівня обслуговування та проведення освітніх програм. Музейний персонал потребує навчання та підтримки в галузі поводження з технічним обладнанням, без яких можливі помилки та поломки.</p>	<p><i>Навчання та підтримка персоналу:</i> Надання сервісним центром навчання співробітникам музею щодо правильного поводження з експонатами та обладнанням. Семінари та майстер-класи з актуальних тем у галузі музейної справи.</p>
<p><i>Брак освітніх ресурсів:</i> Обмежені ресурси ускладнюють організацію освітніх програм і заходів для відвідувачів і місцевої спільноти.</p>	<p><i>Обмін досвідом і найкращими практиками:</i> Сервісний центр може забезпечити механізми обміну досвідом та найкращими практиками між різними музейними установами, що сприяє постійному покращенню послуг та технологічним інноваціям.</p>
<p><i>Низька впізнаваність і привабливість:</i> Місцеві музеї стикаються з труднощами в приверненні уваги відвідувачів, особливо порівняно з великими національними музеями, що може позначатися на їхній фінансовій стійкості.</p>	<p><i>Спеціалізована експертиза:</i> Сервісний центр, спеціалізований на музейній сфері, може надавати висококваліфіковані послуги, орієнтовані на особливості обслуговування музейних експозицій та обладнання.</p>
<p><i>Недостатня інформаційна інфраструктура:</i> Відсутність сучасної інформаційної інфраструктури та слабка онлайн-присутність заважають місцевим музеям в ефективній взаємодії з відвідувачами та просуванні своїх заходів.</p>	<p><i>ІТ-інфраструктура та інновації:</i> Сервісний центр може займатися обслуговуванням ІТ-інфраструктури музеїв, а також впровадженням нових технологічних рішень, сприяючи модернізації експозицій. Створення сервісного центру для музеїв області надає можливість сформувати стійкішу та сучаснішу інфраструктуру для підтримки музейних інституцій у їхніх зусиллях зі збереження культурної спадщини та освіти суспільства.</p>

<p><i>Нездатність ефективно реагувати на незвичайні ситуації:</i> Без готовності до оперативної допомоги музеї зіткнулися з труднощами під час реагування на надзвичайні ситуації, такі як пожежі, природні лиха або ж війна, яка триває на даний час.</p>	<p><i>Ефективне реагування на зміни:</i> Сервісний центр може допомогти легше адаптуватися до змін у технологіях і вимогах безпеки, забезпечуючи музеям більш гнучкий і ефективний підхід.</p>
<p><i>Невідповідності стандартам:</i> Відсутність професійних послуг з консервації та реставрації може призвести до погіршення стану художніх творів та артефактів, що суперечить стандартам музейної практики.</p>	<p><i>Стандартизація підходів:</i> Сервісний центр може розробити стандарти обслуговування, що допоможе забезпечити єдиний і високий рівень якості послуг для музеїв.</p>
<p><i>Проблеми з транспортуванням:</i> Як показали події новітньої історії, без спеціалізованих послуг із транспортування музейних колекцій можуть виникнути проблеми під час переміщення цінних експонатів, що може призвести до їхнього пошкодження або втрати.</p>	<p><i>Транспорт і перевезення:</i> Сервісний центр забезпечить організацію транспортування і перевезення цінних експонатів; управління логістикою для переміщення колекцій між музеями або виставковими майданчиками.</p>
<p><i>Відсутність IT-підтримки:</i> Музеї, що використовують цифрові технології для своїх експозицій, можуть зіткнутися з труднощами в підтримці та оновленні відповідного програмного забезпечення.</p>	<p><i>IT-підтримка:</i> Сервісний центр надасть обслуговування комп'ютерної інфраструктури, включно із серверами та мережами. Розробка і підтримка вебсайту музею, онлайн-експозицій та мультимедійних ресурсів. Аудіо-візуальна підтримка: технічне обслуговування аудіогідів, аудіо- та відеоекспозицій. Створення мультимедійних матеріалів для відвідувачів.</p>
<p><i>Недоступність інформації:</i> Без управління інформацією та за відсутності системи зберігання даних музей може зіткнутися з проблемами в організації, пошуку та наданні інформації.</p>	<p><i>Управління інформацією:</i> Створення та підтримка електронних баз даних для управління колекціями та архівами музею. Забезпечення доступу до інформації для дослідників і відвідувачів.</p>

<p><i>Технічні труднощі:</i> Музейна техніка і технології часто є застарілими, місцеві музеї зазнають труднощі в обслуговуванні та оновленні технічних систем. Музеї мають працювати із технологічно складним обладнанням та інтерактивними системами. Без професійної технічної підтримки виникають проблеми з обслуговуванням і ремонтом.</p>	<p><i>Технічна підтримка виставок:</i> Обслуговування та ремонт музейного обладнання, такого як інтерактивні дисплеї, аудіогіди, мультимедійні установки. Моніторинг та оновлення програмного забезпечення для інтерактивних експозицій.</p>
<p><i>Складнощі в забезпеченості фондосховищами, збереженні колекцій:</i> Місцеві музеї стикаються з труднощами в підтримці оптимальних умов зберігання колекцій, що може призвести до проблем зі збереженням.</p>	<p><i>Централізований моніторинг безпеки:</i> Мережа, організована сервісним центром, може забезпечувати централізований моніторинг безпеки для музейних об'єктів, що підвищує рівень захисту експонатів і відвідувачів. Безпека: Встановлення та обслуговування систем безпеки, включно з відеоспостереженням, сигналізацією, контролем доступу. Навчання персоналу з безпеки та екстрених ситуацій. Консервація та реставрація: Роботи зі збереження та відновлення художніх творів, артефактів та експонатів. Контроль умов зберігання та запобігання пошкодженням від зовнішніх факторів.</p>
<p><i>Складнощі в залученні спонсорів і партнерів:</i> Відсутність популярності та конкуренція з іншими організаціями роблять складним залучення спонсорів і партнерів, що впливає на можливості фінансування.</p>	<p><i>Колективні заявки на грантові програми</i> Сервісний центр може забезпечити для музеїв методичну підтримку підготовки заявок на отримання грантів. Важливі аспекти, які можуть бути включені в роботу такого центру - подання колективних заявок від декількох музеїв на грантові програми з гарантуванням ефективності фінансових витрат.</p>

Діяльність Сервісного центру має бути гнучкою і адаптуватися до конкретних потреб кожного музею. Це може включати в себе як регулярне обслуговування, так і оперативну підтримку в разі нештатних ситуацій.

Принципове положення: Сервісний центр для музеїв може бути об'єднаний з архітектурно-реставраційним центром області.

Регіональний та (в разі потреби) місцеві сервісні центри для музеїв у разі їх виникнення можуть й самі стати туристичними атракціями, включеними в локальну чи регіональну туристичну мережу.

Найімовірніше такий обласний Сервісний центр для музеїв має організовуватися в місті Житомирі (рис. 9.12.1) або на базі одного чи декількох найпотужніших з точки зору кадрового потенціалу музеїв.

9.13. Аналіз потреб у будівництві нових та відновленні пошкоджених, зруйнованих або не готових захисних споруд цивільного захисту в обсязі, необхідному для забезпечення укриття населення області

Містить інформацію з обмеженим доступом.

9.14. Аналіз необхідності впровадження локальних систем виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах підвищеної небезпеки і локальних систем оповіщення населення у зонах можливого ураження

Містить інформацію з обмеженим доступом.

9.15. Визначення потреби у модернізації та забезпеченні належного функціонування загальнодержавної автоматизованої системи централізованого оповіщення відповідно до Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 року № 733.

Містить інформацію з обмеженим доступом.

9.16. Визначення потреби у будівництві пожежних депо для розміщення пожежно-рятувальних підрозділів

На даний час в Житомирській області діє 63 пожежних депо (підрозділів), які здійснюють пожежогасіння на території області (рис.9.16). Відповідно до вимог пожежної безпеки (розділ 15 «Протипожежні вимоги» ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій») нормативний радіус їх обслуговування складає 3 км по дорогах загального користування для міст та селищ (час доїзду – 10 хв), для сільських населених пунктів та за межами населених пунктів – 20 хв. Наявні пожеждепо охоплюють 91,9% території області.

Виходячи з цих нормативних вимог, частина території області (8,1%) знаходиться поза межами необхідної транспортної доступності спецавтотранспорту.

Для дотримання пожежних норм та поліпшення стану пожежної безпеки заходи ПКВ передбачають розміщення 6 пожежно-рятувальних підрозділів в таких територіальних громадах: Барашівська, Народицька, Овруцька, Олевська, Піщівська, Ушомирська. Їх характеристика наведена в таблиці 9.16.

Таблиця 9.16

Характеристика проектних пожежних депо

Назва територіальної громади	Перспективна кількість населення, тис.осіб	Кількість основних пожежних автомобілів, од.	Тип пожежного депо
Барашівська	6,6	2	II
Народицька	9,2	3	II
Овруцька	36,2	8	I
Олевська	34,1	7	I
Піщівська	3,8	2	II
Ушомирська	9,3	3	II

9.17 Визначення обсягу пошкоджених та необхідності будівництва нових об'єктів інфраструктури електронних комунікацій, у тому числі будівництва кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж під час будівництва, реконструкції чи ремонту автомобільних доріг, вулиць, пішохідних зон чи доріжок

Сфера електронних комунікацій - це сфера діяльності, пов'язана з наданням та отриманням електронних комунікаційних послуг, постачанням та доступом до електронних комунікаційних мереж.

Електронні комунікації є невід'ємною частиною виробничої та соціальної інфраструктури України, інфраструктурною основою для цифрової трансформації та розвитку в усіх сферах економіки і суспільства. Вони призначені для задоволення потреб фізичних, юридичних осіб та держави в електронних комунікаційних послугах.

Законом України «Про електронні комунікації» визначено, що електронною комунікацією є передавання та/або приймання інформації незалежно від її типу або виду у вигляді електромагнітних сигналів за допомогою технічних засобів електронних комунікацій.

Інфраструктура електронних комунікацій - це технічні засоби та споруди електронних комунікаційних мереж. До неї входить також кабельна каналізація електронних комунікаційних мереж, що включає обладнання та споруди, призначені для прокладання, монтажу та експлуатаційного обслуговування кабелів електронних комунікаційних мереж (трубопроводи (канали кабельної каналізації), закладні та оглядові пристрої в колодязях, кабельних шафах, шахтах, колекторах, мостах, естакадах, тунелях, будівлях, а також приміщення для вводу кабелів і розміщення лінійного обладнання).

Електронні комунікації відіграють важливу роль в розвитку громад, бізнесу на території громад по усій території Житомирської області. Також вони є важливими для забезпечення потреб вразливих соціальних груп споживачів послуг.

Відповідно до «Стратегії розвитку сфери електронних комунікацій України на період до 2030 року», а також до «Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» завданням ПКВ є відновлення електронних комунікаційних мереж та послуг для забезпечення безперебійного зв'язку всіх користувачів незалежно від їхнього місцезнаходження.

Сегмент телекомунікаційних послуг на території Житомирської області представлений такими компаніями: ТОВ «ЛЮКС.НЕТ», ТОВ «НЕТ-СІТІ 2020» ТОВ «АЙЕСПІ ЕНЕРДЖІ», ТОВ «УЛЬТРАНЕТ ГРУП», ПрАТ «КИЇВСТАР» ПрАТ «ВФ УКРАЇНА» ТОВ «ЛАЙФСЕЛЛ».

Повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році призвело до значних руйнувань. Перелік та розташування пошкоджених об'єктів інфраструктури електронних телекомунікацій області, які потребують відновлення, та необхідність будівництва нових об'єктів інфраструктури електронних телекомунікацій, у тому числі будівництва кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж області, наведено у розділі 4.3

Програмою пропонуються наступні заходи:

Повне відновлення електронних комунікаційних мереж, які постраждали під час бойових дій. Відновлення електронних комунікаційних мереж передбачається проводити за принципом «build back better» (відбудувати краще, ніж було).

Відключення електропостачання, причиною якого є руйнування енергетичної інфраструктури, призводять до відключення електронних комунікаційних послуг. Базові станції мобільного зв'язку мають бути обладнані акумуляторними батареями, що можуть забезпечити від 2 до 6 годин автономного живлення. Окремі базові станції мають бути також обладнані генераторами, що можуть забезпечувати безперебійну роботу. Під час відключень електроенергії оператори мобільного зв'язку можуть вимикати роботу енергозатратних технологій (наприклад 4G) для забезпечення більш тривалої роботи резервних джерел електроживлення. Завдяки цьому мобільні мережі можуть зберігати стійку роботу протягом короточасних відключень, і не надавати енергозатратні послуги під час довготривалих відключень.

Відповідно до розпорядження НЦУ від 20.02.2024 № 154/1959 «Щодо забезпечення сталості функціонування електронних комунікаційних мереж в умовах воєнного стану» постачальники електронних комунікаційних мереж та/або послуг повинні забезпечити підготовку працездатності електронних комунікаційних мереж до роботи в умовах виникнення надзвичайної ситуації в об'єднаній енергетичній системі України на території України, що спричинили аварійне, незаплановане та/або вимушене відключення електропостачання інфраструктури електронних відповідно до вимог, що передбачені вказаним розпорядженням. Завданням зокрема є розроблення інструментів щодо забезпечення безперервності роботи електронних комунікаційних мереж, забезпечення сталості функціонування об'єктів критичної інфраструктури електронних комунікаційних мереж.

9.18 Заходи із забезпечення закладів соціальної інфраструктури фіксованим широкопasmовим доступом до Інтернету

Стан забезпеченості Інтернет-зв'язком та потреби в його розвитку проаналізовано в розрізі окремих функціональних напрямків чи систем (таблиця 9.18.1). Аналіз наявних можливостей із забезпечення послугами Інтернету закладів соціальної інфраструктури в Житомирській області засвідчує досить високий рівень. Найкращий стан в закладах професійно-технічної освіти та лікарнях (100%). В п'ятірку найкраще забезпечених попали також заклади вищої освіти (93%), дошкільної та позашкільної освіти (82%), загальної середньої освіти та будинки-інтернати для дорослих (80%). З існуючих категорій закладів тільки Центри надання адміністративних послуг потребують негайного поліпшення забезпеченості широкопasmового доступу до Інтернету зі швидкістю 100 Мбіт/сек. Але, враховуючи, що в переважній більшості ці заклади знаходяться в будівлях, які розташовані в адміністративних центрах громад і територіально – в центральних частинах населених пунктів, то туди, як правило, такі кабельні мережі вже проведено. Це дозволяє зробити висновок, що інформація про незадовільну забезпеченість ЦНАПів належним Інтернет-зв'язком тільки

відображає етап становлення цих відносно нових закладів. Існуючі прогалини мають бути ліквідовані в досить короткий термін.

В умовах воєнного часу особливої гостроти набуває наявність Wi-Fi покриття в укриттях. Аналіз засвідчив низький рівень їх забезпеченості Інтернетом в усіх типах закладів. Тому цьому питанню треба приділити увагу найближчим часом (2024-2025 р.р.).

Для впровадження сучасних принципів цифровізації надання послуг актуальним є забезпечення закладів соціальної інфраструктури фіксованим широкосмуговим доступом до Інтернету. Насамперед це стосується адміністративно-управлінської системи як у вертикальному, так і у горизонтальних вимірах. Крім того, мережа закладів і організацій області має бути органічно включена в відомчі кадастрові системи, як наприклад: містобудівний кадастр, земельний кадастр, лісовий кадастр тощо. Наступні складові загальної системи, яка потребує стійких інтернет-послуг, складає вся бюджетна сфера, як наприклад, медицина, освіта, культура.

Всі елементи даної системи мають подібну організаційно-правову структуру в сучасних умовах, а також на осяжну перспективу, гармонійно вкомпонуються в ту архітектуру, яку пропонують Геоінформаційні Системи. Тобто, наладка та відпрацювання кожної такої системи оперативно висвітлить відразу вузькі місця або територіальні прогалини з інтернет-зв'язком. В кожному конкретному випадку впровадження Геоінформаційної Системи в галузі буде потужним поштовхом до розвитку програмно-технічного забезпечення і відповідно цільової прокладки провідних мереж Інтернету, які технічно будуть потребувати і реалізовувати не менше як 100-Мегабітний пропуск.

Об'єкти тих закладів чи підприємств, які являються елементами своєї управлінської чи галузевої системи, для того, щоб стати дійсно такими складовими по-сучасному керованої та працюючої системи, мають отримати доступ до кабельних мереж Інтернету. А проваджувати це слід паралельно із налагодженням ГІС-системи кожної галузі чи напрямку. Тоді це буде дійсно ефективно і буде сприяти в цілому соціально-економічному розвитку Житомирської області.

Таблиця 9.18.1

Забезпеченість громадських закладів Інтернет-зв'язком

Категорія закладу	Всього закладів, од.	Наявність широкосмугового доступу до Інтернет зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с				Наявність Wi-Fi покриття в закладі				Наявність Wi-Fi покриття в укрітті, од./%			
		€	немає			€	немає			€	немає		
		од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
Адміністративно-управлінська заклади	442	346	78,28	96	21,72	402	90,95	40	9,05	65	14,71	377	85,29
Заклади дошкільної освіти	582	479	82,30	103	17,70	529	90,89	53	9,11	297	51,03	285	48,97
Заклади загальної середньої освіти	528	425	80,49	103	19,51	464	87,88	64	12,12	333	63,07	195	36,93
Заклади позашкільної освіти	137	113	82,48	24	17,52	104	75,91	33	24,09	41	29,93	96	70,07
Заклади вищої освіти	29	27	93,10	2	6,90	27	93,10	2	6,90	21	72,41	8	27,59
Заклади професійно-технічної освіти	22	22	100,00	0	0	21	95,45	1	4,55	19	86,36	3	13,64
Будинки-інтернати для дорослих	10	8	80,00	2	20,00	8	80,00	2	20,00	0	0,00	10	100,00
Будинки-інтернати для дітей громади	5	2	40,00	3	60,00	3	60,00	2	40,00	1	20,00	4	80,00
Лікарні	38	38	100,00	0	0	36	94,74	2	5,26	6	15,79	32	84,21
Медичні заклади (полікліники, ФАП, амбулаторії, пункти здоров'я)	731	280	38,30	451	61,70	301	41,18	430	58,82	302	41,31	429	58,69

Категорія закладу	Всього закладів, од.	Наявність широкосмугового доступу до Інтернет зі швидкістю щонайменше 100 Мбіт/с				Наявність Wi-Fi покриття в закладі				Наявність Wi-Fi покриття в укрітті, од./%			
		€	немає			€	немає			€	немає		
		од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
Спортивні зали загального користування	99	—	—	—	—	80	80,81	19	19,19	37	37,37	62	62,63
Басейни загального користування	11	—	—	—	—	3	27,27	8	72,73	7	63,64	4	36,36
Будинки культури, кінотеатри, концертні зали	865	255	29,48	610	70,52	362	41,85	503	58,15	37	4,28	828	95,72
Бібліотеки	641	245	38,22	396	61,78	277	43,21	364	56,79	13	2,03	628	97,97
Готелі	74	—	—	—	—	60	81,08	14	18,92	13	17,57	61	82,43
Центри безпеки	88	52	59,09	36	40,91	—	—	—	—	30	34,09	58	65,91
Центри надання адміністративних послуг (ЦНАПи)	62	—	—	—	—	—	—	—	—	26	41,94	36	58,06
Музеї, художні галереї, архіви	57	35	61,40	22	38,60	34	59,65	22	38,60	6	10,53	51	89,47
Заклади соціального захисту	340	194	57,06	146	42,94	—	—	—	—	124	36,47	216	63,53
Всього	4761	2521	53	1994	47	2711	57	1559	43	1378	29	3383	71

9.19 Заходи для підвищення рівня цифровізації бюджетних установ та організацій, посилення їх захисту від кіберзагроз

Подальший розвиток процесів цифровізації усіх напрямків обліку, управління та надання адміністративних послуг передбачає повсюдну автоматизацію шляхом встановлення програмно-технічних засобів на кожному робочому місці, об'єднання їх в локальні мережі, що мають ставати елементами загальнообласних або державних відомчих мереж.

З метою оптимізації витрат слід вводити в практику опрацьований та запропонований фахівцями стандарт робочого місця в окремому підприємстві, організації чи їх підрозділі. Це дозволить мати баланс між потребами у функціоналі із можливостями комп'ютерної техніки як технічної основи використання необхідних програмних продуктів.

Для забезпечення захисту від кіберзагроз, в першу чергу, потрібно розробити комплекс заходів з автоматичного резервного копіювання робочої інформації на локальні чи віддалені сервери з обмеженим доступом.

Крім того, державні реєстри, наприклад містобудівний кадастр на місцевому рівні, місцеві реєстри медичних служб мають розміщуватись на транзитних серверах, що фізично близько знаходяться до кінцевих користувачів із перехресним резервуванням на централізованих серверах зберігання даних.

На посилення захисту від кіберзагроз бюджетних установ та організацій спрямований законопроект №8087. Він стосується розбудови всього ланцюжка максимального кіберзахисту державних інформаційних ресурсів та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Із прийняттям цього документа буде запроваджена така посада як фахівець із кібербезпеки в кожній держустанові, зокрема, й на об'єктах критичної інфраструктури. Запрацює платформа обміну кіберінцидентами для команд реагування з різних державних установ, механізми дослідження ланцюжків постачальників для державних установ та об'єкти критичної інфраструктури.

9.20 Визначення потреби відновлення мереж інформаційної інфраструктури задля забезпечення жителів регіону суспільно необхідною інформацією (національне теле-, радіомовлення, діяльність місцевих засобів

Перелік та розташування об'єктів телерадіомовлення на території області та їх характеристики наведено у таблиці 9.20.1.

Таблиця 9.20.1

Перелік об'єктів телерадіомовлення та їх характеристики

№ з/п	Назва об'єкта телерадіомовлення	Розташування об'єкта телерадіомовлення	Населені пункти, що обслуговує об'єкт	Відсоток покриття потенційних абонентів	Стан обладнання (% морального зносу)
1	РТПС Андріївка	вул.151 км автошляху Виступовичі-Могілів-Подільський, с. Андріївка, Житомирський р-н.	Житомирський р-н	80	70
2	РТПС Овруч	вул. Данилівська, буд. 1, село Дубовий Гай, район Коростенський, обл. Житомирська, Україна	Північ Житомирської області	70	60
3	РТПС Олевськ	вул. Свято-Миколаївська, буд. 146, місто Олевськ, район Коростенський	Північний Захід Житомирської області	80	50
4	РТПС Бердичів	вул. Піонтковського, буд. 7 У, місто Бердичів, район Бердичівський	Південь Житомирської області	70	50
5	РПЦ ТРК «Ефір»	м. Бердичів	Бердичівська ТГ, Гришковецька ТГ, Райгородська ТГ, Семенівська ТГ, Швайківська ТГ	100 80 80 75 75	50

На території області немає пошкоджених об'єктів телерадіомовлення, що потребують відновлення.

Необхідним є постійне оновлення обладнання через його швидке моральне зношування.

Перелік та розташування телерадіовеж на території області та їх види мовлення наведено у таблиці 9.20.2.

Таблиця 9.20.2

Розташування телерадіовеж та їх види мовлення

Вид мовлення	№ з/п	Розташування телерадіовежі
Ефірне радіомовлення	1.	Житомир
	2.	Андріївка (Черняхів)
	3.	Бердичів
	4.	Брусилів
	5.	Дубовий Гай (Овруч)
	6.	Звягель
	7.	Ємільчине
	8.	Коростень
	9.	Малин
	10.	Народичі
	11.	Олевськ
	12.	Попільня
	13.	Романів
	14.	Хорошів
Цифрове телевізійне мовлення	1.	Житомир
	2.	Андріївка (Черняхів)
	3.	Бердичів
	4.	Брусилів
	5.	Дубовий Гай (Овруч)
	6.	Звягель
	7.	Кожухівка (Коростень)
	8.	Котлярка (Попільня)
	9.	Олевськ
	10.	Юрівка (Малин)

Вид мовлення	№ з/п	Розташування телерадіовежі
Аналогове телевізійне мовлення	1.	Андріївка (Черняхів)

Доступ до телерадіосигналу прямо залежить від відстані населеного пункту до того чи іншого передавача та його потужності.

Покриття цифровим телевізійним сигналом. У 2023 році охоплення телевізійним сигналом Житомирської області зазнало якісних змін - введено в дію загальнонаціональну цифрову телемережу МХ-7. П'ять передавачів розташовані у Житомирській області:

- с. Андріївка;
- м. Бердичів;
- м. Звягель;
- м. Олевськ;
- с. Дубовий Гай.

Разом з тим, як і у попередні роки, найслабше покриття цифровим сигналом фіксується на територіях Андрушівської, Баранівської, Ємільчинської, Романівської та Ружинської громад. З огляду на особливості забудови та рельєфу питання якісного доступу до цифрового сигналу DVB-T2 продовжує бути актуальним для низки мікрорайонів Житомира. Відстань від південних околиць обласного центру до передавача, розташованого у с. Андріївка, становить 35 км.

Що стосується стану обладнання телерадіомовників – воно оновлюється за потреби, по мірі зношення.

Наявна пропозиція щодо здійснення заходів на упередження для стабільної роботи радіомовлення, зокрема, у контексті інформування населення про оголошення повітряних тривог. Спільно з керівництвом ПП «Радіопередавальний центр «Телерадіокомпанія «Ефір» було попередньо випрацювано покрокову інструкцію, що дозволить знайти альтернативну доставку сигналу у випадку відключень енергоживлення. Це передбачає створення захищеного каналу зв'язку та запуску окремого резервного (відключеного від електроживлення) передавача на випадок аварій або потужного електромагнітного імпульсу.

9.21 Визначення потреб по забезпеченню газифікації всіх населених пунктів області.

За кількістю населених пунктів газифікація Житомирської області не є високою. З загальної кількості 1668 населених пунктів газифікованими є 637, тобто 38%. У розрізі районів кількість та відсоток газифікації населених пунктів наведено у таблиці 9.21 та рис. 9.21.

Таблиця 9.21

Кількість та відсоток газифікації населених пунктів

№ з/п	Район	Кількість населених пунктів, шт.		Відсоток, %
		Всього	Газифікованих	
1	Бердичівський	162	123	76
2	Житомирський	684	296	43
3	Новоград-Волинський	293	88	30
4	Коростенський	529	130	25
Всього		1668	637	38

Заходами програми є наступні.

Газифікація населених пунктів:

- Бердичівський район – 39 населених пунктів (24 %);
- Житомирський район – 388 населених пунктів (57 %);
- Новоград-Волинський район – 205 населених пунктів (70 %);
- Коростенський район – 399 населених пунктів (75 %).

9.22. Визначення переліку населених пунктів, де водозабір здійснюється із відкритих джерел. Пропозиції щодо переходу на сучасні технології очистки питної води із хлору на гіпохлорит

Джерелами питного водопостачання області є переважно відкриті поверхневі водні об'єкти та частково підземні джерела. Відкриті водойми використовуються як джерела питного водопостачання у містах Житомир, Бердичів, Коростень, Малин, Звягель, селище Іршанськ. На них припадає 89% усієї спожитої води в області. Решта споживачів забезпечуються питною водою переважно з підземних джерел. Згідно з Програмою «Питна вода Житомирської області на 2023 – 2027 роки», затвердженою Розпорядженням Житомирської обласної військової адміністрації від 25 квітня 2023 року № 149 загальна протяжність водопровідних мереж складає 3,8 тис. км, питома вага старих та аварійних мереж у їх загальній протяжності становить 31%. Протягом року у мережі подається 32 млн. м³ води.

ДУ «Житомирський обласний лабораторний центр МОЗ України» відібрав та дослідив протягом 2022 року 1408 проб з водопроводів централізованого водопостачання для визначення санітарно-хімічних показників (не відповідало нормативним вимогам 38%) та 1979 проб на визначення мікробіологічних показників (не відповідали нормативним вимогам 6%). Протягом того ж року відібрано 41 зразок води у місцях поверхневих водозаборів для визначення санітарно-хімічних та бактеріологічних показників. Відхилення виявлено у 14,6% проб.

Одними з найпоширеніших засобів знезараження води є гіпохлорит натрію і хлор. Принцип дії у них схожий, але є відмінності, які роблять гіпохлорит натрію кращим у багатьох випадках.

Дезінфекційна дія гіпохлориту натрію ґрунтується на тому, що при розчиненні у воді він так само, як і газоподібний хлор, утворює хлорноватисту кислоту та гіпохлорит-іони, які мають окиснювальну і дезінфекційну дію. Зберігаючи всі переваги процесу хлорування, метод знезараження за допомогою розчинів гіпохлориту натрію дає змогу уникнути основних труднощів, пов'язаних з роботою з високотоксичним рідким хлором.

Перевагами гіпохлориту натрію є:

- більша безпечність при використанні (використання гіпохлориту натрію не вимагає прямого контакту з хлором, чим знижує ризик отримання опіків чи подразнення шкіри; гіпохлорит натрію має меншу токсичність і меншу здатність викликати алергічну реакцію);
- більш широкий спектр дії у порівнянні з хлором (більша ефективність проти бактерій, вірусів і грибків);
- більш тривалий термін придатності у порівнянні з хлором (завдяки більш стабільній формі він довше зберігає свої властивості, не втрачаючи ефективність з часом).

Гіпохлорит натрію (натрій хлорноватистокислий – це неорганічна сполука з хімічною формулою NaOCl). У нерозчиненому стані має вигляд твердої маси, що складається з

безбарвних кристалів. Добре розчиняється у воді. Водний розчин гіпохлориту натрію має специфічний хлорний запах. Він є потужним окислювачем з вмістом активного хлору 95,2 %.

Хлор, що входить до його складу, ефективно знезаражує питну воду. Дозування гіпохлориту натрію вибирається з розрахунку отримання 0,3 - 0,5 мг залишкового хлору на 1 літр води, яка надходить до споживачів. Він добре змішується з водою і може додаватися за 0,5 години до подачі споживачам. Місця знезаражування можуть бути спеціальні резервуари або трубопроводи за умови, що вони мають достатню довжину від місця додавання реагенту до першого водорозбору без забору води, що дозволяє забезпечувати необхідний час контакту реагенту з водою до її отримання споживачем.

Перелік водозаборів з поверхневих джерел на території області та їх характеристики наведено у таблиці 9.22.

Таблиця 9.22

Перелік водозаборів з поверхневих джерел та їх характеристики

№ з/п	Назва водозабору	Місце розташування	Населені пункти, що обслуговуються	Технічний стан (% зношення)	Метод знезаражування
1	Поверхневий водозабір з річки Гнилоп'ять	м. Бердичів вул. Аширбекова, 27	м. Бердичів с. Мирне с. Бистрик	50	Установки знезараження води наявні на території ВНС 2-го підйому по вул. Аширбекова, 27 (хлор, гіпохлорид)
2	Водосховище «Відсічне»	с. Побитівка	Житомир, Іванівка, Вереси, Глибочиця, Дениші, Довжик, Зарічани, Корчак, Оліївка, Перлявка, Слобода-Селець, Станишівка, Тетерівка, Гуйва, Новогуйвинське	10	НСВ-1 – хлор, НСВ-2 – (гіпохлорид)
3	Водозабори на річці Случ -6 шт.	м. Звягель	м. Звягель	90	вул. Водопровідна, 50-А; вул. Житомирська, 85 (гіпохлорид).

№ з/п	Назва водозабору	Місце розташування	Населені пункти, що обслуговуються	Технічний стан (% зношення)	Метод знезаражування
4	Водозабір став площею 2, 98 га (технічна вода)	Звягельський район, с. Барвинівка	с. Барвинівка - ТОВ «Бетек» для поливу насаджень	-	-
5	Водозабір став площею 1, 408 га (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Теснівка	с. Теснівка – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
6	Водозабір став площею 0, 24 га (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Теснівка	с. Теснівка – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
7	Водозабір став площею 4, 4 га (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Теснівка	с. Теснівка – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
8	Водозабір став площею 0,0307 га (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Тупальці	с. Тупальці – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
9	Водозабір став площею 5,1 га (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Тупальці	с. Тупальці – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
10	Водозабір став площею 2,75 га (технічна вода)	Звягельський район, с. Тупальці	с. Тупальці – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
11	Водозабір став площею 0,54 га (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Новозелене	с. Новозелене – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
12	Водозабір став площею 0,338 га (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Новозелене	с. Новозелене – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
13	Водозабір з магістральних каналів (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Тупальці	с. Тупальці – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
14	Водозабір з магістральних каналів (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Новозелене	с. Новозелене – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-

№ з/п	Назва водозабору	Місце розташування	Населені пункти, що обслуговуються	Технічний стан (%) зношення)	Метод знезаражування
15	Водозабір з магістральних каналів (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Несолонь	с. Несолонь – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
16	Водозабір з магістральних каналів (технічна вода)	Звягельський район, за межами с. Теснівка	с.Теснівка – ФГ «Аделаїда» відокремлена садиба	-	-
17	Поверхневий водозабір	смт Іршанськ	смт Іршанськ	-	Хлор
18	Водозабор з водосховища греблі № 1 на р. Ірша. Новоборівське ЖКП є вторинним водокористувачем.	смт. Нова Борова	смт. Нова Борова		Очистка на очисних спорудах типу "Система омніфільтрації OFSY", Гіпохлорит марки "А"
19	Поверхневий водозабір	м. Малин	м. Малин	80	Хлор
20	Поверхневий (технічний) водозабір ст. Коростень ПЗЗ	м. Коростень, вул. Івана Богуна, 2Г	місто Коростень	60	-
21	Поверхневий (технічний) водозабір ст. Коростень - Подільський	м. Коростень, вул. Набережна, 2В	місто Коростень	60	-
22	Поверхневий водозабір р. Уж	м. Коростень, вул. Грушевського, 67	місто Коростень	80,4	Хлор балонний

Відповідно до «Інструкції із застосування гіпохлориту натрію для знезараження води в системах централізованого питного водопостачання та водовідведення», затвердженої наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 18 травня 2007 року № 18, для знезараження питної води на спорудах водопідготовки доцільно застосовувати гіпохлорит натрію марки А за ГОСТ 11086-76 «Гіпохлорит натрію. Технічні умови».

Гіпохлорит натрію марки А випускається у вигляді водного розчину (РГН) зеленувато-жовтого кольору.

Заходами Програми є наступні.

Переведення очисних споруд водозаборів питного водопостачання з поверхневих джерел з використання хлору на використання гіпохлориту натрію для знезаражування питної води:

- поверхневий водозабір селище Іршанськ;
- поверхневий водозабір місто Малин;
- поверхневий водозабір з річки Уж, місто Коростень, вул. Грушевського, 67.

Переведення очисних споруд водозаборів питного водопостачання з поверхневих джерел з часткового використання гіпохлориту натрію на повне використання (при цьому передбачається повне припинення використання хлору для знезаражування):

- поверхневий водозабір з річки Гнилоп'ять, місто Бердичів, вул. Аширбекова, 27;
- водозабір з водосховища «Відсічне», село Побитівка.

Відключення електропостачання можуть призводити до перебоїв у роботі очисних споруд питного водопостачання, у тому числі установок знезаражування питної води. Очисні споруди водопідготовки мають бути обладнані автономними генераторами, що можуть забезпечувати безперебійну роботу під час відключень електроенергії.

Знезаражування води з поверхневих водозаборів технічного водопостачання не передбачається.

9.23. Визначення необхідності проведення реконструкції, капремонту очисних споруд, а також будівництва міні очисних споруд водовідведення у населених пунктах

Безперебійна робота каналізаційних очисних споруд визначає нормальне функціонування житлових будинків, приватних домоволодінь, промислових підприємств, торговельних центрів та інших установ. Своєчасно проведений ремонт або реконструкція очисних споруд дозволяє уникати багатьох проблем.

Згідно з Програмою «Питна вода Житомирської області на 2023 – 2027 роки», затвердженою Розпорядженням Житомирської обласної військової адміністрації від 25 квітня 2023 року № 149 загальна протяжність мереж каналізації області складає 1,2 тис. км. З них у застарілому та аварійному стані знаходить 41% від загальної протяжності. Стічні води, що приймаються каналізаційними системами, надходять на очисні споруди механічного та біологічного очищення. В деяких населених пунктах стічні води скидаються на поля фільтрації. Більшість каналізаційних очисних споруд є застарілими та потребують реконструкції. Вирішенням проблем каналізування має бути нове будівництво, реконструкція, капітальний ремонт очисних споруд водовідведення із застосуванням новітніх технологій з метою зменшення обсягів неочищених стічних вод, що скидаються у джерела питного водопостачання.

Перелік населених пунктів, обладнаних централізованими каналізаційними системами та очисними спорудами, наведено у таблиці 9.23.

Таблиця 9.23

**Перелік населених пунктів, обладнаних централізованими каналізаційними системами
та очисними спорудами**

№ з/п	Каналізовані населені пункти	Технічний стан каналізаційних мереж (% зношення)	Розташування централізованих каналізаційних очисних споруд, (населені пункти)	Тип каналізаційних очисних споруд, потужність, м³/добу	Технічний стан каналізаційних очисних споруд (% зношення)
1	с. Наталівка Звягельського р-ну	74	с. Наталівка	-	-
2	м. Баранівка	21,3		Біологічна, 2700 м³/добу	15
3	смт Першотравенськ	37,6		поля фільтрації, 600 м³/добу	80
4	м. Бердичів	65	Скид господарсько-побутових та виробничих стічних вод від підприємств, населення та вторинних водовористувачів здійснюється через каналізаційну мережу МКП "Бердичівводоканал" на очисні споруди ТОВ "Комплекс екологічних споруд"	Біологічний, 21400 м³/добу	50
5	смт Городниця	80	смт.Городниця	біологічна очистка, 700 м³/добу	80
6	с. Горщик	70	с. Горщик	поля фільтрації, 23 м³/добу	100
7	смт. Ємільчине	40	смт. Ємільчине	- 2,1 м³/добу	-

8	Житомир, Іванівка, Вереси, Глибочиця, Довжик, Зарічани, Оліївка, Станишівка, Тетерівка, Гуйва	69	Житомир	ОСК-1 - пров. Комунальний, 21 - 67000 м ³ /добу; ОСК-2 - вул Промислова, 1/154 - 27000 м ³ /добу; ОСК "Рекорд" - хутір Лісовий Житомирський р-н - 200 м ³ /добу	-
9	м. Звягель	35,7	с. Чижівка, Звягельський район	Механічний, біологічний, 1700 м ³ /добу	50
10	смт Іршанськ	98	-	Насосна станція, 1500 м ³ /добу	98
11	смт. Нова Борова	80	смт. Нова Борова	біологічна очистка, 1400 м ³ /добу	80
12	смт Любар	80	с.Громада	біологічна очистка, 195 м ³ /добу	90
13	м. Малин	90	-	-	-
14	смт. Миропіль	80	1 споруда, смт. Миропіль	Локальні очисні споруди біологічної очистки господарсько-побутових стічних вод, 170 м ³ /добу	нові: тестовий запуск у липні 2023 р
15	місто Овруч	70	місто Овруч	Повна біологічна очистка	60
16	смт Озерне	70	смт Озерне	Повна біологічна очистка, 2600 м ³ /добу	70
17	м.Олевськ	25	-	-	-
18	смт. Попільня	80	смт. Попільня	КУ200 - 2 шт., 400 м ³ /добу	80

19	с. Райки Бердичівський район	100	с. Райки	очисні споруди	-
20	м. Радомишль	-	-	2000 м ³ /добу	95
21	м. Коростень (ст. Коростень-Подільський)	60	Очисні споруди ст. Коростень-Подільський	очисні споруди біологічної очистки, 1000 м ³ /добу	60
22	м. Коростень	86,5	Комплекс нежитлових будівель та споруд №6 Територія Бехівської сільської ради за межами населених пунктів	Механічний, біологічний, 10000 м ³ /добу	80
23	с. Грозине Коростенського району	70	Очисні споруди с. Грозине Коростенського району - 2 шт	700 м ³ /добу	45
24	с. Михайлівка Коростенського району	80	Очисні споруди с. Михайлівка Коростенського району	60 м ³ /добу	30

Забезпечення функціонування каналізаційних систем населених пунктів та недопущення скидання неочищених стічних вод має бути досягнуто реконструкцією існуючих каналізаційних очисних споруд та будівництвом нових, у тому числі міні очисних споруд водовідведення у населених пунктах. При цьому необхідним є запровадження комплексу заходів з розвитку, санації та ревіталізації систем централізованого та децентралізованого водовідведення, забезпечення доступності якісних послуг у цій сфері, зокрема, шляхом використання новітніх технологій, реконструкції існуючих очисних споруд з урахуванням потреб територіальних громад.

Основними принципами реконструкції існуючих очисних споруд мають бути:

- максимальне використання існуючих потужностей очисних споруд;
- максимальне захищення полімерними матеріалами споруд, виконаних з бетону;
- заміна кородуючого сталевго обладнання і застарілих матеріалів на нержавіючі та полімерні.

Перед початком робіт з реконструкції та ремонту необхідним є проведення детального обстеження об'єктів каналізації, встановлення ступеню зносу інженерних систем, перевірка роботи каналізаційної системи. Основним комплексом відновлювальних робіт при цьому є:

- заміна зношених елементів системи;
- проведення гідроізоляції швів і стиків;
- відновлення коректної роботи всього обладнання.

Для малих населених пунктів актуальним є впровадження використання малих каналізаційних очисних споруд для очищення малих обсягів стічних вод.

Основними проблемами та відмінними особливостями очищення малих об'ємів стічних вод є:

- надходження свіжого концентрованого стоку, у якому кількість органіки, азоту та фосфору не відповідає оптимальному для біологічного процесу співвідношенню – 100:5:1 (органіка: азот: фосфор);
- можливість залпового припливу стічних вод, а саме, до 25% добового навантаження може надходити за дуже короткий проміжок часу (декілька хвилин). Очисні установки мають приймати залпове надходження без винесення активного мулу з очищеними стічними водами;
- можливість тривалої відсутності припливу стічних вод, при цьому очисні установки мають зберігати робочий стан;
- можливість залпового скидання великої кількості синтетичних поверхнево-активних речовин, що утворюються при пранні білизни;
- можливість залпового скидання висококонцентрованих стічних вод, наприклад з кухні, при цьому БПК стоків, що надходять, може доходити до 2000 мг/л (до 5 разів перевищуючи норму);
- мінімізація участі обслуговуючого персоналу. Процес очищення має здійснюватись в автоматичному режимі.

Заходами Програми є наступні:

Нове будівництво централізованих каналізаційних очисних споруд:

- сел. Першотравенськ;
- с. Горщик;
- смт Іршанськ;
- м. Олевськ;
- с. Райки;
- м. Радомишль.

Капітальний ремонт та реконструкція централізованих каналізаційних очисних споруд:

- м. Бердичів;
- сел. Городниця;
- м. Звягель;
- сел. Нова Борова;
- сел. Любар;
- м. Овруч;
- сел. Озерне;
- м. Коростень

Влаштування локальних каналізаційних очисних споруд в решті населених пунктах області.

Відключення електропостачання може призводити до перебоїв у роботі очисних споруд каналізації, у тому числі міні очисних споруд водовідведення. Каналізаційні очисні споруди мають бути обладнані автономними генераторами, що можуть забезпечувати безперебійну роботу під час відключень електроенергії.

9.24. Аналіз необхідності проведення реконструкції/ремонту існуючих водонапірних веж, забезпечення їх забірними пристроями для заправки пожежних автомобілів водою

При гасінні пожежі пожежним автомобілем виникає потреба в значній кількості води. Приблизний час спустошення цистерни пожежного автомобіля становить 10 хвилин при роботі одного ствола, 5 хвилин при роботі двох. Виникає необхідність забору води пожежним автомобілем. Одним із джерел водопостачання для пожежного автомобіля є водонапірна башта. Резервуар башти включає недоторканий 10-ти хвилинний пожежний об'єм води на гасіння однієї зовнішньої і однієї внутрішньої пожежі при одночасній найбільшій витраті води на інші потреби, забезпечення необхідних напорів та витрат, заповнення водою пожежних та пристосованих автомобілів тощо.

Для відбору води пожежними автомобілями ззовні конструкції башти на відвідній (підвідно-відвідній) трубі передбачають пристрій із запірним вентилям і з'єднувальною головкою діаметром 80 мм, до якої, у разі потреби, приєднується пожежний рукав. Водонапірна башта в цьому випадку використовується як пожежний резервуар.

Обладнання водонапірних башт спеціальними пристроями для забору води пожежно-рятувальними підрозділами ДСНС дає змогу оперативно ліквідувати пожежу, запобігти загибелі і травмуванню людей, значним матеріальним збиткам та виникненню надзвичайних ситуацій.

Перелік водонапірних башт з несправними пристроями для забору води пожежними автомобілями наведено у Додатку 9.24.

Заходами Програми є наступні:

Реконструкція та відновлення роботи водонапірних башт та пристроїв для забору води пожежними автомобілями:

- Житомирський р-н, с. Красногірка, ТОВ «Агрофірма Красногірка;
- Житомирський р-н, м. Житомир, вул. Транспортна, буд. 3, Товариство з додатковою відповідальністю Житомирський завод скловиробів;
- Житомирський р-н, с. Окілок, Оліївська сільська рада Житомирського району;
- Звягельський р-н, с. Киянка, Стрийська сільська рада;
- Звягельський р-н, с. Івашківка, Стрийська сільська рада;
- Бердичівський р-н, с. Забара, Червоненська селищна рада;
- Житомирський р-н, с. Красногірка, Красногірська загальноосвітня школа I-II ступенів Чуднівської міської ради;
- Житомирський р-н, с. Красногірка, ТОВ «Агрофірма Красногірка;
- Звягельський р-н, с. Глинянка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
- Звягельський р-н, с. Зелений Гай, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
- Звягельський р-н, с. Климентіївка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
- Звягельський р-н, с. Острожок, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
- Звягельський р-н, с. Кашперівка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
- Звягельський р-н, с. Смолдирів, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
- Звягельський р-н, с. Смолка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;

- Звягельський р-н, с. Стара Гута, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Звягельський р-н, с. Суємці, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Звягельський р-н, с. Стовпи, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Звягельський р-н, с. Хижівка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Звягельський р-н, смт Полянка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Звягельський р-н, с. Берестівка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Звягельський р-н, с. Вишнівка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Звягельський р-н, с. Володимирівка, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Звягельський р-н, с. Земля, Комунальне підприємство «Баранівка міськводоканал»;
 - Коростенський р-н, с. Тхорин, Словечанська сільська рада;
 - Коростенський р-н, с. Черевки, Словечанська сільська рада;
- Реконструкція та відновлення пристроїв для забору води пожежними автомобілями на водонапірних баштах:
- Бердичівський р-н, с. Зарубинці, вул. Першотравнева, буд. 55, Андрушівська міська рада;
 - Житомирський р-н, с. Котівка, вул. Зарічанська, буд. 1, Радомишльська міська рада;
 - Житомирський р-н, с. Морогівка, вул. Центральна, Потіївська сільська рада;
 - Житомирський р-н, смт Попільня, вул. Героїв Майдану, буд. 4, Приватне акціонерне підприємство Попільнянське автопідприємство 11839;
 - Житомирський р-н, с. Дітинець, вул. Центральна, Потіївська сільська рада;
 - Житомирський р-н, смт Корнин, пров. Студентський, буд. 12, Комунальне підприємство «Корнин» Корнинської селищної ради;
 - Житомирський р-н, с. Вівче, вул. Центральна, буд. 11, Потіївська сільська рада;
 - Бердичівський р-н, с. Забара, Червоненська селищна рада;
 - Житомирський р-н, с. Заньки, Потіївська сільська рада;
 - Житомирський р-н, с. Турчинівка, Турчинівський професійний ліцей;
 - Житомирський р-н, с. Квітневе, Комунальне підприємство «Жовтневе» територіальної громади села Квітневе;
 - Житомирський р-н, с. Ставище, Фермерське господарство Ставищанське;
 - Житомирський р-н, с. Ставище, Фермерське господарство Ставищанське;
 - Бердичівський р-н, Ружинська ТГ, с. Мовчанівка, вул. Центральна, Комунальне підприємство «Джерело» Мовчанівської сільської ради;
 - Бердичівський р-н, Ружинська ТГ, с. Мовчанівка, вул. Молодіжна, Комунальне підприємство «Джерело» Мовчанівської сільської ради;
 - Бердичівський р-н, Ружинська ТГ, с. Мовчанівка, вул. Центральна, Комунальне підприємство «Джерело» Мовчанівської сільської ради;
 - Житомирський р-н, с. Краснобірка, Радомишльська міська рада;
 - Житомирський р-н, с. Чайківка, Радомишльська міська рада;
 - Житомирський р-н, с. Василівка, Товариство з обмеженою відповідальністю «СІГНЕТ-ЦЕНТР»;

- Житомирський р-н, с. Красногірка, Товариство з обмеженою відповідальністю «СІГНЕТ-ЦЕНТР»;
 - Житомирський р-н, смт Попільня, Комунальне підприємство «ГАРАНТ» територіальної громади смт. Попільня;
 - Житомирський р-н, смт Попільня, Комунальне підприємство «ГАРАНТ» територіальної громади смт. Попільня;
 - Житомирський р-н, с. Бухалівщина, Комунальне підприємство «ГАРАНТ» територіальної громади смт. Попільня;
 - Житомирський р-н, с. Великі Лісівці, Приватне сільгосподарське підприємство КАМ'ЯНКА;
 - Житомирський р-н, с. Голуб'ятин, Приватне сільгосподарське підприємство САВЕРЦІ;
 - Житомирський р-н, с. Криве, Комунальне підприємство «ГАРАНТ» територіальної громади смт. Попільня;
 - Житомирський р-н, с. Липки, Комунальне підприємство «ГАРАНТ» територіальної громади смт. Попільня;
 - Житомирський р-н, с. Миролубівка, Товариство з обмеженою відповідальністю ХОРТИЦЯ-АГРО;
 - Житомирський р-н, с. Паволоч, Сільськогосподарський кооператив «ТАКО»;
 - Житомирський р-н, с. Паволоч, Сільськогосподарський кооператив «ТАКО»;
 - Житомирський р-н, с. Соколів брід, Сільськогосподарський кооператив "ТАКО";
 - Житомирський р-н, с. Лучин, Комунальне підприємство «КОРНИН» Корнинської селищної ради;
 - Житомирський р-н, с. Сущанка, Комунальне підприємство «КОРНИН» Корнинської селищної ради;
 - Житомирський р-н, с. Турбівка, Комунальне підприємство «КОРНИН» Корнинської селищної ради;
 - Житомирський р-н, с. Веприн, Вишевицька сільська рада;
 - Житомирський р-н, с. Макалевичі, Вишевицька сільська рада;
 - Звягельський р-н, смт Довбиш, Благодійна організація Благодійний фонд Надія для всіх;
 - Звягельський р-н, смт Довбиш, вул. Поліська, буд. 36, Спільне підприємство Довбиський хлібозавод райспоживспілки.
- Обладнання водонапірних башт пристроями для забору води пожежними автомобілями:
- Житомирський р-н, с. Мамрин, вул. Промислова, 9, Державне підприємство Коростишівське лісове господарство;
 - Житомирський р-н, с. Вільня, вул. Центральна, 5а, Вільнянський ліцей Коростишівської міської ради Житомирської області;
 - Житомирський р-н, с. Грубське, провул. Миру, 10, Фермерське господарство Рибацький стан;
 - Житомирський р-н, с. Кропивня, вул. Перемоги, 51, Товариство з обмеженою відповідальністю АГРО-КОНТАКТ-1;
 - Житомирський район, с. Кмитів, вул. Покровська, 42Б, Комунальний навчальний заклад «Кмитівська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат» Житомирської обласної ради;
 - Житомирський р-н, с. Старосільці, вул. Шевченка, 20А, Приватне підприємство НИВА;

- Житомирський р-н, с. Старосільці, вул. Шевченка, 20А, Приватне підприємство НИВА;
- Житомирський р-н, с. Старосільці, вул. Шевченка, 20А, Приватне підприємство НИВА;
- Житомирський р-н, с. Слобідка, вул. Молодіжна, 4, Товариство з обмеженою відповідальністю ПЕРСПЕКТИВА-КОРОСТИШІВ;
- Житомирський р-н, с. Торчин, вул. Зарічка, 4, Товариство з обмеженою відповідальністю ТОРЧИНСЬКЕ;
- Коростенський р-н, с. Рудня-Вороб'ївська, вул. Тимошенка, Малинська міська рада;
- Коростенський р-н, с. Українка, вул. Пісківка, Малинська міська рада;
- Коростенський р-н, с. Українка, Малинська міська рада;
- Коростенський р-н, с. Недашки, вул. Шевченка, Малинська міська рада;
- Коростенський р-н, с. Баранівка, вул. Миру, Малинська міська рада;
- Коростенський р-н, с. Баранівка, вул. Миру, Малинська міська рада;
- Коростенський р-н, с. Морозівка, вул. Молодіжна, Малинська міська рада.

9.25. Визначення заходів, пов'язаних з організацією безперебійного електроживлення насосів, які забезпечують подачу води на потреби пожежогасіння

Містить інформацію з обмеженим доступом.

9.26 Аналіз забезпеченості населених пунктів області регулярним автобусним сполученням із центрами територіальних громад, районними центрами та обласним центром. Основні проблемні питання стосовно відсутності автобусного сполучення та шляхи їх вирішення

Для аналізу зв'язків населених пунктів автобусним сполученням було прийнято мережу автобусних маршрутів Житомирської області, дійсну на 01.01.2024 року (Додаток 9.26). Матеріали для аналізу були надані Департаментом регіонального розвитку ОДА. Всього на території області діють 401 автобусних маршрутів.

Схема мережі наведена на рисунку 9.26.1.

За критерії обслуговування населених пунктів прийнято проходження автобусного маршруту на відстані менше 500 м від межі населеного пункту. Наявність зупинних пунктів при цьому не приймалася до уваги з огляду на відсутність

З 66 територіальних громад автобусне сполучення зі 100% обслуговуванням населення автобусним транспортом мають шість громад: Бердичівська, Білокоровицька Високівська Городоцька Гришківська Червоненська. Громад, в яких автобусним сполученням забезпечено від 90 до 100% населення 30 одиниць, тобто майже половина.

Не забезпечено автобусним сполученням взагалі населені пункти з населенням близько 7,05 відсотків населення області. Найбільш складна ситуація в територіальних громадах Гладковицька - 95%, Вишевицька - 83%, Чоповицька - 42,5%, Брусилівська - 43,7%, Харитонівська - 39,9%. Решта територіальних громад мають населені пункти, які не обслуговуються автобусним сполученням, з сумарним населенням менше 20% кількості населення територіальної громади.

Таким чином, із 1178,2 тис. мешканців області автобусним зв'язком забезпечені 1095,2 тис. мешканців, тобто 93%. Кількість мешканців, які не обслуговуються автобусними маршрутами, складає 83,1 тис. осіб

Таблиця 9.26.1

Зв'язки населених пунктів з центрами громад, районів, області

Види і групи зв'язків	Кількість мешканців груп області, тис.осіб	Питома вага в групі, %
Область усього	1178,2	
у т. ч.:		
- забезпечені автобусним транспортом	1095,2	93,0
- не забезпечені автобусним транспортом	83,1	7,0
Зв'язок з центром громади*		
- мають	1049,2	89,1
- не мають	129,0	10,9
Зв'язок з центром району		
- мають	1014,2	86,1
- не мають	164,1	13,9
Зв'язок з центром області		
- мають	1024,7	87,0
- не мають	153,5	13,0

*Прямі автобусні маршрути

Візуально означена інформація в розрізі територіальних громад представлена на рисунках 9.26.2, 9.26.3, 9.26.4, 9.26.5. (Книга 3 Схеми)

Аналіз обслуговування населених пунктів автобусними маршрутами представлений в табл. 9.26.2.

Таблиця 9.26.2

Обслуговування населених пунктів автобусними маршрутами

№ п/п	Назва ТГ	Кількість населених пунктів ТГ, всього	Кількість населених пунктів, що обслуговуються автобусними маршрутами		Кількість населених пунктів, що мають доступ до центру громади		Кількість населених пунктів, що мають доступ до районного центру		Кількість населених пунктів, що мають доступ до обласного центру	
			Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %
1	Андрушівська	25	18	72	12	48	6	24	18	72
2	Андрушківська	6	4	66,6	4	66,6	4	66,6	4	66,6
3	Баранівська	35	20	57,1	19	54,2	17	48,5	18	51,4
4	Барашівська	36	13	36,1	11	30,5	3	8,3	11	30,5
5	Бердичівська	3	3	100	3	100	3	100	3	100
6	Березівська	16	14	87,5	12	75	14	87,5	14	87,5
7	Білокоровицька	3	3	100	3	100	3	100	3	100
8	Брониківська	33	24	72,7	22	66,6	24	72,7	8	24,2
9	Брусилівська	37	11	29,7	5	13,5	11	29,7	11	29,7
10	Високівська	5	5	100	4	80	5	100	5	100
11	Вишевицька	7	2	28,5	0	0	0	0	0	0
12	Вільшанська	12	10	83,3	8	66,6	9	75	9	75
13	Волицька	8	7	87,5	6	75	7	87,5	7	87,5
14	Вчорайшенська	13	8	61,5	8	61,5	8	61,5	7	53,8
15	Гладковицька	11	1	9	0	0	1	9	1	9

№ п/п	Назва ТГ	Кількість населених пунктів ТГ, всього	Кількість населених пунктів, що обслуговуються автобусними маршрутами		Кількість населених пунктів, що мають доступ до центру громади		Кількість населених пунктів, що мають доступ до районного центру		Кількість населених пунктів, що мають доступ до обласного центру	
			Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %
16	Глибочицька	13	10	76,9	8	61,5	10	76,9	10	76,9
17	Городницька	13	7	53,8	7	53,8	7	53,8	7	53,8
18	Городоцька	3	3	100	3	100	0	0	0	0
19	Горщиківська	10	9	90	5	50	9	90	0	0
20	Гришковецька	17	17	100	17	100	17	100	12	70,5
21	Довбиська	16	8	50	8	50	4	25	8	50
22	Дубрівська	12	10	83,3	6	50	6	50	4	33,3
23	Ємільчинська	72	30	41,6	21	29,1	8	11,1	25	34,7
24	Житомирська	2	1	50	1	50	1	50	1	50
25	Звягельська	15	12	80	12	80	12	80	7	46,6
26	Іршанська	14	11	78,5	9	64,2	7	50	8	57,1
27	Квітнева	9	6	66,6	5	55,5	2	22,2	2	22,2
28	Корнинська	10	7	70	7	70	7	70	7	70
29	Коростенська	44	36	81,8	36	81,8	36	81,8	7	15,9
30	Коростишівська	29	21	72,4	21	72,4	20	68,9	20	68,9
31	Краснопільська	17	14	82,3	14	82,3	13	76,4	12	70,5
32	Курненська	27	22	81,4	14	51,8	22	81,4	22	81,4
33	Лугинська	49	34	69,3	34	69,3	34	69,3	34	69,3

№ п/п	Назва ТГ	Кількість населених пунктів ТГ, всього	Кількість населених пунктів, що обслуговуються автобусними маршрутами		Кількість населених пунктів, що мають доступ до центру громади		Кількість населених пунктів, що мають доступ до районного центру		Кількість населених пунктів, що мають доступ до обласного центру	
			Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %
34	Любарська	48	36	75	36	75	34	70,8	34	70,8
35	Малинська	77	26	33,7	26	33,7	0	0	21	27,2
36	Миропільська	8	4	50	3	37,5	4	50	4	50
37	Народицька	65	28	43	19	29,2	17	26,1	18	27,6
38	Новоборівська	18	14	77,7	12	66,6	14	77,7	14	77,7
39	Новогуйвинська	24	23	95,8	21	87,5	23	95,8	23	95,8
40	Овруцька	91	49	53,8	49	53,8	39	42,8	35	38,4
41	Олевська	57	49	85,9	49	85,9	27	47,3	28	49,1
42	Оліївська	21	18	85,7	10	47,6	18	85,7	18	85,7
43	Піщівська	11	9	81,8	9	81,8	9	81,8	0	0
44	Попільнянська	23	11	47,8	11	47,8	10	43,4	10	43,4
45	Потіївська	24	11	45,8	11	45,8	4	16,6	4	16,6
46	Пулинська	40	32	80	28	70	32	80	32	80
47	Радомишльська	49	24	48,9	24	48,9	17	34,6	17	34,6
48	Райгородоцька	21	18	85,7	11	52,3	18	85,7	11	52,3
49	Романівська	51	35	68,6	26	50,9	33	64,7	33	64,7
50	Ружинська	37	23	62,1	23	62,1	22	59,4	22	59,4
51	Семенівська	14	12	85,7	11	78,5	12	85,7	7	50

№ п/п	Назва ТГ	Кількість населених пунктів ТГ, всього	Кількість населених пунктів, що обслуговуються автобусними маршрутами		Кількість населених пунктів, що мають доступ до центру громади		Кількість населених пунктів, що мають доступ до районного центру		Кількість населених пунктів, що мають доступ до обласного центру	
			Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %	Кількість населених пунктів, од.	Частка в загальній кількості населених пунктів ТГ, %
52	Словечанська	35	16	45,7	16	45,7	11	31,4	11	31,4
53	Станишівська	21	15	71,4	11	52,3	15	71,4	15	71,4
54	Старосілецька	16	15	93,7	9	56,2	15	93,7	15	93,7
55	Стрийська	9	8	88,8	4	44,4	8	88,8	2	22,2
56	Тетерівська	15	10	66,6	10	66,6	10	66,6	10	66,6
57	Ушомирська	46	35	76	18	39,1	35	76	6	13
58	Харитонівська	13	8	61,5	0	0	8	61,5	8	61,5
59	Хорошівська	57	42	73,6	41	71,9	40	70,1	40	70,1
60	Червоненська	7	7	100	7	100	1	14,2	7	100
61	Черняхівська	37	34	91,8	34	91,8	34	91,8	34	91,8
62	Чижівська	27	16	59,2	12	44,4	16	59,2	12	44,4
63	Чоповицька	27	7	25,9	7	25,9	0	0	5	18,5
64	Чуднівська	35	24	68,5	23	65,7	23	65,7	23	65,7
65	Швайківська	8	6	75	4	50	6	75	3	37,5
66	Ярунська	14	13	92,8	10	71,4	13	92,8	5	35,7
Всього		1668	1079	64,7	930	55,8	898	53,8	832	49,9

Кількість населених пунктів, що обслуговуються автобусними маршрутами, складає 1079 одиниць або 64,7% усіх населених пунктів області. У середньому на одну територіальну громаду приходить майже дев'ять населених пунктів, які не обслуговуються автобусним сполученням. Аналіз зв'язків населених пунктів з центрами громад, району, області показав, що прямими маршрутами забезпечено практично половина всіх населених пунктів, решта або не має автобусного сполучення взагалі, або зв'язки здійснюються з пересадками.

Серед іншого слід відмітити малу кількість населених пунктів, забезпечених автобусним сполученням з центрами територіальних громад. Створення адміністративного поділу на територіальні громади сталося відносно нещодавно, тому розгортання комунальних автобусних маршрутів на рівні громад знаходиться на етапі створення.

Перенесення об'єктів, які надають послуги населенню, з районних центрів до центрів територіальних громад обумовлює необхідність розвитку мережі комунальних маршрутів власне громад. У середньому на одну територіальну громаду приходить 11 населених пунктів, які не мають зв'язку з центрами громад (при середній кількості населених пунктів в кожній громаді області – 25 одиниць).

У цілому система пасажирських зв'язків в межах області має бути трьох ступенів. Перший ступінь “Населений пункт - центр громади” повинен бути безпересадковим. Таке сполучення має забезпечуватись:

- мережею міжміських і приміських маршрутів базового рівня, які обслуговуються Департаментом розвитку інфраструктури області. За необхідності окремі маршрути можуть бути зкорегованими за погодженням з експлуатантом маршруту;
- мережею комунальних маршрутів, які подовжуються до прилеглих до міст населених пунктів. Такі маршрути мають забезпечуватись на рівні територіальних громад;
- мережею приміських маршрутів територіальних громад, які організовані за тендерними договорами;
- мережею приміських маршрутів територіальних громад, які організовані власними автобусними парками (АТП) територіальних громад.

Другий ступінь “Населені пункти - районний центр” мають забезпечуватись прямими маршрутами або маршрутами з пересадкою:

- обов'язковим має бути маршрут для безпересадкового зв'язку центру громади з районним центром. Ці маршрути мають бути забезпечені Департаментом інфраструктури області;
- населені пункти, які мають автобусне сполучення існуючими автобусними маршрутами обласного рівня, зберігають зв'язок, розвиток здійснюється з урахуванням зміни обсягів мобільності;
- населені пункти, які можуть отримати зв'язок з районним центром за рахунок коригування обласного маршруту (заїзд до населеного пункту);
- маршрути, які забезпечують зв'язки населених пунктів з пересадкою в основному в центрі територіальної громади з подальшим використанням маршрутів «центр громади - районний центр». Такі маршрути мають бути зкоординованими за розкладом з метою мінімізації часу пересадки.

Третій ступінь “Населені пункти - центр області” мають забезпечуватись в основному маршрутами з пересадкою в центрі територіальних громад, або інших пересадкових центрах (районний центр, автостанції, інші), або прямими маршрутами:

- населені пункти які мають доступ або знаходяться на трасі міжміських автомобільних маршрутів, які забезпечують зв'язок з обласним центром, зберігаються (без примусової зупинки);

- автобусні маршрути першого і другого ступенів з пересадкою на відповідні маршрути, пов'язані з центром області;
- маршрути з районних центрів до центру області.

Аналіз мережі автобусних маршрутів області з огляду на можливість забезпечення ними зв'язків громадським автобусним транспортом між населеними пунктами і відповідними центрами показав, що це є складна багатогранна система, яка характеризується такими факторами:

Сильні сторони

- наявна розвинена мережа міжміських і приміських маршрутів обласного підпорядкування;
- здійснюється централізоване управління маршрутами Департаментом розвитку інфраструктури області;
- можливість часткового коригування маршрутів (заїзди);
- громада може запроваджувати об'єднання міських - приміських маршрутів для забезпечення відповідних зв'язків.

Слабкі сторони

- маршрутами обласного підпорядкування забезпечити усі зв'язки в межах області, районів і громад неможливо;
- наявність населених пунктів з населенням менше 100 мешканців;
- відсутність в окремих громадах комунальних автобусних парків (АТП);
- наявність слабких сільських громад, у яких складно налагодити автобусні маршрути для зв'язку з центром;
- неконтрольований безквитковий збір коштів за проїзд;
- недосконала система компенсації вартості пільгових поїздок (пенсіонерів, інвалідів, учасників АТО, службових тощо);
- відсутність транспортної моделі області;
- відсутність обстежень мобільності населення.

Можливості

- територіальні громади мають можливість самостійно організовувати обслуговування автобусними маршрутами своїх населених пунктів;
- нерентабельні маршрути можуть функціонувати за умови певних дотацій;
- капітальні вкладення можуть мати інвестиційний характер;
- придбання рухомого складу може здійснюватись за рахунок інвестиційних проектів;
- транспортна модель області за умови її розроблення може стати важливим інструментом для прийняття рішень щодо організації відповідних зв'язків в області, у тому числі варіантних, для їх обґрунтування і контролю;
- обстеження мобільності як обов'язкове, її структури за кількісними, часовими і векторними показниками може бути здійснене як вихідні дані для транспортної моделі області.

Загрози

- відмова перевізників обслуговувати збиткові маршрути;
- відмова перевізників в обслуговуванні маршрутів через поганий стан доріг, під'їздів до населених пунктів, вулиць в населених пунктах;
- відсутність рухомого складу, застарілий рухомий склад;
- брак водіїв;
- за умови прийняття рішення щодо створення комунального автобусного парку - відсутність коштів;

- відсутність законодавства, у тому числі стосовно сплати проїзду за квитками (облік);
- відсутність (затримки) погашення вартості пільгових поїздок.

Упорядкування автобусних маршрутів має відбуватись за двома напрямкам: виявлення трасування маршруту для забезпечення необхідних зв'язків, а також визначення кореспонденцій, пасажиропотоків і пасажирооборотів зупинних пунктів. Як правило, таким роботам має передувати ретельне обстеження мобільності в зоні тяжіння маршрутів, а також пасажиропотоків і пасажирооборотів зупинних пунктів на інших маршрутах, які взаємопов'язані.

Такий підхід дозволяє оцінити існуючі кореспонденції, спрогнозувати розрахункові параметри маршруту - кількість оборотних рейсів, тип рухомого складу, обсяг перевезених пасажирів, наповнення рухомого складу, кількість автобусів в русі, інші показники, від яких залежать власне необхідні кошти на рухомий склад, експлуатацію, капітальні вкладення на автобусний парк (АТП) тощо.

Пропонується передбачити в кожному центрі територіальної громади будівництво автотранспортного підприємства (АТП) для комунальних потреб центру і громади. Орієнтовні параметри цих підприємств залежать від розмірів громади, кількості маршрутів, які необхідно обслуговувати, кількості автобусів тощо.

Для подальших розрахунків прийнято середню територіальну громаду площею 450 км² з кількістю необслуговуваних населених пунктів 11. З урахуванням обслуговування окремих рейсів по 2-3 села, окремих - по одному селу (особливості дорожньої мережі) для громади мають бути організовані сім автобусних маршрутів з середньою довжиною оборотного рейсу 12 км. Середній час на здійснення одного рейсу - 0,5 години. Один автобус може здійснювати чотири рейси за добу. Для здійснення трьох оборотних рейсів по семи маршрутах знадобиться три автобуси або чотири автобуси в інвентарі. Автобусний парк може бути доукомплектований шкільними автобусами, комунальними вантажними і спеціальними автомобілями.

Таким чином, пропонується організація в області 66 АТП місткістю в середньому до 15 машин, у тому числі чотири автобуса.

Для кожної територіальної громади механізм організації пасажирських перевезень може бути різними і залежати від рішення громади. Наприклад, громада може вирішити не будувати АТП, а купувати транспортну роботу (машино-кілометри) у інших організацій з оплатою пільгових поїздок за звітом (квитки) з бюджету громади із забезпеченням певного рівня рентабельності.

Пропонується також розроблення транспортної моделі Житомирської області, на основі якої мережа маршрутів кожної громади буде розроблена і інтегрована в загальну мережу всіх видів громадського пасажирського транспорту області.

Така модель має бути наповнена фактичними даними (об'єктами і атрибутами), достатніми для підготовки:

- транспортних прогнозів на основі сценаріїв “що буде, якщо...”;
- зберігання даних транспортних та соціально-економічних показників;
- розрахунку обсягів існуючих пасажиропотоків, оцінки різних транспортних ситуацій і варіантів розвитку транспортної інфраструктури по заданій системі показників, обраних або розрахованих на основі атрибутів системи;
- техніко-економічного обґрунтування різних інвестиційних проектів з розвитку транспортної інфраструктури області;

- оптимізації роботи громадського транспорту, аналізу геометрії мережі громадського транспорту та оцінки її доступності;
- розроблення комплексних програм, стратегій розвитку транспортної мережі, що включає всі види транспорту;
- врахування добової нерівномірності, обліку потоків робочого та вихідного дня.

Серед заходів реалізації Програми також пропонується організація підготовки водіїв громадського транспорту, його обслуговування, експлуатації. Також слід розглянути можливість підвищення вартості оплати праці водіїв, залучення до підготовки і роботи жінок.

Автостанції і автовокзали області

Існуючий стан

Проаналізовано мережу автостанцій Житомирської області. За анкетним звітом, наданим Департаментом регіонального розвитку ОДА, мережа автостанцій Житомирської області складається з 16 автовокзалів і автостанцій: по два автовокзали (автостанції), які розміщені в Житомирі і Бердичеві, а також по одній автостанції діють у восьми містах області. Найбільшими є Житомирські автовокзал АС № 1 і автостанція № 2. Також великими є автостанції є в містах Бердичів (а/с №1), Звягель і Радомишль. Схема розташування автостанцій на території Житомирської області зображена на рисунку 9.26.6.

Усі автостанції побудовані в період 1964-2019 років, а в період після 2000 року мали реконструкцію або ремонт. Пошкоджень внаслідок бойових дій не мають.

За середню добу від автостанцій області відправляється 6582 пасажирів. Такі незначні обсяги, заявлені в анкеті, свідчать про невеликий обсяг фізичних квитків. Решта сплачується готівкою і не підлягає обліку.

Порівняння заявленої паспортної місткості (пасажирів за добу) і кількості відправлених пасажирів призводить до висновку, що недостатня місткість спостерігається тільки на автостанціях Коростень, Овруч і Олевськ. Кількість відправлених пасажирів за середню добу відображено на рисунку 9.26.7 і в таблиці 9.26.3. Кількість відправлених автобусів за середню добу відображено на рисунку 9.26.8 і в таблиці 9.26.4.

Таблиця 9.26.3

Відправлення пасажирів за середню добу

Назва автостанції або помітка про відсутність	Відправлення, пасажирів за середню добу		
	Приміське сполучення	Міжміське сполучення	Міжнародне сполучення
Житомирська автостанція №1	17	1585	77
Житомирська автостанція №2	1108	382	-
Бердичівська автостанція №1	33	180	5
Звягельська автостанція	76	282	4
Радомишльська автостанція	27	77	-
Малинська автостанція	59	60	-

Назва автостанції або помітка про відсутність	Відправлення, пасажирів за середню добу		
	Приміське сполучення	Міжміське сполучення	Міжнародне сполучення
Попільнянська автостанція	31	72	-
Брусилівська автостанція	15	40	-
Автостанція №2	630	104	-
АС Коростень	250	300	-
АС Овруч-Люкс	500	130	-
АС м.Олевськ	315	228	-

Таблиця 9.26.4

Відправлення автобусів за середню добу

Назва автостанції або помітка про відсутність	Відправлення, автобусів за середню добу		
	Приміське сполучення	Міжміське сполучення	Міжнародне сполучення
Житомирська автостанція №1	12	261	70
Житомирська автостанція №2	112	75	-
Бердичівська автостанція №1	6	44	4
Звягельська автостанція	38	56	4
Радомишльська автостанція	11	27	-
Малинська автостанція	9	19	-
Попільнянська автостанція	7	45	-
Брусилівська автостанція	2	20	-
Автостанція №2	105	13	-
АС Коростень	26	64	-
АС Овруч-Люкс	44	20	-
АС м.Олевськ	20	16	-

Території на один пост прибуття/відправлення складають від 200 до 430 м². Такі питомі показники свідчать про значну нестачу територій для автостанцій в існуючих межах. За нормами на один пост прибуття/відправлення в середньому має резервуватись від 800 до 1150 м² (ДБН 2.2-12:2019, пункт 10.1.12).

Пропозиції

Реконструкція автостанцій Коростень, Овруч, Олевськ з доведенням їх місткості до нормативної.

Впровадження гнучкого графіку руху, який виключав би місця для відстоювання автобусів на території автостанцій і їх улаштування на інших територіях.

9.27. Оцінка перспективи збільшення обсягів залізничних пасажирських та вантажних перевезень на ділянках Житомир – Звягель, Коростень – Житомир – Бердичів, Житомир – Коростишів та перспективи щодо електрифікації цих ділянок

Об'єктивна оцінка існуючих обсягів залізничних пасажирських та вантажних перевезень у залізничному сполученні в межах Житомирської області ускладнена через відсутність важливих вихідних даних (параметрів плану та профілю ділянок, характеристик рухомого складу та ін.) від Південно-Західної залізниці. Тому наведені рекомендації ґрунтуються на окремих даних, наданих АТ «Укрзалізниця», інформації з відкритих джерел, а проведені дослідження виконані здебільшого на базі традиційних методів аналізу та теоретичному прогнозуванні.

Залізнична мережа Житомирської області включена до складу Південно-Західної залізниці. На сьогодні в Житомирській області функціонує 65 залізничних станцій та 3 залізничні вокзали, а також розташовуються 107 зупинних пунктів. Загальна протяжність залізничних колій в межах області становить 1161,9 км. Щільність залізничної мережі - 34 км/тис. кв км, що наближається до середнього показника по Україні (36 км/тис. кв км). Управління процесами перевезень на залізничному транспорті в межах області регулюється дочірніми підприємствами Південно-Західної залізниці: Козятинською дирекцією залізничних перевезень (ДН-2) та Коростенською дирекцією залізничних перевезень (ДН-4).

Відповідно до даних, наданих АТ «Укрзалізниця», сумарна кількість відправлених пасажирів по всіх станціях в межах області за 2019, 2021 та 2023 роки представлена на рис. 9.27.1.

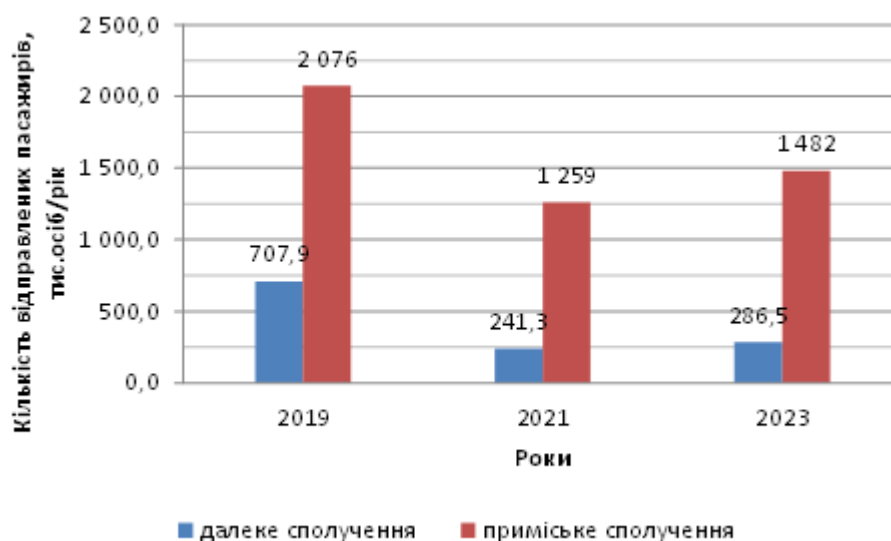

Рис. 9.27.1 Кількість відправлених пасажирів

Наведена гістограма характеризує динаміку відправлення пасажирів в далекому та приміському сполученні й демонструє зниження кількості пасажирів у 2021 році майже втричі, що пояснюється карантинними обмеженнями, введеними внаслідок пандемії COVID-19. Але статистика за 2023 рік свідчить про те, що незважаючи на повномасштабне воєнне вторгнення, обсяг відправлених пасажирів зріс та в 2023 році склав 50% від кількості пасажирів за 2019 рік. Зважаючи на те, що частина населення вимушено перебуває за кордоном, а також на кількість

внутрішньо переміщених осіб, проаналізувати дійсні причини подібної динаміки достатньо складно. Але теоретично є всі передумови вважати, що під час відновлення інфраструктури регіону заходи з підвищення пропускної та провізної спроможності ділянок залізниць в межах Житомирської області будуть затребувані. Для більшої наочності на рис. 9.27.2 і 9.27.3 представлено розподіл відправлених пасажирів за останні 5 років в далекому та приміському сполученнях по найбільш завантажених станціях з огляду на роботу з обслуговування пасажирів.

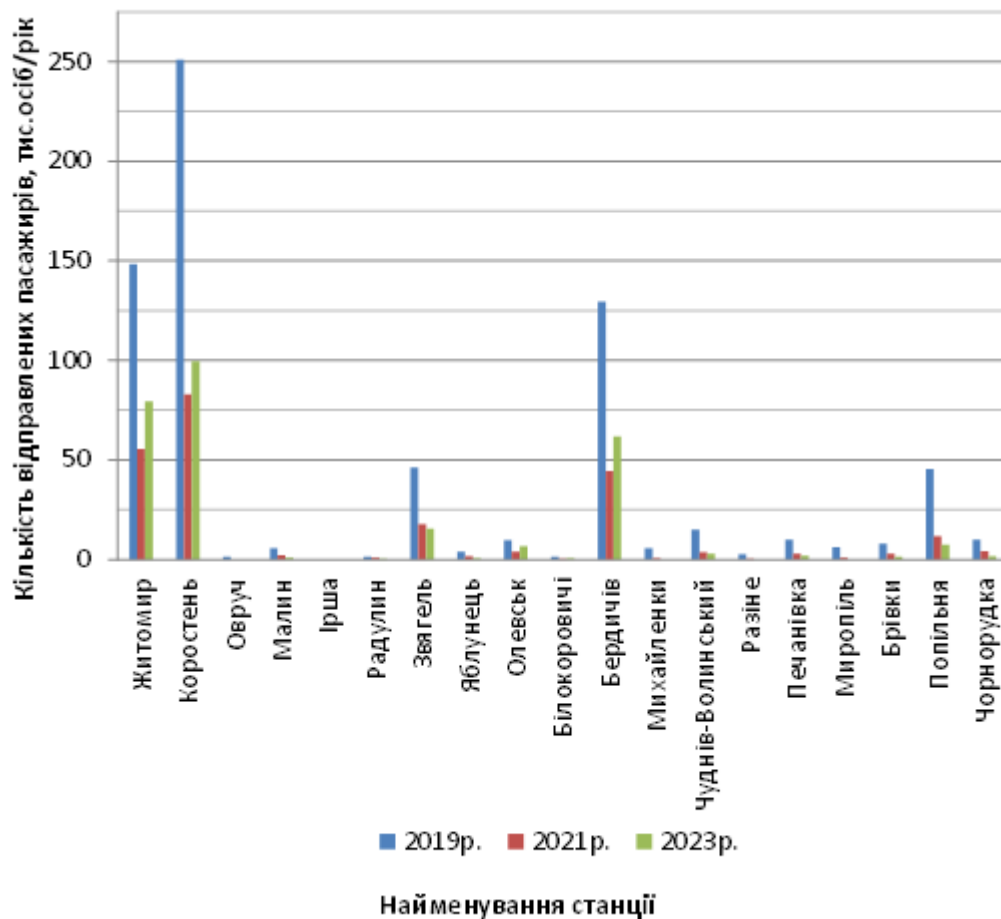

Рис. 9.27.2 Кількість відправлених пасажирів в далекому сполученні по основних станціях

Дані рис. 9.27.2 свідчать про те, що найбільші обсяги робіт з відправлення пасажирів у далекому сполученні зосереджені на таких станціях: Коростень, Житомир, Бердичів, Звягель, Попільня. В свою чергу у приміському сполученні основне навантаження з відправлення пасажирів припадає на станції (див. рис. 9.27.3): Коростень, Житомир, Малин, Звягель, Бердичів, Попільня.

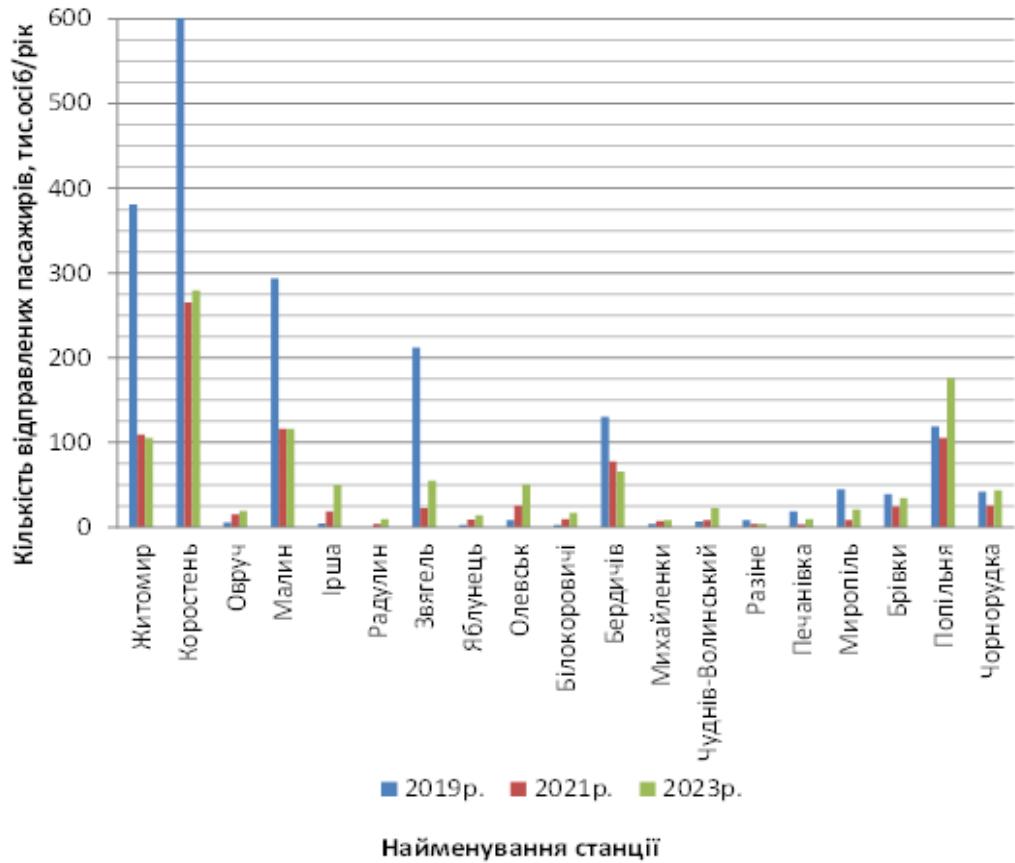

Рис. 9.27.3 Кількість відправлених пасажирів в приміському сполученні по основних станціях

На рис. 9.27.4 представлено інформацію, надану АТ «Укрзалізниця», щодо сумарних вантажних операцій по станціях з навантаження та вивантаження за 2019 та 2021 роки. Наведена статистика вказує на те, що за останні роки потреба у вантажних перевезеннях залізницею зросла орієнтовно на 25% та переважно здійснюється у навантаженні, що обумовлено особливостями промислового комплексу регіону (наявність видобувної та металургійної промисловості).

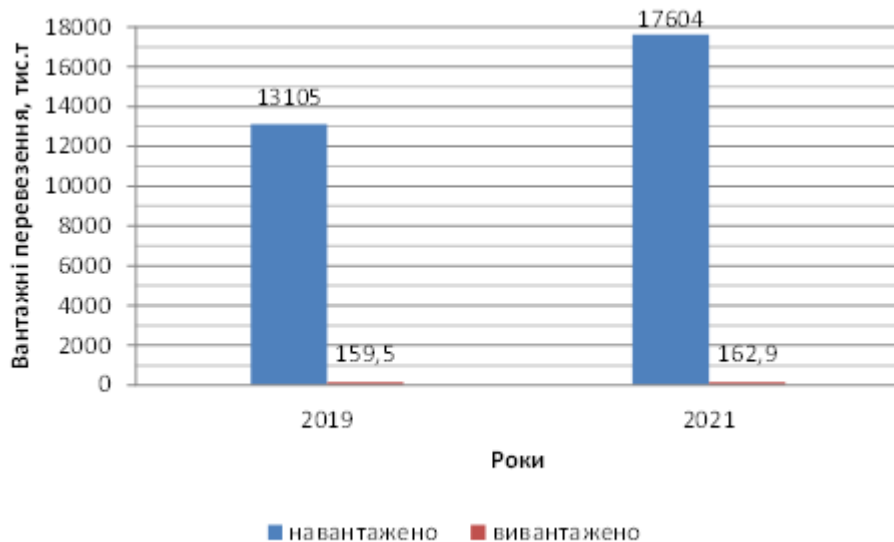

Рис. 9.27.4 Вантажні операції по станціях

Для найбільш завантажених станцій більш детальна інформація представлена на рис. 9.27.5 і 9.27.6 у вигляді гістограм для операцій з навантаження (див. рис. 9.27.5) і вивантаження (див. рис. 9.27.6).

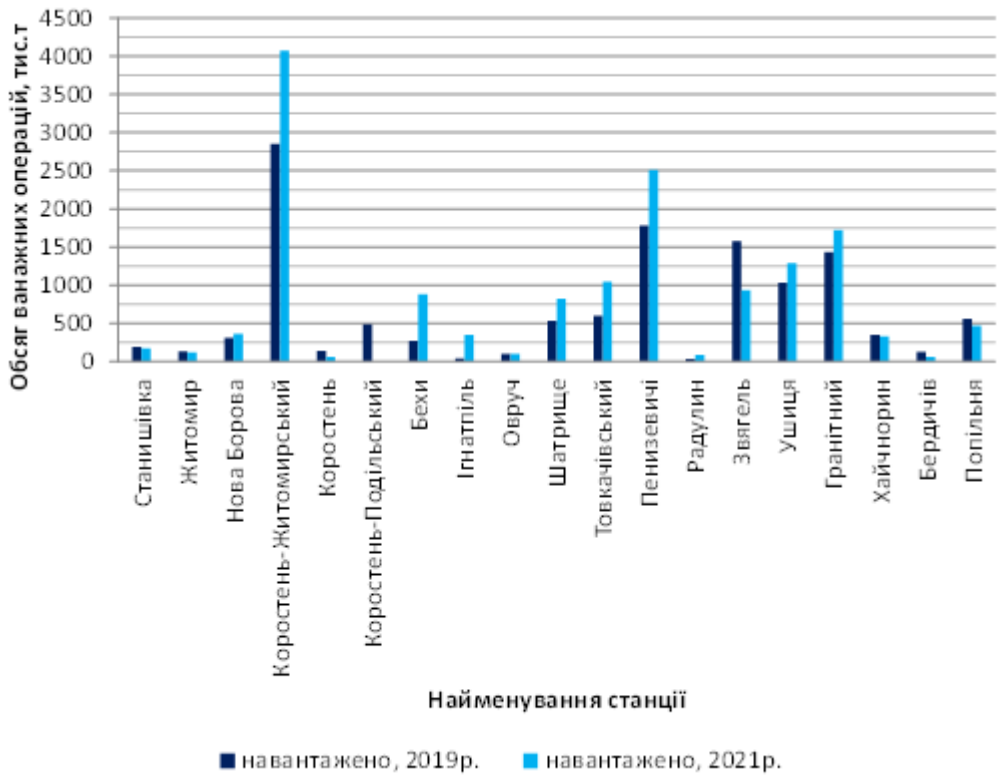

Рис. 9.27.5 Обсяги вантажних операцій з навантаження по найбільш завантажених станціях

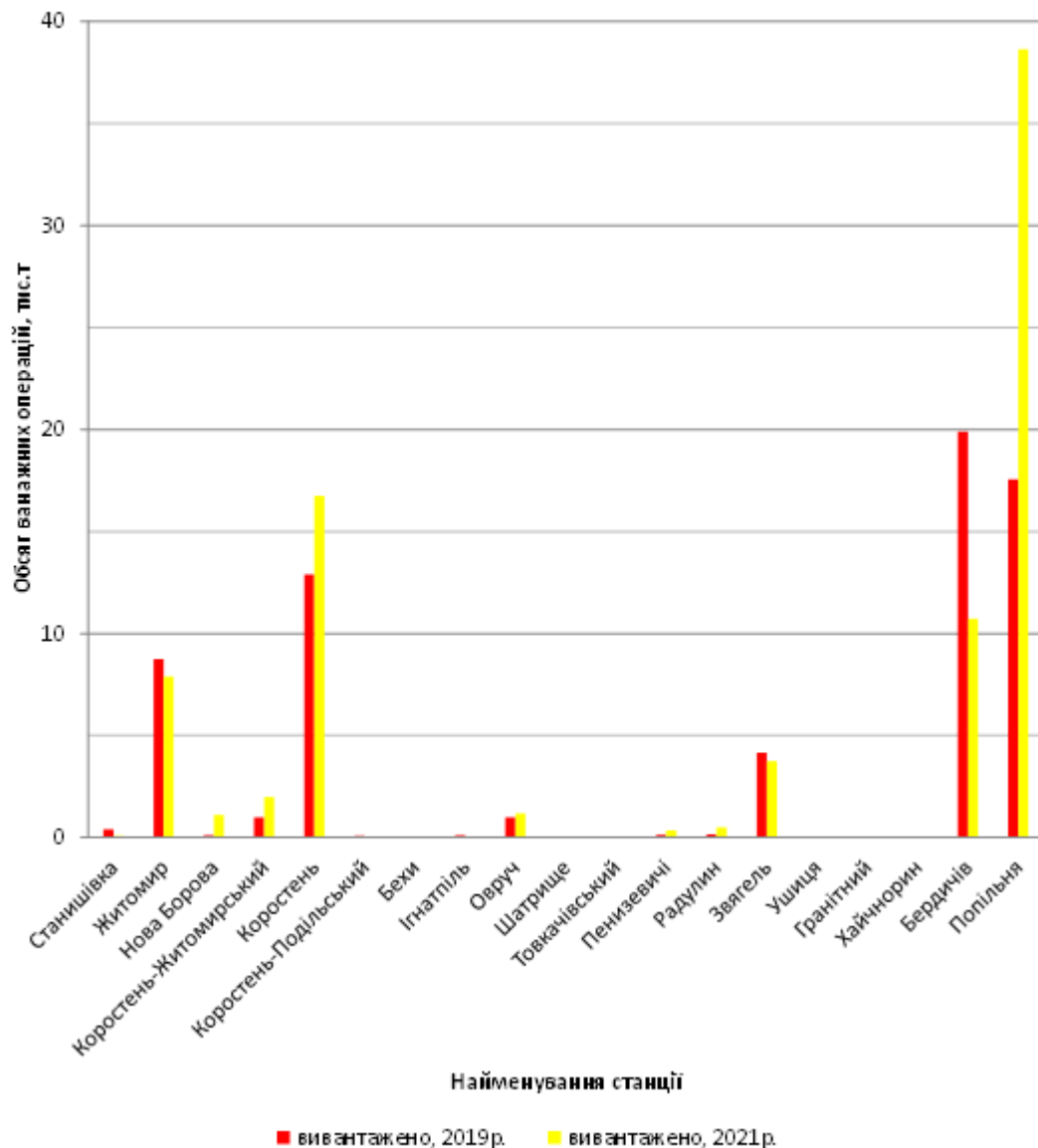

Рис. 9.27.6 Обсяг вантажних операцій з вивантаження на найбільш завантажених станціях

Наведені графічні дані вказують на наявність ведучих станцій (Коростень, Коростень-Житомирський, Коростень-Подільський, Товкачівський, Пенизевичі, Звягель, Гранітний, Житомир, Бердичів, Попільня) та підтверджують загальну статистику щодо збільшення обсягів перевезень у вантажному русі.

Динаміка зміни розмірів руху на ділянках Південно-Західної залізниці в межах Житомирської області наведена на рисунку 9.27.7 Представлена інформація висвітлює особливості перевезень за останні 5 років. Порівняльний аналіз даних АТ «Укрзалізниця» за 2019, 2021 і 2023 роки дозволяє зробити висновок, що майже на всіх ділянках розміри руху вантажних, пасажирських та приміських поїздів знизилися, як мінімум на 30%, а в окремих випадках в 2 рази і більше. Як було зазначено вище, подібна динаміка обґрунтовується впливом обмежень в перевезенні пасажирів під час карантинних заходів, обумовлених світовою пандемією в 2019-2021 роках, а також наслідків повномасштабного воєнного вторгнення в 2022 році. Тим не менш, незважаючи на складну ситуацію, в 2023 році обсяги перевезень почали зростати та очікується подальша позитивна динаміка. Наведені на рис. 9.27.7 дані були

використані при встановленні існуючої та перспективної пропускної і провізної спроможностей окремих ділянок залізниці в межах Житомирської області.

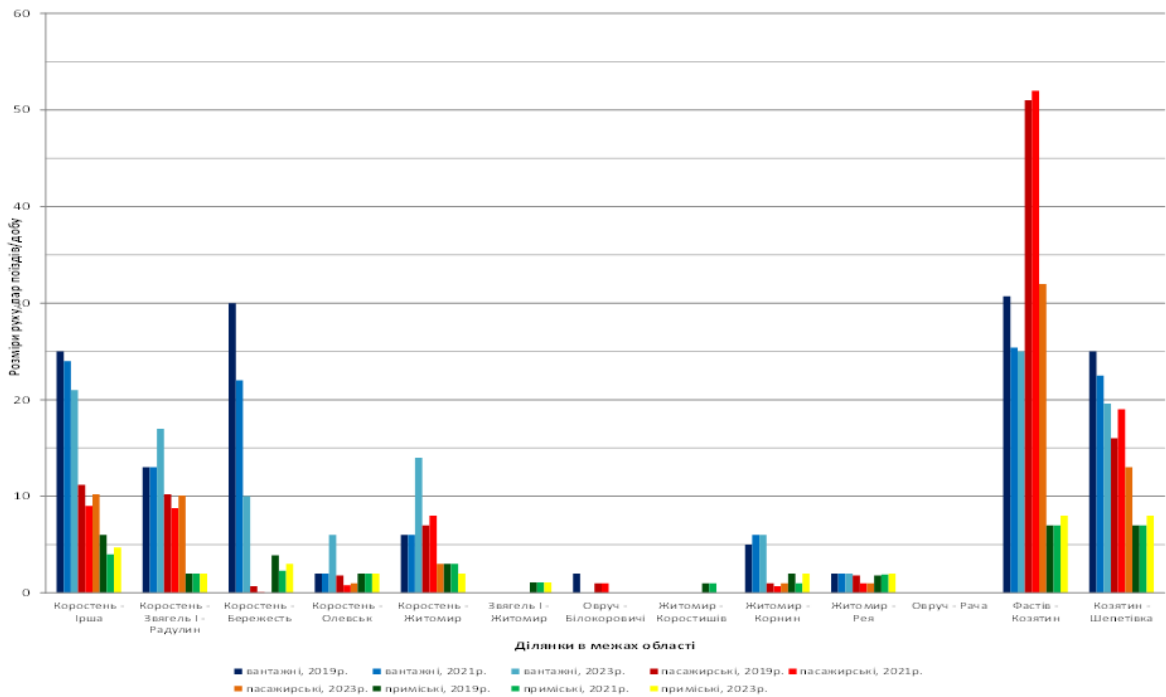

Рис. 9.27.7 Розміри руху поїздів

Відповідно до офіційних даних Головного управління статистики у Житомирській області у 2017 році в межах області пасажиропотік становив 1 986 200 пасажирів, а вантажообіг 17 974 100 т, що свідчить про приріст у пасажирських перевезеннях на 19,1%, а у вантажних 123,1% у порівнянні з попереднім роком. Наведені цифри свідчать про позитивну динаміку у підвищенні попиту на вантажні та пасажирські перевезення у залізничному сполученні в спокійних умовах, не обтяжених нестандартними ситуаціями. Світова пандемія призвела до зниження пасажиропотоку та вантажообігу майже удвічі. Покращення показників у 2021 році не досягло рівня 2017 року, а повномасштабне вторгнення у 2022 році не дозволило виконати плани з перевезень. Але намічені у Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року зростання обсягів промислового виробництва, інвестиційні програми з розвитку гірничо-збагачувальних комбінатів регіону свідчать про доцільність підвищення пропускної і провізної спроможності певних напрямків залізниці. Все це підкреслює важливість надання пропозицій щодо встановлення завданні ділянок залізниці: Житомир – Звягель, Коростень – Житомир – Бердичів, Житомир – Коростишів. Схема ділянок наведена на рис. 9.27.8 із зазначенням відстаней між станціями, ділянки одноколіїні, неелектрифіковані. Інформація по кінцевих станціях надана в таблиці 9.27.1.

Рис. 9.27.8 Схема дослідних ділянок

Таблиця 9.27.1

Інформація по залізничних станціях

Найменування станції	Тип	Клас	Кількість платформ	Кількість колій	Наявність електрифікації
Житомир	вузлова вантажна	1	4	25+6	електрифікована змінним струмом
Коростень	сортувальна	позакласна	4	>20	електрифікована змінним струмом
Звягель	вузлова	2	2	12	електрифікована змінним струмом
Бердичів	вузлова проміжна	2	2	інформація відсутня	електрифікована змінним струмом
Коростишів	проміжна	інформація відсутня	1	3	неелектрифікована

Дані таблиці 9.27.1 свідчать про те, що майже всі наведені залізничні станції є електрифікованими, що передбачає логічне планування електрифікації ділянок залізниці між ними та спрощує роботи з будівництва. Електрифікація ділянок Житомир – Звягель, Коростень – Житомир – Бердичів, Житомир – Коростишів дозволить суттєво підвищити швидкість руху, знизити час руху, підвищити масу вантажного поїзда. Все це забезпечить підвищення пропускнуої і провізної спроможності на дослідних напрямках.

Для оцінки існуючої провізної спроможності було застосовано дані, надані АТ «Укрзалізниця», щодо середніх мас вантажних поїздів. Розподіл за масами вантажних поїздів наведено на рис. 9.27.9.

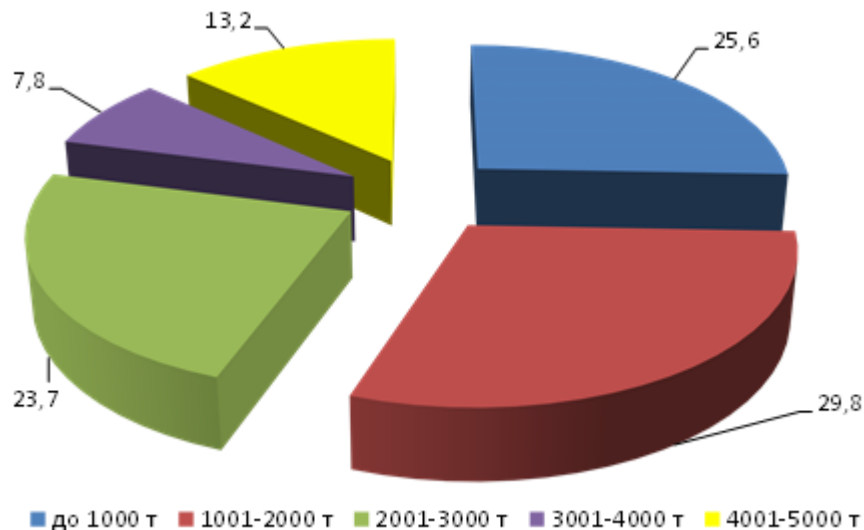

Рис. 9.27.9 Середні маси вантажних поїздів на ділянках

Наведена діаграма (див. рис. 9.27.9) вказує на те, що понад 25% вантажних поїздів на ділянках залізниці в межах області формуються масою до 1000 т, що є надзвичайно мало та може бути обумовлено рядом причин: низькою потребою у обсягах перевезень, тяговими характеристиками наявного рухомого складу, параметрами поздовжнього профілю та ін. Вантажні поїзди масою понад 3000 т становлять всього 20%. Також проведений аналіз дозволяє стверджувати, що найнижчі маси вантажних поїздів наявні на ділянках з тепловозною тягою, що додатково обумовлює потребу в електрифікації дослідних ділянок, що дозволить застосовувати більш потужний сучасний рухомий склад, підвищити маси вантажних поїздів та збільшити провізну спроможність в цілому.

За відсутності реальних вихідних даних існуючий та перспективний час руху на дослідних ділянках, пропускна та провізна спроможність визначені на підставі теоретичних розрахунків. В реальності отримані показники можуть відрізнятись, оскільки суттєво залежать від параметрів плану та профілю, типу рухомого складу, що обертається на ділянці, та його тягових характеристик, довжин поїздів, тривалості операцій на станціях, наявної системи СЦБ, прийнятого графіку руху поїздів. Також на достовірність інформації впливають не лише параметри, а й стан залізничної колії, земляного полотна та штучних споруд на ділянках.

Отримані результати розрахунку часу руху пасажирського та вантажного поїзда для дослідних ділянок наведено на рис. 9.27.10. Існуючий час руху визначався при обслуговуванні ділянки тепловозною тягою, а перспективний – за умови електрифікації ділянки та вдосконалення графіку руху поїздів. Наведені результати підкреслюють ефективність рішень щодо електрифікації, прогнозуючі зменшення часу руху між станціями у 1,5...2 рази.

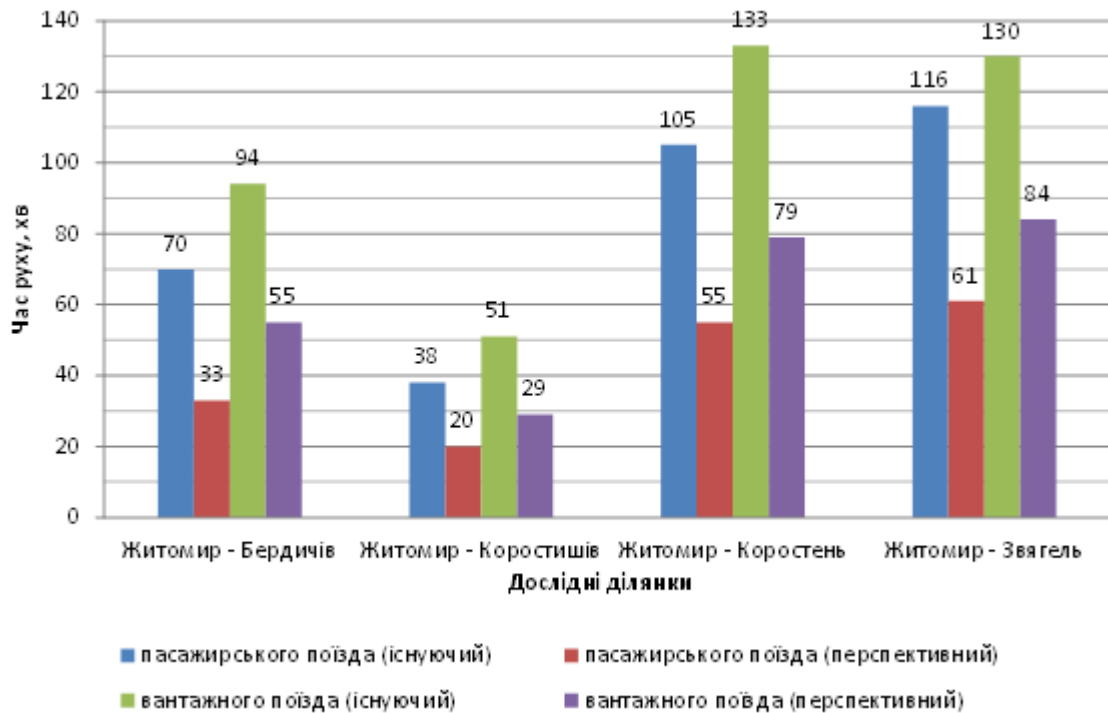

Рис. 9.27.10 Розрахунковий час руху поїздів

З урахуванням визначеного часу руху було оцінено існуючу та перспективну пропускну спроможність та з метою візуалізації представлено на рис. 9.27.11. Фактичні розміри руху ґрунтуються на даних АТ «Укрзалізниця» щодо середніх здійснених показників. Існуючі розрахункові дані суттєво перевищують фактичні розміри руху. Дана закономірність може бути обумовлена багатьма факторами, в тому числі низькою конкурентоспроможністю залізничного транспорту через суттєво більшу тривалість поїздки у порівнянні з автомобільним транспортом. Для підвищення привабливості залізничного транспорту потрібно проведення додаткових досліджень та розробка заходів з підвищення комфортабельності, скорочення тривалості поїздки, зручності під'їзду до залізничних станцій, покращення сервісу і т.ін. Також наведені результати розрахунків (див. рис. 9.27.11) прогнозують зростання пропускної спроможності у 1,9...2,6 рази на дослідних ділянках в порівнянні з розрахунковою існуючою.

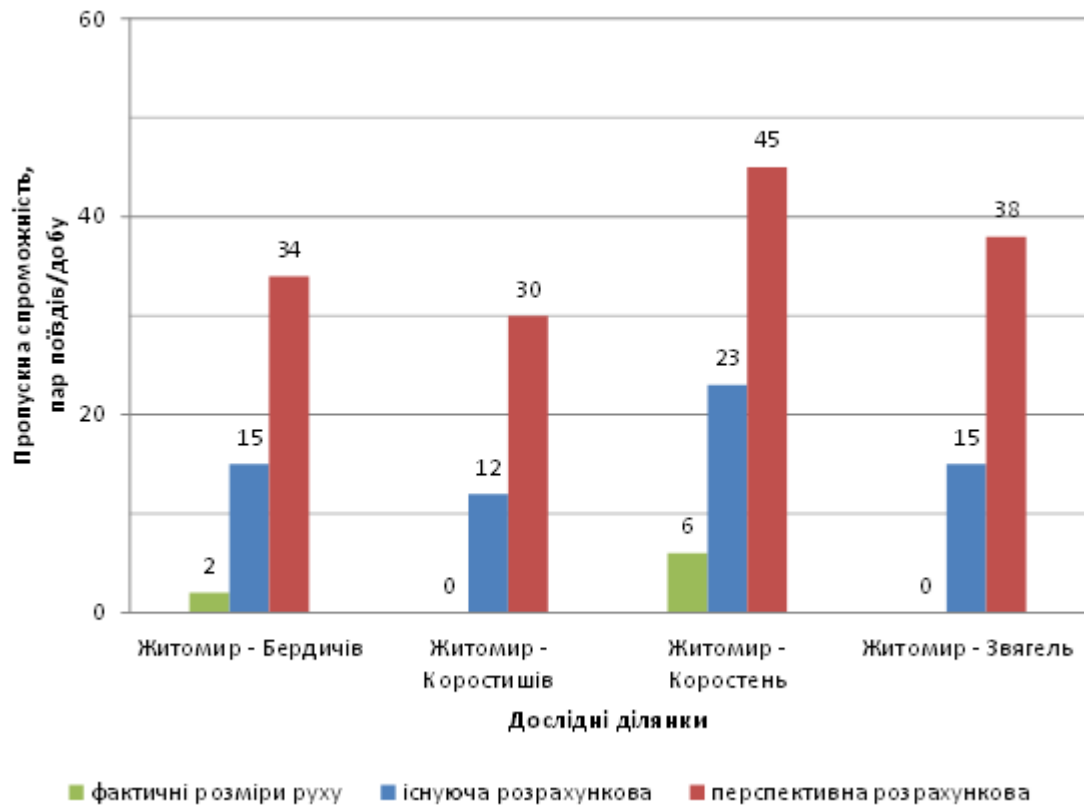

Рис. 9.27.11 Розрахункова пропускна спроможність

В подальшому оцінено перспективи щодо зростання провізної спроможності та узагальнено відображено у вигляді гістограми на рис. 9.27.12. В середньому зростання провізної спроможності очікується у 2,8...4,7 рази, але може коливатися як в менший, так і в більший бік за рахунок зміни співвідношення на ділянках між пасажирськими, вантажними та приміськими поїздами, а також від прийнятих довжин та мас поїздів. На гістограмі (див. рис. 9.27.12) спостерігається ідентична закономірність, як і у випадку пропускної спроможності: фактичні обсяги перевезень суттєво нижче за розрахункову провізну спроможність та свідчать про низьку ефективність застосування залізничного транспорту у вантажних перевезеннях. Даний факт може пояснюватися недостатнім рівнем розвитку підприємств видобувної та металургійної промисловості регіону в певний період та низькою потребою у обсягах перевезень, негнучкою системою тарифів, недостатньою кількістю або зношеністю рухомого складу і іншими причинами, які потребують додаткових досліджень.

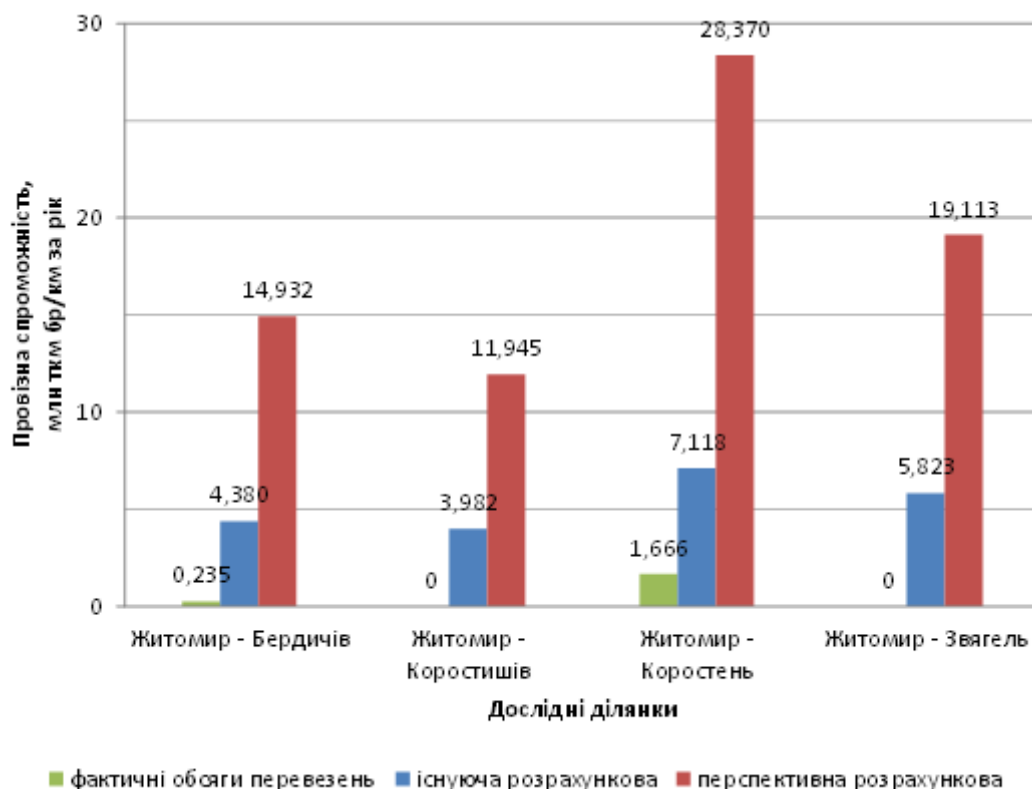

Рис. 9.27.12 Розрахункова провізна спроможність

Проведені дослідження підтверджують ефективність електрифікації дослідних ділянок з метою підвищення пасажиропотоку та вантажообігу. Прогнозоване збільшення кількості пасажирів очікується у 2,3...3,4 рази. Орієнтовна вартість робіт з електрифікації на дослідних ділянках наведена у таблиці 9.27.2. Зважаючи на дороговартісність проєкту, пропонується будівельні роботи виконувати у декілька етапів. В першу чергу забезпечити електрифікацію ділянки Житомир – Бердичів (до 2025 року). В другу чергу – Житомир – Коростень, оскільки цей напрямок є одним з найбільш завантажених у вантажному сполученні в межах області (у період з 2026 по 2030 роки). Третя черга – Житомир – Звягель (як продовження потужного напрямку Київ – Фастів – Житомир – Звягель) у період з 2026 по 2030 роки. Також розвиток ділянки Житомир – Звягель може в перспективі сприяти будівництву продовження залізничного сполучення до м. Рівне, сполучивши два центри Житомирської та Рівненської областей та розвантаживши напрямок Фастів – Козятин – Шепетівка – Рівне. Четверта черга у віддаленій перспективі – Житомир – Коростишів з електрифікацією станції Коростишів. Ділянка Житомир – Коростишів в подальшому може стати частиною нового перспективного залізничного сполучення з Києвом: Житомир – Коростишів – Київ, що дозволить розвантажити основні найбільш потужні маршрути Київ – Фастів – Козятин та Київ – Фастів – Житомир. Слід відмітити, що напрямки, до яких примикають дослідні ділянки як в області, так і за її межами, є електрифікованими і електрифікація зазначених ділянок є логічною з огляду на ефективність функціонування залізничного транспорту в регіоні, покращення техніко-експлуатаційних показників, зменшення обсягу маневрової роботи на станціях та забезпечення більш зручного пасажирського та вантажного сполучення. Для наочності результати дослідження наведені на рис. 9.27.13.

Таблиця 9.27.2

Орієнтовна вартість робіт з електрифікації

Найменування ділянки	Протяжність, км	Вартість, млн. євро
Житомир – Бердичів	50	72,7
Житомир – Коростишів	27	39,258
Житомир – Коростень	82	119,228
Житомир – Звягель	91	132,314
Всього		363,5

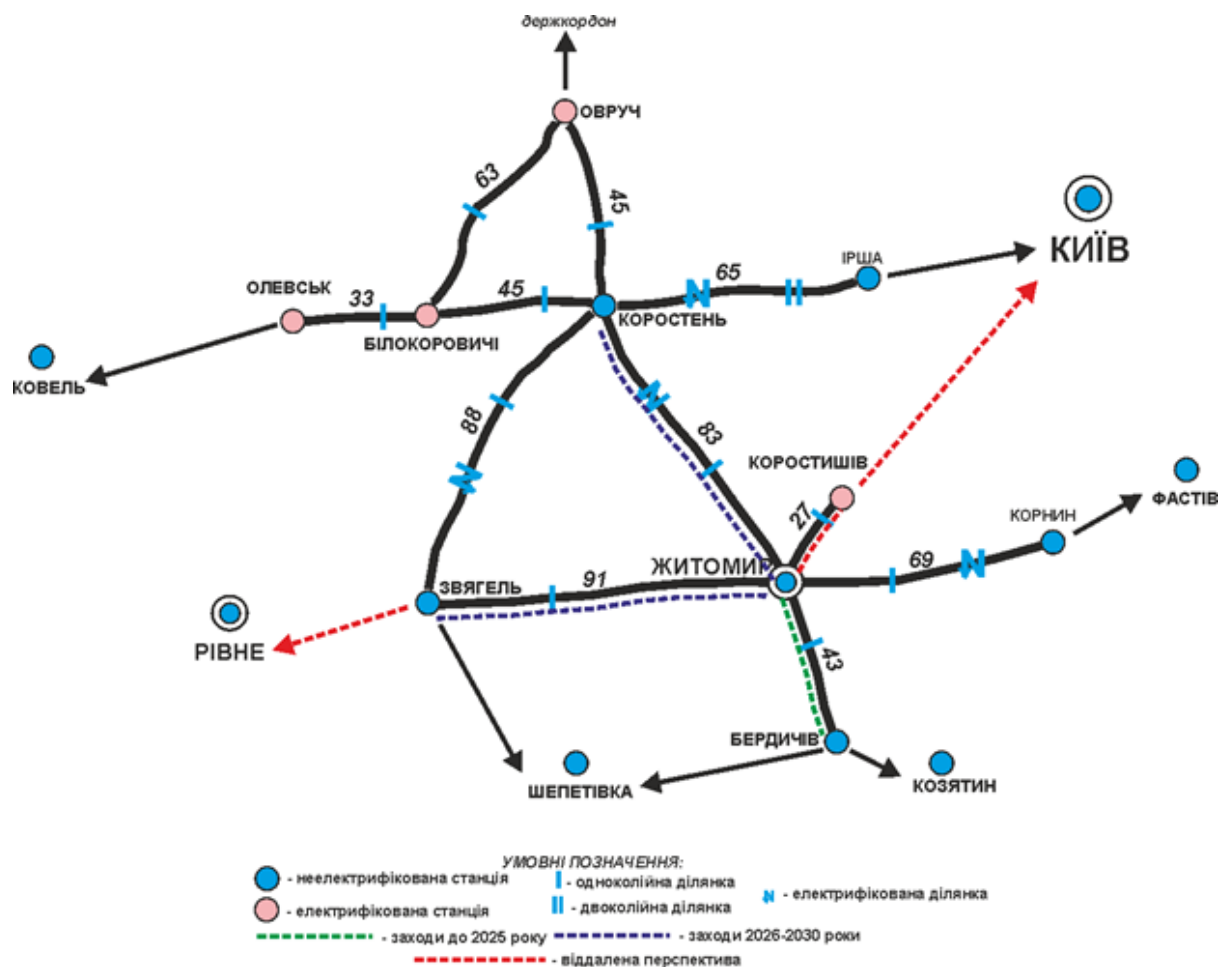

Рис. 9.27.13 Черговість реалізації запропонованих заходів

Наведений аналіз та перспективні розрахунки є умовно-прогнозованими, для розробки детального проєкту потрібні додаткові дослідження, аналіз технічної документації, виконання тягових розрахунків на реальних даних, врахування тягових характеристик існуючого та перспективного рухомого складу та ін.

Також за результатами обстеження залізничної інфраструктури Житомирської області було виявлено пошкодження внаслідок бойових дій інфраструктури станції Малин, контактної мережі в районі станції Коростень та адміністративної будівлі станції Коростень-Подільський.

Відновлення зруйнованих та пошкоджених об'єктів є пріоритетним для ефективного функціонування залізничного транспорту та забезпечується силами Південно-Західної залізниці за сприяння АТ «Укрзалізниця».

Слід відмітити, що територією Житомирської області проходить Міжнародний транспортний коридор №3 Берлін – Вроцлав – Львів – Київ, схема якого наведена на рисунку 9.27.14, а протяжність становить 1640 км. Також Міжнародний транспортний коридор №5 (рис. 9.27.15) проходить територією області, учасниці коридору – Італія, Словенія, Угорщина, Словаччина, Україна, а очікувана довжина 1595 км.

Рис. 9.27.14 Міжнародний транспортний коридор №3

Рис. 9.27.15 Міжнародний транспортний коридор №5

Згадані міжнародні транспортні коридори з євроколією 1435 мм, вони посилять міжнародні зв'язки країни у пасажирському та вантажному сполученні, будуть сприяти розвитку інтермодальних перевезень та участі України в міжнародній торгівлі, що стане запорукою економічного та соціального розвитку країни. Наявність планів щодо перспектив будівництва високошвидкісних колій на території Житомирської області підкреслює важливість електрифікації існуючих ділянок залізниці з метою раціонального перерозподілу

вантажних та пасажирських поїздів, введення додаткових поїздів, що забезпечать сполучення наявних колій з високошвидкісними та нададуть якісний трансфер потенційних пасажирів до високошвидкісних поїздів.

9.28. Аналіз благоустрою привокзальних площ, функціональних споруд, під'їздів до залізничних станцій, забезпеченість транспортного сполучення з населеними пунктами за місцем розташування станцій

Вокзальні площі для кожного населеного пункту є знаковими, такими що визначають ідентичність кожного поселення. Тому важливо мати такі площі з благоустроєм і забезпеченою доступністю як для транспорту, так і для всіх груп населення. Означена тема в ПКВ Житомирської області визначає заходи щодо благоустрою вокзальних площ біля вокзалів залізничних станцій Житомирської області.

Перелік вокзалів та відповідно привокзальних площ було складено на підставі даних з відкритих джерел та анкетування територіальних громад.

Усього в Житомирській області діють 52 залізничні станції з вокзалами. Анкетні дані були заповнені для 24 вокзальних площ. Місця розташування привокзальних площ і укрупнена таблиця з показниками благоустрою наведена нижче (рисунок 9.28.1 і таблиця 9.28.1).

Таблиця 9.28.1

Характеристика привокзальних площ

Назва ТГ	Населений пункт	Наявність залізничної станції (так/ні)	Наявність вокзалу (так/ні)	Площа території привокзальної площі, га	Наявність автостанції (так/ні)	Наявність маршрутів місцевого автобусу (так/ні)	Наявність озеленення	Наявність туалету	Наявність стоянки легкового транспорту	Безбар'єрність
Андрушівська	Ярешки	так	так	1	ні	так	так	так	так	так
Бердичівська	Бердичів	так	так	3,3	так	так	так	так	для інвалідів	так
Вишевицька	Ірша	так	так	0,3	ні	так	ні	так	-	-
Вишевицька	Макалевичі	так	ні		ні	ні	ні	ні	-	-
Вільшанська	Вільшанка	так	так	дані відсутні	ні	ні	так	так	так	ні
Житомирська	Житомир	так	так	-	так	так	-	так	так	так
Корнинська	Корнинське	так	так	10,6	ні	ні	так	так	Наявність стоянки легкового транспорту	
Миропільська	Миропіль	так	так		ні	ні	так	так	в наявності	відсутнє

Назва ТГ	Населений пункт	Наявність залізничної станції (так/ні)	Наявність вокзалу (так/ні)	Площа території привокзальної площі, га	Наявність автостанції (так/ні)	Наявність маршрутів місцевого автобусу (так/ні)	Наявність озеленення	Наявність туалету	Наявність стоянки легкового транспорту	Безбар'єрність
Миропільська	Печанівка	так	так	0,7	ні	ні	так	так	так	відсутнє
Новоборівська	Нова Борова	так	так	40,2332	ні	ні	так	так	так	об'єкт є бар'єрним
Попільнянська	Попільня	так	так		так	так	так	так	ні	частково бар'єрний
Романівська	Разіне	так	так	0,5	ні	так	так	так	так	так
Черняхівська	Черняхів	так	так	дані відсутні	ні	так	так	так	так	ні
Чуднівська	Великі Коровинці	так	так	12.0159 га	ні	ні	ні	так	так	ні
Барашівська	Яблунець	так	так	0.40	так	так	так	так	-	частково
Дубрівська	Дубрівка	так	так	0,15	ні	ні	так	так	ні	так
Звягельська	м.Звягель	так	так	відсутня інформація	так	так	так	так	так	так
Чижівська	Рихальське	так	так		ні	ні	так	так	так	

Назва ТГ	Населений пункт	Наявність залізничної станції (так/ні)	Наявність вокзалу (так/ні)	Площа території привокзальної площі, га	Наявність автостанції (так/ні)	Наявність маршрутів місцевого автобусу (так/ні)	Наявність озеленення	Наявність туалету	Наявність стоянки легкового транспорту	Безбар'єрність
Ярунська	Колодянка	так	ні	інформація невідома	ні	так	так	ні	ні	так
Ярунська	Орепи	так	ні	інформація невідома	ні	так	так	ні	ні	так
Білокорвицька	Нові Білокоровичі	так	так		ні	ні	так	так	так	так
Коростенська	Коростень	так	так	11,97	ні	так	так	так	так	так
Овруцька	Овруч	так	так		так	так	так	так	так	так
Чоповицька	Пристанційне	так	так		ні	так				

Не врахованими є вокзали і вокзальні площі по громадах, що наведені нижче.

Коростенський район

- Горщаківська ТГ (ст.Гранітний, ст. Омелянівка)
- Коростенська ТГ (станції Коростень-Подільський, Обвідний, Бехи, Сокорики)
- Лугинська ТГ (ст. Лугини)
- Малинська ТГ (ст. Малин)
- Олевська ТГ (ст. Олевськ)
- Овруцька ТГ (ст.Потаповичі, ст. Ігнатопіль, ст.Хайчнорин)
- Словечанська ТГ (ст. Велідники)
- Ушомирська ТГ (ст.Ушиця, ст.Ушомир).

Звягельський район

- Баранівська ТГ (ст. Смолка)
- Барашівська ТГ (ст.Яблунець)
- Брониківська ТГ (ст.Вершниця)
- Ємільчинська ТГ (ст. Вірівка)
- Дубрівська ТГ (ст.Радулин)

Житомирський район

- Житомирська ТГ (ст. Крошня)
- Курненська ТГ (ст. Курне)
- Хорошівська ТГ (ст. Топорище)

Бердичівський район

- Андрушівська ТГ (ст. Брівки)
- Вчорайшинська ТГ (ст. Чорнорудка)
- Гришковецька ТГ (ст.Рея)
- Новогуйвинська ТГ (ст.Пряжів)
- Станишівська ТГ (ст.Кодня)

Відповідно до ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій територій» (пункти 5.4.1 - 5.4.8 з урахуванням зміни №2) облаштування привокзальних площ включає: наявність озеленення, наявність стоянки легкового транспорту (МПТ), наявність громадської вбиральні, забезпечення безбар'єрного доступу до об'єктів, розташованих на привокзальній площі, і інші об'єкти, які є елементами привокзальної площі, у тому числі автостанції.

Аналіз наданих анкет виявив, що:

- 24% площ мають автобусні станції (рисунок 9.28.2);
- 62% площ мають зупинки місцевого громадського транспорту (рисунок 9.28.2);
- 90% площ мають озеленення (рисунок 9.28.3);
- 90% площ мають громадські вбиральні (рисунок 9.28.4);
- 71% площ мають стоянки для автомобілів (рисунок 9.28.5);
- 57% площ функціонують безбар'єрно (рисунок 9.28.6);
- 100% площ мають під'їзди.

Розміри території привокзальних площ, надані в анкетах, викликають сумнів, бо їх розміри коливаються від 0,15 га до 40 га. Відповіді анкет щодо організацій, які відповідають за благоустрій площ, також викликають сумнів. Названі у відповідях АТ “Укрзалізниця”, Південно-Західна залізниця, Коростенська дирекція, ДН-4, регіональний відділ роботи станцій тощо, за законодавством не мають фінансувати утримання чужих територій площ та їх благоустрій. Цим мають займатись відповідні комунальні організації і служби.

За кількістю відправлених за добу пасажирських (прямого і місцевого сполучення) і приміських поїздів найбільшими є станції населених пунктів Бердичів - 28, Коростень - 21, Ірша - 20, Попільня - 16, Великий Коровин - 16, Миропіль - 12, Звягель - 10, Пристанційне - 10.

Особливий статус мають площі, на яких суміщуються пасажиропотоки залізниці і на яких розташовані автостанції і автовокзали - це такі населені пункти як Бердичів, Попільня, Яблунець, Звягель, Овруч.

В таблиці 9.28.8 наведені попередні заходи з покращення благоустрою привокзальних площ, виявлені за результатами аналізу анкетного опитування.

Таблиця 9.28.8

Назва ТГ	Населений пункт	Перелік необхідних заходів з благоустрою
Андрушівська	Ярешки	Капремонт будівлі, заміна покриття.
Бердичівська	Бердичів	Не потребує.
Вишевицька	Ірша	Створити озеленення, стоянку для автомобілів.
Вишевицька	Макалевичі	Створити привокзальну площу
Вільшанська	Вільшанка	Забезпечити площу маршрутами громадського транспорту. Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів
Житомирська	Житомир	Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів.
Корнинська	Корнинське	Забезпечити площу маршрутом громадського транспорту. Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів. Заміна вікон.
Миропільська	Миропіль	Забезпечити площу маршрутом громадського транспорту. Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів. Заміна вікон.
Миропільська	Печанівка	Забезпечити площу маршрутами громадського транспорту.
Новоборівська	Нова Борова	Забезпечити площу маршрутами громадського транспорту.
Попільнянська	Попільня	Упорядочити стоянки автомобілів. Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів.
Романівська	Разіне	Не потребує.
Черняхівська	Черняхів	Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів.
Чуднівська	Великі Коровинці	Забезпечити площу маршрутами громадського транспорту. Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів. Створити озеленення. Реконструкція.
Барашівська	Яблунець	Упорядочити стоянки автомобілів. Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів.

Назва ТГ	Населений пункт	Перелік необхідних заходів з благоустрою
Дубрівська	Дубрівка	Забезпечити площу маршрутами громадського транспорту. Упорядочити стоянку для автомобілів.
Звягельська	м.Звягель	Ремонт будівлі вокзалу.
Чижівська	Рихальське	Забезпечити площу маршрутами громадського транспорту. Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів.
Ярунська	Колодянка	Встановити громадську вбиральню. Упорядочити паркування автомобілів.
Ярунська	Орепи	Встановити громадську вбиральню. Упорядочити паркування автомобілів.
Білокоровицька	Нові Білокоровичі	Забезпечити площу маршрутами громадського транспорту.
Коростенська	Коростень	Не потребує.
Овруцька	Овруч	Не потребує.
Чоповицька	Пристанційне	Забезпечити 100% безбар'єрного доступу до об'єктів.

Привокзальні площі області потребують модернізації з урахуванням комплексу заходів щодо, в першу чергу, забезпечення вимог інклюзивності, велосипедних стоянок, стоянок для легкових автомобілів.

Для благоустрою кожної привокзальної площі доцільно передбачити такі заходи:

1. Визначити межі території і розробити детальний план території району вокзальної площі, включаючи топографічне знімання масштабу 1:2000. Орієнтовна вартість детального плану території площею до двох гектарів складає 300 тис. грн. Таким чином, для 52 привокзальних площ сумарна вартість розроблення детальних планів територій складе 15,6 млн.грн.

2. Для всіх привокзальних площ має бути зроблене дослідження містобудівного характеру на картографічній основі в масштабі 1:500 - 1:2000 щодо виявлення усіх елементів благоустрою, включаючи інженерні мережі, освітлення, тротуари, озеленення, безбар'єрність тощо (можна поєднати з розробленням детальних планів територій). Це дозволить уточнити перелік необхідних заходів з благоустрою.

3. Розробити заходи для кожної площі, здійснити проектування і благоустрій елементів площі. Вартості розроблення проектів благоустрою площ і вартість їх реалізації мають бути визначені з урахуванням особливостей кожної території і не включені до таблиці заходів.

9.29. Аналіз стану повітряного сполучення у Житомирській області, у т.ч. аеродромного комплексу за адресою: Житомирська область, м. Житомир, вулиця Авіаторів, 9. Обґрунтування необхідності відновлення роботи аеропорту

Організація мультимодальних сполучень в регіонах України відповідно до стандартів Європейського союзу є важливим напрямом розвитку сучасної транспортної інфраструктури. Відповідно до Національної транспортної стратегії України, що розроблена на період до 2030 року, основними перспективними напрямками організації мультимодальних сполучень на національному та регіональному рівнях є та залишатимуться в повоєнний період:

- розбудова термінальних пасажирських та вантажних комплексів з мультимодальними технологіями за рахунок їх власників та державно-приватного партнерства із забезпеченням міжнародних стандартів якості обслуговування пасажирів, у тому числі осіб з обмеженою рухливістю та осіб з інвалідністю, а також вантажів і пошти;
- створення пасажирських та вантажно-логістичних інфраструктурних комплексів як складової частини мультимодальних кластерів із залізничним, автомобільним, авіаційним та водним транспортом;
- гарантування доставки “від дверей до дверей” та виконання “шести правил логістики” в ланцюгах поставок (вантаж, якість, кількість, час, місце, витрати);
- створення мережі маршрутів регулярних контейнерних/мультимодальних вантажних поїздів, синхронізованих з маршрутами поїздів держав - членів ЄС;
- збільшення частки контейнерних перевезень та стимулювання розвитку контейнерних перевезень.

Аеропорт зобов'язаний забезпечити право рівного доступу та рівні умови діяльності авіаперевізникам усіх форм власності, що виконують польоти (перевезення) на підставі наявних ліцензій, у тому числі надавати необхідну інформацію для організації і виконання перевезень, надавати в оренду (використання) необхідні для забезпечення авіаційної діяльності об'єкти, споруди, ємності для зберігання ПММ, вантажів, обладнання, спецтранспорт, ангари, місця стоянки, площі і приміщення в терміналах, місця у готелі та профілакторії, земельні ділянки на території аеропорту з урахуванням наявних виробничих потужностей та умов ефективного використання майнового комплексу аеропорту.

Наземне обслуговування в аеропортах - один з небагатьох різновидів діяльності в повітряному транспорті, в якому спільно беруть участь служби аеропорту, підрозділи авіакомпаній, незалежні підрядники.

Напрями інноваційного розвитку в міжнародних аеропортах наведено в таблиці 9.29.1

Таблиця 9.29.1

Напрями інноваційного розвитку в міжнародних аеропортах

Ключові області	Напрями інноваційного розвитку
Розвиток виробничої інфраструктури аеропорту	Підвищення транспортної доступності аеропорту та розвиток мультимодальних перевезень
Збільшення операційної ефективності	Впровадження систем управління ресурсами аеропорту; розробка ініціатив щодо оптимізації процесів наземного обслуговування
Впровадження інформаційно-комунікаційних та виробничих систем	Впровадження інтегрованих систем управління аеропортом; впровадження виробничих систем, що дозволяють підвищити контроль за виконанням операцій в реальному часі
Розвиток авіаційних сервісів, забезпечення безпеки польотів	Активізація роботи з державними органами в частині вдосконалення нормативної бази галузі; запровадження системи контролю та управління доступом з єдиним бюро пропусків; запровадження системи інтелектуального відеоспостереження, орнітологічне забезпечення польотів
Розвиток неавіаційних сервісів	Розробка ініціатив по залученню в аеропорт додаткового потоку відвідувачів
Збільшення енергоефективності та екологічності	Пов'язано із переходом на нове інженерне обладнання, а також розробкою та реалізацією системних заходів щодо зниження негативного впливу на навколишнє середовище та виконання регулятивних вимог по екології; утилізація відходів та зниження шкідливих викидів.

Аеропорт Житомир заснований в 1937 році. В період з 1990 до 2014 років аеропорт не використовувався.

На сьогоднішній день міжнародний аеропорт «Житомир» імені Сергія Корольова має [9.29.1]:

- асфальтобетонну злітно-посадкову смугу довжиною 1650 метрів та шириною 35 метрів;
- руліжну доріжку шириною 15 метрів;
- перон для стоянки трьох повітряних суден класу 4С відповідно до [9.29.5];
- будинок аварійно-рятувальної та протипожежної служб;
- аеродромну службу, що укомплектована машиною КПМ-130, деселерометром та іншим необхідним обладнанням;

- огороження периметру та спецзасобів;
- сертифікаційну службу авіаційної безпеки;
- диспетчерський склад;
- лінійну станцію технічного обслуговування;
- готель на 25 номерів.

Технічна характеристика покриттів аеродрому

До основних робочих елементів аеродрому, які мають штучні покриття, належать злітно-посадкова смуга зі штучним покриттям (ШЗПС), сполучна руліжна доріжка (РД) і перонні місця стоянки.

Капітальні штучні покриття аеродрому були збудовані і введені в експлуатацію для регулярних польотів літаків у 1980 році. Це були однакові конструкції асфальтобетонні покриття на штучній основі зі щебеню та піску. Шаровий склад конструкцій покриттів аеродрому представлений у таблиці 9.29.1.

Аеропорт знаходиться у III дорожньо-кліматичній зоні, а місцевість, на якій побудовано аеродром, відноситься до 2-го типу гідрогеологічних умов відповідно до СНіП 2.05.08-85.

Таблиця 9.29.1

Конструкції штучних покриттів аеродрому

Елементи аеродрому	Шаровий склад конструкції покриття	Товщина, см
ШЗПС, РД, перон	Асфальтобетон М1 тип Б	8
	Щебінь фракції 20-40 мм з просоченням бітумом	16
	Щебінь фракції 20-40 мм	10
	Пісок середньої крупності	15

За результатами візуального обстеження поверхні покриттів ШЗПС було виявлено значну кількість руйнувань верхнього шару асфальтобетону, головним чином, різноманітних тріщин довільної форми з відстанню між сусідніми тріщинами від 2 до 10 м без заповнення герметиком, а також місць з викришуванням поверхні асфальтобетону.

Обстеження стану покриттів РД засвідчило, що він є аналогічним стану покриттів ШЗПС.

Найбільша кількість тріщин спостерігається на пероні, що є причиною зниження показників несучої спроможності цих покриттів.

Результати визначення несучої спроможності покриттів методом ACN- PCN, одержані для аеродрому аеропорту «Житомир», наведені у таблиці 9.29.2 [9.29.5, 9.29.9-9.29.11].

Таблиця 9.29.2

Результати визначення несучої спроможності штучних покриттів аеродрому

Ділянка покриття	Індекс несучої спроможності покриття
ШЗПС, РД	20/F/D/Y/T
Перон	18/F/D/Y/T

За результатами визначення несучої спроможності штучних покриттів аеродрому допустима інтенсивність руху повітряних суден та обмеження за масою становить:

-для Saab2000 (при максимальній злітній масі 23,06 т та мінімальній злітній масі 13,88 т, тиску у пневматику $p=0,69$ МПа та максимальному класифікаційному числі ACN=16 дозволяється експлуатація без обмежень);

-для Saab340 A,B (при максимальній злітній масі 13,37 т та мінімальній злітній масі 8,26 т, тиску у пневматику $p=0,82$ МПа та максимальному класифікаційному числі ACN=9 дозволяється експлуатація без обмежень);

- для A320-200 (Optional Bogie) (при максимальній злітній масі 73,98 т та мінімальній злітній масі 41,02 т, тиску у пневматику $p=1,22$ МПа та максимальному класифікаційному числі ACN=35 дозволяється експлуатація з масою до 63,4 т не більше однієї операції на добу);

Виходячи з вимог безпеки, виконання операцій зльоту, посадки і руління літаків на покриттях аеродрому в аеропорту «Житомир» слід вважати обов'язковим проведення термінового ремонту поверхні покриттів ШЗПС, РД і перону з метою усунення на них найбільш небезпечних для літаків видів руйнувань шару асфальтобетону. До таких видів руйнувань, насамперед, належать численні тріщини в асфальтобетоні, не заповнені герметиком. Зазначені види руйнувань покриттів постійно продукують утворення на їх поверхні сторонніх предметів (невеликих за розмірами фрагментів асфальтобетону, щебеню), які можуть засмоктуватися з повітрям в авіадвигуни сучасних літаків. Особливо це небезпечно для літаків з низьким розташуванням двигунів, у зв'язку з чим вважається доцільним заборонити експлуатацію таких типів літаків до проведення ремонту верхнього шару асфальтобетонних покриттів.

Слід також зазначити, що для організації та проведення ремонтно-відновлювальних робіт на покриттях аеродрому доцільно залучати спеціалізовані організації, які ліцензовано володіють новітніми технологіями та використовують перевірені на практиці вискоєфективні ремонтні матеріали.

Для детального аналізу стану покриття при регулярній експлуатації літаків необхідно проводити статистичний облік по експлуатації покриття повітряними суднами шляхом візуального огляду та вести журнал стану покриттів.

На основі проведеного аналізу встановлено, що сьогодні аеропорт «Житомир» не може ефективно функціонувати та конкурувати на глобальному рівні через низку вищенаведених чинників.

98 % пасажиропотоків та практично всі вантажопотоки в довоєнний період були сконцентровані в 7-ми основних аеропортах (рис. 9.29.1).

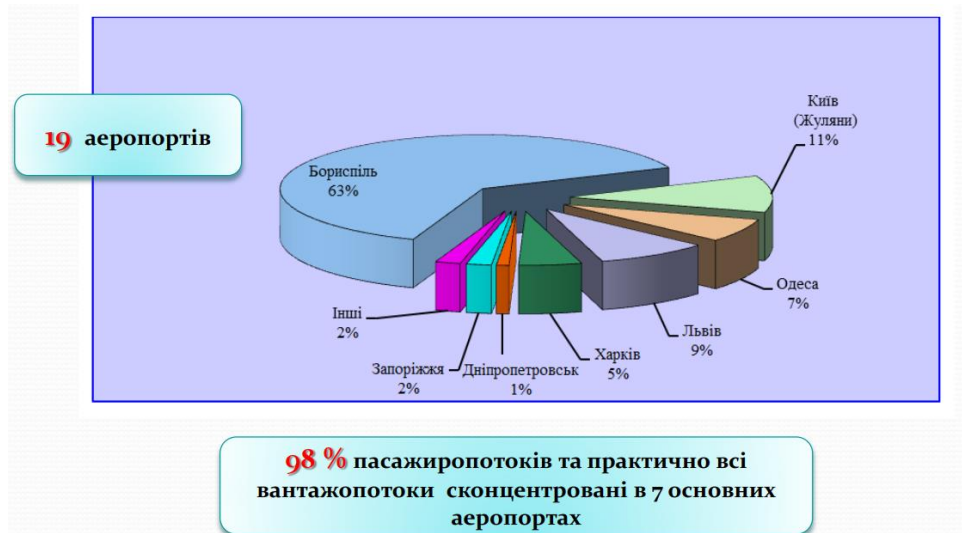

Рис. 9.29.1. Концентрація пасажиропотоків та основних вантажопотоків в аеропортах України

Найбільш перспективним напрямом розвитку пасажирського та вантажного сегментів Міжнародного аеропорту «Житомир» є створення альтернативи Міжнародним аеропортам «Бориспіль» та «Жуляни». Необхідно відмітити, що при великій віддаленості Житомирського аеропорту від західних районів міста Київ (Святошинський, Подільський, Шевченківський, Оболонський), а також західних, північних та південних районів Київської області порівняно з аеропортом «Бориспіль» - час, необхідний для того, щоб добратися до них приблизно однаковий - близько 1-1,5 години.

Найголовнішою перевагою Міжнародного аеропорту «Житомир» в контексті пасажирських перевезень є його невелика віддаленість від столиці України – міста Київ.

Це єдиний в Україні приватний аеропорт, що дозволяє йому уникати державного регулювання цін на аеропортові збори і таким чином пропонувати вигідні пропозиції авіакомпаніям.

Бюджетні авіакомпанії можуть зупинити свій вибір на користь аеропорту «Житомир» завдяки його дисконтним ставкам і зборам та скороченням льотного часу.

Знижки на авіаційні послуги, які будуть пропонуватися для авіакомпаній, посприяють формуванню більш низької собівартості польотів через аеропорт «Житомир» і відповідно забезпечать перевагу за ціною квитків для пасажирів.

Безкоштовне перевезення пасажирів від станції метро «Житомирська» може стати значною перевагою в боротьбі за споживача.

Введення в експлуатацію аеропорту Житомир дозволить скоротити відстань, яку потрібно подолати жителям обласних центрів до найближчого аеропорту (таблиця 9.29.3).

Таблиця 9.29.3

Порівняння відстані між обласними центрами на найближчих аеропортах

Обласний центр	Найближчий аеропорт		Відстань до аеропорту Житомир, км	Різниця на користь аеропорту Житомир
	місто	Відстань, км		
Хмельницький	Львів	240	180	-40
Рівне	Львів	211	190	-22
Вінниця	Київ	267	130	-137

Міжнародний аеропорт «Житомир» також можна в перспективі розглядати як один із центрів, де здійснюватимуться вантажні перевезення. Він має велику перевагу як майбутній центр вантажних авіаперевезень завдяки:

- місцезонашування поруч з магістраллю Е40 (Київ-Львів);
- наявності поруч дешевих складів.

Генеральний план Міжнародного аеропорту «Житомир» наведено на рис. 9.29.2.

Рис. 9.29.2. Генеральний план Міжнародного аеропорту “Житомир”

Після введення в експлуатацію Міжнародний аеропорт «Житомир» зможе приймати повітряні судна типу Airbus320, що дає можливість обслуговувати більше ніж 300 тис. осіб в рік і 5 тис. тон вантажів [9.29.1].

Проблеми вантажних перевезень в Україні мають свої особливості.

Для подальшого дослідження конкурентного середовища у складі перспективного проекту вантажного аеропорту в м. Житомир необхідно провести аналіз кількості і статусу аеропортів в Україні, зокрема в сусідніх областях з Житомирською областю, а також інші проекти створення карго аерохабів в Україні.

Україна має 39 аеропортів (включно із запланованими, недіючими та зруйнованими), з них – 13 міжнародних.

Протягом останніх довоєнних років в Україні активно просувалися декілька проєктів створення карго аерохабів. Зокрема, планувалося створити логістичний хаб для сортування авіавантажів на базі аеропортів в Білій Церкві та Гостомелі, які орієнтовані більше на нерегулярне перевезення спеціальних вантажів і базу технічного обслуговування повітряних суден [9.29.2]. Аеропорт Білої Церкви має унікальне розташування – 80 кілометрів від Києва і 390 кілометрів від морських портів Одещини, злітно-посадкову смугу 2500x80 метрів, базу технічного обслуговування літаків з ангарами і понад 10 авіакомпаній клієнтів із різних країн і дві базові авіакомпанії з України.

Аеропорт у м. Гостомель був повністю зруйнований під час війни. Керівництво ДП Антонов має намір не лише відновити летовище, а і створити вантажний хаб та сервісний центр для технічного обслуговування літаків [9.29.3].

Також є проєкти щодо створення високотехнологічного вантажного хабу європейського рівня на базі аеропорту «Бориспіль», який має широку мережу розльоту в більш ніж 40 європейських аеропортів, що створює значний потенціал у залученні транзитних авіаційних вантажопотоків за рахунок перевезень вантажів у недовантажених відсіках пасажирських лайнерів [9.29.4].

Аеропорт Бориспіль має базову авіакомпанію, яка розвиває далеко- магістральну програму і поступово переходить на широкофюзеляжні літаки, які дозволяють перевозити до 30 тон вантажів за раз.

Основними ринковими трендами, що визначали та визначатимуть у повоєнний час діяльність цивільної авіації в Україні, є розвиток мультимодальних перевезень із залученням регіональних аеропортів, переосмислення бізнес-моделей авіакомпаній, модернізація регіональних аеропортів за рахунок означених фінансових інструментів та розширення географії авіаційних перевезень.

Враховуючи географічне розташування нашої країни, важливість аеропортового сектору для економічного зростання необхідним є дослідження та імплементація найкращої світової практики інноваційного розвитку аеропортів в напрямках, які допоможуть покращити рівень взаємодії з клієнтами та підвищити ефективність їх роботи.

Сильні сторони Міжнародного аеропорту «Житомир» імені С.П. Корольова:

1. Невелика віддаленість від столиці України – міста Київ.
2. Це єдиний в Україні приватний аеропорт, що дозволяє йому уникати державного регулювання цін на аеропортові збори.
3. Майбутній центр вантажних авіаперевезень:
4. Місцезорозташування поруч з магістраллю Е40 (Київ-Львів).
5. Наявність поруч дешевих складів.
6. Швидкість проходження реєстраційних процедур та, відповідно, збільшення комфорту для пасажирів

Слабкі сторони Міжнародного аеропорту «Житомир» імені С.П. Корольова:

1. Високий рівень формальностей під час перетину державного кордону.
2. Недостатньо розвинена транспортна інфраструктура.
3. Базування більшості національних перевізників, які забезпечують значний обсяг авіаційних перевезень в аеропортах «Бориспіль» та «Київ».
4. Недостатній розвиток комерційної інфраструктури (магазини, пункти харчування).
5. Низький розвиток вантажних перевезень.

6. Можливості льотного поля (ЗПС не дає змоги обслуговувати далеко магістральні рейси та приймати без обмежень всі типи повітряних суден).

7. Відсутність трансконтинентальних рейсів.

Загрози розвитку Міжнародного аеропорту «Житомир» імені Сергія Корольова:

1. Падіння привабливості України для потенційних пасажирів внаслідок ведення бойових дій, складна соціально-політична ситуація в країні.

2. Економічна криза, падіння купівельної спроможності населення.

3. Зростання ціни на авіаційне паливо.

4. Більш успішний та динамічний розвиток аеропортів-конкурентів.

5. Зростання курсу іноземної валюти.

6. Ускладнення епідемічної ситуації на території України та в світі у зв'язку з пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 COVID-19, що призвело до різкого спаду попиту на авіаперевезення.

Можливості розвитку Міжнародного аеропорту «Житомир» імені Сергія Корольова:

З метою доведення аеропорту до рівня експлуатаційної придатності відповідно до нормативних документів України та Міжнародних стандартів ІКАО, підвищення рівня його конкурентоспроможності рекомендовано здійснити такі заходи:

- подовження злітно-посадкової смуги (ЗПС) до 2500 метрів та її розширення до 45 метрів;
- установка інструментальної системи посадки ILS, що включає в себе глісадний радіомаяк з дальноміром за обома курсами посадки;

- установка світлосигнального обладнання (з обома курсами) посадки з першою категорією;

- ремонт перону та перед ангарної території;

- добудова ангарів;

- побудова вантажного терміналу з митними складами тимчасового зберігання та вантажним пероном;

- закупівля необхідного обладнання та спецтехніки;

- відкриття міжнародного пункту пропуску;

- сертифікація служби організації перевезень та наземного обслуговування;

- внутрішні ремонтні роботи та облаштування існуючого готелю.

Загальна вартість необхідних інвестицій відповідно до [9.29.1] становить 20 мільйонів доларів США.

Потенційними джерелами для відновлення транспортної інфраструктури (в тому числі аеропортів) можуть бути:

Кошти, що виділятимуться в рамках Європейського плану для України [9.29.6, 9.29.7].

Допомога, інвестиції, пільгові кредити США.

Двостороння допомога на рівні країн у формі грантів, кредитних гарантій, кредитів тощо.

Допомога міжнародних інституцій

- Допомога Світового та Європейського банку реконструкції та розвитку;

- Допомога Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Радою МВФ ухвалено рішення про створення адміністративного рахунку для зарахування коштів від країн-донорів.

Спеціальні джерела фінансування.

Трастовий фонд солідарності України, який планує створити Європейський Союз за зразком європейського COVID-фонду, щоб підтримати український уряд у відновленні України після війни. Функціонування такого фонду повинно передбачати підтримку України

здебільшого у формі грантів (безвідшкодовної допомоги), а не кредитів. У період 1985-2015 рр. 20 країн із 35, де відбувалися збройні конфлікти, отримували допомогу із трастових фондів на безвідшкодовній основі [8].

2) Структурні фонди ЄС через спеціальні процедури.

3) Український Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури.

4) Приватні інвестиції, інвестиції вітчизняного та міжнародного бізнесу.

Напрями розвитку Міжнародного аеропорту «Житомир»

Аеропорт «Житомир» ім. С.П. Корольова має забезпечити конкурентну перевагу української продукції на світових ринках. Це в свою чергу вимагає підвищення ефективності послуг, покращення логістики, розвитку логістичних центрів та терміналів для мультимодальних перевезень, зменшення та перегляд логістичних витрат і тарифів, адміністративних бар'єрів.

Також необхідний інноваційний розвиток Міжнародного аеропорту «Житомир» у напрямках, які наведені в таблиці 9.29.4.

Таблиця 9.29.4

Напрямки інноваційного розвитку Міжнародного аеропорту «Житомир»	
Ключові області	Напрями інноваційного розвитку
Розвиток виробничої інфраструктури аеропорту	Підвищення транспортної доступності аеропорту
Збільшення операційної ефективності	Впровадження систем управління ресурсами аеропорту; розробка ініціатив щодо оптимізації процесів наземного обслуговування
Впровадження інформаційно-комунікаційних та виробничих систем	Впровадження інтегрованих систем управління аеропортом; впровадження виробничих систем, що дозволяють підвищити контроль за виконанням операцій в реальному часі
Розвиток авіаційних сервісів, забезпечення безпеки польотів	Активізація роботи з державними органами в частині вдосконалення нормативної бази галузі; запровадження системи контролю та управління доступом з єдиним бюро пропусків; запровадження системи інтелектуального відеоспостереження, орнітологічне забезпечення польотів
Розвиток неавіаційних сервісів	Розробка ініціатив по залученню в аеропорт додаткового потоку відвідувачів

Ключові області	Напрями інноваційного розвитку
Збільшення енергоефективності та екологічності	Пов'язано з переходом на нове інженерне обладнання, а також розробкою та реалізацією системних заходів зі зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище та виконанню регулятивних вимог по екології; утилізація відходів та зниження шкідливих викидів.

Міжнародний аеропорт «Житомир» можна розглядати як один із потужних центрів бізнес-авіації.

Бізнес-авіація - це спеціальна частина авіаційної індустрії, яка орієнтована на обслуговування бізнесменів та підприємців.

Основні практичні риси, які притаманні бізнес-авіації: безпека, швидкість; комфорт. В бізнес-авіації працюють тільки досвідчені та психологічно стійкі пілоти, а вся техніка подається в повністю справному стані.

Крім високої швидкості та комфортності ділова авіація відрізняється деякими іншими перевагами: гнучкість розкладу; повна конфіденційність.

Реалізація проекту дозволить перетворити м. Житомир на хаб для доставки гуманітарної допомоги та військових вантажів. У повоєнний час реалізація проекту сприятиме залученню зовнішніх та внутрішніх інвестицій, створенню нових робочих місць та розвитку регіонального бізнесу і туризму. Будівництво вантажного терміналу на території аеропорту дозволить підсилити розвиток індустріального парку «Zhytomyr-EAST».

9.30 Визначити потребу у будівництві підприємств для переробки побутових відходів з формуванням їх перспективної мережі

Враховуючи сформовані в Програмі і наведені вище підходи, а також інформацію про існуючий стан сфери управління відходами в Житомирській області, напрацьовані проектні пропозиції. Перспективний стан сфери управління відходами в Житомирській області за умов реалізації проектних рішень за ключовими показниками наведений в таблиці 9.30.1. Визначені обсяги фінансування для їх реалізації (таблиця 9.30.2). В результаті реалізації проектних пропозицій буде сформована мережа об'єктів сфери управління відходами, покращені показники матеріально-технічної забезпеченості комунальних підприємств, ліквідовані екологічно небезпечні об'єкти.

Таблиця 9.30.1

Характеристика перспективного стану сфери управління відходами Житомирської області

Назва показника, одиниці вимірювання		Значення
Кількість комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами		78
Кількість баз механізації комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами		72
Система збору побутових відходів (переважно, в більшості територіальних громад)		1) планово-подвірна: змішані відходи вивозяться 4-6 р/тиждень; роздільно зібрані – 2 р/тиждень; 2) в секторі приватної забудови – планово-подвірна або планово-поквартирна 1-2 р/тиждень; органічна частина в приватних будинках компостується жителями індивідуально
Частка населення, охоплена системою збирання відходів, в середньому по громадах, %		100
Кількість контейнерних майданчиків, од.		4103
Кількість контейнерів для змішаних відходів, 1,1 м ³		16228
Кількість контейнерів для роздільного збору вторсировини, шт.		5443
Пункти для збирання небезпечних відходів, вторсировини, од.		78
Контейнери для збирання небезпечних відходів, шт.		1852
Об'єкти сфери управління побутовими відходами	перевантажувальні станції (ПС)	50
	сортувально-перевантажувальні станції (СПС)	8
	сортувально-переробні комплекси (СПК)	4

Назва показника, одиниці вимірювання		Значення
Сміттєзвалища і полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів), ділянки під об'єкти оброблення відходів	сміттєзвалища	0
	Полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	6
	ділянки під об'єкт оброблення відходів*	57
Устаткування з утилізації медичних відходів		6
Об'єкти утилізації трупів тварин	худобомогильники	37
	біотермічні ями	7
	устаткування для спалювання трупів тварин	54
Склади зберігання непридатних для використання ХЗР		70

* - в тому числі, з можливістю тимчасового розміщення побутових відходів

Таблиця 9.30.2

Обсяги фінансування заходів, передбачених Програмою комплексного відновлення Житомирської області у сфері управління відходами

Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Бердичівський кластер	Житомирський кластер	Коростенський кластер	Звягельський (Новоград-Волинський) кластер	Загалом по області
---	-----------------------	----------------------	-----------------------	--	--------------------

	кількість	обсяги фінансування , тис. грн.	кількість	обсяги фінансування , тис. грн.	кількість	обсяги фінансування , тис. грн.	кількість	обсяги фінансування , тис. грн.	кількість	обсяги фінансування , тис. грн.
Просвітницька, роз'яснювальна робота з населенням, заходи в закладах дошкільної і шкільної освіти	18	1450	19	1580	15	1715	14	1550	66	6295
Розроблення місцевого плану управління відходами по кожній громаді	18	2245	19	2230	15	2080	14	1755	66	8310
Будівництво бази механізації комунального підприємства з гаражем і майстернею для техніки, складом і адмінбудівлею	6	52200	4	34800	2	17400	6	52200	18	156600
Оновлення матеріально-технічної бази комунального підприємства: закупівля сміттевозу, трактора з причепом	45	107540	41	99890	35	84740	27	61350	148	353520
Створення/облаштування контейнерних майданчиків	448	23760	853	30195	1060	46684	774	38346	3135	138985
Закупівля контейнерів для змішаних побутових відходів	874	8740	3361	25210	4112	25720	1385	13850	9732	73520
Закупівля контейнерів для вторсировини (скло, папір, пластик)	665	7248,5	1440	15696	1174	12796,6	882	9589,8	4161	45330,9

Закупівля контейнерів для небезпечних відходів	412	5852	433	6581,6	632	9606,4	385	5852	1862	27892
Рекультивация сміттєзвалища, створення ділянки під об'єкт оброблення відходів (облаштування перевантажувальної станції, площадки сортування, ділянки компостування, ділянки складування будівельних відходів тощо)	15	202500	13	177500	11	148500	11	148500	50	677000
Рекультивация сміттєзвалища/полігону для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів), створення ділянки під об'єкт оброблення відходів. Облаштування сортувально-перевантажувальної станції (з ділянкою компостування, ділянкою складування будівельних відходів). Створення сортувально-переробного комплексу	3	146400	3	315391,5*	4	195200	2	97600	12	754591,5
Закриття, рекультивация сміттєзвалищ, площа рекультивации, га	132,05	184870	144,6	187040	171,24	239736	72,83	101962	520,72	713608
Встановлення устаткування для спалювання трупів	13	12350	17	16150	15	15200	12	11400	57	55100

тварин типу УТ500Д типу ТОВ НТЦ «Флеш-Р» (може встановлюватись на полігоні для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів), ветлікарні, базі механізації комунального підприємства за відповідного екологічного та технічного обґрунтування)										
Утилізація непридатних для зберігання ХЗЗР та ліквідація складів їх зберігання	5	2000	4	1600	12	4800	6	2400	27	10800
Додаткове облаштування (встановлення або ремонт огорожі, накриття тощо) та продовження експлуатації існуючих та біотермічних ям	23	920	6	240	8	320	7	280	44	1760
Загалом		758075,5		914104,1		804498	0	546634,8		3023312,4

* - включно з інвестиційними проектами (розглянуті у описі Житомирського кластеру нижче)

Для зручності формування проектних пропозицій та узгодженості їх з прийнятим Регіональним планом управління відходами всі територіальні громади розглядаються у розрізі уже сформованих 4-х кластерів, які відповідають районному поділу Житомирської області: Бердичівський, Житомирський, Коростенський, Звягельський (Новоград-Волинський) (табл. 9.30.3). Зі станом сфери управління відходами по кожній територіальній громаді можна ознайомитись в Додатках 9.30.1-9.30.4.

Таблиця 9.30.3

Перспективна мережа об'єктів управління відходами Житомирської області (СПК, СПС, ПС, інші об'єкти управління відходами)

Територіальна громада	Адреса, місцезнаходження	Категорія об'єкта	Примітка
<i>Бердичівський кластер</i>			
Андрушівська міська	сміттєзвалище біля м. Андрушівка (50.049946, 29.047786)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Бердичівська міська	м. Бердичів, вул. Чуднівська 156, ТОВ «Полісся Екосфера»	СПК	Існуюча сортувальна лінія. Розширення потужності до 50 тис. т/рік та перетворення на СПК
	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) м. Бердичів (49.916587, 28.557506)	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	Існуючий. Реконструкція, заходи протипожежної безпеки
Вчорайшенська сільська	сміттєзвалище в с. Шпичинці (49.836912 29.193406)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Гришковецька селищна	сміттєзвалище в с. Старий Солотвин (50.041150, 28.712435)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.

Краснопільська сільська	сміттєзвалище с-ще Іванопіль (49.895540, 28.261818)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Райгородоцька сільська	сміттєзвалище в с. Озадівка (49.904859 28.370576)	СПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Ружинська селищна	сміттєзвалище в с. Заріччя (49.694534, 29.204096)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Семенівська сільська	сміттєзвалище в с. Іванківці (49.8527, 28.6542)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Червоненська селищна	сміттєзвалище в с-щі Червоне (49.979781, 28.883202)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Швайківська сільська	сміттєзвалище в с. Райки (49.964760, 28.529804)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Вільшанська сільська	сміттєзвалище в с. Вільшанка (50.015064 28.129826)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Любарська селищна	сміттєзвалище в с. Авратин (49.894142, 27.818674)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Миропільська селищна	сміттєзвалище в с-щі Миропіль (50.129483, 27.687653)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Чуднівська міська	сміттєзвалище в с. Дубище (50.059236, 28.147816)	СПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.

Попільнянська селищна	сміттєзвалище в с-щі Попільня (49.972862, 29.411153)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Андрушківська сільська	сміттєзвалище в с. Андрушки (49.895250, 29.336792)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Квітнева сільська	сміттєзвалище в с. Єрчики (49.997328 29.586099)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Романівська селищна	сміттєзвалище в с-щі Романів (50.192557, 27.955459)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
<i>Житомирський кластер</i>			
Березівська сільська	сміттєзвалище в с. Садки (50.320440, 28.469288)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Брусилівська селищна	сміттєзвалище в с. Хомутець (50.258906, 29.568168)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Високівська сільська	сміттєзвалище в с. Забріддя (50.385180, 28.838250)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Вишевицька сільська	сміттєзвалище в с. Веприн (50.668330, 29.467710)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Волицька сільська	сміттєзвалище в с. Стара Котельня (50.10794, 28.965622)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Глибочицька сільська	-	-	-

Городоцька селищна	-	-	-
Житомирська міська	ТОВ МС «СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ», м. Житомир, проїзд Складський, 20	СПК	Існуючий. ТОВ МС «СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ», розширення діяльності, збільшення потужностей, реалізація інвестиційного проекту
	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) біля м. Житомир (50.303046, 28.640941)	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	Існуючий. Часткова реконструкція, розширення, продовження експлуатації, реалізація проекту з очищення фільтрату
Корнинська селищна	сміттєзвалище в с-щі Корнин (50.080617 29.521801)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Коростишівська міська	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) м. Коростишів (50.359528, 29.078070)	СПС, полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	Існуючий полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) - розширення, реконструкція Проект – сортувально-перевантажувальна станція
Новогуйвинська селищна	сміттєзвалище в с. Ружки (50.064915, 28.619797)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Оліївська сільська	сміттєзвалище в с. Вільськ (50.383930, 28.489766)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Потіївська сільська	сміттєзвалище в с. Потіївка (50.598589 28.982048)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.

Радомишльська міська	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) в м. Радомишль (50.537866, 29.247193)	СПС, полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	Існуючий полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) - розширення, реконструкція Проект – сортувально-перевантажувальна станція
Станишівська сільська	-	-	-
Старосілецька сільська	сміттєзвалище в с. Минійки (50.412781, 29.048395)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Тетерівська сільська	сміттєзвалище між с. Дениші і с. Корчак (50.207830, 28.453495)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Харитонівська сільська	сміттєзвалище в с. Шарохвостівка (50.250676, 29.106370)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Черняхівська селищна	сміттєзвалище в с-щі Черняхів (50.456760, 28.619126)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
<i>Коростенський кластер</i>			
Білокоровицька сільська	сміттєзвалища в с-щі Бучмани (51.065600, 28.047504)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Гладковицька сільська	сміттєзвалища в с. Гладковичі (51.065600, 28.047504)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.

Горщиківська сільська	сміттєзвалища в с. Горщик (50.888360, 28.326400)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Іршанська селищна	сміттєзвалища в с-щі Іршанськ (50.736959, 28.699582)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Коростенська міська	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) біля м. Коростень (50.953543, 28.711204)	СПК	Існуючий полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)-розширення, реконструкція Проект – сортувально-переробний комплекс*
Лугинська селищна	сміттєзвалище в с-щі Лугини (51.086555, 28.340461)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Малинська міська	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) біля м. Малин (50.7435, 29.1779)	СПС, полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	Існуючий полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) - розширення, реконструкція Проект – сортувально-перевантажувальна станція
Народицька селищна	сміттєзвалище в с-щі Народичі (51.21908 29.12841)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Овруцька міська	сміттєзвалище біля м. Овруч (51.355286 28.824899)	СПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Олевська міська	сміттєзвалище біля с. Радовель (51.167202, 27.830838)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.

Словечанська сільська	сміттєзвалища біля с. Тхорин (51.405655, 28.311778)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Ушомирська сільська	сміттєзвалище біля с. Ушомир (50.862678, 28.489681)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Чоповицька селищна	сміттєзвалище в с-щі Чоповичі (50.852659, 28.977220)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Хорошівська селищна	сміттєзвалища в с-щі Хорошів (51.086555, 28.340461)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Новоборівська селищна	сміттєзвалище в с-щі Нова Борова (50.688611, 28.655273)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
<i>Звягельський (Новоград-Волинський) кластер</i>			
Баранівська міська	сміттєзвалище біля м. Баранівка (50.330845 27.617386)	СПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Барашівська сільська	сміттєзвалище біля с. Бараші (50.728238, 28.041647)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Брониківська сільська	сміттєзвалища біля с. Поліянівка (50.568527, 28.000512)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Городницька селищна	сміттєзвалище біля с-ща Городниця (50.792803, 27.314218)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Довбиська селищна	сміттєзвалище біля с-ща Довбиш (50.371837, 27.956732)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.

Дубрівська сільська	сміттєзвалище біля с. Дубрівка (50.352475 27.441097)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Ємільчинська селищна	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) біля с-ща Ємільчине (50.872090, 27.876641)	ПС, полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	Існуючий полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) - розширення, реконструкція Проект – перевантажувальна станція
Звягельська	полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) біля м. Звягель (50.641719, 27.661720)	СПК, полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	Існуючий полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) - розширення, реконструкція Проект – сортувально-переробний комплекс
Піщівська сільська	сміттєзвалище біля с. Піщів (50.619022, 27.305802)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Стрийська сільська	сміттєзвалище біля с. Сусли (50.55081 27.62276)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Чижівська сільська	-	-	-
Ярунська сільська	сміттєзвалище біля с. Ярунь (50.575254 27.446417)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Курненська сільська	сміттєзвалища біля с. Соколів (50.488783, 28.107472)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.
Пулинська селищна	сміттєзвалище біля с. Веселе (50.45993 28.202262)	ПС, ділянка під об'єкт оброблення відходів	Проект. Рекультивація існуючого сміттєзвалища. Створення ділянки під об'єкт оброблення відходів.

* - «Будівництво регіонального полігону для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) в районі перехрестя трас М-07 та Р-49 та індустріального парку №2 (Екопарк)»

Існуючий і перспективний стан сфери управління відходами на рівні кластерів і територіальних громад

Бердичівський кластер. До складу кластеру входять: Андрушівська міська ТГ, Бердичівська міська ТГ, Вчорайшенська сільська ТГ, Гришковецька селищна ТГ, Краснопільська сільська ТГ, Райгородоцька сільська ТГ, Ружинська селищна ТГ, Семенівська сільська ТГ, Червоненська селищна ТГ, Швайківська сільська ТГ, Вільшанська сільська ТГ, Любарська селищна ТГ, Миропільська селищна ТГ, Чуднівська міська ТГ, Попільнянська селищна ТГ, Андрушківська сільська ТГ, Квітнева сільська ТГ, Романівська селищна ТГ.

Бердичівський кластер включає в себе 18 громад, 353 населених пункти, загальна площа 5909,74 км², чисельність населення (за 2022 рік) 256554 особи, обсяги побутових відходів 115449,3 т/рік.

В громадах Бердичівського кластеру переважає приватна садибна забудова. Виключенням є Бердичівська міська громада, де 76 % населення проживає у багатоквартирних будинках. В м. Бердичів, як і в переважній більшості міст області, багатоквартирні будинки - це переважно забудова до 5 поверхів (426 будинків), 6-9 поверхів (47), і лише 7 будинків мають більшу висотність.

Збиранням і вивезенням побутових відходів займаються переважно 17 комунальних підприємств територіальних громад. В м. Бердичів працює ТОВ «Полісся Екосфера». Не всі комунальні підприємства мають відповідне матеріально-технічне забезпечення, достатню кількість техніки та свої бази механізації. У Вчорайшенській, Червоненській, Швайківській, Квітневій громадах комунальні підприємства відсутні. В Гришковецькій новостворене комунальне підприємство ще не має власної бази механізації.

Це є водночас і причиною, і наслідком того, що в територіальних громадах кластера спостерігається низька ступінь охоплення населення послугою вивезення і оброблення відходів - всього 16,3 %. В багатьох територіальних громадах жителі самі вивозять відходи на існуючі паспортизовані сміттєзвалища або створюють нові несанкціоновані звалища, які коштом територіальної громади потім ліквідовуються. Загалом на території кластера існує 191 сміттєзвалище і 1 полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) (м. Бердичів).

Системою збирання в переважній більшості територіальних громад охоплені лише їх адміністративні центри та прилеглі населені пункти, тому що вивезення відходів з більш віддалених населених пунктів потребує додаткових матеріально-технічних витрат. Вивезення змішаних відходів відбувається в середньому 3-4 рази на місяць (міста Бердичів і Чуднів – 3 р/тиждень). Роздільне збирання відходів за видами вторсировини (пластик, скло, макулатура, метал) розвинене слабо (менше ніж в половині громад), і то з недостатнім охопленням населення.

Збирання відходів в секторі приватної забудови планово-поквартирне (тобто забираються мішки біля кожного приватного будинку в індивідуальному порядку), а у багатоквартирній забудові – планово-подвірне (з використанням контейнерів і контейнерних майданчиків у дворах багатоквартирних будинків, біля громадських центрів).

Утилізація небезпечних медичних відходів від медичних закладів громад проводиться спеціалізованими організаціями: ТОВ «Еко-Захист Україна» (м. Житомир), ТОВ «А-Енерго» (м. Бердичів), ТОВ «НБК «Укрекопром» (м. Одеса).

Будівельні відходи офіційно складаються лише на існуючому полігоні для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) в м. Бердичів.

Для утилізації трупів тварин територіальними громадами Бердичівського кластеру використовується 16 діючих худобомогильників та 7 біотермічних ям.

Також джерелом небезпечних відходів є 8 складів зберігання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР).

Проектні пропозиції по Бердичівському кластеру направлені на створення дієвої системи управління відходами, а саме:

- нормативно-правове забезпечення управління відходами через розроблення місцевих планів управління відходами на рівні територіальних громад, еколого-просвітницьку роботу з населенням;
- створення мережі об'єктів управління відходами із 17 перевантажувальних станцій, 2 сортувально-перевантажувальних станцій (Райгородоцька, Чуднівська громади); 1 сортувально-переробного комплексу (м. Бердичів);
- покращення матеріально-технічної бази комунальних підприємств (облаштування контейнерних майданчиків, закупівля контейнерів, сміттєвозів, тракторів з причепами, іншої техніки);
- ліквідація екологічно небезпечних об'єктів - сміттєзвалищ та складів зберігання ХЗЗР.

В результаті рекультивації сміттєзвалищ в господарський обіг може бути повернуто 132 га земель.

Пропонується побудувати 6 баз механізації комунальних підприємств, закуплено 45 одиниць техніки (сміттєвози, трактори з причепом тощо).

На створення об'єктів сфери управління відходами (ПС, СПС, СПК) передбачено 348900 тис. грн.

Загальний обсяг фінансування заходів у сфері управління відходами на період до 2030 року по Бердичівському кластеру складе 758075,5 тис. грн.

Найбільших обсягів фінансування (84870,4 тис. грн.) потребуватиме Чуднівська міська територіальна громада. На території Чуднівської громади передбачено рекультивацію 14 сміттєзвалищ загальною площею 14,35 га та будівництво сортувально-перевантажувальної станції. Істотної уваги потребує робота з населенням і закупівля контейнерів, оскільки на даний час послугою вивезення відходів охоплено менше 30 % жителів громади.

Детально всі проектні пропозиції по Бердичівському кластеру висвітлені у табл. 9.30.4-9.30.6, визначено обсяги та джерела фінансування по кожній територіальній громаді.

Таблиця 9.30.4

**Узагальнені показники сфери управління відходами по Бердичівському кластеру.
Існуючий та перспективний стан**

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
1.	Обсяг побутових відходів (річний)	т	115449,3	
2.	Обсяги побутових відходів в розрахунку на одиницю площі (річний, середнє значення)	т/ км ²	36,43	
3.	Кількість комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами	од.	17	21*
4.	Кількість баз механізації комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами	од.	13	19
5.	Система збору побутових відходів (переважно, в більшості територіальних громад)	разів/од. часу	1-2 р/місяць в сільських населених пунктах, 1 - 3 р/тиждень в секторах багатоквартирної забудови, в містах	Змішані: 3 р/тиждень в секторах багатоквартирної забудови, 1 р/тиждень в сільських населених пунктах, приватній забудові Роздільно зібрані: 1 р/тиждень в секторах багатоквартирної забудови, 2 р/місяць в сільських населених пунктах, приватній забудові
6.	Частка населення, охоплена системою збирання відходів, в середньому по громадах	%	16,3	100
7.	Кількість контейнерних майданчиків,	од.	200	611
8.	Кількість контейнерів для змішаних відходів, 1,1 м ³	шт.	1205	1845
9.	Кількість контейнерів для роздільного збору вторсировини,	шт.	242	887
10.	Пункти для збирання небезпечних відходів, вторсировини	од.	1	21

№ з/п	Показники		Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
11.	Контейнери для збирання небезпечних відходів		шт.	1	402
12.	Об'єкти сфери управління побутовими відходами	перевантажувальні станції (ПС)	од.	0	15
		сортувально-перевантажувальні станції (СПС)	од.	1	2
		сортувально-переробні комплекси (СПК)	од.	0	1
13.	Сміттєзвалища і полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів), ділянки під об'єкт оброблення відходів	сміттєзвалища	од.	191	0
		ділянки під об'єкт оброблення відходів	од.	0	17
		полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	од.	1	1
14.	Устаткування з утилізації медичних відходів		од.	2	2
15.	Об'єкти утилізації трупів тварин	худобомогильники	од.	16	16
		біотермічні ями	од.	7	7
		устаткування для спалювання трупів тварин	од.	0	12
16.	Склади зберігання непридатних для використання ХЗР		од.	8	3

* - приймається, що в перспективі будуть створені спеціалізовані комунальні підприємства в територіальних громадах, де вони на сьогодні відсутні, а приватні підприємства лишаються в тому ж стані, проте кількість приватних підприємств у сфері управління відходами може змінюватись в залежності від ринкових умов

Таблиця 9.30.5

**Заходи, передбачені Програмою комплексного відновлення по Бердичівському кластеру,
та обсяги і джерела фінансування**

№ з/п	Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Кількість, од.	Обсяги фінансування, тис. грн.	Джерела фінансування
1.	Просвітницька, роз'яснювальна робота з населенням, заходи в закладах дошкільної і шкільної освіти	Заходи протягом року на 2025-2030 роки	1450	кошти територіальної громади
2.	Розроблення місцевого плану управління відходами по кожній територіальній громаді	18	2245	кошти територіальної громади
3.	Будівництво бази механізації комунального підприємства з гаражем і майстернею для техніки, складом і адмінбудівлею	6	52200	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
4.	Оновлення матеріально-технічної бази комунального підприємства: закупівля сміттєвозів, тракторів з причепом	45	107540	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
5.	створення/облаштування контейнерних майданчиків	448	23760	кошти територіальної громади
6.	закупівля контейнерів для змішаних побутових відходів	874	8740	кошти територіальної громади
	Закупівля контейнерів для вторсировини (скло, папір, пластик)	665	7248,5	кошти територіальної громади
7.	Закупівля контейнерів для небезпечних відходів	412	5852	кошти територіальної громади
8.	Рекультивация сміттєзвалища, створення ділянки під об'єкт оброблення відходів (облаштування перевантажувальної станції, площадки сортування, ділянки компостування, ділянки	15	202500	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство

№ з/п	Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Кількість, од.	Обсяги фінансування, тис. грн.	Джерела фінансування
	складування будівельних відходів тощо)			
9.	Реконструкція сміттєзвалища у полігон, з розширенням, встановленням огорожі. Облаштування сортувально-перевантажувальної станції, ділянки компостування, ділянки складування будівельних відходів. Створення сортувально-переробного комплексу	3	146400	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
10.	Закриття, рекультивация сміттєзвалищ, га	132,05	184870	кошти територіальної громади, обласний бюджет
11.	Встановлення устаткування для спалювання трупів тварин типу УТ500Д типу ТОВ НТЦ «Флеш-Р» (може встановлюватись або на полігоні, ветлікарні, базі механізації комунального підприємства за відповідного екологічного та технічного обґрунтування)	13	12350	кошти територіальної громади, обласний бюджет
12.	Утилізація непридатних для зберігання ХЗЗР та ліквідація складів їх зберігання	5	2000	кошти територіальної громади, обласний бюджет
13.	Додаткове облаштування (встановлення або ремонт огорожі, накриття тощо) та продовження експлуатації існуючих та біотермічних ям	23	920	кошти територіальної громади, обласний бюджет
	ВСЬОГО		758075,5	

* - полігони для відходів, що не є небезпечними

Таблиця 9.30.6

Обсяги і джерела фінансування заходів у сфері управління відходами у розрізі територіальних громад

№ з/п	Назва територіальної громади	Обсяги фінансування, тис. грн.
1.	Андрушівська міська ТГ	35036
2.	Бердичівська міська ТГ	68480,8
3.	Вчорайшенська сільська ТГ	34329,8
4.	Гришковецька селищна ТГ	39629,8
5.	Краснопільська сільська ТГ	31247,7
6.	Райгородоцька сільська ТГ	77484,2
7.	Ружинська селищна ТГ	42954,5
8.	Семенівська сільська ТГ	28306,2
9.	Червоненська селищна ТГ	35433,8
10.	Швайківська сільська ТГ	32754,9
11.	Вільшанська сільська ТГ	31876,1
12.	Любарська селищна ТГ	69804,4
13.	Миропільська селищна ТГ	20963,2
14.	Чуднівська міська ТГ	84870,4
15.	Попільнянська селищна ТГ	36131,4
16.	Андрушківська сільська ТГ	21475,8
17.	Квітнева сільська ТГ	31736
18.	Романівська селищна ТГ	35560,5
	ВСЬОГО	758075,5

Житомирський кластер. До складу кластеру входять: Березівська сільська ТГ; Брусилівська селищна ТГ; Високівська сільська ТГ; Вишевицька сільська ТГ; Волицька сільська ТГ; Глибочицька сільська ТГ; Городоцька селищна ТГ; Житомирська міська ТГ; Корнинська селищна ТГ; Коростишівська міська ТГ; Новогуївська селищна ТГ; Оліївська сільська ТГ; Потіївська сільська ТГ; Радомишльська міська ТГ; Станишівська сільська ТГ; Старосілецька сільська ТГ; Тетерівська сільська ТГ; Харитонівська сільська ТГ; Черняхівська селищна ТГ.

Житомирський кластер включає в себе 19 територіальних громад, 359 населених пунктів, загальна площа 4904,48 км², чисельність населення (за 2022 рік) 458962 особи, обсяги побутових відходів 206532,9 т/рік.

Особливістю Житомирського кластеру є істотна нерівномірність в розселенні населення. Так, у м. Житомир проживає 57 % населення кластеру, ще 12 % - в Коростишівській і Радомишльській міських територіальних громадах. Тому на 16 сільських і селищних територіальних громад припадає лише 31 % населення. Це в свою чергу зумовлює нерівномірність утворення побутових відходів і ускладнює управління ними.

В м. Житомир близько 77 % населення проживає у багатоповерхівках, тому використовується планово-подвірна система збирання відходів, з використанням 1662 контейнерів для змішаних відходів і 432 контейнери для роздільного збирання відходів (скло, пластик, папір), які розміщуються на 406 контейнерних майданчиках. В м. Житомир збиранням і вивезенням побутових відходів займаються КП «АТП 0628» Житомирської міської ради та

ТОВ «Грін Бін Україна», інші приватні підприємства. Вони обслуговують не тільки Житомирську територіальну громаду, але і деякі прилеглі територіальні громади (Глибочицька, Станишівська, Новогуївська). Середнє значення показника охоплення населення договорами на вивезення відходів по кластеру – 41,5 %. У Високівській і Вишевицькій територіальних громадах система збирання побутових відходів відсутня. Видалення відходів здійснюється жителями територіальних громад самостійно на існуючі сміттєзвалища або ситуативно централізовано коштом місцевого бюджету.

Також для даного кластеру характерним є перероблення частини зібраних відходів на єдиному в області діючому СПК ТОВ «МС СОЦІАЛЬНИЙ ПРОЕКТ» (більше 66,5 тис. т/рік).

В секторі приватної забудови поширені як планово-поквартирна, так і планово-подвірна системи збирання відходів.

Утилізація небезпечних медичних відходів з медичних закладів кластеру проводиться спеціалізованими організаціями: ТОВ «Еко-Захист Україна» (м. Житомир), ТОВ «НВК «Укрекопром» (м. Одеса), ТОВ «ТАРКОМ ЕКОСЕРВІС» (м. Київ).

Будівельні відходи офіційно складаються лише на існуючому полігоні для відходів що не є небезпечними (побутових відходів) в м. Житомир.

Для утилізації трупів тварин територіальними громадами Житомирського кластеру використовується 6 існуючих худобомогильників.

Також джерелом небезпечних відходів є 4 склади зберігання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР).

Проектні пропозиції по Житомирському кластеру направлені на створення дієвої системи управління відходами, а саме:

- нормативно-правове забезпечення управління відходами через розроблення місцевих планів управління відходами на рівні територіальних громад; еколого-просвітницьку роботу з населенням;
- створення мережі об'єктів управління відходами із 14 перевантажувальних станцій, 2 сортувально-перевантажувальних станцій (Радомишльська, Коростишівська громади), 1 сміттєпереробного підприємства (м. Житомир);
- покращення матеріально-технічної бази комунальних підприємств (облаштування контейнерних майданчиків, закупівля контейнерів, сміттєвозів, тракторів з причепами);
- ліквідація екологічно небезпечних об'єктів - сміттєзвалищ та складів зберігання ХЗЗР.

В результаті рекультивації 124 сміттєзвалищ в господарський обіг може бути повернуто 144,6 га земель.

Пропонується побудувати 4 бази механізації комунальних підприємств, закупити 41 одиницю техніки (сміттєвози, трактори з причепом тощо). На створення об'єктів сфери управління відходами (ПС, СПС, СПК) та реалізацію інвестиційних проектів передбачено 492891,5 тис. грн. Загальний обсяг фінансування заходів у сфері управління відходами на період до 2030 року по Житомирському кластеру складе 914104,1 тис. грн.

Також буде реалізовано проект «Реконструкція міського полігону ТПВ у м. Житомирі з влаштуванням контейнерної установки очищення фільтрату» з обсягом фінансування - 907,500 тис. грн, який включає придбання та встановлення станції (обладнання) для збору та очистки токсичного фільтрату на полігоні твердих побутових відходів у м. Житомирі (вул. Андріївська, 29). Передбачено виготовлення проектно-кошторисної документації, проведення оцінки впливу на довкілля та будівельні роботи.

Оскільки 6 діючих худобомогильників, які до того ж потребують додаткового облаштування, не можуть забезпечити всіх потреб територіальних громад кластера на

утилізацію трупів тварин, Програмою передбачається встановлення устаткування для спалювання трупів тварин (типу УТ500Д типу ТОВ НТЦ «Флеш-Р»), яке може бути встановлене на полігоні для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів), у ветлікарні, на базі механізації комунального підприємства (за відповідного екологічного та технічного обґрунтування), загалом 17 шт., на суму 16150 тис. грн.

Пропонується розширення мережі роздільного збирання відходів шляхом додаткового встановлення 1440 контейнерів на загальну суму 15696 тис. грн. Утилізація небезпечних відходів у складі побутових (батареї, акумулятори, лампи, що містять ртуть, тощо) відбуватиметься шляхом збирання в спеціальні контейнери, які будуть встановлюватись в громадських місцях в кожній територіальній громаді – 433 шт. на загальну суму 6581,6 тис. грн.

Найбільших обсягів фінансування - 269650,7 тис. грн. потребуватиме Житомирська міська територіальна громада. Основна частина цієї суми передбачено на інвестиційний проект ТОВ «МС Соціальний проект» з удосконалення перероблення побутових відходів, розширення та збільшення потужності, а також зазначений вище Проект реконструкції міського полігону.

Детально всі проектні пропозиції по Житомирському кластеру висвітлені у табл. 9.30.7-9.30.9, визначено обсяги та джерела фінансування по кожній територіальній громаді.

Таблиця 9.30.7

Узагальнені показники сфери управління відходами по Житомирському кластеру.

Існуючий та перспективний стан

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
1.	Обсяг побутових відходів (річний)	т	206532,9*	
2.	Обсяги побутових відходів в розрахунку на одиницю площі (річний, середнє значення)	т/ км ²	80,99	
3.	Кількість комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами	од.	24	25
4.	Кількість баз механізації комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами	од.	19	22

№ з/п	Показники		Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
5.	Система збору побутових відходів (переважно, в більшості територіальних громад)		разів/од. часу	Змішані відходи вивозяться 3-6 р/тиждень, роздільно зібрані – 1 р/тиждень (або не вивозяться); в містах і селах переважає планово-подвірна система, в селах – планово-поквартирна	1) планово-подвірна: змішані відходи вивозяться 4-6 р/тиждень; роздільно зібрані – 2 р/тиждень; 2) в секторі приватної забудови – планово-поквартирна або планово-подвірна 1-2 р/тиждень; органічна частина в приватних будинках компостується жителями індивідуально
6.	Частка населення, охоплена системою збирання відходів, в середньому по громадах		%	41,5	100
7.	Кількість контейнерних майданчиків,		од.	874	1321
8.	Кількість контейнерів для змішаних відходів, 1,1 м ³		шт.	2955	6034
9.	Кількість контейнерів для роздільного збору вторсировини,		шт.	736	2112
10.	Пункти для збирання небезпечних відходів, вторсировини		од.	12	29
11.	Контейнери для збирання небезпечних відходів		шт.	0	433
12.	Об'єкти сфери управління	перевант ажувальні	од.	0	14

№ з/п	Показники		Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
	я побутових відходами	станції (ПС)			
		сортувально-перевантажувальні станції (СПС)	од.	1	2
		сортувально-переробні комплекси (СПК)	од.	1	1
13.	Сміттєзвалища і полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів), ділянки під об'єкт оброблення відходів	сміттєзвалища	од.	137	0
		ділянки під об'єкти оброблення відходів	од.	0	13
		полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	од.	3	3
14.	Устаткування з утилізації медичних відходів		од.	2	2
15.	Об'єкти утилізації трупів тварин	худобомогильники	од.	6	6
		біотермічними	од.	0	0

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
	устаткування для спалювання трупів тварин	од.	0	17
16.	Склади зберігання непридатних для використання ХЗЗР	од.	4	0

* - приймається, що в перспективі будуть створені спеціалізовані комунальні підприємства в територіальних громадах, де вони на сьогодні відсутні, а приватні підприємства лишаються в тому ж стані, проте кількість приватних підприємств у сфері управління відходами може змінюватись в залежності від ринкових умов

Таблиця 9.30.8

Заходи, передбачені Програмою комплексного відновлення по Житомирському кластеру, та обсяги і джерела фінансування

№ з/п	Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Кількість, од.	Обсяги фінансування, тис. грн.	Джерела фінансування
1.	Просвітницька, роз'яснювальна робота з населенням, заходи в закладах дошкільної і шкільної освіти	19	1580	кошти територіальної громади
2.	Розроблення місцевого плану управління відходами по кожній територіальній громаді	19	2230	кошти територіальної громади
3.	Будівництво бази механізації комунального підприємства з гаражем і майстернею для техніки, складом і адмінбудівлею	4	34800	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
4.	Оновлення матеріально-технічної бази комунального підприємства: закупівля смітєвезів, тракторів з причепом, тощо	41	99890	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
5.	створення/облаштування контейнерних майданчиків	853	30195	кошти територіальної громади
6.	закупівля контейнерів для змішаних побутових відходів	3361	25210	кошти територіальної громади
7.	Закупівля контейнерів для вторсировини (скло, папір, пластик)	1440	15696	кошти територіальної громади
8.	Закупівля контейнерів для небезпечних відходів	433	6581,6	кошти територіальної громади
9.	Рекультивация сміттєзвалища, створення ділянки під об'єкт оброблення відходів (облаштування перевантажувальної станції, площадки сортування, ділянки компостування, ділянки складування будівельних відходів тощо)	13	177500	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство

10.	Рекультивация сміттєзвалища/полігону, створення ділянки під об'єкт оброблення відходів Облаштування сортувально-перевантажувальної станції (з ділянкою компостування, ділянкою складування будівельних відходів). Створення сортувально-переробного комплексу Інші інвестиційні проекти у сфері управління відходами	3	315391,5	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
11.	Закриття, рекультивация сміттєзвалищ	144,6	187040	кошти територіальної громади, обласний бюджет
12.	Встановлення устаткування для спалювання трупів тварин типу УТ500Д типу ТОВ НТЦ «Флеш-Р» (може встановлюватись або на полігоні, ветлікарні, базі механізації комунального підприємства за відповідного екологічного та технічного обґрунтування)	17	16150	кошти територіальної громади, обласний бюджет
13.	Утилізація непридатних для зберігання ХЗЗР та ліквідація складів їх зберігання	4	1600	кошти територіальної громади, обласний бюджет
14.	Додаткове облаштування (встановлення або ремонт огорожі, накриття тощо) та продовження експлуатації існуючих та біотермічних ям	6	240	кошти територіальної громади, обласний бюджет
	ВСЬОГО		914104,1	

* - полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)

Таблиця 9.30.9

**Обсяги і джерела фінансування заходів у сфері управління відходами у розрізі громад.
Житомирський кластер**

№ з/п	Назва територіальної громади	Обсяги фінансування, тис. грн.
1.	Березівська сільська ТГ	32051,1
2.	Брусилівська селищна ТГ	60266,6
3.	Високівська сільська ТГ	32394,2
4.	Вишевицька сільська ТГ	31269,6
5.	Волицька сільська ТГ	24354,8
6.	Глибочицька сільська ТГ	8171
7.	Городоцька селищна ТГ	10100
8.	Житомирська міська ТГ	269650,7
9.	Корнинська селищна ТГ	30681,4
10.	Коростишівська міська ТГ	82184
11.	Новоуївинська селищна ТГ	21916,9
12.	Оліївська сільська ТГ	20858,7
13.	Потіївська сільська ТГ	31390
14.	Радомишльська міська ТГ	95178,6
15.	Станишівська сільська ТГ	6672,2
16.	Старосілецька сільська ТГ	31719,9
17.	Тетерівська сільська ТГ	25128,4
18.	Харитонівська сільська ТГ	30948
19.	Черняхівська селищна ТГ	69168
	ВСЬОГО	914104,1

Коростенський кластер. До складу кластеру входять: Білокоровицька сільська ТГ; Гладковицька сільська ТГ; Горщиківська сільська ТГ; Іршанська селищна ТГ; Коростенська міська ТГ; Лугинська селищна ТГ; Малинська міська ТГ; Народицька селищна ТГ; Овруцька міська ТГ; Олевська міська ТГ; Словечанська сільська ТГ; Ушомирська сільська ТГ; Чоповицька селищна ТГ; Хорошівська селищна ТГ; Новоборівська селищна ТГ.

Коростенський кластер включає в себе 15 територіальних громад, 604 населені пункти, загальна площа 11716,4 км², чисельність населення (за 2022 рік) 276933 особи, обсяги побутових відходів 124619,85 т/рік.

Особливістю Коростенського кластеру є майже вдвічі більша площа та кількість населених пунктів, при тому що чисельність приблизно така ж, як і в інших кластерах. Міське населення зосереджене в чотирьох містах: Коростень, Малин, Овруч, Олевськ і складає 41 % від загальної чисельності населення. Решта 600 населених пунктів кластеру - це переважно села із середньою чисельністю населення 270 осіб.

Тому щільність утворення відходів на одиницю площі тут буде найнижчою серед усіх кластерів – 12,74 т/км². Така ситуація значно ускладнює логістику управління відходами та робить вивезення відходів економічно збитковим. Як наслідок, в населених пунктах Коростенського кластера значна кількість сміттєзвалищ, хоча ступінь охоплення населення послугою вивезення відходів є досить високим – 42,76 %.

Збиранням і вивезенням побутових відходів займаються переважно комунальні підприємства - 17. В м. Коростень працює Комунальне виробничо-господарське підприємство. Майже всі комунальні підприємства мають свої бази механізації, але потребують покращення матеріально-технічного забезпечення, додаткової кількості техніки. Відсутнє комунальне підприємство тільки в Чоповицькій територіальній громаді.

Змішані відходи в територіальних громадах вивозяться 3-6 р/тиждень, роздільно зібрані – 1 р/тиждень (або не збираються і не вивозяться). В містах і селищах переважає планово-подвірна система, в селах – планово-поквартирна. Контейнери для збирання вторсировини загалом або окремих її складових (папір, скло, пластик) встановлені в Лугинській, Малинській, Овруцькій, Олевській, Новоборівській громадах, переважно в їх центрах. Загалом для збирання змішаних відходів використовується 2272 контейнери, половина з яких розміщена в м. Коростень, а також 208 контейнерів для вторсировини, найбільше в Малинській ТГ – 53. Система збирання небезпечних відходів в територіальних громадах кластера відсутня.

Утилізація небезпечних медичних відходів від медичних закладів територіальних громад проводиться спеціалізованими організаціями: ТОВ «Еко-Захист Україна» (м. Житомир) та ТОВ «НВК «Укрекопром» (м. Одеса).

Будівельні відходи офіційно складаються лише на існуючих полігонах для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) в містах Малин і Коростень.

Всі побутові відходи територіальних громад Коростенського кластеру видаляються на 256 сміттєзвалищ і 2 полігони. Найбільше сміттєзвалищ в Овруцькій громаді – 73.

Для утилізації трупів тварин територіальними громадами Коростенського кластеру використовується 8 діючих худобомогильників, що є явно недостатнім для вирішення проблем 604 населених пунктів.

Також джерелом небезпечних відходів є 52 склади зберігання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР).

Проектні пропозиції по Коростенському кластеру направлені на створення дієвої системи управління відходами, а саме:

- нормативно-правове забезпечення управління відходами через розроблення місцевих планів управління відходами на рівні територіальних громад; еколого-просвітницьку роботу з населенням;
- створення мережі об'єктів управління відходами із 11 перевантажувальних станцій, 3 сортувально-перевантажувальних станцій (Малинська, Овруцька, Олевська громади); 1 сортувально-переробного комплексу (м. Коростень);
- покращення матеріально-технічної бази комунальних підприємств (облаштування контейнерних майданчиків, закупівля контейнерів, сміттєвозів, тракторів з причепами, тощо);
- ліквідація екологічно небезпечних об'єктів - сміттєзвалищ та складів зберігання ХЗЗР.

В результаті рекультивації сміттєзвалищ в господарський обіг може бути повернуто 171,24 га земель.

Пропонується закупити 35 одиниць техніки (сміттєвози, трактори з причепом тощо) на суму 84740 тис. грн. На створення 15 об'єктів сфери управління відходами (ПС, СПС, СПК) передбачено 343700 тис. грн. Загальний обсяг фінансування заходів у сфері управління відходами на період до 2030 року по Коростенському кластеру складе 804498 тис. грн.

В межах Коростенської ТГ планується побудувати новий регіональний полігон для відходів, що не є небезпечними та сміттєпереробний комплекс в рамках реалізації проекту «Будівництво регіонального полігону для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) в районі перехрестя трас М-07 та Р-49 та індустріального парку №2 (Екопарк)». До 2030 року

дубе погоджено виділення земельної ділянки, розроблено детальний план та основну проектно-кошторисну документацію.

Також витрат потребуватиме ліквідація 12 складів зберігання неприданих до використання ХЗЗР, оскільки вартість ліквідації кожного - близько 400 тис. грн. Тобто загальна сума становитиме 4800 тис. грн.

Для забезпечення потреб територіальних громад кластера на утилізацію трупів тварин Програмою передбачається встановлення устаткування для спалювання трупів тварин (типу УТ500Д типу ТОВ НТЦ «Флеш-Р»), яке може бути встановлене на полігоні для відходів, що не є небезпечними, у ветлікарні, на базі механізації комунального підприємства (за відповідного екологічного та технічного обґрунтування), загалом 15 шт., на суму 15200 тис. грн.

Розроблення місцевих планів управління відходами є наступним кроком після прийняття Регіонального плану управління відходами в Житомирській області, на що передбачені кошти у розмірі 2080 тис. грн. для всіх 15 територіальних громад Коростенського кластеру.

Найбільших обсягів фінансування 127463,5 тис. грн. потребуватиме Овруцька міська територіальна громада. На території Овруцької громади передбачено рекультивацію 72 сміттєзвалищ загальною площею 37,6 га та будівництво сортувально-перевантажувальної станції. Це найбільша територіальна громада Житомирської області, до складу якої входить 91 населений пункт. Тому уваги потребує робота з населенням і закупівля контейнерів, оскільки на даний час послугою вивезення відходів охоплено лише 31,5 % жителів територіальної громади і не всі населені пункти. На роботу з населенням передбачено виділення 180 тис. грн протягом 2025-2030 років.

Детально всі проектні пропозиції по Коростенському кластеру висвітлені у табл. 9.30.10-9.30.12, визначено обсяги та джерела фінансування по кожній територіальній громаді.

Таблиця 9.30.10

Узагальнені показники сфери управління відходами по Коростенському кластеру.

Існуючий та перспективний стан

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
1.	Обсяг побутових відходів (річний)	т	124619,85	
2.	Обсяги побутових відходів в розрахунку на одиницю площі (річний, середнє значення)	т/ км ²	12,74	
3.	Кількість комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами	од.	17	18
4.	Кількість баз механізації комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами	од.	13	17

№ з/п	Показники		Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
5.	Система збору побутових відходів (переважно, в більшості територіальних громад)		разів/од. часу	Змішані відходи вивозяться 3-6 р/тиждень, роздільно зібрані – 1 р/тиждень (або не вивозяться); в містах і селах переважає планово-подвірна система, в селах – планово-поквартирна	1) планово-подвірна: змішані відходи вивозяться 4-6 р/тиждень; роздільно зібрані – 2 р/тиждень; 2) в секторі приватної забудови – планово-поквартирна або планово-подвірна 1-2 р/тиждень; органічна частина в приватних будинках компостується жителями індивідуально
6.	Частка населення, охоплена системою збирання відходів, в середньому по громадах		%	42,8	100
7.	Кількість контейнерних майданчиків,		од.	526	1327
8.	Кількість контейнерів для змішаних відходів, 1,1 м³		шт.	2572	6145
9.	Кількість контейнерів для роздільного збору вторсировини,		шт.	208	1358
10.	Пункти для збирання небезпечних відходів, вторсировини		од.	0	15
11.	Контейнери для збирання небезпечних відходів		шт.	0	632
12.	Об’єкти сфери управління побутовими відходами	перевантажувальні станції (ПС)	од.	0	11
		сортувальні-перевантажувальні станції (СПС)	од.	0	3
		сортувальні-переробні комплекси (СПК)	од.	0	1

№ з/п	Показники		Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
13.	Сміттєзвалища і полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів), ділянки під об'єкти оброблення відходів	смiттєзвалища	од.	256	0
		ділянки під об'єкти оброблення відходів	од.	0	13
		полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	од.	2	2
14.	Устаткування з утилізації медичних відходів		од.	2	2
15.	Об'єкти утилізації трупів тварин	худобомогильники	од.	8	8
		біотермічними	од.	0	0
		устаткування для спалювання трупів тварин	од.	0	13
16.	Склади зберігання непридатних для використання ХЗР		од.	52	40

* - приймається, що в перспективі будуть створені спеціалізовані комунальні підприємства в територіальних громадах, де вони на сьогодні відсутні, а приватні підприємства лишаються в тому ж стані, проте кількість приватних підприємств у сфері управління відходами може змінюватись в залежності від ринкових умов

Таблиця 9.30.11

Заходи, передбачені Програмою комплексного відновлення по Коростенському кластеру, та обсяги і джерела фінансування

№ з/п	Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Кількість, од.	Обсяги фінансування, тис. грн.	Джерела фінансування
1.	Просвітницька, роз'яснювальна робота з населенням, заходи в закладах дошкільної і шкільної освіти	15	1715	кошти територіальної громади
2.	Розроблення місцевого плану управління відходами по кожній територіальній громаді	15	2080	кошти територіальної громади
3.	Будівництво бази механізації комунального підприємства з гаражем і майстернею для техніки, складом і адмінбудівлею	2	17400	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
4.	Оновлення матеріально-технічної бази комунального підприємства: закупівля смітєвозу, трактора з причепом	35	84740	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
5.	створення/облаштування контейнерних майданчиків	1060	46684	кошти територіальної громади
6.	закупівля контейнерів для змішаних побутових відходів	4112	25720	кошти територіальної громади
	Закупівля контейнерів для вторсировини (скло, папір, пластик)	1174	12796,6	кошти територіальної громади
7.	Закупівля контейнерів для небезпечних відходів	632	9606,4	кошти територіальної громади
8.	Рекультивация смітєзвалища, створення ділянки під об'єкт оброблення відходів (облаштування перевантажувальної станції, площадки сортування, ділянки компостування,	11	148500	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство

№ з/п	Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Кількість, од.	Обсяги фінансування, тис. грн.	Джерела фінансування
	ділянки складування будівельних відходів тощо)			
9.	Рекультивация сміттєзвалища/полігону, створення ділянки під об'єкт оброблення відходів Облаштування сортувально-перевантажувальної станції (з ділянкою компостування, ділянкою складування будівельних відходів).	4	195200	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
10.	Закриття, рекультивация сміттєзвалищ	171,24	239736	кошти територіальної громади, обласний бюджет
11.	Встановлення устаткування для спалювання трупів тварин типу УТ500Д типу ТОВ НТЦ «Флеш-Р» (може встановлюватись або на полігоні, ветлікарні, базі механізації комунального підприємства за відповідного екологічного та технічного обґрунтування)	15	15200	кошти територіальної громади, обласний бюджет
12.	Утилізація непридатних для зберігання ХЗЗР та ліквідація складів їх зберігання	12	4800	кошти територіальної громади, обласний бюджет
13.	Додаткове облаштування (встановлення або ремонт огорожі, накриття тощо) та продовження експлуатації існуючих та біотермічних ям	8	320	кошти територіальної громади, обласний бюджет
	ВСЬОГО		804498	

* - полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)

Таблиця 9.30.12

**Обсяги і джерела фінансування заходів у сфері управління відходами
у розрізі територіальних громад**

№ з/п	Назва територіальної громади	Обсяги фінансування, тис. грн.
1.	Білокоровицька сільська ТГ	22183,5
2.	Гладковицька сільська ТГ	30550
3.	Горщиківська сільська ТГ	20988
4.	Іршанська селищна ТГ	25086
5.	Коростенська міська ТГ	96900
6.	Лугинська селищна ТГ	37446
7.	Малинська міська ТГ	106794,7
8.	Народицька селищна ТГ	66105,2
9.	Овруцька міська ТГ	127463,5
10.	Олевська міська ТГ	91385,6
11.	Словечанська сільська ТГ	37122,7
12.	Ушомирська сільська ТГ	43251,8
13.	Чоповицька селищна ТГ	34474,6
14.	Хорошівська селищна ТГ	39176,6
15.	Новоборівська селищна ТГ	25569,8
	ВСЬОГО	804498

Звягельський (Новоград-Волинський) кластер. До складу кластеру входять: Баранівська міська ТГ; Барашівська сільська ТГ; Брониківська сільська ТГ; Городницька селищна ТГ; Довбиська селищна ТГ; Дубрівська сільська ТГ; Ємільчинська селищна ТГ; Новоград-Волинська міська ТГ; Піщівська сільська ТГ; Стрийвська сільська ТГ; Чижівська сільська ТГ; Ярунська сільська ТГ; Курненська сільська ТГ; Пулинська селищна ТГ.

Звягельський кластер включає в себе 14 територіальних громад, 560 населених пунктів, загальна площа 6024 км², чисельність населення (за 2022 рік) 186583 особи, обсяги побутових відходів 83962,35 т/рік.

В громадах Звягельського кластеру переважає приватна садибна забудова. Навіть у Звягельській міській територіальній громаді, де багатоквартирна забудова представлена 241 будинком, 62 % населення мешкає у приватних садибних будинках. В м. Звягель, як і в переважній більшості міст області, багатоквартирні будинки - це переважно забудова до 5 поверхів (212 будинків), 6-9 поверхів (30), будинки більшої висотності відсутні.

Збиранням і вивезенням побутових відходів займаються переважно комунальні підприємства - 8. В м. Звягель працює 2 комунальних підприємства: ТОВ «Міськкомунсервіс», КП ЗМР «Звягельсервіс». Не всі комунальні підприємства мають відповідне матеріально-технічне забезпечення, достатню кількість техніки та свої бази механізації. У половині громад (Брониківська, Піщівська, Стрийвська, Чижівська, Ярунська, Курненська) комунальні підприємства відсутні. Чижівська громада розташована в безпосередній близькості до Звягеля і тому обслуговується комунальним підприємством міста.

Загалом в територіальних громадах кластера спостерігається низький ступінь охоплення населення послугою вивезення і оброблення відходів - всього 27 %. В багатьох територіальних громадах жителі самі вивозять відходи на існуючі паспортизовані сміттєзвалища, або створюють нові несанкціоновані звалища, які коштом місцевих бюджетів потім ліквідовуються.

Загалом на території кластера існує 150 сміттєзвалищ і 3 полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) (Довбиська, Ємільчинська, Звягельська територіальні громади).

Системою збирання в переважній більшості територіальних громад охоплені лише їх центри та прилеглі населені пункти, тому що вивезення відходів з більш віддалених населених пунктів потребує додаткових матеріально-технічних витрат. Вивезення змішаних відходів відбувається в середньому 3-6 разів на місяць. В населених пунктах всіх типів переважає планово-поквартирна система збирання відходів.

Роздільне збирання відходів за видами вторсировини (пластик, скло, макулатура, метал) розвинене слабо. Контейнери для збирання вторсировини встановлені в Баранівській, Звягельській, Бронківській, Пулинській громадах.

Утилізація небезпечних медичних відходів від медичних закладів територіальних громад проводиться спеціалізованими організаціями: ТОВ «Еко-Захист Україна» (м. Житомир), ТОВ «НВК «Укрекопром» (м. Одеса), ТОВ «Еко-Нова» (м. Баранівка).

Будівельні відходи складаються на існуючих полігонах для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів) і сміттєзвалищах.

Для утилізації трупів тварин територіальними громадами Звягельського кластеру використовується 7 діючих худобомогильників.

Істотним джерелом небезпечних відходів є 23 складів зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР).

Проектні пропозиції по Звягельському кластеру направлені на створення дієвої системи управління відходами, а саме:

- нормативно-правове забезпечення управління відходами через розроблення місцевих планів управління відходами на рівні територіальних громад, еколого-просвітницьку роботу з населенням;
- створення мережі об'єктів управління відходами із 11 перевантажувальних станцій, 1 сортувально-перевантажувальної станції (Баранівська громада); 1 сортувально-переробного комплексу (м. Звягель);
- покращення матеріально-технічної бази комунальних підприємств (облаштування контейнерних майданчиків, закупівля контейнерів, сміттєвозів, тракторів з причепами, іншої техніки);
- ліквідація екологічно небезпечних об'єктів - сміттєзвалищ та складів зберігання ХЗЗР.

В результаті рекультивації сміттєзвалищ в господарський обіг може бути повернуто 72,83 га земель.

Зокрема будуть побудовані 6 баз механізації комунальних підприємств, закуплено 27 одиниць техніки (сміттєвози, трактори з причепом, інша). На створення 13 об'єктів сфери управління відходами (ПС, СПС, СПК) передбачено 246100 тис. грн. Загальний обсяг фінансування заходів у сфері управління відходами на період до 2030 року по Звягельському кластеру складе 546634,8 тис. грн.

Найбільших обсягів фінансування (87788 тис. грн.) потребуватиме Баранівська міська територіальна громада. На її території передбачено будівництво бази механізації, рекультивацію 26 сміттєзвалищ загальною площею 12,5 га, будівництво сортувально-перевантажувальної станції. Також заплановано створення та облаштування 90 контейнерних майданчиків, закупівля нових контейнерів на суму 2168 тис. грн.

В Звягельській територіальній громаді основними статтями витрат на сферу управління відходами стануть:

- покращення матеріально-технічного стану комунального підприємства (закупівля сміттєвозів, облаштування контейнерних майданчиків, закупівля контейнерів різних типів) - 9402,5 тис. грн. ;

- будівництво сортувально-переробного комплексу - 48800 тис. грн;

- рекультивація сміттєзвалищ – 4410 тис. грн.;

- ліквідація 2-х складів зберігання ХЗЗР - 800 тис. грн.

Загальні витрати по Звягельській територіальній громаді складатимуть 64697,5 тис грн.

Детально всі проектні пропозиції по Звягельському кластеру висвітлені у табл. 9.30.13-9.30.15, визначено обсяги та джерела фінансування по кожній територіальній громаді.

Таблиця 9.30.13

**Узагальнені показники сфери управління відходами по Звягельському (Новоград-Волинському) кластеру.
Існуючий та перспективний стан**

№ з/п	Показники	Одиниці виміру	Існуючий стан	Перспектива
1.	Обсяг побутових відходів (річний)	т	83962,35	
2.	Обсяги побутових відходів в розрахунку на одиницю площі (річний, середнє значення)	т/ км2	18,25	
3.	Кількість комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами	од.	8	14
4.	Кількість баз механізації комунальних та приватних підприємств, які займаються управлінням відходами	од.	7	14
5.	Система збору побутових відходів (переважно, в більшості територіальних громад)	разів/од. часу	Змішані відходи вивозяться 3-6 р/місяць, роздільно зібрані – 1 р/тиждень (або не вивозяться); в містах і селах переважає планово-подвірна система, в селах – вивезення відсутнє або переважно планово-подвірна	1) планово-подвірна: змішані відходи вивозяться 4-6 р/тиждень; роздільно зібрані – 2 р/тиждень; 2) в секторі приватної забудови – переважно планово-подвірна 1- 2 р/тиждень; органічна частина в приватних будинках компостується жителями індивідуально

6.	Частка населення, охоплена системою збирання відходів, в середньому по громадах		%	27,05	100
7.	Кількість контейнерних майданчиків,		од.	166	844
8.	Кількість контейнерів для змішаних відходів, 1,1 м3		шт.	1041	2204
9.	Кількість контейнерів для роздільного збору вторсировини,		шт.	204	1086
10.	Пункти для збирання небезпечних відходів, вторсировини		од.	0	13
11.	Контейнери для збирання небезпечних відходів		шт.	0	385
12.	Об'єкти сфери управління побутовими відходами	перевантажувальні станції (ПС)	од.	0	11
		сортувально-перевантажувальні станції (СПС)	од.	0	1
		сміттєпереробні комплекси (СПК)	од.	0	1
13.	Сміттєзвалища і полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів), ділянки під об'єкти оброблення відходів	сміттєзвалища	од.	150	0
		ділянки під об'єкти оброблення відходів	од.	0	10
		полігони для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)	од.	3	3

14.	Устаткування з утилізації медичних відходів		од.	1	1
15.	Об'єкти утилізації трупів тварин	худобомогильники	од.	7	7
		біотермічні ями	од.	0	0
		устаткування для спалювання трупів тварин	од.	0	12
16.	Склади зберігання непридатних для використання ХЗЗР		од.	23	17

* - приймається, що в перспективі будуть створені спеціалізовані комунальні підприємства в територіальних громадах, де вони на сьогодні відсутні, а приватні підприємства лишаються в тому ж стані, проте кількість приватних підприємств у сфері управління відходами може змінюватись в залежності від ринкових умов

Таблиця 9.30.14

Заходи, передбачені Програмою комплексного відновлення по Звягельському (Новоград-Волинському) кластеру, та обсяги і джерела фінансування

№ з/п	Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Кількість, од.	Обсяги фінансування, тис. грн.	Джерела фінансування
1.	Просвітницька, роз'яснювальна робота з населенням, заходи в закладах дошкільної і шкільної освіти	14	1550	кошти територіальної громади
2.	Розроблення місцевого плану управління відходами по кожній територіальній громаді	14	1755	кошти територіальної громади
3.	Будівництво бази механізації комунального підприємства з гаражем і майстернею для техніки, складом і адмінбудівлею	6	52200	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
4.	Оновлення матеріально-технічної бази комунального підприємства: закупівля сміттєвозу, трактора з причепом	27	61350	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
5.	створення/облаштування контейнерних майданчиків	774	38346	кошти територіальної громади
6.	закупівля контейнерів для змішаних побутових відходів	1385	13850	кошти територіальної громади
	Закупівля контейнерів для вторсировини (скло, папір, пластик)	882	9589,8	кошти територіальної громади
7.	Закупівля контейнерів для небезпечних відходів	385	5852	кошти територіальної громади

№ з/п	Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Кількість, од.	Обсяги фінансування, тис. грн.	Джерела фінансування
8.	Рекультивация сміттєзвалища, створення ділянки під об'єкт оброблення відходів (облаштування перевантажувальної станції, площадки сортування, ділянки компостування, ділянки складування будівельних відходів тощо)	11	148500	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
9.	Рекультивация сміттєзвалища/полігону, створення ділянки під об'єкт оброблення відходів. Облаштування сортувально-перевантажувальної станції (з ділянкою компостування, ділянкою складування будівельних відходів).	2	97600	кошти територіальної громади, обласний бюджет, міжнародне спонсорство
10.	Закриття, рекультивация сміттєзвалищ, кількість / площа рекультивациі	150 / 72,83	101962	кошти територіальної громади, обласний бюджет
11.	Встановлення устаткування для спалювання трупів тварин типу УТ500Д типу ТОВ НТЦ «Флеш-Р» (може встановлюватись або на полігоні*, ветлікарні, базі механізації комунального підприємства за відповідного екологічного та технічного обґрунтування)	12	11400	кошти територіальної громади, обласний бюджет
12.	Утилізація непридатних для зберігання ХЗЗР та ліквідація складів їх зберігання	6	2400	кошти територіальної громади, обласний бюджет

№ з/п	Заходи, передбачені для підвищення ефективності та вирішення проблемних питань у сфері управління відходами	Кількість, од.	Обсяги фінансування, тис. грн.	Джерела фінансування
13.	Додаткове облаштування (встановлення або ремонт огорожі, накриття тощо) та продовження експлуатації існуючих та біотермічних ям	7	280	кошти територіальної громади, обласний бюджет
	ВСЬОГО		546634,8	

* - полігон для відходів, що не є небезпечними (побутових відходів)"

Таблиця 9.30.15

Обсяги і джерела фінансування заходів у сфері управління відходами у розрізі громад Звягельського (Новоград-Волинського) кластеру

№ з/п	Назва територіальної громади	Обсяги фінансування, тис. грн.
1.	Баранівська міська ТГ	87788
2.	Барашівська сільська ТГ	33116,4
3.	Брониківська сільська ТГ	44661,5
4.	Городницька селищна ТГ	25151
5.	Довбиська селищна ТГ	26885,9
6.	Дубрівська сільська ТГ	31408,6
7.	Ємільчинська селищна ТГ	57444,6
8.	Новоград-Волинська ТГ	64697,5
9.	Піщівська сільська ТГ	31589,4
10.	Стрийська сільська ТГ	34090
11.	Чижівська сільська ТГ	11570,6
12.	Ярунська сільська ТГ	35509
13.	Курненська сільська ТГ	28980,6
14.	Пулинська селищна ТГ	33741,7
	ВСЬОГО	546634,8

9.31 Оцінка забезпеченості населених пунктів області послугами АТ «Укрпошта».

Поштове забезпечення є важливою складовою інфраструктури кожного регіону, особливо в умовах сучасної економіки та зростаючих потреб у логістиці та комунікації. Житомирська область має розвинену мережу поштових операторів, що забезпечує потреби її мешканців у відправленні та отриманні кореспонденції, посилок та інших поштових послуг.

В умовах швидкого розвитку електронної комерції та зростаючих потреб населення в швидкій та надійній доставці посилок, поштові оператори відіграють важливу роль у забезпеченні логістичної інфраструктури регіону. У Житомирській області працюють такі поштові оператори (Рис. 9.31.1):

- Rozetka: 6 відділень
- Delivery: 12 відділень
- Meest: 152 відділення
- Нова Пошта: 184 відділення
- Укрпошта: 194 стаціонарних та 1504 пересувних відділення (Рис.9.31.2).

Поштова мережа Житомирської області представлена як приватними, так і державними операторами. Конкуренція між операторами дозволяє підвищувати якість послуг та знижувати ціни для кінцевих споживачів. Основними конкурентами є Нова Пошта та Укрпошта, які мають найбільшу кількість відділень та покривають найбільшу територію області. Meest займає третє місце за кількістю відділень, пропонуючи широкий спектр логістичних послуг. Rozetka та Delivery мають менш розвинену мережу, проте також роблять свій внесок у загальне забезпечення послугами поштового зв'язку області.

Сильні сторони:

- **Нова Пошта:** Висока швидкість доставки, широкий асортимент додаткових послуг, зручна система відстеження посилок.
- **Укрпошта:** Найбільша мережа стаціонарних та пересувних відділень, що дозволяє забезпечити поштове обслуговування навіть у найвіддаленіших куточках області.
- **Meest:** Гнучкі умови доставки, велика кількість відділень, конкурентоспроможні тарифи.
- **Rozetka та Delivery:** Спеціалізовані послуги для інтернет-магазинів, зручність для клієнтів, які часто роблять онлайн-покупки.

Слабкі сторони:

- **Нова Пошта:** Високі тарифи на деякі види послуг, недостатня кількість відділень у віддалених районах.
- **Укрпошта:** Довший термін доставки в порівнянні з конкурентами, можливі проблеми з обслуговуванням у віддалених відділеннях.
- **Meest:** Обмежена присутність у деяких населених пунктах, менше інновацій у порівнянні з Новою Поштою.
- **Rozetka та Delivery:** Невелика кількість відділень, орієнтованість на певний сегмент ринку.

Поштова мережа Житомирської області є розвинутою та різноманітною, що дозволяє забезпечувати потреби населення у різних видах поштових та логістичних послуг. Висока конкуренція між операторами сприяє підвищенню якості послуг та забезпечує вибір для споживачів. Водночас кожен оператор має свої сильні та слабкі сторони, що впливає на загальну картину поштового забезпечення регіону. Для подальшого розвитку важливо

враховувати ці особливості та працювати над поліпшенням слабких сторін, щоб забезпечити максимальний комфорт та зручність для користувачів поштових послуг.

9.32 Визначення необхідної кількості та орієнтовного розміщення притулків для бездомних тварин.

Проблема безпритульних тварин є актуальною для багатьох областей України, включаючи Житомирську область. Притулки для тварин є важливою складовою інфраструктури кожного регіону, що сприяє забезпеченню гуманного ставлення до безпритульних тварин, їх захисту та реабілітації. Притулки для тварин виконують важливі функції з догляду, лікування, стерилізації та пошуку нових домівок для тварин, що сприяє зниженню кількості безпритульних тварин на вулицях. Забезпечення ефективної роботи притулків дозволяє не лише надавати допомогу тваринам, а й вирішувати соціальні проблеми, пов'язані з безпекою населення та санітарно-епідеміологічним станом регіону.

Житомирська область, має кілька функціонуючих притулків, а також перспективні земельні ділянки для створення нових притулків, що відповідають вимогам законодавства. На даний момент у Житомирській області функціонують три притулки для тварин:

- Four Paws Житомирський Центр Захисту Тварин (сел.Хорошів, вул. Сергія Параджанова, 87;
- ГО "Хорошівські захисники тварин" (фактична адреса: сел.Хорошів, вул. Гароїв України, 51;
- ГО "Захист тварин "Оберіг" (м.Звягель, вул. Залізнична, 22а.

Ці притулки вже забезпечують необхідний рівень догляду та реабілітації для безпритульних тварин у своїх громадах, проте зростання потреб населення та збільшення кількості тварин потребують подальшого розвитку та розширення мережі притулків.

Вимоги законодавства

Згідно з вимогами законодавства України притулки для тварин повинні розташовуватися на відстані не менше ніж 300 метрів від житлових будинків та будівель іншого призначення (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1016-10#Text> (п.4)). Територія притулку має бути огорожена для забезпечення безпеки як тварин, так і людей. Дотримання цих вимог є критично важливим для планування та будівництва нових притулків, що забезпечить їх ефективну роботу та відповідність стандартам безпеки.

Перспективні земельні ділянки для нових притулків

На основі інвестиційних пропозицій територіальних громад та вимог законодавства було відібрано шість **потенційних** земельних ділянок, що можуть бути використані для створення нових притулків для тварин (Детальна інформація представлена в Додатку 9.3.9.6):

1. Коростенська громада

Населений пункт: м.Коростень

Назва об'єкта: Ділянка 21,8495 га по вул. Залізнична, будівля №2

Відстань до найближчого обласного центру: 92 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 22 га

Опис: Ділянка розташована поміж вільних ділянок та приватного сектору

2. Коростенська громада

Населений пункт: м.Коростень

Назва об'єкта: Ділянка 56,1741 га поблизу пров. Залізничний, 7

Відстань до найближчого обласного центру: 91 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 56 га

Опис: Ділянка знаходиться поблизу Коростенського Індустріального парку, заводів МДФ, БФ-Проект, Rezult, позаду фабрики «Ельфа»

3. **Коростенська громада**

Населений пункт: м.Коростень

Назва об'єкта: Ділянка 3,5000 га по вул. Дружби (в р-ні кар'єру)

Відстань до найближчого обласного центру: 92 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 3.5 га

Опис: Ділянка розташована серед ліистої та польової місцевості, поряд протікає річка Кремна

4. **Малинська громада**

Населений пункт: м.Малин

Назва об'єкта: Індустріальний парк "Малин-Захід"

Відстань до найближчого обласного центру: 88 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 15 га

Опис: відстань до найближчої житлової забудови (450 м)

5. **Бердичівська громада**

Населений пункт: м.Бердичів

Назва об'єкта: Земельна ділянка 19,3 Га по вул. Білопільська

Відстань до найближчого обласного центру: 40 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 19 га

Опис: Житлова (370 м) та промислова забудова (70 м)

6. **Семенівська громада**

Населений пункт: с.Семенівка

Відстань до найближчого обласного центру: 40.5 км

Відстань до житлових будинків: більше 300 м

Загальна площа: 22 га

Опис: землі запасу

Забезпечення ефективного функціонування та подальшого розвитку притулків для тварин у Житомирській області є важливим завданням для місцевих органів влади та громадських організацій.

9.33 Перелік об'єктів (в тому числі мереж), що передбачається відновити, збудувати на заміну

Містить інформацію з обмеженим доступом.

9.34. Інформація щодо технічної можливості, економічної доцільності відновлення інженерної інфраструктури меліоративних систем

Відповідно до Закону України "Про меліорацію земель" меліоративна система - технологічно цілісна інженерна інфраструктура, що включає в себе такі окремі об'єкти, як меліоративна мережа каналів, трубопроводів (зрошувальних, осушувальних, осушувально-зволожувальних, колекторно-дренажних) з гідротехнічними спорудами і насосними станціями, захисні дамби, спостережна мережа, дороги і споруди на них, взаємодію яких забезпечує управління водним, тепловим, повітряним і поживним режимом ґрунтів на меліорованих землях.

Інформацію про наявність меліоративних систем надали Басейнове управління водних ресурсів річки Прип'ять (Додаток 9.34.1) та 16 територіальних громад (Андрушівська, Баранівська, Брониківська, Вишевицька, Вільшанська, Глибочицька, Гришковецька, Миропільська, Новоборівська, Олевська, Пулинська, Романівська, Ружинська, Старосілецька, Хорошівська, Чуднівська – Додаток 9.34.2). Житомирська область має досить розвинуту мережу меліоративних каналів. Найгустіша їхня мережа у Новоград-Волинському та Житомирському районах. Меліоративні системи області виконують гідротехнічну меліорацію, спрямовану на поліпшення земель з несприятливим водним режимом та поліпшення властивостей ґрунтів, і призначені для осушення земель, які за природними умовами є перезволоженими із переважно болотними, лучними і дерновими ґрунтами.

За даними БУВР р. Прип'ять з 327 об'єктів 2 - внутрішньогосподарські у спільній власності територіальних громад (за даними територіальних громад їх 35), інші є міжгосподарськими.

За даними моніторингу, проведеного у жовтні 2023 р., майже всі меліоративні системи знаходяться в експлуатації. Проте деякі з них потребують очищення від замулення, розчищення від чагарників, поточного ремонту. На 04.05. 2022р. постраждалими внаслідок воєнної агресії є гідротехнічні споруди, розташовані в Народицькій територіальній громаді: гідротехнічна споруда РШ-5 на каналі МК на ПК-54+70 (каналізована р.Грезля); гідротехнічна споруда В-10 на каналі МК на ПК-42+00 (каналізована р.Грезля); гідротехнічна споруда В-10 на каналі МК на ПК-79+80 (каналізована р.Грезля). Орієнтовна вартість завданих збитків - 1510 тис. грн. Вони потребують відновлення.

10. ОБҐРУНТОВАНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІНИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ОКРЕМИХ ТЕРИТОРІЙ ОБЛАСТІ (ЯКІ МАЮТЬ ВПЛИВ НА ІНТЕРЕСИ ДЕКІЛЬКОХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД) З УРАХУВАННЯМ ІСНУЮЧОЇ ЗАБУДОВИ ТА НАЯВНОЇ МІСТОБУДІВНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ.

10.1 Визначити перелік територій, щодо яких доцільно змінити функціональне використання (на рівні схеми області) з урахуванням наявних обмежень та принципів інтегрованого планування.

SWOT аналіз

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Функціональне використання території області передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток господарського комплексу і, відповідно, нарощення економічного потенціалу області; 1. - збереження об'єктів екологічної мережі області, що запобігатиме погіршенню екологічної ситуації. 	<p>1. Межі функціональних територій некоректно враховують:</p> <ul style="list-style-type: none"> - межі територіальних громад, населених пунктів; - межі об'єктів ПЗФ, Смарагдової мережі; - ареали поширення різних типів ґрунтів. <p>2. Зміна геополітичної ситуації, пов'язана зі збройною агресією РФ проти України та участь республіки Білорусь в цьому призвели до розриву економічних, культурних, соціальних та інших зв'язків між країнами і, відповідно, транскордонного співробітництва в північному напрямку. В Схемі ця ситуація не була передбачена і, відповідно, врахована.</p> <p>1. Існуюче функціональне зонування території в Схемі планування території Житомирської області не враховує формування ієрархізованої мережі полюсів господарського розвитку.</p>
Можливості	Загрози
<p>1. Нарощення виробничого потенціалу: Внесення змін до функціонального використання території сприятиме формуванню виробничих кластерів, діяльність яких базується на добувній та переробній промисловості (зокрема: Стремигородське родовище апатитових руд і спорудження гірничо-збагачувального комбінату).</p> <p>2. Вирішення логістичних проблем: коригування функціонального використання території дозволить оптимізувати мережу логістичних центрів області, що сприятиме підвищенню рівня транспортно-логістичного обслуговування виробничих об'єктів, зниженню вартості готової</p>	<p>Продовження збройної агресії РФ проти України та участь республіки Білорусь в цьому може призвести до:</p> <ul style="list-style-type: none"> - припинення / відстрочення реалізації інвестиційних проектів внаслідок відновлення бойових дій на території територіальних громад і, відповідно, не використання території за передбаченим функціональним використанням; - відтоку кваліфікованих кадрів, що сповільнить / унеможливить нарощення економічного потенціалу і освоєння територій відповідно до передбаченої функції; - припинення / відстрочення здійснення діяльності з розвитку екомережі області

продукції за рахунок зменшення логістичної складової. 3. Покращення екологічної ситуації: Внесення змін до функціонального використання території дозволить зберегти існуючі об'єкти та розширити екологічну мережу області. 4. Розвиток сільського господарства: коригування функціонального використання території дозволить передбачити фрагменти, найбільш сприятливі для сільськогосподарської діяльності з урахуванням типів ґрунтового покриття.	і, відповідно, не використання території за передбаченим функціональним використанням; - відновлення бойових дій в регіоні, руйнування об'єктів господарювання, об'єктів екомережі, екологічної катастрофи.
---	--

Згідно інформації, наданої Департаментом регіонального розвитку Житомирської ОВА (додаток 2.1.1), модель територіальної структури господарства області повинна ґрунтуватись на ієрархізованій, поліцентричній мережі полюсів розвитку.

У зв'язку з цим, була проаналізована локалізація діючих виробничих об'єктів (промислових, сільськогосподарських підприємств, індустріальних парків), а також запропонованих до розміщення виробничих об'єктів (промислових, сільськогосподарських підприємств, індустріальних, технологічних парків парків), та розроблена модель формування мережі ядер господарського розвитку області. Запропонована модель передбачає формування 4-рівневої системи ядер господарського розвитку (рис. 10.1.1):

1 рівень: ядро, що формується на базі обласного центру – м. Житомир;

2 рівень: ядра, що формуються на базі центрів адміністративних районів – м. Бердичів, м. Звягель, м. Коростень

3 рівень: ядра, що формуються на базі центрів територіальних громад, розташованих на перетині міжнародних, національних та регіональних автомобільних доріг, а також магістральних залізниць;

4 рівень: ядра, що формуються на базі центрів територіальних громад, розташованих на перетині територіальних та обласних автомобільних доріг, а також наближених до магістральних залізниць.

Схемою планування території Житомирської області населені пункти, в межах яких передбачено активний господарський розвиток, віднесені, з одного боку, до територій переважного містобудівного розвитку (зони урбанізації), а з іншого – до існуючих чи пропонує ядер господарського розвитку та господарських вузлів, в складі яких окремо виділені території з пріоритетним розвитком логістичних центрів складування, доробки, сортування вантажів. Однак, частина населених пунктів – центрів територіальних громад та населених пунктів, в межах та поблизу яких містобудівною документацією місцевого рівня передбачено розміщення виробничих об'єктів, не увійшли до складу таких ядер та вузлів. Переважно це населені пункти, визначені даною Програмою як ядра господарського розвитку 4 рівня. Тому, рішеннями даної Програми пропонується території населених пунктів, визначених як ядра господарського розвитку 4 рівня, віднести до територій переважного містобудівного розвитку, а також до територій проектних ядер господарського розвитку області.

Крім того, аналіз затверджених детальних планів території, розташованих поза межами населених пунктів, показав що має місце 61 ділянка, функціональне використання якої,

передбачене детальним планом території, не відповідає передбаченому рішеннями Схеми планування території Житомирської області функціональному зонуванню території. Переважна більшість таких ділянок сконцентрована в південній частині області.

Згідно рішень Схеми планування території Житомирської області, в її межах передбачено виокремлення наступних функціональних зон:

- території переважного містобудівного розвитку (зона урбанізації);
- території з пріоритетним розвитком логістичних центрів складування, доробки, сортування вантажів;
- території з пріоритетним розвитком сільськогосподарського виробництва;
- території з пріоритетним розвитком сільського господарства приміського типу (молочне скотарство, картоплярство, овочівництво);
- території переважного оздоровчого та туристично-рекреаційного використання.

Слід відмітити, що зазначені функціональні зони визначають пріоритетний напрямок використання території і не виключають можливості здійснення інших видів діяльності.

Серед затверджених детальних планів територій, розташованих за межами населених пунктів, частина за передбаченим функціональним призначенням не відповідає пріоритетному напрямку розвитку території, передбаченому в Схемі планування території Житомирської області. Так,

- 50 виробничих територій (промислові, транспортні, складські) розташовані в межах територій з пріоритетним розвитком сільськогосподарського виробництва, сільського господарства приміського типу (молочне скотарство, картоплярство, овочівництво) або переважачим оздоровчим та туристично-рекреаційним використанням;
- 4 території житлової забудови розташовані в межах територій з переважачим оздоровчим та туристично-рекреаційним використанням;
- 7 сільськогосподарських територій розташовані в межах територій з переважачим оздоровчим та туристично-рекреаційним використанням або містобудівного розвитку (зона урбанізації).

Дана ситуація не є конфліктною, оскільки рішення СПТ Житомирської області визначають пріоритетний напрямок використання території і не виключають можливості здійснення інших видів діяльності. Однак, вона відображає сучасні наміри та тенденції у розподілі видів функціонального використання території.

Відповідно, при внесенні змін до Схеми планування території Житомирської області, а також при розробленні містобудівної та землепорядної документації місцевого рівня (комплексних планів просторового розвитку території територіальних громад) доцільно врахувати зазначені фрагменти, і розглянути можливість коригування відповідним чином меж територій з пріоритетним розвитком того чи іншого виду господарювання.

На території області розпочато реалізацію першої черги інвестиційного проекту з будівництва Стремигородського гірничо-збагачувального комбінату, що дасть змогу зменшити дефіцит у забезпеченні ільменітовим концентратом діючих заводів України з виробництва титанових пігментів, який відчувається протягом останніх років, та отримувати за сучасними економічно ефективними та енергозберігаючими технологіями, з дотриманням санітарних та природоохоронних заходів, дефіцитний для держави апатитовий концентрат, рідкісноземельні метали, ванадій і скандій. Відповідно, в ПКВ запропоновано відкоригувати функціональне зонування, передбачене Схемою планування території Житомирської області, додавши

територію, що включає населені пункти Злобичі, Соболівка, Діброва, Домолоч, до територій переважного містобудівного розвитку (зона урбанізації) та до проектних господарчих вузлів.

Прогнозований розвиток добувної та переробної промисловості, а також зміни в логістичній складовій, спричинені збройною агресією російської федерації проти України, зумовлюють необхідність в розбудові сучасної транспортно-логістичної інфраструктури.

Згідно інформації, наданої Департаментом регіонального розвитку Житомирської ОВА (додаток 2.1.1) на територіях (Бердичівської ТГ; Брусилівської ТГ; Хорошівської ТГ; Ємільчинської ТГ; Житомирського району (північ від Житомира; південь Озерне); Коростенська ТГ; Коростишівська ТГ; Лугинська ТГ; Малинська ТГ; Звягельська ТГ; Овруцька ТГ; Олевська ТГ; Білокоровицька ТГ; Радомишльська ТГ; Пулинської ТГ; Чуднівської ТГ доцільно розмістити логістичні термінали. Дані пропозиції враховані в рішеннях Схеми планування території Житомирської області. При цьому, території з пріоритетним розвитком логістичних центрів складування, доробки, сортування вантажів передбачені уздовж магістральних залізниць та міжнародних, національних, територіальних автомобільних доріг і, охоплюють окрім територій зазначених вище територіальних громад, також і території суміжних з ними територіальних громад. Враховуючи пропонований розвиток виробничих територій в районі Стремигородського родовища апатитових руд, рішенням ПКВ пропонується в складі проектного господарчого вузла передбачити розміщення додаткової території логістичного терміналу (на межі Коростенської, Іршанської та Чоповицької територіальних громад).

Житомирська область, особливо її північна частина, характеризується значними за площею територіями, вкритими лісовими насадженнями. Лісистість області становить 34,1%. Лісистість територіальних громад Житомирщини широко варіюється, змінюючись від 69,8 % в Олевській до 6,2 % у Брусилівській громаді.

В межах області розташований ряд об'єктів природно-заповідного фонду, об'єктів, віднесених до Смарагдової мережі, водно-болотні угіддя міжнародного значення.

Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України (лист від 07.07.2023 р. № 25/2-22/10927-23), запропоновано врахувати у рішеннях ПКВ, зокрема, заходів щодо:

- відтворення лісів, створення нових та реконструкції існуючих пожегозахисних лісових смуг та інших захисних насаджень;
- відновлення та збереження існуючих територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- створення і відновлення сіножатей та пасовищ; формування екомережі;
- упорядкування орних земель шляхом виведення з їх складу схилів, земель водоохоронних зон, ерозійно небезпечних та інших непридатних для розорювання угідь;
- консервації деградованих і малопродуктивних, техногенно забруднених земель, рекультивації порушених земель, відновлення степових, лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених екосистем.

Крім того, згідно пропозицій, викладених в листі Центрального міжрегіонального управління лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України від 17.07.2023 р. № 04-16/598, необхідно передбачити розроблення стратегії відновлення лісових екосистем, включаючи план відновлення, використання відповідних методів та практик відновлення лісів. А також передбачити підвищення лісистості Житомирської області за рахунок самозаліснених ділянок, які в більшості вже є готовим сформованим лісом, а також придатних для лісорозведення, тобто створення нових лісів, що

також сприятиме пришвидшенню виконання Указу Президента України від 07.06.2021 р. № 228 «Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів».

Рішеннями ПКВ запропоновано зберегти зазначені території та розширити мережу таких об'єктів. В свою чергу, межі функціональних територій, передбачених Схемою планування території Житомирської області, в деяких місцях не відповідають межах зазначених існуючих об'єктів ПЗФ та Смарагдової мережі і не враховують повною мірою пропозиції щодо розширення мережі.

Зважаючи на зазначене вище, рішеннями ПКВ пропонується відкоригувати межі функціональних територій, визначені Схемою планування території Житомирської області, з включенням ділянок існуючих та пропонованих об'єктів ПЗФ, Смарагдової мережі, лісового фонду та, частково, самозаліснених ділянок до територій переважного оздоровчого та туристично-рекреаційного використання з метою їх збереження та формування екомережі.

При внесенні змін до Схеми планування території області межі функціональних територій необхідно привести у відповідність з межами населених пунктів, територіальних громад, об'єктів екологічної мережі, оскільки на сьогодні присутня значна кількість фрагментів неузгодженості меж просторових об'єктів.

Фрагменти територій, запропонованих до зміни функціонального призначення, відображені на рис. 10.1.2.

10.2. Пропозиції по розвитку індустріальних парків для визначення їх мережі

Згідно Закону України «Про індустріальні парки»,

індустріальний (промисловий) парк – визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, переробки промислових та/або побутових відходів (крім захоронення відходів), альтернативної енергетики, зберігання енергії, а також науково-технічну діяльність, діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій на умовах, визначених цим Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку.

На території індустріальних парків не може здійснюватися діяльність з виробництва підакцизних товарів (за виключенням виробництва біологічних видів палива (біопалива), виробництва біокомпонентів, вироблення енергії з альтернативних джерел енергії, виробництва автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів) та господарська діяльність, що підпадає під ліцензування згідно з пунктами 18, 18-1, 20-22, 32 частини першої статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Функціонування індустріальних парків спрямоване на:

1. залучення інвестицій та розвиток економіки України;
2. вирівнювання економічного розвитку регіонів та підвищення якості життя населення України;
3. запровадження інноваційних та енергозберігаючих технологій;
4. створення нових робочих місць;
5. сталий розвиток та захист навколишнього природного середовища.

На сьогоднішній день рішеннями Кабінету Міністрів України до Реєстру індустріальних парків внесено 3 індустріальні парки, розташовані в межах Житомирської області:

1. Індустріальний парк «Житомир-Схід»: м. Житомир, Київське шосе, 44д

Цей індустріальний парк згодом отримав назву «AERO».

Керуюча компанія – комунальне підприємство "ЦЕНТР ІНВЕСТИЦІЙ" Житомирської міської ради.

Загальна площа території 24,7 га.

Строк, на який створюється індустріальний парк – 40 років.

Потужність – 1200 робочих місць.

Спеціалізація парку – виробництво будівельних матеріалів, деревообробка, легка промисловість, переробка сільськогосподарської продукції, транспорт, складське господарство, логістика – з можливістю її коригування відповідно до попиту.

2. Індустріальний парк «Коростень»: м. Коростень, вул. Жовтева, 11д

Площа земельної ділянки – 42,20 га.

Індустріальний парк створено на 30 років.

Керуюча компанія – ПрАТ "Коростенський завод МДФ" (за даними Моніторингового звіту про виконання плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року, керуючою компанією є ТОВ «Коростенський індустріальний парк»).

Спеціалізація парку – приладобудування, легка, деревообробна промисловість, логістика та інші – з можливістю її коригування відповідно до попиту. На сьогодні в межах індустріального парку здійснюють діяльність 4 підприємства, що займаються деревообробкою, виготовленням дверей, паркету, плити МДФ та комплектуючих для найбільшого виробника меблів – Шведської компанії «ІКЕА».

3. Індустріальний парк «Малин-Захід»: м. Малин, вул. Романенка, 99

Учасник проєкту «Мережа індустріальних парків «Західний індустріальний кластер», який реалізується за кошти державного бюджету, отримані від ЄС.

Площа території 15 га з можливістю розширення до 33,2 га.

Потужність – 2600 робочих місць.

Спеціалізація парку – машинобудування, легка, деревообробна, харчова промисловість, логістика, ІТ(ІОТ)-комунікації, адміністративний та експо-центр. Парк був внесений до реєстру індустріальних парків у 2022 році, наразі триває процес пошуку управляючої компанії.

На виконання завдань Стратегії розвитку Житомирської області та пропозицій, висловлених Коростенською районною військовою адміністрацією, розглядається можливість залучення коштів інвесторів, в тому числі міжнародних (благодійних) організацій, з метою створення деревообробного кластеру на території індустріального парку «Малин-Захід» в м. Малин, що закладено у концепції індустріального парку. Реалізацію цього наміру наразі вже розпочато.

Крім того, у м. Звягель функціонує приватний індустріальний парк «Укреколайн».

Адреса: м. Звягель, вул. Михайла Драгоманова, 130

Площа території – 40,0 га.

На території розташовано комплекс складських та виробничих приміщень.

SWOT аналіз

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявні природні ресурси, зокрема, корисні копалини, що дає підґрунтя для розвитку виробництва в галузі видобутку та переробки. 2. Розташування області на міжнародних автомобільних дорогах та перетині транспортних маршрутів сприяє налагодженню логістичних маршрутів з доставки сировини, обладнання, кадрів та збуту продукції. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нерозвинута інноваційна інфраструктура області; 2. Відсутність науково-технічних парків в регіоні; 3. Недостатня взаємодія освітніх та наукових установ із виробничими підприємствами. 4. Зміна геополітичної ситуації, пов'язана зі збройною агресією РФ проти України погіршила економічну ситуацію в країні в цілому та в Житомирській області зокрема, що уповільнило розвиток мережі індустріальних парків.
Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Стимулювання економічного розвитку, залучення інвестицій: розвиток мережі індустріальних парків сприятиме залученню нових суб'єктів господарювання, розвитку існуючих суб'єктів господарювання за рахунок створення сприятливих умов для здійснення діяльності. 2. Перехід до інноваційної моделі економічного розвитку: створення індустріальних парків дасть змогу модернізувати виробництво, розвивати інноваційні напрями діяльності. 1. Покращення екологічної ситуації: створення нових та трансформація вже діючих індустріальних парків у відповідності до принципів еко-індустріального парку сприятиме сталому розвитку території та формуванню екологічно дружнього середовища. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовження збройної агресії РФ проти України може призвести до: погіршення економічної ситуації і уповільнення чи зупинки розвитку індустріальних парків; подальших руйнувань цивільних, виробничих та інфраструктурних об'єктів, що унеможливить розвиток мережі індустріальних парків; 2. відтоку кваліфікованих кадрів, які могли би бути зайняті в існуючих та проєктованих індустріальних парках.

Вектор розвитку індустріальних парків передбачений на різних рівнях планування розвитку економіки. Основні напрями на загальнодержавному рівні висвітлені в Національній економічній стратегії на період до 2030 року, Стратегія розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки. Зазначені напрями розвинені в рішеннях Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року, а також конкретизовані у Програмі економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2024 рік.

Національною економічною стратегією на період до 2030 року визначено стратегічний курс державної політики щодо підвищення інвестиційної привабливості, що передбачає розширення та створення нових індустріальних парків, створення умов для ведення бізнесу в межах індустріального парку.

Зокрема,

- в рамках напрямку 7 «Інвестиційна привабливість» за стратегічною ціллю 1 «Створити необхідні умови для залучення інвестицій» передбачено наступні шляхи її досягнення:

2. Створення ефективних інструментів залучення зовнішніх інвесторів. Серед завдань, що мають бути вирішені при здійсненні цього шляху, зокрема – «розширення та створення нових індустріальних парків, створення умов для ведення бізнесу в межах індустріального парку».

- в рамках напряму 10 «Промисловість» за стратегічною ціллю 4 «Створення нових виробничих потужностей через стимулювання інноваційної діяльності підприємств у всіх регіонах країни із використання конкурентних переваг кожного з них» передбачено наступні шляхи її досягнення:

5. Розвиток індустріальних парків. Завдання, що мають бути вирішені при здійсненні цього шляху:

- забезпечення умов для створення та розвитку індустріальних парків як інвестиційних майданчиків з наявною інженерно-транспортною інфраструктурою
- забезпечення стимулів для резидентів індустріальних парків
- забезпечення пріоритетності розвитку мережі індустріальних парків у регіональних стратегіях розвитку і включення до планів їх реалізації відповідних конкретних заходів
- забезпечення електрифікації територій, де створюються індустріальні парки, та приєднання їх до електричних мереж
- забезпечення державної підтримки індустріальних парків, включених до Реєстру індустріальних (промислових) парків, шляхом фінансування заходів, спрямованих на покращення екологічних, енергетичних та економічних показників їх функціонування (з метою запровадження моделі екоіндустріальних парків).

В розвиток рішень Національної економічної стратегії на період до 2030 року та Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки вбачається за доцільне передбачити в ПКВ подальший розвиток в галузях з високим виробничим потенціалом та запровадження використання інноваційних технологій.

Крім того, інноваційний розвиток та розвиток мережі індустріальних парків передбачений в *Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року*, затверджена рішенням Житомирської обласної ради від 18.12.2019 р. № 1722 та, відповідно, рішеннями Програми економічного і соціального розвитку Житомирської області на 2024 рік.

Так, в рамках оперативної цілі 1.1. Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року є завдання 1.1.2, в якому передбачається розвиток мережі індустріальних парків, як технологічної інфраструктури для створення інноваційно-технологічних підприємств та залучення інвестицій у їх розвиток.

План заходів на 2021-2023 роки та на 2024-2027 роки даної Стратегії передбачав розширення мережі індустріальних парків області.

Серед завдань передбачено наступне:

- 1) Розвиток кластерів в галузях з високим виробничим потенціалом і експорто-орієнтованих та галузях, базованих на сировинному потенціалі і традиційних можливостях регіону.

Заходи:

- Збільшення обсягів вирощування біоенергетичних культур - Підвищення компетентності кадрів регіону з питань вирощування біоенергетичних культур з енергетичною метою;
- Створення ягідного кластеру – Створення 1 кооперативу для спільного ведення справ у ягідівництві

- Інноваційно-космічний кластер «Полісся» - Вирішення соціально-економічних проблем регіону + Розвиток системи самоорганізації «розумних громад» за рахунок сприяння підвищенню ефективності прийняття ефективних управлінських рішень ОМС
- 2) Розвиток мережі індустріальних парків, як технологічної інфраструктури для створення інноваційно-технологічних підприємств та залучення інвестицій у їх розвиток.
 - Заходи:
 - Розширення мережі індустріальних парків в Житомирській області – Розроблення концепції індустріальних парків.
 - Реєстрація в Реєстрі індустріальних парків.
 - Підключення ІП до електро-, газо- та водопостачання.
 - Проведення підготовчих робіт (геологія, геодезія) на ділянках ІП.
 - Підписання договорів з управляючими компаніями ІП.
 - Розроблення бізнес-плану ІП, визначення спеціалізації, вартості підключення до інженерних мереж.
- 3) Створення підприємств з закінченим циклом виробництва.
 - Заходи:
 - Будівництво нового високотехнологічного та інноваційного виробництва боєприпасів та/або військової техніки з високою доданою вартістю.

Зважаючи на зазначене вище, в межах Житомирської області запропоновано реалізувати вже існуючі сьогодні наміри щодо створення ряду індустріальних парків, які з тих чи інших причин (передусім, через відсутність фінансування, а також у зв'язку з початком збройної агресії РФ проти України) не були реалізовані:

1. Для Коростенської громади

В м. Коростень планується 2 індустріальних парки. Спеціалізація: переробка деревини, легка промисловість, машинобудування, виробництво будівельних матеріалів; добувна промисловість (запаси апатитів, ільменітів як сировина для виготовлення суперфосфатних добрив для сільського господарства). Дана пропозиція була у складі Схеми планування території Житомирської області.

2. Для Брониківської громади

- Індустріальний парк «Кущове Парк».

Розташування у Звягельському районі, Брониківська ОТГ, за межами с. Кущове (10 км від міста Звягель)

Загальна площа – 39 га

Потужність – 2000 робочих місць.

Основними економічними галузями для діяльності парку визначено: легке машинобудування (приладобудування) та металообробка, переробка сільсько-господарської продукції. Можливе створення виробництв замкнутого циклу – переробка сільсько-господарської продукції з виготовленням готової харчової продукції. Також, пріоритетним є створення логістичних центрів з огляду на вигідне транспортне розташування ділянки [i, ii].

За даними Моніторингового звіту про виконання плану заходів на 2021-2023 роки з реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року, цей індустріальний парк вже зареєстрований в Реєстрі індустріальних парків.

- Індустріальний парк «Броники»

Площа – 39,7 га

Потужність – 1300 робочих місць.

Транспорте розташування - до автошляху М06/Е40 - 2,8 км. До територіального шляху Р49 - 8,8 км. Наявна під'їзна асфальтована дорога до ділянки.

3. Для Малинської громади
Планується створення індустріального парку на площі 30 га у місті Малин.
4. Для Березівської громади
Планується створення індустріального парку на площі 33,6 га у місті Іванівка
5. Для Хорошівської громади
Розглядалася можливість створення кластеру легкої промисловості за ініціативи Ма'Рижани та ТОВ «Леся» в с. Рижани **[Помилка! Закладку не визначено.]**. Відповідно, триває робота над створенням індустріального парку «Ма'Рижани» на базі колишнього льонокомбінату (зараз на етапі підготовки документів для подання на внесення в реєстр індустріальних парків).
Спеціалізація: переробка промислової коноплі.
Вже приватизовано ЦМК, земельну ділянку, зареєстровано компанії, розпочато реконструкцію будівель (приватний індустріальний парк).
6. Для Андрушівської громади
Ініційовано створення приватного індустріального парку.
Ініціатор ТОВ «Азортех» (зараз на етапі підготовки документів для подання на внесення в реєстр індустріальних парків).
Спеціалізація: виробництво біоетанолу.
7. Для Чоповицької громади
Громада виявила ініціативу щодо створення комунального індустріального парку.
8. Для Житомирської громади
Існували наміри щодо створення у 2021-2024 рр. у м. Житомир технопарку на базі заводу ПАТ «Електровимірювач» (вид діяльності комп'ютерне програмування). Наразі тут функціонує інноваційна лабораторія, де проводять заняття за технологіями STEM-освіти, наявний стартап-інкубатор, учасникам надається технічна та менторська підтримка.
У 2022 році у 17 локаціях Житомирської області Агенція спільно з ГО «НУО «Ін Тач Юкрейн Фундейшн » за підтримки ЮНІСЕФ створила мережу з STEM лабораторій на базі яких створюються технологічні розробки та змінюються підходи до освітнього процесу з використанням новітніх технологій.
9. Для Бердичівської громади
Пропонується реалізувати передбачений в розвиток рішень Схеми планування території Житомирської області технопарк, інноваційний інкубатор, індустріальний парк в м. Бердичів.
10. Для Чижівської громади
Пропонується реалізувати передбачений в розвиток рішень Схеми планування території Житомирської області індустріальний парк на території громади.

Крім того, в роки, що передували повномасштабному вторгненню РФ на територію України існували наміри щодо створення ще ряду індустріальних парків, які наразі нереалізовані:

1. «NovoPark» на території Чижівської об'єднаної територіальної громади (не розпочато виконання, відсутність фінансування)
2. «NEWBOROV PARK» на території Новоборівської об'єднаної територіальної громади (не розпочато виконання, відсутність фінансування)
3. «Romanivka park» на території Брониківської об'єднаної територіальної громади.

Розміщення існуючих та запропонованих до розміщення індустріальних парків, технологічних парків та технополісів, відображено на рис. 10.2.1.

Першочерговими вбачаються наступні заходи:

1. Будівництво індустріального парку в м. Житомир
2. Сприяння розвитку індустріального парку «Коростень», а саме: будівництво під'їзної дороги з метою забезпечення ефективної логістики. Це дозволить також покращити транспортне обслуговування розташованого поряд деревообробного кластеру, а в перспективі стане запорукою успішного створення другого індустріального парку на ділянці 77 га.
3. Сприяння розвитку індустріального парку «Малин-Захід», а саме: забезпечення його необхідними інженерними комунікаціями та транспортними і логістичними потужностями для розміщення підприємств машинобудівної, легкої, деревообробної та харчової промисловості. Це дозволить створити понад 1400 нових робочих місць та встановити нові потужні економічні зв'язки.

Рішеннями ПКВ пропонується продовжити передбачений Стратегією розвитку Житомирської області вектор розвитку кластерів в галузях з високим виробничим потенціалом і експортоорієнтованих, результатом чого стане створення інноваційних та технологічних парків та кластерів, створення нових та розвиток існуючих індустріальних парків.

Одним з провідних напрямків діяльності в зазначених об'єктах, зважаючи на наявність в області значних лісових ресурсів, вбачається деревообробка, а також, беручи до уваги поклади корисних копалин, частина з яких є практично унікальними в Україні, – добувна та переробна промисловість.

Крім деревообробної та добувної галузі, перспективними напрямками для залучення інвесторів можуть стати оборонні технології:

- виробництво дронів,
- ремонт та обслуговування військової техніки та ін.

Виходячи з потреб економіки відновлення, яка буде актуальною в найближчі кілька років, одним з перспективних напрямків розвитку індустріальних парків може стати кластер виробництва будівельних матеріалів, в якому можуть бути задіяні видобувні потужності, а також підприємства будівельної галузі області та нові інвестиційні проекти. Розвиток цього напрямку передбачений Стратегією розвитку Житомирської області на період до 2027 року, в рамках якої було передбачено організацію видобування сировини та введення в дію заводу з виробництва порожнистої цегли та блоків на території Курненської територіальної громади. Наразі відбувається пошук інвестора для реалізації цього наміру.

Однак, слід зазначити, що зважаючи на те, що в рамках напрямку 16 «Регіональний розвиток» за стратегічною ціллю 3 «Забезпечення ефективного фінансування регіонального розвитку» виявлено, зокрема, неефективність індустріальних парків (території, які визначені як індустріальні парки, у деяких регіонах не мають інженерно-транспортної інфраструктури, відсутній аналіз впливу від залучення інвестора для територіальної громади), при створенні нових індустріальних парків слід керуватися комплексним підходом з розробленням відповідної містобудівної та земельпорядної документації, здійсненням попередньої підготовки території (зокрема – забезпечення її інженерно-транспортною інфраструктурою), вдосконаленням системи взаємодії науково-дослідницьких установ та підприємств області.

З метою визначення напрямів і способів забезпечення розвитку індустріальних парків, сприяння формуванню привабливого інвестиційного середовища, сталому розвитку національної економіки та зменшенню обсягу викидів вуглецю в розвиток рішень Національної

економічної стратегії розроблено Стратегію розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки. Її було схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 176-р від 24.02.2023 р. Наразі чинний операційний план реалізації рішень Стратегії у 2023-2030 роках.

Стратегія розвитку індустріальних парків, зокрема, передбачає:

- оптимізацію та розвиток мережі індустріальних парків з урахуванням пріоритетів, визначених у програмних документах, а також з урахуванням актуальних і перспективних потреб бізнесу (ціль 3);
- державне стимулювання проектів створення інфраструктури та облаштування індустріальних парків, які забезпечують найбільш відчутний соціально-економічний, позитивний екологічний ефект та здійснюють мінімальний вплив на клімат, а також забезпечують масштабування і мультиплікацію такого ефекту (ціль 4);
- Сприяння розвитку (трансформації) індустріальних парків на основі моделі еко-індустріального парку (ціль 9).

Одним з очікуваних результатів реалізації цілі 9 операційним планом реалізації у 2023-2025 роках Стратегії розвитку індустріальних парків визначено реалізацію не менше 3 пілотних проектів створення еко-індустріальних парків.

Здійснення заходів в рамках цієї цілі наразі вже триває. Так, одним із заходів зазначеної цілі є реалізація «Глобальної програми еко-індустріальних парків в Україні: реалізація на місцевому рівні», частиною якої є проект «GEIPP Ukraine», який розпочався у 2020 році, триває донині і запропонований до продовження. Наразі проектом охоплено 5 індустріальних парків: трьох вибраних індустріальних парків (БВАК у Білій Церкві, Агромаш у Запоріжжі, та Патріот у Сумах), для надання їм детальної технічної та стратегічної підтримки для сприяння їх переходу до еко-індустріальних парків, а також двох відібраних у 2022 році індустріальних парків для їх подальшої технічної підтримки (Калуський Індустріальний ХАБ у Калуші та Мольфар у Тересві).

На виконання зазначеної цілі, пропонується трансформувати решту існуючих індустріальних парків на еко-індустріальні, а створення нових здійснювати з дотриманням принципів еко-індустріального парку.

Еко-індустріальний парк – це спільнота розташованих на спільній території підприємств, що прагнуть покращити економічні, екологічні та соціальні показники своєї діяльності шляхом співпраці в управлінні ресурсами та вирішенні низки екологічних питань. Еко-індустріальний парк є більш просунутою версією індустріального парку, яка окрім економічних вигод покращує екологічні та соціальні показники, та сприяє сталому розвитку.

Вперше концепцію еко-індустріальних парків винесли на обговорення у 1992 році на конференції Організації Об'єднаних Націй з довкілля та розвитку у Ріо-де-Жанейро. У 1990-ті роки країни Європи, а також США, Японія, Канада, Китай та Індія офіційно прийняли певні концепції еко-індустріального розвитку. В ті часи підходи ЕІП зосереджувались в основному довкола поводження з відходами зниження рівня забруднення, створення промислових екосистем та спільним користуванням комунальними послугами, побічними відходами, базуючись на принципах промислової екологічності.

Лише впродовж останніх 20 років підхід дещо розширився, і тепер дозволяє вирішувати низку питань, пов'язаних з економічними, екологічними та соціальними аспектами сталого розвитку еко-індустріальних парків. У 2000 році на підтримку розвитку ЕІП такі країни, як Китай, Японія та Південна Корея розробили відповідне національне законодавство. Впродовж останнього десятиліття концепція ЕІП охопила весь світ. Близько 40 країн впровадили модель ЕІП з нуля, або шляхом перевтілення з ІП.

Переваги еко-індустріальних парків:

1. Економічні

Створення робочих місць завдяки еко-інноваціям і промисловій співпраці. Компанії-учасники можуть скористатися прямими перевагами ЕП, а саме у сферах ефективного використання ресурсів, утилізації відходів, доданої вартості, зниження ризиків, що призводить до економії витрат і підвищення конкурентоспроможності. До переваг також можна віднести збільшення прямих фінансових інвестицій. Непрямі переваги ЕП складніше підрахувати, але вони дуже важливі для довгострокової економічної стабільності парку. Вони включають створення робочих місць за рахунок підвищення кваліфікації та компетенції працівників, передачі технологій, покращення репутації та конкурентоспроможності, і вони можуть слугувати зразком для наслідування для інших у результаті впровадження найкращих наявних практик.

2. Екологічні

Включають зменшення забруднення та викидів газів за рахунок раціонального використання ресурсів та ефективного управління відходами на основі принципів циркулярної економіки. Крім того, належне поводження з хімікатами та небезпечними речовинами може принести додаткові переваги для навколишнього середовища та покращити безпеку праці.

3. Соціальні

Включають створення робочих місць та покращення умов праці. ЕП також сприяє підвищенню рівня життя мешканців територіальних громад шляхом вирішення низки гендерних питань, впровадження систем безпеки та спостереження, створення соціальної інфраструктури, у тому числі навчальних центрів.

З огляду на те, що модель еко-індустріального парку працює за принципами циркулярної економіки, її впровадження спрямоване на реалізацію Національної економічної стратегії на період до 2030 року, а саме Стратегічної цілі 3 “Посилення конкурентоспроможності виробленої в Україні промислової продукції, впровадження ресурсо- та енергоефективних технологій” напряму 10 “Промисловість”, якою передбачено заходи щодо стимулювання розвитку циркулярної економіки, та підвищення ресурсоефективності.

Відповідно, рішеннями ПКВ запропоновано створення нових індустріальних парків на території Житомирської області здійснювати з дотриманням принципів еко-індустріального парку.

10.3 Пропозиції щодо впровадження смарт-спеціалізації в рамках Стратегії регіонального розвитку Житомирської області на період до 2027 року

Смарт-спеціалізація – це підхід до регіонального розвитку, який орієнтується на виявлення і розвиток конкурентних переваг регіону через інновації та інтеграцію з ключовими галузями економіки. Житомирська область має значний потенціал у таких галузях як сільське господарство, харчова промисловість, ІТ та туризм, що може стати основою для розвитку смарт-спеціалізації.

Визначення пріоритетних напрямів для смарт-спеціалізації

1. Органічне сільське господарство і харчова промисловість.

Розвиток органічного землеробства та тваринництва, враховуючи наявність значного потенціалу та попиту на органічну продукцію на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Впровадження цифрових технологій у виробничі процеси для підвищення ефективності та якості продукції.

Підтримка існуючих аграрних підприємств, таких як ТОВ "Агровест груп", СФГ "ВЕСТ", ТОВ "Беррі-Агро" та інші, у впровадженні інноваційних рішень.

Обґрунтування важливості

Післявоєнне відновлення. Після завершення воєнних дій пріоритетом для України стане відновлення економіки та забезпечення продовольчої безпеки. Органічне сільське господарство та харчова промисловість мають величезний потенціал для розвитку, враховуючи наявні природні ресурси та традиції аграрного виробництва в Житомирській області. Органічні продукти користуються високим попитом як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, що сприятиме відновленню економіки та експорту продукції.

Екологічна безпека та здоров'я населення. Післявоєнний період супроводжуватиметься підвищеною увагою до екологічних питань та здоров'я населення. Органічне сільське господарство передбачає використання природних методів вирощування культур та тварин, що зменшує вплив шкідливих хімічних речовин на довкілля та здоров'я людей. Це особливо важливо для Житомирської області, яка має значні лісові масиви та водні ресурси, що потребують збереження та захисту.

Економічні перспективи. Органічна продукція має високу додану вартість, що сприяє підвищенню прибутковості фермерів та підприємств харчової промисловості. Враховуючи зростаючий попит на органічні продукти у світі, Житомирська область може стати важливим експортером органічної продукції, що сприятиме залученню іноземних інвестицій та створенню нових робочих місць.

Конкретні заходи для реалізації

1.1. Розвиток органічного землеробства та тваринництва:

Навчання та консультації. Організація тренінгів та семінарів для фермерів з метою впровадження органічних методів господарювання. Співпраця з науково-дослідними установами для надання консультацій та технічної підтримки.

Сертифікація органічної продукції. Створення регіональних центрів сертифікації органічної продукції, які сприятимуть швидшому та дешевшому отриманню необхідних документів для виходу на ринок.

1.2. Впровадження цифрових технологій.

Точне землеробство. Використання GPS, дронів та інших технологій для оптимізації використання добрив, води та інших ресурсів, що підвищить врожайність та зменшить витрати.

Інтернет речей (IoT). Використання сенсорів для моніторингу стану ґрунтів, погодних умов та здоров'я рослин і тварин, що дозволить оперативно реагувати на зміни та підвищити ефективність виробництва.

1.3. Підтримка інфраструктури та логістики.

Будівництво та модернізація інфраструктури. Створення складів, холодильних приміщень та переробних підприємств, що дозволить зберігати та переробляти органічну продукцію без втрати її якості.

Логістичні ланцюги. Розвиток логістичних центрів та транспортних мереж для забезпечення швидкої та безпечної доставки продукції до споживачів.

1.4. Промоція та експортна підтримка.

Промоція органічної продукції. Участь у міжнародних виставках та ярмарках, створення бренду регіону як виробника високоякісної органічної продукції.

Підтримка експорту. Надання фінансової та інформаційної підтримки підприємствам для виходу на міжнародні ринки, сприяння укладанню контрактів з іноземними партнерами.

Розвиток органічного сільського господарства та харчової промисловості в Житомирській області є важливим кроком до забезпечення сталого економічного зростання, відновлення післявоєнної економіки та покращення якості життя населення. Завдяки впровадженню

сучасних технологій, розвитку інфраструктури та підтримці експорту регіон може стати провідним виробником органічної продукції в Україні та на міжнародному ринку.

2. Інформаційні технології (ІТ)

Обґрунтування важливості

Післявоєнне відновлення. Після закінчення війни особливо важливим є відновлення економіки та підвищення її конкурентоспроможності на глобальному ринку. Розвиток ІТ-сектору є стратегічно важливим напрямом для Житомирської області, оскільки цей сектор має високу додану вартість, сприяє створенню нових робочих місць і може швидко адаптуватися до змін на ринку. Крім того, ІТ-сектор менш залежний від фізичної інфраструктури, що робить його стійким до потенційних руйнувань.

Цифрова трансформація. Розвиток ІТ-сектору сприяє цифровій трансформації всіх сфер економіки, що підвищує ефективність виробництва, поліпшує управління та знижує витрати. Це особливо актуально для Житомирської області, де цифровізація може стати рушійною силою для модернізації традиційних галузей, таких як сільське господарство, промисловість і логістика.

Економічні перспективи. ІТ-індустрія є однією з найдинамічніших галузей, яка демонструє стабільний ріст навіть у кризові періоди. Це створює можливості для залучення іноземних інвестицій, розвитку стартапів та збільшення експорту ІТ-послуг. Житомирська область має потенціал стати регіональним ІТ-хабом завдяки наявності освітніх установ, які готують висококваліфікованих фахівців, та сприятливим умовам для ведення бізнесу.

Конкретні заходи для реалізації

2.1. Створення ІТ-кластеру та технопарків:

ІТ-кластер у Житомирі. Формування ІТ-кластеру, який об'єднає місцеві ІТ-компанії, стартапи, освітні та дослідницькі заклади. Це сприятиме співпраці та обміну знаннями між учасниками кластеру.

Розвиток технопарків. Створення технопарків на базі місцевих університетів та науково-дослідних інститутів для підтримки стартапів і технологічних підприємств. Показник успішності: створення щонайменше двох технопарків до 2025 року.

2.2. Підтримка стартапів та інноваційних проєктів:

·Фінансова підтримка. Надання грантів, кредитів та інвестицій через Український фонд стартапів та інші програми.

Акселераційні програми. Створення акселераційних програм для стартапів, які допоможуть їм масштабувати свій бізнес та виходити на міжнародні ринки.

2.3. Підготовка кадрів та освіта:

Освітні програми. Впровадження спеціалізованих навчальних програм з ІТ у місцевих університетах, таких як Поліський національний університет, Житомирська політехніка та Житомирський державний університет імені Івана Франка.

Центри підвищення кваліфікації. Створення центрів підвищення кваліфікації для вже працюючих ІТ-фахівців, що дозволить їм оновлювати свої знання та навички.

2.4. Розвиток інфраструктури:

Цифрова інфраструктура. Стимулювання розширення мережі оптоволоконного зв'язку та впровадження 5G технологій для забезпечення високошвидкісного інтернету у всіх населених пунктах області. Показник успішності: підключення до оптоволоконної мережі не менше 300 населених пунктів до 2028 року.

Інфраструктура для стартапів. Забезпечення стартапів необхідною інфраструктурою, включаючи коворкінги, лабораторії та інноваційні хаби. Очікуваний результат: створення не менше трьох нових коворкінгів та інноваційних хабів до 2028 року.

2.5. Міжнародна співпраця та експорт:

Експортна підтримка. Надання консультаційної та фінансової підтримки ІТ-компаніям для виходу на міжнародні ринки.

Міжнародні партнерства. Укладання угод про співпрацю з міжнародними ІТ-компаніями та організаціями для обміну досвідом та знаннями.

Розвиток ІТ-сектору в Житомирській області є важливим кроком до цифрової трансформації регіону, підвищення його конкурентоспроможності та економічного зростання. Завдяки впровадженню сучасних технологій, розвитку освітніх програм та інфраструктури, а також підтримці стартапів та міжнародній співпраці, Житомирська область може стати провідним регіональним ІТ-хабом.

3. Туризм

Обґрунтування важливості

Післявоєнне відновлення. Після завершення воєнних дій важливою складовою економічного відновлення стане розвиток туристичної галузі. Туризм має великий потенціал для створення нових робочих місць, залучення інвестицій та підвищення рівня життя населення. Житомирська область з її унікальними природними та історико-культурними пам'ятками може стати важливим туристичним центром України, сприяючи не тільки економічному зростанню, але й культурному відродженню регіону.

Економічні перспективи. Туризм є важливим джерелом доходів для багатьох регіонів світу. Він стимулює розвиток супутніх галузей, таких як готельний бізнес, ресторанний бізнес, транспортні послуги та роздрібна торгівля. Для Житомирської області розвиток туризму означає підвищення привабливості регіону для внутрішніх та міжнародних туристів, що сприяє збільшенню валютних надходжень і створенню нових економічних можливостей.

Соціальна інтеграція та культурне відродження. Розвиток туризму сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини, сприяє соціальній інтеграції та зміцненню регіональної ідентичності. Житомирська область, багата на історичні та культурні пам'ятки, може використовувати туризм як інструмент для об'єднання громади та відродження місцевих традицій.

Конкретні заходи для реалізації

3.1. Розвиток туристичної інфраструктури:

Реконструкція та модернізація історичних пам'яток. Відновлення замків, музеїв, парків та інших культурних об'єктів для підвищення їхньої привабливості для туристів.

Будівництво та модернізація готельної та ресторанної інфраструктури. Створення нових готелів, кемпінгів та ресторанів для забезпечення комфортного перебування туристів у регіоні.

3.2. Промоція туристичного потенціалу:

Участь у міжнародних виставках та ярмарках. Презентація туристичного потенціалу Житомирської області на міжнародних туристичних виставках для залучення туристів з-за кордону.

Створення туристичних маршрутів. Розробка і популяризація нових туристичних маршрутів, що включають природні та культурні пам'ятки області.

3.3. Підтримка місцевих підприємців у сфері туризму:

Фінансова підтримка. Надання грантів та кредитів для розвитку малого та середнього бізнесу у сфері туризму, включаючи екотуризм, агротуризм та культурний туризм.

Консультаційна підтримка. Проведення тренінгів та семінарів для підприємців з питань управління туристичним бізнесом, маркетингу та обслуговування клієнтів.

3.4.Розвиток екотуризму та активного відпочинку:

Створення природних парків та заповідників. Розвиток екотуризму через створення нових природних парків та заповідників, які забезпечать збереження природних ресурсів та залучення туристів.

Організація активних видів відпочинку. Розвиток інфраструктури для активного відпочинку, включаючи велосипедні маршрути, пішохідні стежки, кемпінги та спортивні комплекси.

Розвиток туризму в Житомирській області є важливим кроком до економічного відновлення та зростання регіону. Завдяки інвестиціям у туристичну інфраструктуру, промоції туристичного потенціалу, підтримці місцевих підприємців та розвитку екотуризму область може стати привабливим туристичним центром. Це сприятиме створенню нових робочих місць, залученню інвестицій та покращенню якості життя населення.

Зв'язки між компонентами

Для успішного впровадження смарт-спеціалізації необхідна тісна взаємодія між науково-дослідними установами, бізнесом, державними та регіональними органами влади. Наприклад, три університети області можуть співпрацювати з місцевими аграрними підприємствами для впровадження інноваційних технологій у сільське господарство. Інкубатори та технопарки можуть забезпечувати стартапи необхідною інфраструктурою та консультаціями.

Стратегії підтримки розвитку смарт-спеціалізації

1. Підтримка інновацій та стартапів:

Забезпечення доступу до фінансових ресурсів через гранти, кредити та інвестиції.

Створення умов для розвитку стартапів через технопарки, інкубатори та акселератори.

2. Розвиток інфраструктури:

Модернізація транспортної інфраструктури, включаючи дороги, залізниці та аеропорти.

Розширення мережі оптоволоконного зв'язку та впровадження 5G технологій.

3. Освітні ініціативи:

Підготовка кваліфікованих кадрів через співпрацю університетів з бізнесом.

Створення програм навчання, орієнтованих на потреби ринку.

Конкретні завдання для комплексного плану відновлення Житомирської області

1. Органічне сільське господарство:

Збільшення кількості органічних виробників до 30 до 2028 року.

Підвищення обсягів виробництва органічної продукції на 30%.

2. ІТ-сектор:

Створення щонайменше двох нових технопарків до 2030 року.

Залучення до 500 нових ІТ-фахівців у регіон до 2027 року.

3. Туризм:

Збільшення кількості туристів на 15% щорічно.

Відновлення та реконструкція щонайменше 10 історико-культурних пам'яток до 2027 року.

Впровадження смарт-спеціалізації в Житомирській області сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіону, створенню нових робочих місць та покращенню якості життя населення.

10.4. Пропозиції для побудови екосистеми підтримки ядра бізнесу з залученням науки, освіти, інфраструктури, супутнього бізнесу

Екосистема підтримки ядра бізнесу – це комплексна мережа взаємопов'язаних елементів і суб'єктів, які створюють сприятливе середовище для розвитку та зростання основних бізнесів у регіоні. Вона забезпечує ресурси, інфраструктуру та підтримку, необхідні для інноваційного та стабільного розвитку підприємств. Екосистема підтримки ядра бізнесу включає в себе наступні компоненти: наука, освіта, інфраструктура, державна політика та підтримка, регіональна політика та підтримка та безпосередньо бізнес.

Рис. 10.4.1. Типова структура екосистеми підтримки ядра бізнесу регіону

Наука відіграє ключову роль у цій екосистемі, адже університети та дослідницькі центри проводять дослідження та розробляють нові технології, які можуть бути впроваджені у виробництво. Інноваційні хаби і стартап-інкубатори сприяють комерціалізації наукових розробок, створюючи нові продукти і послуги. Освіта забезпечує підготовку кваліфікованих кадрів через сучасні навчальні програми, дуальну освіту, стажування та програми підвищення кваліфікації. Це гарантує, що підприємства зможуть знайти і утримати талановитих працівників.

Інфраструктура є важливим компонентом підтримки бізнесу, включаючи транспортну мережу, енергетичні системи і цифрову інфраструктуру. Модернізація доріг, залізниць і аеропортів, розвиток мережі оптоволоконного зв'язку і впровадження 5G технологій сприяють ефективній логістиці і цифровій трансформації підприємств. Державна політика та підтримка включає фінансові стимули, такі як гранти, субсидії та податкові пільги, а також спрощення бюрократичних процедур і правовий захист бізнесу. Це створює сприятливі умови для розвитку підприємств.

Регіональна політика та підтримка включає місцеві ініціативи та програми розвитку інфраструктури, підтримку малого і середнього бізнесу, а також інвестиції в туристичну

інфраструктуру. Це забезпечує розвиток регіону і створює привабливі умови для інвесторів. Бізнеси в цій екосистемі є ключовими гравцями, які інвестують у дослідження та розвиток нових технологій, співпрацюють між собою і утворюють бізнес-асоціації та кластери для спільного вирішення проблем.

Зв'язки між цими компонентами є критичними для успіху екосистеми. Наука і бізнес співпрацюють для впровадження інновацій і розробки нових продуктів, освітні заклади готують кваліфіковані кадри для ринку праці, а розвинена інфраструктура забезпечує ефективну логістику і енергопостачання для підприємств. Державна і регіональна політика створюють сприятливі умови для розвитку бізнесу через фінансові стимули, підтримку малого і середнього бізнесу та інвестиції в інфраструктуру.

Стратегії підтримки розвитку екосистеми можуть включати інтеграцію науки і бізнесу, модернізацію інфраструктури і підтримку малого та середнього бізнесу. Інтеграція науки і бізнесу може включати створення інноваційних хабів і програм спільних досліджень з університетами для впровадження наукових розробок у виробництво. Модернізація інфраструктури може включати інвестиції в транспортну і цифрову інфраструктуру для покращення логістики і цифрової трансформації підприємств. Підтримка малого і середнього бізнесу може включати надання грантів, субсидій та податкових пільг для новостворених підприємств, а також створення бізнес-інкубаторів для забезпечення менторської підтримки і доступу до ресурсів.

Наукова компонента

Витрати на наукові дослідження і розробки (НРД). Загальні витрати на наукові дослідження і розробки варіюються від року до року. Наприклад, у 2022 році витрати склали 30.5 млн грн, тоді як у 2021 році — 26.9 млн грн. Найвищі витрати були зафіксовані у 2013 році і склали 19.0323 млн грн, тоді як найнижчі — у 2015 році з 16.0854 млн грн.

Кількість наукових працівників. Кількість працівників, задіяних у виконанні НРД, також коливається. У 2022 році їх було 597, тоді як у 2021 — 334. Максимальна кількість наукових працівників була зафіксована у 2013 році — 1675, а мінімальна у 2015 році — 1497.

Джерела фінансування. Основні джерела фінансування включають власні кошти, кошти вітчизняних інвесторів, іноземних інвесторів та інші джерела. Наприклад, у 2019 році з загальної суми витрат 191539.4 млн грн 187442.5 млн грн були власними коштами, а 4096.9 млн грн надійшли з інших джерел.

Впровадження інновацій. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, коливається від 8.6% у 2016 році до 17.2% у 2015 році. Кількість впроваджених нових технологічних процесів варіюється від 13 у 2018 році до 43 у 2013 і 2015 роках. Зокрема, маловідходні та ресурсозберігаючі процеси становлять значну частину впроваджених технологій.

Інноваційні продукти. Кількість найменувань впроваджених інноваційних видів продукції також різниться: у 2019 році було впроваджено 18 нових видів продукції, з яких 6 — це нові види машин, устаткування, приладів. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової продукції коливалася від 0.5% у 2018 році до 5.5% у 2015 році.

Наукова складова екосистеми підтримки ядра бізнесу у Житомирській області демонструє значні інвестиції у наукові дослідження та розробки з залученням різних джерел фінансування. Активно впроваджуються нові технологічні процеси, зокрема маловідходні та ресурсозберігаючі, а також інноваційні продукти, що сприяє розвитку інноваційного потенціалу регіону.

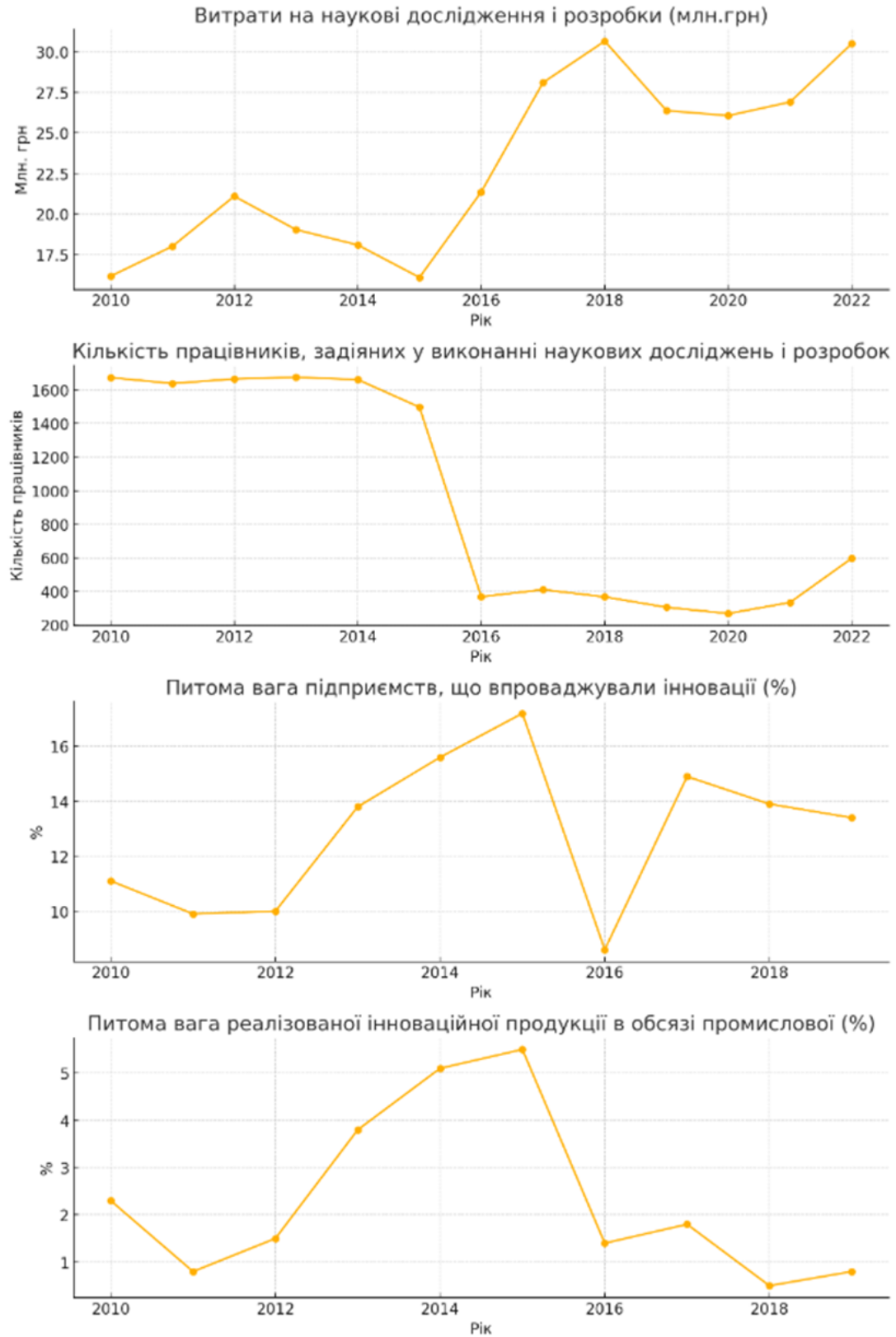

Рис. 10.4.2. Розвиток наукової компоненти підтримки структура екосистеми підтримки ядра бізнесу Житомирської області

Освітня компонента

Заклади вищої освіти. Дані про заклади вищої освіти (ЗВО) у Житомирській області за останні чотири роки показують такі тенденції. Кількість закладів вищої освіти зменшилася з 12 у 2020/21 навчальному році до 5 у наступні роки. При цьому кількість осіб, що навчаються у ЗВО, значно коливалася. У 2020/21 році кількість студентів становила 22.4 тисяч, тоді як у 2021/22 році вона знизилася до 17.6 тисяч, а в 2023/24 році знову зросла до 21.5 тисяч. Кількість прийнятих на навчання студентів варіювалася від 4.1 тисяч у 2021/22 році до 5.1 тисяч у 2022/23 році. Кількість випущених студентів також змінювалася, знизившись з 8.2 тисяч у 2020/21 році до 3.2 тисяч у 2023/24 році.

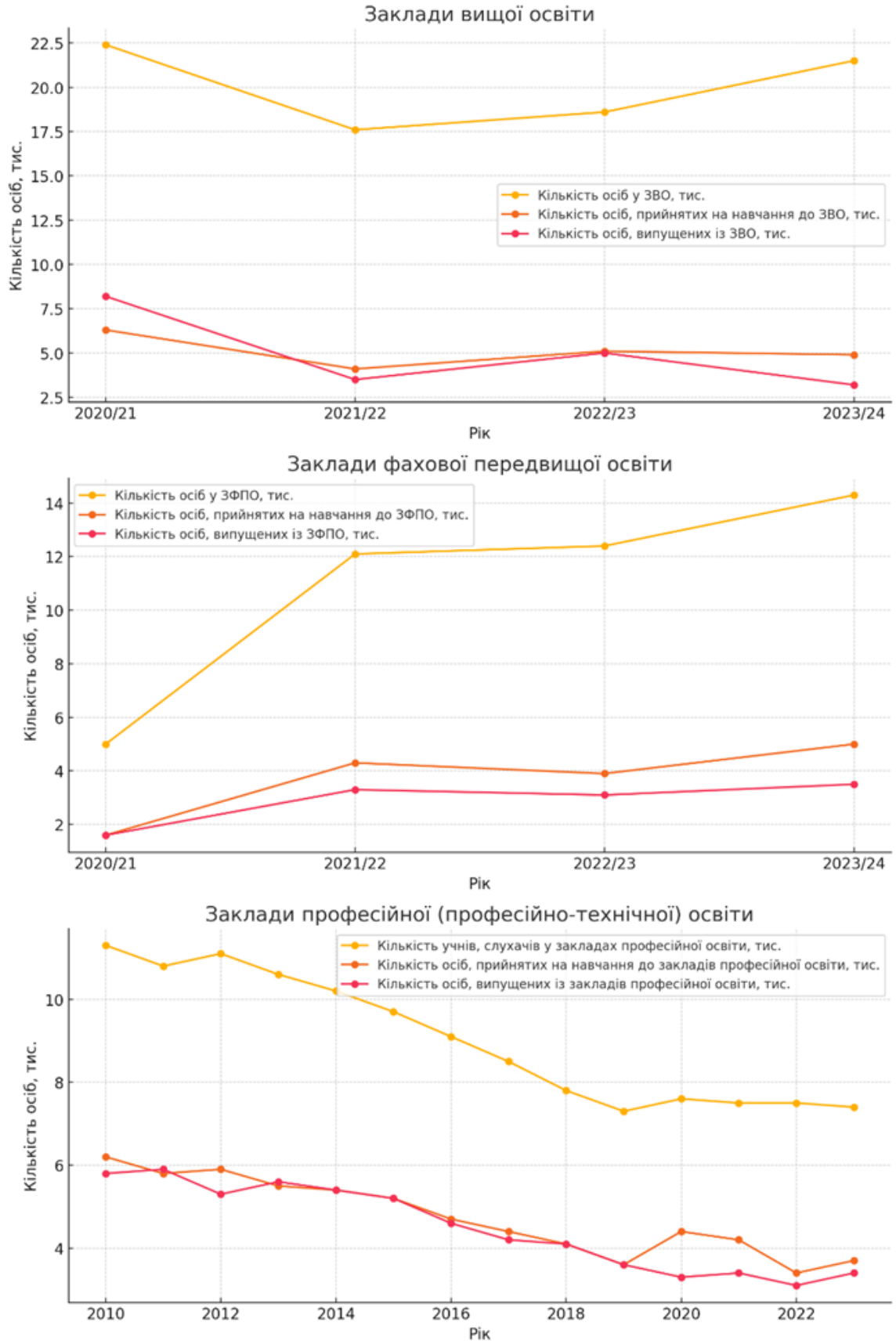

Рис. 10.4.3. Розвиток освітньої компоненти підтримки структура екосистеми підтримки ядра бізнесу Житомирської області

Заклади фахової передвищої освіти. Заклади фахової передвищої освіти (ЗФПО) демонструють стабільний ріст у кількості студентів та випускників. Кількість закладів зросла з 7 у 2020/21 році до 14 у наступні роки. Кількість студентів також зросла з 5 тисяч у 2020/21 році до 14.3 тисяч у 2023/24 році. Кількість прийнятих студентів збільшилася з 1.6 тисяч у 2020/21 році до 5 тисяч у 2023/24 році, а кількість випускників зросла з 1.6 тисяч до 3.5 тисяч за той же період.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти. Заклади професійної освіти показують зниження кількості закладів з 29 у 2010 році до 24 у 2023 році. Кількість учнів також зменшилася з 11.3 тисяч у 2010 році до 7.4 тисяч у 2023 році. Кількість прийнятих студентів знизилася з 6.2 тисяч у 2010 році до 3.7 тисяч у 2023 році. Кількість випускників також зменшилася з 5.8 тисяч у 2010 році до 3.4 тисяч у 2023 році.

Освітня компонента екосистеми підтримки ядра бізнесу у Житомирській області демонструє кілька важливих тенденцій. Зменшення кількості закладів вищої освіти потребує уваги для забезпечення доступності якісної вищої освіти. Заклади фахової передвищої освіти демонструють позитивну динаміку зростання кількості студентів і випускників, що вказує на підвищення попиту на професійні знання та навички. Заклади професійної освіти потребують підтримки для стабілізації та зростання кількості студентів і випускників, що є критичним для забезпечення потреб ринку праці в регіоні.

Ці дані вказують на необхідність інвестицій в освітню інфраструктуру, модернізацію навчальних програм та розвиток дуальної освіти, що сприятиме підготовці кваліфікованих кадрів для підтримки та розвитку бізнесу в регіоні.

Інфраструктурна компонента

Транспортна мережа в Житомирській області активно модернізується. Згідно з даними Житомирської обласної державної адміністрації, у 2023 році було відремонтовано 168 км доріг державного значення та 230 км доріг місцевого значення. У 2024 році планується відремонтувати ще 180 км доріг державного значення та 250 км доріг місцевого значення. Продовжується реалізація програми "Велике будівництво", яка спрямована на покращення якості доріг в Україні. За інформацією "Укрзалізниці", у Житомирській області здійснюється модернізація залізничної інфраструктури, включаючи оновлення колій, вокзалів та рухомого складу. У 2023 році було проведено капітальний ремонт 40 км залізничних колій, а також планується електрифікація ділянки залізниці Житомир - Звягель. Аеропорт "Житомир" наразі не функціонує для регулярних пасажирських перевезень, але ведуться роботи з його модернізації та відновлення. За даними Житомирської міської ради, планується залучення інвесторів для розвитку аеропорту.

Житомирська область активно розвиває відновлювальні джерела енергії. За даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, у 2023 році в області було введено в експлуатацію 5 сонячних електростанцій загальною потужністю 30 МВт. Планується подальше збільшення потужностей відновлювальної енергетики, зокрема будівництво нових сонячних та вітрових електростанцій.

Згідно з даними Міністерства цифрової трансформації України, у Житомирській області активно розвивається мережа оптоволоконного зв'язку. У 2023 році було підключено до оптоволокна 250 населених пунктів, і планується подальше розширення мережі, щоб забезпечити доступ до швидкісного інтернету у всіх населених пунктах області. Впровадження 5G технологій в Україні знаходиться на початковому етапі, але Житомирська область розглядається як один з пріоритетних регіонів для розвитку 5G. За даними Міністерства

цифрової трансформації України, у 2024 році планується провести пілотні проекти з впровадження 5G у Житомирі та інших містах області.

Житомирська область активно працює над модернізацією транспортної мережі, розвитком відновлювальної енергетики та впровадженням цифрових технологій. Однак, ще є багато роботи, особливо щодо розвитку аеропорту та впровадження 5G.

Державна політика та підтримка

Державна політика та підтримка екосистеми підтримки ядра бізнесу в Україні спрямована на створення сприятливих умов для економічного зростання, інвестицій та модернізації країни. Основні напрямки включають економічне відновлення, підтримку малого і середнього бізнесу, цифровізацію, боротьбу з корупцією та інтеграцію з Європейським Союзом.

Одним з ключових напрямків є стратегія розвитку малого та середнього підприємництва (МСП). Уряд України визначив розвиток МСП як пріоритетний напрямок економічної політики. Стратегія включає спрощення регуляторних процедур, що передбачає зменшення кількості дозволів та ліцензій, необхідних для ведення бізнесу. Фінансова підтримка надається через кредити, гранти та гарантії для МСП. Консультаційна підтримка здійснюється через створення мережі центрів підтримки підприємництва, які надають інформаційні, консультаційні та навчальні послуги. Уряд активно впроваджує цифрові інструменти для бізнесу, такі як електронний документообіг, електронні підписи та онлайн-платформи для взаємодії з державними органами. Для підтримки експорту уряд надає фінансову та інформаційну підтримку підприємствам, які прагнуть вийти на міжнародні ринки.

Інвестиційна політика України активно працює над залученням іноземних інвестицій, створюючи сприятливий інвестиційний клімат та пропонуючи різноманітні стимули для інвесторів. Це включає податкові пільги, спрощення процедур для започаткування бізнесу та захист прав інвесторів.

Підтримка екосистеми бізнесу включає декілька основних компонентів. Наразі діють державні та міжнародні програми щодо підтримки громадян і бізнесу під час воєнного стану, зокрема які спрямовані на стимулювання підприємницької діяльності та створення нових робочих місць в рамках економіки воєнного часу. А саме: програма мікрокредитування «Власна справа», фінансова допомога від міжнародних донорських організацій, таких як: програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України», «EU4Business: конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП», проєкт Seeds of Bravery тощо.

Інкубатори та акселератори також відіграють важливу роль у підтримці бізнесу. Наприклад, 1991 Open Data Incubator підтримує стартапи, які працюють з відкритими даними, UNIT Factory готує IT-фахівців за інноваційною методологією, а GrowthUP допомагає стартапам масштабуватися.

Технопарки, такі як UNIT.City у Києві та LvivTech.City у Львові, об'єднують IT-компанії, стартапи, освітні та дослідницькі центри, сприяючи розвитку інновацій. Бізнес-асоціації, такі як Європейська Бізнес Асоціація, Американська торговельна палата в Україні та Союз українських підприємців, представляють інтереси бізнесу та сприяють його розвитку на міжнародному рівні.

Державна політика України спрямована на створення сприятливого бізнес-середовища, що підтримує економічне зростання, залучення інвестицій, розвиток технологій та інтеграцію з ЄС. Уряд активно впроваджує заходи, спрямовані на спрощення бізнес-процедур, підтримку інновацій та захист прав інвесторів, що створює міцну основу для розвитку бізнесу в Україні.

Регіональна політика та підтримка

Регіональна політика Житомирської області спрямована на створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва (МСП) в регіоні. Програма розвитку МСП включає надання фінансової підтримки у вигляді грантів, субсидій та пільгових кредитів для місцевих підприємців. Крім того, створюються центри підтримки підприємництва, де проводяться семінари та тренінги для підвищення рівня знань і навичок підприємців. Програма також передбачає сприяння розвитку інфраструктури через підтримку створення індустріальних парків та бізнес-інкубаторів.

Житомирська область має значний аграрний потенціал, і обласна влада активно підтримує розвиток сільського господарства. Це здійснюється через надання дотацій та субсидій сільгоспвиробникам, розвиток інфраструктури, включаючи будівництво та ремонт доріг, складів та переробних підприємств, а також сприяння кооперації через підтримку створення сільськогосподарських кооперативів.

Розвиток туризму є ще одним важливим напрямком регіональної політики. Житомирська область має унікальні природні та історико-культурні пам'ятки, і обласна влада сприяє розвитку туристичної галузі через промоцію туристичного потенціалу, участь у виставках та ярмарках, створення туристичних маршрутів. Також здійснюється підтримка туристичної інфраструктури через реконструкцію історичних пам'яток, розвиток готельної та ресторанної інфраструктури.

Підтримка екосистеми ядра бізнесу здійснюється через різні інституції. Агенція регіонального розвитку Житомирської області, Центр підтримки і розвитку підприємництва на базі Житомирської філії Житомирського обласного центру зайнятості, регіональні офіси «Зроблено в Україні» - надають підприємцям консультації, навчання та допомогу у залученні грантових коштів. У Житомирі та інших містах області функціонують бізнес-інкубатори та коворкінги, які надають підприємцям приміщення, обладнання та консультаційну підтримку. Крім того, в області діють різноманітні бізнесасоціації, які об'єднують підприємців різних галузей та представляють їх інтереси.

Житомирська область активно працює над відновленням інфраструктури за допомогою міжнародних партнерів. Наприклад, Естонія організувала конференцію, присвячену реконструкції Житомирської області, з метою обговорення викликів відновлення та міжнародного співробітництва. Партнери з різних країн беруть участь у цій ініціативі, що спрямована на координацію зусиль щодо відновлення зруйнованих об'єктів цивільної інфраструктури.

Таким чином, Житомирська область активно підтримує розвиток місцевого бізнесу та створення сприятливого середовища для підприємництва. Ця підтримка здійснюється через різноманітні програми, фінансові інструменти та інституції підтримки бізнесу, що сприяє економічному зростанню регіону.

Пропозиції для побудови екосистеми підтримки ядра бізнесу з залученням науки, освіти, інфраструктури, супутнього бізнесу Житомирської області

1. Наука та інновації

1.1. Створення інноваційних хабів та науково-технологічних парків:

Розвиток науково-дослідних центрів при університетах, таких як Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомирська політехніка та Поліський національний університет, в якому вже створено декілька центрів, які співпрацюють з бізнесом для проведення досліджень та розробки нових технологій (центр космічних та геоінформаційних технологій, центр дуальної освіти, центр екології та природокористування) що сприяє розвитку інновацій та їх впровадженню у виробництво.

Інвестиції в наукові парки, такі як UNIT.City, які об'єднують наукові установи та бізнес для впровадження інновацій, забезпечуючи доступ до ресурсів та експертизи.

1.2. Підтримка стартапів та інноваційних підприємств:

Надання грантів та фінансової підтримки через Український фонд стартапів, який надає інвестиції на ранніх стадіях розвитку стартапів. Цільовий показник: підтримка не менше 20 стартапів на рік.

· Створення програм акселерації та інкубації, таких як GrowthUP, для допомоги стартапам у масштабуванні їх бізнесів. Очікуваний результат: успішне завершення програм не менше 5 стартапами щороку.

2. Освіта та підготовка кадрів

2.1. Модернізація навчальних програм:

Впровадження сучасних навчальних програм, що відповідають потребам ринку праці, з акцентом на технології, інновації та підприємництво. Співпраця з місцевими бізнесами для розробки курикулумів, що враховують специфічні потреби індустрій. Показник успішності: оновлення програм у 80% освітніх установ до 2030 року.

Розвиток дуальної освіти та стажувань, що дозволить студентам отримувати практичний досвід на підприємствах. Очікуваний результат: участь у програмі дуальної освіти не менше 10% студентів технічних спеціальностей.

2.2. Створення центрів підвищення кваліфікації:

Організація тренінгів та семінарів для підприємців у центрах підтримки підприємництва, створених у рамках програми розвитку МСП. Показник успішності: проведення не менше 10 тренінгів щороку, охопленням не менше 500 підприємців.

3. Інфраструктура

3.1. Модернізація транспортної інфраструктури:

Розвиток та ремонт доріг, залізниць та аеропортів у Житомирській області для покращення логістики та зменшення витрат на перевезення. Цільовий показник: ремонт та модернізація не менше 200 км доріг щороку.

Використання програми "Велике будівництво" для покращення якості доріг. Очікуваний результат: завершення основних транспортних коридорів до 2027 року.

3.2. Розвиток цифрової інфраструктури:

Розширення мережі оптоволоконного зв'язку та впровадження 5G технологій для покращення доступу до швидкісного інтернету у всіх населених пунктах області. Показник успішності: підключення до оптоволоконна не менше 300 населених пунктів до 2025 року.

Підтримка програм цифровізації бізнесу через електронний документообіг та онлайн-платформи. Очікуваний результат: інтеграція 90% бізнесів у цифрове середовище до 2026 року.

4. Підтримка супутнього бізнесу

1. Сприяння розвитку аграрного сектору:

Надання дотацій та субсидій сільгоспвиробникам, будівництво та ремонт інфраструктури для зберігання та переробки продукції, підтримка створення сільськогосподарських кооперативів. Показник успішності: збільшення обсягу виробництва на 15% до 2028 року.

2. Розвиток туристичної галузі:

Промоція туристичного потенціалу області через участь у виставках та ярмарках, створення туристичних маршрутів, реконструкція історичних пам'яток та розвиток готельної інфраструктури. Цільовий показник: збільшення кількості туристів на 20% до 2028 року.

3. Підтримка малого та середнього бізнесу:

- Надання фінансової та консультаційної підтримки через Агенцію регіонального розвитку Житомирської області, Центр підтримки і розвитку підприємництва на базі Житомирської філії Житомирського обласного центру зайнятості, регіональних офісів «Зроблено в Україні», бізнес-інкубаторів та коворкінгів. Показник успішності: підтримка не менше 100 нових МСП щороку.

- Створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення іноземних інвестицій через пропозицію податкових пільг та спрощення процедур для започаткування бізнесу. Очікуваний результат: залучення не менше 50 млн євро інвестицій до 2028 року.

Конкретні завдання для комплексного плану відновлення Житомирської області

1. Розробка та впровадження плану дій для розвитку інноваційної інфраструктури:

- Створення дорожньої карти розвитку науково-дослідних центрів та інноваційних хабів до 2028 року.
- Забезпечення фінансування наукових досліджень та інновацій через державні та приватні фонди.

2. Розвиток освітніх програм та центрів підвищення кваліфікації:

- Адаптація навчальних програм до потреб ринку праці та впровадження дуальної освіти до 2028 року.
- Створення мережі центрів підвищення кваліфікації у кожному районному центрі до 2028 року.

3. Модернізація транспортної та цифрової інфраструктури:

- Виконання програми модернізації доріг та залізниць, завершення основних проектів до 2028 року.
- Впровадження 5G технологій та розширення мережі оптоволоконного зв'язку до 2028 року.

4. Підтримка аграрного сектору та розвиток туристичної інфраструктури:

- Надання дотацій та субсидій для модернізації аграрного виробництва до 2028 року.
- Реконструкція історичних пам'яток та розвиток туристичної інфраструктури до 2028 року.

10.5 Пропозицій щодо модернізації виробництв шляхом впровадження інноваційних технологій

Житомирська область має значний потенціал для економічного та соціального розвитку завдяки своїм природним, економічним, географічним та соціальним особливостям. Важливим кроком на шляху до підвищення конкурентоспроможності регіону є модернізація виробництв шляхом впровадження інноваційних технологій. У цьому контексті модернізація охоплює широке коло галузей, включаючи сільське господарство, промисловість, будівництво, торгівлю, транспорт, тимчасове розміщення, інформаційні технології, фінансову діяльність, операції з нерухомістю, наукову діяльність, адміністративне обслуговування, освіту, охорону здоров'я та культуру. Розгляд кожного з цих напрямів у контексті Житомирської області дозволяє врахувати місцеві особливості та ефективно реалізувати інноваційні рішення.

З урахуванням соціальних, економічних, природних та географічних особливостей Житомирської області, наведені пропозиції щодо модернізації виробництв шляхом впровадження інноваційних технологій можуть бути обґрунтовані наступним чином, з додатковими пунктами та зазначенням ефектів та бенефіціарів:

1. ***Сільське, лісове та рибне господарство:***

- *Точне землеробство.* Житомирська область має значну частину земель, які використовуються для сільського господарства. Впровадження точного землеробства дозволить більш ефективно використовувати ресурси та підвищити урожайність, що сприятиме економічному зростанню регіону. Ефект: підвищення врожайності та економічної стабільності. Бенефіціари: фермери, агропідприємства, місцеві громади.
- *Сталі практики.* Використання екологічно безпечних методів вирощування та збереження природних ресурсів сприятиме збереженню екологічного балансу та підтримці природних екосистем області. Ефект: збереження екосистем та покращення якості продукції. Бенефіціари: місцеве населення, екологічні організації.
- *Біотехнології.* Використання біотехнологій для підвищення стійкості рослин до хвороб та шкідників. Ефект: зменшення втрат врожаю та використання пестицидів і ЗЗР. Бенефіціари: фермери, екологічні організації.

2. **Промисловість:**

- *Автоматизація та роботизація.* Впровадження роботів і автоматизованих систем для підвищення ефективності виробництва дозволить зменшити витрати та підвищити якість продукції, що сприятиме економічному зростанню регіону. Ефект: підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. Бенефіціари: промислові підприємства, працівники.
- *3D-друк.* Використання адитивних технологій для швидкого прототипування та виробництва деталей сприятиме розвитку інноваційних підприємств та створенню нових робочих місць. Ефект: зменшення витрат на виробництво та інновації. Бенефіціари: підприємці, інженери.
- *Інтернет речей (IoT).* Впровадження IoT для моніторингу та управління виробничими процесами. Ефект: підвищення ефективності та зниження витрат на виробництво. Бенефіціари: промислові підприємства, інженери.

3. **Будівництво:**

- *БІМ (Building Information Modeling).* Використання інформаційного моделювання будівель для покращення проектування, будівництва та управління об'єктами дозволить знизити витрати та підвищити якість будівництва, що сприятиме розвитку інфраструктури області. Ефект: зниження витрат на будівництво та підвищення якості об'єктів. Бенефіціари: будівельні компанії, власники нерухомості.
- *Зелені технології.* Використання енергозберігаючих матеріалів та технологій для створення екологічно чистих будівель сприятиме зменшенню впливу на довкілля та покращенню якості життя населення. Ефект: зменшення енергоспоживання та покращення екологічного стану. Бенефіціари: місцеве населення, екологічні організації.
- *Модульне будівництво.* Використання модульних технологій для швидкого зведення будівель. Ефект: зниження витрат на будівництво та скорочення строків виконання робіт. Бенефіціари: будівельні компанії, забудовники.

4. **Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів:**

- *Електронна комерція.* Розвиток онлайн-платформ для продажу товарів та послуг дозволить залучити більше клієнтів і збільшити обсяги продажів, що сприятиме економічному розвитку регіону. Ефект: зростання обсягів продажів та підвищення зручності для клієнтів. Бенефіціари: підприємці, споживачі.
- *Автоматизовані системи управління запасами.* Використання IoT для моніторингу та управління складськими запасами дозволить оптимізувати процеси логістики та знизити

витрати. Ефект: зниження витрат на зберігання та покращення логістики. Бенефіціари: торгові підприємства, логістичні компанії.

- *Розумні каси*. Впровадження автоматизованих касових систем для підвищення ефективності обслуговування клієнтів. Ефект: зменшення черг та підвищення швидкості обслуговування. Бенефіціари: роздрібні магазини, споживачі.

5. **Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність:**

- *Інтелектуальні транспортні системи (ITS)*. Впровадження ITS для оптимізації транспортних потоків та зменшення заторів дозволить покращити логістику та знизити транспортні витрати, що сприятиме економічному зростанню. Ефект: зменшення заторів та підвищення ефективності транспорту. Бенефіціари: транспортні компанії, водії.
- *Автоматизовані складські системи*. Використання роботів для складування та обробки замовлень дозволить підвищити ефективність складських операцій та знизити витрати. Ефект: підвищення швидкості обробки замовлень та зменшення витрат. Бенефіціари: логістичні компанії, споживачі.
- *Електричні транспортні засоби*. Впровадження електротранспорту для зменшення викидів та підвищення екологічності транспорту. Ефект: зменшення забруднення повітря та зниження витрат на пально-мастильні матеріали. Бенефіціари: місцеве населення, транспортні компанії.

6. **Тимчасове розміщування й організація харчування:**

- *Онлайн-бронювання*. Впровадження систем онлайн-резервації для підвищення зручності для клієнтів дозволить залучити більше відвідувачів та збільшити доходи закладів, що сприятиме розвитку туристичної галузі регіону. Ефект: зростання кількості відвідувачів та доходів. Бенефіціари: готелі, ресторани, туристи.
- *Автоматизація кухні*. Використання роботів та автоматизованих пристроїв для приготування їжі дозволить знизити витрати та підвищити якість обслуговування. Ефект: підвищення якості обслуговування та зменшення витрат. Бенефіціари: ресторани, споживачі.
- *Еко-дизайн*. Використання екологічно чистих матеріалів та дизайнів для створення привабливих та стійких закладів. Ефект: зменшення екологічного впливу та підвищення привабливості закладів. Бенефіціари: готелі, ресторани, місцеве населення.

7. **Інформація та телекомунікації:**

- *5G технології*. Впровадження 5G для забезпечення високошвидкісного інтернету та покращення комунікацій дозволить покращити доступ до інформаційних ресурсів та сприятиме розвитку цифрової економіки. Ефект: зростання швидкості та якості зв'язку. Бенефіціари: споживачі, бізнеси.
- *Кібербезпека*. Посилення заходів кібербезпеки для захисту інформаційних систем сприятиме забезпеченню безпеки даних та довіри користувачів. Ефект: підвищення захищеності даних та зменшення кіберризиків. Бенефіціари: бізнеси, споживачі.
- *Хмарні технології*. Впровадження хмарних сервісів для зберігання та обробки даних. Ефект: зменшення витрат на ІТ-інфраструктуру та підвищення гнучкості бізнесу. Бенефіціари: підприємства, ІТ-компанії.

8. **Фінансова та страхова діяльність:**

- *Фінтех*. Впровадження новітніх фінансових технологій для спрощення платіжних систем та кредитування дозволить покращити доступ до фінансових послуг та сприятиме економічному зростанню. Ефект: зростання фінансової інклюзивності та зручності. Бенефіціари: споживачі, фінансові установи.

- *Аналіз даних.* Використання великих даних для оцінки ризиків та прийняття рішень дозволить підвищити ефективність фінансових операцій та знизити ризики. Ефект: зменшення фінансових ризиків та підвищення ефективності рішень. Бенефіціари: фінансові установи, клієнти.
- *Електронні гаманці.* Впровадження мобільних платіжних рішень для зручності користувачів. Ефект: зростання швидкості та зручності платежів. Бенефіціари: споживачі, підприємці.

9. **Операції з нерухомим майном:**

- *Смарт-будинки.* Використання IoT для управління будівлями та їх автоматизації дозволить знизити енергоспоживання та підвищити комфорт мешканців, що сприятиме розвитку ринку нерухомості. Ефект: зменшення енергоспоживання та підвищення комфорту. Бенефіціари: власники нерухомості, мешканці.
- *Віртуальні тури.* Впровадження VR та AR для демонстрації об'єктів нерухомості дозволить залучити більше потенційних покупців та орендарів, що сприятиме розвитку ринку нерухомості. Ефект: підвищення залученості клієнтів та зручності перегляду. Бенефіціари: ріелтори, покупці.
- *Енергоефективні будівлі.* Впровадження технологій для зменшення споживання енергії у будівлях. Ефект: зниження витрат на комунальні послуги та підвищення екологічності. Бенефіціари: власники нерухомості, мешканці.

10. **Професійна, наукова та технічна діяльність:**

- *Дистанційна робота.* Впровадження технологій для ефективної організації віддаленої праці дозволить залучити кваліфікованих спеціалістів та підвищити продуктивність. Ефект: зростання продуктивності та гнучкості роботи. Бенефіціари: працівники, роботодавці.
- *Інноваційні дослідження.* Підтримка та фінансування наукових досліджень і розробок сприятиме розвитку інноваційних технологій та створенню нових робочих місць. Ефект: розвиток інновацій та підвищення конкурентоспроможності. Бенефіціари: науковці, підприємства.
- *Інкубатори стартапів.* Створення центрів підтримки для нових бізнесів та стартапів. Ефект: зростання кількості нових підприємств та інновацій. Бенефіціари: підприємці, інвестори.

11. **Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування:**

- *Автоматизація процесів.* Використання програмного забезпечення для автоматизації адміністративних завдань дозволить підвищити ефективність роботи та знизити витрати. Ефект: зниження витрат та підвищення ефективності. Бенефіціари: бізнеси, адміністративні працівники.
- *Покращення сервісів.* Впровадження CRM-систем для покращення взаємодії з клієнтами дозволить підвищити якість обслуговування та задоволеність клієнтів. Ефект: підвищення задоволеності клієнтів та ефективності обслуговування. Бенефіціари: клієнти, бізнеси.
- *Інтернет речей (IoT).* Використання IoT для моніторингу та управління адміністративними процесами. Ефект: зниження витрат та підвищення ефективності управління. Бенефіціари: адміністративні установи, працівники.

12. **Освіта:**

- *Дистанційне навчання.* Використання онлайн-платформ для навчання та проведення занять дозволить забезпечити доступ до якісної освіти для усіх верств населення, включаючи віддалені райони. Ефект: підвищення доступності та якості освіти. Бенефіціари: учні, студенти, викладачі.

- *STEM програми*. Підтримка та розвиток програм у сфері науки, технологій, інженерії та математики дозволить підготувати кваліфіковані кадри для ринку праці та сприятиме інноваційному розвитку регіону. Ефект: підвищення кваліфікації та конкурентоспроможності випускників. Бенефіціари: студенти, роботодавці.
- *Віртуальні лабораторії*. Впровадження VR та AR для проведення практичних занять та експериментів. Ефект: покращення якості освіти та практичних навичок. Бенефіціари: студенти, викладачі.

13. *Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги:*

- *Телемедицина*. Впровадження технологій для дистанційної медичної допомоги дозволить покращити доступ до медичних послуг у віддалених районах та підвищити якість медичної допомоги. Ефект: підвищення доступності медичних послуг та зниження витрат. Бенефіціари: пацієнти, медичні працівники.
- *Електронні медичні картки*. Використання електронних систем для зберігання та управління медичною інформацією дозволить підвищити ефективність медичного обслуговування та знизити витрати. Ефект: підвищення ефективності обслуговування та зниження помилок. Бенефіціари: пацієнти, медичні установи.
- *Мобільні клініки*. Створення мобільних медичних підрозділів для надання медичної допомоги у віддалених районах. Ефект: покращення доступу до медичних послуг. Бенефіціари: мешканці віддалених районів, медичні працівники.

14. *Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок:*

- *Цифрові платформи*. Впровадження онлайн-платформ для проведення мистецьких та спортивних заходів дозволить залучити більше глядачів та учасників, що сприятиме розвитку культури та спорту в регіоні. Ефект: зростання кількості учасників та підвищення доступності заходів. Бенефіціари: глядачі, організатори.
- *VR та AR*. Використання віртуальної та доповненої реальності для створення нових форматів розваг дозволить залучити більше відвідувачів та сприяти розвитку індустрії розваг. Ефект: зростання кількості відвідувачів та нових форматів розваг. Бенефіціари: глядачі, організатори.
- *Інтерактивні музеї*. Впровадження технологій для створення інтерактивних виставок та експозицій. Ефект: підвищення залученості відвідувачів та інтересу до культури. Бенефіціари: музеї, відвідувачі.
- Модернізація виробництв у Житомирській області шляхом упровадження інноваційних технологій сприятиме досягненню низки позитивних ефектів, зокрема підвищення ефективності виробництва, зменшення витрат, поліпшення якості продукції та послуг, зниження екологічного впливу, покращення доступності до медичних та освітніх послуг, а також розвиток культурного та туристичного потенціалу. Впровадження таких технологій, як точне землеробство, автоматизація та роботизація, БІМ, 5G, фінтех, електронні медичні картки та VR/AR, дозволить значно підвищити конкурентоспроможність регіону та покращити якість життя місцевих мешканців. Бенефіціарами цих змін стануть місцеві громади, підприємства, фермери, студенти, медичні працівники, туристи та багато інших груп населення. Такий підхід дозволить Житомирській області стати прикладом успішної модернізації та інноваційного розвитку в Україні.

10.6 Пропозиції щодо модифікації виробництв з метою утворення відходів, придатних для переробки, які забезпечать використання мінімальної кількості ресурсів та дадуть змогу мінімізувати обсяг утворених відходів, які неможливо переробити

Оскільки прийнятий «Регіональний план управління відходами в Житомирській області до 2030 року» містить досить вичерпну інформацію щодо різних видів відходів, в Програмі комплексного відновлення розглянуті лише ті, які можуть мати ефективне технологічне вирішення до 2030 року основними промисловими підприємствами області.

Враховуючи євроінтеграційні процеси в Україні, необхідним є виконання Директиви 2006/21/ЄС, згідно з якою кожне підприємство зобов'язане складати план управління відходами, погоджувати його в установленому порядку, коригувати кожні 5 років.

Добувна промисловість. За обсягами видобування граніту не обробленого або начорно обробленого Житомирська область займає одне з провідних місць в Україні, загальний обсяг видобутої сировини у 2020 році склав 22 млн. 811 тис. тон. Існують реальні можливості, за умови ринкового попиту, щодо нарощування обсягів видобутку кристалічних магматичних і метаморфічних гірських порід до 30 млн. тон на рік. У 2020 році обсяги відходів, які утворилися в добувній промисловості, пов'язаної з розробленням кар'єрів, склали 96 тис. 182 тони.

Із 100% обсягу видобутого великогабаритного каміння 51% - це кар'єрні відходи видобування, 20% - відходи переробки і лише 30% - готова кінцева продукція.

Більша частина цих відходів не становлять небезпеки для навколишнього середовища і можуть бути використані, зокрема в будівництві. В процесі перероблення каменю утворюються (згідно ДК 005-96):

- пил від процесів оброблення каменю - 2670.2.9.03 (пульпа, шлам);
- камінь для пам'ятників та будівництва і виробу некондиційні - 2670.3.1.01 (бут).

В Житомирській області, за даними Департаменту екології та природних ресурсів, щороку утворюється близько 12000 т пульпи та буту. Є значний потенціал для їх повторного використання, що на сьогодні не використовується. Пульпу можна застосувати у якості наповнювача для:

- будівельних сумішей: шпаклівок, штукатурок, замазок та наливних підлог;
- виробництва будівельних виробів широкого застосування: плит для підлог, бордюрів та бруківки для міських тротуарів, декоративних та облицювальних плиток.

Пульпу також можна використати для будівництва доріг та облаштування шляхових комунікацій.

Бут можливо переробляти на щебінь різних фракцій та використовувати як будівельний матеріал для будівництва.

Для врегулювання екологічних проблем та обслуговування каменеобробних підприємств рішенням сесії обласної ради створено КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ЕКО-СЕРВІС» ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ, основними напрямками діяльності якого стануть: збирання, приймання, оброблення (перероблення), перевезення, реалізація продукції з відходів, розміщення і утилізація відходів на спеціальних полігонах, а також надання інших послуг у цій сфері для каменеобробних підприємств. Підприємство завершує будівництво промислового полігону із складування некондиційної сировини, у тому числі з негабаритів та відходів з природного каменю каменеобробної галузі для подальшої переробки.

На окремих каменепереробних підприємствах області впроваджуються сучасні лінії (виробництво Італії, КНР), що розраховані на обробку пульпових рідких відходів – шлам фільтрується, збезводнюється, пакується в біг-беги або, після пресування, брикетується.

В подальшому він може частково використатись в будівництві та випуску на його основі нової будівельної продукції.

Пропонуються наступні заходи:

- Розширення територіальних можливостей і збільшення виробничих потужностей КП «ЕКО-СЕРВІС» для збільшення обсягів відходів видобувної промисловості, які збираються і обробляються;
- На великих підприємствах видобувної промисловості запуск власних ліній для виготовлення будматеріалів з відходів (шламу, пульпи, буту).

Харчова промисловість. Значну частку відходів харчової промисловості становлять біовідходи, тобто відходи здатні до розкладання. На деяких виробництвах використовують технологію утилізації біовідходів з виробництвом біогазу. Наприклад, в середньому одна тонна молочної продукції здатна виробити від 50 до 80 м³ біогазу. Буряковий жом може використовуватися і в якості органічних добрив, і як корм для худоби. Макуха - соняшниковий, соєвий і арахісовий, а також висівки і буряковий жом - все це цінна сировина, один з основних компонентів комбікормів. Наприклад, в 100 г макухи соняшнику міститься 30 г білка, що робить його більш поживним, ніж злакові корми. При виробництві пива утворюються відходи у вигляді пивної дробини і пивних дріжджів, які можуть використовуватись у якості кормів в тваринництві і рибному господарстві, а також фармацевтичній промисловості (Джерело: Agravery.com).

Таким чином, пропозиції щодо оптимізації управління відходами в харчовій промисловості включають: встановлення біогазових установок для утилізації біовідходів харчової промисловості з виробленням електроенергії; виробництвом комбікормів і органічних добрив на основі органічних відходів харчової промисловості.

Деревообробна промисловість. Житомирське ОУЛМГ має 749,2 тис. га лісових земель, а обсяги рубок головного користування за 2022 рік склали 1027,557 тис. м³. Відповідно в області активно розвивається деревообробна промисловість. За обсягами відходів деревообробка посідає четверте місце в області. Відходи у лісопильному виробництві становлять у середньому 35 % від початкового об'єму круглого лісу, у виробництві дверних і віконних блоків – 31 %, паркету – 30 %, меблів – 54 %. В той же час, деревні відходи можна ефективно переробляти з виготовленням технологічної тріски, тарної дошки або утилізувати з виробництвом теплової енергії. Перспективи використання відходів деревообробки (за даними Р. М. Купчика, Т. В. Максиміва, Науковий вісник НЛТУ України, 2017, т. 27, № 3): личкування стін, стінні панелі, меблі з кускових відходів, клаптикові меблі, елементи декору, сувенірна продукція, дерев'яний текстиль та інші. Кора дерев останнім часом досить широко застосовується в озелененні для покриття ґрунту (запобігає втраті вологи, ущільненню ґрунту та проростанню бур'янів).

Загалом в Житомирській області деревні відходи досить ефективно обробляються і утилізуються. Так у 2020 році, за даними ГУ статистики, було утворено 80762,3 т відходів, з яких 13984,1 т утилізовано, 29585,2 т спалено, і лише 84,3 т видалено у спеціально відведені місця. Зважаючи на виникнення дефіциту енергетичних потужностей в Україні в цілому та Житомирській області зокрема, пропонується значну увагу приділити обробленню відходів деревообробки з подальшим отриманням електроенергії (лінія гранулювання біомаси, виробництво паливних пелет).

Паперова промисловість. Основними проблемами в утворенні відходів паперової промисловості є накопичення скопу та відходів очищення стічних вод у значних обсягах та відсутність їх переробки. Так, ПрАТ «Малинська паперова фабрика – Вайдманн», накопичила

на своєму майданчику промислових відходів 81 тону скопу, при тому що щорічне утворення лише 0,135 т. В той же час скоп може бути використаний у виробництві будматеріалів: для виробництва гіпсокартону, теплоізоляційного легкого бетону та волокнистих плит. Скоп складається з таких матеріалів: целюлоза (48%), лігнін (24 %), геміцелюлоза (24 %), екстрактивні речовини (3,5 %), мінеральні речовини (0,5 %). Цінність цього відходу полягає не тільки в його екологічній чистоті та теплоенергетичному потенціалі (здатен горіти в сухому стані), але і в більшій мірі є його матеріальною складовою. Йдеться про 50 % глинистої сировини – каоліну, що є цінною природною сировиною.

Загалом відходи паперового виробництва включають:

- відходи вхідних компонентів для виробництва целюлози;
- відходи матеріалів та речовин хімічних (деревина, матеріали целюлозовмісні волокнисті зіпсовані, луги сульфідні зіпсовані та ін.);
- відходи виробничо-технологічні виробництва целюлози (шлам розчину вибілювального, шлам паперовий, волокнистий, лігнін, скоп).

Картонно-паперові відходи (макулатура) є сировиною у виробництві таропакувальних видів паперу та картону, санітарно-гігієнічного паперу та м'яких покрівельних матеріалів (руберойд, пергамін).

Відходи целюлозно-паперового виробництва можуть успішно використовуватись для виробництва деяких традиційних будівельних матеріалів, зокрема гіпсоволокнистих плит, бетонних сумішей, керамічної цегли, гіпсової штукатурки, як компонент волокнистих та напівтвердих волокнистих плит, аглопоритового гравію (як добавка), біокомпозицій (гранул, брикетів), теплоізоляційних матеріалів.

Ще одним способом утилізації скопу є його біологічне трансформування насамперед у біогаз і біоетанол. На целюлозно-паперових підприємствах раціональним є використання відходів целюлозно-паперового виробництва шляхом перероблення їх у біогаз за допомогою відповідного обладнання, ферментів та бактерій, що розкладають волокна целюлози й утворюють газ.

Відходи тваринництва

Відходи тваринництва включають в себе відходи забою тварин та тваринні екскременти. Для утилізації відходів забою тварин використовують переважно спалювання в спеціальних печах-утилізаторах (типу УТ-500 Д), для утилізації тваринних екскрементів існують різні технології, зокрема компостування, вермікультура, створення біопалива.

В Житомирській області працює 3 шкірзаводи, 3 звіроферми, ТОВ "Украгро-Полісся", які займаються обробленням, переробкою побічних продуктів тваринного походження, зокрема і спалюванням відходів забою тварин.

Програмою комплексного відновлення Житомирської області пропонується закупівля та встановлення печей-утилізаторів для більшості територіальних громад області (56 од. на 54150 тис. грн.). Вони також зможуть використовуватись невеличкими приватними підприємствами на договірній основі.

Здебільшого екскременти тварин використовують як цінне добриво для ґрунту. Однак у чистому вигляді вони є джерелами забруднення довкілля, тому їх потрібно правильно переробляти. Утилізація відходів тваринництва може здійснюватися у такі способи:

Компостування. Переробка передбачає використання різних технічних засобів та безлічі компонентів, що сприяють зменшенню вологості продуктів — торф, солома тощо. Завдяки цьому виходить високоякісний біогумус.

Вермікультура. Для переробки побічних продуктів використовуються каліфорнійські та інші черви. Це дозволяє знизити обсяг відходів, отримати кормовий білок і покращити родючість ґрунтів, оброблених отриманим добривом.

Біопаливо. Правильне гранулювання курячого посліду дозволяє отримувати ефективні види пального та гранульовані добрива, які зручно транспортувати і зберігати. Такий технологічний підхід дозволить вирішити відразу декілька проблем:

- зменшення забруднення довкілля відходами тваринництва;
- збагачення поживними речовинами ґрунтів Полісся для підвищення їхньої родючості.

Анаеробне зброджування гною водночас не тільки дозволяє підвищити їх цінність як добрива (у 4 рази збільшується вміст амонійного азоту, кількість засвоюваного фосфору подвоюється), але і знезаразити добрива від небезпечних збудників і паразитів сальмонела, аскариди тощо).

На території Житомирського району Квітневої сільської ради працює підприємство ТОВ «ДІОНІС БІОГАЗ ЕНЕРДЖІ». Основна діяльність підприємства- виробництво електроенергії на основі технології метанізації суміші відходів птахоферм (посліду пташиного). Потужність переробки даного підприємства складає 82,2 т/добу пташиного посліду. Екологічний ефект біогазового виробництва полягає в екологічно безпечній переробці органічних відходів та побічних продуктів тваринного походження за рахунок метанового зброджування для виробництва електроенергії на когенераційних модулях. Потужність вироблення енергії – 1 черга будівництва передбачає виробництво 1.5 МВт/год відновлювальної електроенергії, 2 - черга 3,0 МВт/год, 3 черга – 4,5 4.5 МВт/год.

Використання біогазових установок в тваринництві дозволить вирішити також питання енергодефіциту на виробництві та перероблення рідких біовідходів, зокрема забруднених стічних вод ферм.

Перспективні інновації у сфері управління іншими видами відходів

Відходи будівництва та знесення, руйнувань. Управління відходами руйнувань передбачає комплекс організаційно-технічних заходів та робіт (операцій), що здійснюються з метою забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, сортування, зберігання,

оброблення (перероблення), утилізації, видалення, знешкодження і захоронення таких відходів, які координуються виконавчим органом сільської, селищної, міської ради (військовою адміністрацією населеного пункту (населених пунктів)). При управлінні відходами будівництва і знесення руйнувань важливо враховувати наступні фактори: обсяги відходів, наявність ділянки для складування з відповідними природними умовами (геологія, рельєф тощо), логістику і можливість подальшого перероблення (віддаленість місць утворення, складування, переробки).

Управління відходами руйнувань здійснюється з урахуванням вимог Постанови КМУ від 27 вересня 2022 року № 1073 «Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України».

Крім того, в населених пунктах області існує проблема застарілого житлового фонду, аварійних будинків.

До основних проблем, пов'язаних з відходами руйнування, будівництва та знесення, можна віднести наступні:

- наявність великої кількості неврахованих джерел утворення будівельних відходів (приватні підприємства та особи, які здійснюють будівництво і ремонт будинків і приміщень). Це призводить до ускладнення визначення фактичних об'ємів утворення відходів будівництва та знесення, труднощів в розробці ефективних заходів в сфері управління даними відходами та до збільшення потреби у відкритті нових полігонів різних видів (в першу чергу полігонів для відходів, що не є небезпечними), до втрати ресурсоцінних матеріалів;

- низький рівень використання вторинної сировини з відходів будівництва та знесення;
- небезпечні речовини у складі будівельних матеріалів, що може загрожувати навколишньому середовищу;
- змішування відходів різних видів, що ускладнює їх утилізацію;
- відсутність спеціальної будівельної техніки для розбирання завалів та попереднього оброблення відходів.

Перероблені будівельні відходи можуть мати широке застосування, а саме: повторне будівництво, ремонт доріг, засипка болотистих місцевостей, отримання високоякісного щебню, отримання скловолокна та піноскла. При цьому вторинний матеріал підлягає глибокій сепарації (розділення) відходів та класифікується для подальшого використання. Основною відмінністю відходів будівництва і знесення від відходів руйнувань є те, що перші є попередньо підготовленими, тобто сепарація відбувається поетапно, поступово. При роботі з відходами руйнувань немає можливості попередньо відділити віконні блоки, меблі, особисті речі, сантехнічні та електричні прилади тощо.

Перелік компонентів відходів від руйнувань та можливі шляхи їх повторного використання:

1. Бетон, цегла, облицювальна плитка і кераміка

бетон (бетонні, залізобетонні конструкції та вироби, їх уламки, мінеральні (цементно-піщані, гіпсові, вапняні тощо), полімерцементні мурувальні та опоряджувальні (штукатурні, оздоблювальні) розчини)

- сировина для виробництва крупного та дрібного заповнювачів для бетонів (класу до С20/25), а також щебенево-піщаних сумішей для влаштування шарів основи та покриття дорожнього одягу без використання в'язучих;

- влаштування насипів автомобільних доріг;

- сировина для виробництва порошкоподібних наповнювачів для виробництва стінових блоків і сухих будівельних сумішей;
- матеріали для зворотного заповнення (відновлення рельєфу, заповнення гірничих виробок (пустот), рекультивації відпрацьованих гірничих об'єктів, інших ландшафтних робіт);
- сировина для металевих будівельних конструкцій;
- металобрухт (що утворюється під час видалення металевих включень, зокрема залізобетону) як вторинна сировина для металургійного виробництва;
- подрібнений бетон як вторинний матеріальний ресурс для виробництва цементного клінкеру

цегла (цегляний бій)

- сировина для влаштування дренажної подушки у заболочених районах;
 - укріплення ґрунтових і лісових доріг;
 - заповнювач для габіонів (силікатна цегла) (за винятком сировини для виробництва крупного та дрібного заповнювачів, а також щебенево-піщаних сумішей для влаштування шарів основи та покриття дорожнього одягу);
- облицювальна плитка, черепиця та кераміка (зокрема керамічна плитка, камені, санітарна кераміка).

2. Деревина, скло та пластмаси

деревина

- арболіт, деревні пластики, теплоізоляційні та звукоізоляційні матеріали (плити), деревостружкові плити, паливні брикети;
- спорудження тимчасових проїздів під час відновлення руху через перешкоду;
- вторинний матеріально-енергетичний ресурс для цементного виробництва;

скло (склобій)

- порошкоподібний наповнювач для виробництва бетонних виробів, сухих будівельних сумішей, світловідбивних фарб для дорожньої розмітки тощо, вторинна сировина для виробництва скловиробів, оптичних кабелів тощо;
- пластмаси (частини (уламки) пластмасових труб водопостачання, водовідведення, електропроводки, полімерних погонних виробів, склопакетів полімерних ущільнювачів тощо);
- вторинна сировина для виробництва полімерної продукції;
- вторинний матеріально-енергетичний ресурс для цементного виробництва (за винятком полівінілхлориду).

3. Бітумні суміші, вугільна смола та просмолені вироби

бітумні суміші, що містять вугільну смолу (покрівельні та гідроізоляційні будівельні вироби: бітумні, дьогтьові, дьогтебітумні, бітумополімерні, гумо-дьогтьові та бітумні безосновні матеріали (ізол), вироби на основі картону (руберойд, пергамін, толь) та скловолокнистий основи (склоруберойд) тощо);

- компонент асфальтобетонних та бітумомінеральних сумішей для шару основи дорожнього одягу автомобільних доріг III-IV категорій, бітумінозних будівельних матеріалів тощо;
- деякі бітумні суміші, зокрема бітумовмісні матеріали у вигляді пошкодженого асфальтобетону;
- вугільна смола та просмолені продукти.

4. Метали (включаючи їх сплави)

- вторинна сировина для металургійного виробництва;
- відділення окремих металевих компонентів для різних виробництв.

5. Ізоляційні матеріали та азбестовмісні будівельні матеріали

ізоляційні матеріали, що містять азбест

- наповнювачі для виробництва вогнестійких виробів, заповнювачі для бетону, покрівельні вироби;
- інші ізоляційні матеріали (вироби (продукція)), що складаються з небезпечних речовин або містять їх (зокрема теплоізоляційні матеріали і вироби мінеральні та полімерні:
- мінеральна вата спучений перліт, вермикуліт, спінений та екструдований полістирол тощо)
- вторинна сировина для виробництва полімерної та іншої аналогічної продукції, скла, кераміки як заповнювачів та наповнювачі для виробництва бетону тощо

будівельні матеріали вироби (продукція) на основі гіпсу

- деякі будівельні матеріали на основі гіпсу;
- домішки до сухих будівельних сумішей, вторинна сировина для виробництва аналогічної продукції, сировина для виробництва гіпсового в'язучого;
- вторинний матеріальний ресурс для цементного виробництва

Також у відходах руйнувань є компоненти відходів, що підлягають обліку, але наразі не передбачають шляхи подальшого поводження, зокрема відходи, які містять небезпечні речовини, поліхлоровані дифеніли та інші.

Пропонуються наступні заходи:

- в межах кожної територіальної громади, при рекультивації сміттєзвалищ і створенні ділянки під об'єкт оброблення відходів, передбачена можливість складування будівельних відходів і відходів руйнувань;
- навчання фахівців-комунальників, спеціалістів ДСНС щодо управління відходами руйнувань;
- закупівля спеціальної техніки для розбирання завалів та подрібнення відходів

Медичні відходи. Медичні відходи утворюються внаслідок медичного обслуговування у закладах, які в установленому порядку отримали ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики. Відповідальність за їх утилізацію і видалення несуть медичні заклади.

Згідно Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами виділяють 4 категорії медичних відходів:

- категорія А - епідемічно безпечні медичні відходи;
- категорія В - епідемічно небезпечні медичні відходи;
- категорія С - токсикологічно небезпечні медичні відходи;
- категорія D - радіологічно небезпечні медичні відходи.

Цим же наказом визначено джерела утворення кожної категорії відходів. Регіональний план управління відходами не розповсюджується на радіаційні відходи (категорія D).

Відповідно до інформації, наданої Управлінням охорони здоров'я Житомирської обласної державної адміністрації, у 2021 році утворилося 2 262,31 тонн відходів, з яких: 788,5 тонн - категорії А, 711,5 тонн – категорії В, 761,0 тонн – категорії С, 1,2 тонн – категорії D.

За даними Головного управління статистики у Житомирській області до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України по Житомирській області включено 319 суб'єктів господарювання, які надають медичні послуги, 37 – ветеринарні послуги. За даними форми №1-відходи (річна) «Утворення та поводження з відходами у 2021 році» утворилося 3,7 тон відходів від медичної допомоги та біологічних.

На території КНП «Обласний протитуберкульозний диспансер» Житомирської обласної ради для піролітичного спалювання відходів, отриманих в результаті діяльності лікувально-профілактичних закладів, лабораторій, інститутів, закладів судово-медичної експертизи, працює інсинератор марки «Мюллер» моделі CP50M, продуктивністю 50 кг/год.

Основними проблемами у сфері поводження з медичними відходами Житомирської області є обмеженість бюджетного фінансування закладів охорони здоров'я, що не дозволяє в повній мірі забезпечити дотримання вимог наказу Міністерства охорони здоров'я України від 08.06.2015 № 325 «Про затвердження Державних санітарно-протиепідемічних правил і норм щодо поводження з медичними відходами» стосовно відповідних нормативів, зокрема щодо:

- матеріальної бази всіх закладів охорони здоров'я (ЗОЗ);
- технологічного процесу збирання, перевезення, зберігання, сортування, маркування, оброблення (перероблення), утилізації, видалення, знезараження, захоронення, знищення медичних відходів;
- спеціального санітарно-гігієнічного обладнання, інвентарю, витратних матеріалів для знезараження/знешкодження медичних відходів та їх упаковки (одноразових ємностей, спеціальних пакетів);
- спеціального транспорту для перевезення відходів з території ЗОЗ до місць захоронення та знешкодження відходів.

Проблемою є також безпечна утилізація колючих і ріжучих предметів (голок від шприців, систем, лабораторних скарифікаторів тощо) та використаного матеріалу (зокрема, ватних тампонів, серветок тощо).

Інформація щодо кількості утворення і управління медичними відходами за 2023 рік надана територіальними громадами і окремими медичними закладами. В додатку 10.6 наведено отриману інформацію по найбільших медичних закладах Житомирської області.

Загалом у 2023 році утворилось 3778,7 тон медичних відходів, з яких 3397,5 тон – це безпечні відходи категорії А; 91,94 тони – відходи категорії Б (інфекційно, епідемічно небезпечні). Управлінням медичними відходами категорії А займались переважно комунальні підприємства тих громад, де розташовані медичні заклади. Для управління відходами категорій Б та С залучались спеціалізовані підприємства на договірній основі: ТОВ «Еко Захист Україна», ТОВ «Екологічні Переробні Технології», ТОВ «Науково-виробнича компанія «УКРЕКОПРОМ», ТОВ "А-Енерго" м. Бердичів Долаток 10.6

Пропонується встановлення піролітичних установок, інсинераторів типу WFS-30 BTE на базі медичних установ для утилізації медичних відходів. Загалом передбачено встановлення 30 таких установок вартістю 22500 тис. грн. в більшості селищних та міських територіальних громад області. Це дозволить утилізувати епідемічно небезпечні відходи в місцях їх утворення, що є важливим фактором забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення та попередження розповсюдження небезпечних інфекційних хвороб. Також потрібно розробити спеціальну Програму управління медичними відходами, реалізація якої дала б змогу ефективно управляти медичними відходами на всіх етапах від утворення до утилізації.

Небезпечні відходи

Згідно ЗУ «Про управління відходами» небезпечними є відходи, що мають одну чи більше властивостей, наведених у Переліку властивостей, що роблять відходи небезпечними, а саме:

- НВ 1 Вибухонебезпечність;
- НВ 2 Окисна здатність;
- НВ 3 Легкозаймистість (рідкі, тверді, газоподібні);
- НВ 4 Подразнювальна здатність;
- НР 5 Вибіркова токсичність для окремих органів-мішеней (ВТОМ);
- НВ 6 Гостра токсичність;
- НВ 7 Канцерогенність;
- НВ 8 Корозивність;
- НВ 9 Інфекційність;
- НВ 10 Токсичність для репродуктивної системи;
- НР 11 Мутагенність;
- НВ 12 Здатність виділяти гостротоксичний газ;
- НВ 13 Сенсibiliзуюча здатність;
- НР 14 Екотоксичність;
- НВ 15 Відходи, здатні виявляти небезпечні властивості, зазначені вище, але не класифіковані за такими властивостями

Відповідно цього переліку небезпечних відходів на кожному виробництві утворюється свій спектр небезпечних речовин в різних кількостях в залежності від особливостей технологічних процесів. Тому і технологічні підходи щодо мінімізації утворення небезпечних відходів та підвищення ефективності їх переробки будуть відрізнятись для кожного виду виробництва.

В багатьох громадах наявні такі види небезпечних відходів: відходи паливно-мастильних матеріалів, відпрацьовані оливи; непридатні до використання хімічні засоби захисту рослин (ХЗЗР); зняті з експлуатації транспортні засоби; відпрацьовані батареї та акумулятори, елементи живлення.

1. Відпрацьовані батареї та акумулятори, елементи живлення

Найбільш поширеними видами цієї продукції є: стандартні батарейки (містять кадмій і ртуть, лужні метали), акумулятори на основі свинцю (містять шкідливі кислоти, свинець), літій-іонні акумулятори (містять літій), нікель-кадмієві акумулятори (містять нікель і кадмій), нікель-металгідридні акумулятори (містять нікель), літій-полімерні акумулятори (містять літій). Крім того, зустрічаються такі небезпечні речовини як марганець і цинк.

Оскільки батарейки і акумулятори широко використовуються не тільки в промисловості але і у побуті, важливо не допускати їх змішування з побутовими відходами, а збирати окремо. У вологому середовищі, такому, як ґрунт або побутові відходи, корпус піддається корозії, він починає доволі швидко розкладатися, а його вміст витікає назовні. Коли батарейки та акумулятори не утилізуються належним чином, усі ці небезпечні речовини потрапляють у навколишнє середовище, забруднюючи воду, ґрунти й повітря. Тому важливо збирати та утилізувати їх відповідно до вимог екологічних стандартів.

Для правильного збирання і зберігання цих небезпечних відходів до моменту їх утилізації використовують спеціальні контейнери. Програмою передбачається закупівля 1862 спеціальних контейнерів для всіх населених пунктів на суму 27892 тис. грн. Встановлювати ці контейнери потрібно у загальнодоступних місцях, громадських центрах населених пунктів та проводити роз'яснювальну роботу з населенням.

В Україні є спеціалізовані підприємства з утилізації відпрацьованих елементів живлення, батарейок, акумуляторів. Наприклад, ТОВ «ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА» (м. Житомир), ТОВ «Екологічні Інвестиції» (м. Київ).

Сучасні методи утилізації батарейок та акумуляторів

Гідрометалургія. Цей метод використовує хімічні розчинники для виділення корисних матеріалів, таких як нікель, кадмій та літій, зі старих батарейок та акумуляторів. Ці матеріали можуть бути повторно використані у нових виробках.

Пірометалургія. Цей метод використовує високі температури для розкладання старих батарейок та акумуляторів. Після розкладання матеріали, такі як свинець, можуть бути зібрані та повторно використані.

Механічна переробка. Цей метод використовує механічні процеси, такі як дроблення та магнітні сепаратори, для розділення матеріалів, які містяться в старих батарейках та акумуляторах. Після розділення ці матеріали можуть бути повторно використані.

Герметична утилізація. Цей метод включає утилізацію старих батарейок та акумуляторів у спеціальних закритих камерах, що запобігає викиданню токсичних речовин у повітря. Процес використовує високі температури, щоб розкласти матеріали, які містяться в старих батарейках та акумуляторах.

Описані технології допомагають зберегти корисні матеріали та запобігти забрудненню довкілля. Крім того, повторне використання цих матеріалів допомагає зменшити потребу у нових матеріалах, мінімізувати відходи виробництва.

Екологічні та економічні вигоди від перероблення відпрацьованих елементів живлення і акумуляторів: збереження енергії; повторне використання корисних матеріалів сприяє зменшенню їх видобутку і збереженню природних ресурсів; зменшення відходів та негативного впливу на довкілля; виготовлення нових продуктів на основі перероблених є більш економічно вигідним; стимулювання розвитку нових технологій у виробництві елементів живлення і акумуляторів.

2. Непридатні до використання хімічні засоби захисту рослин.

За даними Департаменту екології та природних ресурсів Житомирської області станом на 2023 рік в області налічувалось 96 непаспортизованих складів ХЗЗР, з яких 73 – в незадовільному. Найбільше складів – 52 в Коростенському районі. Загальний обсяг небезпечних відходів, які там зберігаються – 409,7738 тон.

У 2018 році на складах зберігалось 560 тон непридатних до використання ХЗЗР. Тобто процес утилізації іде, але надто повільно, приблизно 30 тон в рік. З такими темпами на ліквідацію всіх складів з ХЗЗР, знадобиться 13-14 років, протягом яких будуть забруднюватись навколишнє середовище та хворіти люди. Ці речовини відносяться до стійких органічних забруднювачів, здатні до активної міграції в навколишньому середовищі, в тому числі по трофічних ланцюгах, виявляють канцерогенний і токсичний ефект в живих організмах. Основним методом утилізації ХЗЗР непридатних до використання, є високотемпературне спалювання в спеціальних печах, з наступним очищенням димових газів.

Головне управління ДСНС України у Житомирській області виконує роботи з перезатарювання пестицидів (на договірних умовах) для забезпечення екологічно безпечного їх зберігання у місцях складування.

На сьогодні в області працюють спеціалізовані організації з утилізації ХЗЗР, зокрема ТОВ «ЕКО НОВА» (м. Баранівка) та ТОВ «ЕКО ЗАХИСТ-УКРАЇНА» (м. Житомир). Здебільшого використовують високотемпературні піролітичні методи утилізації ХЗЗР. В той же час потрібно брати до уваги й інші методи, які мають свої переваги. [10.6]:

- застосування контейнеризації та захоронення непридатних ХЗЗР, як одного з основних та недорогих методів, не вирішує проблему повного знешкодження токсичних речовин цього класу, а лише на певний час зменшує їх негативний вплив на людину та довкілля;

- під час застосування більшості з розроблених методів (термічне знешкодження, рідкофазне очищення) знешкодження відбувається повна чи часткова деструкція діючих речовин пестицидних препаратів. Такі способи є придатними для знешкодження високотоксичних препаратів та неідентифікованих сумішей пестицидів за умови забезпечення екологічної чистоти газоподібних, рідких та твердих речовин, що утворюються при цьому;

- утилізація непридатних ХЗЗР з високим вмістом діючої речовини та невисокої або середньої її токсичності реагентними методами в умовах дефіциту органічних ресурсів (нафти, газу) дозволяє отримувати товарні продукти, які можна ефективно повторно використовувати в різних галузях промисловості. Кінцеві продукти реагентної переробки - солі деяких металів або органічні амонієві солі алкіл-, арил- або арилоксиалканкарбонових кислот - можна ефективно використовувати в різних промислових галузях як інгібітори корозії в процесах добування та транспортування газу та газового конденсату, як композиції для фінішної обробки металевих поверхонь деталей машин та механізмів або як присадки до промислових мастил.

Програмою пропонується ліквідація 101 складу непридатних до використання ХЗЗР, на що потрібна сума у розмірі 40 млн грн.

Програмою до 2030 року пропонується ліквідація 26 складів непридатних до використання ХЗЗР, на що потрібна сума у розмірі 10,4 млн грн.

Управління окремими видами відходів з урахуванням сучасних підходів, методів і технологій на рівні громад вирішується шляхом розроблення і виконання Місцевих планів управління відходами, а на рівні окремих підприємств Планами управління відходами на підприємстві.

10.7 Сформувати перелік інвестиційних пропозицій (будівель (приміщень), майнових комплексів, земельних ділянок, що перебувають у комунальній власності) для подальшого продажу/оренди, тощо

Інвестиційні пропозиції, а саме – будівлі (приміщення), майнові комплекси, земельні ділянки, що перебувають у комунальній власності, є потенційно можливим джерелом залучення коштів для розвитку громади. Профіль інвестиційних пропозицій територіальної громади ґрунтується на конкретних пропозиціях щодо продажу, оренди або інших видів інвестування у ці активи, які можуть бути вигідними як для інвесторів, так і безпосередньо для громади.

Систематичне формування та оновлення інвестиційних пропозицій, що перебувають у комунальній власності, має кілька ключових переваг:

1.Ефективне використання ресурсів: будівлі (приміщення), майнові комплекси та земельні ділянки, які перебувають у комунальній власності, можуть ефективно використовуватися на основі залучення інвестиції. Шляхом продажу або оренди цих активів комунальні органи можуть максимізувати їхню вартість та приносити користь територіальним громадам, де вони знаходяться.

2.Стимулювання розвитку: інвестиційні пропозиції можуть стимулювати розвиток місцевої економіки через приведення нових бізнесів та інвестицій до регіону (громади). Це може створювати нові робочі місця, збільшувати доходи та покращувати інфраструктуру.

3. *Оптимізація управління активами*: формування інвестиційних пропозицій дозволяє комунальним органам оптимізувати управління своїми активами. Продаж або оренда можуть звільнити ресурси для інших важливих проєктів або сприяти консолідації майна для більш ефективного використання.

4. *Залучення приватного капіталу*: інвестиційні пропозиції є засобом залучення приватного капіталу в комунальні проєкти, що може допомогти у здійсненні необхідних інфраструктурних трансформацій або реструктуризації, які комунальний бюджет неспроможний покрити.

З метою ідентифікації актуальних інвестиційних пропозицій (будівель (приміщень), майнових комплексів, земельних ділянок, що перебувають у комунальній власності) для подальшого продажу/оренди, проведено відповідний моніторинг територіальних громад Житомирської області за допомогою спеціально розробленої анкети (опитувальника), структура і зміст якої включав конкретні питання щодо наявності та характеристик таких пропозицій (рис. 10.7.1).

☐	Відстань до найближчого обласного центру (км)
☐	Відстань до найближчого районного центру (км)
☐	Найближчий населений пункт
☐	Відстань від об'єкта до центру найближчого населеного пункту (км)
☐	Чисельність населення найближчого населеного пункту (тис. <u>чол.</u>)
☐	Загальна площа об'єкта, га
☐	Сусідні об'єкти (житло, промисловість, ліс)
☐	Додаткова інформація (за наявності)
☐	Кадастровий номер (вказіть за наявності)
☐	Наявність містобудівної документації (комплексний план просторового розвитку території територіальної громади, генеральний план населеного пункту, детальний план території тощо)
☐	Цільове призначення об'єкта
☐	Орієнтовна вартість об'єкта (грн за м <u>кв.</u>)
☐	Дата проведення оцінки
☐	Під'їзна дорога для вантажних автомобілів (покриття дороги, її ширина)
☐	Відстань до найближчої вантажної залізничної станції (км)
☐	Відстань до найближчої річки, км
☐	Відстань до найближчої зупинки громадського транспорту (автобуси, потяги)
☐	Відстань до діючого газопроводу (км)
☐	Відстань до діючої лінії <u>електропередач</u> (км)
☐	Відстань до можливого місця підключення до водопроводу (км)
☐	Відстань до можливого місця підключення до системи водовідведення (км)
☐	Відстань до оптоволоконних мереж (км)
☐	Додаткова інформація
☐	Установа, організація
☐	Адреса веб-сайту
☐	Ім'я, прізвище контактної особи, посада, <u>моб. тел.</u> , <u>e-mail</u>

Рис. 10.7.1 Змістовне наповнення анкети (опитувальника) щодо наявності/відсутності інвестиційних пропозицій в територіальних громадах Житомирської області

Наявні інвестиційні об'єкти розподілено на чотири групи за їх типами: бізнес; будівлі; земельні ділянки; інженерні мережі (табл. 10.7.1).

Таблиця 10.7.1

Кількість інвестиційних об'єктів територіальних громад Житомирської області

Характеристика	Бізнес	Будівля	Земельна ділянка	Інженерна мережа
Кількість об'єктів, од.	3	71	96	6
Наявність містобудівної документації	2	48	77	6

Всього ідентифіковано 174 інвестиційні пропозиції, а саме:

- у бізнес – 3 об'єкти (1,7 %), 2 з яких мають містобудівну документацію;
- у 71 будівлю (приміщення) (40,3 %), 48 з яких мають містобудівну документацію;
- у 96 земельні ділянки (54,6 %), з яких 77 мають містобудівну документацію;
- у 6 інженерних мереж (3,4 %), які мають містобудівну документацію (рис. 10.7.2).

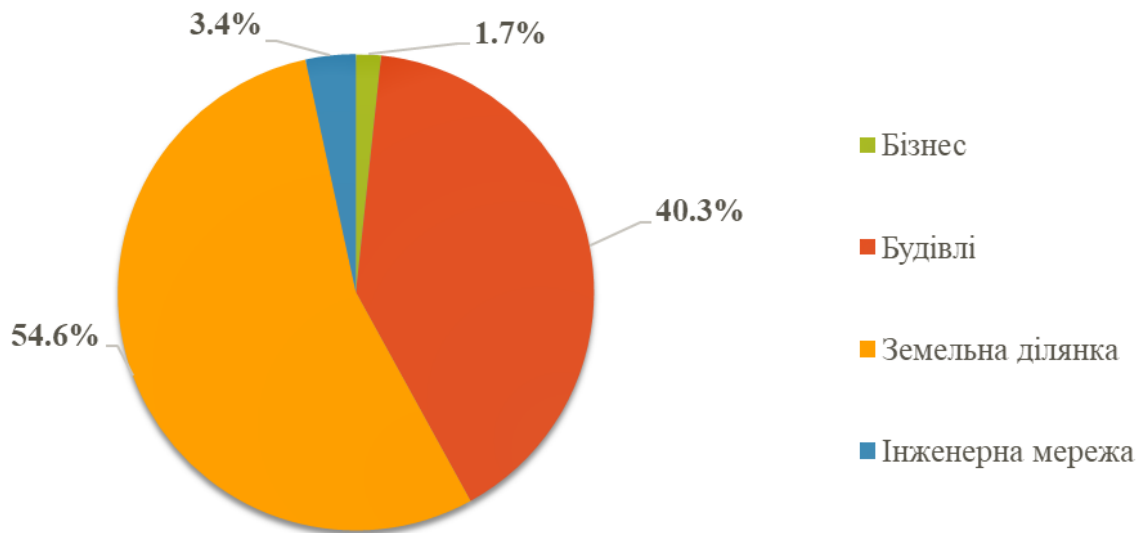

Рис. 10.7.2. Частка кожної групи інвестиційних об'єктів у їх загальній кількості

Табл. 10.7.2 демонструє наявність інвестиційних об'єктів (за групами) у розрізі територіальних громад Житомирської області. Відтак, найбільша кількість інвестиційних об'єктів знаходиться у Радомишльській територіальній громаді (18 об'єктів (10,2 %), з них 12 будівель і 6 земельних ділянок), Коростенська (17 об'єктів (9,7 %), з них 5 будівель і 12 земельних ділянок), Пулинська (13 об'єктів (7,4 %), з них 6 будівель і 7 земельних ділянок), Миропільська (12 об'єктів (6,8 %), з них 5 будівель і 7 земельних ділянок) та Житомирська (10 об'єктів (5,7 %), з них 6 будівель, 2 земельні ділянки та 2 інженерні мережі).

Від 1 до 3 інвестиційних об'єктів мають 30 територіальних громад (65,2 %), а саме: Андрушківська, Барашівська, Березівська, Брониківська, Вчорайшенська, Гладковицька, Городницька, Гришковецька, Дубрівська, Звягельська, Іршанська, Коростишівська, Любарська, Малинська, Народицька, Новоборівська, Новоуївинська, Попільнянська, Потіївська, Райгородоцька, Романівська, Ружинська, Семенівська, Стрийська, Харитонівська, Хоросівська, Червоненська, Черняхівська, Чуднівська, Швайківська.

Таблиця 10.7.2

Кількість інвестиційних об'єктів територіальних громад Житомирської області

Територіальна громада	Бізнес	Будівля	Земельна ділянка	Інженерна мережа	Всього
Андрушівська			5		5
Андрушківська			1		1
Баранівська			8		8
Барашівська			2		2
Бердичівська		4	2		6
Березівська			1		1
Брониківська			1		1
Вчорайшенська		2			2
Гладковицька			1		1
Городницька		1	1		2
Горщиківська		2	3		5
Гришковецька			1		1
Дубрівська			1		1
Житомирська		6	2	2	10
Звягельська			2		2
Іршанська		1	1		2
Коростенська		5	12		17
Коростишівська		1			1
Курненська			4		4
Лугинська	1	1	2		4
Любарська			1		1
Малинська			1		1
Миропільська		5	7		12
Народицька		1			1
Новоборівська			1		1
Новогуйвинська		1			1
Овруцька		5	1		6
Олевська	2	3		4	9
Оліївка		6			6
Попільнянська		1	1		2
Потіївська		1	1		2
Пулинська		6	7		13
Радомишльська		12	6		18
Райгородоцька			1		1
Романівська			2		2
Ружинська			2		2
Семенівська			1		1
Стриївська			1		1
Тетерівська			4		4
Харитонівська		1			1
Хорошівська			2		2
Червоненська		1	2		3
Черняхівська			2		2

Територіальна громада	Бізнес	Будівля	Земельна ділянка	Інженерна мережа	Всього
Чоповицька		2	2		4
Чуднівська		3			3
Швайківська			1		1
Всього	3	71	96	6	176

Для просторової візуалізації та деталізованого опису інвестиційних пропозицій у розрізі територіальних громад Житомирської області розроблено інвестиційний портал (карту) (рис. 10.7.3).

Посилання на інвестиційний портал (карту): <https://arcg.is/14iGzS0>

Відтак, формування інвестиційних пропозицій для подальшого продажу або оренди комунальної власності важливе для забезпечення ефективного управління ресурсами, стимулювання економічного розвитку та залучення інвестицій у територіальні громади.

1. Проблеми

Недостатнє використання комунальних активів: Багато будівель, майнових комплексів та земельних ділянок, що перебувають у комунальній власності, не використовуються ефективно. Вони можуть залишатися пустими або використовуватися не за призначенням.

Відсутність сучасної інфраструктури: Багато інвестиційних об'єктів не мають доступу до необхідних інженерних мереж, таких як водопостачання, електропостачання, газопостачання та інтернет.

Неадекватне управління активами: Відсутність чіткої системи управління комунальними активами призводить до втрат потенційних доходів від оренди або продажу цих активів.

Складнощі з ідентифікацією перспективних об'єктів: Нестача інформації про інвестиційні об'єкти, їхні характеристики та потенційні можливості ускладнює залучення інвесторів.

2. Сильні сторони

Різноманітність інвестиційних об'єктів: В Житомирській області наявні різні типи інвестиційних об'єктів, включаючи бізнес-приміщення, будівлі, земельні ділянки та інженерні мережі, що дає можливість для залучення різних типів інвесторів.

Позитивний вплив на місцеву економіку: Залучення інвестицій може стимулювати розвиток місцевої економіки, створювати нові робочі місця та покращувати інфраструктуру.

Залучення приватного капіталу: Інвестиційні пропозиції є засобом залучення приватного капіталу в комунальні проекти, що може допомогти у здійсненні необхідних інфраструктурних трансформацій або реструктуризації.

Розробка інвестиційного порталу: Створення інвестиційного порталу (карти) дозволяє візуалізувати та деталізувати інвестиційні пропозиції, що спрощує доступ інвесторів до інформації про наявні можливості.

3. Слабкі сторони

Відсутність містобудівної документації: Не всі інвестиційні об'єкти мають необхідну містобудівну документацію, що ускладнює їх подальше використання та залучення інвесторів.

Обмежена кількість бізнес-об'єктів: Невелика кількість бізнес-об'єктів (лише 3) може обмежувати можливості для розвитку бізнесу та створення нових робочих місць.

Невисокий рівень інфраструктурного забезпечення: Відсутність або обмеженість інженерних мереж, таких як газопроводи та електропередачі, знижує привабливість інвестиційних об'єктів.

Слабка маркетингова стратегія: Недостатнє просування інвестиційних пропозицій на національному та міжнародному рівнях обмежує потенційний потік інвесторів.

4. Заходи щодо відновлення або покращення стану

Оновлення та розвиток інфраструктури: Інвестувати в розвиток інженерних мереж (водопостачання, електропостачання, газопостачання, інтернет), щоб підвищити привабливість інвестиційних об'єктів.

Систематизація управління активами: Впровадити сучасну систему управління комунальними активами для ефективного використання ресурсів, включаючи регулярне оновлення містобудівної документації.

Створення маркетингової стратегії: Розробити та впровадити маркетингову стратегію для просування інвестиційних пропозицій на національному та міжнародному рівнях, включаючи участь у виставках, форумах та бізнес-заходах.

Формування інвестиційних пакетів: Створити інвестиційні пакети, які включатимуть різні типи об'єктів (будівлі, земельні ділянки, інженерні мережі), що може залучити більше інвесторів та забезпечити комплексний розвиток територій.

Залучення партнерів: Активно співпрацювати з приватними інвесторами, державними та міжнародними організаціями для реалізації спільних проектів та залучення додаткового фінансування.

Підвищення прозорості: Забезпечити прозорість процесів продажу та оренди комунальних активів через публікацію інформації про інвестиційні об'єкти та умови співпраці на офіційних ресурсах.

11. ОБҐРУНТОВАНІ ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПЕРЕНЕСЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВИРОБНИЧОЇ СФЕРИ (ЯКІ МАЮТЬ ВПЛИВ НА ІНТЕРЕСИ ДЕКІЛЬКОХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД).

11.1. Визначення переліку об'єктів, що мають вплив на декілька територіальних громад

Для визначення переліку існуючих об'єктів, що мають вплив на декілька громад, були проаналізовані заповнені опитувальні анкети, отримані від територіальних громад. Зокрема, увага приділялась інформації, чи зайняті на відповідному підприємстві працівники, що проживають в інших населених пунктах. Аналіз отриманих результатів дозволив виявити ряд підприємств, де зайняті працівники, що проживають в населених пунктах іншої територіальної громади. Слід зазначити, що багато територіальних громад не надали інформацію або не володіють інформацією про те, чи працюють на зазначених в переліку промислових підприємствах працівники з інших населених пунктів та територіальних громад, що не дає змоги проаналізувати всі наведені в анкетах підприємства.

Житомирською обласною військовою адміністрацією затверджено Критерії, за якими здійснюється визначення підприємств, організацій і установ, які мають важливе значення для задоволення потреб територіальних громад (розпорядження від 20.09.2023 р. № 448). Відповідно, до підприємств, які мають важливе значення для територіальних громад, зокрема, можуть бути віднесені підприємства, що сплатили до місцевого бюджету платежів у розмірі, який перевищує 20 % доходів бюджету громади; підприємства добувної та переробної промисловості, які мають середню кількість працівників не менше 50 осіб; сільськогосподарські підприємства, які здійснюють оброблення угідь на площі не менше 100 га або мають середню кількість працівників не менше 6 осіб.

На підставі виконаного аналізу та беручи до уваги розпорядження Житомирської обласної військової адміністрації від 20.09.2023 р. № 448 «Про затвердження Критеріїв, за якими здійснюється визначення підприємств, організацій і установ, які мають важливе значення для задоволення потреб територіальних громад» зі змінами та доповненнями, сформований перелік існуючих об'єктів, що мають вплив на декілька громад, наведений в таблиці 11.1.1. та Додатку 11.1

Таблиця 11.1.1

**Перелік існуючих виробничих об'єктів, що мають вплив
на декілька територіальних громад**

Назва ТГ	Населений пункт	Назва підприємства	Назва основної продукції	Доля працівників, які приїжджають на роботу з прилеглих нас. п- тів, осіб	З яких нас. п-тів приїжджають на роботу працівники
Андрушівська	Андрушівка	ТОВ "Андрушівський маслосирзавод"	масло, сир, спреди	22%	с. Нехворощ, с. Городківка, сел. Червоне (Червоненська ТГ)
Райгородоцька	Романівка	ТОВ «БЕРДИЧІВСЬКА КОВБАСНА ФАБРИКА»	Виробництво м'ясних продуктів	Дані відсутні	м. Бердичів (Бердичівська ТГ)
Райгородоцька	Мире	ТОВ СПІКО	Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки	Дані відсутні	с. Велика П'ятигірка, м. Бердичів (Бердичівська ТГ)
Ружинська	Ружин	Дочірнє підприємство "РУЖИН-МОЛОКО"	масло	37%	с. Бистрик, с. Вишневе, с. Голубівка, с. Заріччя, с. Зарудинці, с. Мар'янівка, с. Мовчанівка, с. Плоска, с. Прибережне, с. Топори, с. Ягнятин, с. Крилівка (Вчорайшенська ТГ), с. Ярославка (Вчорайшенська ТГ)
Швайківська	Райки	ТОВ «Щебеневий завод Райківський»	щебінь	Дані відсутні	працівники Житомирської області
Глибочицька	Глибочиця	ТОВ "Пол-Ексім"	Гофротара	12%	м. Житомир
Житомирська	Житомир	ПАТ «Житомирський маслозавод»	молочні продукти	28%	с. Левків (Глибочицька ТГ), с. Довжик (Оліївська ТГ), с. Тетерівка (Тетерівська ТГ),

Назва ТГ	Населений пункт	Назва підприємства	Назва основної продукції	Доля працівників, які приїжджають на роботу з прилеглих нас. п-тів, осіб	З яких нас. п-тів приїжджають на роботу працівники
					с. Озерне (Новоуївинська ТГ), с. Мироліубівка (Станишівська ТГ), сел. Новоуївинське (Новоуївинська ТГ), м. Коростишів (Коростишівська ТГ)
Житомирська	Житомир	Іноземне підприємство «Євроголд Індестріз ЛТД»	Прасувальні доски, сушарки для білизни, драбини побутові	18%	с. Левків (Глибочицька ТГ), с. Клітчин (Глибочицька ТГ), с. Тетерівка (Тетерівська ТГ), с. Озерне (Новоуївинська ТГ), с. Зарічани (Станишівська ТГ), сел. Новоуївинське (Новоуївинська ТГ)
Житомирська	Житомир	Приватне акціонерне товариство «Ліктрави»	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	13%	с. Левків (Глибочицька ТГ), с. Клітчин (Глибочицька ТГ), с. Тетерівка (Тетерівська ТГ), с. Озерне (Новоуївинська ТГ), с. Зарічани (Станишівська ТГ), сел. Новоуївинське (Новоуївинська ТГ)
Миропільська ТГ	Печанівка	ПАТ "Печанівський комбінат хлібопродуктів"	Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості	25%	Любарська ТГ
Миропільська ТГ	Печанівка	ТОВ "Агролідер Схід"	Післяурожайна діяльність	18%	Любарська ТГ
Миропільська ТГ	Миропіль	ТОВ "Калина"	Торгівля нафтопродуктами	12%	сел. Романів (Романівська ТГ)
Миропільська ТГ	Миропіль	ТОВ "Літліс"	Виготовлення виробів з дерева	8%	Романівська ТГ

Назва ТГ	Населений пункт	Назва підприємства	Назва основної продукції	Доля працівників, які приїжджають на роботу з прилеглих нас. п-тів, осіб	З яких нас. п-тів приїжджають на роботу працівники
Романівська	Романів	ТОВ "Вівад 09"	ламель дубова, брикети паливні деревної тирси	76%	с. Булдичів, с. Корчівка, с. Велика Козара, с. Гордіївка, с. Разіне, с. Химрич, с. Врублівка, с. Романівка, сел. Биківка, с. Дубище (Чуднівська ТГ), с. Тютюнники (Чуднівська ТГ), с. Будичани (Чуднівська ТГ), с. Стовпів (Чуднівська ТГ), м. Чуднів (Чуднівська ТГ), с. Привітів (Любарська ТГ), сел. Миропіль (Миропільська ТГ), с. Дертка (Миропільська ТГ), с. Пилипо-Кошара (Миропільська ТГ), с. Печанівка (Миропільська ТГ), с. Паволочка (Миропільська ТГ), м. Житомир (Житомирська ТГ)
Горщиківська	Горщик	ТОВ "Омелянівський кар'єр"	граніт (щебінь)	51%	м. Коростень (Коростенська ТГ), с. Гулянка (Ушомирська ТГ), с. Бондарівка (Ушомирська ТГ)
Коростенська	Коростень	АТ "Коростенський кар'єр"	щебінь гранітний (різнофракційний) та піски відсівів дроблення	12%	с. Бехи, с. Іскорость, с. Мала Зубівщина, с. Шатрище, с. Хотинівка, с. Горщик (Горщиківська ТГ), с. Ігнатпіль (Овруцька ТГ)
Коростенська	Коростень	ТДВ "Коростенський щебзавод"	граніт необроблений або	21%	с. Горщик (Горщиківська ТГ), с. Вигів (Горщиківська ТГ),

Назва ТГ	Населений пункт	Назва підприємства	Назва основної продукції	Доля працівників, які приїжджають на роботу з прилеглих нас. п-тів, осіб	З яких нас. п-тів приїжджають на роботу працівники
			начорно оброблений		с. Березівка (Горщиківська ТГ), с. Ушомир (Ушомирська ТГ), с. Білошиці (Ушомирська ТГ), с. Лісівщина (Ушомирська ТГ), с. Пугачівка (Ушомирська ТГ)
Коростенська	Коростень	ПрАТ фірма "Арсанія"	пошиття одягу	5%	с. Михайлівка, с. Горщик (Горщиківська ТГ)
Коростенська	Коростень	ПП "Фармацевтична фабрика" НВО "Ельфа"	виробництво косметичних виробів	6%	с. Мала Зубівщина, с. Шатрище, м. Овруч (Овруцька ТГ)
Коростенська	Коростень	ТОВ "Торговий дім шляхзалізобетон"	залізобетонні та бетонні конструкції для будівництва доріг та шляхопроводів	21%	м. Малин, с. Вигів (Горщиківська ТГ), с. Ушомир (Ушомирська ТГ), с. Поліське (Ушомирська ТГ), с. Йосипівка (Чоповицька ТГ)
Коростенська	Коростень	ПрАТ "Коростенський завод хімічного машинобудування"	теплообмінники, апарати повітряного охолодження, трубні пучки, морські контейнери, ємності (барани для парового котла), випарники	7%	с. Іскорость, с. Великий Ліс, с. Межирічка, сел. Лугини (Лугинська ТГ), сел. Нова Борова (Новоборівська ТГ)
Коростенська	Коростень	ПрАТ "Трубний завод" "Трубосталь"	виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі	11%	с. Грозине, с. Розтяжин, с. Стремигород, с. Хотинівка, с. Ігнатпіль (Овруцька ТГ)
Коростенська	Коростень	ПрАТ "Коростенський завод ЗБШ"	виготовлення залізобетонних попередньо	4%	с. Ключеве, с. Кожухівка, с. Майданівка, с. Жабче (Ушомирська ТГ),

Назва ТГ	Населений пункт	Назва підприємства	Назва основної продукції	Доля працівників, які приїжджають на роботу з прилеглих нас. п-тів, осіб	З яких нас. п-тів приїжджають на роботу працівники
			напружених шпал, брусів та іншої продукції із залізобетону		с. Веселівка (Ушомирська ТГ), с. Ходачки (Ушомирська ТГ)
Коростенська	Коростень	ПрАТ "Коростенський машинобудівний завод"	металеві баки, резервуари, контейнери	5%	м. Житомир (Житомирська ТГ)
Коростенська	Бехи	ТОВ "Бехівський гранітний кар'єр"	гранодіорит необроблений або начорно оброблений	Дані відсутні	сел. Іршанськ (Іршанська ТГ), м. Коростень, с. Васьковичі, с. Бехи, с. Михайлівка, м. Малин (Малинська ТГ), с. Ігнатпіль (Овруцька ТГ), с. Ушомир (Ушомирська ТГ), с. Повч (Лугинська ТГ)
Коростенська	Васьковичі	ПрАТ "Бехівський спеціалізований кар'єр"	граніт начорно оброблений	Дані відсутні	с. Ігнатпіль (Овруцька ТГ), с. Михайлівка, с. Васьковичі, м. Коростень
Коростенська	Михайлівка	ТОВ "Бехівський каменедробильний завод"	щебінь та щебенево-піщані суміші	Дані відсутні	с. Ігнатпіль (Овруцька ТГ), с. Михайлівка, с. Васьковичі, м. Коростень

До перспективних об'єктів, що матимуть вплив на декілька громад можна віднести:

- Іршанське родовище та підприємства добувної та переробної галузі, розташовані на його території;
- Стремигородське родовище та підприємства добувної та переробної галузі, розташовані на його території (зокрема Стремигородський гірничо-збагачувальний комбінат);
- Індустріальні парки в Брониківській громаді;
- Індустріальний парк в с. Іванівка.

Локалізація об'єктів, що мають вплив на декілька територіальних громад, наведена на рис. 11.1.1.

11.2. Визначення потенційних територій для розміщення комплексних виробничих зон, що будуть мати вплив на декілька територіальних громад

Мінеральні ресурси

Житомирська область має мінерально-сировинний потенціал, представлений більш ніж 26 видами корисних копалин, як рудних, так і нерудних. У її межах, зокрема, розташовані 85 % запасів титанових руд в Україні, а також багаті родовища облицювального каменю з широкою гамою декоративних властивостей. Такі особливості дозволяють визначити видобувну промисловість, як один з перспективних напрямків розвитку економіки регіону.

Зважаючи на локалізацію корисних копалин, можна виділити наступні території розвитку видобувної промисловості та переробки сировини:

1. Територія Олевської громади.

Пержанське рудне поле.

Запаси титану на Житомирщині складають понад 85% усіх розвіданих запасів титанових руд України. До перспективних об'єктів належить Пержанське рудне поле, розміщене в центральній частині Суцано-Пержанської рудної зони. В межах рудного поля відкрито унікальне Пержанське родовище берилію - найбільше у світі по якості та масштабам руд; Ястребецьке родовище фтор-рідкісноземельно-цирконієвих руд, Юрівське апатит-ільменітове та Суцанське дистенове родовища, Центральний рудопрояв ітрофлюориту, колумбіт-циркон-каситеритові розсипи та інші. Наведені родовища та перспективні рудопрояви розміщені в безпосередній близькості одне від одного, а враховуючи подібність технологічних властивостей руд, можуть відпрацьовуватись єдиним гірничо-збагачувальним підприємством. Також наявні перспективні в області рудопрояви молібдену можливо із супутнім (сріблом, оловом та вісмутом): Вербинського, Устинівського та Високого родовищ.

В межах громади розташовані найбільш перспективні родовища торфу.

2. Територія Барашівської громади

Однією з перспективних бурштиноносних зон в області є Барашівська зона.

3. Територія Коростенської громади та Іршанської громади

Переважно в межах даної громади (в її південній частині, а також частково в Іршанській громаді) розташовані перспективні поклади титанових руд – Стремигородське родовище. Родовище апатитів III в світі. Розробка цього родовища з повним циклом переробки дасть можливість отримати суперфосфатне добриво для сільського господарства України та і світу.

Сьогодні розпочато реалізацію першої черги інвестиційного проекту з будівництва Стремигородського гірничо-збагачувального комбінату, що дасть змогу зменшити дефіцит у забезпеченні ільменітовим концентратом діючих заводів України з виробництва титанових пігментів, який відчувається протягом останніх років, та отримувати за сучасними економічно ефективними та енергозберігаючими технологіями, з дотриманням санітарних та

природоохоронних заходів, дефіцитний для держави апатитовий концентрат, рідкісноземельні метали, ванадій і скандій. Згідно попередніх розрахунків, загальна вартість цього проекту складала 2,2 млрд. доларів США в цінах 2014 року. Проект передбачає масштабну розробку покладів титанових руд, їх збагачення та виробництво на цій основі 11-видів продукції на загальну суму близько 12 млрд. доларів США щорічно (додаток 2.1.1).

4. Територія Овруцької громади

В межах даної території розташовані родовища кварцитів, на яких сконцентровано майже 84% усіх запасів цієї сировини в Україні. Видобування на родовищах щороку складає майже 80% від загальнодержавного обсягу і повністю задовольняє потреби вітчизняних металургійних заводів.

5. Територія Хорошівської громади

Житомирщина володіє унікальним Волинським родовищем п'єзокварцу, запаси якого також вміщують супутню сировину – різноманітне напівдорогоцінне каміння: моріон, берил, топаз, гірський криштал, аметист, опал, халцедон, агат.

6. Територія Хорошівської, Коростишівської, Черняхівської, Малинської, Коростенської, Житомирської громад

У межах території області на сьогоднішній день налічується 128 родовищ облицювального каменю (граніти, лабрадорити, габро, перекристалізовані вапняки) з широкою гамою декоративних властивостей, по яким регіон займає лідируючі позиції не тільки в державі, але й у Європі. Розвідані різновиди облицювального каменю складають 60% запасів від загальноукраїнських, а лабрадоритів і габро становлять майже 90% об'ємів цих корисних копалин в Україні.

7. Баранівська, Стрийська, Семенівська громади – південна частина області

Родовища каолінів – Дубрівське, Дібрівське, Немильнянське, Йосипівське, Велико-Гадоминецьке. Родовища первинних каолінів на території області за обсягами становлять понад 12,5 % від загальних запасів в Україні.

8. Житомирська, Андрушівська, Ємільчинська, Попільнянська, Ружинська громади

Родовища цегельно-черепичної сировини (суглинки, глина, первинний каолін). Загальні запаси цегельно-черепичної сировини в області становлять 76,5 млн.м³.

9. Баранівська, Курненська громада

Грузлівецьке родовище пегматиту – сировина для фарфоро-фаянсової промисловості.

10. Житомирська, Овруцька, Андрушівська громади

Родовища будівельних пісків. В області сформовано значні запаси будівельних пісків, якими вона забезпечена повністю.

Область володіє добре розвиненою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щебеню та каменю бутового. На території зосереджена п'ята частина розвіданих запасів бутощелевеної сировини України, яка користується найбільшим попитом у будівництві, оскільки є високоміцною і позбавлена домішок рудних мінералів.

Житомирська область, особливо її північна частина, багата на лісові ресурси. Лісистість області становить 34,1%. Лісистість адміністративних районів Житомирщини широко варіюється, змінюючись від 69,8 % в Олевському до 6,2 % у Брусилівському районі. Загалом найбільш залісненою є північна частина області. Площа земель лісгосподарського призначення становить 1096,19 тис.га. Загальний запас стовбурової деревини становить понад 200 млн.м³, що дає підґрунтя до розвитку деревообробної галузі, підприємства якої, з метою спрощення логістики, доцільно розміщувати в північній частині області.

Крім того, в межах Житомирської області передбачено розвиток мережі індустріальних парків, локалізація яких зосереджена в складі ядер господарського розвитку 1 та 2 рівня – в містах Житомир, Бердичів, Звягель та Коростень, а також на територіях, що прилягають до міжнародних і національних автомобільних доріг та магістральних залізниць.

Зважаючи на зазначене вище, рішеннями ПКВ Житомирської області вбачається доцільним розвиток комплексних виробничих зон, що матимуть вплив на декілька територіальних громад, в наступних осередках:

- Житомирсько-Бердичівський господарчий вузол;
- Коростенський господарчий вузол;
- Звягельський господарчий вузол;
- Овруцький господарчий вузол;
- Білокоровицьке ядро господарського розвитку (Білокоровицька ТГ);
- Новоборівське ядро господарського розвитку (Новоборівська ТГ);
- Коростишівське ядро господарського розвитку (Коростишівська ТГ);
- Андрушівське ядро господарського розвитку (Андрушівська ТГ);
- Курненське ядро господарського розвитку (Курненська ТГ);
- Іршанське родовище: осередок підприємств добувної та переробної галузі (Іршанська ТГ);
- Стремигородське родовище: осередок підприємств добувної та переробної галузі (Коростенська ТГ та Іршанська ТГ);
- Індустріальні парки в Брониківській громаді;
- Індустріальний парк в с. Іванівка (Березівська ТГ).

11.3 Визначити проблемні питання у діяльності промислових підприємств і заходи для їх розв'язання.

Проблемні питання функціонування та розвитку підприємств Житомирської області досліджено на підставі аналізу Програми економічного та соціального розвитку Житомирської області на 2024 рік, проведення опитування територіальних громад та окремих підприємств Житомирської області шляхом надсилання для заповнення відповідних анкет, проведення фокус-груп, а також вивчення проведених досліджень в цій сфері.

Програмою економічного та соціального розвитку Житомирської області на 2024 рік визначено наступні проблемні питання розвитку промисловості області:

- нестабільність роботи промислових підприємств в умовах воєнного стану;
- високі ціни на енергоносії, сировину і матеріали;
- значна потреба у внутрішніх та зовнішніх інвестиціях для відновлення і розвитку виробництв;
- зниження купівельної спроможності споживачів;
- складнощі з логістикою через воєнний стан, що ускладнює як закупівлю сировини, так і доставку готової продукції до кінцевого споживача.

Зважаючи на ситуацію, що має місце у зв'язку зі збройною агресією рф проти України, додатково слід відзначити наступні проблеми:

- зруйновані або пошкоджені виробничі потужності чи основні фонди підприємств внаслідок збройної агресії;
- брак кваліфікованих кадрів, спричинений міграцією населення та необхідністю мобілізації;
- необхідність релокації підприємств, що постраждали від наслідків збройної агресії, відведення територій для розміщення їх потужностей та розвитку.

Житомирську область включено до переліку регіонів, які можуть розмішувати підприємства, що потребують релокації.

На даний час, згідно інформації, наведеної в листі Департаменту агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської ОВА від 11.01.2024 № 07/633/0/2-24/28, відповідно до умов Програми релокації бізнесу 7 підприємств переміщено або частково переміщено на Житомирщину, зокрема:

- 1) підприємство, що займається видувом тари,
- 2) підприємство з виробництва електричного освітлювального устаткування,
- 3) підприємство з виробництва 3Д принтерів,
- 4) підприємство з механічного оброблення металевих виробів,
- 5) швейне виробництво,
- 6) підприємство з виробництва інших основних органічних хімічних речовин,
- 7) підприємство з виготовлення сантехнічних виробів.

Ще 3 підприємства розпочали процес релокації до Житомирської області: виробництво керамічних плиток і плит, швейне виробництво, м'ясне виробництво.

Згідно наданої територіальними громадами інформації про промислові підприємства при заповненні опитувальних анкет основними проблемами підприємств на сьогодні були названі:

- брак кваліфікованих кадрів;
- відсутність або низька потужність ринку збуту продукції;
- брак території для розширення;
- брак інвесторів.

З метою збору більш докладної інформації з даного питання було сформовано 4 фокус-групи у відповідності до кількості адміністративних районів області, до складу яких увійшли представники органів місцевого самоврядування, територіальних громад та підприємств. Із зазначеними фокус-групами були проведені наради для обговорення проблемних питань у діяльності підприємств та заходів щодо вирішення цих питань, а також були розроблені і надіслані учасникам відповідні анкети.

За результатами проведення нарад у 4 фокус-групах виявлено наступні проблемні питання:

- потреба в земельних ділянках для розміщення підприємств, які сьогодні розміщуються в орендованих приміщеннях;
- брак кадрів, зумовлений низькою мотивацією населення щодо роботи на промислових підприємствах; неможливість залучення кваліфікованих кадрів з інших регіонів через відсутність чи низький рівень розвитку соціальної інфраструктури, соціального житла;
- нестабільне енергозабезпечення, потреба в будівництві енергогенеруючих об'єктів та їх максимальному розподілу по території області; потреба в законодавчому врегулювання відносин між споживачами та постачальниками енергоресурсів з метою захисту інтересів промислових споживачів;
- необхідність нової системи підготовки кваліфікованих кадрів, необхідність розбудови системи спеціалізованих навчальних закладів;
- необхідність сприяння використанню продукції місцевих виробників в протидію доставці продукції з віддалених регіонів країни;
- необхідність релокації підприємств внаслідок збройної агресії;
- незадовільний стан інженерної інфраструктури (зокрема гідротехнічних споруд)

Аналіз заповнених учасниками фокус-груп та підприємствами області анкет дозволив виявити наступні проблемні питання:

- дефіцит трудових ресурсів;
- якість кадрів;
- проблеми з енергозабезпеченням;

- дефіцит коштів для здійснення діяльності на повну потужність, для закупівлі сировини;
- дефіцит спеціалізованих машин, необхідних для функціонування підприємств;
- ускладнення логістики;
- низький попит на продукцію підприємств;
- необхідність реконструкції інженерно-транспортної інфраструктури, що обслуговує підприємства;
- відсутність сформованих земельних ділянок промислового призначення, потреба у відведенні додаткових земельних ділянок для розміщення чи розширення підприємств.

Детальна інформація згідно заповнених анкет наведена в додатку 11.3.1.

Отже, узагальнюючи отримані вихідні дані, основними проблемами діяльності підприємств області можна назвати:

1. дефіцит трудових ресурсів, зумовлений здебільшого ситуацією з мобілізацією населення, а також міграцією населення в інші регіони України та за кордон через воєнні дії;
2. якість кадрів, а саме – недостатній рівень кваліфікації наявних та потенційних працівників у відповідності до спеціалізації підприємств;
3. нестабільне енергозабезпечення виробничих процесів через складну ситуацію в енергосистемі, зумовлену періодичними обстрілами об'єктів інженерної інфраструктури;
4. дефіцит коштів для здійснення діяльності на повну потужність, для закупівлі сировини, машин і механізмів, устаткування та енергоносіїв, для відновлення зруйнованих чи пошкоджених внаслідок збройної агресії виробничих потужностей чи основних фондів підприємств; це, в свою чергу, зумовлює значну потребу у внутрішніх та зовнішніх інвестиціях для відновлення і розвитку виробництва;
5. ускладнення логістики, що призводить, зокрема, до здорожчання продукції підприємств;
6. низький попит на продукцію підприємств;
7. незадовільний стан чи недостатня розвиненість інженерно-транспортної інфраструктури, що обслуговує підприємства, і, відповідно, потреба в її реконструкції;
8. потреба у відведенні чи формуванні земельних ділянок промислового призначення для розміщення релокованих підприємств чи підприємств, які використовують орендовані приміщення, а також для розширення підприємств.

В опитувальних анкетах було також досліджено бачення підприємств щодо заходів, які послуговують розв'язанню зазначених вище проблем.

Так, вирішення кадрових проблем пропонується за рахунок залучення працівників без досвіду; залучення працівників з інших територіальних громад з організацією їх підвозу чи оплати проїзду за рахунок підприємства; проведення виробничого навчання за рахунок підприємства та співпраця з навчальними закладами; віднайдення можливості надання бронювання від мобілізації; розвитку соціально-побутової інфраструктури та надання соціального житла; підвищення заробітної плати.

Вирішення проблем дефіциту машин та механізмів вбачається за рахунок розробки спільних з територіальними громадами програм.

Вирішення проблем низького попиту на готову продукцію можливе за рахунок введення мита на імпорт аналогічної продукції.

Вирішення проблем високої вартості сировини вбачається за рахунок державного регулювання цін на сировину чи зниження ціни на сировину для місцевих виробників.

Вирішення проблем дефіциту коштів для функціонування та розвитку підприємств вбачається за рахунок повернення бюджетної підтримки підприємств.

Вирішення проблеми здорожчання продукції внаслідок ускладнення логістики пропонується за рахунок зміни та диверсифікації каналів збуту продукції.

Зважаючи на те, що наразі в Україні впроваджується стратегія смарт-спеціалізації для національної промисловості України, це може бути шляхом вирішення проблеми залучення інвестицій, оскільки застосування принципів смарт-спеціалізації сприятиме, з одного боку, трансформувати промисловість та виявленню унікальних функцій і активів кожного регіону, а з іншого – впровадженню інноваційних підходів та методів діяльності і, відповідно, підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Як зазначено в листі Міністерства економіки України від 23.06.2023 р. № 383K06/30624-06, ключові спеціалізації українських рішень для інноваційного розвитку промисловості, у тому числі, які ґрунтуються на смарт-технологіях, нададуть внутрішньо- та зовнішньоекономічні переваги для кожного регіону окремо та для країни в цілому.

Внутрішньо-економічні переваги:

- визначення та фокусна підтримка «ядра бізнесу» регіону (перетин економічного, інноваційного та наукового потенціалів);
- створення «національних чемпіонів» у регіонах, кращі з них стають світовими лідерами;
- взаємодія із сусідніми регіонами — визначення пріоритетів, знаючи фокус сусідніх регіонів, «розподіл сфер», базуючись на конкурентних перевагах кожного регіону;
- рішення спільно приймаються представниками місцевих стейкхолдерів – бізнес, наука, громадський сектор, влада, що забезпечує суспільну підтримку та кооперацію;
- побудова екосистеми підтримки ядра бізнесу – наука, освіта та кадри, інфраструктура, супутні бізнеси.

Зовнішньо-економічні переваги:

- модель побудована на зрозумілій і підтвердженій ЄС методології;
- потенційний інвестор має впевненість в достовірності даних і більш вмотивований приймати рішення щодо інвестування.

Отже, регіональна смарт-спеціалізація має бути моделлю структурних змін, які ведуть до диверсифікації економіки регіону через розробку нових напрямів виробничої діяльності.

Європейський досвід доводить можливість застосування та поширення смарт-спеціалізації для регіонального розвитку, що визначає конкурентні переваги, встановлює стратегічні пріоритети та впроваджує інтелектуальну політику для максимізації потенціалу розвитку на основі знань.

Смарт-спеціалізація сприяє перетворенню регіонів в регіональні кластери з робототехніки та інноваційні агенції в країнах ЄС.

Це важливо і для України, оскільки регіони України інтегровані у світові торговельні потоки та ланцюги доданої вартості з широким співробітництвом і конкурентним ринком, де постійно відбуваються інноваційні трансформації. Реалізація принципів смарт-спеціалізації може бути досить ефективним інструментом майбутнього розвитку, зокрема для можливості інтеграції на більш високі ступені європейських ланцюгів доданої вартості.

Разом з тим, з метою відповідального та економного поводження з обмеженими ресурсами необхідно дотримуватися пріоритету циркулярної економіки, яка спрямована на покращення економічних, екологічних та соціальних показників. Врахування принципів циркулярної економіки сприятиме суттєвій економії матеріалів, стійкому ресурсокористуванню, стимулюванню інновацій, збільшенню робочих місць, зростанню економіки та доходів.

Також з дотриманням принципів циркулярної економіки необхідно передбачити: модернізацію виробництва шляхом впровадження інноваційних технологій; запровадження цифрових рішень в управлінські та виробничі процеси; модифікацію виробництва з метою утворення відходів, придатних для переробки, які забезпечать використання мінімальної

кількості ресурсів та дадуть змогу мінімізувати обсяг утворених відходів, які неможливо переробити.

Реформа у сфері запобігання промислового забрудненню не лише сприятиме зменшенню негативного впливу на довкілля, але й дасть можливість відновити та відбудувати об'єкти за сучасними європейськими стандартами, залучивши для цього інвестиції міжнародних партнерів.

Перелік основних проблем функціонування й розвитку підприємств та заходи з їх вирішення наведені в таблиці 11.3.1.

Таблиця 11.3.1.

Основні проблеми функціонування й розвитку підприємств та заходи з їх вирішення

№ п/п	Проблема	Заходи щодо її вирішення	Орієнтовна вартість заходів
1.	Дефіцит трудових ресурсів	Бронювання від мобілізації; підвищення заробітної плати; розвиток соціально-побутової інфраструктури та надання соціального житла; надання пільг чи повне відшкодування транспортних витрат на під'їзд до місця роботи	6-10 млн.грн. на підприємство
2.	Низька якість кадрів	Організація навчання працівників та молоді у співпраці з навчальними закладами та центрами зайнятості	від 430 тис.грн. на підприємство
3.	Нестабільне енергозабезпечення	Будівництво альтернативних джерел енергопостачання; максимальна децентралізація мережі енергозабезпечення, максимальний розподіл об'єктів генерації електроенергії по території області; будівництво мереж енергопостачання; реконструкція існуючих об'єктів енергозабезпечення	Згідно проектно- кошторисної документації
4.	Дефіцит коштів, потреба в інвестиціях	Бюджетна підтримка підприємств; державне регулювання цін на сировину; зниження цін на сировину для місцевих виробників; запровадження смарт-спеціалізації; впровадження принципів циркулярної економіки; модернізація виробництва з впровадженням інноваційних технологій; Запровадження цифрових рішень в управлінські та виробничі процеси; запровадження мораторію на підвищення вартості енергоносіїв на період дії воєнного стану	

№ п/п	Проблема	Заходи щодо її вирішення	Орієнтовна вартість заходів
5.	Ускладнення логістики	Диверсифікація каналів збуту продукції;	1-2 млн.грн. на підприємство
6.	Низький попит на продукцію	Популяризація продукції місцевих підприємств; модернізація виробництва з впровадженням інноваційних технологій	
7.	Незадовільний стан чи недостатня розвиненість інженерно-транспортної інфраструктури	Капітальний ремонт об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури; будівництво об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури	Згідно проектно-кошторисної документації
8.	Потреба у відведенні чи формуванні земельних ділянок	Розроблення містобудівної документації місцевого рівня (комплексний план просторового розвитку території територіальної громади, генеральний план населеного пункту, детальний план території); розроблення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок	

12. ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ, РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ ОБЛАСТІ ТА ЗАХОДИ ДЛЯ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ НОРМ І НОРМАТИВІВ ЩОДО ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ, ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЗАКЛАДАМИ І ПОСЛУГАМИ, ЩО В НИХ НАДАЮТЬСЯ, ОХОРОНИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ, РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТУ ТА ІНЖЕНЕРНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТОЩО

12.1 Комплексні пропозиції до заходів Програми з урахуванням інформації та аналізу, передбачених в розділах 1-11 структури Програми

Комплексні пропозиції до заходів Програми містяться в Плані реалізації Програми комплексного відновлення Житомирської області.

12.2 Пропозиції до заходів Програми з урахуванням державних та регіональних інтересів

Заходи, передбачені в Плані реалізації Програми комплексного відновлення Житомирської області, враховують державні та регіональні інтереси, визначені в листах центральних органів виконавчої влади та обласних державних адміністрацій суміжних областей.

12.3 Заходи для реалізації Програми

Заходи для реалізації Програми містяться в Плані реалізації Програми комплексного відновлення Житомирської області.

12.4. Заходи для забезпечення захисту і безпеки об'єктів критичної інфраструктури, пошкодження яких може призвести до непередбачених наслідків.

Враховуючи положення Закону України «Про критичну інфраструктуру», Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності об'єктів критичної інфраструктури під час дії воєнного стану» та постанови КМУ «Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури» від 09 жовтня 2020 р. №1109, визначено пріоритетні заходи та перспективні пропозиції інженерного захисту для забезпечення захисту, безпеки та охорони об'єктів критичної інфраструктури пошкодження яких може призвести до непередбачених наслідків на території Житомирської області.

Захист критичної інфраструктури - всі види діяльності, що виконуються перед або під час створення, функціонування, відновлення і реорганізації об'єкта критичної інфраструктури, спрямовані на своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію загроз безпеці об'єктів критичної інфраструктури, а також мінімізацію та ліквідацію наслідків у разі їх реалізації (Закон України «Про критичну інфраструктуру»).

Охорона об'єктів критичної інфраструктури - комплекс режимних, інженерних, інженерно-технічних та інших заходів (крім заходів із захисту інформації та кіберзахисту об'єктів критичної інформаційної інфраструктури), які організовуються і проводяться суб'єктами національної системи захисту критичної інфраструктури з метою запобігання та/або

недопущення чи припинення протиправних дій (актів несанкціонованого втручання) на об'єктах критичної інфраструктури (Закон України «Про критичну інфраструктуру»).

Для визначення рівня вимог до забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури, повноважень та відповідальності суб'єктів державної системи захисту критичної інфраструктури, в межах секторів здійснюється категоризація об'єктів критичної інфраструктури, на які поширюється сфера дії цієї системи встановлено такі категорії критичності об'єктів критичної інфраструктури (Закон України «Про критичну інфраструктуру»):

I – особливо важливі об'єкти, які мають загальнодержавне значення, значно впливають на інші об'єкти критичної інфраструктури; їх порушення функціонування призведе до виникнення кризової ситуації державного значення;

II – життєво важливі об'єкти, порушення функціонування яких призведе до виникнення кризової ситуації регіонального значення;

III – важливі об'єкти, порушення функціонування яких призведе до виникнення кризової ситуації місцевого значення;

IV – необхідні об'єкти, порушення функціонування яких призведе до виникнення кризової ситуації локального значення.

Враховуючи рекомендації [12.4], взято до уваги теоретичні, методологічні та практичні аспекти інженерного захисту об'єктів критичної інфраструктури України, при розробленні Програми комплексного відновлення Житомирської області.

Відповідно до актуальних викликів в [12.4] розроблена нова концепція побудови перспективної системи інженерного захисту об'єктів критичної інфраструктури за принципом “Країна-фортеця”, покликана забезпечити інтегральний захист території, об'єктів, громадян і суспільства в цілому від актуальних загроз, стати складовою національної безпеки України [12.14.1]. На практиці це означає насамперед прикриття об'єктів критичної інфраструктури, цивільний захист, стійкість систем життєзабезпечення, безпеку міського середовища тощо. Концепція побудови перспективного інженерного обладнання об'єктів критичної інфраструктури ґрунтується на розумінні явищ та процесів застосування противником засобів повітряного нападу і містить сукупність поглядів про специфіку, обсяги і організацію виконання заходів із захисту найважливіших елементів об'єктів критичної інфраструктури [12.4.1].

«Країна-фортеця» – концепція, що запропонована, покликана забезпечити інтегральний захист національних інтересів, території, об'єктів, громад, спільнот, екосистем, окремого громадянина, в тому числі від факторів ураження ЗПН. У практичній площині це означає насамперед цивільний захист, стійкість інфраструктури, систем життєзабезпечення, безпеку міського середовища тощо [12.4.1]

Згідно з концепцією “Країна-фортеця” інженерний захист об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ) від чинників ураження засобів повітряного нападу (ЗПН) противника поділяють на три рівні:

1) тимчасові захисні споруди для первинного, часткового захисту елементів ОКІ у разі поодинокого непрямого влучання ракет і непрямого влучання безпілотних літальних апаратів (БпЛА) противника;

2) споруди, які витримують поодинокі прямі влучання БпЛА, а також поодинокі непрямі влучання ракет противника;

3) заглиблені споруди, призначені для захисту від поодинокого прямого влучання ракет і БпЛА противника.

Захист першого рівня – це первинне забезпечення існуючих елементів та устаткування ОКІ від дії факторів ураження ЗПН противника у разі непрямих влучань на певній відстані від цільового елемента об'єкта. Таку відстань можна дізнатися коли точно відомий тип ЗПН противника, його тактико-технічні характеристики, або на основі статистики реальних влучань. Отже, відстань від цільового елемента об'єкта до місця непрямого влучання може бути прийнята для БпЛА типу “баражуючий боєприпас” – 5 м, а для ракет – 15 м. Факторами ураження при цьому є насамперед первинні та вторинні осколки і вибухова ударна хвиля.

Основними особливостями зведення та виконання будівельних робіт для більшості елементів енергетичної галузі, є:

- необхідність уникнення ударних навантажень та вібрацій;
- бажане уникнення розуцільнення ґрунту;
- потреба врахування можливого перегріву агрегатів та установок за умови їх прикриття захисними спорудами;
- необхідність залишення технологічних коридорів для обслуговування;
- наявність підходу патрубків, супутніх комунікацій, врахування вимог правил експлуатації електричного та іншого оснащення;
- необхідність врахування стисненості забудови, щогл, порталів, опор, електродротів;
- потреба у вентиляції, провітрюванні агрегатів та установок;
- мінімізація зварювальних робіт та робіт із застосуванням відкритого полум'я;
- неможливість проведення піротехнічних робіт.

Інженерні споруди першого рівня захисту згідно зі своїм призначенням мають відповідати таким критеріям:

- ресурсодоступність та швидкість виготовлення і монтажу;
- простота і невисокий рівень технологій захисту, їх максимальна локалізація;
- високий рівень живучості та ремонтпридатності елементів у разі уражень, взаємозамінність;
- відсутність або мінімізація технологічних зупинок обладнання під час облаштування систем захисту;
- гнучкість у застосуванні, модульність, уніфікація та типізація, можливість захисту різних елементів;
- максимізація захисту за умови мінімізації витрат ресурсів;
- можливість демонтажу, висока мобільність.

Системи захисту першого рівня можна умовно розділити за матеріалом: металеві, дерев'яні, бетонні, залізобетонні, ґрунтомісткі. Найчастіше використовуються комбіновані захисні конструкції. Монолітні, дрібноштучні, кам'яні конструкції зазвичай не використовуються для першого рівня захисту, тому що не відповідають вимогам швидкості і мобільності. Також до першого рівня захисту належить посилення і збільшення живучості існуючих конструкцій будівель та споруд або внутрішнього устаткування влаштуванням металевих кожухів, обкладенням цеглою, встановленням додаткових опор тощо. На практиці можуть застосовуватися комбіновані конструкції першого рівня, наприклад, обвалування елемента ОКІ із подальшою підготовкою основи і встановленням на це обвалування конструкцій із габіонів; формування подвійних стін із залізобетонних блоків із засипкою ґрунтом або цеглою.

Загальний порядок дій щодо встановлення укриттів з використанням габіонних конструкцій такий:

1. Розрахунок та розмітка на місцевості, вирівнювання ділянок для встановлення елементів споруди.

2. Підсилення основи під габіони за потреби щебеневною подушкою.

3. Встановлення габіонів.

4. Завантаження габіонів піском (грунтом) з пошаровим ущільненням.

5. Встановлення додаткових рівнів габіонів зверху.

6. Маскування сіткою/обвалування грунтом.

Якщо елемент ОКІ критично необхідно закрити зверху, то за умови невеликих прольотів можливе застосування допоміжних металевих конструкцій – рам, ферм, на які зверху встановлюють також габіони із заповненням грунтом або інші елементи. Для перекриття можуть застосовуватися збірні залізобетонні плити або металеві листи тощо. При цьому слід враховувати розташування обладнання, технологічні обмеження, зокрема щодо накопичення газів, перегріву устаткування і т.п. Такий інженерний захист належить до першого рівня як протиосколковий від непрямих влучань ЗПН, але має поліпшені властивості.

Порядок дій щодо встановлення споруди такий:

1. Розрахунок та розмітка на місцевості для встановлення елементів.

2. Улаштування фундаментів.

3. Встановлення металевих швидкокомтованих рам зі сталі.

4. Монтаж сталевих листів з отворами.

5. Монтаж залізобетонних плит перекриття.

6. Дрилення отворів у плитах перекриття і стягування із листами за допомогою шпильок, функцію розподільчих шайб виконують смуги сталі зверху плит. Для порожнистих плит отвори мають збігатися або потрапляти на порожнини чи проміжки, а не на ребра.

7. Встановлення бічних габіонів.

8. Завантаження габіонів піском (грунтом).

9. Встановлення додаткових габіонів із піском зверху.

10. Засипання простору між габіонами на покрівлі грунтом.

11. Маскування сіткою/обвалування грунтом

Другий рівень захисту за концепцією “Країна-фортеця” – це інженерний захист існуючих елементів та устаткування ОКІ, які мають витримувати прямі поодинокі влучання БпЛА-камікадзе та БпЛА типу “баражуючий боєприпас”, а також відповідно витримувати дію факторів поодинокого влучання ракети на відстані 15 м від захисного елемента ОКІ.

Факторами ураження для ракет і БпЛА є первинні та вторинні осколки і вибухова ударна хвиля, при цьому для БпЛА у разі прямих влучань також додається кінетична дія.

За конструкцією захисні інженерні споруди другого рівня поділяються на такі:

– монолітні залізобетонні;

– збірні залізобетонні;

– металеві;

– комбіновані.

До комбінованих належать споруди із застосуванням сталобетонних, сталезалізобетонних конструкцій тощо. Як правило, дерев’яні, цегляні конструкції не мають достатніх захисних властивостей проти дії факторів ураження ЗПН противника.

Для того, щоби витримувати прямі влучання БпЛА, одним із найефективніших способів є організація захисних споруд типу “Шелтер” за принципом “shell-and-core”, тобто “оболонка-і-ядро”. При цьому зовнішня “оболонка” виконується у вигляді захисного предетонаційного екрана, який затримує прямі влучання БпЛА. Внутрішня захисна конструкція – “ядро”, яке

захищає від ударної хвилі та уламків у разі вибуху бойової частини (БЧ) БпЛА в момент зіткнення з екраном, а також у разі фугасного влучання у землю усіх відомих типів ракет противника на відстані від елемента. Ефективність предетонаційних екранів (як і протикумулятивних решіток) виявляється у здатності руйнувати БпЛА без вибуху за рахунок деструкції крил/фюзеляжу під час зіткнення з ними або ж спричинити спрацювання заряду його БЧ на віднесений відстані від елемента ОКІ. У дослідженнях дії вибуху на елементи неодноразово було доведено, що найефективнішим заходом убезпечення елементів від дії ВУХ є збільшення безпечної відстані від них до можливої точки детонації. Тому предетонаційні екрани розташовуються на віддалі від захисної оболонки споруди по горизонталі та вертикалі так, щоб створити необхідну безпечну відстань, яка б унеможливила руйнування оболонки від ВУХ або її пробиття уламками і ураження елемента, який захищається.

Як приклад, наведена рекомендована послідовність зведення споруди типу “Шелтер” із захисним предетонаційним екраном із профільним елементам:

1. Розрахунок та розмітка на місцевості для встановлення елементів
2. Встановлення перших двох рядів колон від споруди;
3. Монтаж металевих листів обшивки на першому і другому рівні колон поярусно;
4. Поярусне засипання ґрунтом простору між листами першого і другого рівня колон;
5. Монтаж сталевих ферм покриття;
6. Монтаж металевих листів підшивки на фермах покриття;
7. Поярусне засипання ґрунтом шару на покрівлі;
8. Встановлення третього ряду колон від споруди (ряд захисного предетонаційного екрана);

9. Монтаж елементів та перемичок екрана і споруди;

Можуть бути застосовані й інші конструкції та споруди із еквівалентним рівнем захисту. “Шелтери” рекомендується улаштовувати при захисті існуючого електрообладнання, яке ремонтують із відключенням (наприклад, трансформатори), та при захисті нового обладнання, яке встановлюють, або обладнання, яким замінюють пошкоджене.

На конструкціях шатра покрівлі будівель і споруд, які складаються із сталевих ферм, пропонується улаштовувати додаткові ферми з прогонами, з’єднавши їх з існуючими головними несучими конструкціями покрівель. Нові ферми із прогонами мають виступати у ролі предетонаційного екрана для БпЛА і значно збільшать несучу здатність та жорсткість існуючого шатра покрівлі. Якщо існує шатро покрівлі виконане із залізобетонних конструкцій, їх слід підсилити сталевими елементами для улаштування верхнього рівня ферм. На покрівлі будівель великопролітних машинних залів та котлів і подібних їм, які зазвичай складаються із сегментних решітчастих ферм, можливо підсилити нижні пояси сталевими елементами.

Третій рівень захисту за концепцією “Країна-фортеця” – це підземна урбанізація ключових елементів ОКІ, яка покликана захистити від прямого поодинокого влучання в елемент ОКІ усіх відомих типів БпЛА, крилатих та балістичних ракет противника. У кожному конкретному випадку мають враховуватися фізико-географічні, гідро-геологічні, кліматичні та інші умови місця зведення захисних споруд.

Можливі варіанти конструктивного технічного рішення інженерного захисту елементів ОКІ із заглибленням наведені. Згідно зі світовою практикою, захисні споруди ОКІ зводяться як на поверхні, так і частково заглиблені.

За способом зведення, третій рівень інженерного захисту елементів ОКІ може бути облаштований:

- у існуючих спорудах;
- з частковим дооблаштуванням (реконструкцією);
- у нових спорудах.

Щодо взаємодії з існуючою або новою забудовою, яка є другорядною, або не належить до елемента ОКІ, споруди третього рівня захисту можуть бути:

- повністю інтегровані у контур плями забудови існуючих або нових споруд;
- частково інтегровані у контур плями забудови існуючих або нових споруд;
- окремо розташовані.

За конструктивно-будівельними прийомами для занурення споруд можуть бути застосовані такі заходи:

- а) викопування вертикальних котлованів;
- б) перекриття ущелин, яруг тощо;
- в) використання скельних навісів;
- г) підрізання схилів;
- д) улаштування горизонтальних печер та штолень;
- е) використання і адаптація існуючих підземних просторів (шахт, печер тощо)

Рекомендована послідовність виконання робіт для поверхневого розташування споруди ОКІ може бути такою:

1. Підготовчі роботи, вирівнювання ділянки, улаштування котловану під фундаменти;
2. Улаштування фундаментів під остов та захисну оболонку споруди (т.зв. «тюфяк»), прокладання підземних каналів для комунікацій;
3. Улаштування закритого остову основної споруди;
4. Заведення незнімного обладнання, улаштування виводів;
5. Улаштування частини тюфяка на висоту остову споруди;
6. Засипання піском простору між тюфяком та остовом, насипання розподільчої товщі;
7. Улаштування по захваткам верхньої частини захисного «тюфяка» споруди;
8. Улаштування обсіпки.

Якщо першочергові заходи першого рівня є тимчасовими (огородження елементів ОКІ габіонами, бігбегами тощо), то організаційно-конструктивні заходи для другого і третього рівня мають тривалий характер як за строком реалізації, так і за терміном прогнозного використання, капітальністю побудови.

12.5 При визначенні заходів та у подальшому обрахування їх вартості передбачати створення інклюзивних та безпечних об'єктів і територій відповідно до вимог нормативно-правових актів України та кращих світових практик

Під час відбудови об'єктів, що постраждали внаслідок повномасштабного вторгнення рф, а також при будівництві та реконструкції об'єктів необхідно дотримуватись законодавчо встановлених вимог, наведених в розділі 9.10 ПКВ.

12.6 Включити у проєкт Програми заходи Плану відновлення Житомирської області після їх затвердження

На момент розроблення ПКВ План відновлення Житомирської області не затверджений.

13. ПОПЕРЕДНІЙ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗРАХУНОК ЗАХОДІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ОБЛАСТІ

Запропоновані заходи з реалізації Програми комплексного відновлення можна розділити на “м’які” (організаційні, просвітницькі тощо) та тверді (проектування, будівництво, реконструкція, реставрація).

Вартість “м’яких” заходів не може бути визначена в ПКВ, а повинна визначатись у відповідних цільових програмах.

Розрахунок вартості “твердих” проектів здійснений в рамках ПКВ на основі чинних нормативних документів, зокрема:

- розроблення містобудівної документації розцінювалось за “Розділом 40 Районне планування. Планування і забудова населених пунктів”;
- вартість розроблення історико-архітектурних опорних планів визначена за “Тимчасовим збірником цін на науково-проектні роботи по нерухомих пам’ятках історії та культури Української РСР”;
- вартість проектування об’єкта будівництва визначається за “Збірником цін на проектні роботи для будівництва. Розділ 39. Житлові та громадські будівлі” (при наявності параметрів об’єкта).

В разі відсутності необхідних вихідних даних вартість розроблення містобудівної та проектно-кошторисної документації визначається відповідно до Наказу Мінрегіона України від 01.11.2021 р. № 281 “Про затвердження кошторисних норм у будівництві” або по аналогах (за даними системи Прозорро та результатів експертиз проектів).

Визначення вартості будівництва/реконструкції має здійснюватись на основі попередньо розробленої проектно-кошторисної документації з урахування “Настанови з визначення вартості будівництва”, Збірника “Ціноутворення у будівництві”.

За такими підходами було визначено орієнтовні вартості окремих заходів реалізації ПКВ.

Вартісні показники розроблення містобудівної та науково-проектної документації

Вартість розроблення програм комплексного відновлення територій громад може скласти біля 13 млн грн. Потреба в цих роботах описана у розділі 4.4.Програми.

Вартість розроблення комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад Житомирської області - 966 млн.грн. (без вартості аерофотознімання, оскільки, зважаючи на воєнний стан, неможливо прогнозувати його спосіб, та розроблення детальних планів територій).

Вартість першочергових робіт для 10 територіальних громад становитиме 105,2 млн. грн. в цінах 2024 року (без вартості аерофотознімання та розроблення детальних планів територій). Більш детально описано в розділі 4.5 Програми.

Розроблення історико-архітектурних опорних планів для м. Овруч, м. Олевськ, м. Коростишів, смт Любар, смт Миропіль, смт Радомишль з врахуванням землепорядної частини буде коштувати приблизно 7,7 млн грн.

Вартісні показники будівництва об’єктів

Проблема забезпечення житлом молоді, багатодітних сімей та внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Житомирській області є надзвичайно актуальною. В парламентському Комітеті з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин працюють над правками до законопроекту №11281, який передбачає інвентаризацію нерухомості всіх форм власності для розміщення ВПО. Тільки Фонд державного майна надав перелік із близько 26 тис. таких об’єктів. Наразі проводиться їх аудит у кожній громаді по всій Україні. Після аудиту таких приміщень

необхідно з'ясувати, як переробити чи облаштувати це житло. Для цього можуть бути залучені гроші держави, або донорів, або грантові кошти.

Будівництво житла для дитячих будинків сімейного типу, в яких виховується не менше 5 дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, а також супутня інфраструктура для медичної реабілітації дітей з інвалідністю, дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах потребує 365233. 889 тис. грн. Більш детально витрати описані у розділі 1.5. Програми.

Будівництво передбачених ПКВ (розділ 9.16) нових пожежних депо для забезпечення нормативного радіусу обслуговування коштуватиме 105 млн.грн.

Будівництво захисних споруд цивільного захисту для 100% укриття перспективної кількості населення (ПРУ) потребуватиме витрат у розмірі 64962 млн.грн.

Для вирішення проблеми зменшення населення у малих населених пунктах області у Заходах щодо *реалізації економічного і соціального розвитку області* на 2024 рік передбачено:

- надання довгострокових кредитів для придбання і спорудження житла та облаштування домашнього господарства жителів села на загальну суму 32790 тис. грн;
- надання соціально-спрямованих дорадчих послуг (проведення семінарів, демонстраційних показів, просвітницької роботи серед сільського населення) - 2400 тис. грн.

Визначення *шкоди та збитків* в різних сферах життєдіяльності здійснюється відповідно до постанови КМУ від 20 березня 2022 р. № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації».

Розрахунок витрат для *відновлення пошкодженого та зруйнованого майна* внаслідок збройної агресії можливо зробити тільки після обстеження комісією кожного об'єкту і відповідно по кожному об'єкту окремо. Розрахунок вартості відновлення пошкодженого майна має розроблятися відповідно до постанови КМУ від 21.04.2023 р. № 381 «Про затвердження Порядку надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги “єВідновлення”». Розрахунок вартості *відбудови зруйнованого майна* виконується відповідно до постанови КМУ № 600 від 30.05.2023 року «Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна».

Швидка оцінка пошкоджень та потреб (RDNA) має здійснюватись за методикою, яка була розроблена Урядом України, Світовим банком, Єврокомісією та ООН.

Вартісні показники реалізації екологоорієнтованих безпекових заходів

Столичний лісовий офіс ДП «Ліси України» запропонував заходи, які потрібно здійснити для *попередження виникнення пожеж в екосистемах* Житомирської області. Вартість зазначених заходів складає близько 58 млн. грн /рік. Детально заходи описано у розділі 8.5 Програми.

Обсяги фінансування заходів, передбачених Програмою комплексного відновлення Житомирської області у сфері *управління відходами* становлять 3073156,9 тис грн. Детально заходи і розрахунки описано у п. 9.30 Програми.

Вартісні показники розвитку транспорту

Запровадження транспортного моделювання в Житомирській області потребує витрат на загальну суму понад 7 млн. грн. Цінова пропозиція складена на базі попередніх розрахунків компанії “Про Мобільність” і може бути покладена в основу тендерної документації. Витрати віднесені до періоду 2026-2030 р.р.

Таблиця 13.1

Вартісні показники транспортного моделювання

Тип робіт	Вартість	Тривалість виконання
Розробка транспортної моделі Житомирської області	6 500 000 грн.	6 місяців
Купівля ПЗ для транспортної моделі Житомирської області	22 896 євро	1 місяць
Підтримка роботи (оновлення і розрахунки сценаріїв) транспортної моделі Житомирської області - за 1 рік	160 000 грн.	1 місяць

Заходи з відновлення *дорожньо-транспортної інфраструктури*, запропоновані в розділі 9.1 ПКВ, (будівництво, реконструкція, капітальний ремонт доріг, мостів, розв'язок, шляхопроводів через залізницю) коштуватимуть 34236, 5 млн.грн.

Вартість розроблення детального плану території *привокзальної площі* площею до двох гектарів, включаючи топографічне знімання масштабу 1:2000, визначена на основі ДСТУ Б Д.1.1-7:2013 зі Змінами № 1, № 2, № 3 та Наказу Мінрегіону від 01.11.2021 № 281 (виготовлення картографічної основи). Орієнтовна вартість детального плану території складає 300 тис. грн. Таким чином, для 52 привокзальних площ сумарна вартість розроблення детальних планів територій складе 15,6 млн. грн. Вартості розроблення проектів благоустрою площ і вартість їх реалізації мають бути визначені з урахуванням особливостей кожної території привокзальної площі.

По кожному місцю *концентрації дорожньо-транспортних пригод* пропонується в Програмі комплексного відновлення передбачені заходи на суму орієнтовно по 0,5 млн. грн. По п'яти *аварійно-небезпечних ділянках* пропонується передбачити по 2,0 млн. грн. на кожную.

Також пропонується розробити схему відновлення *засобів орієнтації на автомобільних дорогах державного значення*, яка була пошкоджена на початку повномасштабного вторгнення. Йдеться про дорожні знаки, напрямки руху, назви населених пунктів, найменування автобусних зупинок тощо. Передбачено для подальшого врахування суму 15,0 млн. грн. (підлягає уточненню після розробки відповідної схеми).

Визначення вартості *будівництва шляхопроводів* має розпочатись з розроблення детальних планів територій (ДПТ). Для розрахунку вартості ДПТ кожна територія має бути визначена окремо, обґрунтована зона проектування, включені прилеглі території, на які шляхопроводи мають вплив. До складу обґрунтування мають бути включені матеріали та вимоги експлуатуючої організації залізничного транспорту. Для усереднених розрахунків територія кожного з одинадцяти ДПТ прийнята 10 га, орієнтовна вартість – 680 тис. грн.

Для розвитку *авіаційної медицини* на базі медичних закладів міст Житомирської області передбачено спорудження 4 злітно-посадкових майданчиків (2 в м.Житомир, 1 в м.Звягель, 1 в м.Коростень). Орієнтовна вартість спорудження одного злітно-посадкового майданчика з розмірами 100x100 м становить 5,5 млн грн., що визначено з урахуванням готового проекту, розробленого КНП «Коростенська міська лікарня».

Вартість заходів з розвитку *залізничного транспорту*, пов'язаних з електрифікацією окремих ділянок, визначена на основі експертної оцінки і становить 363,5 млн євро. Детальна інформація наведена в розділі 9.27 Програми.

Загальна вартість необхідних інвестицій в *розвиток Міжнародного аеропорту «Житомир»* визначена в його Бізнес-плані і становить 20 млн доларів США.

Перелік закладів загальної середньої освіти, які потребують *шкільних автобусів*, та черговості їх придбання представлено в Додатку 9.6.1 Програми. Загальний обсяг фінансових витрат приблизно 303 млн. грн.

Вартісні показники розвитку сфери культури

В залежності від значення населеного пункту в системі адміністративно-територіального устрою та системі розселення, а також розмірів та стану збереження *будівлі культурного закладу*, на першочерговий етап слід передбачати в місцевому бюджеті: 350 тис. грн. / 500 тис. грн./ 650 тис. грн. В свою чергу реалізацію отриманих проєктних рішень авторів-переможців доцільно здійснювати за грантові кошти, які можуть бути визначені шляхом розробки конкретної проєктно-кошторисної документації.

Заходи для *збереження культурної спадщини* потребують фінансування на загальну суму понад 97 млн грн. Детально дані заходи описані в розділі 9.11 Програми.

Цифровізація об'єктів культурної спадщини, музейних колекцій, стародруків та нерухомої спадщини потребують фінансування на загальну суму 3,3 млн грн. Детально об'єкти описані у розділі 9.12 Програми.

Вартісні показники реалізації регіональних та місцевих розвиткових програм

В Програмі комплексного відновлення проаналізовані *обласні програми розвитку*. Основні програми та заходи, необхідні для відновлення області, перераховані у додатку 9.4.1 Програми. Загальна сума фінансування цих заходів становить 17733,88 млн. грн.

У додатку 9.4.2 перераховані заходи з відновлення територій громад (відповідно до програм розвитку громад), загальна сума фінансування цих заходів становить 9747,701 млн. грн.

14. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ОБЛАСТІ

Комплексне відновлення Житомирської області має відбуватись за рахунок коштів державного бюджету, обласного бюджету, бюджетів місцевого самоврядування відповідно до Бюджетного кодексу України, а також інших коштів, не заборонених законодавством.

До інших коштів в Програмі комплексного відновлення віднесено власні кошти суб'єктів господарювання у відповідних сферах діяльності (банківські установи, Інтернет-провайдери, оператори поштового зв'язку, аеропорт «Жуляни», АТ «Укрзалізниця», оператори ГТС та ГРМ, забудовники, медичні заклади, освітні заклади), державні фонди (зокрема, Фонд відновлення, Фонд ліквідації наслідків збройної агресії РФ, Фонд енергоефективності), благодійні фонди, фонди підтримки стартапів, фонди підтримки розвитку туризму, приватні інвестиції (вітчизняні та зарубіжні), спонсорська підтримка, благодійна допомога, а також проекти міжнародної технічної допомоги (агенції розвитку USAID, UNDP, JICA, GIZ), грантові кошти, кредити (СІБ, ЄБРР, Світового банку).

Одним з джерел фінансування може бути механізм Ukraine Facility, затверджений Європарламентом та Радою ЄС для надання підтримки Україні у розмірі 50 млрд. євро протягом наступних чотирьох років.

Ще одне джерело - програми розширеного фінансування (EFF) МВФ.

Для відбудови пошкоджених пам'яток культурної спадщини запущено проект “Лабораторія відбудови України”.

Проте будь-яке фінансування буде можливе за умови, що проект внесений в екосистему DREAM. Відбір проектів відбудови для фінансування має здійснюватись на підставі Методики пріоритезації, затвердженої Мінвідновлення.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.1.1 Структура земельного фонду Житомирської області та територіальних громад
- 1.1.2 Космічні знімки з супутників Sentinel 2
- 1.1.3 Космічні знімки з супутника ERA-5
- 1.1.4 Анкета 1.1_Демографія
- 1.2.1 Анкета 1.1_Демографія
- 1.3.1 Анкета 1.1_Демографія
- 3.1.1 Стратегія розвитку Житомирської області
- 3.1.2 План заходів Стратегії розвитку Житомирської області
- 8.2.1. Мережа Емеральд. Українська природоохоронна група. <https://uncg.org.ua/emerald/>
- 8.2.2. GBIF.org (17 August 2024) GBIF Occurrence Download <https://doi.org/10.15468/dl.zy3b7t>
- 8.2.3. Кияк, С.Р. Природно-территориальные комплексы Житомирской области и их анализ в целях рационального природопользования : дисс. ... канд. геогр. наук : 11.00.01 / Кияк Святослав Романович ; Отд. географии Ин-та геофизики им. С. И. Субботина АН УССР. - Киев, 1983. - 251 с. Векторна версія підготовлена у відділі ландшафтознавства Інституту географії (В.Давидчук, Н.Назарчук, О.Голубцов)
- 8.2.4. Руденко Л.Г., Голубцов О.Г. Чехній В.М. та ін. Методологія і практика оцінювання території України для заповідання / За редакцією Л.Г. Руденка. – К., «Наукова думка», 2020. – 232 с.
- 8.3.1. Нормативи гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у ґрунтах, а також перелік таких речовин. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2021 р. № 1325
- 8.3.2. Методика проведення агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення : керівний нормативний документ / За ред. Яцука І. П., Балюка С. А. – 2-ге вид., допов. – Київ, 2019. – 108 с.
- 8.4.1. Національний атлас України. (2007). Київ: ДНВП «Картографія»
- 8.4.2. Проблемы природопользования в трансграничном регионе Белорусского и Украинского Полесья: монография /научные редакторы В.П.Палиенко, В.С.Хомич, Л.Ю.Сорокина; Институт географии НАН Украины, Институт природопользования НАН Беларуси. К.: Изд-во «Сталь», 2013. – 290 с.
- 8.5.1. NASA FIRMS (Fire Information for Resource Management System). (2024). Дата доступу: 05 липня 2024 року, з <https://firms.modaps.eosdis.nasa.gov/>
- 8.5.2. European Space Agency (ESA) (2021). ESA WorldCover 10 m 2020 v100. Available at: <https://esa-worldcover.org/en> (Accessed: [10.06.2024]).
- 8.5.3. Сорокіна Л.Ю., Петров М.Ф. Зміни структури земного покриття та пожежонебезпеки ландшафтів Чорнобильської зони відчуження: методи оцінювання з використанням супутникових знімків // Ukr. geogr. z. 2020, N2:45-56 DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2020.02.045>
- 8.6.1. Геопортал «Облік поверхневих водних об'єктів» <http://geoportal.davr.gov.ua:81/>
- 8.7.1. Кияк, С.Р. Природно-территориальные комплексы Житомирской области и их анализ в целях рационального природопользования : дисс. ... канд. геогр. наук : 11.00.01 / Кияк Святослав Романович ; Отд. географии Ин-та геофизики им. С. И. Субботина АН УССР. - Киев, 1983. - 251 с. Векторна версія підготовлена у відділі ландшафтознавства Інституту географії (В.Давидчук, Н.Назарчук, О.Голубцов)

- 9.3.1. Анкета 1.4_01 Адміністративно-управлінські заклади
- 9.3.2. Анкета 1.4_02 Заклади дошкільної освіти
- 9.3.3. Анкета 1.4_03 Заклади повної загальної середньої освіти
- 9.3.4. Анкета 1.4_04 Заклади позашкільної освіти
- 9.3.5. Анкета 1.4_05 Заклади вищої освіти
- 9.3.6. Анкета 1.4_06 Заклади професійно – технічної освіти
- 9.3.7. Анкета 1.4_07 Будинки-інтернати для дорослих
- 9.3.8. Анкета 1.4_08 Будинки-інтернати для дітей
- 9.3.9. Анкета 1.4_09 Дитячі будинки сімейного типу
- 9.3.10. Анкета 1.4_10 Лікарняні заклади
- 9.3.11. Анкета 1.4_11 Поліклініки, ФАП, амбулаторії, диспансери без стаціонару
- 9.3.12. Анкета 1.4_13 Відкриті спортивні споруди
- 9.3.13. Анкета 1.4_14 Спортивні зали загального користування
- 9.3.14. Анкета 1.4_15 Басейни загального користування
- 9.3.15. Анкета 1.4_16 Будинки культури, кінотеатри, концертні зали
- 9.3.16. Анкета 1.4_17 Бібліотеки
- 9.3.17. Анкета 1.4_18 Підприємства торгівлі
- 9.3.18. Анкета 1.4_19 Підприємства громадського харчування
- 9.3.19. Анкета 1.4_20 Ринки
- 9.3.20. Анкета 1.4_22 Поштові оператори (без поштоматів)
- 9.3.21. Анкета 1.4_23 Готелі
- 9.3.22. Анкета 1.4_24 Притулки для бездомних тварин
- 9.3.23. Анкета 1.4_25 Центри безпеки
- 9.3.24. Анкета 1.4_26 ЦНАП
- 9.3.25. Анкета 1.4_27 Музеї, художні галереї, архіви
- 9.3.25. Анкета 1.4_28 Молодіжна інфраструктура
- 9.3.26. Анкета 1.4_29 Соц. Захист
- 9.3.27. Анкета 1.4_30 Ветеранські хаби
- 9.3.28. Анкета 1.4_31 Інтернати_Дитячі
- 9.3.29. Анкета 1.4_31 Інтернати_для людей похилого типу
- 9.3.30. Анкета 1.4_32 Інтернати_для дітей
- 9.5.1 Анкета <https://arcg.is/1bqaiC1>
- 9.6.1 Анкета 1.4_03 Заклади повної загальної середньої освіти
- 9.10.1 Війна в Україні-Ситуаційний звіт Бюро ВООЗ в Україні - випуск № 71, 5 квітня 2024 р., WHO-EURO-2024-5319-45083-73867-eng.doc
- 9.10.2 Вимірювання доступності за віддаленістю для інклюзивного міста. - Measuring accessibility by proximity for an inclusive city. - [Cities, Volume 143](#), December 2023, 104581. { <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264275123003931> }
- 9.29.1 Бізнес-план Міжнародного аеропорту «Житомир».
- 9.29.2 Уряд планує почати у 2019 році приймати міжнародні вантажні перевезення в аеропорту Білої Церкви. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-aeroport-biloyi-cerkvy/29754556.html>.
- 9.29.3 "Антонов" планує створити в Гостомелі вантажний аеропорт-хаб з пасажирським терміналом https://cfts.org.ua/news/2022/06/24/antonov_planue_stvoriti_v_gostomeli_vantazhniy_aeropor_t_khab_z_pasazhirskim_terminalom_70754

9.29.4 Скільки карго авіахабів необхідно Україні. Євгеній Дихне.
<https://kievvlast.com.ua/mind/skilki-kargo-aviahabiv-neobhidno-ukraini>.

9.29.5 Annex 14 - Aerodromes - Volume I - Aerodromes Design and Operations 9th Edition, July 2022 (Додаток 14 Аеродроми. Том 1 Проектування та експлуатація аеродромів. Видання дев'яте, липень 2022).

9.29.6 Проект плану відновлення України . Матеріали робочої групи «Відновлення та розбудова інфраструктури <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf>

9.29.7 "План Маршалла" для України цілком реальний і може бути вже зовсім скоро реалізований, Джерело: <https://censor.net/ua/p3054570>

https://censor.net/ua/photo_news/3054570/plan_marshalla_dlya_ukrayiny_tsilkom_realnyyi_i_moje_buty_vje_zovsim_skoro_realizovanyyi_ekspremyer

9.29.8 Відбудова економіки: напрямки, важелі, інститути.
<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/25/686208/>

9.29.9 Doc 9157 Aerodrome Design Manual - Runways - Part 1 4th Edition, 2020 (Керівництво по проектуванню аеродромів. Частина 1 Злітно-посадкові смуги. Видання четверте, 2020)

9.29.10 Doc 9157 Aerodrome Design Manual - Part 2 - Taxiways, Aprons and Holding Bays - 5th Edition, 2020 (Керівництво по проектуванню аеродромів. Частина 2 Руліжні доріжки, перони та площадки очікування. Видання п'яте, 2020)

9.29.11 Doc 9157 Aerodrome Design Manual – Part 3 – Pavements 3 rg Edition, 2022 (Керівництво по проектуванню аеродромів. Частина 3 Покриття. Видання третє, 2022).

9.29.12 Annex 14 - Aerodromes - Volume I - Aerodromes Design and Operations 9th Edition, July 2022 (Додаток 14 Аеродроми. Том 1 Проектування та експлуатація аеродромів. Видання дев'яте, липень 2022).

9.29.13 Annex 14 - Aerodromes - Volume II – Heliports 5th Edition, July 2020 (Додаток 14 Аеродроми. Том 2 Вертодроми. Видання п'яте, липень 2020).

9.30.1 Закон України “Про управління відходами” № 2320-IX від 20 червня 2022 року Джерело: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>

9.30.2 Регіональний план управління відходами на території Житомирської області до 2030 року. Житомир 2022-2023. Джерело: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/Tom-1.-Rozdil-I-ta-II-UZAGALNENNYA.pdf>

9.30.3 Як працює сміттєпереробний завод у Житомирі, про майбутню реконструкцію та вартість будівництва. Інтерв'ю з керуючим партнером ТОВ «МС Соціальний Проект». Джерело: https://www.zhitomir.info/news_218119.html

10.3.1 Relatedness in the implementation of Smart Specialisation Strategy: a first empirical assessment <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1056819023011363>

10.3.2 Smart Specialization a Possible Solution to the New Global Challenges <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221256711300124X>

10.4.1 Creating value in ecosystems: Crossing the chasm between knowledge and business ecosystems
https://www.researchgate.net/publication/262491109_Creating_value_in_ecosystems_Crossing_the_chasm_between_knowledge_and_business_ecosystems

10.4.2 Digital Transformation and Innovation and Business Ecosystems: A Bibliometric Analysis for Conceptual Insights and Collaborative Practices for Ecosystem Innovation <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2096248724000171>

10.5.1 Technological innovation-enabling industry 4.0 paradigm: A systematic literature review <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0166497223000445>

10.6 Стаття «Аналіз методів знешкодження непридатних хлорвмісних пестицидних препаратів» (<https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1517>)

10.7.1 Анкета 10.7. Інвестиційні пропозиції від громад.xlsx

12.4 Основи інженерного захисту об'єктів критичної інфраструктури енергетичної галузі України від засобів повітряного нападу противника» : монографія, / [М.В. Коваль, В.В. Коваль, А.С. Білик, В.І. Коцюруба, О.М. Кубраков. Київ.: Генеральний штаб Збройних Сил України, 2023

12.4.1. Коцюруба В.І. Білик А.С. Концепція “Країна-фортеця” як складова національної безпеки України/ Тези доповідей, 2023

i Агенція регіонального розвитку Житомирської області. Підготовка до створення індустріального парку “Кущове Парк” триває. Отримано 08.2024 р. з <https://zrda.org/na-zhytomyrshchyni-rozprochalas-masshtabna-osvitnia-prohrama-za-pidtrymky-yunisef-2-2-2-2/>

ii Оприлюднення проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку. Проект документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку «Розроблення проекту внесення змін до детального плану території для створення індустріального парку «Кущове парк» на території Брониківської сільської ради, Звягельського району, Житомирської області, кад. №1824084000:01:000:0852». Отримано 08.2024 р. з <https://bron-gromada.gov.ua/news/1713861239/>